T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

TURANCILIK FİKRİNİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI

(1908-2008)

Doktora Tezi

Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

TURANCILIK FİKRİNİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI

(1908-2008)

Doktora Tezi

Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nurullah ÇETİN

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

TURANCILIK FİKRİNİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI (1908-2008)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nurullah ÇETİN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
Prof. Dr. Nurullah ÇETİN (Danışman)	
Prof. Dr. Abide DOĞAN	
Doç. Dr. Nihayet ARSLAN	
Doç. Dr. Nesrin KARACA	
Doç. Dr. Mehmet ÖNAL	

Tez Sınavı Tarihi 05.03.2010

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(05/03/2010)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

İmzası

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I

ÖN SÖZ 1

GİRİŞ 4

1. "TURAN" TERİMİ VE TURANCILIK KAVRAMI İLE İLGİLİ DİĞER TERİMLER 4

2. TURAN COĞRAFYASI 11

3. MİLLİYETÇİLİĞE FARKLI YAKLAŞIMLAR 14

4. TÜRKİYE'DE MİLLİYETÇİLİĞE FARKLI YAKLAŞIMLAR 36

5. TURANCILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ 50

6. TURANCILIK FİKRİNİN UNSURLARI 76

BİRİNCİ BÖLÜM 82

TURANCILIK FİKRİNİN TÜRK ROMANINA MUHTEVA AÇISINDAN YANSIMASI (1908-2008) 82

1.1. Turancılık Fikrinin Coğrafi Anlamda Yansıması 83
1.1.1.Turan Coğrafyası 87
1.1.2. Türkistan 90
1.1.3. Turan'dan Önce Kendi Devletini Yükseltme Fikri 92
1.1.4. Yurtdışındaki Türklere Göre Osmanlı 94
1.1.5. Yurt Dışındaki Türklere Göre Türkiye 95

1.2. Türkiye Dışındaki Türkler ve Zulüm 101
1.2.1. Doğu Türkistan 104
1.2.2. Irak Türkleri 108
1.2.3. Batı Trakya Türkleri 110
1.2.3.1. Rumeli'deki Türkler 113
1.2.3.2.Bulgaristan'daki Türkler 115
1.2.4. Kırım Türkleri 126

1.3. Turancılık Fikrinin Tarihsel Boyutuyla İrdelenmesi 130

1.3.1. Tarih Üzerine Düşünceler 131
1.3.2. İslamiyetten Önceki Türk Tarihi 133
1.3.3. İslamiyetten Sonraki Türk Tarihi 139
1.3.4. Kırım Tarihi 149
1.3.5. Rusya Tarihi 151

1.4.Turancılığın Irkî, Kavmî, Millî Boyutuyla Yorumlanması 152
1.4.1.Türkler 154
1.4.1.1. Hunlar 158
1.4.1.2. Uygurlar 159
1.4.1.3. Yüeçiler 159
1.4.1.4. Moğollar 160
1.4.1.5. Osmanlı Döneminde Türkler 162
1.4.1.6. Macarlar ve Kırgızlar 164
1.4.1.7. Türk'ün Misyonu ve Son Hâli 166
1.4.1.8. Türk'ün Özellikleri 168
1.4.1.8.1. Fiziksel Özellikleri 169
1.4.1.8.2. Karakteristik Özellikleri 170
1.4.1.9. Türk Kızları 176
1.4.1.10. Türklerin Gayrı Türklere Bakışı 177
1.4.1.10.1. Türklere Göre Çinliler 177
1.4.1.10.2. Türklere Göre Ruslar 180
1.4.1.10.3. Türklere Göre Diğer Milletler 182
1.4.1.11. Gayrı Türklerin Türklere Bakışı 182

1.5. Turancılığın İdeolojik Bir Dayanak Olarak Algılanması ve Teşkilatlanma Şekli 183
1.5.1. Turancılığın İdeolojik Bir Dayanak Olarak Algılanması 183
1.5.2. Turancılığın İdeolojik Teşkilatlanma Şekli 201

1.6.Bir Devlet Tasarımı Olarak Turancılık 203
1.6.1. Devleti Oluşturan Unsurlar 204
1.6.1.1. Vatan 204
1.6.1.2. Yönetim 206
1.6.1.3. Ordu ve Güvenlik 208
1.6.2. Turan'ı Tarihte Gerçekleştiren Türk Devletleri 209

1.7. Turancılık Düşüncesinin Kültürel, Eğitimsel ve Dinî Dayanakları 213
1.7.1. Kültürel Kaynakları 213
1.7.1.1. Destanlar 214
1.7.1.1.1. Ergenekon Destanı 217
1.7.1.1.2. Kırım Tatarları'nın Kozı Körpeş Bayan Suluv Destanı, "Çorabatır" Destanı 220
1.7.1.1.4. Dünyanın Sonu 221
1.7.1.1.5.Aşk ve Savaş Destanları 222
1.7.1.2. Masallar ve Nasrettin Hoca 222
1.7.1.4. Mitolojik Hayvanlar 225
1.7.1.4.1. Ongun 226
1.7.1.4.2. Kurt 227
1.7.1.4.3. Alageyik 232
1.7.1.4.4. Doğan 234
1.7.1.4.5. At 234
1.7.1.5. Sosyal Hayat, Âdet, Gelenek, Görenek ve Gündelik Hayat 236
1.7.1.6. Türklerde Mimari ve Sanat 242
1.7.2. Eğitimsel Kaynakları 243
1.7.3. Dinî Kaynakları 244
1.7.3.1. Şamanizm 246
1.7.3.2. Eski Türk İnancı 249
1.7.3.2.1. Tabiat Kuvvetlerine İnanma 249
1.7.3.2.2. Atalar Kültü 250

1.7.3.2.3. Gök Tanrı İnancı 250
1.7.3.3. Hristiyanlık 256
1.7.3.4. İslamiyet 258
1.7.3.5. Diğer Dinler 262

1. 8. Turancılık Düşüncesinin Gelecek Tasarımı 266

İKİNCİ BÖLÜM 277

TÜRK ROMANINDA TURANCILIK DÜŞÜNCESİNİN TİPOLOJİK TASNİFİ 277

2.1. Yapılarına Göre Tipler 279
2.1.1. Yüceltilmiş Tipler 279
2.1.1.1.Tarihten Alınan Erkek Tipler 279
2.1.1.1.1. Alp Tipi 279
2.1.1.2. Milliyetçi Aydın Tipler 292
2.1.2. Diğer Tipler 307
2.1.2.1. Çift Kişilikli Tipler 307
2.1.2.2. Komünist Tipler 308

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 310

TURANCILIK KONULU ROMANLARIN ŞEKİL, KURGU, TEKNİK, DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ 310

3.1. Turancılık Fikrinin Şekil, Kurgu ve Teknik Açıdan Türk Romanına Yansıması 310
3.1.1. Klasik Romanlar 310
3.1.1. Tarihî Romanlar 317
3.1.2. Çizgi Romanlar 323
3.1.3. Belgesel Romanlar 326
3.1.4. Ütopya Romanları 327
3.1.5. Özyaşamöyküsel Roman 328
3.1.2. Romanlarda Zaman 329
3.1.2.1. Türklerin İslam Dinini Kabulünden Önceki Dönemlerini Anlatan Romanlar 330
3.1.2.2. Türklerin İslam Dinini Kabulünden Sonraki Dönemlerini Anlatan Romanlar 332
3.1.2.2.1.Moğol İmparatorluğu Zamanını Anlatan Romanlar 332
3.1.2.2.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Geçen Romanlar 333
3.1.2.2.3. Türkiye Cumhuriyeti Dönemini Anlatan Romanlar 335
3.1.2.2.4. Kırım Tarihini, Doğu Türkistan ve Gelecek Dönemleri Anlatan Romanlar 336
3.1.3. Romanlarda Mekân 337
3.1.3.1. Kapalı Mekânlar 337
3.1.3.2. Açık Mekânlar 347

3.2. Turancılık Fikrinin Dil ve Üslûp Açısından Türk Romanına Yansıması 367
3.2.1.Turancılık Fikrinin Dil Açısından Türk Romanına Yansıması 367
3.2.1.1.Romanlarda Turancılıkla İlgili Dil Kullanımları 371
3.2.1.2.Romanların Turancılıkla İlgili Söz Varlığı 376
3.2.2. Turancılıkla İlgili Romanlarda Üslup 387
3.2.2.1. Epik Üslup 388
3.2.2.2. Nesnel Tasvir Üslubu 390
3.2.2.3. Yalın Üslup 391

SONUÇ 398

KAYNAKÇA 406

DİZİN 421

ÖZET 429

ABSTRACT 430

ÖN SÖZ

Turancılık, her şeyden önce bu fikre gönül vermiş insanların yegâne emeli olan tüm Türkleri bir araya getirme fenomeninin tek bir kavramla açıklanma şeklidir. Bu kavram genel terminolojide Türk ve bütün Turan kavimlerinin kendine özgü durumlarını genel olarak ifade etmek anlamında kullanılmıştır. Bu kavramın Turancılık şeklinde Türkiye'de kullanma şekli ise, "Panturanizm" kavramına karşılık gelmektedir. Biz Turancılık kavramını bu anlamda kullanacağız.

Turan kavramının coğrafi ve siyasi olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Coğrafi olarak geniş Türk veya Turan coğrafyası karşılığı olarak kullanılırken, siyasi anlamda bütün Türkleri bir araya getirme anlamına gelmektedir. Bundan dolayı incelenen romanlarda coğrafi ve siyasi olmak üzere Turancılığın iki anlamı açıkladık.

Tezimizin birinci bölümü yani giriş bölümünde "Turan" kavramı ve "Turancılık" ile ilgili terimler açıklanıp, tartışıldıktan sonra Turan coğrafyasının tam olarak hangi bölgeleri kapsadığını belirttik. "Turan" kavramının temelinde Türkçülük dolayısıyla milliyetçilik unsuru bulunmaktadır. Milliyetçilik ise, yalnız Türklere ait bir kavram olmayıp, tüm dünyadaki milletlerde vardır. Bundan dolayı, milliyetçiliğin nasıl oluştuğu ve kuramlarını açıkladık. Fakat Türkiye'de kendine has bir milliyetçilik anlayışı gelişmiştir. Bundan dolayı, Türkiye'de milliyetçilik akımlarını anlatan bir bölümde bu konuyu açıklamaya çalıştık. Bu akımlar arasında yer alan Turancılık, tezimizin ana konusunu teşkil ettiğinden bu fikrin ortaya çıkışı, gelişimi ve unsurları konusunda da bilgi verdik.

Çalışmanın ikinci kısmı "Turancılık Fikrinin Türk Romanına Yansıması" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Turancılıkla ilgili incelenen romanlarda Turan coğrafyasının hangi bölgeleri kapsadığını açıkladık. Bu coğrafyada yer alan Türk topluluklarının çektiği zulümler de çalışmamız kapsamına alınarak, incelenen romanlarda bu konunun nasıl geçtiğini anlattık. Turancılık fikrinin unsurları arasında Türk tarih tezi, Türk ırkının üstünlüğü, ideolojik bir dayanak olarak algılanması, devlet tasarımı, kültürel ve dinî kaynakları ve gelecek tasarımı bulunmaktadır. Bundan dolayı bu unsurların romanlarda nasıl kullanıldığını belirli tasnifler doğrultusunda okuyucuya sunduk.

Üçüncü kısımda ise Turancılık düşüncesinin tipolojik tasnifi yaptık. İncelenen romanlarda bunu yaparken roman kişilerinin milliyetçilik yönlerini ve Turancılıkla ilgili taraflarını vermeye çalıştık. Bu tiplerin yanı sıra romanlarda iki komünist ve çift kişilikli tipler de dikkati çekmektedir. Bundan dolayı bu iki tip hakkında da bilgi verdik.

Dördüncü bölümü romanların incelemesine ayırdık. Romanların hangi türde olduğunu açıkladıktan sonra, romanlardaki zaman ve mekân unsurunun nasıl kullanıldığını gösterdik. Dil ve üslup çalışmasında ise, romanlarda Turancılıkla ilgili olarak kullanılan kelimeleri ve paragrafları okuyucuya sunduk. Bu noktada Turancılıkla ilgili söz varlığının açıklanması noktasında bir sözlük hazırladık. Aynı zamanda romanlarda baskın olarak kullanılan üslupları da okuyucuya sunduk.

Sonuç kısmında ise genel olarak romanlarda Turancılık fikri ile ilgili unsurlardan çıkarttığımız sonuçları inceleyerek genel anlamda Turancılık fikrinin Türk romanına nasıl yansıdığını tespite çalıştık.

Türkiye'de Turancılık ile ilgili iki çalışmanın önem arz ettiğini söylemek yerinde olacaktır. Bunlardan ilki Günay Göksu Özdoğan'ın "*Turan"dan "Bozkurt"a* adlı eseri, diğeri Nizam Önen'in *İki Turan* adlı kitabıdır. Tezimizi hazırlarken uyguladığımız sistemin kökeninde Nizam Önen'in *İki Turan* adlı çalışması var. Onun bu fikrin unsurlarını ele aldığı bölümden hareketle çeşitli eklemeler ve çıkarımlarla, unsurların Türk romanında yer alıp almadığı konusunda bir çalışma yaptık. Bu noktada incelenen 46 roman, Turancılık fikrinin en yoğun olarak işlendiğini düşündüğümüz romanlardır.

Bu konuyu Türkiye'de Yeni Türk Edebiyatı alanında bu güne kadar hiç kimse doktora tezi yapmadığı için, bir eksikliği haddimizi aşarak gidermek isteğinde bulunma hâli, bu tezi yazmamız hususunda bizi teşvik etmiştir. Ancak incelenen konunun genişliği ve dönemin uzun olması tezi hazırlarken yaşadığımız zorluklardandır.

Tezi yazarken bana yardımlarını esirgemeyen danışmanım sayın Prof. Dr. Nurullah ÇETİN'e, Prof. Dr. Ramazan KAPLAN'a, Doç. Dr. Nesrin KARACA'ya, Doç. Dr. Nihayet ARSLAN'a, sonsuz sabırla bize yaklaşan saygıdeğer bölüm başkanım Yrd. Doç. Dr. Murat CERİTOĞLU'na, tashihlerde yardımını gördüğüm Dr. Ozan YILMAZ'a ve kadim dostum Arş. Gör. Kubilay Kürşat KAPLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı büyük bir borç bilirim.

GİRİŞ

1. "Turan" Terimi ve Turancılık Kavramı ile İlgili Diğer Terimler

"Turan" teriminin coğrafi ve siyasi olmak üzere iki anlamda kullanıldığı söylenebilir. Coğrafi anlamıyla, Sasani döneminde şimdiki Pakistan'a bağlı Belücistan eyaletinin kuzeydoğu kısımlarındaki serazad deve çobanlarından oluşan halkıyla ünlü bölgeyi anlatan[1] ve İran'ın kuzeydoğusundaki bölge için kullanılan Turan[2]; Maveraünnehir, Türkistan, Harzem, Horasan, Fergana ve Kaşgar gibi sınırlara isim olarak verilmiş olsa da, bunun yanı sıra birçok ülkeyi kapsayan geniş bir yurttur (Nur, 1972: 32-33), (Karatay, 2003: 25-28).[3]

---

[1] Bu bölge daha sonra kuzeye Ceyhun Irmağının ötesine kaymıştır. Ancak her iki yerdeki insanların ortak özelliği İran'a düşman olmalarıdır. Dolayısıyla kelime olarak kaynağını İran ülkesinden alan Turan, İran'ın başına bela olan ve bir türlü yenilmeyen Ceyhun ötesindeki toplulukların ülkesidir (Karatay, 2003: 25-28).

[2] Bu kelimenin sonundaki "–an" eki memleket isimlerinde kullanılan bir son ektir (Nur, 1972: 32-33).

[3] Turan'ın yukarıda belirtildiği gibi coğrafi anlamda sınırları çizilmiş olsa da Osman Karatay'a göre, Timur Dönemi ile birlikte Türk ve Fars geleneklerinin birbirine yaklaşmasıyla birlikte bu iki gelenek bir terkip kurmuş ve Turan'ın kesin sınırları tekrar çizilmiştir. Buna göre Timuroğulları ile onları takip eden Özbek ve Şeyban soylu Orta Asya hükümdarları Turan'ın yönetimindeydiler. Bu dönem artık Turan'ın edebiyatta oldukça önemli olduğu ve gerçekten yerini aldığı dönemdir. Bu dönemde sınır, Özbek hanlıklarının hâkim olduğu yerlerdir. Daha sonra Orta Çağ İslam dünyasında da yerini alan

Siyasi anlamda ise, Türklerin doğal birliği anlamını taşıyan (Osmanağaoğlu, 2008: 26), Türklüğün uzak mefkûresi olan,[4] sadece Türkleri bir bayrak altında birleştirmeyi kendine amaç edinen Turan'ı[5] bütün Türk boylarını içine alan Büyük Türkistan olarak tanımlamak yerinde bir tespit olur. Çünkü "Türk" kelimesi bugün yalnızca Türkiye Türklerini içine alan bir kavram hâline dönüşmüştür. Normalde Türk kavramı Tatar, Özbek, Kırgız, Yakut, Kıpçak, Oğuz boylarını içine alsa da, kültür yönünden ayrı bir duruma gelen Özbek, Kırgız ve Tatarlar Türk kültürü altında birleşirlerse Oğuz boyları içinde yer alırlar. Eğer ayrı kültürler oluştururlarsa, kendileri farklı isimlerle anılacaklardır. O zaman bütün eski Türk boylarını bir bayrak altında birleştirebilecek bir isme ihtiyaç duyulacaktır. Bu isim ise Turan'dır (Gökalp, 2004: 26-27). Buna bağlı olarak Ziya Gökalp Turan'ı, "Oğuzları, Tatarları, Kırgızları, Özbekleri, Yakutları dilde, edebiyatta, kültürde birleştirmeye Turan denir" (Gökalp, 2004: 27-28) ifadeleriyle tanımlamaktadır.[6] Buradan hareketle Ziya

---

Turan kavramı, hanlıklar döneminde Scott Levi tarafından Maveraünnehir'i kapsayan, ancak onunla sınırlı olmayan bölge olarak tarif edilir (Karatay, 2003: 25-28).

[4] Ziya Gökalp!a göre de bu fikir ileride gerçekleşebilecek bir fikirdir. Çünkü Turan'ı geçmişte, Hunlar, Göktürkler, Avarlar, Uygurlar, Cengiz Han ve en son Timurlular kurabilmişlerdir (Gökalp, 2004: 27-28).

[5] Bu kavram Ziya Gökalp'a göre Macar ve Fünuvalıları içine almaz (Gökalp, 2004: 26-27). Ancak 19. ve 20. yüzyıllarda Turan kavramı Türk ve Macarlarca kabul edilmiştir (Karatay, 2003: 26).

[6] Daha sonra Moğol istilasıyla birlikte Turan kavramının kelime anlamı ne kadar alt üst olsa da, kendilerini tarihte bir yere oturtamayan Moğollar da bu kavram içine eklemlenerek Türklük bilinci içine yerleşmişlerdir. Artık Türkler ve Moğollar kardeş kavim olarak göz önüne gelmeye başlarlar (Karatay, 2003: 25-28).

Gökalp'ın,[7] "Turan" kelimesiyle "Türklerin tek bir vatan üzerinde, tek bir millet halinde birleşmelerini anlatmak istediği söylenebilir." (Osmanağaoğlu, 2008: 28).[8] Necmettin Hacıeminoğlu'na göre Ziya Gökalp "Turan" kelimesine beş anlam yüklemiştir:

> "**1.** Gökalp'ın manzum eserlerinde çok geçen "Turan" kelimesi birinci planda Türklerin ana yurdu, ilk vatan, yani Orta Asya, Altay Dağları ve Ötüken yöresi gibi coğrafi bir mekân ismi olarak kullanılmıştır.
>
> **2.** Eski Anayurttan başka Türk'ün fethettiği, Türk'ün vaktiyle yaşamış olduğu ve yaşadığı her yer Turan'dan bir parçadır.
>
> **3.** Turan kelimesinin Gökalp'ta üçüncü manası, Türklerin tutsaklıktan kurtulup hürriyet ve istiklâllerine kavuşması ülküsüdür.
>
> **4.** Gökalp, Turan kelimesine dördüncü merhalede artık büyük Türk birliği manasını vermektedir.
>
> **5.** Gökalp'a göre Turan ülküsünün beşinci merhalesi "cihan hâkimiyetidir." (Hacıeminoğlu, 2004: 25-35).

"Tura" kelimesi ile benzerlik taşıdığından dolayı Zerdüştlerin dinî kitabı *Avesta*'da[9] geçen "Turan" kavramının ortaya çıkması İran-Turan cenkleri dolayısıyla

---

[7] Ziya Gökalp'ın hayatı için bkz. Mehmet Emin Erişirgil, **Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 1984.

[8] Turan, bazı çevrelerce yalnız Türkleri içine alan bir bölge olarak tanımlanırken, bazı çevreler Turan'ı Ural-Altay sınırları çevresine dâhil ederek ona farklı coğrafî sınırlar çizerler (Karatay, 2003: 26).

[9] Bu kitapta kullanılan "Turan" kelimesinin ilk anlamında, İranlılara göre hak dine mensup olmayan kavmin yerine kullanılırken, ikinci anlamında İran halkının yeni düşmanları, sırasıyla Sacaraucae, Toharlar, Yüe-çiler, Kuşanlar, Hioniler, Eftalitler ve Türkler için kullanılmış, üçüncü ve son anlamında ise, *Avesta*'da geçen "Turşkah" ifadesi ile Türklere karşılık gelmiştir (Nur, 1972: 32-33).

Şehname'ye[10] dayanır (Önen, 2005: 38-44). Bu dönemden sonra Yusuf Has Hacib'in *Kutadgu Bilig* adlı eserinde "biz Turanlılar" şeklinde geçen (Karatay, 2003: 23-24) "Turan" kelimesi, 15. yüzyılda *Zafer-name* adlı eserde de kullanılmıştır (Önen, 2005: 38-44).

[10] *Şehname*'de kullanılan anlamında Acemler sürekli İran'a düşman bir "Turan" görmüşlerdir. Onların Turan'dan anladıkları şey, Türk neslinden insanların oturduğu yerdir (Karatay, 2003: 23-24). *Şehname*'de yer alan efsaneye göre Feridun bu ülkeleri oğlu Tûr'a vermiştir. Ülkenin ismi oradan gelirken, aynı zamanda bir kelime oyunu da yapan Farslar, aynı zamanda bu bölgeye Tûrâ'nın yani şeytanın ülkesi de demişlerdir (Karatay, 2003: 25-28).

Efsaneye göre, Dahhak'ı deviren İran Şahı Feridun'un üç oğlu vardı. Bütün insanlık Tûr, İrec ve Selem'den türemiştir ve Amu-derya'nın kuzeyi Tûr'un hissesine düşmüştür. Bundan dolayı bu bölgeye "Turan" adı verilir. Eski İran coğrafyasında Turan sözü, Orta Asya, bütün Çin ve Güney Rusya'yı içine alıyordu (Ögel, 1998: 375).

Bu efsaneye eleştiri getiren Ziya Gökalp, bazı yazarların Turan'ı İran'ın bir parçası olarak gördüklerini, ancak Feridun'un İrec ve Tur'un yanında Selem adı verilen bir çocuğu olduğunu da söyler. Selem İranlı bir boyun dedesi değil, bütün Sâmilerin atasıdır. O halde Feridun'un oğulları etnografik adlardan doğmuştur. Bundan dolayı Turan, İran'ın bir parçası değil, bütün Türk boylarını içine alan Türk topluluğunun adıdır (Gökalp, 2004: 29).

İmâmî'nin *Han-nâme*'sine göre ise, Nuh'un çocuklarından ilk önce ikisi dünyaya sahip olur. Bunlardan ilki Kil-Şah, ikincisi Kil-Han'dır. Bu iki kişi Amu-derya nehrini sınır alarak dünyayı ikiye bölerler. Kuzeye Kil-Han güneye Kil-Şah geçer. Bundan dolayı nehrin kuzeyine Turan, güneyine İran adı verilir ve bu ülkelerin kuzeyde olanlarının liderlerine han, güneyde olanların liderlerine Şah denir. İmâmî nehrin kuzeyinden olduğu için *Han-nâme*'yi, Firdevsî nehrin güneyinden olduğu için *Şehnâme*'yi yazmıştır. Bu bölgenin bazı zamanlarda Yecüc Mecüc istilasına uğradığı da *Han-nâme*'de verilen bilgiler arasındadır (Ögel, 1998: 382-387).

İlk önce dil terminolojisinde görülen Turan; Castren, Müller ve Bunsen adlı ilim adamlarıyla hem dil,[11] hem kültürel, hem de coğrafi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Önen, 2005: 38-44). Ancak dil konusu son dönemlerde popülerliğini yitirerek kullanılmaz hale gelmiştir (Nur, 1972: 32-33).

Bu kısa bilgiden sonra, Türkoloji ilminden doğan ilmî terimleri, siyasi akım ve mezhepleri burada kaydetmek gerekir:

1-Turanizm veya Turancılık: Türk ve bütün Turan kavimlerinin kendine özgü hallerini genel olarak ifade etmeye Turanizm veya Turancılık denir. Hilmi Ziya Ülken'e göre, Ziya Gökalp, Turancılığı Osmanlı birliğini tamamlayan bir ideal olarak görmektedir (Ülken, 2006: XIX). [12]

Hüseyin Dayı, *Türkler ve "Öteki"leştirdiklerimiz* kitabında Turancılık fikrinin en fazla kabul gören görüş olduğunu söylerken, bu fikre bir eleştiri de getirir. Buna göre Türk milletinin tamamını kucaklayacak olan bir fikir hareketinin Türk yurdunun tamamını da kucaklaması gerekmektedir. Ancak bu fikir, kendisini ileri süren kişilerin bilimsellikten uzak ve ırkçı anlayış neticesinde yetişmiş olması sebebiyle, geniş alandaki birçok insanın dışlanmışlık duygusu ve diğer kısmının da ayrımcılıktan hoşlanmayışı yüzünden, benimsenmemiştir (Dayı, 2008: 211).

"Turancılık" kavramından ilk bahseden kişi Vambery'dir. Ona göre Türkler arasında tarih, din ve ortak dil önemli bir birliktelik unsuruyken, Türklerde güçlü bir imparatorluk kurma iradesi de vardır. Bu sebeple Osmanlı İmparatorluğu Adriyatik

[11] Dil ve coğrafya ilişkisi bağlamında Türkçe konuşan boyların yurdu için de kullanılan Turan ülkesi, Doğu ve Batı Türkistan, Sibirya, Başkurdistan, Kazakistan, Mişer ve Tatar Yurdu, Kırım, Kafkasya, Horasan, Afganistan ile İran'ın kuzeyi, Anadolu ve Trakya'dan ibarettir (Nur, 1972: 178-180).

[12] Vehbi Vakkasoğlu'na göre Ziya Gökalp'ın Türkçülüğünün ve Turancılığının kökeninde Avrupalı ve yerli Museviler vardır (Vakkasoğlu, 1980: 137-138).

Denizi'nden Çin'in en ücra köşelerine kadar büyük bir devlet kurabilmiştir. Bu sebeple Pantürkizm de ileride gerçekleşebilecek bir olgudur diye düşünen Vambery, bir süre sonra ileri sürülen Pantürk İmparatorluğunun bir canavardan başka bir şey olmadığını söyler (Landau, 1999: 10-11).

2- Türkçülük: Turancılık kavramı yalnız Türk'e ait olursa Türkizm veya Türkçülük adını alır. Ancak bu konuda bazı aykırı görüşlere de rastlanmaktadır. Örneğin Zeki Velidi Togan'a göre, "Turancılık" mefhumu "Türkçülük" anlamında kullanılamaz. Çünkü Türk, Türk dilinde konuşan, bazen dilini unuttuğu hâlde millî şuurunu unutmayan kişidir. Bu grubun tam şuurlu olanı Türkiye Türk'üdür. Ancak Türkiye Türkünün diğer illerin davaları ile kendi vatanını tehlikeye düşürmeden ilgileneceği de aşikârdır (Dikici, 2005: 490).

3- Panturanizm: Bu terim, bütün Turan nesillerinin siyasi birlikteliğini ifade eder. Buna Panturancılık denilebilir.

4- Pantürkizm: Birliktelik Türkler şubesine ait olursa Pantürkizm adını alır. Buna Pantürkçülük de denilebilir. Turancılığa yakın bir kavram olan Pantürkizm kavramının kökeni irredentizm anlayışına dayanır. İrredentizm, "Bir devletin içinde bulunan halktan olan ancak ülke dışında etnik azınlık olarak varlığını sürdüren grubun refahıyla tutkulu bir şekilde ilgilenmenin örgütsel ya da ideolojik ifadesi olarak (Landau, 1999: 9)." tanımlanmaktadır. Ilımlı irredentizm, aynı soydan gelen grubun diğer yayılmacı hareketlere karşı bir savunma mekanizmasıdır. Oysa şiddetli olan irredentizm, aynı soydan gelen halkın yaşadığı coğrafyayı kendi vatanına ilhak etme peşinde koşmaktadır (Landau, 1999: 9). Bu irredentist politikanın amacı sadece akraba halklar arasında ırkî hissiyatın moral ve entelektüel yönde propagandasını yaparak harekete geçirmek olmayıp, aynı zamanda Rus, İngiliz, İran ve Afgan

yönetimi altında olanların siyasi olarak özgürleşmelerini sağlamaktır (M15, 2005: 15).

"Pantürkizm" ve "Turancılık" kavramları aynı anlamda kullanılmasına karşın, Turancılık coğrafi anlamda belirlenmemiş bir topraktaki Türk halklarının birliği olarak ifade edilmektedir. Pantürkizm, sınırları belli olan diğer Türk halkları ile kültürel veya fiziksel ya da hem kültürel hem fiziksel bir birlikteliği ifade eder (Landau, 1999: 10-11).

5- Büyük Turan: Aslında bir olup, zamanla, dil bakımından dahi âdeta başka bir millet haline gelmiş Moğol, Macar, Eston ve Finlerin memleketlerinin dâhil olduğu genel yurt için kullanılabilir.

6-Pantürkmenizm: Bir siyasi sistem olarak mevcuttur. Çünkü Anadolu, Kafkasya, Kuzey İran, Doğu ve Batı Türkistan, Oğuzlar yani Türkmenler'le meskûndur. Bunların dilleri bir birlik halindedir (Nur, 1972: 178-180).

Yukarıdaki kavramların tamamı ihtiyaç halinde vücut bulurlar. Burada dikkat edilmesi gereken şey ise, bazı kavramların şu an bizim işimize yaramadığıdır. 4 ana kavram üzerinde durmak bizim için yeterli olacaktır. Türkiye'deki Türk milliyetperverliğine "Türkçülük", genel olarak Türkmenlerin birliğine "Pantürkmencilik", genel Türklük birlikteliğine "Pantürkçülük", genel Turan birlikteliğine "Panturancılık" denir. Belirgin bir çizgi hâlinde gelişen bu fikrî kavramlar, gelişim çizgisine göre şöyle sınıflandırılabilir (Nur, 1972: 178-180):

1- Türkçülük

2- Pantürkmencilik

3- Pantürkçülük

4- Panturancılık

2. Turan Coğrafyası

Coğrafya olarak iki tane Turan coğrafyasından bahsetmek mümkündür:

1. Ceyhun'un ötesinde İran ile doğrudan temasta bulunan halk ve hükûmetlerin ülkesi.

2. Hun, Saka gibi Türk kavimlerini içine alan ırmağın ötesinde yaşayan ve birbirinden farklı olmayan halkların ülkesi. Sınırı belli olmayan bu ülke, yer yer Tuna boylarından Kore'ye kadar uzanabilir (Karatay, 2003: 25-28).

Kabataslak sınırları bu şekilde çizilebilen Turan coğrafyasının belirgin hudutları şöyledir:

Kuzey Sınırı: Buzlarla örtülü "Donmuş Kuzey Denizi" (Nur, 1972: 13).

Doğu Sınırı: Japon Denizi (Nur, 1972: 13).

Güney Sınırı: Bu sınır yaklaşık olarak şöyle çizilebilir: "Pekin"in 200 kilometre kadar aşağısı ve denizden başlayan bir hat ile "Tibet"i kuzey ve güney diye ikiye ayıran Karakurum Çölü'nün ve "Pamir" yaylasının güneyinden, Himalaya Dağlarından, Afganistan'ın kuzey kısmından, Horasan'ın güneyinden, Elburz Dağı'nın güney eteklerindeki Tahran'ın güneyinden, Azerbaycan'ın güneyinden Fırat'ı takip ederek gelen ve Fırat'ın büyük dirseğinden Halep'in güneyine geçip oradan Asi Nehrini tutarak Antakya'nın güneyinde "Re'sü'l-hani"de Akdeniz'e varan hat ile Akdeniz ve Adalar denizi (Nur, 1972: 14).

Batı Sınırı: Selanik'ten başlayıp Vardar Nehri boyu, sonra Morava suyu ile Tuna'ya varıp oradan Macaristan'ın Batı sınırını dolaşarak kuzeydoğuya yürüyen ve

Kiev'in aşağılarındaki "Kazan" ile Moskova arasından kuzeye doğru dönerek Finlandiya'nın batısında Baltık Denizine ve oradan İsveç ve Norveç'in doğusundan "Donmuş Güney Denizi"ne varan hattır (Nur, 1972: 16).

Turan yurdunda Kore, Hıtay, Kara Hıtay, Moğolistan, Sibirya, Beşbalık, Altıbalık, Fergana, Pamir, Buhara, Hıve, Maveraünnehir, Harzem, Horasan, Azerbaycan, Türkistan, Kıpçak çölü, Kırgızistan, Kazakistan, Başkurdistan, Tataristan, Finistan, Kafkasya, Anadolu, Mezopotamya, Kırım, Estonya, Besarabya, Ulahya, Bulgaristan, Trakya, Makedonya ve Macaristan ülkeleri yer almaktadır (Nur, 1972: 18).

Bugün büyük Turan ülkesinde, Ordu, Hıtay, Kara Hıtay, Uyguristan, Moğolistan, Mançuristan, Sibirya, Samuedistan, Eskimoluk, Türkistan, Buhara, Türkmenistan, Anadolu Türkmenistan'ı, Horasan, Başkurdistan, Kırgızistan, Kazakistan, Kalmukistan, Azerbaycan, Kaçgaristan, Türkiye, Yeni Tataristan, Tataristan, Finistan, Macaristan, Bulgaristan, Rumeli yer alır (Nur, 1972: 33-34).

Bu ülkelerde Türk milletinin çeşitli boyları varlıklarını sürdürürken, Türk olmayan veya Türklüklerini kaybederek asimile olan milletler de varlıklarını sürdürürler. Bu insanların varlıklarını kaybetme nedenini Rıza Nur, dinden uzaklaşmaya bağlamış olsa da diline ve kendi aslına bağlı kalanların Türklüklerini muhafaza etmiş olduklarını da ayrıca *Türk Tarihi* kitabında zikreder. Türk yurdunda, Türkler dışında iki sınıf millet daha vardır (Nur, 1972: 19):

1. **Turan Neslinden, Fakat Dili Bizden Ayrılmış ve Asıllarını Unutmuş Milletler:** Kürtler, Lezgiler, Çeçenler ve diğer Dağıstanlılar, Çerkezler, Gürcüler, Hıristiyan Kazaklar, Bulgarlar, Ulahlar.

2. **Büsbütün Yabancı Milletler:** Ermeniler, Rumlar, Acemler, Ruslar, Çinliler (Nur, 1972: 19).

Turan yurdunu bir taraftan Ruslar, diğer taraftan Çinliler, bir ucundan da Acemler çevirmişlerdir. Bu üç devlet, Türk dünyasının içine girerek onu sömürmek istemiştir. Eski Doğu Türkleri asıl Türk yurdunu "Öz Yurt" ve "Çitler" olarak ikiye ayırırlardı. Çitler, Kaşgar ve Altay'dan itibaren başlayan batı kısımdı. Türkistan ve Horasan taraflarına "İran Çitler"i derlerdi. Bu büyük Turan yurdunda, Türk vatanında koca dağlar, büyük ırmaklar, denizler ve göller, kumdan ibaret çöller, geniş "Kıpçak" bozkırları vardır (Nur, 1972: 19-20).

Dağları: Büyük Altay, Küçük Altay, Pamir Yaylasını yapan dağlar, Tanrı Dağı, Aladağ, Kepet Dağı, Tarhan Dağı, Bin Dağ, Ural Dağları, Kafkas Dağları, Ağrı Dağı, Pont Dağları, Toros Dağları, Balkanlar, Karpat Dağları (Nur, 1972: 20-21).

Irmakları: Yeşil Irmak, Sarı Irmak, Yeni Çay, Uruhtun Çayı, Yedi Irmak, Çu-Çu, Turgay Suyu, İrtiş Irmağı, Enba Suyu, İli Çayı, Yayık Irmağı, İdil Irmağı, Don, Kuban Suyu, Gür Irmağı, Aras Irmağı, Amu Suyu, Sir Suyu, Çatkal Su, Tarım Irmağı, Etrâk Irmağı, Karasu-Aksu, Özü, Tuna, Meriç, Vardar, Morava, Dicle, Fırat, Sakarya, Kızılırmak, Yeşilırmak, Seyhan ve Ceyhan (Nur, 1972: 21-24).

Denizleri: Japon Denizi, Donmuş Şimal Denizi, Hazar Denizi, Kara Deniz, Azak Denizi, Marmara, Adalar Denizi, Akdeniz (Nur, 1972: 24).

Gölleri: Baykal Gölü, Kökü Nor, Balkaş Gölü, Ala Göl, Aral Gölü, Kara Göl, Isık Göl, Urmiye Gölü, Van Gölü, Sibirya (Nur, 1972: 24-25).

Çölleri: Gobi Çölü, Kara Kum, Ak Kum, Batak Kum (Nur, 1972: 25).

3. Milliyetçiliğe Farklı Yaklaşımlar

Milliyetçilik çalışmalarının ilk başladığı dönem olarak 18-19. yüzyıllar gösterilebilir. Daha sonra gelişerek günümüze ulaşmış bu çalışmalardan en önemlileri Rousseau, Kant, Descartes, Marks (eleştirel) ve Durkheim'a ait olanlardır. Bu çalışmalar başlıca 4 ana grupta toplanır:

1. Milliyetçilik düşüncesinin doğduğu on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllar,
2. Milliyetçiliğin akademik araştırmalara konu olduğu ilk dönem,
3. Milliyetçilik tartışmasının geliştiği ikinci dönem,
4. Milliyetçilik tartışmasının yeni boyutlara taşındığı üçüncü dönem (Özkırımlı, 2008: 29-69).

On sekizinci yüzyılda milliyetçilik üzerine düşünen filozoflar, Kant[13], Fichte[14], Herder[15], Rousseau[16]dur. On dokuzuncu yüzyıl ise, milliyetçilik çağı olarak

[13] Milliyetçi değildir, ancak her şeyin başlangıcı sayılır (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[14] Bireysel özgürlük peşinde koşan Fichte, Prusya'nın Fransa'ya karşı yapılan savaşta yenilmesi üzerine Alman milliyetçisi olmuştur. Kohn'a göre, Fichte'nin milliyetçiliği "ruhsal canlanmaya/yeniden doğmaya" yönelik bir çağrıydı (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[15] Herder'e göre insanı insan yapan dildir. Dil ile bir topluluğu algılamak mümkün olup, gelenek görenek gibi kültürel ögeleri de dile bağlı kurumlar olarak görmek gerekir. Bu kurumlar içinde en önemli olanı tarihtir. Bunu otantiklik olarak değerlendiren Herder, otantiklik yönü ağır basan milletlerin diğer milletleri egemenlikleri altına almalarına şiddetle karşı çıkmıştır (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[16] Rousseau'ya göre, en büyük tehlike bir milleti diğer milletin egemenliği altına almasıdır. Gerek vatandaşlığın gerekse vatanseverliğin ancak ulus-devletler içinde var olabileceğini düşünen Rousseau'ya göre vatandaşlık, akılcı iradenin ürünü, vatanseverlik ise duygu işidir (Özkırımlı, 2008: 29-69).

algılanır. Bu yüzyılda milliyetçiliğe iki türlü yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki milliyetçiliğe sempatiyle bakan grup, ikincisi ise, milliyetçiliğe karşı çıkan, onu toplumların gelişim seyrinde geçici bir evre olarak nitelendiren eleştirel gruptur. Bu grup, daha çok Marksistlerden oluşur (Özkırımlı, 2008: 29-69).

İlk gruba giren düşünürler daha çok tarihçilerden oluşur. Heinrich von Treitschke[17], Jules Michelet[18], John Stuart Mill[19], Lord Acton[20]'dur (Özkırımlı, 2008: 29-69).

Marksizm ile milliyetçilik arasındaki çelişki birçok kitaba konu olmuştur. Bu kitapların birleştiği ortak nokta, milliyetçiliğin Marksizm açısından hem siyasi, hem de kuramsal zorluklar doğurduğudur (Özkırımlı, 2008: 46). Burada karşımıza çıkan düşünürler milliyetçiliği kendileri için zararlı bir olgu olarak görmüşlerdir. Bu insanlara göre, millet ve milliyetçilik sıra dışı olgulardır. Bu fikri savunanlar

[17] Devletin birliğinin millete dayalı olması gerektiğini düşünen Tresitschke'ye göre, milliyet en üstün değerdi ve demokrasi dâhil tüm değerlerden önce gelirdi. Ona göre, her gerçek millet kendi devletini kurmak ister ve her devletin milletini oluşturan tüm halkları bir çatı altında birleştirme eğilimi vardır (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[18] Michelet, milleti bireysel özgürlüğün teminatı olarak görür (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[19] Cumhuriyetçi ve vatandaşlık kavramıyla milleti birleştiren Mill, milliyeti aralarında bir yakınlık olan insan grubu olarak tanımlıyordu. Bu yakınlığı sağlayan ise, bazen dil, bazen din, bazen de ortak tarih ve anılardı (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[20] Mill'in görüşlerine bireysel özgürlüğün farklı milletlerden oluşan topluluklarda ve birden fazla yönetim biçimine sahip devletlere daha rahat korunacağını söyleyerek karşı çıkıyordu. Ona göre, çok uluslu devletler, tek uluslu devletlerden üstündü. Farklı ulusları tatmin edemeyen devletler yok olmaya mahkumdu ve millî birlikte ısrar etmek despotluktu (Özkırımlı, 2008: 29-69).

milliyetçiliği eleştiren ikinci grubu oluştururlar. Bu grupta, Marks-Engels[21], Otto Bauer[22], Emile Durkheim ve Max Weber[23] ve Renan[24]'dır (Özkırımlı, 2008: 29-69).

Kategoriye göre ilk dönem, milliyetçilik çalışmalarının sürdüğü 1918-1945 yılları arası dönemdir. Umut Özkırımlı'ya göre, bu dönem çalışmaları kendilerinden önceki dönem çalışmalarından beş yönden farklıydı:

1. Milliyetçiliği bir araştırma konusu olarak ele almaları.
2. Milliyetçiliğin tarihsel bir gelişim süreci sonunda ortaya çıktığını ileri sürmeleri.

[21] Marks ve Engels, ortak dil ve geleneklerin veya coğrafi ve tarihsel birlikteliğin bir millet oluşturmaya yetmeyeceğini düşünüyorlardı. Munck'a göre, Marks ve Engels'in zaman içerisinde fikirlerinde çeşitli değişiklikler göze çarpar. Bunun kanıtı ise, Balkanlardaki Slav halkların bağımsızlıklarını kazanmalarını desteklemeleridir. Ancak bazı düşünürler bunu, büyük, tarihî milletlerin mücadelelerine verdikleri desteğe bağlarlar. Marks ve Engels'in diğer dikkat edilmesi gereken noktaları ise, uluslararasıcılığa verdikleri önemdir (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[22] Bauer'e göre, millet bir kader topluluğudur ve milliyetçiliğin oluşumu koşullara bağlıdır. Bu koşullar, dil, kültür yönünden birlikteliktir. Ortak dili savunan Bauer için geçmiş kadar gelecek de önemlidir. İşte bu yüzden Bauer, milleti bir kader topluluğu olarak tanımlar. O millet ve sınıfı da bir araya getirmenin yolunu bulmuştur. Ona göre, millî kültür değişik sınıfların katkılarıyla oluşur (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[23] İki düşünür toplumsal gelişimin tüm evrelerini açıklamak peşinde koştuklarından dolayı milliyetçiliği dışlamışlardır. Durkheim işbölümünü, Weber ise, akılcı örgütlenmeyi ön plana çıkarırlar (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[24] Renan'a göre, millet ırk, dil, din gibi ortak nesnel ögelerden oluşmaz. Birçok milletten oluşan Toscana ve İsviçre'nin millet olduğunu söyleyerek bu fikrini kanıtlamaya çalışır. Her milletin başlangıçları olduğu gibi sonları da olacaktır. Önemli olan noktalardan biri de, büyük tarihi başarıları hatırlamak gibi, büyük yenilgileri de toplu olarak unutmaktı (Özkırımlı, 2008: 29-69).

3. Milliyetçiliği çözümlemek için karşılaştırmalı bakış açısından yararlanmaları.
4. Biyolojik/organik benzetmelerden kaçınmaları (Özkırımlı, 2008: 59).

Bu dönem milliyetçilik üzerine düşünen kuramcıların önceki dönemden miras aldıkları fikir ise, milliyetçiliğin nasıl doğduğu üzerine düşünmemeleri, milleti var olan bir olgu olarak ele almalarıdır. Bu dönemde iki tür çalışmaya rastlanır. İlki belirli milliyetçiliklerin tarihçeleridir. İkincisi ise, milliyetçilik türlerini belirlemeye yönelik tipolojilerdir. Bu dönemde, Carleton Hayes[25], Hans Kohn[26] ve Louis Snyder[27] önemli düşünürlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından milliyetçilik araştırmalarında yeni bir döneme girilir (Özkırımlı, 2008: 29-69).

Sömürge imparatorluklarının çökmesi ve Avrupalıların var oldukları bölgelerde yeni devletlerin kurulması milliyetçilik çalışmalarında en verimli dönem olan 1945-1990 arası dönemi beraberinde getirir. Bu dönemde çalışmalar milliyetçilikten çok siyasi kalkınma alanında yoğunlaşır. İlk çalışmalarda dikkati çeken husus, modernleşme etkisiyle geleneksel ve modern toplumlar arasındaki

[25] Milliyetçi ideoloji türlerini belirlemeye çalışan ilk araştırmacıdır (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[26] Doğulu ve Batılı olmak üzere iki türlü milliyetçilikten söz eden Hans Kohn, milliyetçilikten çok milliyetçilik ideolojisiyle ilgileniyordu. Aynı zamanda milliyetçi ideolojinin ahlaki boyutuyla da ilgilenen Hans Kohn, değişik milliyetçilik türleriyle toplumsal koşullar arasında bağlantı da kurmaya çalışıyordu (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[27] Milliyetçilik tipolojisiyle ilgilenen Snyder'a göre, kronolojik olarak milliyetçilik dört dönemden oluşuyordu.

1. 1815-1871 arası kaynaştırıcı milliyetçilik,
2. 1871-1900 arası dağıtıcı milliyetçilik,
3. 1900-1945 arası saldırgan milliyetçilik,
4. 1945-? arası çağdaş milliyetçilik (Özkırımlı, 2008: 29-69).

ayrımdır. Toplumların geliştiği evreleri geleneksel, geçiş ve modern olarak üçe ayıran anlayış, milliyetçiliği geçiş dönemi toplumunun bir ürünü olarak görür ve işlevselci yaklaşımla açıklamaya çalışır. İşlevselci yaklaşım şu nedenlerle eleştirilir:

1. İşlevselci bakış açısı milliyetçiliği doğurduğu sonuçlara göre açıklamaya çalışır.
2. İşlevselci bakış açısı milliyetçiliğin farklı biçimlerde ortaya çıkışını açıklayamaz.
3. Geleneksel ve modern toplumlar arasındaki ayrım fazlasıyla yüzeysel ve kabadır.

Bu dönemde Deutcsh[28], Lerner, Smith[29], Kedorie[30], Gellner[31] ön planda yer alan düşünürlerdir (Özkırımlı, 2008: 29-69).

1970'li yıllarda neo-Marksist çalışmalar ön planda yer almış, 1980'li yıllarda etno-sembolcülük, 1990'larda yani son dönemde ise klasik milliyetçilik anlayışı

[28] Kitlesel iletişimin yaygınlaşmasını ön plana çıkaran Deutsch, millet kurmayı toplumsal-demografik süreçlere bağlar. Kentleşme, artan toplumsal hareketlilik ve okuma yazma oranları millet kurmayı kolaylaştıran faktörlerdir (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[29] Medya tek bir ideoloji ve bakış açısı sunmaz ve bir yere ait olma fikrinin birçok şeyi açıklamada zayıf kalacağını düşünür (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[30] Milliyetçilik fikrinin doğuşunu Alman romantikliğine bağlayan Kedorie'ye göre, düşünceleri ve halk kitlelerini bir araya getirme çeşitli koşullara bağlıdır. Bu koşulların oluşumuyla Osmanlı Devleti'ndeki Jöntürkler'in doğuşunu açıklamaya çalışır. Milliyetçi düşüncenin doğuşunu da intelejensiyanın toplumda yabancılaşmasına ve bunun yol açtığı bir yere ait olma isteğine bağlar. Toplumsal koşulları düşüncelerin doğuşunu bir tabana oturtmak için kullanan Kedorie, milliyetçiliği açıklamada daha çok felsefî düşüncelerden faydalanmıştır (Özkırımlı, 2008: 29-69).

[31] Kedorie'yi Alman romantiklerini fazla önemsediği için eleştirir (Özkırımlı, 2008: 29-69).

aşılmış, ırkçılık, etnisite, kimlik, göç, vatandaşlık konuları sık sık gündeme gelmiştir (Özkırımlı, 2008: 29-69).

İlkçi yaklaşım, ilk kuram diyebileceğimiz milliyetçilik kuramıdır. Ancak kuramdan daha çok bir bakış açısı olarak ifade edilebilir. "Buna göre terim, kabaca, milletleri doğal ya da eski çağlardan beri var olan yapılar olarak görenleri nitelemek için kullanılıyor." (Özkırımlı, 2008: 81). İlkçi bakış açısını benimseyen araştırmacılar, milliyetçiliği doğalcı, biyolojik ve kültürel olarak üç ana tem üzerinde açıklamaya çalışıyorlar. Doğalcı bakış açısına göre, etnik kimlik doğuştan gelen bir öge olarak karşımıza çıkarken, biyolojik anlamda etnik kimliğin kökeninde genetik özellikler ve içgüdüler yatar. Üreme unsuru bu fikrin temel formelidir. Etnik kimliğin kültürel yönden vücuda geldiğini anlatan araştırmacılar üç temel unsur üzerinde dururlar:

1. İlk olma niteliği taşıyan birincil bağlılıklar her şeyden önce vardır, bundan dolayı verilidir.

2. İlk olma niteliği taşıyan unsurlar anlatılamaz, kelimelerle ifade edilemez, ancak yaptırım gücü vardır.

3. İlkçi bağlılık özünde duygu ve heyecan saklar, menfaat yönü yoktur, bu sebeple çıkar ilişkisi içerisinde barınmaz (Özkırımlı, 2008: 69-94).

İlkçi bakış açısının etnik kimliğin değişmezliği ilkesi, günün koşullarına ve çıkarlara bağlı olarak değişebileceği düşünülerek; etnik ve millî kimliklerin kökenlerini bilimsel olarak açıklayamamaları; etnik kimliği her şeyin önüne bütün kimliklerin önüne koymaları; etnik ve millî bağlılıkların duygusal yönü ve milletlerin yaşı fikirleri eleştirilmiştir. Milletlerin yaşının eski olduğunu söyleyen ilkçi yaklaşım,

ulus devletlerin yeni vücuda geldiği fikrinden hareketle eleştirilmiştir (Özkırımlı, 2008: 94-104).

İlkçi yaklaşımdan sonra ortak paydasını milletler ve milliyetçiliğin modern çağa ait unsurlar olduğunu söyleyen modernist kuram, milletler ve milliyetçiliği kapitalizm, sanayileşme, merkezî devletlerin kurulması, kentleşme, laikleşme gibi süreçlerin ürünü olarak görür. Bu süreçler modern çağda oluşmuş ve bu çağda sosyolojik bir gereklilik haline dönüşmüştür. Bu dönüşüm modernist kuramca üç ana bölümde incelenebilir:

1. Ekonomik dönüşüm,
2. Siyasi dönüşüm,
3. Toplumsal ve kültürel dönüşüm (Özkırımlı, 2008: 105-108).

1. Ekonomik Dönüşüm: Bu dönüşümde karşımıza çıkan Tom Nairn'e göre, milliyetçiliğin kökleri genel tarih sürecinde aranmalıdır. Bu arayış ise araştırmacıyı Fransız ve Sanayi Devrimlerinin getirdiği siyasi ekonomi modeline götürür. Buradan hareketle milliyetçiliği doğuran, 18. yüzyıldan beri devam eden ekonomik gelişme neticesinde vücuda gelen ekonomik dengesizliktir. Kapitalizmin bedeli olan milliyetçilik, iyilik ve kötülüğü aynı anda ihtiva ederken, hem ilerici hem de gerici özellikler de taşımaktaydı (Özkırımlı, 2008: 109-122).

Ekonomik dönüşüm modelinin ikinci önemli kişisi, etnik azınlıkların millî kültür içerisinde eritilmesi sorunu üzerinde duran ve kuramına "iç sömürgecilik" adını veren Michael Hechter'dir. Adına yayılmacı model diyen ve millî kalkınma modeli olarak tanımlanan kuram üç aşama üzerine kuruludur. İlk aşama sanayileşme öncesi adını alıyor ve merkez ve çevre bölgeler arasında hiçbir ilişki bulunmuyordu. İkinci aşama olan sanayileşme aşamasında merkez ve çevre bölgeler arasındaki ilişki

artıyordu. Üçüncü ve son evrede bölgelerin refah düzeyleri eşitlenecek, kültürel farklılıklar toplumsal açıdan önemini yitirecek, siyasi süreç millî partiler çerçevesinde yürütülecekti (Özkırımlı, 2008:122-131).

Bu fikri eleştiren Michael Hechter, merkez ve çevre arasında var olan ekonomik eşitsizliğin, merkezin çevreyi sömürmesiyle sonuçlanacağı fikrindedir. Bu bir müddet sonra daha da artacak, çevre sömürüldüğü için kendini farklı bir millet olarak tanımlayarak bağımsızlık isteyecektir (Özkırımlı, 2008:122-131).

Bu gruba dâhil olacak üçüncü kişi ise Craig Calhoun'dur. Ona göre milliyetçilik, zamansal derinlik ve içsel bütünleşmeye önem veren bir kimlik oluşturma şeklidir (Calhoun, 2007: 15-16). Milliyetçilik modern bir olgu olup, devlet gücündeki değişim, uzun mesafeli ekonomik bağların artışı, yeni iletişim ve ulaşım imkânları ve yeni siyasi projelerle birlikte ortaya çıkmış bir kolektif kimlik oluşturma yoludur (Calhoun, 2007: 41). Gelenekler üzerinde de duran Calhoun'a göre, canlı bir özelliğe sahip olan (Calhoun, 2007: 107) ulus, diğer bütün değerlerden daha önde gelen bir değerler sistemi yahut bir olgudur. Etnisite akrabalık sadakatlerinin, geleneklerin bir uzantısı olarak da görülebilir. Modern millet kavramı bireyin öz beni ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu ise tesadüf eseri olmayıp, modern bireyin bedenine işlenmiş görünür (Calhoun, 2007: 41-70). Milliyetçi tarih bir ulus inşasıdır ve milliyetçilik, sömürgeci devletle ve sömürge ekonomisindeki özel çıkarlarla ilişkili grupların ortak projesiydi (Calhoun, 2007: 154). Milliyetçilik yalnızca eski dayanışmaları ilerletmenin değil, yenilerini yaratmanın da bir yoludur (Calhoun, 2007: 169).

2. Siyasi Dönüşüm: Milliyetçiliği karşılaştırmalı tarih yöntemiyle çözümlemeyi ilk deneyenlerden biri olan John Breuilly, milliyetçiliği iktidarı ele

geçirmeye ya da kullanmaya çalışan ve bunu milliyetçi savlara dayanarak haklı gösteren siyasi hareketler olarak tanımlar. Milliyetçilik her şeyden önce siyasetle, siyaset de güç ve iktidarla, güç ve iktidar ise devlet yönetimini ele geçirip, kullanmayla ilgilidir. Genel bir yöntem oluşturmak için ilk adım milliyetçiliğin siyaset biçimi olarak kabulüdür. İkinci aşama ise, modernleşme süreciyle bağlantı kurmaya çalışmaktır. Modernleşme sürecinde birleşik iş bölümünden yani herkesin her işi yaptığı modelden, işlevselci iş bölümüne yani herkesin kendi işini üstlenmesine geçilmesi ile oluşur. Breuilly'e göre, modern devlet liberal biçimiyle gelişmişti ve devlet toplum ilişkisi onun önemli bir yönünü oluşturuyordu. Devlet toplum ilişkisi ise iki yolla kurulabilirdi ve milliyetçilik iki yolda da büyük bir önem taşıyordu. İlk yol, toplumu vatandaşlar topluluğu olarak çözmeye yönelikti. İkinci yol ise, toplumun kolektif niteliğini vurgulayan ve seçkinlerce kullanılan yoldu ki, daha sonra toplumu oluşturan bireylere kimlik sunma yoluna dönüşmüştür. Liberalizmin bütün grupları kapsamadığı durumlarda kültürel kimliği siyasi programa çeviren milliyetçilik akımına başvurulur. Bu anlamda milliyetçilik, yukarıda bahsedilen seçkinler topluluğunun işlerini kolaylaştırır, kapsayıcılığı ve değişkenliğiyle onların kurtarıcısı olur. Yazar milliyetçilikle ilgili tipoloji konusu üzerinde de durur ve bunlardan ilki devletle siyasi hareketler arasındaki ilişkidir. İkinci önemli nokta ise, milliyetçi hareket devletten ayrılmayı planlayabilir, yenilemek isteyebilir veya onu başka devletlerle birleştirmeyi amaçlayabilirdi. Bu açıklamalardan yola çıkan Breuilly tipolojisini ayrılıkçı, reformcu ve birleşmeci olarak üçe ayırır. Breully tipolojileri böyle sıraladıktan sonra milliyetçi siyasetin yerine getirdiği işlevleri ele alır (Özkırımlı, 2008: 132-139). Bu konuda Umut Özkırımlı şunları söylemektedir:

> "İş birliği, harekete geçirme ve meşruiyet. İş birliği, milliyetçiliğin devlete karşı çıkmak için farklı nedenleri olan seçkinleri ortak çıkarlar etrafında birleştirmek için; harekete geçirme, milliyetçiliğin siyasi süreçten dışlanan grupların harekete destek vermesini sağlamak için; meşruiyet ise, milliyetçiliğin siyasi hareketin hedeflerini gerek karşı olunan devlet, gerekse dış güçler gözünde haklı kılmak için kullanılmasıdır." (Özkırımlı, 2008: 139).

Etnik kimlikleri ve milliyetçiliği seçkinlerin siyasi iktidarı ele geçirme ya da koruma mücadelelerinde kullandıkları bir araç olarak gören araçsalcılık adlı kuramın kurucusu Paul R. Brass'dır (Özkırımlı, 2008: 139). Araçsalcılar etnik kimliklerin oluşumunda öznel seçimleri, koşulları, seçkinlerin yönlendirmelerini ön plana alırlar. Brass'ın kuramsal çerçevesi birkaç görüş çerçevesinde şekillenir (Özkırımlı, 2008: 139-146). Bunlar şöyle sıralanabilir;

1. Etnik kimliklerin değişken bir niteliğe sahip olması.
2. Milliyetçiliği oluşturan genel koşulların seçkinlerin genel siyasi ve ekonomik ortam bağlamında şekillenen rekabetlerinde aranması.
3. Seçkinlerin rekabetini, etnik grupların kendilerini nasıl tanımladıklarının etkilemesi, ne ölçüde kalıcı olabileceklerini belirleyecek olması (Özkırımlı, 2008: 140).

Siyasi örgütlenmenin üçüncü araştırmacısı milletleri ve milliyetçiliği bir toplumsal mühendislik olarak gören E. J. Hobsbawn'ın kuramında ise önemli olan nokta icat edilmiş geleneklerdir. İcat edilmiş gelenekle kastedilen "törensel ya da sembolik bir nitelik taşıyan ve açıkça ya da örtülü bir şekilde kabul edilmiş kurları olan bir dizi alışkanlık ve uygulamadır." (Özkırımlı, 2008: 147). Modern çağda oluşan bu gelenekler toplumu oluşturan bireyler arasında birliği ve dayanışmayı vücuda getirir. İcat edilmiş bir gelenek ve toplumsal mühendislik ürünlerinden olan

milliyetçilik, seçkinlerin çıkarları doğrultusunda bilinçli olarak üretilen ve yeni olmayan olgudur. Bu olgunun Hobsbawn'a göre tanımı, "siyasi ve millî birimin birbiriyle uyumlu olması gerektiğini savunan ilkedir." (Özkırımlı, 2008: 149). Milletler tarihi açıdan uzak olmayan bir döneme aittir ve toprağa ait devletlerin ortaya çıkışı ile eşzamanlı bir döneme rastlar. Milliyetçilik ise milletlerden önce gelir ve milletler, devletleri milliyetçiliği oluşturmaz. Milliyet sorununun kökenleri siyaset, teknoloji ve toplumsal dönüşümün kesişme noktasında aranmalıdır. Milliyetçiliği dönemler halinde inceleyen Hobsbawn'a göre, Fransız Devriminden 1918'e kadar olan dönem ilk dönem, 1918-1950 arası dönem ikinci dönem ve milliyetçiliğin doruk noktasına çıktığı dönem, 1950'den günümüze kadar olan dönem üçüncü dönemdir ve bölücü, parçalayıcı bir nitelik taşır. Bu fikirleri ise eleştirilmiştir (Özkırımlı, 2008: 146-152).

Hobbsbawn'a göre, bazı milletler asla eksiksiz bir millet olamayacaklardır, bundan dolayı onun eşik ilkesi dediği şey ona daha faydalı gelmektedir. Eşik ilkesi, üç kriter üzerinde hayat bulur.

1. Milletin mevcut devletle tarihsel bağı ya da oldukça eskiye dayanan ve yakın döneme uzanan geçmişle bağı.

2. Yazılı bir milli, edebi ve idari anadile sahip olan, yerleşik bir kültürel elitin varlığı.

3. Kanıtlanmış bir fetih yeteneği (Hobsbawn, 2006: 55).

Liberalizm açısından milletin gerekçesi, insan toplumunun tarihsel gelişmesinin bir aşamasını temsil etmesiydi. İlk aşama olan popüler ön milliyetçilik döneminde etnisite, din ve aidiyet ilk sıralarda gelmekteydi. Bu dönemde etnik köken ırkın kendisinden çok, diğer grubu ya da ötekini anlatmakta kullanılıyordu. Din

konusunda, bir grubun dünya dinlerinden daha farklı bir dine intisap etmesi, geniş kültüre yaklaşmış olacağından milletleşme süreci daha hızlı olacaktı. Aynı zamanda dinlerde bulunan kutsal ikonlar modern milliyetçiliğin olduğu kadar ön milliyetin de bir parçasını oluşturuyordu. Üçüncü önemli nokta olan aidiyet ise, tarihse bir altyapı anlamında kullanılmıştır. Millî yurtseverliğin ve sadakatin şekillenmesinde ön milliyetçilik önemli olsa da, devletin şekillenmesi için vazgeçilmez bir önemi yoktur (Hobsbawn, 2006: 64-102).

Fransız devriminden sonra dil önemini yitirdi ve ırk önem kazanmaya başladı. Zaten Fransız Devrimi'nde oluşturulan millet, üyelerinin politik seçimi sonucu oluşmuş bir milletti. 19. yüzyıl sonuna doğru beliren milliyetçilik tipinin devlet yurtseverliğiyle hiçbir temel benzerliği yoktu. Onun sadakati ülkeye değil, ideolojik bir kurguyaydı. 1830'dan sonra dil tekrar önem kazandı ve milliyetçiliğin can alıcı karakterini oluşturduğu belirginlik kazandı. Çünkü bir milletin ruhu olan dil ile milliyetin eşitlenmesi kimseyi memnun etmez. Bu noktada iki sorunla karşılaşılır. İlki, bir dili konuşan kişi başka bir milleti seçemiyordu. İkincisi, devlette politik sorunlar çıkıyordu. Bu nedenle nüfus sayımı ile dilsel milliyetleri belirlemek tehlikeliydi. Ancak yine de nüfus sayımı yapıldı ve dil olarak kişi milliyet seçmeye zorlandı. Modern devletin teknik gereklilikleri milliyetçiliğin ortaya çıkmasını sağlayan bir etken oldu (Hobsbawn, 2006: 102-124).

1870-1918 tarihleri arasında dil millet olmak için önem kazandı ve milletlerin kendi kaderini tayin etme hakkını elde etmesi ile birçok faklı devlet kuruldu. Bu dönemde folklor araştırmaları önem kazandı. Irkçılık konusunda Darwinizm önem kazandı ve yabancıları dışlamak için bir dayanak haline geldi. Bu dönemde modernitenin saldırısına uğrayan geleneksel gruplar direniş gösterirler, bazıları göçe

zorlanır, gittikleri yerlerde diasporalar oluştururlar. 1914'ten önceki milliyetçi hareketlerde ortak yön, sosyalizmin reddedilmesidir (Hobsbawn, 2006: 125-158).

1918-1950 arası ise, milliyetçiliğin en üst düzeye çıktığı dönemdir. Wilson prensipleri ile birçok faklı devletin kurulacağı aşikârdır. Ancak Hobsbawn Türkler ile ilgili bazı haksızlıklar yapmaktan geri durmamıştır. 1922 Yunan-Türk savaşında 1.3-1.5 milyon Rumun Homeros Devrinden beri yaşadıkları Küçük Asya'dan kovulduklarını söylemekte, Yunanistan'ın ise, 400.000 Türk'ü kovduğunu dipnotta sadece küçük harflerle sunmaktadır. Ancak bu kovulma sebebinin ne olduğu hususunda bilgi vermemekte, sadece aldığı kaynağı ve anlaşılacağı üzere Yunan kelimesini öne alarak Türklere bakışını farklı bir yolla da dile getirmektedir. Bu dönemde devletler küçülüyor ve teritoryal milliyetçilikler önem kazanıyordu. Burada yine Hobsbawn Türkleri Ermeni Soykırımı ile suçlamaktan çekinmemekte, bunun sebebi olarak da teritoryal devlet kurulmasını göstermektedir. Yine eksik olan olaylara kendi tarafından baktığı, okuduğu kitabın bu bölümünü aldığıdır. Bu dönemde spor, devlet-milletleri sembolize eden bir hâl almaya başlamıştı. Ayrıca militarist milliyetçilik de önem kazanmıştı (Hobsbawn, 2006: 158-194).

Günümüzde ise, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra birçok devlet ortaya çıkmıştır. Bu dönemde milliyetçilik tarihsel gücüne sahip olmasa da yine etnik-dilsel milliyetçilik önemlidir, ancak eski önemini kaybetmiştir. Bu dönemde millet millî ekonomi oluşturma işlevini de kaybetmektedir. Eski Wilsoncu ilkeden ayrılan milliyetçilik halk, millet devlet uyumu içindedir. Dünyada küçük devletlerden ziyade iki kutup ortaya çıkmıştır. ABD ve Rusya. Türkiye ise, kendisine dokunulmadığı için (Hobsbawn'a göre) hâlâ aslî aktördür (Hobsbawn, 2006: 194-228).

3. Toplumsal-Kültürel Dönüşüm: İlk karşımıza çıkan araştırmacı Gellner'in çıkış noktası geleneksel toplumla modern, endüstriyel toplum arasındaki ayrımdır. Ona göre milliyetçilik "siyasi ve millî birimin birbiriyle uyumlu olması gerektiğini savunan ilkedir." (Özkırımlı, 2008: 1649. Toplumları avcı-toplayıcı, tarım ve modern endüstriyel olmak üzere üç aşamada inceleyen Gellner, milliyetçiliği modern-endüstriyel toplumların ürünü olarak görür. Zayıftır, çünkü millet olma potansiyeline sahip çok az millet bunu başarabilir. Güçlüdür, çünkü modern çağda her devlet kendi meşruiyetini milliyetçilik sayesinde sağlıyordu. Milliyetçilik birbirinin yerine geçebilen bir toplum oluşturmak istiyordu ve bunu bir araya getiren de yüksek kültürdü. İmparatorluktan ulus devlete geçiş için bir topluluğun çıkış, milliyetçi başkaldırı, bu başkaldırının zaferi, gece ve sis[32], endüstrileşme sonrası olmak üzere beş evreden geçmesi gerekir. Genelde bu evreler geçerli olsa da, her yerde aynı şekilde yaşanmaz (Özkırımlı, 2008: 160-172).

İkinci kişi ise Benedict Anderson'dur. Çıkış noktası ve fikirleri, "milliyetin ve milliyetçiliğin özel bir kültürel[33] yapım türü olduğu düşüncesidir." (Özkırımlı, 2008: 181). Din, akrabalık gibi olgularla milliyetçiliği bir arada düşünmenin tanım için daha yararlı olacağı fikrinden hareket eden Anderson'a göre, millet hayal edilmiş bir topluluktur. Hudutları belli olduğu için sınırlı, Aydınlanma Çağı[34]'nda ortaya çıktığı için de egemendir. Kültürel alanda yaşanan gelişmeler içinde vücut bulmuş, din ve

[32] II. Dünya Savaşı sırasında Alman Nazilerinin kullandığı bir kavramdır ve milliyetçiliği katliamlar veya zorunlu göçlerle yerine getirmeye çalışan bir anlayıştır.

[33] Şiir, düzyazı, müzik, görsel sanatlar milliyetçiliği farklı tarzlarda ifade ederler (Andeson, 2007: 159).

[34] Liberalizm ve Aydınlanma tek başına ulusal bilinci yaratamazdı, ancak Criollolar (Safkan Avrupalı olsa da, Amerika'da doğmuş olan kişiler) buna ön ayak oldular (Anderson, 2007: 63-82).

hanedanlık ögelerinin çökmesi ile güçlenmiştir. Ölümlülüğü sürekliliğe dönüştürme isteğinde olan insanoğlu için aranan fikir, milliyetçilik ile bulunmuştur. Bu anlamda geçmişten gelen ve geleceğe ulaşacak olan millet hayal etmek mümkündür. Milliyetçiliği anlatırken roman ve gazeteyi[35] kurgusal bir öge olarak inceleyen Anderson, buna Latince'nin önemini de ekler (Özkırımlı, 2008: 180-191). En önemli özelliği hayalî cemaatler üreterek tikel dayanışma grupları inşa edebilme yetenekleri olan (Anderson, 2007: 151) dil konusu üzerinde de duran Anderson, sözlük yazılmasının etnisite olarak iki eşit milletin dilinin üzerine kurulu olduğunu söyler (Anderson, 2007: 83-98). İlgilendiği diğer bir konu resmî milliyetçiliktir. Resmî milliyetçiliğin doğuşunu şöyle anlatır:

> "Hanedanların "vatandaşlığa kabul edilmeleri" -çoğu durumda eğlenceli akrobatik numaralar gerektirebilen bir manevra sonunda- Seton-Watson'ın vurucu bir terimle "resmî milliyetçilik dediği şeyin doğmasına yol açtı." (Anderson, 2007: 102).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan sömürge milliyetçiliği daha önceki sömürge milliyetçiliği ile benzerlik taşımasını bir önceki emperyalist yaklaşımla eş biçimli olmasına bağlar. Emperyalizmin yanına kapitalizmi de yayıncılığın gelişmesi aracılığıyla milliyetçiliğin yaratılmasına etki eden faktör olarak bulundurur. Ulus kavramının kökeninde fedakârlığı gören Anderson, bunun da temelini fedakârlık hissi olmayan aile fenomeninde arar. Nüfus sayımı, harita ve müze birbirleriyle iç içe geçerek son dönem sömürgeci devletin kendi mülkü üzerindeki düşünme tarzını aydınlatır (Anderson, 2007: 157-204).

[35] Milliyetçiliği icat eden belli bir dilin kendisi değil, yayın dilidir (Anderson, 2007: 151).

İnsan ve ulusu birbirine benzeten Anderson, ölümlerin bir müddet sonra unutulacağından bahsediyor. Oysa ulusların saptanabilir bir doğumları yoktur, eğer ölümleri gibi bir şey varsa da bu hiçbir zaman doğal değildir (Anderson, 2007: 226).

Üçüncü kişi ise, ulus devlet özelliği gösteren İngiltere, Fransa, İspanya, Hollanda, Portekiz, Danimarka, İsveç ve Rusya'yı gören Mıroslav Hroch, ulus olma özelliği göstermeyen otuzdan fazla topluluk görür. Bunlar bir müddet sonra etnik bilinçlerinin farkına varmış, kendilerini potansiyel millet olarak görmeye başlamışlardır. Buna millî hareketler adını veren Hroch'a göre milliyetçilik, milletin değerlerini diğer tüm değer ve çıkarlardan önemli gören bakış açısıdır. Bu anlamda milliyetçilik millî hareketler içerisinde gelişen millî bilinç türlerinden yalnızca biridir. Milliyetçilik Batı'da olduğu gibi bölgeye sonradan egemen olur. Millî hareketler üç temel hedef üzerine kuruludur:

1. Yerel dile dayalı bir millî kültür oluşturulması

2. Her işi yapabilen eksiksiz bir toplum oluşturulması

3. Sivil hakların ve kendi kendini yönetme hakkının elde edilmesi (Özkırımlı, 2008: 197-205).

Diğer milliyetçilik kuramı etno-sembolcü kuramdır ve terim olarak, milliyetçilik çözümlemelerinde etnik geçmişe ağırlık veren kuramcıları nitelemek için kullanılır. İlkçi ve modernist yaklaşımı bir senteze ulaştırma kuramın temel çıkış noktasıdır. Milletlerin yoktan var edilemeyeceğini, millî kimliklerin geçmişten kalan mitler, değerler ve sembollerin etkisi altında şekillendiğini savunan dolayısıyla ilkçilik ve araçsalcılık arasında bağlantı kurmaya çalışan bir fikri savunur. Milletlerin gelişim seyrini uzun geçmiş birikiminden hareketle anlatmaya çalışan etno-sembolcüler, bugünün milletlerin kökenini modern öncesi dönemde ararlar ve etnik

yapının çok güçlü olduğunu ve geçirdiği birçok kötü duruma karşılık varlığını hâlâ devam ettirdiği üzerinde dururlar. John Armstrong ve Anthony D. Smith bu kuramın en önemli temsilcileridir (Özkırımlı, 2008: 208-211).

John Armstrong, milletlerin gelişim sürecini etnik çağlara dek uzanan geniş bir zaman dilimi içinde ele almayı hedefler. Milletler ise ebedî yapılar olmayıp belirli bir dönemde icat edilmişlerdir. Etnik bilinç uzun bir geçmişe sahiptir ve bu bilincin son aşaması milliyetçiliktir. Etnik kimliği ise, din gibi diğer toplumsal kurumlardan ayırmak zordur (Özkırımlı, 2008: 211-216).

Anthony D. Smith'in temel tezi, modern milliyetçiliklerin geçmiş etnik topluluklar ve bağlılıklar ele alınmadan anlaşılamayacağıdır. Millet ise, tarihî bir toprağı paylaşan, ortak mitleri ve tarihsel anıları, kitlesel bir kamu kültürü, ortak ekonomisi, tüm üyeleri için geçerli hak ve ödevleri ve belirli bir ismi olan insan topluluğudur. Milletin ne olduğu sorusuna yukarıdaki gibi cevap veren Smith, milletin oluşum seyrini ise, birleşme ve bölünme denilen iki boyut üzerinde düşünür. Birleşme ile farklı birimlerin bir araya gelerek etnik topluluğu oluşturmasını, bölünme kavramıyla ise, etnik kimliklerin çeşitli sebepler nedeniyle birbirinden ayrılmasını anlatır. Etnik kimlikler son derece dayanıklıdır, ancak bu bizi bir etnik topluluğun hiçbir değişime uğramadan günümüze ulaştığı inanışına götürmemelidir. Etnik kimlikler, dinî reform, kültürel ödünç alma ve halk katılımı ile kendini yeniler. Ulus ise, egemen bir grubun diğer güçsüz grubu kendi bünyesine katmasıyla kurulmuştur. Milletlerin oluşum seyrini yatay ve dikey olarak ikiye ayıran Smith, yatay ile zenginleri, dikey ile halka ait toplulukları anlatmaya çalışır. Dikey topluluklarda milletin oluşum seyri yerli olanın sunulması ile olur ve onlara yeni

hedefler sunmak gereklidir (Özkırımlı, 2008: 216-228). Ona göre milliyetçilik terimi beş değişik şekilde kullanılır:

1. Milletleri kurma ve ulus devletleri ayakta tutma süreci,
2. Bir millete ait olma bilinci,
3. Millete ilişkin bir dil, bir sembolizm olarak,
4. Millî iradeye bir kültürel doktrin, millî hedeflerin gerçekleşmesine yönelik reçeteleri içeren bir ideoloji olarak,
5. Milletin hedeflerini –millî iradeyi- harekete geçirmeyi amaçlayan bir siyasi hareket olarak (Özkırımlı, 2008: 225-226).

Milliyetçiliği ise, toprağa bağlı ve etnik milliyetçilik olmak üzere ikiye ayırır:

1. Toprağa bağlı milliyetçilik: Bağımsızlıktan önce sömürge karşıtı milliyetçilikleri içerir, bağımsızlık sonrası diğer dağılmış etnik toplukları birleştirmeyi amaçlar.

2. Etnik milliyetçilikler: Bağımsızlıktan önce ayrılıkçı bir yapı taşıyan bu milliyetçilikler, bağımsızlıktan sonra kendi etnik kardeşlerini bir devlet içerisinde birleştirmeyi amaçlayan irredentist veya pan hareketleri kapsar (Özkırımlı, 2008: 216-228).

1990'lardan sonra en son milliyetçilik kuramları ortaya çıkmaya başlar. Bu milliyetçilik kuramları, sömürge milliyetçiliğinin Batı tarzı milliyetçilikten uzak bir yorumunu yapmaya çalışmışlardır. Soyut bir yapı olan millete var olduğunu sürekli hatırlatmak gerekir. Bu hatırlatma şarkılar, danslar gibi halka özgü ögelerle varlığını devam ettirir. Buraya kadar çizilen tabloyu tamamlayan olgu ise, postmodernizmdir. Bu yaklaşımı benimseyen yazarlar, başlıca iki konu üzerinde yoğunlaşıyorlardı.

Bunlardan ilki, millî kimliğin popüler kültür tarafından nasıl üretildiğidir. İkinci konu ise, millî kimliğin tanımıdır (Özkırımlı, 2008: 237-247).

Bu yaklaşımın ilk temsilcisi kuramını, milliyetçiliği ayrılıkçı hareketlere, saldırgan yayılmacı ideolojilere indirgeyen anlayışın eleştirisi üzerine kuran Michael Billig'dir. Bu anlayışa göre milliyetçilik, üçüncü dünya ülkelerinin doğuş ve/veya gelişim döneminde olan toplulukların malıdır. Milliyetçilik Batılı ulus devletlerde, yalnızca kriz dönemlerinde varlığını hissettirir. Yazara göre, millî ögeler, silinip gitmez, her gün yeniden biz farkında olmadan kendini devam ettirir ve toplumsal yaşama yön verir. Akademisyenler milliyetçiliğe, milliyetçiliği yansıtarak ve doğallaştırarak iki şekilde katkıda bulunurlar. Milliyetçiliği tehlikeli gören yazar, burada devreye vatanseverliği sokar (Özkırımlı, 2008: 247-252).

Bu dönemdeki diğer kuram, toplumsal cinsiyet kuramı olup, savunucuları Floya Anthias ve Nira Yuval-Davis'tir. Çıkış noktası, feminizmin devlet eleştirisinin yetersizliğidir. Kuramcılara göre, kadınlar millî ve etnik süreçlere beş farklı şekilde katılırlar:

1. Etnik toplulukların üyelerini doğurarak;
2. Etnik/millî grupları birbirinden ayıran sınırları yeniden üreterek;
3. Etnik topluluğun ideolojisini yeniden üreterek ve millî kültürü kuşaktan kuşağa aktararak;
4. Etnik farklılıkları belirleyen bir simge olarak;
5. Doğrudan millî ekonomik, siyasî ve askerî mücadelelere katılarak (Özkırımlı, 2008: 252-259).

Pan hareketler pan-kıtacı, pan-dinci, pan-milliyetçi olarak üçe ayrılır. PanTuranizm bunlardan pan-milliyetçi olan gruba dâhil olmaktadır. Pan-milliyetçi hareketler Hans Kohn'un ayrımıyla ikiye ayrılır.

1. Akılcı, siyasi, liberal "Batı Avrupa tarzı" milliyetçilik
2. Romantik, kültürel, otoriter "Doğu Avrupa tarzı" milliyetçilik (Önen, 2005: 17).

İkinci gruba dâhil olan milliyetçilikte temeli, doğuştan getirilen özellikler oluşturur. Doğuştan getirilen özellikler, yani ortak soydan gelme, ulus öncelikli bir bakış açısının ürünüdür. Bu fikrin oluşumunda temel aktör, Johann Gottfried von Herder'dir. Herder'in ortaya atmış olduğu volk, "kendi dili, toprağı, âdetleri ve diniyle sosyo-psikolojik bir kimliğe sahip, organik bir bütünlük olarak tanımlanmıştır." (Önen, 2005: 18). Burada volk, ulus-devlet anlayışına uygun olmayan etnik kimliği ön plana çıkaran bir anlayışla karşımıza çıkar. Etnisitenin dışavurumu ise, destan, efsane ve volk için oldukça önemli bir yere sahip olan tarih ile meydana çıkar. Herder'in bu sistemi etnik olarak aynı soydan gelen farklı devletler içindeki halkların bir araya gelmesi formelini ortaya çıkarmıştır (Önen, 2005: 17-18). A. Smith etnik milliyetçiliğin iki aşamasından söz eder:

1. Daha büyük siyasi birimden ayrılıp, yerine yeni bir etnik devlet kurma
2. Kurduğu devletin içerisine kendi kardeşlerini dâhil etmeye çalışma (Önen, 2005: 19).

Bu iki aşama sonunda etnik temelli devletler oluşacak ve büyüyecektir. Bu şekildeki genişleme çabasıyla ortaya çıkan pan-milliyetçi hareketlerin, daha geniş bir milliyetçilik anlayışına dönüşebilme yetisine sahip olduğunu Smith vurgulamaya çalışır (Önen, 2005: 19).

Orta ve Doğu Avrupa Cermenler ile Slavlar arasındaki hegemonya mücadelesine sahne olurken, Herder, Macarların bu iki millet arasında eriyip gideceğini söylüyordu. Ancak, bu dönemde Macarlar arasında pan-milliyetçi düşünce filizlenmeye başlamıştı. Aynı dönemde Rusya'daki Türk halklar arasında ve Osmanlı Devleti içinde de pan-milliyetçi hareketlerin doğduğu söylenebilir. Bu pan-milliyetçi hareketin terminolojideki adı, Turan'dır (Önen, 2005: 19-26).

Genelde Pan-milliyetçi hareketlerde, özelde ise panTuranist harekette Snyder'ın ortak gördüğü unsurlar şunlardır:

1. Biriciklik: Pan-milliyetçi harekete temel olan ırkın ya da halkın, insanlığın ayrıcalıklı bir ırkı ya da halkı olarak gösterilmesi. Bu, bazı durumlarda diğer halklarla ya da ırklar ile eşitlik anlayışı olarak ortaya çıksa da, bazı durumlarda diğer halk ya da ırklardan üstünlük olarak ortaya çıkmıştır (Önen, 2005: 27).

2. Irk: Bu düşüncelerin temelinde ırk kavramı gelir. Ancak bu kavram her zaman "saf kan" anlayışına karşılık gelmez. Bazen öteki etnik grupların asimilasyonu bağlamında kapsayıcı bir anlayışı da içerisinde barındırır (Önen, 2005: 27).

3. Dil: Pan-milliyetçi hareketler için ırk ne kadar önemliyse, dil de o kadar önemlidir. Çünkü bir neslin mirası diğer nesle dil sayesinde geçer. Ancak bazen akraba topluluklar arasında dil yönünden bir ayrılık vücuda gelebilir. Mesela Türkçenin içerisinde bulunduğu Ural-Altay dil grubu içerisinde yer alan diller arasında benzerlik bulunmamaktadır (Önen, 2005: 30).

4. Tarih: Pan-milliyetçi hareketler "ırk" ya da "ulus"u tarihte aramayı istemişlerdir. Bu hareketler için geçmişte kökleri bulunan geleneksel kültür ve bu kültürün ögeleri olarak görülen destanlar, şarkılar, kostümler, öyküler, danslar ve diğer folklor ögeleri bir halkı birbirine bağlayan unsurlar olarak önemsenirler.

Anthony Smith'in ulusal mitoloji veya etnik köken ve soy mitlerinde bulduğu motifler, pan-milliyetçi hareketlerin hayal ve ümitlerinin de yükseldiği zemini oluşturur. Bunlar:

a) Zamandaki başlangıç miti; topluluğun ne zaman "doğduğu",

b) Mekândaki başlangıç miti; topluluğun nerede "doğduğu"

c) Soy miti; bizi kim doğurdu ve nasıl onun soyundan geldik;

d) Göç miti; nereleri aşıp geldik;

e) Kurtuluş miti; nasıl özgürleştik;

f) Altın çağ miti; nasıl büyük ve kahraman olduk;

g) Çöküş miti; nasıl bozulduk [veya nasıl özümüzden uzaklaştık] ve fethedildik veya sürgün edildik;

h) Yeniden doğuş miti; eski şanlı günlerimize nasıl dönebiliriz (Önen, 2005: 31).

Pan-milliyetçi hareketlerin daha rahat anlaşılabilmesi için ve bu hareketlerin amaçlarını anlayabilmek için yukarıdaki mitlerden altın çağ ve yeniden doğuş mitini incelemek gerekir (Önen, 2005: 31).

5. **Karşıt Pan-Milliyetçi Hareketler:** Pan-milliyetçi hareketlerin kendilerini meşrulaştırma araçlarından en önemlisi de, karşıt olarak görülen ya da gösterilen pan-milliyetçi ve milliyetçi hareketlerdir (Önen, 2005: 31).

4. Türkiye'de Milliyetçiliğe Farklı Yaklaşımlar

Aynı yerlerde doğan insan topluluğu anlamına gelen millet sözcüğünden türemiş milliyetçilik veya ulusalcılık[36] kavramına farklı yaklaşımlar söz konusudur. İlk önce kişilerce farklı kullanılan milliyetçilik kavramının, fikirler bazında da farklı kullanımları mevcuttur. Her şeyden önce millet kavramı üzerinde farklı düşünen çeşitli fikir adamlarının bu konudaki fikirlerini şöyle özetlemek mümkündür.

Emerson: Çift anlamda bir olduklarını hisseden insanların meydana getirdikleri bir topluluktur. Birincisi, bir toplumsal mirasın en önemli unsurlarına ortaklaşa sahip olmaları, ikincisi gelecekteki yazgılarının da ortak olduğu duygusudur (Atabay, 2005: 21).

Ziya Gökalp: Dil, din, ahlak ve bütün güzel sanatlar bakımından ortak olan, yani aynı eğitimi almış kişilerden oluşan bir topluluktur (Atabay, 2005: 22).

Yusuf Akçura: Irk ve dilin temel birlikteliğinden dolayı toplumsal vicdanında birlik meydana gelmiş bir insan toplumudur (Atabay, 2005: 22).

Sadri Maksudi Arsal: Antropolojik manada ırk birliği ile birbirine bağlanmış fertlerin toplamı olmaktan ziyade millî ruh birliği ile ortak tarih, ortak

[36] Milliyetçilik kelimesi yerine bazen farklı anlamları olsa da "ulusalcılık" kelimesi de kullanılabilir. Sina Akşin de milliyetçilik kelimesini ulusalcılık anlamında kullanmıştır (Akşin: 9). Buradaki ulusal kavramı, her ulusun geçirdiği evrim içinde kendisini belirleyen tarihsel koşulları yansıttığı gerçeğidir (Lukacs, 1979: 119). Frederic Jameson ise, Üçüncü Dünya teorisine bağlı olarak yaşadığımız dönemde yazılan bütün eserlerin ulusalcı eserler olduğu söyler ve ulusalcılık fikrini postmodernizm ile birleştirir. Aijaz Ahmad ise, sol entelektüel için öncelikli olan ideolojinin ulusalcılık olduğunu söyler (Ahmad, 1995: 119-120).

kültür, ortak ruh, millî seciye, lisan, örf ve âdet birliği ile birbirine bağlanmış insanlar kütlesinden ibaret etnolojik ve psikolojik varlıktır (Atabay, 2005: 22).

Mustafa Kemal Atatürk: Türk milletinin oluşumunda etkin olduğu görülen tabii ve tarihi vakıalar şunlardır.

a) Siyasi varlıkta birlik

b) Dil birliği

c) Yurt birliği

d) Irk ve kaynak birliği

e) Tarihi yakınlık

f) Ahlaki yakınlık (Atabay, 2005: 22).

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında genel manada çıkarılabilecek millet tanımı, kültür, gelecek birliği, vatan, dil, ırk, tarih, gelenek ve görenek ve eğitim yönünden bir araya gelen kişiler topluluğu olarak tanımlanabilir. Yaptığımız tanım yukarıdaki belli başlı düşünürlerin fikirleri toplamıdır. Bazen ırk kavramı, milletleşme süreci içinde görülmez. Ancak kan birliği, çeşitli hatta birçok durumda kendini ifade vasıtası olur. Dikkat edilmesi gereken husus ise, ırk kavramını diğer etnik toplulukları reddetmek olarak ele almayıp, çeşitlilik unsuru görüp, ilerleme vasıtası haline getirebilmektir.

Avrupa'da Napolyon Savaşlarından sonra milliyetçilik ve uluslaşmanın önemi anlaşılmış, Almanya ve İtalya'nın sömürge üretme çabaları da bu konunun önemine dair halkların ne kadar haklı olduğunu göstermiştir. Bu uluslaşma süreci Balkanları da etkileyerek Osmanlı Devleti'nin parçalanması için zemin hazırlamıştır. Yukarıdaki iki devletten farklı olan Osmanlı Devleti, sömürge yoluna gitmemiş,

üstelik ulusların kimliklerini kaybetmemelerine yardımcı olmuştur (Atabay, 2005: 28-29).

Osmanlı Devleti'nin çeşitli iç ve dış problemleri onu çözülme ve yıkılma sürecine götürmüştür. Bu dönemde onu düştüğü kötü durumdan kurtarmak için çeşitli fikir akımları ortaya çıkmıştır. Bu fikir akımları, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülüktür. Bu fikir akımlarından ilk ikisinin Osmanlı Devleti'nin çöküşüne engel olamayacağı sonraki tarihî olaylar neticesinde anlaşılmıştır. En son Türkçülük, çeşitli eserler[37], isyanlar, Panislavizm[38] ve Pancermenizm[39] akımının etkileriyle Osmanlı Devletinin önüne reçete olarak sunulmuş, onun yıkılmasını engelleyemese de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu sağlamıştır (Atabay, 2005: 29-45).

Türkiye Cumhuriyeti içerisinde, Atatürk milliyetçiliği, Anadolucu milliyetçilik, Pantürkçülük ve Geleneksel Ilımlı Türk milliyetçiliği adlarıyla milliyetçiliğe dair dört farklı yaklaşımdan söz etmek mümkündür.

---

[37] Burada özellikle, Tanzimat döneminden başlayarak yapılan dil ve tarih alanındaki çalışmalar, Necip Asım, Veled Çelebi İzbudak gibi Türkçülerin çalışmaları, Şemsettin Sami'nin *Kâmûs-ı Türkî* adlı eseri gibi eserler, Ziya Gökalp'ın Türkoloji alanında çalışmaları etkili olmuştur denilebilir (Atabay, 2005: 48-56).

[38] Türklerin zulmü altında inleyen Slav kardeşlerini kurtarma maskesi altında Slavları birleştirmeyi ve İstanbul'u ele geçirmeyi amaçlayan Rusya'nın pan hareketidir. Bu harekete karşılık Osmanlı'da ortaya çıkan tepki, Pantürkçülük (Turancılık) akımını doğurarak, Türkçülüğün doğuşunu sağlamıştır (Atabay, 2005: 30-32).

[39] Alman birliğini ifade eden bu kavrama göre, en üstün ırk Alman ırkıdır. Birliğini kurmak isteyen bu ırk, gözünü Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerine dikmiştir. Bunu anlamayan Osmanlı aydınlarının gördüğü Turan düşü, Onların Almanya'nın oyununa gelmesiyle Osmanlı Devletini I. Dünya Savaşı'na sürüklemiştir. Savaş sonu hüsranlıdır ve Osmanlı'nın yıkılışı artık yakındır (Atabay, 2005: 33-36).

Atatürk Milliyetçiliği:[40] Emperyalizmin yayıldığı döneme rastlayan Atatürkçü milliyetçilik anlayışı, Sanayi Devriminden sonraki yayılmacı politikalar neticesinde ulus devletlerin güçlenmesi ve I. Dünya Savaşı'nda Wilson Prensipleri'nin "ulusların kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi fikri" ulus devletlerin oluşumuna zemin hazırlamıştır (Atabay, 2005: 100-101).

I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Bolşevik Devrim'le emperyalizme karşı savaşı başlamış, kendisinden birçok ülke doğmuş, ancak bu ülkeler daha sonra Sovyetler Birliği adı altında yeni bir oluşum içinde tekrar kendine dâhil olmuştur. Rusya kendi düzenini rahat kurabilmek için, milliyetçiliğe karşı olsa bile, kendi dışındaki milliyetçilikleri desteklemiştir. Türkiye'deki milliyetçiliği desteklemesini bu meyanda değerlendirmek ve parçalanmış Türkiye ile Emperyalizme karşı olan Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiyi de doğal karşılamak gerekir. Ancak Batılı devletler araya tampon devletler koyarak, bu ilişkiyi engellemeye çalışmışlardır. İşte Atatürkçü milliyetçilik akımı böyle bir dönemde doğmuş, emperyalizm için değil, emperyalizme karşı bir milliyetçilik akımı özelliği göstermiştir. İlk temsilcisi ise, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'tür (Atabay, 2005: 99-140).

Atatürk milliyetçiliğinin temelinde Kurtuluş Savaşı ile Türk milletinin istiklalini kurtarmak vardır. Bunun için temel kaynağı Türk toplumu ve aydınlardır. Bu milliyetçiliğin temelinde ulus egemenliği yatmakta ve egemenlik ise Türk

[40] Bu konuya diğer değinen kişi *Miliyetçilik Miliyetsizlik* kitabında Ömer Lütfi Mete'dir. Ömer Lütfi Mete'ye göre, bir ulus devlet inşa etmek isteyen Cumhuriyet, dönem şartları uygun olmadığından bütün Müslüman unsurları tek bir ulus olarak kabul ediyordu. Fakat zamanla ırkçı bir yapının oluştuğu Türkiye Cumhuiyeti Devleti'ni yapılandıran Atatürk'ün tercih ettiği anlayış kültür milliyetçiliğidir. Bu milliyetçilik esasen yurtseverlik ve vatanseverliktir. Atatürk "Türk" terimini vatandaşlık bağıyla ilintilendirerek anlatmıştır. (Mete, 2007: 43-47).

milliyetçiliğini kendine şiar edinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, eski kurumların yerine çağdaş kurumlar getirmekle ilerleyecek ve halk ilerlemek için dayanışma içinde olacaktır. Ulusal bağımsızlığı ön plana alan Atatürkçü milliyetçilik yayılmacı olmayan, diğer ulusların varlığına saygılı bir fikir üzerine kuruludur. Atatürk milliyetçiliği, etnik ve sınıfsal üstünlüğü reddettiğinden dolayı kin ve ihtirası da yoktur (Atabay, 2005: 99-140).

Tüm yeniliklere açık olan Atatürk milliyetçiliği, halkçılık ile at başı yürür. Sosyal sınıfları henüz belirlenmemiş olan Türkiye Cumhuriyeti devletinde halkçılığı kendine yakın bir fikir olarak gören Atatürk milliyetçiliği, sonraki dönemlerde onu kabul eden insanlar tarafından milliyetçilik ile halkçılığı eş değer kavramlar olarak görmeye başlamıştır. Halkçılıkla desteklenen milliyetçiliğin Türkiye'de yayılması, Halkevleri vasıtasıyla olmuştur. Halkevleri ile kültür birliği sağlanacak, milliyetçilik tüm ülkeye yayılacaktır. Dine düşman olmayan bu milliyetçilik, dine dayalı kurumları ortadan kaldırmış, bu anlamda din ile devlet işlerini birbirinden ayıran laik bir yapıyı benimsemiştir. Atatürk ulusal nitelikte bir devlet kurmak ve bunun dayandığı temelleri sağlamlaştırmak için bireyi ön plana çıkarmıştır (Atabay, 2005: 99-140).

Atatürk milliyetçiliği ulusal bir tarih anlayışını benimsemiş, bunu temellendirebilmek için de Türk Tarih Tezini savunmuştur. Buna göre, dünyadaki bütün uygarlıkların temeli Orta Asya'daki anayurtlarından bütün dünyaya göç etmek zorunda kalan Türkler tarafından taşınan Türk uygarlığıdır. Bağımsızlık savaşının kültür alanındaki devamı niteliğinde olan Türk Tarih Tezi'nin başlıca amaçları şunlardır:

1. Türk tarihini İslam kimliği içerisinde kayboluştan kurtarmak.

2. Ulusal anlayışta bir tarih görüşünü egemen kılmak.

3. Türklerin uygarlık kurucu ve yayıcı bir toplum olduğunu göstermek.

4. Siyasal olarak, Anadolu üzerindeki tarihsel iddiaların asılsızlığını saptamak.

Tarih çalışmaları aynı zamanda Türkçenin geçmişini araştırmayı da içerdiğinden dil açısından da önemliydi (Atabay, 2005: 135).

Dilin milletleşme yönünden önemli olduğunu gören ve Türk milletini kendi özüne döndürmeyi amaçlayan Atatürk milliyetçiliği, Güneş-Dil Teorisini geliştirmiştir. Buna göre, bütün kelimeler temelinde güneş ve duygusal haykırışlar vardır. Bu teorinin amacı, Türkçenin Türk uygarlığı kadar eski ve ana dil olduğunu ispatlamaktır (Atabay, 2005: 99-140).

Anadolucu Milliyetçilik Akımı: Anadoluculuk düşüncesi Osmanlı İmparatorluğu'nun sona erdiği bir dönemde ortaya çıkmış, Anadolu'yu geliştirme amacı gütmüştür. Bu dönemde Anadolu'yu geliştirmenin iki yolu mevcuttur. Bu yollardan ilki Anadolu'nun köklerine nüfuz ederek onun köklerini canlandırmak, ikincisi ise, imparatorluk ruhunda gizli bulunan ulusal kültüre dayalı yeni bir devlet kurmak. Bu yollardan ilki Osmanlı'nın geçmişteki üstün zamanlarını hatırlayarak, bu şerefle övünmeyi ifade eder. İkinci yol ise, meşakkatli bir yol olup, iki koldan ilerlemiştir. Bu kollar Pantürkizm ve Anadoluculuktur (Atabay, 2005: 141-146).

Anadoluculuk bir kültür hareketi olarak ortaya çıkmış, daha sonra Mükrimin Halil Yinanç'ın etkisiyle yarı siyasal bir harekete dönüşmüştür. Bu dönemde Anadoluculuk'un iki koldan ilerlediği görülür. Bunlardan ilki kültürü ön plana alan kültürel Anadoluculuk, ikincisi ise Anadoluculuğu siyasal ve ideolojik bir platforma taşımak isteyen ideolojik Anadoluculuktur (Atabay, 2005: 146-150).

1924 yılından sonra daha sistemli olarak ilerleyen Anadoluculuk'un ilk yayın organı *Anadolu Mecmuası'*dır. Burada ilk olarak Pantürkçülerin[41] vatan kavramını eleştiren Mükrimin Halil Yinanç, vatanı tarihsel kader birliğine bağlamak ile pantürkçülerin geniş coğrafya hayalleri peşinde koştuklarını ifadeye çalışmıştır. Pantürkçülerin ikinci eleştirilen noktaları ise, Türk kökenli halklar fikirleridir. Anadolucular buna karşılık yalnızca Anadolu'daki Türklüğü ifade eden fikirler beyan etmişlerdir. Bu Türklüğün tarihi de Müslüman Anadolu Türklerinin tarihidir. Buradan hareketle İslamcılıkla milliyetçiliği bir potada eritmek istediklerini söyleyebiliriz. Ancak kültürün yoğun bir biçimde dinî ögeler içermesi, daha sonraları milliyetçilikle çatışmasına neden olmuştur (Atabay, 2005: 150-155).

Anadolucular, Anadolu'nun halk kültürü unsurlarına yönelerek ulusal bilinç ve ulusal kültür oluşturmaya çalışmışlar ve buna gerekli değerin verilmesini istemişlerdir. Bu konuda ilk çalışma Hilmi Ziya Ülken'in "Anadolu Örfi ve Destanları" adını taşıyan makalesidir. Burada destan kavramına dikkat edildiğinde Anadoluculuk'un ulusal bilincin gelişmesinde destanlara ayrı bir önem verdiği görülür (Atabay, 2005: 154-155).

Mithat Atabay, Anadoluculuk'un doğuş ve gelişim zeminini şöyle anlatır:

> "Anadoluculuk, Pantürkçülüğün Türk toplumunda yarattığı unutulmaz acıların ve tecrübelerin ürünü olarak doğan bir milliyetçiliktir. Ortaya çıktığı ortam ve çekilen sıkıntılar ile yaşanan acı tecrübeler göz önünde tutulduğunda Anadoluculuk, öznel bir nitelik arz

[41] Her ne kadar Anadoluculuk Pantürkçülüğü eleştirse de, Pantürkçülük fikrinin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Zaten Nejdet Sançar bir yazısında bunu açıkça dile getirmiştir. Ayrıca Anadolucular da Türkiye'nin sorunları çözüldükten sonra haliyle Pantürkçülüğün oluşacağını belirtmişlerdir (Atabay, 2005: 213).

ederken aynı zamanda mistik bir yapıya da sahiptir. Bu da doğaldır." (Atabay, 2005: 157).

Anadoluculuk, ırkçı olmayıp, amacı coğrafya olarak Anadolu'yu gören, ruh olarak da kültürel unsurlara sahip bir Anadolu ulusu oluşturmaktır. Bu fikir, günün gerçekleriyle uğraşmakta geçmişteki sorunları problem olarak gözler önüne sermeyi samimiyetsizlik olarak nitelendirmektedir (Atabay, 2005: 157-158).

1920'lerde Atatürkçülük ve Anadoluculuk bağımsızlığın kazanılması konusunda ortak platformda buluşurken, Kurtuluş Savaşı'nın ardından ihtilafa düşmüşlerdir. Atatürkçülük, çağdaşlaşmaya yönelirken, Anadolucu milliyetçilik, kültüre dayalı gelenekçilik ve muhafazakârlık yolunu tutmuştur. Bu dönemde Anadoluculuk ikiye ayrılmıştır (Atabay, 2005: 161-162):

1. Çağdaşlaşma isteyen Atatürkçülüğe yakın Anadoluculuk.

2. Muhafazakâr nitelikteki Anadoluculuk (Atabay, 2005: 161-162).

II. Dünya Savaşı yıllarında Anadoluculuk, Türkiye'nin savaşa girecek güçte olmadığını ifade etmiş, 1970'lerde Azra Erhat, Sabahattin Eyüboğlu, Cevat Şakir gibi aydınlarla Anadolu'da yaşayan halklar davası haline dönüşmüştür (Atabay, 2005: 212-216).

Anadolucu milliyetçiliğin temel görüşleri ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal olmak üzere üçe ayrılır.

Ekonomik yönden, tarıma ve köylüye dayanan bir politika güden Anadoluculuk, tek başına endüstrinin gelişmesine karşıdır. Bu noktada tarımın ölçülü ve sınırlı gelişmesini istemekte, tarımın ölçüsüz ve sınırsız bir şekilde gelişmesinin yanlışlığını ortaya koymaya çalışmaktadır. Tarım ürünlerinin değerlendirilmesi hususunda ülkenin problem yaşadığını, bunların düzenli bir şekilde işletilmesi ve

kooperatifleşme ile problemin çözüleceğini ifade eden Anadolucu milliyetçilik, hayvancılığı da tarımın bir parçası olarak görmektedir (Atabay, 2005: 163-169).

Köy ve köycülük davasını eski uygarlıklara dayandıran Anadolucu milliyetçiliği benimseyenlerin fikirlerinin temelinde "köycülük" yer alır. Onlar hem köylücü hem de milliyetçilerdir. Onlara göre, her şeyden önce köylü için zararlı olan veresiye alışveriş, ticaret sahipleri, köy ağaları ve köy imamlarının ortadan kaldırılması gerekir. Köy imamlarının yerine köy muallimleri yetiştirilmelidir. Köy çocuklarının önü açılmalıdır, çünkü köyü en iyi tanıyan insanlar onlardır (Atabay, 2005: 169-180).

1943 yılında "köye doğru" çağrısı yapan Anadolucu milliyetçiler, köycülük sorununu Türkiye'nin sorunu olarak ele almışlar, "Köy, Türkiye'dir" sloganıyla hareket etmişlerdir. Bu sorunun çözümü için gerekli olanaklar bulunmaktadır. Tam bağımsız bir devlet kurulmuş, içeride ve dışarıda ekonomik ve siyasal sorunlar çözülmüştür. Tüm bunlar dikkate alındığında köy sorununu bir devlet sorunu olarak ele almak, sosyal ve kültürel eksikliklerini gidermek gerekir. Bunun için de devletin dürüst ve işini bilen insanlar tarafından yönetilmesi lazımdır (Atabay, 2005: 169-180).

Anadolu halkını siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik yönden ele alarak ulusal bilinç oluşturmak amacında olan Anadolucu milliyetçilik, vatan ve tarih birliği üzerinde durmuş, milliyet kültürünün eğitimle gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. Anadolu köylüsünün sosyal bir sınıf vücuda getirmesini isteyen görüş, ahlâk, aile, yeni bir ulus ve yönetim konuları üzerinde durur. Anadolu'nun refah seviyesinin yükseltilmesini ve burada yaşayan halkın eşit haklarla yaşamını sürdürmesi gerektiğini savunur. Batı taklitçiliğinden uzak durarak bir Türk Rönesansı'nın

oluşacağını düşünen Anadolucu milliyetçiler, bunun gerçekleştirilmesi için gençliğe önem verilerek, bilimsel ve felsefî bir toplumsal ruhun yaratılması gerektiği fikrindedirler (Atabay, 2005: 181-187).

Anadoluculuk, İslamiyetten önceki Türk tarihini benimsememektedir. Fakat Anadolu'nun köklerini İslamiyetten önceki Anadolu'da aramaktadırlar. Bu ilk bakışta bir çelişki gibi görünse de, çelişki olmayıp, kültürel, sosyal ve ekonomik bir birliktelik olarak algılanmalıdır (Atabay, 2005: 187-194).

Ulusal bir edebiyat vücuda getirilmesini isteyen Anadolucular, divan edebiyatı yerine halk edebiyatını savunurlar. Anadolu kültürünün dünya çapında bir kültür olabilmesi için kendilerine büyük görev düşen aydınlar, bu görevi halkın seviyesine inerek yerine getirmelidir (Atabay, 2005: 194-196).

Taklitçiliğe karşı olan Anadolucu milliyetçiler, gençliğe ulusal bilinç aşılayabilmek için aktif eğitimin gerekli olduğu fikrindedirler. Eğitim konusunda üzerlerine çok iş düşen öğretmenler, örnek oluşturdukları öğrencilerine merhamet ve adalet duygusunu aşılamakla yükümlüdürler. Aynı zamanda okullarda eğitimin temelinde öğrencinin doğayı tanıması değil, kendini tanıması esas alınmalıdır (Atabay, 2005: 196-199).

Anadolu'da düşünce hayatının gelişmesi için çok merkezli kültürel bir yapının gerekli olduğuna inanan Anadolucu milliyetçiler, sosyal hayat konusunda da Anadolu gerçeklerinin göz önünde tutulmasını söylerler (Atabay, 2005: 199).

Anadolucu milliyetçilere göre, Türk kadını hak ettiği yeri almalı, sağlık teşkilatı kurulmalı, sigorta ile memur güvence altına alınmalı, dinî eğitim verilmeli, soyadları ise, eski aile isimleri olarak alınmalı ve ismin başına getirilmelidir (Atabay, 2005: 200-204).

Anadolucu milliyetçiliğin temel yayın organları şunlardır:

1. *Anadolu Mecmuası*,

2. *Dönüm*,

3. *Hareket*,

4. *Çığır*,

5. *Yeni Türk*,

6. *Dikmen*,

7. *Millet* (Atabay, 2005: 216-221).

Geleneksel Ilımlı Türkçü Milliyetçilik: I. Dünya Savaşı yıllarındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal durum ve Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı ve Aydınlanma bu milliyetçilik anlayışının doğmasını sağlamıştır. Bu milliyetçilikte ulus olmanın beş şartı vardır (Atabay, 2005: 335-361).

1. Düşünce ve his birliği, ülkü birliğini de içine alır.

2. Kültür birliği,

3. Din birliği,

4. Ulusal gelenek ve görenekler,

5. Aile kurumu[42]

Bu milliyetçilik anlayışına göre, din ile gelenek ve görenekler, devletin egemenliğinde olmamalıdır. Bu kurumlar arasında devlet eliyle yapılmak istenilen değişikliklere tepki olarak "geleneksel ılımlı Türkçü milliyetçilik" ortaya çıkmıştır. Bu milliyetçilik akımının temelinde muhafazakârlık olsa da içerisinde insanlık ve

[42] Aileyi oluşturan bireyler eşit haklara sahiptir ve aile yapısı itibariyle kan bağı esasına dayanmakta ve ailenin reisi de erkek olmaktadır. Bu kurum oldukça önemlidir, özellikle Türk bayanlarla evlenme milliyetçiliğin bu türünde önemlidir. Çünkü evlilikten doğan çocuklarda milliyetçi yapı olmayacak, ortalıkta parazit gibi dolaşacaklardır (Atabay, 2005: 335-361).

barışçılık da yer almış, bundan dolayı şovenizme kapılarını kapatmıştır. Pantürkçülüğe de kapıları açık bırakılmış, Atatürk milliyetçiliği "tebaa" milliyetçiliği olarak algılanmıştır. Prof. Dr. Bediî Ziya Egemen, M. Süreyya Anamur, Hıfzı Oğuz Bekata, Nurettin Ardıçoğlu, Prof. Dr. Hüseyin Avni Göktürk ve Samet Ağaoğlu bu Türkçülüğün savunucularıdır (Atabay, 2005: 335-361).

1. Gelenskel ılımlı Türkçü milliyetçilik her şeyden önce devlet-fert ikileminde insandan yana tavır alır (Atabay, 2005: 335-361).

2. Ekonomik anlamda liberalizmi savunurken, kişisel mülkiyet, kişisel teşebbüs ve serbest ticarete dayanan bir ekonomik sistem ister. Bu milliyetçilik de köy ve köylünün ekonomik yönden refahı üzerinde durmuştur. Köy bankası, köy kooperatifleri, Köy İktisadi Teşkilatı gibi köylünün ürettiği malı rahat pazarlayabileceği kuruluşların varlığını savunan geleneksel ılımlı Türkçü milliyetçilik çiftlik köylerinin kurulmasını ister. Bunun yanında köy enstitülerinde eğitimli insanlarla tarım konusunda daha bilinçli bireyler yetişecek, tarım ise daha teknik bir şekilde yapılacaktır. En önemli nokta ise, köylünün toprağa sahip olmasıdır (Atabay, 2005: 335-361).

3. Sosyal yaşamda ise din, ahlâk, gelenek ve göreneklerin önemine inanır ve "ılımlı muhafazakârlık" ilkesine bağlı kalır (Atabay, 2005: 335-361).

4. Ahlâkçılık, üstün adalet ön planda olup, cumhuriyetçilik savunulmuştur (Atabay, 2005: 335-361).

5. Türkçü ve milliyetçi bir gençliğin yetişmesi önemlidir ve bu gençlik ulusal vicdan ile yoğrulmalıdır. Bunun için eğitim önemli olup, bundaki amaç da "Türk milleti içinde gerçekleşmesini istediği hayatın adamını yetiştirmek" olmalıdır. Belirlenen amaca ulaşmak için sevgi birliği, bencillikten uzaklaşma ve özveri

gerekir. Sevgi özellikle din gibi algılanmalı, bu şekilde iştirak edilmelidir. Eğitimle yetişen gençlik Türklük ve Türk ulusunun geleceğini meydana getirecek nitelikte olmalıdır (Atabay, 2005: 335-361).

6. Ulusu tarih ve toprağın oluşturduğunu düşünür. Topraktan kasıt vatandır ve vatanın sınırları doğal sınırlardır. Doğal sınırlar ise, devletin sınırlarını doğanın tayin ve tespiti ilkesine dayanır. Buna ulaşmak içinse akıl, duygu, özveri ve gayretle çalışmak gerekir (Atabay, 2005: 335-361).

7. Geleneksel ılımlı Türkçü milliyetçilik, Türk ulusunun daha mutlu yarınlara demokrasi ile ulaşacağını ifade eder. Doğal hukuk ve hakları savunur ve buna ulaşmak için gerekli olgunluğa Türk aydınları ile ulaşılacaktır. Onların savunduğu devletin halk için olduğu fikri klasik demokrasi olup, halk için ve halkın onayıyla fikri klasik demokrasi anlayışından ayrılmaktadır. Devlet halk iradesine dayandığı sürece güçlenecektir. Onların demokrasileri milliyetçidir, buna göre iki konu önemlidir. Bunlardan ilki vatandaşlık, ikincisi vatanseverliktir (Atabay, 2005: 335-361).

8. Onlara göre, İkinci Dünya Savaşı insan ve toplumlara tarihin verdiği bir derstir. Aynı zamanda bu savaş, Türkleri tekrar geleneksel bütünlük anlayışına yöneltmiş ve kendi benliğine döndürmüştür. Bu savaş sonunda milliyetçilik gelecek yüzyıllara damgasını vuracak, ulus gerçeği sağlam temellere dayanacaktır (Atabay, 2005: 335-361).

9. Devletin geleceğinden sorumlu olan toplumu oluşturan insanlardır (Atabay, 2005: 335-361).

10. Onlar hukuka bağlı devlet fikrindedirler (Atabay, 2005: 335-361).

11. Çocuk ve nüfus sorununun diğer sorunlarla birlikte ele alınmasını isterler (Atabay, 2005: 335-361).

12. Türk ulusu maziyi ve hâli düşünerek, istikbale bakmalıdır (Atabay, 2005: 335-361).

13. Türkiye her şeyden önce bilgisizlik, sağlık ve ulaşım sorununu çözmek zorundadır (Atabay, 2005: 335-361).

14. Türkiye'de en büyük başarı bütün çalışanlarına en iyi yapacakları şeyi vermekle vuku bulacaktır (Atabay, 2005: 335-361).

15. Türkiye çağdaş medeniyetler seviyesine yükseltilmesi düşüncesinde olan geleneksel ılımlı Türkçü milliyetçilik, bu fikriyle Atatürk'e yaklaşsa da, Atatürk'ün fikirlerinin dönemin ihtiyaçlarına cevap verdiği, ancak artık değişmesi gerektiği fikrindedir. Onların buna karşılık savunduğu görüş, "kendi kendine düşünüş" tezidir (Atabay, 2005: 335-361).

16. Irkçı milliyetçiliğe kapı aralayan bu milliyetçilik fikri, savaş karşıtı olması yönüyle ondan ayrılır. Ancak ırkçılık kendi ırkını diğer ırklardan üstün görme fikrine sahip olduğundan, bu fikre sahip olan insanları tembelliğe itmiştir. Irkçılık bu duygularla başlayarak ulusların yıkılmasına neden olmaktadır (Atabay, 2005: 335-361).

17. Geniş ve uzun vadede dış politikada izlenecek yolu da kapsamakta, kendileriyle tarihsel, manevi ve kültürel ilişkiler içinde bulunulan uluslarla dostluğun karşılıklı güçlendirme ilkesine dayanmaktadır (Atabay, 2005: 335-361).

Geleneksel ılımlı Türkçü milliyetçiliğin yayın organları şunlardır:

1. *Çığır*

2. *Millet* (Atabay, 2005: 335-361).

5. Turancılığın Ortaya Çıkışı ve Türkiye'de Gelişimi

Türk kökenli halkları içeren bir kavram olan "Dış Türkler" arasında doğup gelişmiş Pantürkçülüğün ilk ortaya çıktığı halklar olarak Volga Tatarları, Kırım Tatarları, Kazaklar, Türkmenler, Özbekler, Kırgızlar ve Azeriler gösterilebilir. Rusya nüfusunun yaklaşık % 11'ini oluşturan bu halklar arasında pantürkçülüğün ilk kez ortaya çıktığı halk Kırım Tatarlarıydı. Kırım Tatarlarından İsmail Gaspıralı,[43] burada doğmuş ve Pantürkçülüğe büyük hizmet vermiş Türkçülerden olup, formülünü dil, eğitim ve gazetecilik üzerinde yoğunlaştırmıştı. Türkçe öğretimi ve Usûl-i Cedid adında yeni bir eğitim şekli ile Bahçesaray'da bir okul açan Gaspıralı, *Tercüman*[44] adında bir gazete çıkararak halka bu şekilde ulaşmayı istedi.[45] Gazetede yer alan

[43] Büyük Rus Totalitarizmi"ne karşı olan ve verdiği mücadele ile tasdik edilen Gaspıralı İsmail'in Pantürkçü fikirlerinin temelinde Cemalettin Afgani bulunmaktadır. "Cemalettin Afgani'nin her türlü iradeye karşı taklit esasını reddetmesi Gaspıralı'nın fikirlerinin gelişimine katkıda bulunmuştur (Hazbiyeviç, 1991: 317).

[44] *Tercüman* gazetesi için 1883 yılında Türkçe ve Rusça yayınlama izni alır. İlk sayısı 320 adet satmış olmasına karşın, bu miktar artarak 20.000 aboneye kadar ulaşmıştır. Sade dille yazdığı için Türk Dünyasının her yerinde anlaşılmaktadır (Kafalı, 1991: 302-303). Tuncer Gülensoy'a göre, onun gazetesine verdiği isim gelişigüzel verilen bir isim değildir. Gaspıralı, "tercüman olmak" deyiminden mülhem, bütün dünya Türklüğünün hislerini ve düşüncelerini ifade etmek istemiştir (Gülensoy, 1991: 322). Bunun yanı sıra bı gazete Osmanlı Türklüğünü de etkilemiştir (Tural, 1991: 340).

[45] *Tercüman* gazetesinin yanı sıra Gaspıralı İsmail'in yazılarının yayınlandığı ve bizzat kendisinin çıkardığı başka gazeteler ve dergiler de vardır. "Genç Molla" takma adıyla "Rusya Müslümanları" başlığı altında yazılarına başla yan Gaspıralı İsmail'in ilk yazıları *Tavrida* gazetesinde yayınlanır.

"dilde, fikirde, işte birlik" sloganıyla pantürkçü duygular dile getiriliyordu. Türkçe konusunda ise tüm Türk halklarında konuşulan ortak Türkçe fikri ön plandaydı (Landau, 1999: 17-35).[46]

Gaspıralı'nın laik düşünce yapısından dolayı, Kırım Tatarları'nın bazıları onu desteklemediler. Ancak Gaspıralı "hayırseverler kurumu" adında bir yapı ile tüm Türkleri birleştirme çabası içine girdi.[47] Daha sonra 1905'te Türk topluluklarının sorunlarının konuşulduğu ve Kırım Tatar'ı ağırlıklı 150 delegenin katıldığı bir kongre toplandı. Bu kongreye katılanların hepsi Müslümandı ve alınan kararların ilki Müslümanların birliğinin sağlanmasıydı. Kongrede, ayrıca 16 birimden oluşan Kazan

---

Ancak bu yazıları Rusça'dır. 8 Mayıs 1881 yılında *Tonguç* adlı ilk gazete denemesine girişmiş, bundan sonra kısa aralıklarla *Şafak, Kamer, Yıldız, Güneş, Mirat-ı Cedid* adlarındaki gazetelerini ancak birer nüsha çıkarabilmiştir (Kafalı, 1991: 302-303). 1906 yılında *Alem-i Nisvan* adlı dergiyi çıkarır. Aynı yıl eğitim öğretimde kullanılmak üzere *Alem-i Sübyan*'ı çıkarmıştır. Yine aynı yıl mizahi bir dergi olan *Kah Kah Kah* adlı dergiyi yayınlamıştır (Kafalı, 1991: 302-303).

[46] Onun dil ve kültür üzerine düşüncelerinde temel etki Osmanlı Devleti içerisindeki Jön-Türk hareketindedir. Onun fikirlerinde her ne kadar Batı Türklüğünün etkisi olduğu söylense de Batı Türklüğünün fikirlerinde de onun etkisi vardır (Kafalı, 1991: 292-301). Türkler için genel dili gerçekleştirmek maksadıyla Gaspıralı şu esaslara dikkat etmektedir:

1. Yaşayan Türk lehçelerinin kaba olmayan mahalli kelimeleri İstabul Türkçesine uydurularak kullanılmalı.
2. Genel olarak yabancı lisan ve kuralları Türkçe'den çıkarılmalıdır.
3. Okur yazarlar tarafından anlaşılmayan Arapça ve Farsça tabirler Türkçeden çıkarılmalıdır (Saray, 1991: 312).

Gaspıralı İsmail, Türkçe konusunda ilk olarak işe alfabeden başlar (Elçin, 1991: 278).

[47] Bu konuda çok faaliyet gösteren Gaspıralı İsmail, onların nizamnamelerini, programlarını hazırlayarak, nasıl açılacağını göstermiştir. Şimdi Tataristan'da bulunan okullar Gaspıralı İsmail'in ürünüdür (Devlet, 1992: 287).

Meclisi adında bir Müslüman Birliği oluşturulması ve merkezin de Bakü'de olması kararlaştırıldı (Landau, 1999: 17-35).

İki kongre daha yapan milliyetçiler, üçüncü kongre sonunda birliği partiye dönüştürme kararı aldılar. Bu partinin adı Müslümanlar Birliği'ydi. Parti bütün Müslüman halkların eğitsel, yazınsal ve kültürel gelişimlerine katkıda bulundu.[48] Ancak yeterli şekilde destek göremedi. Destek görememesinin sebepleri,

1. Yeterli şekilde örgütlenememeleri

2. Grupların geniş bir alana yayılmış olmaları (Landau, 1999: 17-35) idi.

İlk önceleri *Sada* ve *Vakit* gibi yayın organlarında dile getirilen milliyetçi fikirlerin daha sonra yine aynı şekilde halka sunulduğu dikkati çeker. Fakat Rusya bu propagandaya izin vermedi ve aydınların bir kısmını sürgüne gönderdi. Bir kısmı da Osmanlı İmparatorluğu'na göç etti. Rusya'nın propagandaya izin vermemesine karşılık pantürkist fikirler varlığını devam ettirdi (Landau, 1999: 17-35).

Türkiye'ye gelen aydınlar arasında tartışmalara sebep olanlar yine Tatarlardır. Bu kişilerden ilki 1907'de *Füyuzat* adlı dergisinde pantürkçü fikirleri yayarken amacını da Türkçülük, İslamcılık ve Garpçılık olarak belirleyen Hüseyinzade Ali Turan'dır. Gaspıralı'nın akrabası olan ikinci kişi ise Yusuf Akçura'dır.[49] "Üç Tarz-ı

[48] Gaspıralı'nın fikri, Batı'nın yeni ve faydalı fikirlerini öğrenerek Müslüman dünyasında yaymaktır (Ercilasun, 1991: 330).

[49] Rusya'daki ihtilâlden sonra Türk esirleri hakkında da bilgi veren (Çapa, 1993: 608-622) Yusuf Akçura'nın Pantürkçü fikirlere ulaşmasında temel etkenlerden biri Rusya esaretinde yaşayan Türklerin bağımsız Osmanlı Devleti'nin başkentinde yaşayan insanlardan daha fazla ulusal bilince sahip olmalarıdır (Georgeon, 2005: 17). Siyasi ve sosyal bir fikir olarak gördüğü Türkçülüğü siyaset sahasında da düşünmeye başlayan fikir adamı, bu amaçla bir yandan okula devam ederken diğer taraftan Genç Türk toplantılarına da gidip gelir. Osmanlı saltanatında ıslahat yapılması fikrinde olan

Siyaset"[50] adıyla Kahire'de *Türk* dergisinde yayınladığı makalede Türkçülük fikrinin İslamcılık ve Osmanlıcılık fikrine karşı açıkça savunulduğu dikkati çeker (Landau, 1999: 17-35).

Yirminci yüzyılın başlarında Kırım Tatarlarından sonra Türkçü uyanışın yaşandığı diğer Türk halkı Azerilerdir. Bu uyanışın sebebi olarak Türkiye'ye yakınlık veya aydınların buluşma yeri olan Kazan Üniversitesi ile Bakü şehri gösterilebilir. Rusya'nın baskı kurduğu Azerbaycan'da *Ekinci* adlı milliyetçi bir dergi ile *Hayat ve İrşad* adlı milliyetçi gazetelerden sonra Azerbaycanlılar siyasi partilerini oluşturdular, Türkçe eğitimle okullarını açtılar ve Türkçe olmak üzere kendi gazetelerini kurdular. Rusya'dan uzaklaşıp Osmanlı'ya yaklaşan bir siyaset izlediler (Landau, 1999: 17-35).

ABD başkanı Wilson'a Lozan'da Rusya'nın Türk halklarına yaptığı baskıyı anlatan bir dilekçe, Abdürreşit İbrahim, Azeri Ahmet Ağaoğlu, Ali Hüseyinzade, Yusuf Akçuraoğlu gibi kişiler tarafından verildi. 1917 yılında Rusya'da çıkan İhtilal'den sonra Moskova'da Tüm Rusya Müslümanları Kongresi toplandı. Ancak Kongre'de yanlış anlaşılan federal devlet fikri, yerel milliyetçiliğin doğuşunu hazırladı. Pantürkçülüğün gerçekleşmemesinin sebeplerinden biri olan yerel milliyetçiliğin yanında şu sebepleri de saymak gerekir:

1. Coğrafî uzaklık,
2. Çeşitli ideolojiler,
3. Çıkar kapışmaları (Landau, 1999: 17-35).

(Akçura, 2008: 123-127) Akçura'ya göre Pan-Türkçü bir şekilde oluşturulan birlik, 20. yüzyılın başlangıcında Osmanlı Devleti'nin Avrupa güçleri karşısındaki konumundan ve son dönemindeki etnik bileşiminden kaynaklanan bir zorunluluktur (Uçar, 2008: 284-285).

[50] Bu makale için bkz. Yusuf Akçura, **Üç Tarz-ı Siyaset,** Ankara, Lotus Yayınları, 2008.

Osmanlı'ya yaklaşan Türk halkları, Osmanlı'dan bekledikleri yardımı göremediler. Sadece Azerbaycan'a belirli bir yardımdan söz etmek mümkündür. Türk halkları Sovyetler Birliği ile anlaşma yoluna gittiler. Zaten Sovyetlerin de Pantürkizm gibi ayrılıkçı ve etnik bir hareketin filizlenmesine izin vermeyeceği gayet açıktı. Bu dönemde Mustafa Çokayev Hokand'da 1917 yılında bağımsızlığını ilan ederek devletini kurdu. Ancak devlet 1918 yılında ortadan kaldırıldı. Türk Cumhuriyetleri arasında bulunan coğrafi uzaklık yanında siyasi olarak da böyle bir birlikteliğe imkân yok gibi görünüyordu. Çünkü Lenin'in yanına aldığı güçlü siyasetçiler, Türk halklarını küçük etno-kültürel bir şekle büründürdüler ve böylece Sovyetlerin korkusu olan Pantürkizm önüne bizzat Sovyetler bu şekilde engel koydular (Landau, 1999: 17-35).

Pantürkçülük 1920'lerin başında güçlü İslami etmenlerle renklendi:

1. Basmacı Ayaklanması'nın kökleriyle,
2. Tatarlar arasında ortaya çıkan Sultan Galiyevcilik ile,
3. Turan Rıskulov tarafından gizlice kurulan Türkistan'ı bağımsız bir birim ve Turan devletinin de merkezi olarak gören Irk partisinin kurulmasıyla,
4. 1922 yılında anti-Bolşevik Müslüman Örgütler Kongresi'nin toplanması ve bu toplantıda en önemli karar olarak Bağımsız Türkistan Türk Cumhuriyeti adıyla geçici bir hükûmetin oluşturulmasıyla.

Türk lehçeleri arasındaki farklara vurgu yaparak Kazak ve diğer alfabelerde resmî düzeltme dayatmasına karşı dikkate değer bir direniştir (Landau, 1999: 17-35).

Bu böyle devam ederken Sovyetler Pantürkizm'e ve Panislamizm'e karşı propagandaları içeren broşür ve makaleler yayınlar. 1921 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi 10. Kongresinde Pantürkçülüğü ve Panislamcılığı burjuva

demokratik milliyetçiliğe yönelen sapmalar olarak değerlendirerek bitirir. Daha sonra çeşitli yazarlar ve akademisyenler değerli çalışmalar yapmış olsalar da, Sovyetlerin Ruslaştırma politikası devam etmiş, hatta yoğunlaşmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı'nda Rusya'daki Türklerin Almanya'ya yardım etmeleri Pantürkçü fikirlerin hiçbir kesintiye uğramadan Türkler arasında devam ettiğini gösterir (Landau, 1999: 17-35).

19. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin devamını sürdürmesi anlamında zorlandığı ve kendi varlığı için çözüm önerileri üretmeye çalıştığı bir dönemdir. İlk önce Osmanlıcılık fikri ile kurtarılmaya çalışılan Osmanlı Devleti'nde yavaş yavaş Türkçülük hareketi filizlenmeye başlamıştır. Türkçülük hareketinin başlamasında De Guignes, Leon Cahun, Arthur Lumley Davids gibi yabancı ilim adamlarının İslamlıktan önceki Türk tarihi üzerine yaptıkları çalışmalar etkili olmuştur. Bu ilim adamlarının çalışmaları, Osmanlı Devleti'ndeki ilim adamlarının dikkatini kendi tarihlerine çekmelerini sağlamıştır. *Lehçe-i Osmani* adlı eserinde Ahmet Vefik Paşa, Osmanlı Türkçesini Türkçenin bir kolu olarak düşünürken, Şemsettin Sami daha da ileri giderek Osmanlı Türkçesinin Çağatayca ve Orta Asya dilleri ile zenginleştirilmesi biçimindeki dilde reform isteğinden hem kültürel hem de siyasal yarar ummuştur (Önen, 2005: 97). Bu dil reformu ile Orta Asya, Batı Türkleri ve Rusya Türkleri ile birlikte tek bir dil konuşan 20 milyonluk tek bir millet olacaklardır (Önen, 2005: 97). Bunların dışında şu eserler zikredilebilir:

Mustafa Celaleddin Paşa: *Les Turcs Anciens et Modernes* (Eski ve Yeni Türkler)

Şeyh Süleyman Efendi: *Lugat-ı Çağatay ve Lisan-ı Türkî-i Osmanî*

Ahmed Cevdet Paşa: *Tarih-i Cevdet*

Ali Suavi: *Hive Muharrem 1290* (Önen, 2005: 95-99).

1893 yılında Ahmet Cevdet Bey'in *İkdam*'ı "Türk gazetesidir" alt başlığı ile yayınlamasının ardından 1896 yılında Bursalı Tahir Bey'in *Türklerin Ulûm ve Funûna Hizmetleri* yayınlanır. Mehmet Emin Bey'in "Ben bir Türk'üm dinim, cinsim uludur" mısraıyla başlayan şiiriyle artık Türkçü düşünce kendini göstermeye başlar. Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı makaleler dizisi ile Osmanlı Devleti'nin Türkçü ideoloji ile kurtulacağı fikri dile getirilmeye başlanır. "Dilde, fikirde, işte birlik" söylemiyle Tatarlar arasından çıkan Gaspıralı İsmail Bey, aynı söylemle *Tercüman* gazetesini yayınlar ve bu gazetede panislamist fikir ile pantürkçü fikri birleştirir. Azeri Türkleri arasında ise, Hüseyinzade Ali Turan ile Türkçü fikirlerin filizlendiği söylenebilir (Önen, 2005: 99-101).

II. Meşrutiyet dönemi Türkçülerin kolektif bir biçimde hareket ettikleri ve kendileri için rahat ortam buldukları bir dönem olmuştur. Bu dönemde ülkeden uzaklaştırılan Hüseyinzade Ali Turan ile Yusuf Akçura ülkeye tekrar dönmüşler ve Ağaoğlu Ahmet Bey gibi Rusya kökenli Türkçülerin de ülkeye gelmesi bu döneme rastlamıştır (Önen, 2005: 102). Bu dönemde kurulan Türkçü dernekler şunlardır:

Türk Derneği: II**.** Meşrutiyet'in ilanını izleyen dönemde kurulan ilk dernektir. Bu derneğin, kültürel Türkçülük yanında "Türk diye anılan bütün kavimlerin" ifadesini kullanarak pantürkçü fikirleri de ihtiva ettiği söylenebilir. Bu dernek, *Türk Derneği* adında bir de dergi çıkarmıştır (Önen, 2005: 102).

Turan Neşr-i Maarif Derneği: 1911 yılında Mukim Beyican, Abdürrauf Futrat, Golceli Abdülaziz, Ahmet Can Mahdum, Alim Can İdris tarafından kurulmuştur. Osmanlı ülkesinde "Turan" adını kullanan ilk örgütlenme olmuştur (Önen, 2005: 102).

Türk Yurdu Cemiyeti: 18 Ağustos 1327 tarihinde İstanbul'da Mehmet Emin'in girişimiyle, Ahmet Hikmet, Ağaoğlu Ahmed, Hüseyinzade Ali, Akil Muhtar ve Yusuf Akçura adlı kişiler tarafından kurulmuştur. 1911 yılından itibaren *Türk Yurdu* adıyla bir de dergi çıkarırlar. Bu dergide "bütün Türklerce makbul olabilecek bir idealin, Türk ırkının, ilk aşamada kültürel düzeyde birlikteliğinin sağlanması vurgulanmıştır. Programın siyasal tonun en yüksek olduğu maddesi 7. maddedir. "Risalenin devletlerarası siyasette esas fikri, Türk âleminin menfaatlerini müdafaa etmektir." sözleri kültürel birlikteliğin ötesinde pantürkçü fikirlerin de cemiyet içinde önemli olduğunu gösterir (Önen, 2005: 103).

Türk Ocağı: 20 Haziran 1327 tarihinde kurulan Türk Ocağı'nda Mehmet Emin reis, Yusuf Akçura ikinci reis oldu. Ancak daha sonra ocağın başına Hamdullah Suphi geçti. Türk Ocağı'nın Nizamname-i Esas ve Dâhilisi'nin 2. maddesinde ocağın amacı, "… akvâm-ı İslamiyyenin bir rükn-i mühimmi olan Türklerin millî terbiye ve ilmî, içtimaî, iktisadî seviyelerinin terakki ve ilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak" biçiminde açıklanmaktadır. Burada da pantürkist renkler mevcuttur. Bunun yanı sıra yer yer İttihat ve Terakki Cemiyeti ile birliktelik istenmiştir. Bazen buna karşılık veren Türk Ocağı üyeleri bazen de bu birlikteliği reddetmiştir (Önen, 2005: 104-107).

Turancılığın diğer önemli yönü, Rusya'ya duyulan korkudur. Bu korkuda haklı olan Osmanlı aydınları ve Rusya Türklerinin korkularının sebepleri, Rus Çarı I. Nikola'nın Osmanlı Devleti'ni yıkma isteğidir. İlk önceleri Osmanlı Devleti'nin yanında yer alan ve onun bütünlüğünü savunan İngiltere, Çar I. Nikola ile görüştükten sonra bu fikrinden vazgeçmiştir (Önen, 2005: 107-118).

Osmanlı Devleti'ndeki Turancılığın bir diğer önemli özelliği, Türk olmayan halkları kapsamamış olmasıdır. Bunun yanı sıra Turancı Ziya Gökalp'ın, "Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Batı medeniyetindenim." ifadesinde İslam'ın ve Batılılaşmanın vurgulandığı dikkati çeker. Rusya'dan gelen Türkçü aydınlarda, özellikle Yusuf Akçura'da, İslam'ın bu kadar önemsenmediği ve Batılılaşmanın tam anlamıyla olması gerektiği fikri hâkimdir. Oysa Ziya Gökalp'ta İslam önemsenir ve Batı'nın yalnızca tekniğinin alınması istenir (Önen, 2005: 97-118).

Türk milletini ve milliyetçiliği devlet sınırları ile bağdaştırmayan Osmanlı Türkçüleri, Türk kimliği veya üst Türk kimliği üzerine düşünmüşlerdir. Milleti ırk ile eşdeğer tutmayan Türkçüler, milleti oluşturmanın ve Turanı kurmanın yolunun, dil yönünden Türk halkları birbirine yaklaştırma olduğu fikrindedirler. Ziya Gökalp'ta da kültürel[51] ve dil[52] yönünden bir birlikteliğin olduğunu vurgulamakta fayda vardır (Önen, 2005: 118-120).

Osmanlı Türkçülerinin şiddetle üzerinde durdukları dilden sonraki ikinci öge, tarihtir. Çünkü tarih, Ziya Gökalp'a göre, "bir kavim, tarihinin en kadim menbalarına çıkarak millî hayatının ilk inkişaf hamlelerini duyarsa, kaybetmiş olduğu ruhu

[51] Ziya Gökalp'a göre, kültürün temelinde geleneksel halk kültürü vardır. Geleneklerin kökeni ise mitolojiye dayanır. Halk kültürü unsurları ise, tarihin, edebiyat tarihinin ve uygarlığının yararlanabileceği en önemli kaynaktır (Aslan, 2003: 220). O, kültür ve medeniyeti birbirinden ayırır. Ona göre kültür, milli olduğu hâlde, medeniyet milletlerarasıdır ve kültür ile dil arasında sıkı bir münasebet vardır (Göçgün, 1992: 131-135). Kültürel yöne önem vermesi Ziya Gökalp'ın sosyolog yönünü de ön plana çıkarır (Erkan, 2003: 251; Celkan, 2003: 256).

[52] Ziya Gökalp teorisyenliğini yaptığı Turancılık ideolojisine sahip olduğu dönemlerde tüm dünya Türklüğünün kültürel anlamda birlikteliğini amaçlamıştır. Bu Turan dili, bütün Türklerin ortak anlaşma ve iletişim dili olacaktır (Adabağ, 2003: 232).

yeniden bulmuş olur.[53] Osmanlı dönemindeki tarih anlayışında, tarih Osmanlı Devleti tarihiyle başlamaktaydı. Ancak Türkçüler buna şiddetle karşı çıkarak, tarihi İslamiyet öncesi Türk devletleri tarihinden başlatmayı isterler (Önen, 2005: 121-126).

Osmanlı Türkçüleri, Turan'ı kültürel birlik ve hayal olarak görmüşlerdir. Buradaki kültürel birlikten kasıt, tüm dünyadaki Türk halkların İstanbul Türkçesiyle konuşmalarıdır. Böylece birliktelik daha rahat gerçekleşecektir (Önen, 2005: 126-129). Kültürel birliktelikten daha sonra siyasal birlikteliğin gerçekleşmesi için uygun şart I. Dünya Savaşı'dır. I. Dünya Savaşı ile Kafkasya üzerinden "anayurda/Turan'a ulaşabilme düşüncesi, bu ittifaka yönelmede bir ölçüde etkili olmuştur (Önen, 2005: 129). Bunu takiben, 1917 yılında Rusya'da çıkan Bolşevik İhtilali ile birlikte tüm Türklerin bir araya gelme ihtimali doğmuştur. Türk Ocağı içinde bu ihtilal ile birlikte, iki grup baş gösterir:

1. Rus Çarlığı'nın çökmesinin pantürkizmin gerçekleşmesi için büyük olanaklar olduğunu düşünen, başta Enver Paşa olmak üzere İttihatçı liderler.
2. Pantürkist özlemlerden vazgeçilmesi gerektiğini düşünenler (Önen, 2005: 135-137).

Bu iki gruptan ikincisi, Haziran 1918'de yapılan kongrede Turancılara karşı ilk defa çok şiddetli bir biçimde karşı çıkmıştır. Turancılığın dini olmadığı gibi,

[53] Ziya Gökalp tarihi şey'i ve milli olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Şey'i tarih olayları olduğu gibi görürken, millî tarih insanlara vatanlarını sevdirme, milletlerini yüceltme, atalarının fazilet ve kahramanlıklarını, şan ve şereflerini öne çıkarma görevini üstlenmektedir. Bu noktada milli tarihin gayesi geçmişi öğrenmekten çok, geleceği yapılandırmaktır. Ona göre, bu iki tarihin ikisi de lüzumludur. An'aneler, abideler ve vesikalar tarihe kaynaklık ederler (İlhan, 2003: 245-250).

siyasi de olmayıp yalnızca harsi olduğunu vurgularlar. Turancılık ister esir, ister hür bütün Türkler için harsta birliktir. Bunun için Ömer Seyfettin de, Turan'ın bir devlet değil, harsî, millî bir vatan olduğunu belirtmiştir (Önen, 2005: 137-140).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra kazanılan Kurtuluş Savaşı'nın ardından Mustafa Kemal, Turancılığı reddetmiştir. Bunun daha önceki göstergesi, Misak-ı Millî sınırlarının çizilmiş olmasıdır. Bu sınırlar ile artık Türkçülük Anadolu sınırları içerisinde düşünülmüştür. Ancak İngilizlerin hazırladığı raporda Türkiye Cumhuriyeti devletinde iki fikrin hüküm sürdüğüne dikkat çekilir:

1. Kafkasyalılar ve Tatarlar tarafından öne sürülen pantürkist fikir.

2. Yüzünü Avrupa'ya dönen, Avrupa'daki Türk azınlıklar ile ilgilenmeye başlayan fikir.

Mustafa Kemal'in, Turancılığı reddetmesini haklı gösteren çeşitli sebepler de vardır. Bu sebeplerden ilki statükoculuk, ikincisi Rusya ile yapılan dostluk anlaşmalarıdır (Önen, 2005: 178-182).

1920'den sonra kurulan TBMM ve 1923 yılında vücuda gelen Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden önce de Rusya Türklerinden Türkçü aydınlar, Turancılığı bırakarak, yalnızca Anadolu sınırları içerisinde kalan milliyetçiliğe yönelmişlerdir. Bu dönemde Ziya Gökalp, Türkçülüğü, Türkiyacılık, Oğuzculuk ve Turancılık olarak üçe ayırır. Burada Turancılığı Türklüğün uzak mefkûresi olarak gören Ziya Gökalp, bu konuda şu ifadeleri kullanır:

> "Turan mefkûresi de bunun gibidir. Yüz milyon Türkün bir millet halinde birleşmesi, Türkçüler için en kuvvetli bir vecd menbaıdır. Turan mefkûresi olmasaydı, Türkçülük bu kadar süratle intişar etmeyecekti. Maamafih, kim bilir? Belki, istikbalde Turan mefkûresinin husulü de mümkün olacaktır. Mefkûre, istikbalin halikidir. Dün Türkler için

hayal bir mefkûre halinde bulunan millî devlet, bugün Türkiye'de bir şe'niyet halini almıştır." (Önen, 2005: 183-186).

Bu ifadelerden de net olarak anlaşılacağı üzere, Ziya Gökalp Turancılık mefkûresinden tam anlamıyla vazgeçmiş ve Türkiyeciliği milliyetçilik fikrinin temeli haline getirmiştir (Önen, 2005: 186).

Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti döneminde de Türkçülüğün hüküm sürdüğü mekânların Türk Ocakları olduğu dikkati çeker. Ancak bu dönemde yine iki farklı görüşün hüküm sürdüğünü söyleyebiliriz.

1. Misak-ı Millî sınırlarını ve ulus-devleti benimseyerek Türkçülüklerini bununla sınırlayanlar.
2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni Türk milliyetçiliğinin hâkim olduğu tek devlet olarak görmek ve benimsemekle beraber, bu yeni devleti gelecekteki büyük birliğin merkezi olarak algılayanlar (Önen, 2005: 186-201).

1924 tarihinde yapılan Türk Ocakları genel kongresinde milliyetçiliğin temeline ırkı koymanın yanlış olacağı fikrinde olan grupla diğer grup arasında ciddi tartışmalar olmuştur. Ancak genel kanı milliyetçiliğin kültür, dil ve tarih birliği olması gerektiğidir. 1924'lü yıllarda Pan-Türkçülük törpülenmeye çalışılmıştır. Fakat 1930'lu yıllara gelindiğinde Türk Ocakları içerisinde Turancılığın yine de törpülenmediği dikkati çeker (Önen, 2005: 186-201).

1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası, otoriter bir güç olma ve karşısında muhalefet istememe isteğine kapılmıştır. Bu dönemden sonra kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası üç ay sonra Fethi Okyar Bey tarafından kapatılır. Bu partiye olan ilgi mevcut yönetimden halkın hoşnut olmadığını gösterir. Yine bu tarihlerde vuku bulan Menemen olayı halkın bir bölümü tarafından Cumhuriyet'in tam olarak

özümsenmediğini gösterir. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tek parti olma isteği, Türk Ocakları'na da sirayet ederek, Türk Ocakları'nın kapatılma kararı verilen dönemlerde olmuştur. 30.000 üye sayısına ulaşan Türk Ocakları üye sayısının kendisine rakip olacağını düşünen Cumhuriyet Halk Fırkasına mensup önemli kişiler, ki bunlardan biri Mustafa Kemal Atatürk'tür, Hamdullah Suphi Tanrıöver'i yanlarına çağırırlar. Ona, Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'na dâhil edilmesi gerektiğini söylerler. O buna itiraz etse de, bunu kabul eden mukaveleye imza atmak zorunda kalır. Bunu içine sindiremeyen Hamdullah Suphi bir süre sonra Bükreş büyükelçiliğine atanır (Önen, 2005: 246-248).

İttihatçı Türkçülük yurtdışından gelen Türkler vasıtasıyla bu yıllarda devam ederken Cumhuriyet Halk Fırkası'nın "Vatan, Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bugünkü siyasi sınırlarımız içindeki yurttur" tanımlaması, Türklerin yurdu olarak Anadolu topraklarını muhafaza eden bir yapıya sahiptir. Aldığı diğer bazı kararlar ile yine Turancılığı reddeden bir fikre sahip Cumhuriyet Halk Fırkası, yer yer ırkçılığa dayalı ve Türk'ü öven bir duruma geçer. Ancak ırk olma hâli değil de, kültürel birliktelik ön plana çıkarılmaya çalışılır. Bunu Nizam Önen şu cümlelerle özetler:

> Kısaca Cumhuriyet, Pantürkçülüğü reddetmekle beraber Türkçülüğe sahip çıkıyordu. "Türk ırkı"na övgüler ulus-devlet kurulması sürecinde kitleye ulus bilinci taşıma işlevini yerine getirirken, bir yandan da açık ki "kan"a dayalı bir ırkçılığı tetiklemekteydi. (Önen, 2005: 251).

İlk olarak Mustafa Celaleddin Paşa'nın eserinde görülen Türk Tarih Tezi daha sonraları Cumhuriyet yönetimi tarafından olgunlaştırılmıştır. Ortaya atılan birçok görüşün ortak yönü, Türklerin Anadolu'da eskiden beri var olduğunu kanıtlamaya yöneliktir. Hatta tüm kültürlerin temeline Türkleri koyan fikirlere bile

rastlanıldığı görülür. Bu fikirlerin iki yönden Cumhuriyet yönetimini desteklediği görülür:

1. Bu şekilde Anadolu'nun Türklüğü kanıtlanır.
2. Batı uygarlığının Türklerden kaynaklandırılması, hars-medeniyet ayrımını benimseyerek Batı değerinin bir bütün olarak kabulünden yana olan Cumhuriyet yönetimi açısından Batı'nın Türklere yabancı olmadığının kanıtlanması gibi bir işlevi de yüklenir (Önen, 2005: 252-254).

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Türkçülük, daha doğrusu Anadolu Türkçülüğü, politikasına ilk tepki Hüseyin Nihal Atsız'dan gelir. *Atsız Mecmua* adlı dergi çıkaran Atsız, bu dergide Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tarih tezine karşı çıkar. Daha sonra Zeki Velidî Togan ile Reşit Galip arasında çıkan tartışmada, Atsız ve arkadaşları hocaları Zeki Velidî tarafında yer alırlar. Buradaki tartışma konusu, Türklerin göçleri neticesinde dünya sınırlarının belli olduğunu söyleyen Zeki Velidi Togan'ın bu fikrine Reşit Galip'in karşı çıkmasıdır. Zeki Velidi bu tartışmadan sonra Türkiye'den ayrılmak zorunda kalır. Atsız'ın ise üniversiteden uzaklaştırılması gündeme gelir. Buna rağmen bir müddet daha üniversitede çalışan Atsız, daha sonra fakülte dekanı ile tartışması sonucu üniversiteden ayrılır ve Malatya ortaokuluna Türkçe öğretmeni olarak atanır. Bunun üzerine *Atsız Mecmua* 17. sayının ardından yayın hayatına veda etmiştir (Önen, 2005: 254-257).

Atsız Mecmua'dan sonra yayınlanan diğer Turancı dergiler şunlardır.

1. *Azerbaycan Yurt Bilgisi,*
2. *Yaş Türkistan,*
3. *İstiklâl,*
4. *Emel,*

5. *Kafkasya Dağlıları,*

6. *Millî Yol,*

7. *Promethe,*

8. *Yeni Turan,*

9. *Millî İnkılâp,*

10. *Doğu,*

11. *Birlik,*

12. *Ulusal Birlik,*

13. *Orhun* (Önen, 2005: 257-262).

Bu dergilerin ortak özelliği, tamamının Turancı bir ideolojiye sahip olmasıdır. Bu dergiler genelde kan birliğine dayalı bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Yer yer Yahudi karşıtlığı da bu dergilerin yüklendikleri misyonlar arasındadır. Ancak bir müddet sonra Cumhuriyet'in milliyetçilik anlayışı dışında görülen bu dergiler bir bir kapatılmaya başlanır. İlk kapanan dergi, *Millî İnkılâp* dergisidir. Daha sonra ise sırasıyla, *Orhun* ve *Ulusal Birlik* kapatılır. Yurt dışında çıkarılan Turancı dergilerin de ülkeye girmesi yasaklanmıştır. Bununla Atatürk'ün Rusya ile olan ilişkileri bozmamaya gayret ettiği söylenebilir (Önen, 2005: 262-266).

1934 yılında devlet tarafından durdurulan Turancı-Türkçü düşünce, bundan dört yıl sonra tekrar gün yüzüne çıkmaya başlar. Bu dönemlerde Zeki Velidî Togan ülkeye dönmek için çabalarını arttırır. Ancak onun dönüşü yine de Atatürk'ün ölümüne rastlar. Bu dönemde Turancı düşünce daha çok eğitim kurumlarındaki öğretmenler tarafından genişletilmeye çalışılır (Önen, 2005:266-268).

Burada yetiştirilmeye çalışılan genç kuşak Türkçüler arasında en önemli isimlerden ilki Reha Oğuz Türkkan'dır. Daha lise yıllarında *Filiz* adlı dergide "Ülkü

ve Hayat" adlı yazısı ile Türkçü düşünceyi benimseyerek insanların mutlu olması için tek yolun bir ideale sahip olmaktan geçtiğini ifade eder. Burada yer alan millet ve vatan sevgisi ileride yerini yalnız Türk ırkının sevgisine bırakmıştır. Bu dönemlerde Reha Oğuz Türkkan'ın çıkardığı ve daha sonra kapatılan dergiler *Ergenekon* ve *Bozkurt*'tur. Onun diğer önemli yönü ise, teşkilatlanmaya önem vermiş olmasıdır (Önen, 2005: 268-271).

Türkçülük fikrinin diğer önemli isimlerinden biri de Fethi Tevetoğlu'dur. Fethi Tevetoğlu; A. Fethi, M. Mengüç, Mengüç Atsıza Yoldaş veya sadece Atsıza Yoldaş takma adlarıyla yazdığı şiirlerini *Bir Bayrak Altına* ve *Yarın Turan Benimdir* isimli şiir kitaplarında toplar. Daha 1939 yılında *Kopuz* adlı dergisiyle ön plana çıkar ve subay olunca görevini arkadaşı Cemal Tigin'e bırakır (Önen, 2005: 272-273).

1939 yılında İsmail Hami Danişmend *Türklük* adlı bir dergi çıkarır. Derginin ilk sayısında kimliği "ırkçı, dilci, kültürcü ve vatancı" olarak tanımlanır. Dergi ırkçı olmakla beraber pantürkçü değildir (Önen, 2005: 273). Yine aynı yıl Türkkan *Türkçülüğe Giriş* adlı bir kitap çıkarır. Bu kitapta Türkçüleri dört gruba ayırır:

1. Türk birliği ülküsünü benimsemiş H. Hüsnü Erkilet, Cafer Seydahmet Kırımer, Zeki Velidî Togan, Abdülkadir İnan, Mehmet Sadık Aran ve Hüseyin Namık Orkun'un oluşturduğu Turancılar grubu.

2. Türkkan'ın kendi içerisinde dış Türkleri sevmeyen ve dış Türkleri seven olarak ikiye ayırdığı Anadolucular.

3. Atsız, Peyami Safa, Besim Atalay, Hamdullah Suphi, Mahmut Esat Bozkurt, Hayrettin Karan ve *Çığır* dergisi ekibinin içinde olduğu grup.

4. Türkkan'ın tam Türkçüler olarak nitelendirdiği Ergenekon-Bozkurtçular (Önen, 2005: 273-274).

Hükûmet *Ergenekon* ve *Bozkurt* dergilerini zararlı gördüğü için kapatır. Ancak bir müddet sonra dergi mensuplarının çabaları neticesinde dergiler tekrar yayın hayatına dönseler de, yine kapatılırlar. Hükûmet pantürkçü dergilere izin vermekle beraber, Rusya herhangi bir nedenle dergiye konu olunca hükûmet buna izin vermemekte ve yalnız dergiyle kalmayıp, o yayın organını da kapatmaktadır (Önen, 2005: 274-277).

1942 yılında Almanya, II. Dünya Savaşı'nı başlatır ve Rusya'ya savaş ilan eder. Bu sırada Türkiye'yi ve Türkiye pantürkçülerini yanına çekmek için çaba gösterir. Hatta bazı Türkçüler bunun taraftarlığını da yaparlar. Bu taraftarlığı yapanlardan biri de, Reha Oğuz Türkkan'dır. Bu yıllarda çıkan dergiler şunlardır:

1. *"Hep Türklük İçin" Çağlayan,*

2. *Millet,*

3. *Tanrıdağ,*

4. *Türk Amacı,*

5. *Türk Yurdu,*

6. *Büyük Ülkü Gazetesi Doğu,*

7. *Doğu,*

8. *Kara İnci,*

9. *Gök-Börü* (Önen, 2005: 277-281).

Turancılar her zaman birbirleri ile iyi ilişkiler içerisinde olmamışlardır. Bazen aralarında çok ciddi husumetler de olmuştur. Bunlardan biri Türkkan ile Atsız arasındaki kavgadır. Bu kavgaya gerçek sebep olarak Türkçülüğün liderliği gösterilmekle beraber, Atsız'ın bu minval üzere kaleme aldığı yazılar da bu fikirlerin doğru olduğunu kanıtlar niteliktedir (Önen, 2005: 282-284).

Turancı hareket içerisinde 1942 yılında büyük bir canlanış göze çarpar. Çökmesi beklenen Sovyetler Birliği çökmemiş, Rusya onu durdurmuş ve ona cevap vermiştir. Bunun üzerine hükûmet Turancı Türkçü düşünüş hakkında ne yapacağı konusunda kararsızdır. 1943 yılında bazı broşürler toplanır ve yine bazı dergiler kapatılır. İlk olarak *Tarihte Türk İtalyan Savaşları* adlı kitap yasaklanır. Daha sonra *Türk Yurdu* ve *Türk Amacı* dergileri kapatılır (Önen, 2005: 316-317).

Bu arada Turancı düşünüşe karşı çıkan yayın organları da vardır. Bunlar:

a) *Adımlar,*

b) *Yurt ve Dünya*,

c) *Tan* (Önen, 2005: 317).

Bu dergiler Turancı Türkçülüğü Alman tipi ırkçılığa benzetirler, hatta Almanlarla ilişkileri olduğunu ileri sürerler. Bunun üzerine Atsız, *En Sinsi Tehlike*'yi, Türkkan *Asıl Tehlike*'yi, Orhan Seyfi Orhon *Maskeler Aşağı* adlı broşürleri yayınlarlar (Önen, 2005: 317- 318). Bu dönemde yasaklanan broşürler:

a) *Büyük Tehlike*,

b) *Bulgarya'daki 1.300.000 Türk*,

c) *Kızıl Faaliyet ve Solcular ve Kızıllar*: Reha Oğuz Türkkan tarafından çıkarılan broşür, daha sonra toplatılır (Önen, 2005: 318).

Bu dönemde yayınlanan dergiler ise şunlardır:

a) ***Gök-Börü:*** Reha Oğuz Türkkan tarafından çıkarılan dergi, daha sonra kapatılır.

b) ***Kopuz:*** Fethi Tevetoğlu'nun karısı Gülcan Tevetoğlu tarafından çıkarılır. Siyasal anlamda İstanbul'dakine oranla daha keskindir.

c) ***Tanrıdağ:*** Atsız tarafından çıkarılmak istenir, ancak işler uzayınca Atsız, *Türk Sazı* isimli dergiyi Balıkesir'de çıkarır.

d) ***Türk Sazı:*** Balıkesir'de Atsız tarafından yayınlanan derginin ömrü çok kısa olur. Daha ilk sayısı çıkmadan yayınlanması yasaklanır.

e) ***Orhun:*** Atsız Matbuat Umum Müdürlüğü'ne başvurarak dergiyi tekrar yayınlamak ister. İzin alarak 10 yıl aradan sonra ilk defa dergi yayınlanır.

f) ***Türk Bilig Revüsü:*** Rıza Nur tarafından çıkarılan derginin 1938 yılında yayınlanmasına son verilir.

g) ***Doğu, Çınaraltı, Orhun, Kopuz*:** 1944'e kadar yayınlarını sürdürmüşlerdir (Önen, 2005: 318-321).

1944 yılına gelindiğinde Sovyetlerin II. Dünya Savaşı'nı kazanacağı belli olmuştu. Bundan dolayı bu komşu ile ilişkileri düzeltmek gerekliydi. Onlara karşı hiçbir faaliyette bulunulmaması için, Turancı Türkçüleri susturmak gerekiyordu. 1944 yılında *Orhun* dergisinde Atsız'ın Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı açık iki mektupta Millî Eğitim Bakanlığı'nı ve devlet kurumları içerisindeki Komünistleri şikâyeti, hükûmete istediği fırsatı verdi. Bunun üzerine hem *Orhun* dergisi kapatılır hem de Atsız'ın şikâyet ettiği Sabahattin Ali, ona hakaret davası açar. Büyük bir öğrenci grubu 3 Mayıs 1944 tarihinde olayı protesto eder. Bu olay üzerine Hasan Ali Yücel başkanlığındaki bir kurul tarafından düzenlenen raporla 47 kişinin adı sıkıyönetim komutanlığına gönderildi. Bu listede Nihal Atsız, Bedriye Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Necdet Sançar, Nurullah Barıman, Mustafa Hakkı Akansel, M. Şakir Ülkütaşır, Yusuf Kadıgil, Cemal Oğuz Öcal, İsmet Rasin, Orhan Şaik Gökyay, Zeki Sofuoğlu, Hüseyin Namık Orkun, Hamdi Sadi Özbek, Nihad Sami Banarlı, Fethi Tevetoğlu, Hüsnü Emir Erkilet gibi isimlerin yanı sıra Rusya göçmeni Türkçülerden

Zeki Velidi Togan, Abdülkadir İnan, Akdes Nimet Kurat, Kadircan Kaflı, *Azerbaycan Yurt Bilgisi* ve *Türk Amacı* adlı dergileri çıkarmış olan Ahmet Caferoğlu, Cafer Seydahmet Kırımer, Muharrem Feyzi Togay, Azeri Mahmet Altunbay, Mehmet Sadık Aran yer almaktaydı. Ayrıca Millî Kütüphane müdürü Nebil Buharalı, *Millet* dergisi sahibi Hüseyin Avni Göktürk, Zonguldak'ta *Doğu* gazetesini çıkaran Tahir Akın Karauğuz gibi isimler de anılmaktaydı. Bu kişilere 10 kişi daha eklenmesiyle 57 kişi gözaltına alındı. Bu kişilerden 23'üne dava açıldı. Bazı kişiler dava dışında tutuldu, Rusya Türklerinden yargılanan tek kişi ise, Hüseyin Namık Orkun oldu. On kişi çeşitli cezalar aldı (Önen, 2005: 321-323).

1944 Irkçılık-Turancılık davası olarak bilinen bu dava, basın ile birlikte yürütüldü ve yayın organlarında Turancılığı yeren yazılar yayınlandı. Turancı hareketin sonu gelmiş gibi görünüyordu. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin Sovyetlerin karşısında Batı Cephesinde yer alması üzerine bitti zannedilen Turancılık, daha güçlü bir şekilde tekrar ortaya çıktı. Zaten ceza alan Turancılar'ın cezaları Askerî Yargıtay tarafından bozuldu. Artık onlar devletin desteği ile fikirlerini yaymaya başladılar (Önen, 2005: 321-323).

Bu davadan sonra, II. Dünya Savaşı yıllarında, özellikle İnönü döneminde ortaya çıkan hareketlerin ortak niteliği CHP hükûmetlerine muhalefet konusunda birleşmektir. 1930 ve 1940'lı yılların kendilerinden sonraki Türkçülere bıraktığı en büyük miras millî ruhtur. 1946 Türkçülerinin süreklilik zincirini sağlayan diğer bağ, örgütsel bağdır. DP döneminde dernek kurulması daha serbest hale getirilirken, gazete ve dergilerin kapatılması daha zor bir hal aldı. Davalı olan 23 kişinin aklanmasının ardından, bu kişiler çevresinde ve örgütsel bir platformda birleştiler. Bu dönemde çeşitli dernekler kurulduktan sonra, 1970'lerde kurulan MHP etrafında

Türk milliyetçileri bir araya gelmeye başladı. Bu dönemde Ülkücü grubu da arkasına alan MHP, İslam ve Selçuklu devleti fikirlerini birleştiren aydınları da yanına almıştı. Bu kişiler Aydınlar Ocağı etrafında birleştiler. Bu dönemde açılan dernekler şunlardır:

1. Türk Kültür Ocağı: 1946 yılında kurulmuştur.

2. Türk Kültür Çalışmaları Derneği: 1946 yılında kurulmuştur.

3. Türk Gençlik Teşkilatı: 1970'lerde Şadi Pehlivanoğlu tarafından kurulmuştur.

4. Türk Ocakları: 1946 yılında Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından yeniden kuruldu (Özdoğan, 2006: 266-287).

1940'ların ikinci yarısında Türkçü dergilerin çizgisinde birçok dergi yayınlandı. Bu dönemde dergilerin adları, içerikleri, yazar grupları ve işledikleri konuları açısından daha önceki dönemden farklılıklar göstermesi Türkçü dergilerin döneme uyum sağladığını göstermektedir. Bu dönemde yayınlanan Türkçü dergiler şunlardır:

1. *Çınaraltı*: 1948 yılında kurulmuştur.

2. *Altınışık*: Ziya Gökalp'ın ortaya koyduğu fikirler bağlamında adı konulmuş bir dergidir. 1947 yılında kurulmuştur.

3. *Kızılelma*: 1947-48 yılları arasında kurulmuştur.

4. *Kür-Şad*: 1947 yılında Haluk Karamağralı tarafından kurulmuştur.

5. *Yeni Bozkurt*: 1948 yılında İlhan Darendelioğlu tarafından kurulmuştur.

6. *Serdengeçti*: 1947-51 yılları arasında yayınlanan bu dergi, Osman Yüksel Serdengeçti tarafından kurulmuştur.

7. *Özleyiş*: Hikmet Tanyu tarafından yönetilen dergi 1946 yılında kurulmuştur (Özdoğan, 2006: 266-287).

8. *Toprak*: 1945-1947 yılları arasında çıkan *Toprak,* II. Dünya Savaşı'ndan sonra çıkan ilk Türkçü dergi olma özelliği taşır (Landau, 1999: 185). Aralık 1954'te tekrar yayınlanan ve 24 yıl yayın hayatına devam eden derginin yönetmeni İlhan Egemen Darendelioğlu'ydu (Landau, 1999: 191).

9. *Türkeli*: Ocak-Nisan 1947 tarihleri arasında Rıza Gür tarafından çıkartıldı (Landau, 1999: 186).

10. *Yeni Bozkurt*: Yayını durdurulan *Bozkurt*'un devamı olarak 1948'de kurulan *Yeni Bozkurt*'un kurucusu İlhan Egemen Darendelioğlu'dur (Landau, 1999: 187).

11. *Tanrıdağ*: 1950 seçimlerinden sonra Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte yeniden yayınlandı (Landau, 1999: 188).

12. *Orkun*: 6 Ekim 1950'den itibaren haftalık olarak İstanbul'da çıkartılmaya başlanan derginin kurucusu Hüseyin Nihal Atsız'dır (Landau, 1999: 189).

13. *Türk Dünyası Bölünmez Bir Bütündür*: Şubat 1955'te yayın hayatına başlayan derginin kurucusu Altan Deliorman'dır (Landau, 1999: 191).

14. *Türk Kültürü*: 1962'de Ankara'da aylık olarak çıkmaya başladı (Landau, 1999: 192).

15. *Ötüken*: Ocak 1964'ten Eylül 1975'e kadar yayını süren dergi, Atsız'ın son süreli yayınıdır (Landau, 1999: 238).

16. *Adsız*: Ekim 1972'de yayınlanan derginin yayıncısı Abdülhaluk Çay'dır (Landau, 1999: 238).

17. *Türk'e Çağrı*: Mayıs 1979'da teksir edilerek yayınlanan derginin yayın yönetmeni A. Feridun Azeri'ydi (Landau, 1999: 239).

18. *Turan*: Turan dergisi kurulduktan birkaç yıl sonra 1976'dan itibaren *Turan Kavgamız* adıyla İstanbul'da çıktı (Landau, 1999: 240).

19. *Dilde, Fikirde, İşte Birlik*: Şubat 1977'den itibaren Ankara'da Kırımlı bir Tatar olan Necib Abdülhamitoğlu'nun yayın yönetmenliğinde çıktı (Landau, 1999: 240).

20. *Ülkü Ocakları Derneği Genel Merkez Bülteni*: 1974'ten beri Ankara'da yayınlanmaktadır. Ahmet B. Karabacak'ın yayınladığı *Ülkücü Kadro* adlı dergiyle takviye edilmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi'ne yakın *Türkiye Ülkücü Gençlik Dergisi* de Pantürkçü bir ruhla dış Türkler davasını destekledi (Landau, 1999: 241).

21. *Genç Arkadaş*: 1975 ile 1979 arasında çıkan dergi, ilk önce İstanbul'da daha sonra da Ankara'da yayınlanmıştır (Landau, 1999: 242).

22. *Millî Hareket*: Ekim 1966'dan Ağustos 1971'e kadar İstanbul'da aylık olarak basıldı (Landau, 1999: 242).

23. *Devlet*: 7 Nisan 1969'da Ankara'da haftalık olarak yayınlandı (Landau, 1999: 242).

24. *Bozkurt*: 1972 Ekim'inde yayınlandı ve 5 yıl kadar Ankara'da sonra da Konya'da çıkartıldı (Landau, 1999: 243).

25. *Töre*: 1971'den beri Ankara'da çıkartılan derginin yönetmeni Emine Işınsu'dur (Landau, 1999: 243).

1940'lı yıllarda kurulan dergilerin ortak özellikleri Türk birliği, Pantürkçü fikirler ve anti-sovyetizm ve anti-komünizm'di. Sovyetler Birliği'ndeki esir

Türklerin kurtulamaması veya kurtulmasının zorlaşması Türkçülerin Sovyetlere karşı daha bir nefretle bakmalarını sağladı (Özdoğan, 2006: 266-287).

Türkçü gruplar, ülke politikasındaki liberal fikirlerin artmasına bağlı olarak, solcu politikaya hoşgörü gösterilmesine tepkide bulundular. DTCF içindeki bazı hocaların ihraç edilmesini bazen takdir bazen tahkir ile karşıladılar. 1940'lı yıllarda görülen bazı kişiler örneğin Nihal Atsız, Necdet Sançar, Remzi Oğuz Arık gibi kişilerin yanına Faruk Timurtaş, Muharrem Ergin ve İlhan Darendelioğlu adlı kişiler de eklendi (Özdoğan, 2006: 266-287).

DP yönetiminin ikinci yılında, yani 1951 yılında, kurulan Türk Milliyetçileri Derneği Türkçüleri bir araya toplamaya çalıştı. Bu dönemde önemli olan konulardan biri, Kıbrıs Türkleri meselesiydi. Burada, iki etnik grup arasındaki huzursuzluk Türk kamuoyunu etkilemişti. Bu örgüt, 1953 yılında Ankara Savcılığı tarafından kapatıldı (Özdoğan, 2006: 266-287).

Bu tarihlerde açılan diğer dernekler şunlardır:

1. Türkçüler Yardımlaşma Derneği: Bu dernek daha sonra adını Türk Milliyetçileri Derneği olarak değiştirdi.

2. Komünizmle Mücadele Derneği: Necdet Sançar ve Ziya Özkaynak tarafından Zonguldak'ta kurulmuştur. Bu dernek faaliyetine son verdikten sonra, aynı adla Altan Deliorman ve İlhan Darendelioğlu tarafından bir dernek daha kuruldu (Özdoğan, 2006: 266-287).

DP iktidara gelirken demokratik bir anlayışla geldi. Ancak daha sonra iktidarın otokratik bir yapıya sahip olduğu ortaya çıktı. İktidar, sağ ve solu bastırmaya karar verdi. Bu dönemde Türkçü gruplara karşı, hoşgörüsüz bir yaklaşımla hareket etmeye başladılar. 1952 yılında Atsız, Haydarpaşa Lisesi'nden

alınmış ve Süleymaniye Kütüphanesine sıradan bir memur olarak atanmıştır. Bu Türkçüleri hayal kırıklığına uğratır. Aslında Atsız, Türk Milliyetçileri Derneği'nde verdiği konferansta söylediği fikirleri, daha önce de ifade etmişti. Bu fikir, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin önceki Türk hanedanlarının bir devamı olduğuydu. Bundan sonra, Said Bilgiç ve Tahsin Tola DP'den ihraç edilir. Said Bilgiç, çıktığı davada Türk Milliyetçileri Derneği'ni, milleti, kültür, vatan ve ortak ülkünün yanı sıra ırkın da oluşturduğunu söyleyerek savundu, bunun ayrımcılık olmadığını anlattı. Ancak bu savunma onu kurtarmaya yetmedi (Özdoğan, 2006: 266-287).

27 Mayıs 1960 darbesi de Türkçülerin istediği ortamı sağlamadı. Bu dönemde aralarında Alparslan Türkeş'in de bulunduğu 14 kişi ülkeden uzaklaştırılarak farklı ülkelerde büyükelçiliklere gönderildiler. 1962'de Nihal Atsız önderliğinde Türkçüler Derneği adında bir dernek kurulduktan sonra, adı değiştirilerek Türkiye Milliyetçiler Derneği adıyla Necdet Sançar önderliğinde İstanbul'dan Ankara'ya taşındı ve 1975 yılına kadar varlığını sürdürdü (Özdoğan, 2006: 266-287).

Türkçülerin 1940'lı yıllardan beri kurmaya çalıştıkları örgütlenme 1960'lı yıllarda amacına ulaştı. Bu tarihlerde kurulan Aydınlar Ocağı, 1980'lere kadar Türk-İslam sentezi ideolojik bağlamında birleşen bir propaganda ile hayatını sürdürdü. Bu ocak, eski Türkçüler ile yeni Türkçüleri bir araya getirmekteydi. Bu dönemde Türk Milliyetçileri Derneği ile Aydınlar Ocağı farklı yerlerde olsalar da aynı fikirleri savunuyorlardı (Özdoğan, 2006: 266-287).

Türkçülük hareketi, millî duyguyu sistemleştirme devresiydi. Ancak hamasi bir platformda kalmış, olgunluğa ulaşamamıştır. Atsız için milleti kurtarmada tek yol Türkçülük idi. Onun idealist yapısı içinde toplumu bir arada tutarak kurtaran unsur, millî ülküydü. Daha sonra *Tanrıdağı* denilen bir dernek ile İslam'ı Türklük duygusu

ile eşdeğer tutmaya çalışan bir yapı ortaya konulmuştur. Dinin *Türk Yurdu* dergisi içinde de öncelikli konulara dâhil edildiği dikkati çeker (Özdoğan, 2006: 266-287).

Daha sonra kurulan MHP'de ırkçı/Turancı çizginin devam ettiği görülmektedir. Parti, Türk Milliyetçiler Birliği ile Türkçüler Derneği'nin yönetimini ele almıştı. Partinin üyelerine Bozkurtlar denildi. Ülkücü adı verilen gençler, ülkü birlikleri ve ocaklarda birleştiler. Bu kişiler daha sonra, komünizmle mücadelede devlete yardımcı olmaya başladılar (Özdoğan, 2006: 266-287).

Solcu grupla Türkçü öğrenciler arasında ortaya çıkan çatışma 1970'lerde başlamış değildir. 1940'lı yıllarda başlayan çatışma 1970'li yıllarda arttı. Kendi ideolojisini komünizm karşıtlığı olarak belirleyen MHP, bu tarihlerde iktidarın yanında bulunmasının da etkisiyle devletin çeşitli kurumlarına girdiler. Alparslan Türkeş, kendi partisine "milliyetçi" ismini koymuştu. Aslında Türkçülük ve Türk milliyetçiliğini eşanlamlı kullanan Alparslan Türkeş, ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlara *Dokuz Işık* adlı kitabıyla çözüm vaat ediyordu. Türkeş, Kıbrıs için Enosis iddiasında bulunurken ne kadar haklıysa, Türkiye dışındaki Türklerin kendi kaderlerini tayin etmesi konusunda da o kadar haklıdır. Son olarak Türklerdeki Başbuğ fikrinin Alparslan Türkeş özelinde dile geldiğini söylemekte fayda vardır (Özdoğan, 2006: 266-287).

1930 ve 1940'ların Türkçü/Turancı fikirleri MHP'nin çizgisine yansımış ve miras olarak kendilerinden sonraki Türkçülere kalmıştır. MHP, dini de kendi fikir camiası içinde tutarak, Türk-İslam sentezi oluşturmuştur. Irkın yanına getirilen din, MHP için oldukça önemli bir fikir olarak dikkati çeker (Özdoğan, 2006: 266-287).

6. Turancılık Fikrinin Unsurları

Turancı-Türkçü düşüncenin Türkiye sınırları bağlamındaki görüşlerinin bir kısmı, Cumhuriyet yönetiminin amaçları ile uyuşur. Dilde Türkçeleşmeye yapılan vurgu, yabancı okullara karşı alınan tavır, millî iktisat konusunda gösterilen hassasiyet, yerli malı kullanma çağrısı, Türkçülüğü benimseyen Cumhuriyet yönetiminin anlayışı ile uyumludur. Ancak pantürkçü özlemlerin Kemalist tutum ile özdeşleşmediğini söylemek mümkündür (Önen, 2005: 284-285).

1. Turancılık: Dönemin Türkçü düşüncelerine temel olan Turancılık fikrinin özünde Türklerin birliği mefkûresi yatar. Bu birliğin temelinde de ırk veya kan birliği vardır. Atsız, bu birlikteliği Türk milletinin tarih içinde var olması için bir zorunluluk olarak görür. Turan'ın oluşumunu üç aşamada geliştiren bir kuramsal çerçeveye döken Atsız'ın aşamaları şunlardır:

a) Bağımsızlığı kazanmak,

b) Esir kardeşleri kurtarmak,

c) Fütuhat ve emperyalizm.

Ona göre, Kurtuluş Savaşı ile ilk aşama gerçekleşmiştir ve yurt dışındaki Türklere gitmek zamanı gelmiştir.

Reha Oğuz Türkkan ise, Türk birliği ve ırkı savunsa da, Türk birliğinin vücuda gelmesi için Türkiye'nin güçlü olması gerektiğini söyler.

Atsız'ın fikirleri pantürkçülük fikri içerisinde kalmış Turancı fikre ulaşamamıştır. Türk olan halkları birleştirme çabası içinde olan Atsız, diğer Altay kavimlerini ve özellikle Turancılığın geliştiği Macarları ve Finlileri kendi Türk grubu içine dâhil etmemiştir. Macarları Turan halkı içinde düşünerek oraya gidip çalışmalarda bulunan ilk isim Hüseyin Namık Orkun'dur (Önen, 2005: 285-293).

2. Irk Üzerine İnşa Edilmiş Türk Tanımı: Turancı-Türkçü düşüncenin temelinde Türk milletinin kan üzerine inşa edilmesi yatar. Ancak bu her zaman böyle düşünülmemiştir. Bazen kültürü de ön plana alan Turancılar, genelde kan birlikteliği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu ırk mefhumu, üstünlük psikolojisi ile atbaşı yürür. İlk önce daralan bu üstünlük genişler ve bir müddet sonra bütün ırklara üstünlük olarak karşımıza çıkar. Turancıların ırkı ön plana alarak kurdukları mefkûreyi oluşturmak veya hayata geçirmek için başvurdukları yol savaştır. Hatta Atsız, savaşı kötü bir fiil olarak görse de, insanların ideallerine ulaşmaları için tek yol, hatta tapınak olarak görüp bunu dile getirmekten kaçınmaz. Savaşı kutsal saymasının temelinde ise, Türklerin ordu-millet olmaları yatmaktadır (Önen, 2005: 293-302).

3. İslamiyet ve Şamanizm: Her türlü yabancı etkinin ırkı bozacağını düşünen Turancıların İslamiyet'e yaklaşımı da bu doğrultudadır. Bu noktada İslamiyet'in Türkleştirilmesini savunurlar ve Araplara pek hoş bakmazlar. Araplara hoş bakılmamasının iki temel sebebi vardır:

a) Birinci Dünya Savaşı sırasında Arap halklarının Osmanlı Devleti'ne isyan etmiş olmaları.

b) İslamiyet'in Arap etkisiyle Türklüğün ırkî özelliklerini zedelemesi inancı.

Turancı Türkçüler kendilerine Şamanizm'i ve Gök Tanrı inanışını daha yakın bulurlar ve Türklerin birçok din değiştirdiğini, ancak Gök Tanrı inancının sabit kaldığını söylerler. Fakat Türkçülerin hepsi İslamiyet'e düşman değildir. Bunlardan Fethi Tevetoğlu İslamiyet'i toplumu bir arada tutan bir bağ olarak görür. Bununla birlikte onlar da dinin Türkleştirilmesi gerektiğini kabul etmektedir (Önen, 2005: 302-305).

4. Köylücülük: Turancı Türkçüler köylüye yönelmekle kendi ırkçı düşüncelerine dayanak bulma çabasındadırlar. Onlara göre, yozlaşmış olan şehirdeki aydının karşısına, yozlaşmamış köylüyü koymak lazımdır. Bu noktada Turancı Türkçü düşünüşün değişim yerine geleneği ön plana alan ve geleneğe sadakati Türkçülüğün önemli özelliklerinden biri olarak gören bir yapıya sahip olduğunu yadsımamak gerekir (Önen, 2005: 305-306).

5. Devlet-Toplum-Birey: Turancı Türkçüler eşitsizlikçi bir yapıyı öngören devlet modeli üzerinde durmuşlardır. Bunları da tarihten bulup çıkardıkları modeller ile özdeşleştirmeye çalışırlar. Son sözün öndere ait olduğu konusunda birleşen Türkçüler, Nasyonal sosyalizmi de ülke için büyük bir tehlike olarak görmüşlerdir. Atsız, *Atsız Mecmua*'nın 17. sayısında 9 maddeden oluşan bir program hazırlamıştır:

a) Bütün Türkler bir devlet halinde, bir bayrak altında toplanacaklardır.

b) Türk türesine, ilme, gelişmeye aykırı hiçbir müessese Türkeli sınırları içinde yaşayamayacaktır.

c) Terbiye ilminin müsaade ettiği en küçük yaştan itibaren bütün Türk çocukları Türkelinin yatı mekteplerine girerek millî-askerî terbiye alacaklardır.

d) Sinema ve tiyatrolar halk mektepleri olduğundan mektepler gibi kontrole tabi olacaktır.

e) Türklüğün milliyet, hars ve ahlâkına zararlı neşriyat yasaklanacaktır.

f) Büyük işler ve büyük sermayeler devletin elinde olacaktır.

g) İlmin millî gayeleri olacak ve ancak Türklük için çalışan ilimler Türk ilmi olacaktır.

h) Serbest doktorluk ve avukatlık kalkacak, bunlar ancak devlet memuriyeti halini alacaktır.

ı) Mirasa cemiyet de iştirak edecektir (Önen, 2005: 306-310).

6. Irkçılığın ve Turancılığın Kurulduğu Alan: Tarih: Turancı Türkçüler kendi fikirlerini belirli bir temele dayandırmak istemişlerdir. Bu temel Türk tarihinin derinliklerinde yatmaktadır. Buna göre, ilk ırka dayalı devleti Türkler kurmuşlardır. Onların tarihin derinliklerine inmelerinin iki temeli vardır:

a) Turancı Türkçülerin kendi ideolojik önermelerini bütün Türklüğe ya da Türk ırkına mal etmeleri

b) Irkçılık, otoriter yönetim gibi ögeleri de Türk ırkının kültürel "kan" özelliklerine katmaları (Önen, 2005: 312).

Onların tarih tezlerinin Türkiye Cumhuriyeti ile özdeşleşmediğini de söylemek yerinde olacaktır. Onlar süreklilik olduğunu, yalnız Türk tarihinde hanlıkların değiştiğini ifade ederken, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Osmanlı Devleti yerine kurulduğunu söylemektedir.

Tarihin ideolojik manada ön plana çıkarılmasının önemli duraklarından birisi de destan ve mitolojiden faydalanmadır. Mete, Kür Şad gibi efsanevî kişiliklerin tarihsel gerçeklik gibi sunulması; tarihin, Türk halkının tarihinden daha çok, Türk ırkının kahramanlarına ait hikâyelerin işlenmesi buna eşlik eder (Önen, 2005: 310-315).

7. Komünizm Karşıtlığı: Bu yıllardaki Turancı Türkçü düşüncenin temel unsurlarından birini Komünizm karşıtlığı oluşturur. Onlar Komünizm karşıtlığını Yahudi karşıtlığı ile birleştiren ve ırkçı düşünceye temel alan bir yol olarak görürler. Atsız, Komünizm'in hiçbir vakit Türkler arasına giremeyeceğini söylerken, onun eşitsizlik anlayışına da uygun bir fikir ileri sürdüğünü kaydeden Nizam Önen, Atsız'ın komünizmi en büyük tehlike olarak gördüğünü de kaydeder. Komünizme

mensup kişilerin ise Türk olmadığını söyleyen Turancı Türkçüler, Yahudi karşıtlığı bunu birleştirirken, temeli bu rejimi isteyenlerin Yahudi olmasından alırlar (Önen, 2005: 315-316).

8. Kızılelma: Kızılelma'dan ilk söz eden kaynaklar, Evliya Çelebi ile Peçevi İbrahim Efendi'dir. Bizzat Kızılelma'ya şahit olan bu müelliflerin verdikleri bilgiler birbirini tamamlar niteliktedir. Kızılelma kavramının söz ettiği ülkeler dünyanın en önemli merkezleridir. Bu merkezler, İstanbul, Budin, Belgrat, Köln, Viyana, Rim Papa ve Estergon'dur (Gültepe, 2007: 15-16).

Kızılelma ile ilgili menkıbeler, efsaneler ve söylenceler 16. ve 19. yüzyıllar arasında varlığını sürdürür ve halkın hafızasında çeşitli semboller halinde kendini hatırlatır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki İmparatorluğu kurtarma endişesiyle tekrar gün yüzüne çıkan Kızılelma fikrini ilk kullanan Ziya Gökalp'tır. O, Kızılelma'nın içerisine Turan idealini yüklemiş ve böylece Türk kültürüne evrensel bir nitelik kazandırmıştır. Nihal Atsız ise, Kızılelma'daki safiyet ve doğallığın Türk ülküsünün eski bir tezahürü olduğu ve bu fikrin ilahi menşeli olduğu fikrindedir (Gültepe, 2007: 16-21). Kızılelma konusunda birçok fikir beyan edilmişse de, Necati Gültepe bu fikirleri şu başlıklar altında toplar:

1. Mutlak dünya hâkimiyetinin sembolüdür.
2. Hakkın hakanı göndereceği yerdir.
3. İlahî ve sırlı bir bilgidir.
4. Millî asabiyet, millî ahlâktır.
5. İstanbul'un sembolüdür.
6. Türk ordusunun manevi hedefidir.

7. Türk'ün yüreğindeki coğrafyanın merkez yerleşim bölgeleridir (Gültepe, 2007: 21).

Yukarıdaki maddeler, iki konu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunların ilkinde, Kızılelma coğrafi olarak ulaşılması gereken bir ideal olarak görülür ve hiçbir karışıklığı yoktur. Ancak verilen çeşitli bilgiler bu konuda ihtilaf olduğunu gösterir. Bu sebeple fikirlerin toplandığı ikinci noktayı iyi incelemek gerekir. İlahî kaynaklı olduğu düşünülen bu fikrin araştırılması için Necati Gültepe birçok menkıbe, efsane ve masala başvurmuştur. Biz ise Kızılelma'nın izini inceleyebildiğimiz eserlerde süreceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURANCILIK FİKRİNİN TÜRK ROMANINA MUHTEVA AÇISINDAN YANSIMASI (1908-2008)

Mehmet Önal, *En Uzun Asrın Hikâyesi* adlı eserinde, edebiyat eserlerini inceleyen bir eserin hem bilimsel araştırma safhalarında yürümesi hem de birtakım kriterlerle edebî metnin tematik yapısını incelemesi gerektiğini belirtmiştir (Önal, 1999: 142). Buradan hareketle Turancılık konusuyla ilgili bir eser vücuda getirilirken ilk önce teori kısmı açıklanması sonra da romanlarda bu konunun nasıl işlendiği açıklamak gerekir. Biz de buna bağlı olarak tezimizin birinci bölümünü Turancılıkla ilgili teorik bilgilere ayırdık.

Turancılık fikri, genel anlamda, 1908-2008 yılları arasındaki bu fikrin en yoğun biçimde işlendiğini düşündüğümüz 46 romana coğrafi, tarihi, ırki, kültürel ve dinî, devlet yapısı, gelecek ve ideolojik bağlamında yansımıştır. Coğrafi bağlamda Turan coğrafyasının sınırlarının ne olduğu; tarih konusunda İslamiyet'ten önceki ve sonraki Türk tarihi; ırk bağlamında Türk kavramından tarihsel süreçte ne anlaşıldığı, Türk'ün diğer milletlere nasıl baktığı, diğer milletlerin Türk milleti hakkında ne düşündüğü; kültürel ve din konusunda, Türk milletinin yaşam tarzı ve inanışlarının ne olduğu; devlet yapısı olarak nasıl bir devlet istendiği; gelecek konusunda Kızılelma fenomeninden hareketle ne anlaşıldığı; ideolojik bağlamda ise, fikrî noktada Turancılığın nasıl bir yol izlediği sorularına cevap aranacaktır.

1.1. Turancılık Fikrinin Coğrafi Anlamda Yansıması

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya çıkan Türkçülük, İslamcılık ve Osmanlıcılık gibi fikirlerden Osmanlıcılık, devleti bir arada tutma isteğinden ortaya çıkmıştır. Ancak bu fikir, Osmanlı olmaktan önce Türk olunduğundan bir süre sonra ortadan kalkmıştır. Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı romanında da Osmanlıcılık fikrinin devrini kapadığı görülür. Osmanlıcılık fikrinin devrini kapatmasından sonra Türkçülük ve buna bağlı olarak Turancılık fikri doğmuştur. Bu fikrin doğum aşamasında *Genç Kalemler* dergisi ve Ziya Gökalp'ın "Turan" şiiri[54] önemlidir ve duygularda hissedilmektedir. Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanı da bu dönemde yazılmıştır. Turan fikri üzerine kurulan bu romanda Osmanlıcılık fikri Turancılığa dönüşmüş, Ermeni, Rum, Arap milletlerinin bu çatı altında birleşmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu noktada eserin adı da olan *Yeni Turan*, ilk

[54] *Turan* şiiri edebiyat dünyamızda büyük yankı uyandırır. Bu şiirden sonra Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun "Altın Ordu" yazısı ve Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanı yayınlanır. Türk Ocağı derneği kurulur ve *Türk Yurdu* dergisi yayınlanmaya başlar. Hamdullah Suphi Türk Ocağında, Fuat Köprülü ise, ilmî faaliyetleri ile Türkçülüğün önde gelen isimleri olurlar (Kocakaplan, 2001: 43). Namık Kemal,

Git vatan Kâbe'de siyaha bürün
Bir elin Ravza-i Nebi'ye uzat
Birini Kerbelâ'da Meşhed'e at
Kâinata o hey'etinle görün!

Derken nasıl hudutsuz bir İslam vatanı idealine bağlanmışsa, Ziya Gökalp da "Turan" manzumesinde Turan ideali için hudutsuz bir vatana girer (Ülken, 2008: 157).

önce Türk milletinin çıkarlarını düşünse de öteki milletlerin çıkar ve kurtuluşlarını göz ardı etmemiş, dolayısıyla kaynaştırma amacı gütmüştür.[55]

Turancılık coğrafi bir kavram olduğu kadar siyasi bir kavramdır. Bütün Türkleri hatta Ural-Altay dairesine giren bütün milletleri içerisine alır. Siyasi olarak, Turancılık kavramı Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinde ortaya çıkmış ve devlete reçete olarak sunulmuştur. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Türkçülükle Turancılık aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Bu son dönemlerde Prens Sabahattin'in teorisyenliğini yaptığı ademimerkeziyetçilik fikri de ortaya çıkmış, ancak milliyetçiliğin gelişimine katkıda bulunmamıştır. Çünkü milliyetçiliğin gelişimi bu dönemde bir zorunluluk hâlini almıştır.[56]

Osmanlı Devleti yıkılma sürecine girse de, Türkçülük fikrine göre kaybolan sadece Osmanlı vatanıdır ve kozmopolit bir yapı taşıyan bu devlet içerisinde yer alan diğer milletler ayrılsalar bile dünyada 80-100 milyon Türk vardır. Buradan hareketle Türk'ün yaşadığı vatan dünyayı kaplamakta, Türk'ün ulaştığı her nokta Türk vatanı özelliği göstermektedir. Bu vatan bölünmüş ve parçalanmıştır; ancak

- Tarih birliği,
- Irk birliği,
- Dil birliği,
- Dilek birliği[57]

---

[55] Bu konu için bkz. Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, s.58, Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Atlas Kitabevi, s. 31, Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, s. 178.

[56] Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Atlas Kitabevi, s. 84-85.

[57] Bu dört unsur Turancılığı bir kültür birlikteliği olarak düşünmemizi sağlar. Saraçoğlu'nun fikrine göre de Türkçülük kan meselesi olduğu kadar kültür meselesidir (Işınsu, 2006a: 64). Saraçoğlu'nda

olunca, onun bir gün kurtulması, kalkınması ve kendi toprakları üstünde kendi saltanatını kurması kaçınılmaz bir sonuçtur. Hangi taht ve hangi bayrak altında olursa olsun bu vatanın bir de adı vardı: Turan (Aydemir, 2008: 57). Turan'ın oluşumu için bu dört unsurun bir araya gelmesi gerekiyor gibi görünse de bazen ırk birliği bu unsurların dışarısında tutulabilir. Çünkü Turan coğrafi bir kavram olarak düşünüldüğünde veya geçmişte Türk olup sonradan asimilasyona uğrayarak kendini Türk addetmeyenlerin farkına varıldığında "ırk" mefhumunun Turancı ideoloji içerisine dâhil edilmediği durumlar da ortaya çıkabilir. Bu noktada Turan fikrinin temelinde kültür yatmaktadır. İhitiyacı olan şey ise, yeni kurulan ülkelerdeki mefkûreci gençlerdir.[58]

Irk mefhumunun dikkate alınmadığı durumlar olsa da genellikle Türklük unsurunun ön planda olduğunu söylemekte fayda vardır. Bu noktada, idealist olan Aydemir, Türkistan topraklarında kümelenmiş insanları görür görmez hemen onlara hatipliğe başlar ve şu ifadeleri kullanır:

> "Biz, hepimiz Türk'üz ve kardeşiz, derdim, memleketlerimiz ise birdir. Adı: Turan… Biz hepimiz Turanlıyız. Turan'ın sınırları geniştir. Sarı denizden, Çin ülkesinden Tuna'ya kadar gider. Şu önümüzde akan Aras; başı ve sonu Türk ülkesinde olan bir ırmağımızdır. Hazer Denizi Turan'ın bir iç denizidir. Sonra Karadeniz, Marmara, doğuda Aral gölü, Baykal gölü, hulâsa doğuda ve batıda alabildiğine uzanan ovalar, dağlar, yaylalar hep bizimdir. Şimdi bu ülkeler birer birer kurtulacaktır. Kurtulan yurtlarda yeni Türk devletleri doğacaktır. Sonra bunlar birleşecektir…" (Aydemir, 2008: 134).

Turancılık değil, Türkçülük ön plana çıkmaktadır. Ancak Saraçoğlu'nun Kerkük'teki Türkmenleri kurtaracak kişi olarak görülmesi, onun Türkçülük fikrinin arka planında Turancılığın da olduğunu gösterir.

[58] Bu konu için bkz. Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, s.58, 127, 130, 131; Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Atlas Kitabevi, s. 86.

Turancılığı Ziya Gökalp, çok basite indirgeyerek anlatmıştır. Rus çarlığının ömrü sona ermiştir. Bir müddet sonra Türk toplulukları ayrılacak ve bunlar gök bayrak altında birleşecektir. Bozkurtlar, yol gösterecek, eski hakanların soyundan gelenler milletin başına geçecek ve yine başbuğlarımız olacaklardır. Ziya Gökalp'ın yanı sıra Enver Paşa da büyük bir Turancı olarak tarihe geçmiştir, ancak Aydemir onunla karşılaşıp Türkistan üzerine sohbet ettiğinde onun bilgisinin okullardaki coğrafya dersinden kalan bilgiler olduğu kanaatine ulaşır (Aydemir, 2008: 153, 196).

I. Dünya Savaşı'na Enver Paşa'nın katılma ve savaşma sebebi Turan idealidir. II. Dünya Savaşı'nda ise, Orta Asya Türklüğü Turan anlamında kullanılan Türkistan fikri için savaşmış ve Almanya yanında yer almıştır. İncelenen romanlarda Tatarlar ve Özbekler için Türkistan'ın aziz bir dava olduğu vurgulanmaktadır.[59]

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na giriş sebeplerinden biri Turan idealidir. Orta Asya Türklüğünün Almanya yanında II. Dünya Savaşı'na giriş nedeni ise, Türkistan fikridir. Bu savaşlarda birçok insan öldüğünden gerçek ülkü insaniyettir. İşte bu noktada bütün insanlık ile uğraşmayı en doğru yol olarak düşünmek ve işe ilk önce kendi medeniyetimizden başlamak gerekir. Bu sebeple ilk olarak Türk saadeti düşünülecek ve Türkistan'da, Anadolu'da, İstanbul'da bunun için çalışılacaktır.[60]

Türkiye'de Turancılığı benimseyen milliyetçi aydınlar Türk medeniyetinin Doğu'da bir ilerleme vasıtası olmasını istemektedirler. Ayrıca Türk coğrafyası içerisinde en fazla imar gören ve aynı milli kökene mensup insanlar bulunan

[59] Bkz., Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstabul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 248-249; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 10, 27, 29, 30).

[60] Bkz. Müfide Ferit Tek, **Aydemir,** İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2002, s.19; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s.181.

İstanbul, Ural-Altay milletlerinin medeniyet merkezi ve manevi başkenti olmalıdır. Ancak Avrupalılar Türkiye'nin Asya ve Avrupa'yı istila etmek maksadıyla[61] Türk ve Müslümanları birleştirmek isteğinde olduğu görüşündedirler (Müftüoğlu, 2007: 35).[62]

Türkiye'de 1944 yılında Türkçülük-Turancılık davası olmuştur. Bundan dolayı bir döneme kadar Türkiye'deki insanlarda Turancılık fikrine karşı büyük bir korku başgöstermiştir. Emine Işınsu'nun *Tutsak* adlı romanında, anlatıcının bu konuya eğildiğini, ancak buna bir anlam veremediğini görürüz. Çünkü bu korkunun Irak'taki Türkmenlerde olması gayet doğaldır. Irak'ta Turancılık, Türkiye sevdası, Anadolu ile birleşme arzusu yahut da muhtar bir idareye kavuşma isteğidir. Ama Türkiye'de hür topraklar üzerinde bu korkunun sebebi anlaşılmamaktadır. Milli Şef böyle bir tohum attıysa bile bu suç olmamalıdır (Işınsu, 2006a: 71).

Bazen Türkistan kelimesiyle de karşılanan Turancılık fikri, incelenen romanlarda dil, dilek, tarih ve ırk birliği olarak düşünülmüşse de, genel manada kültür birliği olduğunu söylemek gerekir. Turancılık bu unsurlar üzerine bina edilecek olsa da Turan'ın kurulması için bir coğrafyanın belirlenmesi gerekir.

1.1.1.Turan Coğrafyası

Turan coğrafyasını "Turan-zemin" olarak adlandıran Necati Gültepe'ye göre, bu coğrafyayı ilgilendiren saha, Avrasya-Kuzey Buzul Kıtası ile Alp-Himalaya Dağ buzulları arasında kalan sahadır. Bu saha, Tanrı ve Altay Dağları buzulları ile ikiye

[61] Türklerin Asya'dan önce Türkiye'yi fethetmeleri gerekiyor (Müftüoğlu, 2007: 35).

[62] Avrupalılar Türkiye'nin Asya ve Rusya'yı istila etmek isteğiyle bu fikri savunduğunu söylerken Ruslardan "Pavloviç" böyle bir topluluğu ve dili kabul etmez. Ayrıca Turan fikrini bir emperyalizm olarak görür (Aydemir, 2008: 190).

bölünmüştür (Gültepe, 2005: 14). Firdevsi'ye göre Turan İran'dan Amuderya nehriyle ayrılmıştır. Coğrafyacılar ise, araştırmalarında Amu-Derya ile Sır-Derya arasındaki araziyi Turan coğrafyası olarak görme eğilimindedirler (Mınorsky, 1997: 109).

İncelenen romanlara göre, Turan'ın başlangıç noktası Anadolu'dur,[63] kalesi ise Azerbaycan'dır.[64] Bu coğrafyanın sınırları Tuna ve Meriç'ten Altaylar ve Karakurum'a, altında Çin Seddine, hatta Sarı denize, Arap çöllerinden ve Himalayalardan Kuzey Buz Denizine kadar uzanır. Bu bölgede, Kırım, Kafkasya, Başkurdistan, Türkistan, Altın Dağ, Çin Türkistan'ı ve Çangari yer alır. Türkistan'la Hazar Denizi arasındaki Aral Gölü'ne akan Ümmüderya ve Siriderya Nehirleri de Turan coğrafyasını çevreler.[65]

---

[63] Ön Asya'nın bir parçası olarak Türkiye'nin Asya kıtasında bulunan topraklarına Anadolu denir (Akalın, vd., 2005: 94). Turan'ın başlangıç noktası olan Anadolu, sefalet içindeyken Turan peşinde koşmak ilk önce anlamsız gelebilir, ancak her ne olursa olsun Anadolu'nun yaşadığı sefalet ve İstanbul'un yaşadığı fikir yoksunluğu, devletin, dolayısıyla hükûmetin sorunudur. Her ne şart altında olursa olsun bir devletimiz olduğundan, sefaleti de zenginliği de kendi ülkemizde yaşamaktayız. Oysa Doğu ve Kuzey Türkleri koruyucu bir hükûmet eli altında değil, yok edici bir düşman ayağı altında ezilmektedir. Akıllı ve medenî düşman, onları mantıklı ve hesaplı bir gaye olan "temsil" gayesiyle ezmektedir (Tek, 2002: 14-15).

Fakat sadece Anadolu'yu düşünme bazen iyi sonuçlar doğurmaz. Çünkü buna öncelik verildiği takdirde Anadolu'nun dışındaki vatanlar kabul edilmez ve bundan dolayı gönüller Turan'a kapanır (Işınsu, 2006a: 185).

[64] Kafkasya'nın en kurak bölgesi olan Orta ve Aşağı Kura Havzası ile Büyük Kafkas Dağları'nın güneydoğusu ve Küçük Kafkas Dağlarının kuzeydoğusunda yer alan yer (Buran, 2001: 45)

[65] Bkz. Müfide Ferit Tek, **Aydemir,** İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2002, s. 14-15; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 9; Cengiz Dağcı, **Genç Temuçin,** İstanbul,

Moğollar Türk olarak kabul edildiği takdirde Cengiz Han'ın kurmuş olduğu imparatorluğun sınırları Turan sınırları olarak kabul edilebilir. Burhucın-tögüm toprakları olarak adlandırılan Cengiz Han'ın kurduğu Moğol devletinin sınırları, batıda Baykal Gölünün kıyılarından başlayıp doğuda Çulun-nor ve Buyur-nor kıyılarına ve Hingana Dağına kadar uzanır. Kuzeydeyse bu diyarın nerelere kadar uzandığını kimse kesin bilmemektedir. Moğol devletinden çok eski zamanlarda Merkit ve Bargutların bir kısım kabileleri donuk bir denizden geçerek farklı bir bölgeye gelirler. Bu bölge, Cengiz Dağcı'nın *Genç Temuçin* adlı romanında,

> "Oralarda yeryüzünde ot, gökyüzünde güneşi göremedikleri, gökyüzünde gördükleri güneşin Burhuçın-tögüm diyarında gördükleri güneşe benzemediği, kandan bir kalkan gibi ışınsız olduğu, toprağı ısıtmadığı ve bu yüzden Gök-Tengri'nin bu kabilelere yardıma geldiğini, insanlara Kuzey denizinin kıyılarında yaşayabilen çok boynuzlu geyikler verdiği, onlar da bu geyikleri önlerine katıp güneşin ardından batıya yöneldikleri, batıda adları duyulmamış, insansız boş topraklara göç ettikleri söyleniyordu Merkitler arasında." (Dağcı, 2005a: 48-49).

Bu anlatılan bölge Amerika kıtasından başka bir şey değildir. Buradan anlaşılacağı üzere Amerika da Turan sınırları içerisinde gösterilmektedir.

Turan coğrafyası romanlarda Türkeli veya "Ulu Türkia" olarak adlandırılırken Tuna'dan Kuzey Buz Denizine kadar yer alan bölgeyi içine almaktadır. Bu bölgenin eşiği ise, Güney Kafkasya olup Amerika kıtasının da Turan coğrafyası içerisinde yer aldığı söylenebilir (bu cümle az yukarıda da var, farklı söylemek lazım). Bu bölgenin diğer adı "Türk İli" anlamına gelen Türkistan'dır.

Ötüken Yayınları, 2005, s. 276; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s. 58-59, 151, 157, 261.

1.1.2. Türkistan

"Türk İli" anlamına gelen "Türkistan", Sâsânîler zamanında Amuderya'nın kuzeyinden başlamaktayken; Arap coğrafyacılarına göre, Amuderya'nın kuzeyinden değil, Mâverâünnehr olarak adlandırılan kültür sahasının kuzeyinden başlamaktadır. "Eskiden Türkistan yani Türk ili Mâverâünnehr'in kuzey ve doğu tarafları olarak düşünülürdü." Türkistan'ın başladığı yer ise, Fergana'da Sır-Derya'nın kuzeyinde yer alan Kâsân şehridir (Barthold, 1997: 140-141).

"Türkistan" kelimesinin ilk olarak Ruslar tarafından Mâverâünnehr memleketi için kullanıldığı iddia edilmiştir. Ancak "Türkistan" kelimesi terminolojinin dışında halk arasında uzun zamandan beri kullanılmaktadır. 16. yüzyılda Amu-Derya'nın güneyinde yeni bir Türkistan ortaya çıkar. 19. Asırda "Türkistan" kelimesi, İran ve Afgan dillerinde kullanılmasından dolayı İngilizler tarafından ilmî terminolojiye dâhil edilmiştir. Rusya ve Afganistan'da idarî anlamda kullanılan Türkistan, kitaplarda ve bilhassa seyahatnâmelerde, Rus, Çin ve Afganistan Türkistan'ı olmak üzere birbirinden ayrılmıştır. Bazen de "Doğu ve Batı Türkistan" terimleri kullanılmıştır. 1867 yılında Ruslar tarafından başkenti Taşkent olan "Türkistan Umumi Valiliği" kurulmuştur. Bu bölge bazen genişlemiş bazen daralmıştır. Buna örnek olarak, 1882'den 1898'e kadar Semiryeçye bölgesi farklı bir bölgeye dâhil edilmiş, daha sonra 1898'de Semiryeçye ile Türkmenistan Türkistan'la birleştirilmiştir (Barthold, 1997: 141).

1886 yılında I. Muşketov tarafından Türkistan'a sabit bir coğrafya kazandırılmaya çalışılır. Muşketov, Orta Asya'nın merkez dağları ile Hazar Denizi Havzası, İran Yaylası ve Buz Denizi arasındaki bölgenin "Türkistan" veya

"Türkistan Havzası" olarak adlandırılmasını teklif eder. Fakat Sovyet Rusya bilhassa etnografik sebeplerden dolayı, "Türkistan" kelimesini zamanla kullanmaz olmuş, bunun yerine "Orta Asya" tabirini tercih eder (Barthold, 1997: 141).

1991 yılında resmî olarak Sovyet Rusya'dan ayrılan Türk Cumhuriyetleri bir zamanlar resmî olarak "Türkistan" olarak adlandırılan, fakat sonraları "Orta Asya" tabiriyle anlatılan ya da aynı millete mensup insanları Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan devletleri ile birbirinden ayıran fikre karşı tekrar Türkistan bütünleşmesini Kazakistan önderliğinde kurmak ister. Bu noktada bir "Zirve Diplomasisi" gerçekleştiren Türk cumhuriyetleri, bunu bir gereklilik veya zorunluluk olarak görmektedir (Karasar, vd., 2009: 13-20).

Türkistan, incelenen romanlarda hem coğrafi anlamda hem de II. Dünya Savaşı'ndan sonra Turan anlamıyla kullanılmıştır. İçinde Demirkapı'nın bulunduğu Türkistan'da hiçbir yer görmemiş biri için yalnızca dağlar dikkati çeker (Dağcı, 2007b: 246).

Türk birliği Türkistan yani Türk ülkesi şeklinde de tezahür eder. Ancak Türkistan Ruslar döneminde güzellik yönünü kaybederek derbeder bir duruma düşer. Bu dönemde Türkistan'ın anlamı, düşmanlarımızın ayakları altındaki güzel yurdumuzdur.[66]

Güzel Türkistan sana ne oldu
Hiç vakitsiz güllerin soldu
Bilmem niçin kuşlar ötmez bahçelerinde

[66] Bkz. Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Arena Kraliçesi,** İstanbul, Atlas Kitabevi, 1964, s. 19; Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 246. Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 194..

Ah, bahçelerinde… (Dağcı, 2007b: 93)

Almanlar, Tatar, Kırgız vs. Türk halklarını hep Türkistanlı olarak adlandırır. Bu halkların hepsi kan kardeşleridir ve Türkistan toprağından Rusları atacaklardır. Bu noktada Türkistan, istiklâlinin kutsal mânâsını içinde duyar (Dağcı, 2007b: 244-245). Bu meyanda şu dörtlük oldukça önemlidir:

İleri!.. ileri!

Türkistan erleri,

Ölürüz senin için,

Türkistan illeri!... (Dağcı, 2007b: 245).

Türkçe konuşulan Türkistan, İran'ın devamıdır ve 11 milyon İran nüfusundan altı milyonu Türk'tür. İran insanının çoğunluğu Turanî'dir. Zamanında burada hüküm süren Gazneviler, Harzemîler, Selçukîler, Cengiz ve Timurîler, İlhanîler, İran'ı Türkler ve Moğollarla dirilterek iskân eder (Müftüoğlu, 2007: 153).

Türkistan'ın kendine göre Orta Asya sanatı adı verilen bir sanatı vardır. Buradan hareketle Türkistan'daki camileri sanat özelliklerini anlama konusunda Emel Esin Hanım'ın *Türkistan Sanatı* kitabı ise oldukça önemli bir yere sahiptir (Işınsu, 2006a: 103).

1.1.3. Turan'dan Önce Kendi Devletini Yükseltme Fikri

Türk milletini aynı bayrak altında bir devlet olarak birleştirme fikrinin gerçekleşmesi, Türklerin içinde yaşadığı bağımsız devletleri güçlendirmeleriyle mümkündür. Bu fikir ilk önce Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya çıkar,

sonra da bu minvalde devam eder. Bundan dolayı incelenen romanlar ilk önce Türk milletinin bağımsız, ancak Turan'dan daha küçük olan devletlerini güçlendirme peşinde koşmaları gerektiğini dile getirirler. Ancak bunu yaparken, diğer Türk topluluklarını göz ardı etme tehlikesinin var olduğunu belirttikleri görülür.

Batı Anadolu'nun kuzeyinde bir Türkmen beyliği olarak 1300 yılında ortaya çıkan ve üç kıtaya yayılarak, kurucusunun adıyla anılan Osmanlı İmparatorluğu, Türk-İslam dünyasındaki en uzun imparatorluktur (Beydilli, 2007: 487). Türklerin kötü duruma düştükleri zamanlar, genellikle kendi vatanlarını önemsemedikleri zamanlardır. Turan kurulmak isteniyorsa ilk önce Osmanlı Devleti'nin güçlenmesi için çalışılmalıdır. Bundan dolayı eğitime ağırlık verilmeli ve Anadolu'nun tarım alanında ilerlemesi için Avrupa'da eğitim gören çiftçiler yetiştirilmelidir (Adıvar, 55, 73-76, 94).

Osmanlı Devleti döneminde Turan uzak bir ideal olarak görüldüğünden ilk önce Osmanlı Devleti'ni yükseltme ülküsü peşinde koşulur. Osmanlı Devleti'nden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde de Turan'dan önce Türkiye Cumhuriyeti'nin yükselmesi ülküsüne sahip olmak gerektiği düşünülür. Buna bağlı olarak manevi hedef olan Turan'a ulaşmak için Türkiye'nin maddi olarak kalkınması gerektiğinden Türkiye'nin millî kalkınma doktrinine ihtiyacı vardır. Bu doktrin, maddi ve manevi hedef doğrultusunda ciddi, güvenilir, bugünün ihtiyaçlarına cevap veren ilkelerle vücuda getirilmelidir.[67]

[67] Bkz. Emine Işınsu, **Tutsak,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 66; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, s. 106.

1.1.4. Yurtdışındaki Türklere Göre Osmanlı

Osmanlı Devleti'nin hoşgörüsü ve gücü yıllarca tebaası olan bütün milletlere huzur vermiştir.[68] Ancak dış mihraklar bu tebaaları rahatsız ederek onları Osmanlı Devleti'ni yıkma planları için kullanmışlardır. Bir yandan da kendileri, özellikle Ruslar, Osmanlı Devleti'ni rahat bırakmamışlardır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti hem kandırılmış tebaasıyla hem de dış güçlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Çözüm olarak, Osmanlı'nın son dönemlerinde Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet ilan edilse de Bulgar, Sırp, Yunan, İngiliz, Fransız, Rus vs. ıslahatla susmayacak hale gelmiştir. Onların istekleri Selanik'ten Asitane'ye kadar olan bölgeye hâkim olmaktır.[69]

Rusya'nın Osmanlı Devleti'ni rahat bırakmama sebebi, Çarlık rejimi altında yaşayan halkın sürekli olarak kendilerini Osmanlı'ya yakın hissetmeleridir. Hem Türklerin adalet ve hoşgörü anlayışını yakından biliyor olmaları hem de din birliğinin söz konusu olması, Rus tebaası altında yaşayan halkların sık sık Osmanlı'nın merhametine, adaletine ve nizamına sığınmalarına neden olur. Osmanlı, tarih boyunca her zaman Kafkas Müslümanlarının koruyuculuğunu üstlendiğinden Türk topluluğu ile olan tarihi ve kültürel bağını hiçbir zaman koparmaz (Duru, 2007: 286).

---

[68] Osmanlı düşmanının bile başucunda bekleyip, ona şifa buldurmuştur. Kendini öldürmek isteyene kapısını açan Osmanlı'nın kapısı kilitsiz, ekmeği ise açık durur. Fakirlere yardım etmek için soğukta titrer, bütün lisanları, ilimleri bilir ve her şeyi evvelden keşfeder (Tek, 2002: 67).

[69] Bkz. Sevinç Çokum, **Hilal Görününce,** İstanbul Ötüken Yayınları, 2008, s. 48, 124, 126; Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul Ötüken Yayınları, 2008, s. 97.

Türk unsurunun yanında olan Osmanlı Devleti'ne, Irak'taki Türkmenler de büyük saygı duyarlar. Osmanlı Devleti'nin ilkokul kitaplarında çok kısa ifadelerle anlatılmasını nankörlük olarak gören Irak Türkmenleri, bunu bir evladın dünyaya geliş sebebi olan babasını reddetmesine benzetir (Işınsu, 2006a: 62).

Osmanlı tebaaları ve dış mihraklar Osmanlı Devleti'ni yıkma planları yapsalar da Türkler Türklüğe şeref verdiği için onu takdir eder. Osmanlı Devleti'nin mirasını devralan Türkiye ise yurt dışındaki Türklerin gözünde ulaşılmaz bir noktadadır. Çünkü Türkiye, 1991 yılında Sovyet Rusya rejiminin çöküşünden önce yeryüzündeki bağımsız tek Türk devletidir.

1.1.5. Yurt Dışındaki Türklere Göre Türkiye

İncelenen romanlara göre, Orta Asya Türklüğü tarafından lider ülke olarak görülen Türkiye'ye büyük bir sevgi beslenmektedir. Bazen kendi esaret altında yaşadıkları ülkelerden kaçıp Türkiye'ye gitmek isteyen bu insanlar[70] bazen de ona ait her şeyi değerli görme arzusu içine girerler. Bu değerli varlıklar arasında Türk bayrağını ve Türkiye altınını sayabiliriz. Türk bayrağının onlar için iki önemi vardır. Birincisi Türkiye'ye aittir, ikincisi ise bağımsız tek Türk devleti olan Türkiye'nin sembolü Türk bayrağı altında kendilerini huzurlu hissederler.[71] Ama, "Türkiye'nin

[70] Türkiye'ye kaçmayı düşünen insanlar burada yine işçi olacaklardır, karınlarını doyurabilecekleri bile şüphelidir (Işınsu, 2007: 440).

[71] Tatarların kurtuluş ümidi çoğu zaman Türkiye olmuştur. Konsolosluğa giden kişi, ilk defa ay yıldızlı bayrağın altında kendini mutlu hisseder ve tepesindeki ay gururla parlamaktadır. Yeni Türkiye'nin içinde Türk kardeşleri ile birlikte çalışıp, Türkiye'yi başarıdan başarıya ulaştırmak için

acaba onlardan haberi var mıdır?" sorusu bu noktada oldukça önem taşımaktadır. Çünkü Türkiye'nin onlardan haberi yoktur.[72] Ancak onların yardım isteyecebilecekleri tek Türk devleti Türkiye'dir.

Rusya Türklüğü, Türkiye'nin I. Dünya Savaşı'na katılmasını ister. Türkiye bu savaşta Rusya ile kardeşleri için harp edecek ve kanını dökecektir. Ancak Türkler Rusya'ya karşı çok küçüklerdir (Tek, 2002: 109). Orta Asya Türklüğü I. Dünya Savaşı'ndan sonra II. Dünya Savaşı'na da Türkiye'nin Almanların yanında katılmasını ister. Bu yolla Orta Asya Türklüğü Ruslar'dan temizlenecektir (Dağcı, 2007a: 191, 444).

Geçmişte olduğu gibi bugün de Orta Asya halkları Türkiye'nin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Bu ülkelerle dil ve din birliğine sahip Türkiye, yönetimiyle bölgede liderlik rolünü üstlenebilecek tek ülkedir. Bu sadece Türk cumhuriyetleri için değil, Türkiye için de çok önemli stratejik avantajlar içeren bir roldür. 250 milyonu bulan Türk dünyası, kendilerini tek bir birlik altında toplayacak otoriteyi aramaktadır. Soğuk savaşın son bulmasının ardından oluşan dünya düzeninde Orta Asya ve Balkanlarda lider ülke olma yolunda hızla ilerleyen Türkiye, bağımsızlıklarını ilan eden Türk cumhuriyetleri ile dil, din, kültür ve tarihî açıdan güçlü bağlara sahiptir. Bundan dolayı bu bölgede güçlü bir Türk Birliği kurabilir. Çoğu Müslüman olan Kuzey Kafkas halkları (Çeçenler, Abazalar, Adığeler,

---

yardımda bulunmak isterler. Türk yurdu tehlikeye girdiği zaman da Türk üniforması giyecek, nihayet bu üniforma ile hakiki Sadık Turan olacaktır (Dağcı, 2008: 174).

[72] Bkz. Cengiz Dağcı, **O Topraklar Bizimdi,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 191,444; Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 189; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 374; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 27.

Veyinahlar, Dağıstanlılar) bu bölgede yüzyıllardan beri aynı kültür ve tarihi paylaşarak yaşamıştır. 2000'li yıllarda Türkiye'de yaşayan yaklaşık altı milyon Kafkasyalının geneline Çerkez adı verilir. Kafkas halkları büyük sıkıntılar çekmiş, Rusya bu bölgede başarılı sonuçlar alan politikalar izlemiştir. Yaşananları görmezden gelmek liderlik peşinde olan Türkiye'ye çok şey kaybettirecektir. Zulme uğrayan toplumlara yardım etmek, Türkiye için Türk Birliği yolunda atılmış en önemli adımdır. Rusya burada terörist saldırılar babında dünyaya duyurduğu özgürlük mücadelesini veren halklara büyük bir soykırım yapmıştır. 2032 yılında Türkiye bu yaşananlara dur demeye hazırlanmaktadır. Türkiye Dağıstan'da yaşayan halkların Rus zulmüne karşı istedikleri yardıma cevap verir (Duru, 2007: 287-292).

Irak'taki Türkmenler de yine aynı şekilde Türkiye'den yardım beklemektedirler. Eğer Türkiye onlara sahip çıkmazsa, Irak hükûmetine karşı çıkıp, Kerkük'teki Türkmenlerin arkasında olduğunu göstermezse onlar katliama maruz kalacak ve bu felaket yakında olacaktır (Işınsu, 2006a: 62). Tüm umutlarının Türkiye'de olduğunu anlatan şiirde meçhul sevgiliye:

Ağlama naçar ağlama
Gündü geçen ağlama
Bu kapını bağlayan
Bir de açar ağlama

Apardı Bayad meni
Bir zülfü sayyad meni
Aparırsan sen apar
Aparmasın yâd meni

Apardı Tatar meni

Kul kimin satar meni

Yârim vefalı olsa

Ahtarı tapar meni (Işınsu, 2006a: 73).

Eğer bir konu Türklerin meselesi olarak görülüyorsa insanın nerede doğduğunun bir önemi yoktur. Mesela Ruslar boğazları istiyorlarsa, bu Türk'ün meselesidir. Çünkü boğazlar Türklerindir, Irak'taki Türklerin de buna içi yanmaktadır:

Avazlar

Göğe çıktı avazlar

Arz çıksa mihverinden

Türk'ten çıkmaz boğazlar (Işınsu, 2006a: 118).

Boğaza

Kahrım geldi boğaza

Moskof gözüv oyaram

Yan bakarsan Boğaza (Işınsu, 2006a: 118).

Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları* romanının figürlerinden Sakine'nin hayalinde Türkiye şöyle canlanmaktadır:

> "Sakine'nin bütün hayalleri bu düzen üzeredir. Türkiye üzeredir. O, ağaçların yapraklarını hiç dökmediği bir ülkedir. Aynalar gibi parlak gölleri vardır, göğün içi görünür bu göllerde, kırmızı kiremitli, beyaz badanalı evleri vardı bu evlerin bahçelerinde her mevsim ayrı çiçekler açar. İnsanları hep iyi, güler yüzlüdür, hep yiğittir. Korkunun hiç uğramadığı,

yürek oynamasının, diz titremesinin bittiği yerdir Türkiye. Baş dik tutulup gezilecek yerdir. Orada insanlar hiç ağlamazlar! Başlarında bir al bayrak dalgalanır… Bu yüzden ay yıldızlı bir dantel örtüyü, kırmızı bir elbise dikip yakasını geçirdi." (Işınsu, 2006b: 76).

Irak Türkmenlerinden sonra Bulgaristan'a da Türkiye müdahale ettiği takdirde Bulgaristan'da yaşayan Türklerin Sovyet tipi bir muhtariyet koparması mümkün olacaktır.[73] Bu anlamda Türkler birleşerek bir harekât yapmak isterler. Kendilerine Türkiye'nin yardımcı olacağını düşünen bu insanlara, Türkiye çeşitli sorunlarla boğuştuğu için yardımcı olamaz.[74] Türkiye'nin onlara yardım etmemesine de bir anlam veremezler. Çünkü Türkiye hür bir ülkedir.[75] Artık Türklerin eski şanlı günlerine dönmesini isteyen bu insanlar toprak sevgisini her şeyin üstünde tutmaktadır. Bu toprakları Türk atlarının nalları ezmedikçe ve üstüne al bayrağın

[73] Türklerin Bulgaristan'da muhtariyet alma safhaları da Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* adlı romanında şöyle açıklanmıştır. Türkiye'nin Türklerin katledilmesine seyirci kalamayacağını düşünen insanlar bir şekilde ayaklanacak, Bulgarların üstüne yürüyecek, Türkiye yeter benim soydaşlarıma yaptığınız diyecek, Birleşmiş Milletler bir milletin bir parçasının yok olup gitmesine engel olacak ve Bulgaristan'daki Türkler muhtariyet alacaklardır (Işınsu, 2007: 313).

[74] Ancak Türkiye sıkıntılarla boğuşmakta, öğrenciler boykot yapmakta, sloganlar atmakta, solcu gazeteler çıkmaktadır. Buysa bir Komünist İhtilal hazırlığıdır. Bu ihtilali İsmet İnönü, "Boykot da işgal de aynı şeydir." diyerek desteklemiştir. Onun desteklediği muhalefet Türkiye'de birçok şeyi devirecektir (Işınsu, 2007: 314). Ancak asker muhtıra verip hükûmeti düşürmüştür ve pek çok komünisti içeri almıştır. Yani eylem ertelenmiştir (Işınsu, 2007: 436).

[75] Türkiye'nin hürlüğü hem bağımsız olması hem de insanların rahatça sözlerini söyleme olanağı bulması anlamına gelir. Çünkü devletin kendi basımevi kendi köylerini kötüleyen kitapların basılıp satılmasına izin vermektedir (Işınsu, 2007: 57).

gölgesi düşmedikçe toprak onlara küskün kalacaktır. Toprağın onlara küskün kalması sebebi ise, Türk atlarının bu coğrafyada eskisi gibi koşmamasıdır.[76]

Türkiye dışındaki Türkler, Türkiye'yi ulaşılmaz ve rahat bir ülke olarak görürken, bu coğrafyaya giden aydınlarımızdan olan Nâzım Hikmet, 1951'lerde Türkiye'deki insanların ot yediğini söyler. Nâzım Hikmet kendi ideolojisi doğrultusunda vatanın önemli olmadığına binaen bunları yapar. Ancak buradaki insanların Türkiye üzerine düşüncelerini değiştiremediğini söyleyebiliriz. Çünkü insanların tek kurtuluş ümidi olarak Türkiye'yi gördükleri, "Türkiye'ye söylesen de bize muhtariyet verseler" sözünden anlaşılmaktadır.[77]

Kendi ülkesini kötüleyerek geri kalmışlığını yazılarıyla göstermeye çalışan sadece Nâzım Hikmet değildir. Nâzım Hikmet'in yanı sıra "İlhami Soysal, İlhan Selçuk ve Çetin Altan" da Türkiye'yi kötüleyen yazılar vücuda getirir. Bu yazarların propaganda amacıyla böyle bir yola başvurdukları açıktır. Zaten bu coğrafyada yaşayan halka göre, Türkiye bu kadar geri kalmış olsa yazarların bu yazıları yayınlamasına imkân yoktur. Türkiye aleyhinde bu yazıların yazılmasının nedeni "Hürriyet" kavramının Türkiye'ye yerleşmiş olmasıdır. Türkiye'nin çektiği bütün sıkıntıların kökeninde ise, "Türkiye ile Türkiye'nin çıkarları ile işbirliği halinde olan fert ve kuruluşlarının olmamasıdır." (Işınsu, 2007: 110).

Genel olarak incelenen romanlarda Turancılık fikri ırk, dil, dilek ve tarih birliği neticesinde oluşacaktır. Fakat Batı'da bu ideal istila aracı olarak yorumlanmış, Ruslar ise benzeri bir kavram olan "emperyalizm" ile açıklamaya çalışmışlardır. Ancak Turan idealinin böyle bir arzusu romanlarda görülmemekte, yalnızca

[76] Bkz. Emine Işınsu, Emine Işınsu, Emine Işınsu, **Azap Toprakları,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 37, 227; Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, 2007, s. 153, 156, 196.

[77] Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, 2007, s. 110-111.

medeniyet unsurunun önemli olduğu göze çarpmaktadır. İncelenen romanlarda Turan coğrafyasının sınırları belirgin bir şekilde çizilmiştir. Bu romanlarda Anadolu, Turan coğrafyasının başlangıç noktası olduğu görülür. Orta Asya'ya açılan bir kapı olarak Anadolu'nun düşünüldüğü açık olup Osmanlı Devleti'nin o günkü durumuna bağlı olarak da böyle bir başlangıç yapılmış olabilir. Bu ideal uğruna çok kişinin ölmesi sonucunda ideallerin değil, insanlığın önemli olduğu sonucuna ulaşılır. Turan ideali ancak Türklerin kendi ülkelerini güçlü duruma getirmeleri ile gerçekleşecektir. İlk önce Osmanlı Devleti, sonraları da Türkiye'nin güçlenmesi bu minvalde önem arz eder. Eskiden Osmanlı Devleti, sonra Osmanlı Devleti'nin yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne Orta Asya Türklüğü ve diğer ülkelerde yaşayan Türkler hep lider ülke gözüyle bakarlar. Zor duruma düştüklerinde onlara yardım edebilecek ülkeler ise yalnızca bunlardır.

> "Tutsak eğer ümidini kaybederse daha da tutsaklaşır (Işınsu, 2006a: 128).

1.2. Türkiye Dışındaki Türkler ve Zulüm

"Dış Türkler" kavramının Türkiye coğrafyasında görülmeye başlaması uzun bir geçmişe sahiptir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmış olan Dış Türkler meselesi Türk tarihini yazma noktasında önem arz etmeye başlamış, Osmanlı

Devleti içindeki aydınların siyaset, dil ve edebiyat alanındaki çalışmaları imparatorluk dışındaki Türklerin varlığını gözler önüne sermiştir. Dış Türkler meselesi 19. yüzyılın başlarında Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset" makalesinde dikkatlere sunulmuş, "Tevhid-i Etrak" düşüncesiyle gün yüzüne çıkmıştır. Ahmet Hikmet'in çalışmaları ile Macarlar da "dış Türkler" kavramı içerisinde düşünülmeye başlanmıştır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devleti yıllarında "Dış Türkler" kavramı gündemden düşmüştür. 1930'ların ortalarında "Dış Türkler" kavramı açıktan veya dolaylı olarak dillendirilmiştir. II. Dünya Savaşı yıllarında "Turancılık" yasaklanmış ve kullananlar üzerinde sansür uygulamasına gidilmiştir. 1960'lar ve 1970'lerde Türkçü faaliyetler "dış Türkler" kavramını tekrar gündeme getirmiştir. 1980'lerden itibaren kavramın yalnızca Türkiye dışındaki Türkleri karşılamadığı; bunun yanı sıra çeşitli sebeplerle yurt dışına çıkan Türkleri de karşıladığı görüşü ön plana çıkar. Milliyetçi Hareket Partisi, "Dış Türkler" konusunu her platformda dile getirmiş, daha sonraları Demokratik Sol Parti de bu konuyu programına dâhil etmiştir. 1980'lerden itibaren kurulan partiler de açık ya da dolaylı yoldan "Dış Türkler" konusuna eğilmişlerdir (Bozdoğan, 2008: 15-27).

Türk tarihi bir soykırımla başlar. Bu soykırımın ilk görüleceği yer, efsanelerden biri olan kurttan türeyiş efsanesidir. Buna göre Türklerin hepsi Çinliler tarafından öldürülür. Yalnızca biri sağ kalır ve Türkler adı İdikut olan bu Türk'ten türerler. Destanlar ve efsaneler tarihi yansıtmaz, ama çeşitli sembollerle tarihi yansıtma yoluna giderler. Bu efsaneden anlaşılacağı üzere, Türkler tarihe kötü başlar. Bir göçler tarihi olan Türk tarihinde, 16. yüzyılın ortalarında Kazan Hanlığı Ruslar tarafından işgale uğrar, 17. yüzyılda Osmanlı Devleti Viyana önlerinde bozguna uğrar, 18. yüzyılda hızlanan olaylar 20. yüzyılı Türkler için kara bir yüzyıl hâline

dönüştürür. Bu yüzyılda Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde yapılan Kurtuluş Savaşı'na kadar Türkler hep kaybeder ve göçerler (Buran, 2007: 19-21).

Türkiye'de "Dış Türkler" ile ilgili bu gelişmeler yaşanırken Sovyetler Birliği'ni oluşturan Türk cumhuriyetleri arasında 21 Aralık 1991 yılında gerçekleştirilen Alma Ata Zirvesi'nde, Bağımsız Devletler Topluluğu kurulması kararı alınır. Birlik'teki beş Türk devleti olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan bağımsızlıklarını ilan eder. Bunun sonucu olarak Türkiye'de "dış Türkler" mevzuu daha çok kullanılır hale gelmiştir. Günümüzde ise "Türkiye dışındaki Türkler" ve "Türk dünyası" kavramları "dış Türkler" kavramı yerine kullanılmaktadır (Bozdoğan, 2008: 15-27).

Türkiye dışındaki Türklerin sorunlarını çözecek ülke olan Türkiye, bu sorunları kendi sorunu olarak görmek mecburiyetindedir. Çünkü Türkiye dışındaki Türklerin millî kültürlerinin devamı ve geliştirilmesi, haklarının korunması için çalışma, Türkiye'nin güvenliği ve menfaatleri açısından hayati bir gerekliliktir. Bundan dolayı da Türklüğün genel düğümü çözülmek isteniyorsa yeryüzündeki tek bağımsız Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti güçlenmek ya da güçlendirilmek zorundadır (Işınsu, 2006a: 123-125).

Romanlara göre, Türkiye Cumhuriyeti Türkiye dışındaki Türklere yardım elini uzatmadıkça onlar zulüm görmeye devam edeceklerdir. Buna bağlı olarak, Doğu Türkistan, Irak, Batı Trakya (Rumeli ve Bulgaristan), Kırım Türklerinin yaşadıkları zulüm 1908-2008 arasında yayınlanan Türk romanına çeşitli vesilelerle konu olur. Bunların dışında Başkurdistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve

Türkmenistan'da da Türklere yapılan zulüm vardır.[78] Ancak incelenen romanlarda Türk milletinin bu coğrafyalarda yaşayan halklarının yaşadığı zulümle ilgili bilgiye rastlanmaz.

1.2.1. Doğu Türkistan

Çinliler Türklerin en eski komşuları ve aynı zamanda en eski düşmanlarıdır. Yazılı olan belgelere göre Çinliler'in Türkleri yok etme ve Türkistan topraklarına sahip olma politikası Türk kağanlığı döneminde başlamıştır. Bu tarihten günümüze kadar Türklerle Çinliler defalarca Türkistan'ı işgal etmiş ve geri çekilmişlerdir. Bu karşılıklı saldırı ve savunma mücadelesi 19. yüzyıla kadar devam etmiştir (Buran, 2007: 149).

1878'de Kaşgar'ı işgal ederek Kaşgar Hanlığı'na son veren Çinlilerin yaptığı ilk hareket 60.000 kişilik Kaşgar ordusunu katletmektir. Bu tarihten sonra Doğu Türkistan'da yapılan işkence ve zulüm, 1931 yılında halkın ayaklanarak bağımsızlığını ilan etmesine neden olmuştur. Çinliler'in gizli anlaşma yaptığı ve bu bölgede emelleri olan Sovyet Rusya 1933 yılında Doğu Türkistan'a girerek Müslüman kuvvetleri mağlup eder. Ruslar Sovyet Cumhuriyetlerinde yaptıkları zulmün benzerini Doğu Türkistan'da yapmaya başlarlar. II. Dünya Savaşı'yla birlikte Ruslar askerlerini Doğu Türkistan'dan çeker. Milliyetçi Çin rejiminin yıkılmasıyla birlikte Doğu Türkistan Çin komünist rejimine teslim olur. 1944 yılında Doğu

[78] Türkiye dışındaki Türk haklarına yapılan zulüm için bkz. Ahmet Buran, **Kurşunlanan Türkoloji,** Elazığ, Manas Yayınları, 2007.

Türkistan halkı, tekrar bağımsızlık girişiminde bulunur ve bu tarihte Bağımsız Doğu Türkistan Cumhuriyeti kurulur. Ancak Doğu Türkistan Cumhuriyeti 1949 yılında Mao'nun iktidarı ele geçirmesiyle son bulur. Bu dönemde Mao'nun bir açıklaması olur:

> "Sincan iki bin yıldır Çin'in ayrılmaz bir parçasıdır, bu nedenle Çin'i federe devletlere bölmenin hiçbir manası yoktur. Bu talep tarihe ve sosyalizme düşmanlık anlamına gelir." (Buran, 2007: 152).

Mao'nun bu açıklamalarının ardından baskı ve zulmün başladığı Doğu Türkistan'da şu olaylar vuku bulur:

1. İlk olarak Mao ile görüşmeye giden Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin önde gelen liderleri sırlarla dolu bir uçak kazasında ölürler.

2. Daha sonra Kızıl Çin hükümeti, Doğu Türkistan Müslümanlarına karşı acımasız bir soykırıma girişir ve Müslümanların inançları, manevi ve ahlaki değerleri üzerine hücum edilerek din eğitimi veren kurumlar kapatılır ve din adamları öldürülür.

3. Müslümanların bir kısmı Pan-Türkist, bir kısmı da Pan-İslamist oldukları gerekçesiyle idam edilirler.

4. Yurtlarından sürülen Müslümanların bir kısmı yolda gördükleri kötü muamele sonucu ölürler.

5. Müslümanlar bir yandan katledilirken, yerlerine sistemli bir şekilde Çinliler yerleştirilir.

6. 1958 yılndan itibaren Doğu Türkistan'da Yüksek öğretimde eğitim dili Çince olmuş, Türkçe yasaklanmış ve Türk kökenli öğretim üyelerinin işine son verilmiştir.

7. Diğer önemli olay ise zorla kürtaj yapılmasıdır.

8. Çin'de diğer insan hakları ihlali ise nükleer denemelerdir.

Doğu Türkistan bölgesi, normal şartlar altında özerk bir bölgedir. Ancak özerklikten çok bir sömürü özelliği göstermektedir. Çünkü Uygurlar kendi devletleri içerisinde rahat hareket edememekte, bir köyden başka bir köye veya başka bir ülkeye gidememektedirler (Buran, 2007: 149-157).

Romanda bilindiği gibi kurgusal gerçeklikler ön plana çıkar. Ancak kurgusal gerçeklik de olsa, yaşanmışlıklar hakkında okuyucuyu bilgi sahibi ettiği de gözden kaçmamalıdır. Doğu Türkistan olaylarını konu edinen Hasan Kallimci'nin *Gök Bayrak Aşkına* ve Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu* romanları bu konuya ışık tutacaktır.

Hasan Kallimci'nin *Gök Bayrak Aşkına* adlı romanında Doğu Türkistan'daki Uygur Türkleri Çin bayrağı altında yaşamaktadır. Bu hem romanda geçmekte hem de tarihsel gerçeklik içerisinde yer almaktadır. Romanın gerçek hayatı da romancının gözüyle de olsa yansıttığını bu küçük örnekle bile rahatça söyleyebiliriz. Bundan dolayı "Türkiye Dışındaki Türkler ve Zulüm" başlığını taşıyan bu bölümün okuyucu tarafından daha dikkatli okunması kanaatindeyiz.

Doğu Türkistan'da yaşayan bu insanlar Çin bayrağı altında yaşamak istememekte ve hürriyet özlemi çekmektedirler. Buradaki şu ifade oldukça önemlidir:

> "Oğlum… Beni, baharın gelmesi bile sevindirmez oldu. Ağaçlar çiçek açmış, kırlar renk renk çiçeklerle süslenmiş, arılar uçuşmuş, kuşlar neşeli neşeli ötüşmüşler… Bütün bunlar sevindirmiyor artık beni. Esaret ve zulüm, kara bir kabus gibi üzerimde… Dünyam öyle karanlık ki, Ay, gecelerimi aydınlatmıyor artık. Güneşi bile fark edemiyorum." (Kallimci, GBA: 26).

Çin'in Doğu Türkistan Türklerine Yaptığı Zulüm:

1. 1949 yılında Mao yönetimine giren ve Komünizmi kabul eden Çin, Doğu Türkistan Türklerinin fiziksel olarak yok edilmesine çalışmıştır. Katliamın sayısı korkunç rakamlara ulaşmış, 36 milyonu bulmuştur. Hayatta kalanlara diri olarak toprağa gömülmek, öldüresiye dövülen insanları karlara yatırmak, iki bacağından iki ayrı öküze bağlanan kişiyi ikiye bölmek gibi vahşice cezalar uygulamışlardır (Duru, 2007: 370).

2. Gençler sebepsiz yere tutuklanmış, rejime karşı oldukları iddiasıyla kurşuna dizilmişlerdir (Duru, 2007: 371).

3. Stalin ve Lenin'in Çin'deki temsilcisi olan Mao dinlere karşı büyük bir düşmanlık beslemiştir. Doğu Türkistan'daki Müslüman Uygur Türkleri ve Tibet'teki Budistler kanlı vahşet uygulamalarının hedefi olmuşlardır. Din adamları öldürülmüş, Kur'anlar ve dini eserler ortadan kaldırılmış, okullarda dinsizlik propagandası yapılmıştır. Ayrıca dinî müeyyideleri toplu halde yapmaları yasaklanmıştır (Duru, 2007: 371-374).

4. Kazançları haksız vergilerle ellerinden alınmıştır (Duru, 2007: 371).

5. Doğu Türkistan bölgesinde hiçbir koruyucu önlem alınmadan nükleer denemeler yapılmıştır (Duru, 2007: 371).

6. Çin hükûmeti bilinçli bir şekilde bu bölgede yaşayan Müslümanları yok ederken, sistemli bir biçimde bölgeye Çinlileri yerleştirmiştir. Çinliler ise, şehirlere yerleştirilerek şehirlerdeki Çinli sayısı arttırılmaya çalışılmıştır (Duru, 2007: 371).

7. Tıbbi yöntemlerle doğum kontrol yapmak yerine, çocuklar anne karnında veya doğduktan sonra öldürülmüş, izinsiz doğan çocuklara ise, Çin hükûmeti vatandaşlık hakkı vermemiştir (Duru, 2007: 372).

9. 30 yılda dört defa alfabe değiştirilmiştir. Sırasıyla İslam, Kirilce, Latin, İslam harfleri kullanmaya zorlanan Doğu Türkistan Türklerinde nesiller arası anlaşma zor bir hale gelmiştir (Duru, 2007: 375).

11. Bu bölgenin stratejik önemi ve yer altı kaynakları Çin'in bölgeden çekilmemesine neden olmuştur (Duru, 2007: 376).

1.2.2. Irak Türkleri

Irak'ta Türklerin yaşadığı bölgeler, Musul, Erbil, Kerkük, Selahaddin (Tikrit) ve Diyala'dır. Türk varlığının çok eskilere dayandığı Irak'tan Osmanlı Devleti'nin çekilmesinden sonra 1924, 1932, 1938, 1944, 1946, 1959 ve 1980 yılında Irak Türkleri önemli katliamlara maruz kalmışlardır (Buran, 2007: 159-160).

Irak Krallığı'nın 1932 yılında İngiliz mandasından kurtulmasına rağmen, İngilizler bölgede nüfuzlarını devam ettirmişlerdir. Bu dönemde Irak devleti planlı bir asimilasyon politikası izler ve devlet kademelerinde memurluk yapan Türkler, kendi bölgelerinin dışına tayin edilerek Türkmen nüfus çoğunluğu eritilmeye çalışılırken buna uymayanlar en ağır şekilde cezalandırılmışlardır. 1937 yılında Irak'ı ziyaret eden Celal Bayar'a coşkun sevgi gösterisinde bulunanların çoğu tutuklanmış, işkence görmüş veya sürgüne gönderilmişlerdir. 1946 yılında hiçbir sebep yokken Gavurbağı bölgesinde polis tarafından açılan ateş sonucunda birçok Kerküklü Türk

katledilmiştir. 1959 yılında Barzani, Kürtlere özerklik ister ve Kerkük ziyareti sırasında tahrik edici konuşmalar yapar. Bunun sonucunda Kerkük'te bir Türk-Kürt çatışması meydana gelir. Çatışmalarda birçok Türk ölür. 1980 yılında başlayan ve dokuz yıl süren İran-Irak savaşı sırasında çok sayıda Şii-Türk İran yanlısı olmakla suçlanmış ve köyleri yerle bir edilmiştir (Buran, 2007: 160-162).

Bu olaylar 1908-2008 yıllarını kapsayan romanlardan Emine Işınsu'nun *Tutsak* adlı romanının konusunu teşkil eder. Bu romanda Irak Türklerine yapılan zulüm, İstanbul'a gelen roman figürünün ağzından Türkiye halkına duyurulmaya çalışılır. Bu romana göre, Irak Türkleri Musul'dan Bağdat'a kadar uzanan dar bir şerit üzerinde iskân ederler ve Telafer, Yunus Peygamber, Erbil, Kuştepe, Altınköprü, Kerkük ve daha birçoğu bu dar şerit üzerindedir. İklim şartlarının yaşamaya oldukça elverişsiz olduğu bu bölgede, yanan ve donan insanlar Turanın, dolayısıyla Anadolu'nun dilini, dinini, töresini ve kültürünü paylaşan insanlardır. Ancak Anadolu bazen onların gözyaşlarını görmezden gelirken, bazen de onların hepsini unutmuştur. Oysa bu bölge Anadolu'dan daha eski bir Türk yurdu olup, Orta Asya akıncılarının atlarının nal sesleri hâlâ bu coğrafyada çınlamaktadır (Işınsu, 2006a: 190).[79] Bu coğrafya ve Irak Türkleri roman figürünün ağzından şöyle dile getirilir:

> "Irak Türk'ünün hedefi vardır, bellidir. Ceren, Türk ruhu hiç tükenmeyendir, deniz gibi, bilmez misin? Denizden kovalarla su taşıyın, atın. Kovalarla değil, en büyük kaplarla su çalın denizden, üzerine dağları devirin, toprakla örtmeye çalışın, ne çıkar… Deniz, tükenmeyendir! Kâinatın cümle su damlacıkları besler onu. Türk ruhu da tükenmeyendir,

[79] Türk atlılarının nallarının toprakları ezmesi Emine Işınsu diğer romanı olan *Azap Toprakları*'nda da kullanılır. Bu fikir yazarın eski günlere duyduğu özleminin ve o topraklarda yaşayan Türklerin esaretten kurtulmaları arzusu içinde olmasının açık göstergesidir.

Türk'ün töresi besler onu. Ve Ceren'ciğim, Irak Türk'ünün hedefi vardır, bellidir." (Işınsu, 2006a: 190).

Kerküklü olan bir kişi İstanbul'da büyüdüğü için Kerkük'ün Anadolu'dan daha eski bir vatan olduğunu, burada elli yıldan beri kanayan yara olduğunu, hatta derinleşip kokuşarak büyüdüğünü bilmemektedir. Bu bölgeye koyu Türk düşmanı, komünist Davut El Cenabi getirilir. Bu sebeple, Barzaniciler orada "Türkler defolun gidin" ve "Turancılara ölüm" diye bağırmaktadır. Bu sözler sonucunda Türk'ün Türk'ten başka dostu olmadığı açık olarak anlaşılacaktır (Işınsu, 2006a: 44, 61).

Kerkük'te Türkler; Araplar, Barzaniciler ve onların bünyelerine ters olan bir rejim tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Buradaki Türklere Menderes, İnönü, Feyzioğlu yardım edemez. Onlara yardım edecek tek kişi 1944 olaylarında Turancı diye hapse girmiş bir albaydır (Alparslan Türkeş). İhtilal'in Halk Partisi kontrolüne girmesini engelleyecek yine aynı albaydır, hareketin kardeş kavgasına dönmesine imkân vermeyecek olan yine aynı albaydır, milliyetçi bir yönde gelişmesini sağlayacak yine aynı albaydır. Eğer Türkiye oraya yardım etmezse, Kerkük Kürdistan olacaktır (Işınsu, 2006a: 64, 159, 193).

1.2.3. Batı Trakya Türkleri

Irak'ta yaşayan Türklerin çektiği sıkıntıların ardından dikkatlere sunacağımız Batı Trakya Türklerinin sorunları Osmanlı Devleti'nin II. Viyana Kuşatmasında uğradığı bozgunla başlar. Osmanlı Devleti gittiği her bölgeyi kendi vatanı olarak algılamış, imar etmiş ve o bölgelere önemli sayıda Türk nüfusu aktarmıştır. II.

Viyana kuşatmasında yaşanan bozgunun ardından Avusturyalılar Üsküp'e kadar gelerek şehri yakmış ve birçok insanı kılıçtan geçirerek öldürmüşlerdir. 1687 yılında Üsküp'te yaşama olanağı bulamayan Türkler İstanbul'a göçmek zorunda kalmışlardır. Bu göçten sonra 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra 1.5 milyon kişi göç etmek zorunda kalmıştır. Hiçbir can güvenliği olmadan yola çıkan bu kişiler, yolda çeşitli problemlerle karşılaşmış, büyük bir kısmı yollarda öldürülmüştür. 1912 Balkan Savaşı sonrasında da göçler yaşanmıştır. Bu göçlerde de yine insanların aynı yöntemlerle öldürüldüğü dikkati çeker. Bu savaşta meydana gelen göçte 600.000 Müslüman katledilmiştir. Bu 600.000 kişinin 200.000'i Bulgar çeteleri tarafından katledilmiştir (Buran, 2007: 23-29).

Balkanlarda yaşanan katliamlarda Rus desteğindeki Bulgar birlikleri önemli rol oynamışlar, sadece Harmanlı katliamında 20.000 kişiye kıyılmıştır (Buran, 2007: 23-29). Bu olaylar dikkate alındığında Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları* romanına göre, burada insanların şarkıları ve kalpleri yoktur, çünkü kalp ruh, şarkı ülküdür. Gâvur bu şarkıyı çalmış, çalmakla kalmamış, bükmüş, parçalamıştır (Işınsu, 2006b: 32).

1912-1913 yıllarında yapılan Balkan Savaşlarındaki göçler ve bu göçler sonucunda yaşanan ölümler, yukarıda verdiğimiz kısa bilgide açıkça ifade edilmektedir. Ahmet Buran *Kurşunlanan Türkoloji* kitabında sadece göçlerde yaşananları ve ölümleri anlatmıştır. Ancak Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları* romanına göre savaşta da Türklerin öldürüldüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Romanda, analar bebeklerinin sesi duyulmasın diye üstlerine abanmakta ve anne ile bebek ikisi aynı anda can vermektedirler (Işınsu, 2006b: 34). Buradan hareketle

1912-1913 yıllarında Türkler hem Balkan Savaşlarında hem de savaştan sonra yapılan göçlerde zulme uğramışlardır.

Türk oldukları için bankadan kredi bile alamayan Bulgaristan'da yaşayan Türkler için Türklük, tam bir zulüm kaynağı olmuştur. Bazen Türklük sözü eden kişilerin dövülerek sakat bırakıldığı da olur. Bulgarların buradaki amacı Türklerin içlerindeki Türklük mikrobunu kurutmaktır. İlginç olan nokta insan olarak bile görülmeyen Türkler, eşek olarak algılanmış, böylece orada hangi sıfatla oturdukları gözler önüne serilmiştir. Burada dikkati çeken nokta, Türkiye'deki Rumlar ile Bulgaristan'daki Türklerin karşılaştırılmasıdır. Türkiye'de yaşayan Rumlar Türklerden eziyet görmemesine rağmen, Bulgaristan'da yaşayan Türkler Rumlardan eziyet görmektedirler. Bunların, Rusların Osmanlı'nın son dönemlerinde Bulgarlara fısıldadığı yanlış fikirlerin ürünü olduğunu söyleyebiliriz.[80]

Bu zulümleri gören Bulgaristan'daki Türkler ne yapmalıdır? Bu coğrafyadaki Türkler, Türk olduklarını ve bu toprakların onların öz malı olduğunu kafalarına kazımaları; gâvur, bir adama düşmansa, onun düşman olduğu adamı tutmaları; bunun yanı sıra Türk'ün her şeyinin, hatta köpeğinin bile, değerli olduğunun farkında olmaları; Bulgarların yaptığı zulme cevap vermeleri için birleşerek şuurlanmaları gerekmektedir.[81]

[80] Bkz. Emine Işınsu, **Azap Toprakları,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 32, 56, 88, 224-225.

[81] Bkz. Emine Işınsu, **Azap Toprakları,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 114, 115, 116.

1.2.3.1. Rumeli'deki Türkler

Rumeli, Osmanlıların Balkan yarımadasına verdikleri coğrafi isimdir (İnalcık, 1997: 766). Rumeli'de başka ülkeler de bulunmasına rağmen Sevinç Çokum *Bizim Diyar* romanında "Rumeli" kavramıyla Yunanistan'ı anlatmıştır.

Rusya'nın "Panislavizm" politikası ile Osmanlı içerisindeki tebaalar kendi kimliklerini ön plana almaya başlamışlardır. Bu noktadan sonra Osmanlı Devleti'nde yaşayan milletler arasındaki huzur bozulmuştur. 93 Harbi'nin olduğu yıllarda burada yaşayan Türk nüfusu süren yerli halk, camileri ve köyleri yakmıştır.[82]

Romana göre Türk halkının zulümden kaçıp sığındıkları mekânlar olan cami unsuru, Bulgaristan'da yaşayan Türk halkı için oldukça önemlidir. Ancak, yakılıp yıkıldığından ve insanların dinî zorunluluklarını yerine getirmeleri yasaklandığından camiler alışılmış edasını yitirmiş, secde ve dua edeni kalmamış, duvarlarından örümcek ağları sarkmış, içiyse koyun pislikleri ile dolmuştur. Cami gibi yine tarihi yapılardan biri olan çeşme de son Türk bu coğrafyadan gittikten sonra akmaz olmuştur.[83]

Türklere dine bağlı zulümün had safhaya ulaştığı ve camilerin yakılıp yıkılarak insanların sürgün edildiği Rumeli'de insanlara Türkçe konuşmak unutturulmak istenmiştir. Bundan dolayı yabancı okullarda okuyan öğrenciler, Türkçeyi kâğıda dökemezler. Burada ayrıca ilginç bir konu daha gündeme gelir. Selanik'teki kadınların yarı Türkçe yarı Fransızca konuştukları ifade edilerek bunun da bir zulüm olduğu ifade edilmeye veya anlatılmaya çalışılmıştır. Ancak bizim

[82] Bkz. Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 20, 29.

[83] Bkz. Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 58, 105, 106.

Tanzimat ile başlayan yeni Türk edebiyatımızda aynı durumlar olduğu, hatta o dönemde böyle konuşan insanların kendilerini aydın olarak gösterdiklerini de ifade etmek gerekir. Özellikle Recaizade Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası* romanı buna en uygun örnektir. Bu durum günümüzde de kendini göstermektedir. Ancak geçmişte popüler olan dil Fransızca olduğu için Türkçenin içerisine Fransızca kelimeler sıkıştırılırken, günümüzde ise İngilizce kelimeler sıkıştırılmaktadır. Bu konuda Nurullah Çetin'in şu cümlelerini alıyoruz:

> "Romanda gülünç alafranga tipin en belirgin yanlarından biri Türkçe konuşmalarının arasına yabancı dilden söz unsurları sokuşturma merakıdır. Bu durum bugün de güncelliğini koruyan bir züppeliktir. Günümüzde az buçuk İngilizce bilen millî bilinçten yoksun kimi züppeler modern, çağdaş, batılı, kültürlü, bilgili adam görüntüsü vermek için gerekli gereksiz konuşmalarının arasına İngilizce kelimeler sokuşturmaktadırlar." (Çetin, 2002: 35).

Anlatıcının bir zulüm unsuru olarak gördüğü yarı Türkçe yarı Fransızca konuşmak bizim toplumumuzda da çok fazla rastlanan bir durumdur. Bunu zulüm unsuru olarak görmemek gerekir. Ancak anlatıcı Türkiye'deki gibi kültürlü görünmek havasından çok Türkçe'yi unuttukları için Fransızca kelimeler kullandıklarını anlatmaya çalışıyorsa bu durumda haklıdır.

Rumeli'de yaşanılan zulümler daha çok din ve dil problemi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu iki unsuru yok ederek Türklerin kimliklerini yok edebileceklerini düşünen Yunanlılar'dan sonra Batı Trakya'nın devletlerinden diğeri Bulgaristan'da da Türklere zulüm politikasına gitmiştir.

1.2.3.2.Bulgaristan'daki Türkler

Bulgaristan'da yaşayan Türklerin yaşadıkları zulüm, Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* ve Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı romanlarının konusudur. Emine Işınsu'nun romanı sadece bu konu üzerinde dururken, Şevket Süreyya Aydemir'in romanında bir yerde geçer.

Bulgar yönetiminin politikası, tek tip insan oluşturmaktır. Bunun için Bulgar yönetimi, Türkleri "tarihlerinden dinlerinden, dillerinden, milliyetlerinden, kültürlerinden uzaklaştırmak, bunlardan nefret etmelerini" sağlamak için uğraşır (Kaplan, 1990d: 60). Bu konuda yapılan asimilasyon çalışmalarında ilk dikkati çeken nokta, Bulgarların Türk dilini gereksiz görmesi, Türklerin dil ve soylarını kurutmak istemesidir. Bunun için Bulgarca'nın Bulgaristan'da tek dil olduğunu halka kabul ettirirler. İzledikleri politikaya göre, Türkçe bilen çocuklar dövülecektir. Ancak, bir Türk Bulgarca'yı iyi biliyor olsa bile üniversite kapıları onlara kapatılmış ve eğitim hakları engellenmiştir. Buna karşılık, Bulgaristan'da yaşayan Türk halkı kendi dilini ve soyunu öğrenmelidir.[84]

Bulgaristan'daki Türklere dillerini unutturmak isteyen Bulgarlar, dinlerini de onları din değiştirmeye zorlayarak ellerinden almak isterler. Fakat bu durumun romanda aşama aşama gerçekleştiğini söyleyebiliriz. İlk önce camiye gitme ve sünnet olma yasaklanır,[85] sonra hayvanlar arasında bir fark olmadığı söylenerek

[84]Bkz. Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, s. 26,122, 335.

[85] Bulgarlar Türklere camiye gitmeyi yasaklamazdan önce de, camiye büyük bir saygısızlık beslemektedirler. Özellikle 1895'te prenslik Doğu Rumeli'yi ilhak ederken ve 1908'de Bulgar

domuz eti yemek zorunda bırakılırlar. Ölüm esnasında cenazenin imam eşliğinde cenaze namazıyla değil, Bulgar papazlar nezaretinde gömülmesini isterler. Kadınların başörtüsünü yasaklarlarlar. Sonunda da eğer din seçilmek isteniyorsa, bu dinin Bulgar Ortodoks dini olması gerektiğini söylerler.[86]

Başörtüsü elinden alınan kadının, vakur, ağır başlı hâline de son verilmek istenir. İşten çıktıktan sonra ve okul dönüşü uğranılması mecburi olan ve 50-60 yıllarında kurulan "kolektif", insanlara dansı, millî oyunları ve rol kesmeyi öğretir. Her ne kadar bazı babalar kızlarının dans etmesini istemeseler de zorla kabul etmek durumunda bırakılırlar (Işınsu, 2007: 82). Bu şekilde Türk aile yapısının bozulması suretiyle Türk kızlarının yukarıda ifade ettiğimiz diğer milletlerden farklı duruşlarının ortadan kaldırılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Dil ve dinlerinden sonra Türklerin kimliklerini de onların isimlerini değiştirerek ellerinden almak isterler. Onlara göre, Türk ve Müslüman isimleri gericiliğin ifadesidir. Bu yüzden bu ismi taşıyanlar, idarelere hiçbir zorluk çıkarmadan, birer Bulgar ismi seçmelidir (Işınsu, 2007: 332).

Dil, din ve kimliklerinden sonra Bulgar hükümeti Türklerin topraklarını da ellerinden almak ister. Buna bağlı olarak, 1956 yılında beş dekar toprağı olan kişiler topraklarının üç buçuğunu TeKeZeSe'ye bağışlar.[87] Geriye kalan toprağı yönetici istediği gibi dağıtır. Tabii ki buradaki sıra, partili Bulgarlar, Bulgarlar, Partili Türkler, Türkler şeklindedir. Zaten bir haneye beş dekar toprak verilmez, arada göz

---

bağımsızlığını kazanırken camiler ve medreseler asker kışlası olmuştur (Işınsu, 2007: 67). Bu dine olan düşmanlığın büyük bir tezahürüdür.

[86] Bkz. Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, s. 32, 332, 335.

[87] Tarlada çalışan ve emeği ile ürünleri meydana getiren kişinin ürettikleri başkaları tarafından alınıp götürülür (Işınsu, 2007: 66).

boyamak için verilir, o da bunu partiye verir (Işınsu, 2007: 48). Bu yapı Bulgaristan Türklerinin kendilerini hayvan gibi görmelerine neden olmuştur.[88]

Ahalinin elinden zorla topraklarını alıp, itiraz edenleri kesen Bulgarlar, sık sık gece baskınları yapıp bir köydeki bütün insanları ateşe verirler yahut öldürürler. Bunu bazen asker bazen dağdaki eşkıya yapar (Işınsu, 2007: 67).[89] Ayrıca Bulgar Türklerinin başına gelen en büyük felaketlerden biri işkencelerdir. Kadın erkek demeden işkence yaparlar. Tabii ki bunu görenlerden çok görmeyenler konu edinir (Işınsu, 2007: 196). Osmanlı Devleti'ne isyan ettikleri dönemde işkencenin farklı bir şekli olarak kadınlara tecavüz etmişler ve Osmanlı Devleti'ne olan nefretlerini bu şekilde göstermişlerdir. Ancak, buradaki benzetme ilginçtir, köpek bile sahibine saldırmaz, hatta onu korur, ancak Bulgar'ın ilk hedefi onu koruyandır. Çünkü eski efendisini yok ettiği takdirde yeni efendinin kendi olacağı kanaatindedir (Işınsu, 2007: 63).

Benim için büyük zevk
Ovada Türk öldürmek
'Türk öldürmek'
'Türk öldürmek' (Işınsu, 2007: 150).

Bulgaristan'daki Türkler iki zincirle sarılmıştır. Bunlardan ilki rejim,[90] ikincisi Bulgar milliyetçiliğidir. Bu iki duruma karşı korunmak isteyen Bulgaristan'daki Türkler için önce eğitim, sonra sürekli hareket lazımdır (Işınsu,

[88] Bkz. Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, s. 64, 48.

[89] Zaten Bulgar tarihi denilen şey eşkıyaların yaptıklarıdır (Işınsu, 2007: 67).

[90] Rejim insanı iki taraflı sömürmektedir. İlk önce ferde ait her şeyi, ikinci olarak nefse ait her şeyi, duyguları, ihtirasları, bencilliği, boynu bükülüğü, aç gözlülüğü; aşırı tatminler peşinde koşmayı sömürmektedir (Işınsu, 2007: 267).

2007: 252). İşte bunlardan dolayı Türkler tutsaktırlar ve Bulgarların tutsak olduğu şiirler yerine kendilerini, gaddar Osmanlı yerine de Bulgar ve Rusları koyarlar (Işınsu, 2007: 29). Bulgarlar,[91] Türklere ırkçı ve komitacı bir tutumla yaklaşırlar.

[91] İdil (Volga) havzasında yaşayan Türk kavmine verilen isimdir. 7.-15 asırlarda yaşayan bir Türk devleti kuran Bulgarlar siyasi bir kuvvet olarak ortadan kalktıktan sonra, Bulgar adı da bu devlet dâhilinde yaşayan halkın ismi olarak tarihe karışmıştır. Yabancılarca Bulgar adı yerine yanlış olarak Tatar adı kullanılmış, Rus istilasından sonra da bu ad kullanılmaya devam etmiştir (Kurat, 1997a: 781).

18. asra kadar bir millet olarak bahsedilmeyen Bulgarlar kendi soylarını ve dillerini bilmemekte, hatta kendilerine Bulgar denmesinden utanmaktadırlar. Ancak 19. yüzyıla ulaşıldığında Avrupa'da başlayan uyanış "gaddar emperyalist" Osmanlı İmparatorluğu içinde kendini hissettirir. Bu uyanışın ardından Rusların da yardımıyla Rumlarda ve Sırplarda kıpırdanmalar başlamıştır. Bulgaralara göre, Rusların gayesi bütün halklara, yani emekçilere özgürlük, barış ve güç vermektir. O, özgürlük ve barış fikirlerini tam olarak benimsemiştir (Işınsu, 2007: 26-27). Ancak daha sonra da ifade edileceği gibi Rusların Osmanlı Devleti içerisindeki halkları uyandırmak istemesi, onun iyiliğinden değil, Osmanlı Devletini yıkmak istemesinden kaynaklanır.

Bulgarlara göre, Osmanlı hain ve kötü olduğundan asırlar boyunca millet üzerinde emperyalist emellerini sürdürüp, onları haksızca sömürmüştür. Bunun sebebi olarak Marksist anlayışın ürünü olan dini görürler. Çünkü dindar oldukları için bu zulmü veya gerçekleri görmemişlerdir. Hritiyanlık kadar İslamiyet'i de kendileri için büyük bir tehlike olarak gören Bulgarlar, dinin insanları oyaladığının farkına ne kadar çabuk varırlarsa Rusya'ya olan minnet borçlarını o kadar çabuk ödeyeceklerine inanırlar (Işınsu, 2007: 15, 27-28).

Rusya'nın Bulgarlara yapmış olduğu iki yardımdan dolayı, Bulgarlar Ruslara minnet duyarlarlar. İlk yardım, amacı Osmanlı sömürüsündeki bütün milletlerin ayaklanıp bağımsızlıklarını kazanmaları olan Paisiy adındaki kişinin Ruslardan yardım alarak Bulgar tarihini öğrenmeye başlamasıdır. Buna bağlı olarak Rusya'nın Bulgarlara ilk yardımı Osmanlı'ya karşı Bulgarları uyandırmasıdır. İkinci yardım ise, 1944 yılında onları Nazi Almanlarından kurtarmasıdır (Işınsu, 2007: 15, 27-28).

Ancak bu tutum Bulgaristan'daki Türkler arasında varlığını devam ettiren Turancı düşünce karşısında özelliğini yitirmiştir.[92] Türkçü veya Turancı bir yapı oluşturmak için insanların Türk olduklarının farkına varmaları gerekir. Bunun yolu ise gazete ve dergiler yoluyla insanlara bu bilinci aşılamaktır. Bundan dolayı Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* romanında İlay'ın dedesi, İsmail ve Necmettin *Türk Sadası* gazetesini çıkarırlar. Türkiye'ye I. Dünya Savaşı'nda gelmiş olan bu kişiler Çanakkale Savaşı'nda düşman gemilerini geri göndermişler, ancak İstanbul Boğazı'ndan gemilerin geldiğini görünce burada bir işleri kalmadığını anlayarak tekrar

---

1393 yılında Tırnova'nın zaptı ile Osmanlı Devleti'nin himayesi altına giren Bulgarlar 1878 tarihine kadar olan 500 yıllık sürede Türklerin egemenliğinde kalmışlar ve bundan dolayı Bulgar tarihi ile Osmanlı tarihi iç içe girmiştir (Kurat, 1997b: 799). Bu durum değişik bir ifadeyle söylenmek istenirse, Bulgar tarihi ile Osmanlı tarihi birbirinden farklı değildir (Işınsu, 2007: 246). Bu ifadeler Bulgar kimliğinin Osmanlı kimliği içerisinde eridiğini gösterir. Bundan dolayı Bulgarların kendi kimliklerini açıklamaktan utanıyor olabilecekleri fikrinde olabilir. Diğer taraftan 1877-1878 Türk-Rus Savaşı'ndan sonra Ayastefanos Anlaşması ile Tuna boyundan Ege kıyılarına ve Karadeniz'den Ohri Gölüne kadar büyük bir Bulgaristan kurmak fikrinde idiler. Kendi emelleri için Bulgarlar 1902 tarihinde Ruslarla gizli bir anlaşma yapmışlar ve Makedonya ve Batı Trakya'da isyan çıkarmışlar, yabancı devletlerin destekleri ile çeşitli milletlerden oluşan bir jandarma teşkilatı kurulmuş ve Osmanlı'ya ağır darbe vurmuşlardır (Hotinli, 1997: 801-803). Buna bağlı olarak Rusya'nın kendilerine yaptığı bu yardımlara binaen de Rusya'ya büyük bir saygı duymuşlardır. Ancak yukarıda ifade edilen Osmanlı'nın gittiği bölgeye yaptığı yatırımlar diğer milletlerce olduğu gibi Bulgarlarca da unutulduğu fikrinde olan anlatıcı, Osmanlı'ya onların ağzından "gaddar emperyalist" kelimelerini kullandırtmıştır.

[92] Turancılık fikri Bulgar Türkleri arasında varlığını devam ettirmektedir. Razgrat'ta Türklere muhtariyet isteyen ve bu yolda gizli çalışmalar yapan bir kuruluşları vardır (Işınsu, 2007: 162).

dönmüşlerdir. Biri Razgrat'ta matbaa kurmuş ve *Deliorman* gazetesini çıkarmaya başlamıştır.[93]

Türkçeyi unutturma kampanyasının başladığı 1960'a kadar Türkçe yayınlanan *Yeni Işık, Halk Gençliği, Eylülcü Çocuk* gazetelerinden *Yeni Işık* gazetesi haftada üç defa *Halk Gençliği ve Yeni Hayat* ayda bir defa yayınlanmaktadır. Türkiye'yi batıran, Komünist Partisinin plan ve kararlarını açıklayan, Müslümanlığı alaya alan bir organ durumuna gelen bu gazeteleri artık okuyan kimse kalmamıştır.

Bulgaristan'da yaşayan Türklere zulüm, Rusya'nın doldurmasından kaynaklanan Osmanlı'ya duyulan öfkenin ürünüdür. Burada da Rumeli'deki Türklere uygulanan asimilasyon politikasının sonucu olarak dil ve din yönünden zulüm yapıldığı dikkatleri çeker. Rusya'nın uyguladığı siyaset olan dil ve din üzerinden asimilasyon Bulgaristan'da Rusya etkisi ile kullanılırken bizzat Rusya, benzeri asimilasyon politikalarını Kırım'da da yapmıştır.

Bulgaristan'da yaşayan Türklerin yaşadıkları zulüm, Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* ve Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı romanlarının konusudur. Emine Işınsu'nun romanı sadece bu konu üzerinde dururken, Şevket Süreyya Aydemir'in romanında bir yerde geçer.

Bulgar yönetiminin politikası, tek tip insan oluşturmak olmuştur. Bunun için Bulgar yönetimi, Türkleri "tarihlerinden dinlerinden, dillerinden, milliyetlerinden, kültürlerinden uzaklaştırmak, bunlardan nefret etmelerini" sağlamak için uğraşmıştır (Kaplan, 1990d: 60). Bu konuda yapılan asimilasyon çalışmalarında ilk dikkati çeken nokta, Bulgarların Türk dilini gereksiz görmesi, Türklerin dil ve soylarını kurutmak

[93] Bkz., Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Elips Yayınları, İstanbul, 2007, s.15; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s. 58.

istemesidir. Bunun için Bulgarca'nın Bulgaristan'da tek dil olduğunu halka kabul ettirirler. İzledikleri politikaya göre, Türkçe bilen çocuklar dövülecektir Ancak, bir Türk Bulgarca'yı iyi biliyor olsa bile, üniversite kapıları onlara kapatılmış ve eğitim hakları engellenmiştir. Buna karşılık olarak, Bulgaristan'da yaşayan Türk halkı kendi dilini ve soyunu öğrenmelidir.[94]

Bulgaristan'da yaşayan Türklere dillerini unutturmak isteyen Bulgarlar, dinlerini de onları din değiştirmeye zorlayarak ellerinden almak isterler. Fakat bu durumun romanda aşama aşama gerçekleştiğini söyleyebiliriz. İlk önce camiye gitme ve sünnet olma yasaklanmış,[95] hayvanlar arasında bir fark olmadığı söylenerek domuz eti yemek zorunda bırakılmışlardır. Ölüm esnasında cenazenin imam eşliğinde cenaze namazıyla değil, Bulgar papazlar nezaretinde gömülmesini isterler. Kadınların başörtüsünü yasaklarlarlar. Sonunda da eğer din seçilmek isteniyorsa, bu dinin Bulgar Ortodoks dini olması gerektiğini söylerler.[96]

Başörtüsü elinden alınan kadının, vakur, ağır başlı hâline de son verilmek istenir. İşten çıktıktan sonra ve okul dönüşü uğranılması mecburi olan ve 50-60 yıllarında kurulan "kolektif", insanlara dansı, millî oyunları ve rol kesmeyi öğretir. Her ne kadar bazı babalar kızlarının dans etmesini istemeseler de, zorla kabul etmek durumunda bırakılırlar (Işınsu, 2007: 82). Bu şekilde Türk aile yapısının bozulması

[94]Bkz. Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, s. 26,122, 335.

[95] Bulgarlar Türklere camiye gitmeyi yasaklamazdan önce de, camiye büyük bir saygısızlık beslemektedirler. Özellikle 1895'te prenslik Doğu Rumeli'yi ilhak ederken ve 1908'de Bulgar bağımsızlığını kazanırken camiler ve medreseler asker kışlası olmuştur (Işınsu, 2007: 67). Bu dine olan düşmanlığın büyük bir tezahürüdür.

[96] Bkz. Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, s. 32, 332, 335.

suretiyle Türk kızlarının yukarıda ifade ettiğimiz diğer milletlerden farklı duruşlarının ortadan kaldırılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Dil ve dinlerinden sonra Türklerin kimliklerini de onların isimlerini değiştirerek ellerinden almak isterler. Onlara göre, Türk ve Müslüman isimleri gericiliğin ifadesidir. Bu yüzden bu ismi taşıyanlar, idarelere hiçbir zorluk çıkarmadan, birer Bulgar ismi seçmelidirler (Işınsu, 2007: 332).

Dil, din ve kimliklerinden sonra Bulgar hükümeti Türklerin topraklarını da ellerinden almak ister. Buna bağlı olarak, 1956 yılında beş dekar toprağı olan kişiler topraklarının üç buçuğunu TeKeZeSe'ye bağışlarlar.[97] Geriye kalan toprağı yönetici istediği gibi dağıtmaktadır. Tabii ki buradaki sıra, partili Bulgarlar, Bulgarlar, Partili Türkler, Türkler şeklindedir. Zaten bir haneye beş dekar toprak verilmez, arada göz boyamak için verilir, o da partiye bağışlar (Işınsu, 2007: 48). Bu yapı Bulgaristan Türklerinin kendilerini hayvan gibi görmelerine neden olmuştur.[98]

Ahalinin elinden zorla topraklarını alıp, itiraz edenleri kesen Bulgarlar, sık sık gece baskınları yapıp bir köydeki bütün insanları öldürürler yahut ateşe verirler. Bunu bazen asker bazen de dağdaki eşkıya yapar.[99] (Işınsu, 2007: 67). Ayrıca Bulgar Türklerinin başına gelen en büyük felaketlerden biri işkencelerdir. Kadın erkek demeden işkence yapmaktadırlar. Tabii ki bunu görenlerden çok görmeyenler konu edinmişlerdir (Işınsu, 2007: 196). Osmanlı Devleti'ne isyan ettikleri dönemde işkencenin farklı bir şekli olarak kadınlara tecavüz etmişler ve Osmanlı Devleti'ne olan nefretlerini bu şekilde göstermişlerdir. Ancak, buradaki benzetme ilginçtir,

[97] Tarlada çalışan ve emeği ile ürünleri meydana getiren kişinin ürettikleri başkaları tarafından alınıp götürülür (Işınsu, 2007: 66).

[98] Bkz. Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, s. 64, 48.

[99] Zaten Bulgar tarihi denilen şey eşkıyaların yaptıklarıdır (Işınsu, 2007: 67).

köpek bile sahibine saldırmaz, hatta onu korur, ancak Bulgar'ın ilk hedefi onu koruyandır. Çünkü eski efendisini yok ettiği takdirde yeni efendinin kendi olacağı kanaatindedir (Işınsu, 2007: 63).

Benim için büyük zevk
Ovada Türk öldürmek
'Türk öldürmek'
'Türk öldürmek' (Işınsu, 2007: 150).

Bulgaristan'daki Türkler iki zincirle sarılmışlardır. Bunlardan ilki rejim,[100] ikincisi Bulgar milliyetçiliğidir. Bu iki duruma karşı korunmak isteyen Bulgaristan'daki Türkler için önce eğitim, sonra sürekli hareket lazımdır (Işınsu, 2007: 252).

İşte bunlardan dolayı Türkler tutsaktırlar ve Bulgarların tutsak olduğu şiirler yerine kendilerini, gaddar Osmanlı yerine de Bulgar ve Rusları koyarlar (Işınsu, 2007: 29).

Bulgarlar,[101] Türklere ırkçı ve komitacı bir tutumla yaklaşırlar. Ancak bu tutum Bulgaristan'daki Türkler arasında varlığını devam ettiren Turancı düşünce

[100] Rejim insanı iki taraflı sömürmektedir. İlk önce ferde ait her şeyi, ikinci olarak nefse ait her şeyi, duyguları, ihtirasları, bencilliği, boynu bükülüğü, aç gözlülüğü; aşırı tatminler peşinde koşmayı sömürmektedir (Işınsu, 2007: 267).

[101] İdil (Volga) havzasında yaşayan Türk kavmine verilen isimdir. 7.-15 asırlarda yaşayan bir Türk devleti kuran Bulgarlar siyasi bir kuvvet olarak ortadan kalktıktan sonra, Bulgar adı da bu devlet dâhilinde yaşayan halkın ismi olarak tarihe karışmıştır. Yabancılarca Bulgar adı yerine yanlış olarak Tatar adı kullanılmış, Rus istilasından sonra da bu ad kullanılmaya devam etmiştir (Kurat, 1997a: 781).

18. asra kadar bir millet olarak bahsedilmeyen Bulgarlar kendi soylarını ve dillerini bilmemekte, hatta kendilerine Bulgar denmesinden utanmaktadırlar. Ancak 19. yüzyıla ulaşıldığında

Avrupa'da başlayan uyanış "gaddar emperyalist" Osmanlı İmparatorluğu içinde kendini hissettirir. Bu uyanışın ardından Rusların da yardımıyla Rumlarda ve Sırplarda kıpırdanmalar başlamıştır (Işınsu, 2007: 26). Bulgaralara göre, Rusların gayesi bütün halklara, yani emekçilere özgürlük, barış ve güç vermektir. O, özgürlük ve barış fikirlerini tam olarak benimsemiştir (Işınsu, 2007: 27). Ancak daha sonra da ifade edileceği gibi Rusların Osmanlı Devleti içerisindeki halkları uyandırmak istemesi, onun iyiliğinden değil, Osmanlı Devletini yıkmak istemesinden kaynaklanır.

Bulgarlara göre, Osmanlı hain ve kötü olduğundan asırlar boyunca millet üzerinde emperyalist emellerini sürdürüp, onları haksızca sömürmüştür. Bunun sebebi olarak Marksist anlayışın ürünü olan dini görürler. Çünkü dindar oldukları için bu zulmü veya gerçekleri görmemişlerdir. Hritiyanlık kadar İslamiyet'i de kendileri için büyük bir tehlike olarak gören Bulgarlar, dinin insanları oyaladığının farkına ne kadar çabuk vaırlarsa Rusya'ya olan minnet borçlarını o kadar çabuk ödeyeceklerine inanırlar (Işınsu, 2007: 15, 27-28).

Rusya'nın Bulgarlara yapmış olduğu iki yardımdan dolayı, Bulgarlar Ruslara minnet duyarlarlar. İlk yardım, amacı Osmanlı sömürüsündeki bütün milletlerin ayaklanıp bağımsızlıklarını kazanmaları olan Paisiy adındaki kişinin Ruslardan yardım alarak Bulgar tarihini öğrenmeye başlamasıdır. Buna bağlı olarak Rusya'nın Bulgarlara ilk yardımı Osmanlı'ya karşı Bulgarları uyandırmasıdır. İkinci yardım ise, 1944 yılında onları Nazi Almanlarından kurtarmasıdır (Işınsu, 2007: 15, 27-28).

1393 yılında Tırnova'nın zaptı ile Osmanlı Devleti'nin himayesi altına giren Bulgarlar 1878 tarihine kadar olan 500 yıllık sürede Türklerin egemenliğinde kalmışlar ve bundan dolayı Bulgar tarihi ile Osmanlı tarihi iç içe girmiştir (Kurat, 1997b: 799). Bu durum değişik bir ifadeyle söylenmek istenirse, Bulgar tarihi ile Osmanlı tarihi birbirinden farklı değildir (Işınsu, 2007: 246). Bu ifadeler Bulgar kimliğinin Osmanlı kimliği içerisinde eridiğini gösterir. Bundan dolayı Bulgarların kendi kimliklerini açıklamaktan utanıyor olabilecekleri fikrinde olabilir. Diğer taraftan 1877-1878 Türk-Rus Savaşı'ndan sonra Ayastefanos Anlaşması ile Tuna boyundan Ege kıyılarına ve Karadeniz'den Ohri Gölüne kadar büyük bir Bulgaristan kurmak fikrinde idiler. Kendi emelleri için Bulgarlar 1902 tarihinde Ruslarla gizli bir anlaşma yapmışlar ve Makedonya ve Batı Trakya'da isyan çıkarmışlar, yabancı devletlerin destekleri ile çeşitli milletlerden oluşan bir jandarma teşkilatı kurulmuş ve Osmanlı'ya ağır darbe vurmuşlardır (Hotinli, 1997: 801-803). Buna bağlı olarak Rusya'nın

karşısında özelliğini yitirmiştir.[102] Türkçü veya Turancı bir yapı oluşturmak için insanların Türk olduklarının farkına varmaları gerekir. Bunun yolu ise gazete ve dergiler yoluyla insanlara bu bilinci aşılamaktır. Bundan dolayı Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* romanında İlay'ın dedesi, İsmail ve Necmettin *Türk Sadası* gazetesini çıkarırlar. Türkiye'ye I. Dünya Savaşı'nda gelmiş olan bu kişiler Çanakkale Savaşı'nda düşman gemilerini geri göndermişler, ancak İstanbul Boğazı'ndan gemilerin geldiğini görünce burada bir işleri kalmadığını anlayarak tekrar dönmüşlerdir. Biri Razgrat'ta matbaa kurmuş ve *Deliorman* gazetesini çıkarmaya başlamıştır.[103]

Türkçeyi unutturma kampanyasının başladığı 1960'a kadar Türkçe yayınlanan *Yeni Işık, Halk Gençliği, Eylülcü Çocuk* gazetelerinden *Yeni Işık* gazetesi haftada üç defa *Halk Gençliği ve Yeni Hayat* ayda bir defa yayınlanmaktadır. Türkiye'yi batıran, Komünist Partisinin plan ve kararlarını açıklayan, Müslümanlığı alaya alan bir organ durumuna gelen bu gazeteleri artık okuyan kimse kalmamıştır.

Bulgaristan'da yaşayan Türklere zulüm, Rusya'nın doldurmasından kaynaklanan Osmanlı'ya duyulan öfkenin ürünüdür. Burada da Rumeli'deki Türklere uygulanan asimilasyon politikasının sonucu olarak dil ve din yönünden zulüm

---

kendilerine yaptığı bu yardımlara binaen de Rusya'ya büyük bir saygı duymuşlardır. Ancak yukarıda ifade edilen Osmanlı'nın gittiği bölgeye yaptığı yatırımlar diğer milletlerce olduğu gibi Bulgarlarca da unutulduğu fikrinde olan anlatıcı, Osmanlı'ya onların ağzından "gaddar emperyalist" kelimelerini kullandırtmıştır.

[102] Turancılık fikri Bulgar Türkleri arasında varlığını devam ettirmektedir. Razgrat'ta Türklere muhtariyet isteyen ve bu yolda gizli çalışmalar yapan bir kuruluşları vardır (Işınsu, 2007: 162).

[103] Bkz., Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Elips Yayınları, İstanbul, 2007, s.15; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s. 58.

yapıldığı dikkatleri çeker. Rusya'nın uyguladığı siyaset olan dil ve din üzerinden asimilasyon Bulgaristan'da Rusya etkisi ile kullanılırken, bizzat Rusya, benzeri asimilasyon politikalarını Kırım'da da yapmıştır.

1.2.4. Kırım Türkleri

Tataristan tarih boyunca Sovyetler Birliği'nde Rus nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelere yakınlığı, tarihi, nüfusu ve entelektüel birikimi ile Türk Dünyasının lider coğrafyalarından biri olmuş ve bu özellikleriyle Rusların dikkatini çeken Türk topluluklarının başında gelmişlerdir. 1920-1950 yılları Sovyetler Birliği'nin kanlı yılları olup, birçok insanın ölümüyle sonuçlanmıştır (Buran, 2007: 84-93). Turancılık fikrine konu olan Sevinç Çokum'un *Hilâl Görününce,* Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* ve Cengiz Dağcı'nın *O Topraklar Bizimdi, Korkuç Yıllar, Onlar da İnsandı, Yurdunu Kaybeden Adam* romanlarına bu yıllar arasında yaşanan zulümler konu olarak girmiştir.[104]

Kırımlılar, Ruslardan çok sıkıntı çektikleri için, onların tek isteği boyunduruktan kurtulmaktır. Fakat Rusların boyundurukları altında olsalar da kendi topraklarında yaşamaktadırlar. Boyunduruktan kurtulmanın tek yolu ise, ilimdir (Çokum, 2008b: 66, 91, 92). Boyunduruktan kurtulmak isteyen ve çok sıkıntı çeken Kırımlıların yaşadıkları sıkıntılar, din ve dil unsurunun ortadan kaldırılmak istenmesi, topraklarının ellerinden alınması, kimlikleriyle oynayarak asimile yapma

[104] Kırım Türklerinin esaret altında çektikleri zulüm Kırım'daki halk türkülerine de konu olmuştur (Güzel, 1991: 360-378).

politikası, komünizm sistemi sebep gösterilerek mallarının alınması ve yağmaya uğramaları ile soykırım şeklinde tasnif edilebilir.

Türk milletini ayakta tutan din ve dil unsurlarıdır. Bu unsurlar zarar gördüğü takdirde millet olma bilincinin ortadan kalkacağını Ruslar gayet iyi bilmektedir. Bundan dolayı papazlar Tatarların çocuklarının yanlarına yaklaşıp haç çıkarmaktadırlar (Dağcı, 2008: 82). Yani daha çocukken Hristiyanlık sevdirilmeye çalışılmıştır. Çocuğa yapılan bu hareket, çocuğun bilinçaltı da düşünüldüğünde gelecek için yapılan bir yatırım olarak düşünülebilir.

Dil yönünden Türkçe kaldırılıp Rusça konuşmaları istenir. Hatta burada sarhoş Kazakların Rusça konuşmayana dil ne gerek diye Tatar'ın dilini kesmeleri oldukça manidardır. Başka bir örnekte ise, Rus okullarına giden Tatar öğrencilerin yanına giden Politruk Şişkof, onların Rusça konuşmaları için uğraşır ve onlara gelen mektupların dillerine dikkat eder. Dile bağlı olarak alfabe de değiştirilmiş, Kızıl alfabe, yani Kiril alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. Dili değiştirmek isteyen Ruslar, bu dil ile yazılmış olan kitapların bulunduğu kütüphaneleri de yakmıştır. Buna örnek olarak Kırım'daki Zincirli Medresenin Rus istilası sonucu ortadan kalktığını verebiliriz.[105]

Bir milleti oluşturan unsurların dil ve din olduğunu bilen kişiler, o miletin aydınlarıdır. Rusya bu aydınları da kendi emeli uğruna ortadan kaldırmaktan çekinmemiştir. Bunlardan Bunlardan bir doktor, okulu bitirmiş, çocuğundan ve

[105] Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 39, 43; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 82; Sevinç Çokum, **Hilal Görününce,** İstanbul, Ötüken Yayınları, s. 90.

karısından ayırılmış, altı yıl zindanlarda çürümüş, sonra savaşa dâhil edilmiş ve orada yaralanmıştır (Dağcı, 2007b: 36, 87-88).

Dil ve din unsurunun ardından Tatarların topraklarını ellerinden almak isteyen Rusya'nın bunu yapma sebebi komünizm sisteminde yer alan "her şey devletin malı" fikridir. Ruslara göre, Tatarlar kendilerine toprak lazımsa Sibirya'ya gitmelidir. Zaten bazen bunu zorunlu bir yolla, yani sürgün şeklinde kendisi de yapmaktadır. Boşalan yerlere ise, sistemli olarak Rusları yerleştirmektedirler, buysa emperyalizm ve kolonyalizmin farklı şeklidir. Buna karşılık Tatarların sığınacakları tek güç Allah'tır.[106]

Dil ve din unsuru ile oynamanın asıl sebebi Türk kimliğini ortadan kaldırmaktır. Bunun için Ruslaştırılan okullarla genç neslin dimağında Türk kimliği silinerek Rus kimliği onlara kazandırılmak istenmektedir (Tek, 2002: 16). Türk kimliğini ortadan kaldırmak maksadıyla şehirlerin ve çıkan gazetelerin adlarını değiştirme yoluna da gider. Buna örnek olarak Eski Kırım ve Gözleve verilebilir. Eski Kırım'a Levkapol, Gözleve'ye Evpatorya demektedirler (Çokum, 2008b: 159). Gazetelere örnek olarak da *Yaş Kuvvet* ve *Yeni Dünya* gazetelerinin isimlerinin değişmesi verilebilir. Bu gazetelerin isimleri *Konsemolets* ve *Kızıl Kırım* olur (Dağcı, 2007b: 43).

[106] Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 61, 183; Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 16; Cengiz Dağcı, **O Topraklar Bizimdi,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 422; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 83.

"Her şey devletin veya hükûmetin malı" fikrine bağlı olarak Tatarları yurdundan atan Rusya, aynı zamanda yine aynı fikrin sonucu olarak mallarına el koyar. Hatta bazen yağmalama yoluna gittiği de olur. [107]

Bir milleti yok etmek için iki yol vardır. Bunlardan biri onları öldürmek, ikicisi ise asimile etmektir. İncelenen romanlara göre, Ruslar tarafından yok etme olgusu genellikle öldürme şeklinde algılanır. Kırım'da yapılan zulüm de, öldürme şekli kurşuna dizmektir. Bunun kanıtı olarak da, ilk dönemlerdeki Tatar nüfusu ile bugünkü Tatar nüfusu arasındaki fark verilebilir. Tatarlara kurşuna dizmek dışında farklı öldürme yolları da uygulayan Rusya, savaşta öncü kuvvet olarak onları göndererek sayılarının azalmasını da sağlamıştır. Bu özelliğinden dolayı Tatarlar onu zalim kaplana benzetirler. Rusların öldürme haricinde işkence yoluyla yapılan zulümleri de vardır. Bu zulümler zorunlu kış şartları, açlık, zor şartlar hâlinde taş taşıtmak ve onlara birçok zulümle kilise yaptırmaktır. Bunları yaparken kendini haklı gösterecek tek sebebi ise, Rus olmaktır.[108]

Bunların dışında Türkün kendine has namus anlayışını kırmışlar, erkeğin yüzüne bakmayan kadın bize ne gerek diye kamçılayarak sürmüşlerdir. Milletin Ruslardan gördüğü hakaret de pek müthiştir. Mesela, "Buraya, domuz, köpek, Tatar ve Yahudi'nin girmesi yasaktır" levhasına Rusya'nın birçok yerinde tesadüf edilir.

---

[107] Annenin kızına sakladığı kemerini, fesinden altınını, pulunu söküp götürüyorlar. Genç gelinlerin ise, kulaklarından etleriyle birlikte küpeleri çıkarılır, bunlar devlet hazinesinin ayrılmaz parçası ilan edilir. Koyun, deve sürüleri yağma edilmektedir.

[108] Bkz. Cengiz Dağcı, **O Topraklar Bizimdi,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 422, 492; Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 16, 81, 87; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 186; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 83.

Bunun yanı sıra Türkler kirli, pis hayvan koğuşlarıyla seyahate mahkûmdurlar. Bir otele inemezler ve taunlular gibi bir otele hapsolunurlar. Bunlara binaen onlara milliyet fikri ve kardeş sevgisi götürülmezse yıkım kaçınılmazdır. Ayrıca, mahkemeler de Rusların lehine çalışmaktadır.[109]

Sonuç olarak, Türkiye dışındaki Türklere dil, din, kimlik yönünden zulümler yapılmıştır. Bu politikalar genellikle Rusların ve Rusların güdümünde yer alan Bulgarlarındır. Bu coğrafyada yaşayan Türkler bu bölgede istenmeyen kişiler olarak algılanmış, kendilerine ait olan topraklardan atılmak istenmiştir. Fakat onlar bunların farkında olduğundan kendi kimliklerini muhafazaya çalışırlar. Türkiye'deki aydınlar her ne kadar Türkiye'yi güçsüz olarak göstermiş olsalar da, onlar Türkiye'yi kendilerine yardım edecek ülke olarak görmeye devam etmektedirler.

1.3. Turancılık Fikrinin Tarihsel Boyutuyla İrdelenmesi

Turancılık fikrinin kendine at koşturma alanı bulduğu alan tarihtir. Osmanlı Devleti'nde, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu ile başlayan tarih anlayışı geliştirilmiş olmasına rağmen Türkçü-Turancı tarih anlayışı İslamiyet'ten önceki Türk tarihini başlangıç olarak kabul eder. Bu farklı tarih anlayışından yola çıkarsak tarih ilmi üzerinde farklı görüşlerin olduğu açıktır. Bundan dolayı hem incelenen romanlardan

[109] Bkz. Müfide Ferit Tek, **Aydemir,** İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2002, s. 16; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 238; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 82-83; Sevinç Çokum, **Hilal Görününce,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s.162.

hem de ilmi eserlerden yola çıkarak tarih ilmi üzerinde tartışmanın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

1.3.1. Tarih Üzerine Düşünceler

Tarih şuuru din duygusu kadar eski olup, insanların şuur kazanmalarında önemli bir yeri vardır. Tarihin ilk dönemlerinde destanlar, efsanaler ve menkıbeler tarih ihtiyacını karşılamaktayken, sonraları Türkler içinde gerçek kaynaklara dayalı bir tarih yazımı gelişir (Turan, 2006: 21-22).

Tarih, insanların hafızalarında yaşadığı sürece, kültür ve gelecek idealleri devam eder. Bunun yanı sıra tarihlerini bilmeyen milletlerin hafızalarını kaybettikleri görülürken, tarihlerini muhafaza edenlerin yükseldikleri, millet olma bilincini devam ettirdikleri ve dağılmadıkları görülür. Aynı zamanda tarih, medeniyetin yükselmesine bir zemin oluşturur ve milletlerin geleceklerini hazırlamalarında yardımcı olur. Bundan dolayı tarih, birçok toplumun idarecileri ve seçkinleri için rehberlik vazifesi görmüştür. Maddi ve manevi unsurlar arasındaki dengeyi de iyi bir tarih bilgisinin sağladığı dikkati çeker (Turan, 2006: 21-22).

Geleceği görme noktasında önem arzeden tarih, her ne kadar yazılı belgeler ile vücut buluyor olsa da, tam anlamıyla nesnelliğe sahip olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü tarihe insanlar kendi bakış açılarından bakmaktadırlar.[110] Ayrıca tarih

[110] Mesela Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra tam olarak üç buçuk asır geçmiş olmasına rağmen hâlâ değişmez hüküm verilememektedir (Atsız, 2004a: 106).

yazımında menfaatler de önemli rol oynadığından en ilahi hakikat bile "red, inkâr, tahrif veya ihfâ" edilebilir.[111] Bundan dolayı annenin çocuğuna verdiği eğitim, tarih öğretiminden daha önemlidir. Çünkü geleceğin teminatı olan çocuklar Kültigin'in annesinin ona verdiği eğitimi almamışlarsa bulundukları mevkie layık bir adam olamayacaklardır.[112]

---

[111] Tarih metodu bir uydurmadan ibarettir. Çünkü insanlar hem doğruyu bulmak hem de aldanmak için yaratılmıştır. Bir olayın kırk yönü bulunur, eğer insanlar bu kırk yönün kırkına birden nüfuz edemezlerse olayları kendi dar çerçevelerinde görmeye devam edeceklerdir. Meydan savaşlarının yalnız gerçek olan tarafı tarihleridir. Çünkü geriye kalan yerleri (askerlerin sayısı, yeri ve savaşı kumanda edenler) nazari bilgilere göre şekillenir (Atsız, 2004a: 92-93).

Bu örneklerden biri, II. Abdülhamit'tir. II. Abdülhamit'e çok kötü diyen biri olaylara hürriyetperverlerin gözüyle bakıyor demektir. II. Abdülhamit'in büyüklüğü şu maddelerle açıklanabilir:

1. Sultan Hamit siyasi idamlar yapmadan otuz yıl imparatorluğu ayakta tutarken, hürriyetçi siyasi idamlar ve istibdâdlar ile ancak on yıl ayakta tutabilmişlerdir (Atsız, 2004a: 103).

2. Abdülhamit tahtta kalsaydı ve hürriyetçiler ortaya fırlamasaydılar, Balkan Harbi ortaya çıkmayacaktı. Aynı zamanda hürriyet mefhumu gün yüzünde olmadığı için Türk ordusu normal kuvvetiyle Balkanları yenecek ve eski şeklinde tutacaktı.

3. Balkan Muvazenesi bozulmadığından I. Cihan Harbi ortaya çıkmayacaktı. "Hem Türkiye hem de Avrupalılar için bu kadar felaketli neticeler doğuran, âdeta ahlâksızlığın ve komünizmin temellerini atan Cihan Harbine mani olmak az şey midir?"

4. II. Abdülhamit za'fından kendisinin sorumlu olmadığı koca bir ülkeyi idare ediyor, fikirlerinde en ufak bir hafiflik olmayan, ciddi, sağlam muhakemeli, memleketin çilesi ve kahrı içinde yetişmiş uzağı gören bir vezir: Said Paşa. Meşrutiyet bize yaramaz diyen Said Paşa, hâkim unsurun mecliste azınlıkta kalacağından, Abdülhamit ise, disipline ve hiyerarşiye alışkın bir topluluğun bir başıbozuk sarhoşluğu içinde muvazeneyi kaybedeceğinden korkuyor. Sonuç olarak küfürlerle iftiralarla yerin dibine geçirilen iki kişinin haklı olduğunu zaman göstermiştir (Atsız, 2004a: 104-105).

[112] Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 98, 104-106, 110, 206.

Yukarıda anlatıldığı gibi tarih, oldukça çetrefilli bir konu olduğu kadar, yazımı da oldukça zordur. Bazen tarih yazımı içerisine öznellik de dâhil olabilmektedir. Biz incelenen romanlarda tarihte var olan devletlerin nasıl işlendiğini inceleyeceğiz. Bunu yaparken tarihi sıra takip edilecektir. Ancak tarihi bir bütün olarak anlatmanın zor olacağı düşünülerek, tarih konusu İslamiyetten önceki ve İslamiyetten sonraki Türk tarihi olmak üzere iki bölümde incelenecektir. Bu bölümde temel metinler incelenen romanlar olduğundan, yer yer kesiklikler olmuş, bazı noktalar ise kısaca değinilerek geçilmiştir.

1.3.2. İslamiyetten Önceki Türk Tarihi

Türk tarihinin sınırları asırlarca gerilere uzanmış, kökleri derinlere inmiştir. Çinlilere saldıkları korkuyla Çin seddini yaptıran Hunlar, Kara Hitaylar, Göktürkler, Uygurlar, Karahanlılar, Moğollar, Tatarlar, Kırgızlar, Finler, Macarlar Turancı fikre göre Türktür (Aydemir, 2008: 59).

Orta Asya bozkırlarından çıkan Türk milleti birçok bölgeye yol almış, kuzeye, güneye, doğuya ve batıya gidişini sürdürmüştür. Buralar onun dilini konuşmaktadırlar, bunlardan bir kısmı Okyanusya Adaları'na yayılmıştır. Diğer kısımlar Japonya'ya, Kuril Adalarına yahut da Kamçatka'dan Bering Boğazı'ndan Alaska ve Amerika'ya[113] geçmişlerdir. Meksika'da Türkçe kelimelere

[113] Buzul devri bittikten sonra Asya'nın ortasındaki iç denizin etrafında yaşayan Türklerin hayat şartları ile iklim değişmiştir. Büyük Türk denizini besleyen nehirlerin suları azalmıştır. Bundan dolayı Orta Asya'dan Çin'e, Hind'e, Ön Asya'ya, Kuzey Afrika'ya, Avrupa'ya doğru binlerce yıl süren

rastlanmaktadır. Bunların izinden giden Aztek ve İnka medeniyetleri de Türk milletinin oymaklarının eseridir. Sonra güneye inen Türkler, Himalaya'yı ve Hayber'i aştılar. Bunlar birbirlerini iterek, Hint yaylalarını kuşattılar, bir taraftan da Mezopotamya'ya ulaşarak, Sümer, Akat, Elam medeniyetlerinin türeme merkezlerini oluşturdular. Sonra Anadolu'yu, Suriye'yi, Akdeniz ülkelerini kaplayarak Avrupa kıtasına geldiler. Po vadisi, İberya, Norman adalarıyla İrlanda'ya kadar uzanıldı. Etrüskler, Basklar, Keltler bunlardandır (Aydemir, 2008: 437-439).

Tarihte bilinen ilk Türk devleti, Saka olarak da adlandırılan İskitlerdir. Daha sonra İskitlerin yaşadığı bölgeye Hunlar gelirler. Çin tarihçilerine göre aslen Türk olan Hiungnular, yani Hunlar M.Ö. 1763 senesinde devlet kurmuşlar, yazıya, töreye ve bir medeniyete sahip olmuşlardır. Hunların en ünlü hakanı Mete'dir.[114] Mete'den sonra romanlarda geçen diğer Hun hakanı olan Çiçi Yabgu, Tanrıkut Mete'nin dip torunu, Attila'nın dip atasıdır.[115]

---

büyük göçler olmuştur. Bir kısmı Bering Boğaz'ından Amerika'ya gitmiş, anayurtta kalanlar da bir boylar, siteler ve hanlıklar kurmuşlardır (Özdeş, 1964: 6).

[114] Babasını öldüren Tanrıkut Mete'nin (Atsız, 2004a: 244-245) adını Çinliler Mao Tun şeklinde söylemektedirler (Özdeş, 1964: 31). Oğuz'a Çinliler Motun demektedirler, ancak o Oğuz olduğunu söylemekte, milletinin de Türk olduğunu belirtmektedir (Özdeş, 1964: 78). (Atsız, 2004a: 317-319). Bazen Batı'nın ünlü isimlerinden olan Anibal ile Mete'nin karşılaştırıldığı olur. Ancak bu karşılaştırmada Mete'nin daima üstün olduğu ortaya çıkar. Çünkü Mete hem asker hem iyi bir teşkilatçıdır (Atsız, 2004a: 70).

[115] Bkz. Peyami Safa, **Atilâ,** İstanbul, Resimli Ay Matbaası, 1931, s. 120; Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 70; Ahmet Hikmet Müftüoğlu, **Gönül Hanım,** İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2007, s. 18.

Hunların yıkılmasıyla hükûmetsiz kalan Türkler, bir müddet Gobi Çölünde hiddet ve intikam arzularıyla dolaştıktan sonra ikiye ayrılarak Yunanlılar ve İranlılarca Eftalit (Abnalit), Araplarca Haytal ve Hayâtıla denilen Ak Hunlar devletini kurdular. Ak Hunlar Hazar Denizi'nin doğusunda eskiden Oxus "Öküz" denilen Amuderya Nehri kenarlarına yerleştiler. Eski tarihçilerce "Kidarid" adı verilen diğer kol, Ural Dağları'nı aşarak Avrupa, Rusya, Balkanlar, Macaristan'a kadar sarkmış, Attila kumandasıyla da Almanya, İskandinavya ve Fransa'ya kadar uzanmıştır (Müftüoğlu, 2007: 19).

Ak Hunlar'ın Almanya, İskandinavya ve Fransa'ya ulaşan kolu Avrupa Hun Devleti'nin kurar.[116] Bu devletin ünlü hakanı Attila'dır. Attila'nın Aetyüs'e yaptığı Gol seferinden sonra, Aetyüs tekrar yenir sefer düzenlemek istese de ordusu bunun için yeterli değildir. Attila Gol seferinden sonra Roma'yı fethe gider (Safa, 1931: 200).[117] Bu sefer şöyle dile getirilir:

> "Atilâ, "Ren" kıyılarına dayanmak için, Kânunusaniden Marta kadar, önüne çıkan bütün manileri muvaffakıyetle kırıp ilerlemişti. İki istikamete ayırdığı ordusunun bir kolu, Tunanın sağ kıyısını takip etti. Diğer kolu sol kıyıdan gidiyor, Karadağ'da kendisine iltehak eden birçok yeni kuvvetlerle büyüyordu. İki kol da muazzam bir ormanda buluşarak durdular ve Gol istilasında muhtaç olacakları malzemeyi bu ormanda hazırladılar." (Safa, 1931: 139).

Attila'dan sonra hakanlığa oğlu Dengiz veya Dengizik geçer (Kozanoğlu, 1964: 9).[118]

---

[116] Macaristan'ın diğer bir adı Hungarya (Müftüoğlu, 2007: 18) olup, Hunların devamıdırlar.

[117] İncelenen romanlarda Attila'nın bu iki seferi yer almaktadır.

[118] Bkz. Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Arena Kraliçesi,** İstanbul, Atlas Kitabevi, 1964, s. 9; Ahmet Hikmet Müftüoğlu, **Gönül Hanım,** İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2007, s. 18.

I. Göktürk Devletinde Tanrıkut Mete'nin dip torunu, Attila'nın dip atası olan Çiçi Yabgu, bir tahta sarayda kırk bin Çinli'yle aralarında çocukların ve kadınların da bulunduğu bin beş kişiyle savaşarak hayatını vermiştir. Çiçi Yabgu'dan sonra I. Göktürk Devleti'nin önemli tegini ve tarihteki en çılgın ihtilalin başı Kür Şad'tır. 621 yılında Yüzbaşı İşbara Alp buyruklar vermektedir. Göktürk prensi ve kumandanı Kül Tegin ile Bilge Tonyukuk da iyi birer kumandanlardır. Kurmaya çalıştıkları devlet, Göktürkler'dir. Artık yedi yüz kişi olmuşlardır. Tonyukuk yedi yüz kişiyi düzene sokmuş, Türk töresini yaymıştır. Kağan ilan edilmek istenilen Kutluk Şad bir müddet düşündüktan sonra, Boyla Baga Tarkan ve Türk çerisinin fikrini alarak kağan olmayı kabul eder. Daha sonra Dokuz Oğuzlar onun kağanlığını tanırlar. Çünkü Dokuz Oğuz ile Göktürk bir ağacın iki dalıdır. Bundan dolayı kağanın bütün istekleri Dokuz Oğuzlar tarafından yerine getirilecektir.[119]

Bu dönemde Orhon barkına birçok abide dikilmiştir.[120] Bu abidelerin yanlarında taş kesilen kahramanlar ve kakmalar mevcuttur (Kozanoğlu, 1964: 20).

[119] Bkz., Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtlar Diriliyor,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 1998, s. 65-66,198; Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 70, 317-319; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 9.

[120] Bu abideler, Kapagan Han (Kozanoğlu, 2003a: 57) ve Kültigin Abidesi'dir (Müftüoğlu, 2007: 105), (Müftüoğlu, 2007: 119), (Kozanoğlu, 2003a: 57), (Kozanoğlu, 2003a: 168). Kültigin Abidesi, M.S. 732 tarihlerinde Kültigin'in şanını yaşatmak için büyük kardeşi tarafından yazdırılmış ve diktirilmiştir (Müftüoğlu, 2007: 105). Bu kitabenin boyu, 372 cm., eni aşağı tarafta 132, yukarı yanda 122 cm.dir. kalınlığı altta 46, üstte 44 cm.dir (Müftüoğlu, 2007: 106). Bu abide kaplumbağa şeklindeki oyuk bir kaide taşına oturtulmuştur. Abidenin Çince de bir kitabesi vardır. Bu kitabede "Türk-Çin dostluğu, Türk imparatorluğu ve Kül Tigin methedilmekte ve tanıtılmakta"dır (Ergin, 1988: 9-10).

Hatta Türk taşkakanlarının yaptıkları bu kakmalardan bazıları Gültekin'le birlikte ölen kırk yiğide aittir (Kozanoğlu, 1962d: 27-10). Romanlarda bu abidelerin birçok parçası kullanılmış,[121] bazen başka durumları anlatmak maksadıyla da Orhun Abidelerinden faydalanılmıştır.[122]

Atalarımızın mekânı olan ilk yurtlarımıza (o dönemlerde)Türklerden giden olmamıştır. Orada böyle kültürel mirasımızın bulunduğunu bile bilmediğimiz Orhun ve Turfan Abidelerinden, Yazıtlarından, Belgelerinden Rus seyyahlar sayesinde haberdar olmuşuzdur. Ancak "Bir 'Raloff'da, bir 'Le Coq'da bir Tatar'ın, bir Türk'ün heyecanının, duygusunun bulunması elbette mümkün değildir." (Müftüoğlu, 2007: 20).

[121] Bu parçalardan kısa olanları:

> "Ey büyük Türk ulusu! Ben yemedim, sana yedirdim, ben içmedim, sana içirdim, ben uyumadım seni uyutmak için… kardeşim Gültekin koyun yılının yirmi yedinci günü senin kurtuluşun uğruna burada can verdi." (Kozanoğlu, 1962d: 22-10).
>
> "Büyük Türk ulusu, bayrağın solmuştu sana bayrak yurdun çökmüştü sana yurt. Dilin kötülemişti sana dil, oban yıkılmıştı sana oba verdik. Ben dağda yattım tek sen obanda rahat uyuyasın diye. Kardeşim Kültegin kutsal canını verdi…Tek sen yaşayasın diye (Kozanoğlu, 1962d: 27-10).

[122] "İşte bu ülkü için yola çıkmıştım. Uzak Türk illerine varacaktım. Ve bir gün Büyük Turan kurulacaktı. Evet "esir millet kurtulacak, yoksul millet zenginleşecek, azlık millet çoğalacak"tı…" (Aydemir, 2008: 358). Göktürk Kitabelerinden Kültigin Kitabesinde bu ifade şöyle geçmektedir:

"Ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli, fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım." (Ergin, 1988: 25).

Bu halde üstte gök, yerde kara toprak varken, karşıda Yunan gâvuru bulunur (Işınsu, 2006b: 112). Yine aynı abidelerden kullanılan başka bir parçada, oğullarım düşmanınız kalmadı, eğer birliğinizi bozmazsanız, üstte demir gök delinmedikçe, altta yağız toprak yarılmadıkça size bir şey olmaz (Kallimci, GVS: 103), ifadeleri kullanılır.

Romanlarda Tukyu Türklerinden de bir cümle ile bahsedilir.[123] Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanının figürlerinden Selim Pusat Türk hükümdarlarının önemli hükümdarları ile yüzleştirilir.[124] Bu vesileyle Türk tarihindeki ünlü hükümdarlardan haberdar oluruz.

[123] Orhun Irmağını geçen roman figürleri, taşlık arazide yükselen bir tepeyi aşarlar ve sular kararırken çadırlarını, ataları Tukyu Türklerinin eski başkenti kenarına kurarlar (Müftüoğlu, 2007: 101).

[124] Anlatıcı roman figürlerinden Selim Pusat'ı Türk tarihinin önemli hükümdarları ile yüzleştirir. Selim Pusat, ilk önce en eski kral olan ve kendisinin haberi bile olmadığı Alp Er Tonga ile karşılaşır, daha sonra Tanrıkut Mete ile karşılaşır. Onun ordusunda yüzbaşıdır, ancak onun verdiği buyruğa baş eğmemiş bundan dolayı idam edilmiştir. Daha sonra Attila onu suçlu bulur. Çünkü o yabancı bir kadınla evlendiği akşam ölmüştür. Ayrıca o ülkeler açmış, ordular yenmiş, bir avuç insanla doğudan batıya buyruk vermiştir. Daha sonra Göktürklerin kağanı İstemi Kağan'la karşılaşır, o da İran'ı ve Batı Roma'yı yenerken buyruğunda o zamana kadar görülmemiş bir ordu vardır. Birden fazla kadınla evlenmek yalnızca kağanların ve yüce kişilerin hakkıdır. Selim Pusat bu töreyi de bozmuştur, bundan dolayı büyük suçludur. Çünkü milletler yasalarla yaşar, yasalarla insan olur. Daha sonra Alparslan ile karşılaşır, Malazgirt'e göndermede bulunulur. Temuçin Cengiz Kağan'a göre, birden fazla kadınla evlenmek onlarda yalnızca tümenbaşıların hakkıdır. Yüzbaşı Kubudak yüzbaşılıktan tümenbaşılığa geçememiş, bundan dolayı Kırgız beyinin kızını alamamış, bunu da kendine yediremeyerek ağu içip intihar etmiştir. Aksak Timur, aksak ve çolaktır. Birçok evdeşi olmuş, fakat o bozkırlarda, çöllerde bazen tek başına kalarak vuruşmuştur. Dirliği felaketlerle, felaketlerden aldığı derslerle geçmiştir. Daha sonra Yıldırım Beyazıd, Şahruh, Uluğ Bey, İkinci Murad, Fatih, Yavuz ve Babür'ü görür (Atsız, 2004a: 307-311).

1.3.3. İslamiyetten Sonraki Türk Tarihi

Tarihin naklettiğine göre Cengiz'in[125], Moğolistan beyleri tarafından bey seçilir seçilmez Orhun Nehri kıyısında ordu kurmasının yanı sıra Hoçent Kalesini zaptetmesi de romana konu olur. 1299 tarihinde Osmanlı Devleti kurulurken Temuçin'in oğlu Ögedey Kaan burada Moğol Devleti'nin başkentini inşa eder ve buradan bütün Moğolistan'ı, Çin'i idare etmektedir. Burada ciddi bir sanat merkezi kurmuş, Batılı anlamda zarif eserler vücuda getirtmiştir. Cengizhan Temuçin'in oğullarından Hülâgû, tarihin en zalim hükümdarı unvanına sahip olmuş, Bağdat'tan sonra girdiği bütün yerler ile bütün Orta Asya'yı alt üst etmiştir.[126]

Diğer Türk devleti olan Selçuklulardan Çağrı Bey iyi bir kumandan ziyade, bir kahramandır (Atsız, 2004a: 70). Dandanakan savaşını yapan Çağrı Bey'in yanında Oruç Reis ve Barbaros (Atsız, 2004a: 317-319) vardır.[127]

---

[125] Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kaan Alangoya'nın Ölümü* adlı eserinde Musul Beği'nin kızı olarak tanıtılan Alangoya (Kozanoğlu, 1962a: 1)'nın oğlu olan Cengiz Han'ın Turan fikrini vücuda getirmek için ilk gittiği devlet Göktürk Hakanlığı'dır. Onların geçmişte yaptığını kendisi bugün yapma isteğindedir. Bundan dolayı Göktürk Hakanlığı'nı diriltecektir. Hatta bu konuda özellikle Kür Şad'ın on yedi kişi ile dağa çıkıp büyük bir hakanlık yarattığını hatırlatır (Kozanoğlu, 2004: 6). Cengiz Han'ın Göktürklere benzeme isteği kendilerine "Gök Moğol" demesinde de ortaya çıkar (Kozanoğlu, 2004: 181).

[126] Bkz. Abdullah, Ziya Kozanoğlu, **Kaan Ağahan'ın Yüzüğü,** İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası, 1963, s. 1; Bkz. Abdullah, Ziya Kozanoğlu, **Kubilay Hân'ın Gelini,** İstanbul, atlas Kitabevi, 1966, s. 88; Ahmet Hikmet Müftüoğlu, **Gönün Hanım,** İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2007, s.84-85.

[127] Bkz. Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 70, 317-319.

Siyaset ve kavim ile ilgili amaç beslemeyen, gittikleri her yerde yıkım yapmış atalarımız Attila'lar, Cengizler ve Hulâgû'lardan başka bir tarzda ortaya çıkan ve atalarımızın ortak kimliğinde bir devlet kurmayı başaran Osmanlılar, dağılan Türk aşiretleri ve Selçukluların mirası üzerine güçlü bir devlet kurarlar. Kanun, yol, bina, okul, yeni bir edebiyat ve zihin karakteri vücuda getirirler. Kendilerinde olmayan kurumları Arap, Acem, Selçuklu Devleti ve Eski Roma'dan alırlar. Yanlarına aldıkları birçok gayr-ı Türk kavimle Osmanlı Türk devletini kurarak, belirli bir amaç dairesinde yönetirler (Adıvar: 33). Osmanlı'nın yaşadığı veya hüküm sürdüğü dönemde, başka Türk hanedanı, mevcut değildir (Atsız, 2004a: 139). [128]

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde yapılan Türk'ün Türk'ü kırdığı korkunç Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanoğulları'nın geleneğine uyarak beylik kavgasına girişilmiştir. Daha sonra askerlik tarihi bakımından son büyük eser olan Plevne savunmasının kahramanı Gazi Osman Paşa, Türk harp tarihinin son büyük simasıdır.[129]

Avrupa'da ortaya çıkan Jöntürk[130] hareketinin ardından (Tek, 2002: 24). Meşrutiyet ilan edilmiştir. Meşrutiyetçiler Abdülhamit'i tahttan indirmek

[128] Bkz. Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Özgür Yayınları, s., 33; Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 70, 139.

[129] Bkz. Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 38,39; Hüseyin Nihal Atsız, **Deli Kurt,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2005, s. 14.

[130] 1865-1890 yılları ararsında Osmanlı Devleti'nde siyasi ve sosyal anlamda batılı bir anlayışla değişiklik yapmak isteyenlere "Yeni Osmnalılar", 1890-1908 yılları arasındaki aynı gayeyi sürdürenlere "Jön Türk" denmektedir. Dolayısıyla Jön Türkler II. Abdülhamid'e muhalif olangenç mekteplileri ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak az da Yeni Osmanlılar için de "Genç Türk" ifadesinin kullanıldığını görüryoruz (Çetişli vd., 2007: 31).

istemektedir. Bu dönemde her şeyi yıkmak isteyen Jöntürkler arasında sonraları fikir ayrılıkları başlar. Bu fikir ayrılıklarının sonucunda Yeni Osmanlılar İslamcılık fikrine dönerler. Ancak İslamcılık fikrine antitez olarak geliştirilen Türkçülük "Türk'ten yana" fikrini savunanların da sayısı gittikçe artmaktadır. Bundan dolayı milliyetçilik fikri Yeni Osmanlılar Partisini[131] de etkilemiştir.[132]

Jön Türk hareketi daha sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti adı altında varlığını devam ettirir.. İttihat ve Terakki üç beş iyi niyetli kişinin gizli yerlerde bir araya gelip fısıldaşmalarından ve vatanseverlik gayretinden doğmuştur.[133] Cemiyetin çok kısa süren altın devrinde millet aşağılık duygusundan kurtulmuştur. Sonraki zamanlarda bu cemiyetin içerisine Parisli züppeler dâhil olduğundan İttihat ve Terakki'nin içinde Türk gibi düşünen fazla kişi kalmamıştır. [134]

İttihat ve Terakki'nin istediği rejim olan Meşrutiyet'i Osmanlı aydınları içerisinde farklı fikirler mevcuttur. Bunlardan bir kısmı Meşrutiyet'in ilanını isterken bir kısmı bunu istememektedir. Meşrutiyet'i isteyenlere göre, Meşrutiyet parlak bir Osmanlı İmparatorluğu vücuda getirecektir. Girit, Mısır, Tunus, Bosna-Hersek geri alınacak, memlekette yabancı eli, baskısı ve ihracatı son bulacaktır. Köylü okuyacak,

[131] Burada Yeni Osmanlılar Partisi "Yeni Osmanlılar" cemiyeti ile aynı anlamda kullanılmanıştır. Buradaki anlamı Osmanlı Devleti'nin devamını isteyen kişilerin oluşturduğu gruptur.

[132] Bkz. Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Özgür Yayınları, s.73-76, 88; Müfide Ferit Tek, **Aydemir,** İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2002, s. 24; Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 143, 144.

[133] İttihat ve Terakki Cemiyeti 1889 yılında "İttihad-ı Osmanî" adıyla İbrahim Temo, İshak Sükutî, Mehmet Reşit, Hüseyinzade Ali Bey ve Abdullah Cevdet adlı beş tıbbiyeli tarafından kurumuştur. Bu cemiyetin en belirgin özelliği, II. Abdulhamid ve saltanat muhalifi olmaktır (Çetişli, vd., 2007: 61-64).

[134] Bkz. Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s.44, 281; Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 166-167.

hürriyet ve serbestlik, iktisadî serbestlik ve iç ve dış ticarette serbestlik ile vatan gül bahçesi olacaktır. Meşrutiyet'i istemeyenler ise, milliyet kuvvetinin önünden istibdat setini kaldıracağı için Türk olmayan tebaaları Osmanlı Devleti'nden ayıracağını düşünmektedirler.

Osmanlı aydınları Meşrutiyet rejimi üzerinde kabul ya da red kararlarını farklı açılardan bakarak verirken, yaşlı insanlar Meşrutiyet'i anlamazlar. Meşrutiyet ilan edilince Osmanlı Devleti içerisinde bulunan diğer halklar devletten ayrılacaklardır. Fakat bunlardan birinin Osmanlı Devleti'ne bağlı olması gerektiğini düşünen yaşlı insanların Meşrutiyet'e bir anlam veremedikleri belirtilmektedir. Bu ifade doğrultusunda da Meşrutiyet yalnız çocukların anlayabileceği bir kavram olmuştur.[135]

Bu dönemde ortaya çıkan 4 kelime hürriyet, adalet, müsavat ve uhuvvettir. Be kelimelere bağlı olarak dönemin ünlü siması Enver Paşa sürekli olarak "Ya hürriyet! Ya ölüm!" [136] sloganıyla birlikte anılır.[137] Ancak bu hürriyet sarhoşluğu fazla uzun sürmez. Padişah buna karşı olan bir yapıyla ayaklanma çıkarır diye bir söylenti Edirne'de patlak verir (Aydemir, 2008: 47).

---

[135] Bkz. Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s.44; Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 121.

[136] İlk önce herkesin kalpağında yazılı olan "Ya hürriyet! Ya ölüm!" ifadesi, bir müddet sonra gayr-ı müslim tebaanın kalpağından silinmiş, sadece hürriyet kavramı halk içinde gezinmeye başlamıştır. Bu iki kelimeden bizim milletimize düşen ise, ölüm olacaktır (Aydemir, 2008: 48).

[137] Rumeli'ye gelen Enver Bey hürriyeti getirecektir (Çokum, 2008a: 134). Rumeli'de alkışlarla karşılanan (Çokum, 2008a: 163) Enver Paşa, milleti derleyip topladığı için ışık ve hürriyeti temsil eder (Çokum, 2008a: 177).

Aslında romanlara göre Meşrutiyet'i istemeyenlerin daha haklı olduğunu söyleyebiliriz.[138] Çünkü birçok yerde kendi ülkesi için yemin etmiş çeteciler vardır, burada Türklükten söz etmek imkânsız olup, buralarda güvenlik için Meşrutiyet istenmektedir. Ayrıca bu fikrimizi doğrulayan diğer olay ise, İhtilalin getirdiği kelime olan "Kanun-ı Esasî" kelimesinin anlamını bilen kişinin az olmasıdır. Yani fikir tam olarak olgunlaşmadan daha doğrusu halk o fikri anlama olgunluğuna erişmeden uygulandığı için sonucuna ulaşamamıştır. [139]

İttihat ve Terakki, II. Abdülhamit istibdadına muhalif olan tıbbiyeli gençlerce kurulmuştur. Ancak iktidara geldiklerinde II. Abdülhamit istibdadının daha ilerisini yapmışlardır. Bu dönemde dine, iyiliğe, yurtseverliğe mugayir olan her şey İttihat ve Terakki tarafından halka uygulanmıştır. Buna karşın Türkçülük fikrinin temelinde İttihat ve Terakki'nin olduğu da gözden kaçmamalıdır.[140]

İttihat ve Terakki Partisi I. Dünya Savaşına girmemiz için elinden geleni yapmaktadır (Çokum, 2008a: 184). Çünkü I. Dünya Savaşı Turan'ın kurulması için

[138] Onların haklı oldukları Meşrutiyet'in ilanından sonra açıkça anlaşılmıştır. Çünkü bir müddet sonra Selanik elden çıkmıştır, sadece elimizde kalan Selaanik'in gidişinden üzüntü duyan bir Türk'ün bulunduğu resimdir. Bu resme uzun bakanlar bütün Türklüğü görmeye çalışacaklardır (Çokum, 2008a: 239).

[139] Müfide Ferit Tek, **Aydemir,** İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2002, s. 30, 33; Sevinç Çokum, **Bizim Diyar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 122.

[140] Türklüğü her noktada en büyük amaç edinen bugünkü toplumun görünmeyen başlangıçlarını İttihat ve Terakki'nin başlattığını söylemek doğruydu. Çünkü milliyetçilik fikri ile yan yana yürüyen Türk ırkı azalıyor fikrine sahip grup ile Türk kadını uyansın uyanmasın diye haykıran Türk feminizmi İttihat ve Terakki'nin çevresinde toplanıyordu (Adıvar: 14).

önemli bir atılımdır.[141] Ancak savaş ilerleyince Turan'ın bu savaşla kurulamayacağı anlaşıldığı gibi, Türk milletinin kaderini de çizecek bir özelliğe sahip olduğu ortaya çıkar (Aydemir, 2008: 87). I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin köhnemiş olduğu anlaşılmış,. Buna bağlı olarak da Osmanlı Devleti, bu savaştan yenik çıkmıştır.[143] Ancak savaşın sonunu Gökalp önceden haber vermiştir:

> "Rusya harbi kaybedince parçalanacaktı. O zaman; Azerbaycanlar, Türkistanlar, hep birer müstakil devlet olacaklardı. Kafkasları aşacaktık, Büyük Turan böyle kurulacaktır… Hayalimizin ondan sonrası ise birtakım bulutlara karışıyordu." (Aydemir, 2008: 112).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Wilson Prensipleri bize birtakım şeyler vaat etmiş, Versay Konferansı ise bizden bazı şeyleri esirgemiştir. Fakat bu savaşta yenilmiş ve haklarımızı alamamış olsak da, I. Dünya Savaşı bugünkü millet birliğinin temelini oluşturur. Çünkü ondan önce halk ile halkın içinden yükselen okuryazarlar arasında müşterek olan hiçbir şey yoktur.[144]

---

[141] I. Dünya Savaşı'na katılan en genç yedek subayların iç dünyaları Turan gibi ülkeler ile dolup taşmaktadır. Hatta bu mefkûrelerin çoğunluğu hayal bulutlarına karışır (Aydemir, 2008: 110).

[143] Osmanlı Devleti miadını doldurmuş olsa da, kurulacak olan Turan imparatorluğu tamamıyla bizim imparatorluğumuz olacaktır. Bu amaçla Turan'ın eşiği olan Güney Kafkasya'ya giden Aydemir, Aras Vadisini, Ağrı ve Alagöz Dağlarını görmüştür, bu kapıdan geçecek, esir kavmi kurtaracak ve Azerbaycan, Kafkaslar ötesi, Kırgız-Kazak illerini geçerek Türkistan'a ulaşacaktır. Buradaki kavimler bir daha kapanmamak üzere istiklâl bayraklarını dalgalandıracaklar, bunun sonucunda aynı dili konuşan ve aynı Tanrıya tapan genç ve kardeş ordular kurulacaktır (Aydemir, 2008: 126).

[144] Bkz., Nezihe Muhiddin, **Bozkurt,** İstanbul, Anadolu Türk Kütüphanesi, 1934, s. 102; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s.101.

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkınca başlayan Milli Mücadele'nin[145] başarıyla sonuçlanmasıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulur[146] ve Lozan Antlaşması imzalanır. Lozan Antlaşmasıyla Musul meselesi halledilemediğinden Haliç Konferansı başlamış, 5 Haziran 1926'da Türkiye, Irak ve İngiltere arasında "Musul Antlaşması" [147] imzalanır.[148]

I. Dünya Savaşı'ndan sonra vuku bulan II. Dünya Savaşı[149] Turancı düşünce için yeni bir açılım dönemidir.[150] Almanlar II. Dünya Savaşı'nı kazanmak yolunda

[145] I. Dünya Savaşı içerisinde yer alan Çanakkale muharebesi erlerin, Millî Mücadele içerisinde yer alan Sakarya Meydan Savaşı subayların zaferidir. Bu savaşlarda kumandanlık sanatının rolü azdır (Atsız, 2004a: 39).

[146] Osmanlı ulusu ile şu anda kurulacak olan Türkiye devleti farklıdır. Çünkü o dönemde yalnız Türk ırkı üzerine kurulan bir devlet varken bugün içerisinde birçok unsuru bulunduran bir devlet kurulmaktadır. Şu anda yapılacak iş ise, devlet içinde yaşayan bütün tebaları biribirine bağlayacak ortak bir çıkar ve sevgi bağı kurmaktır (Adıvar: 37). Bunun yolu, Türk ırkının diğer ırklardan geri kaldığını kabul etmesi ve diğer ırklar ile arasındaki açığı kapatmasıdır (Adıvar: 38).

[147] Bu anlaşma ananın evlattan ayrılmasına benzer. Tanrının elçisi olarak gördükleri yeni doğan çocuğa Tarık adını verirler. İlk olarak Musul'un kanlı gömleğini gören çocuğun ilk öğrendiği kelimeler, "Türkiye" ve "Turan"dır. Bunun sebebiyse Türkiye'nin büyüyüp Turan olacağı fikrinden kaynaklanır (Işınsu, 2006a: 78).

[148] Bkz. Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 39; Emine Işınsu, **Tutsak,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 78, 86.

[149] Almanya'nın I. Dünya Savaşı'ndan yenik olarak ayrılmasından ve tarım arazileri yönünden kendi kendine yetememesinden dolayı Hitler, nüfus yoğunluğu az, tarıma elverişli toprakları fazla olan Doğu Avrupa'dan toprak almak istiyordu. Bu sebeple Almanya ilk olarak Avusturya'yı işgal etti. Bu dönemde İngiltere, onun bu işgaline ses çıkarmadı. Ancak daha sonra Hitler'in Çekoslovakya'ya girmesine tepki gösterdi. Hitler Çekoslovakya'ya karşı Polonya'yı yanına almak istedi. Bunu kabul etmeyen Polonya'nın topraklarını 1 Eylül 1939 tarihinde Almanya işgal etmeye başladı. Daha sonra

büyük bir adım atmışlardır. Nitekim savaşta sadece "Rus itinin" bir daha yurtlarına ayak basmalarını istemeyen Kırım Tatarları, Almanları desteklerler.[151] Almanlar da

---

savaşa Rusya da dâhil oldu. Almanya ile Rusya'nın 28 Eylül 1939 yılında Moskova'da yaptıkları bir anlaşma ile Polonya topraklarını paylaşmasıyla savaş sona erdi ve böylece Polonya ortadan kalkmış oldu ve savaş böylece 1939 yılında başladı. Almanya, İtalya ve Japonya ile anlaşıp üçlü pakt yaptıktan sonra, Sovyet Rusya, İspanya, Vichli Fransa'sı, Yugoslavya, Romanya ve Bulgaristan'ı yanına çekmek istedi. Ancak bu devletler bunu kabul etmediler ve Sovyet Rusya, İngiltere ile anlaşma yaptı. Bunun üzerine Almanya Sovyet Rusya'ya da savaş açtı, ancak bu savaşla Almanya'nın Avrupa'daki üstünlüğü sona eriyordu. 30 Nisan 1945'te Hitler'in intihar etmesiyle son bulan savaşta Almanya İngiliz ve Amerikalılara teslim olmuştur. Türkiye çeşitli şekillerde hem Almanya hem de İngiltere ve müttefikleri tarafından savaşa çekilmek istenmişse de bunu kabul etmemiş ve savaşa girmemiştir (Çılgın, 2003: 19-27).

[150] Savaşı Almanların kazanması halinde esaret altındaki Türkler Rusya boyunduruğundan kurtulacaktır. Bu savaşı Almanların kazanmasını isteyen Rusya Türkleri, savaş devam ederken bile Rusya'ya karşı olduklarını çeşitli şekillerde dile getirirler. Dışları kızıl olan bu insanların içleri bembeyazdır. Bu savaş döneminde ellerinde tesbihlerle mollalara benzeyen insanlar, başları örtülü kadınlar görülmeye, Çingene mahallelerinde sünnet düğünleri yapılmaya başlanır (Dağcı, 2007a: 332-333).

[151] Nihayet Almanlar savaşı kazanmak yolunda büyük bir adım atar ve Çukurca köyüne bir subayın geleceğine dair bir mektup ulaşır. Köy halkı, bu kumandanın kolhoz topraklarını geri vermek ve kapalı camileri tekrar açmak için köye geldiğini düşünmektedir. Almanlar onları dil ve giyim yönünden geri bulurlar, ancak savaşta onlara yardım etmelerinin sonucu olarak Büyük Almanya kurulursa din serbest bırakılacak, mal, mâbet ve din Almanya tarafından korunacaktır (Dağcı, 2007a: 346-347).

Uzun yıllar esir olan Kırım Tatarları, dolayısıyla Türkler, fikir yönünden geriye ket vurarak bazı olaylara karşı kayıtsız kalmaya başlar. Çünkü doğduklarından beri komünizm dışında bir şey görmeyen Kırımlılar, ilk defa üzerlerine bir entari geçirme fırsatını Almanlar ile bulurlar (Dağcı, 2007a: 362, 402).

esaret altında yaşayan Türklerin bağımsızlıklarını istediklerinden Türkistanlılardan bir ordu oluşturur.[152] Ancak Rusya, Türk halklarının kendi tarafında savaşa girmesini ister.[153] Tatarlar'dan bir kısmı Rusların yanında savaşa girer.[154] Bu savaştan Tatar Türklerinin beklentileri, Türklük bilincini tekrar oluşturarak mutlu günler yaşamaktır.[155] Fakat sonraları, Almanların savaşı kazanmalarının onların hayatlarında bir değişiklik yapmayacağının farkına varırlar.[156]

---

[152] Tatarların Rusya'dan ayrılarak hür bir devlet olmalarını isteyen Almanlar, esir kamplarında bulunan Türkistanlılardan bir ordu teşkil etmek ister. Bunun açıklamasını da milletin istiklâli uğruna savaştıklarını söyleyerek yapar (Dağcı, 2007b: 243). Alman tarafında yer alması gerektiğinin farkında olan Türkistan, başlayan savaşta, insanın ne için savaştığını da bilmektedir. Çünkü Tatarları esir eden ve onları öldürmek isteyen Ruslardır (Dağcı, 2008: 136).

[153] Ruslar tarafında savaşa katılma Rusya'nın güçlü olması ve Kafkas halklarının esir olmaları demektir. Çünkü bu halklar olmadan Rusya yoktur. Şu anda bu halkların yalnız istiklâl düşüncelerine değil, bütün varlıklarına düşman olan Rusya harpten sonra yine aynı rengi alacaktır. Bundan dolayı geçmiş unutulmalı, istikbal düşünülmeli (Dağcı, 2007b: 116) ve Almanya yanında savaşa girilmelidir. Tek düşünülen şey, milletin istiklâlidir (Dağcı, 2007b: 118).

Rusya Kırım Tatarlarının kendi saflarında savaşmasını istediğinde onlara bir mektup gönderir ve onların Komünist Parti etrafında birleşmesini ister. Bu yolla Almanlar yenilecektir.[153] Almanların yenilmesinin ardından Tatar Muhtar Cumhuriyeti pek yakında kurtulacak ve hürriyetine kavuşacaktır (Dağcı, 2007a: 447). Bunun için çalışmak Kırım ve Tatar halkı içindir (Dağcı, 2007a: 464). Aslında burada savaşan kişiler kimin menfaati için savaştıklarını anlamış ve savaşa artık "hayır" demeye başlamışlardır, çünkü onların kendi milletleri vardır (Dağcı, 2007b: 235).

[154] Bir kısım Tatar Türkü Rusya'nın yanında savaşa katılmış ve onun yanında ölmüştür. Ancak bir kısmı Almanya tarafında savaşa girmiştir. Bu ayrılık her ne kadar büyük bir problem olarak görülmüş olsa da, bu iki kardeşin birleşmesi, "sanki bütün milletin timsalidir" (Dağcı, 2008: 110).

[155] Harp bitecek ve millet yeniden doğacaktır. Bin türlü zorluğun altından kalkan millet, hür ve serbest kalacak, içerisinde ağlayan değil, gülen analar, çocuklar ve mesut babalar var olacaktır. Nazik

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na katılmamasından dolayı, incelenen romanlarda bu konuda bilgiye rastlanılmamaktadır. Türkiye tarihiyle ilgili verilen tek bilgi Demokrat Parti dönemine aittir. [157] Adnan Menderes'in Türkiye'nin başında bulunduğu bu dönemde[158] devlet çeşitli sıkıntılar çekmekte, asker ise ihtilal için kıpırdanmaktadır. Devletin sıkıntı çekmesinin bütün sorumluluğu Adnan Menderes'e yüklenmiş, İsmet İnönü ise ordu müdahalesi isteyen bir yapıya bürünmüştür. Bu dönemde görevini iyi yapan Feyzioğlu, ülkede anarşi tohumları ekmektedir (Işınsu, 2006a: 63) .

.

---

minareler, güneşli mektepler ve yemyeşil köyler kurulacak, bunun yanında kişinin bunlar uğruna çektiği çile çok küçük kalacaktadır (Dağcı, 2007b: 122).

[156] Bkz. Cengiz Dağcı, **O Topraklar Bizimdi,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 332-333, 346-347, 356-357, 362, 402, 447, 464; Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 56, 116, 118, 122, 235, 243; Cengiz Dağcı, **O Topraklar Bizimdi,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 110, 136.

[157] 1950-1960 yılları arasında Türkiye'yi yöneten parti olan Demokrat Parti, 27 Mayıs 1960 askerî darbesi ile iktidardan uzaklaştırılmıştır (Kaçmazoğlu, 1988: 9).

[158] Adnan Menderes devleti ileriye götürürken kesinlikle manevi hedefi ön plana almamış, ancak memlekette ciddi bir iktisadi kalkınma vücuda getirir (Işınsu, 2006a: 66).

1.3.4. Kırım Tarihi[161]

Rusların "Güneş Ülkesi" dediği Kırım'a ilk önce Hunlar, sonra Hazarlar, Kumanlar, Peçenekler ve Selçuklular gelmişlerdir. Timur istilaları sonucu Altınorda Devleti dörde bölününce Kırım Hanlığı bu hanlıklardan birisi olmuş[162] ve başına Hacı Giray Han geçmiştir. Hacı Giray Han'dan sonra hanlığın başına geçen Mehmet Giray Han, Altınorda Devletinin kollarını bir araya getirmiş, Birinci Devlet Giray

[161] Kırım'da tarih boyunca Türkler ve diğer milletler hüküm sürmüşlerdir. M.Ö. 1250'li yıllarda İskitlerden Torlar bu bölgede hüküm sürdüklerinden bu bölgeye "Torida" adı verilir. M.Ö. VII.-V. yüzyıllarda Barsula Türklerinin yer aldığı bu bölgede, yine aynı tarihlerde Yunan kolonileri de kurulmaya başlanır. M.S. II. yüzyılda Gotların akınına uğrayan Kırım'ı, Hun Hakanı Oktar'ın oğlu Muncuk kurtarır. Hunların yıkılmasından sonra Kırım M.S. VI. yüzyılda Bizans hâkimiyetine girmiştir. VIII. yüzyılda Hazar Ülkesinin bir ili olan Kırım, 1016'da Rusların hâkimiyetine girer. 1224'te I. Alâaddin Keykubad'ın emriyle Kastamonu emiri Hüsameddin Çoban Soğdak Kalesini alır. Hazarların yıkılmasıyla Kıpçaklar bu bölgeyi ele geçirirler. 1239'da Halka zaferiyle Altınorda Devleti Kırım'ı işgal eder. 1428'de Giray soyunun idaresinde Kırım Hanlığı kurulur. Kırım'da bir hanlık kuran Hacı Giray Han, Altınorda Devleti'ne karşı Moskova'yla, Cenevizlilere karşı da Osmanlı İmparatorluğuyla anlaşır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yardımıyla Cenevizlilerden vergi almaya başlar. Hacı Giray'ın 1466 yılında ölümünden sonra Kırım Hanlığı'nda taht kavgaları olur. Nur Devlet ile mücadele eden Mengli Giray, yenilip Kefe'ye sığınır. Kefe'deki Şirin kabilesinin beyi Cenevizlilerin yardımıyla tahta geçer. Osmanlıların yardımıyla hapisten çıkarılıp Kırım Hanlığı'nın başına geçirilen Mengli Giray Fatih'e başvurarak Kırım Hanlığı'nı 1476 yılında Osmanlı'ya bağlar. Kırım Hanlığı Rusların 1783 yılında Kırım'ı işgal etmelerine kadar 307 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır (Kurnaz, vd., 2000: 1-4).

[162] Kırım Hanlığı Tuna'dan Ural'a kadar uzanmakta, içinde birçok tebaa bulunsa bile, buranın asıl sahibi Türk'tür (Çokum, 2008b: 13-14-15).

Moskova Prensliğine bir hançer gibi sokulmuş ve Ruslara göz açtırmamıştır. Kırım Hanlığının başında Mengli Giray'ın bulunduğu sırada hanlık içerisinde anlaşmazlık zuhur edince Fatih'ten yardım istenir. Cenevizliler tarihten silindiği bu yardımın sonucunda Kırım Hanlığı ile Osmanlı kucaklaşmış olursa da, sonraları Rusların araya girmesiyle Osmanlı ile Kırım Hanlığının arası bozulur, Çariçe Katerina buraya hile ile el koyar.[163] O zamandan sonra yüzü gülmeyen Kırım Türk'ü, kendi vatanından acı bir şekilde ayrılmıştır.[164] Yıllarca süren ayrılma sürecinde bu insanların varları

[163] Küçük Kaynarca Antlaşması, Osmanlı ile Kırım'ın arasına bir karaçalı gibi girmiş iki Türk'ü birbirinden ayırmıştır. Onlara Kırım'ın istiklali Osmanlı'nın bu bölgeden gitmesine bağlıdır denmiş ve böyle kandırılmışlardır. Sonra Rusya buraya girmiş, ilk önce onları yalnız bırakmış, sonra içlerine fesat sokmuş, ilim yuvalarına el atmış, bilgisizliği bilgi diye onlara öğrettikten sonra da üstlerine çökmüştür (Çokum, 2008b: 53).

[164] Bu dönemde Ruslardan Münnih adlı biri Kırım'ın altını üstüne getirmiş, kadın, çoluk, çocuk demeden katliama girişip, ilk önce Karasu şehrini ateşe vermiştir. Ondan sonra Bahçesaray şehrini ateşe vermiştir. Münnih'ten sonra Potemkin Kırım'ı yerle bir etmiştir. Şahin Giray zamanına rast gelen bu olayların sebebi Şahin Giray'ın han olmak isteğidir. Şahin Giray, han olmak için Kırım'ı Ruslara verip, İran dolaylarında zapt edilecek toprağa han olmayı kabul etmiştir. Ancak sonunda tacı tahtı elinden alınmış sefil bir vaziyette kalıvermiştir (Çokum, 2008b: 64). Bir zamanlar çok güçlü olan Kırım Hanlığı Polonyalılar'la birlik olarak Ahmatov ve Kanatov çöllerinde Moskvitsini doğramışlardır. İsveç'e açılan savaşta Maksud Geray, Polonyalılara yardım etmiş (Dağcı, 2008: 216), ancak daha sonra, hanlıklarını ve unvanlarını kaybetmişlerdir (Atsız, 2004a: 139).

Bahçesaray artık hayal olmuş, eski hanlar yok olmuş, giraylar ölmüş, mezar taşları paramparça olmuştur (Çokum, 2008b: 60). Eskiden Kalgay (I. Veliaht) ve Nureddin (II. Veliaht) ler, mirzalar, Karaçibeyleri, kadıasker, kadı ve müftüler mevcuttur. Şimdiyse bunları görmenin tek yolu hayal etmektir (Çokum, 2008b: 62).

Onların düştüğü bu durum Sevinç Çokum'un *Hilal Görününce* romanında şöyle dile getirilir:

yokları ellerinden alınmıştır. Onları düştükleri bu durumdan Osmanlı Devleti'nin kurtaracağını düşünen Tatar Türkleri, 1853 yılında yapılan Osmanlı-Rus Savaşı'nda[165] Osmanlı Devleti'ne yardım eder.[166]

1.3.5. Rusya Tarihi

Bir kara ülkesi olarak kurulmuş olan Rusya sürekli olarak yayılmacı bir politika izlemiş, dünyaya açılmak için denizlere ulaşmayı hedeflemiştir. Bu yayılmacı anlayış Rusya'nın sınırlarını Baltık Denizi'ne kadar genişletmesini sağlar. 1721 yılında imparatorluğunu ilan eden ve zamanla bir kıta devleti haline dönüşen Rusya, dış politikasını kıtaya en yakın devletleri denetimi altına alabilmek üzerine bina etmiştir. Rusya, güvenliğini Balkanlar, Baltık ülkeleri, Kafkaslar ve Orta Asya olmak üzere dört ana bölgeye etki edebilme gücüne bağlamış, bundan dolayı da tarih

---

"Yaa? Dalımız çiçek verdi öyle mi? Beni avutmak için mi böyle söylersin? Ocağı buraya kurdumdu, ateşi burada yaktımdı. Hani şu dağlardan, yollara şahin gibi bakan yiğitler? Hani nerde gönüllüler? Hani Kazan illerini fethe giden Çorabatırlar? Nerde?" (Çokum, 2008b: 232).

[165] Bu savaştan önce Osmanlı Devleti Prut Savaşı'nda Rusları ortadan kaldırabilecekken sulha yanaşmıştır. Buysa onun merhametinden ileri gelir. Ancak roman figürünün Osmanlı'nın yerli yersiz merhametinden usanmıştır (Çokum, 2008b: 88).

[166] Bkz. Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, s. 139; Sevinç Çokum, **Hilal Görününce,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 13-14-15, 53,60, 62, 64, 65, 66, 191, 223, 229; Cengiz Dağcı, **Yurdunun Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s., 216.

boyunca bu bölgelerdeki halklar ile hep çatışma halinde olmuştur. Rusların en fazla çatışma içinde olduğu devlet ise, Osmanlı İmparatorluğu'dur (Duru, 2007: 285).

Sonuç olarak romanlarda Türk tarihi İskitler'den başlayarak tam bir bütünlük içerisinde olmasa da verilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra kurulduğu tarihten itibaren Türklerle sürekli çatışma içinde olan Rusya tarihi de verilmiştir.

1.4.Turancılığın Irkî, Kavmî, Millî Boyutuyla Yorumlanması

Milliyet konusuyla ilgili konulardan biri ırk meselesidir. Irk, Batı dillerinde bir hayvanın bazı organları ve dış görünüşü bakımından diğer hayvanlardan farklı olmasıdır. Araştırmacılar, insanlar arasında hayvanlar gibi bir ırkî fark var mıdır sorusuna cevap aramıştır. Buna bağlı olarak insanlar arasında diğer ırklarla sürekli ilişki içinde olduklarından dolayı saf ırk yoktur da denilebilir (Arsal, 1972: 25-32).

İlk antropologlar ciltlerin rengine göre bir insanları sınıflandırmışlardır:

1. Beyaz ırk (Avrupalılar)

2. Sarı ırk (Asyalılar)

3. Siyah ırk (Afrikalılar)

4. Kırmızı ırk (Yerli Amerikalılar) (Arsal, 1972: 25-32).

Fakat daha sonraki yıllarda cilt renginin insan ırklarını sınıflandırırken yeterli bir etken olmadığı düşünülmüş, Blumenbach tarfından ırklar beşe ayrılmıştır:

1. Kafkas ırkı

2. Moğol ırkı

3. Habeş ırkı

4. Amerikan ırkı

5. Malay ırkı (Arsal, 1972: 25-32).

Kafataslarına göre de bir sınıflandırma çalışması yapılmıştır:

1. Uzun kafataslı insanlar,

2. Kısa kafataslı insanlar (Arsal, 1972: 25-32).[167]

Bu sınıflandırmalar dikkate alındığında Türk ırkının mevcut olduğu görülür (Arsal, 1972: 25-32).

Etnolojik manada ırk denildiğinde Sadri Maksudi Arsal'ın tanımı şöyledir:

> "Etnolojik manada ırk, uzak bir tarihî devirde bir büyük devlet içinde beraber yaşamış ve bu sayede lisan, örf, âdet ve inanışlar bakımından birleşmiş ferdlerin ana devlet dağıldıktan sonra kardeşliği muhafaza eden milletlerin mecmu heyetidir. Diğer tabirle etnolojik manada: "Irk, biribirine yakın dilleri konuşan ve müşterek ruhî temayüllerine sahip olan milletlerin bütünüdür" (Arsal, 1972: 33-34).

19. yüzyılda araştırmacıların üstün ırk nazariyesini tartıştıkları veya kabul ettikleri görülür. Irkların çeşitli yönleriyle birbirinden ayrıldıkları üzerinde duran araştırmacılardan Gobineau, "Aryen" denilen saf bir ırkın olduğu konusunda görüş belirtmiştir. Sonraki dönemlerde Gobineau, Hitler'i de etkilemiştir (Arsal, 1972: 39-53).

"Millet"[168] kelimesi, "Aynı dili konuşan, aynı millî seciyeye, müşterek tarihe, müşterek milli emellere mâlik olan bir kütledir." Aynı millet zümresi içerisinde

[167] Şevket Süreyya Aydemir *Suyu Arayan Adam* romanına göre, Türk ırkının brakisefal mi, yoksa dolikosefal mi olduğu konusunda tartışmalar olmuş olsa da sonraları brakisefal olduğumuz kanıtlanır, ancak bazen de bunun yanlış olduğu söylenip, aksi ispata çalışılır (Aydemir, 2008: 434).

[168] Bernard Lewis'e göre, millet kelimesi Aramî "milla" kelimesinden gelmektedir. Ona göre "milla" kelimesinin anlamı "bir söz" demektir. bu kelime yabancı dillerde ise, "logos"un karşılığı olarak kullanılır (Bulaç, 1998: 152).

miletlerin faklı dilleri olabilir. Fakat Türk mileti, bütün topluluklarında aynı dili konuşmaktadır. Irk ve millet mefhumlarının çoğu zaman birleştiği dikkati çeker (Arsal, 1972: 35-38).

Irk kavramı konusunda Kant, kendisinin Alman olmasının tabiatın ona verdiği kesin ve su götürmez sıfat olduğundan bahseder (Atsız, 2004a: 70-97). Buna göre, ırk doğrudan doğruya doğal bir hal veya kendisinin dışında bir gerçeklik olsa da, kesinliği şüphesizdir. Buradan hareketle Türk olmak da Alman olmak gibi tabiatın vermiş olduğu bir gerçeklik ise, ilk üzerinde durulması gereken şey Türk nedir, nasıl üremiştir, nerelere yayılmıştır, neler yapmıştır, ne ülkeler almıştır, ne saltanatlar devirmiştir soruları olmalıdır. Bu soruların cevabını hem Uygurca bir tarih vermektedir (Tan, 2003: 45) hem de biz ilerleyen bölümlerde vereceğiz.

1.4.1.Türkler

Mert bakışlı, temiz ve yüksek alınlı ve kahraman ruhlu olan Türk[169] isminde bir kahramanın nesli olan Türkler, Pamir yaylasının kuzeyinde Isık Göl'ünde vatan kurmuşlardır. Türk, Hz. Nuh'un torunu ve Yafes'in oğludur. Tek başına bir aile yuvası kurduğu Isık Göl'den evvelâ bir aşiret, sonra da bir millet çıkarmış ve bu millete de sonsuza kadar tarih sayfalarında mertlikle yaşayacak olan Türk ismini vermiştir (Kaleli Zade, 1932: 9).

[169] En büyük fatihler dünyanın en büyük adamlarıdır, en büyük milletler de en muharip milletler olup, bizim milletimiz bu milletler içine dâhildir (Aydemir, 2008: 39).

Ulu bir çınara benzetilen Türk milletinin Doğulusu ve Batılısı yoktur (Atsız, 2004b: 197).[170] Bu millet tarih içinde kendi ülküleri doğrultusunda birçok noktaya ulaşmış[171] ve bütün cihanı fethetmiştir.[172] Bundan dolayı Asya ve Avrupa'daki bütün devletler ile savaşmıştır.[173] Birçok ülkeyi savaşarak almış olmasına rağmen, ayrıldıktan sonra her yer ona hasret kalmıştır. Aynı zamanda medeniyet yönünden de çok ileridir.[174] Bu yönleriyle diğer milletlerden üstün olan Türk milletinin içerisinde yetişen kahramanlar ve bu kahramanlardan oluşan devletler kendilerini yalnız Türk kahramanları ve devletleriyle kıyaslarlar.[175] Hanedanlar değişse de sürekli olarak Türk milletinin farklı adla anılmış olsa da bir devleti olmuştur.[176]

---

[170] Nasıl ki çınarın bir dalı kırılırsa ululuğundan bir şey kaybetmezse, Türk milleti de büyük bir hakanını kaybettiği zaman ululuğundan bir şey kaybetmez. Çünkü Türk ulusunun ve Türk ordusunun yıkamayacağı duvar yoktur (Özdeş, 1964: 15, 23).

[171] Bu sebepten ötürü, Avrupalılar Türkün eli anlamına gelen "Mano del Turco" ifadesini Türkleri anlatmak için kullanmışlardır (Yeşim, 2004: 47).

[172] Fakat Türkler bulundukları yerlerde kalmış olsa idiler, bugün neslimiz bu kadar karışmamış, göç edilen yerlerdeki ülkeler bugünkü kadar boş ve ıssız kalmamış olurlardı (Müftüoğlu, 2007: 95).

[173] Türk milleti tarih öncesinden beri Çinliler, Cermenler, İskandinavyalılar ve Franklar, İranlılar, Hintliler, Araplar, Slavlar (Rus, Sırp, Çek, Leh, Bulgar, Hırvat, Dalmat), Almanlar, İtalyanlar, Fransızlar, İngilizler, Avusturyalılar vb. Asya ve Avrupa'daki bütün devletler ile savaşmıştır." (Müftüoğlu, 2007: 47).

[174] Avrupalı tarihçiler Türklerin o tarihlerde çok ileri olduklarını yazarlar. Bunun sebebi ise kandan doğan üstünlüktür. Türklerdeki kahramanlık atalardan kalmış, milletlerle ilişkilerinde galip gelmişlerdir. Bunun nedeni ise kalabalık oluşları değil, sanatça, bilgice, cesaretçe yüksek bulunuşlarıdır (Tan, 2003: 300).

[175] Boy ölçüşülen bütün kahramanlar yalnızca Türklerdir.[175] Mesela, Subetay İskender, Anibal, Sultan Yavuz ve Napolyon'dan çok üstündür. Hiçbir zaman yenilmemiş ve bozgun yüzü görmemiştir. Onu karşılaştırılabileceği tek büyük cengâver Attila'dır ve kendisini onun çırağı olarak gören Subetay

bundan kıvanç duyar (Tan, 2003: 302). Anlatıcının, Subetay'ı Attila ile yarıştırması, Sultan Yavuz'un önünde görmesi doğrudan doğruya dönemin tarih tezi ile alakalıdır ve bir sonraki devlet hiçbir zaman bir öncekini kabul eder bir görünüm arz etmemiştir.

Türk devletlerini yenen yine başka Türk devletleridir. Cengiz ile Harzemşahlar karşı karşıya gelecek birinden biri yok olacaktır. Hiçbir ulusun belini bükemediği Türk ulusunu yine kendi kardeşleri kırıp bükecektir (Kozanoğlu, 2004: 239). Irk olarak Türkleri Türk dışında yenecek başka bir ulus yoktur. Tarihteki Türk Devletleri de resmî tarih anlayışına göre başka Türk devletleri tarafından yıkılmıştır ya da savaşla yenemeyeceğini anlayan Çin çeşitli oyunlarla onları mağlup etmiştir. Yukarıdaki ifade bunun açık göstergesidir.

Türk'ün üstünlüğü şu şiirde farklı şekilde ve şiirsel üslupla dile getirilir:

Türk Övgüsü:

Alp Er Tonga başımızda
Hile yoktur işimizde.
Kimse yoktur gücümüzde,
Bize Türk oğlu Türk derler.

Ta Kaçkar'dan buralara
Geldik mola vere vere;
Yorulmadık vura vura
Bize Türk oğlu Türk derler.

İran dersini almıştır
Dünya huzuru bulmuştur;
Zafer Türklerin olmuştur,
Bize Türk oğlu Türk derler.

Bögü Ozan, çoktur sözü,
Sevinerek çalar sazı.
Biz kurduz düşmanlar kuzu,

Orta Asya'dan beri çeşitli hâkimiyetler kurmuş olan Türk devletlerinde aynı töre, aynı kültür, aynı karakter veya aynı anlamı taşıyan ruh vardır. Bu devletlerin temel taşı Türk ırkı olduğundan, diğer ırklar onun çevresinde toplanırlar. Bu ırk maddî, manevî bütün erdemi içerisinde barındırdığından dolayı diğer ırkların onun yanında olması doğal bir hadisedir.[177]

Tarih boyunca birçok devlet kuran Türkler hepsinde aynı ruhu taşımış olsalar da, farklı özellikleri de olmuştur. Bu özelliklerin sebepleri ya coğrafya ya da zamanla çeşitli topluluklarla kurulan etkileşimdir. Bazen Türk olmayan kavimlerin de Türkler arasında kalarak kendilerini Türk kabul ettikleri dikkati çeker. Bundan dolayı bu bölüme Moğollar da alınmış ve Türk olup olmadıkları veya Türk kabul edilip edilmedikleri noktasında tartışılmıştır. İncelenen romanlarda bu özelliklere rastanılmaktadır.

Bize Türk oğlu Türk derler. (Kallimci, BA: 33).

[176] Bkz. Hasan Kallimci, **Barışçı Alp,** İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları, s., 33; Oğuz Özdeş, **Oğuz Han Büyük Türk Romanı,** İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1964, s., 15, 23; Mümtaz Turhan Tan, **Cengiz Han,** İstanbul, Oğlak Yayınları, 2001, s. 300, 302; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kızıl Tuğ,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2004, s.239; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 197; Emine Işınsu, **Azap Toprakları,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 50;Ahmet Hikmet Müftüoğlu, **Gönül Hanım,** İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2007, s. 18, 47, 124; Sevinç Çokum, **Hilal Görününce,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 410-411.

[177] Bkz. Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Özgür Yayınları, s. 33-35; Emine Işınsu, **Tutsak,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s.105.

1.4.1.1. Hunlar

Yabancıların gördüklerinde hayretle baktıkları Hunlar, sırtlarına fare derisi giyer, bacaklarına paçavralar geçirirler. Fiziksel yapıları ise, tüysüz,[180] çeneleri cilalı, çarpık bacaklı, geniş omuzlu, uzun kollu ve koca kafalılardır. Ateş ve mevsimle ilişkisi olmayan yemekleri, ya vahşi çiçek kökleri ya da kalçalarıyla ezdikleri etlerdir. Bir çatı altında kendilerini güvende hissetmedikleri için evleri ve kulübeleri yoktur. Sürekli olarak yer değiştiren Hunların, hayvanları yanlarında olup, hanımları giysilerini örerler ve çocuklarını bu arabalarda dünyaya getirirler. Bundan dolayı Hunlara nereden geldikleri, nerede yaşadıkları sorusu sorulduğu takdirde cevap almanın imkânı yoktur, çünkü bunu kendileri de bilmezler. Elbiseleri yün bir ceket ile fare derisinden bir mantodan ibarettir. Ceketleri koyu renktedir ve başları durur. Başları üstünde arkaya atılmış bir miğferleri mevcut olup, ayakkabıları onları o kadar rahatsız eder ki, yaya hiç harp etmezler. Hayatları at üzerinde geçen Hunlar, savaşlarda belirli liderlerin emrine uyarak düzensiz bir şekilde ileri atılırlar ve müthiş çığlıklar koparak düşmanın üstüne yürür ve önüne çıkan her yeri darmadağın ederler. Demir kadar sert ve öldürücü olan oklarını aklın alamayacağı yerlere büyük bir ustalıkla atarlar. Yakından savaşırken bir ellerinde kılıç ötekinde kement vardır. Kemendi düşmanın boynuna dolayarak kılıcı çalarlar (Safa, 1931: 18-20).

[180] Hunlar, doğduklarında çocuklarının yüzlerini kızgın demirle dağladıkları için sakalları olmaz, bundan dolayı tüysüzlerdir (Safa, 1931: 18-20).

1.4.1.2. Uygurlar

Yalnızca savaşmayı bilen Türk topluluğu içinde kültür bakımından en ileri topluluk Uygurlar'dır. Mani dinini kabul eden, yerleşik hayata geçen ve matbaayı ilk kullanan Türk topluluğu olma özelliği gösteren Uygurlar'ın dolayısıyla Türkler'in sanat ve kültürel hayatta oldukça ileri olduklarını vurgulamaktadır.[181]

Sanat ve medeniyet yönünden Türk milletinin en ileri halkı olan Uygurlar, aynı zamanda barbar kavramıyla da açıklanmaya çalışmılmıştır. Bunun yanı sıra göğüsleirnde kurt başı bulunur. Bunlara "Curtigour" yani Kurt Uygur derler. Diğerine ise "Biticours" yani Bitik Uygur adını verirler (Kozanoğlu, 1964: 13). Uygurların diğer halklar arasında muteber bir geçmişi olmadığından, soylu kıza Uygur olarak tanıtılan iki kişi, bu kızın yalnız bu sebepten dolayı kendileriyle ilgilenmeyeceğini düşünür (Kozanoğlu, 1964: 16). [182]

1.4.1.3. Yüeçiler

Masallara göre "Yecüc Mecüc"ler Derbent'te[183] yaşarlar. Tarihin bütün dönemlerinde bu dağ, dünyanın sonu olarak kabul edilir ve İranlılar buraya taştan bir

[181] Aynı fikir Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* adlı romanında da dile getirilir. Özellikle yazıyı bulma, o zamanki kanlı yapı içinde gıpta edilecek bir husustur, bu ise bir Türkün zekâsından inmiştir (Tek, 2002: 18).

[182] Romanlarda Uygurların neden muteber bir geçmişi olmadığı açıklanmamıştır.

[183] Derbent Kafkas Dağlarının kapısı olarak geçer ve masallarda adı çok duyulan bir yerdir. Derbent'te Kalmuklar, Kumuklar, Kazaklar, Lezgiler, Avarlar yaşamaktadır. Bu kavimlerin her biri bir akından kopup gelen ve geri dönmeyen insan kalabalıklarıdır (Aydemir, 2008: 165-166).

Çin Seddi çeker. Araplar bu sedde "Bâb-ül-ebvab" dediler, burada yaşayan kavme de "Yecüc Mecüc" adını verirler. Ancak Yecüc Mecüc kavmi, Yüeçi Türkleridir. Arapları ürkütenler de bunlardır, Arap dilinde Yüeçi, Yecüc Mecüc şekline dönüşmüştür (Aydemir, 2008: 165).

1.4.1.4. Moğollar

Moğollar'ın Türk olup olmadıkları konusunda fikir beyan etmek bir edebiyatçıdan çok bir tarihçinin işidir. Ancak buradaki ifadeler bize şunu gösteriyor ki Cengiz Han tam bir Türk'tür. Bu paragraftan sonrakinde yine Ulu Gökçe "Türkler, yiğit Türkler" (Tan, 2003: 113) diye bağırır. Aynı zamanda Çinlilerin Çin Seddini atalarından korunmak için yaptığını da söyler. Temuçin'in kendisi babasının anlattıklarına göre Türk olduğuna inanır ve Moğolistan bölgesine gelince Türk kavimlerinden ayrı kaldıklarını dile getirir (Alperen, 2007: 31, 41).

Moğollar tek başlarına iken Türk değillerdir, zaten Moğol'u, Türk denizinde bir köpük, o denizin bu köpükle dalgalanması da, Moğollar'ı Türklerin küçük bir kolu olarak görmesi de (Tan, 2003: 45, 113), yine aynı fikrin devamıdır.[184] O zaman küçük bir Moğol ulusu olarak hayatlarını devam ettirirler. Aşağıdaki soruya verilen cevap da oldukça ilginç. İlginçliğin nedeni şu? Moğol ulusunun hangi ulustan olduğuna vurgu mu yapıyor, yoksa bilmiyor mu bir şey söylemek zor. Ancak Türk ulusu olarak görmek arzusunda olduğu kesin.

[184] Bunun yanı sıra "Biz aynı kandanız, aynı dili konuşuyoruz ve aynı Gök Tengri'ye taparız." (Dağcı, 2005a: 25) ifadeleri yine aynı fikrin devamıdır.

"Şimdi düşün, hem de iyi düşün… Moğol nedir?

"Bir ulus!"

"Ne ulusu?"

"Ne ulusu olacak Türk ulusu!" (Tan, 2003: 39).

İlk önce anlatıcı, Moğollar'a kesin olarak Türk demektedir. Bunun kanıtı ise, "İleride Moğollar'a ve onlarla yürek birliği taşıyan Türk uluslarına düşman eller ve oymaklar vardı." (Tan, 2003: 18) cümlesidir. Kubilay Han da Türkleri kendi soyundan bilmekte, ancak farklı dinden olduğunu kabul etmektedir (Kozanoğlu, 1966: 155-156). Daha sonra tam olarak bir fikir beyan edememekte ve onların Türkleri bir araya getirdikten sonra Türk olduklarını ifade etmektedir. Bu ilginçtir, demek ki Türkleri bir araya getirme veya Turancılık her ne olursa olsun bir Türk tarafından gerçekleştirilecektir. Ancak dikkat çekici olan Moğollar'ın kan olarak mı, yoksa Türklerle etkileşim kurarak sonradan asimile mi oldukları konusunda anlatıcı net bir şey söylemekten çekinmiştir.

Temuçin Üge ölmüş, Yesügey Bahadır otlakları basmıştır. Bu otlaklar Tatar otlakları, kaçırılan kadınlar Tatar kadınlarıdır (Dağcı, 2005a: 25). Moğollar'ın Tatar olarak gösterildiği bu ifadelerde, yine Moğollar Türkler'in bir kolu olan Tatarlara bağlanmak istenmiş, bu yolla diğer Türk uluslarından yardım istenmek yoluna gidilmiştir.

Moğollar'ın Türk olma isteği veya Türklere benzeme düşüncesi, roman figürlerinden Kasar'ın başına kurt kafatası geçirerek Naymanları taklit etme düşüncesinde ortaya çıkar. Kurt Türk'ü simgeler ve Türk'ün yaşam felsefesi sanki kurt ile özdeşlemiştir. İşte bu noktadan hareket eden Moğollar, Türkleri taklit etme yoluna gidip, onlara benzeme arzusu ile kendi soylarını kurttan getirme ve başlarına kurt kafatası geçirme yoluyla kendilerinin Türk olduklarını ve Türklere benzeme

isteği içinde olduklarını dile getirmişlerdir. Aynı zamanda Cengiz Han'ın ordusunda yer alan Türkmenler de Cengiz Han'ı başbuğ olarak görmüş, bu şekilde de Cengiz Han'ın Türk olduğu kanıtlanmak istenmiştir.[185]

Yukarıda bahsettiğimiz Moğolları Türk olarak görme fenomeni Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ* adlı eserinde de devam eder. Orada Cengiz Han açık olarak Moğol diye ayrı bir ulus yoktur, ben Göktürk soyundanım (Kozanoğlu, 2004: 6) ifadesini kullanarak açık açık Türk olduğunu dile getirir. Cengiz'in kuracağı Türk birliği için ilk önce ayağa kalkıp tuğu kaldırmak gerekir. Cengiz Han bunu başarmış, yolunda hiç sapmadan yürümektedir. Bu şu dörtlükte dile gelir:

Cingiz tuğu kaldırdı
Göğe Türkler saldırdı
Beni hakan istiyor
Yar pusatı çaldırdı (Kozanoğlu, 2004: 118)

Ancak bazı zamanlar Moğolların Türk olmadığı, hatta Çinlilere yakın oldukları da dikkati çeken hususlardan biridir. Yırık gözlü ve kurbağa yanaklı olarak tanıtılan Moğollar'ın bu yönleriyle Çinlilerden bir farkı yoktur (Kozanoğlu, 1966: 17).

1.4.1.5. Osmanlı Döneminde Türkler

Millet; tarihleri, dilleri, dilekleri, ırkları bir olan insanların tarihî topluluğudur. Eski Osmanlı içinde birçok millet kendi benliğine dönüyordu. Bu dikkate alındığında Türk olan insan kitlesi için de millî ruh ve millî benlik duygusu

[185]Bkz. Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kubilay Hân'ın Gelini,** İstanbul, Atlas Kitabevi, 1966, s. 73; Cengiz Dağcı, **Genç Temuçin,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2005, s. 113;.

lazımdır. Ancak Osmanlı içinde diğer milletlerin üstündeki tahakküm hatırlanır diye Türk olan tebaa kendine Türk diyemezdi. Diğer milletler Türk milletine yukarıdan bakarken, Türk milleti kendine Osmanlı demektedir. Hatta dilimizin adı Osmanlıca'dır, tarihimiz Osmanlı tarihi olduğu gibi. Türk adına kimsenin sahip çıkmaması için her türlü tedbir alınmış, Türk denilince akla kaba, görgüsüz ve kabiliyetsiz bir varlık gelmektedir. Bu fikrin ortaya çıkış sebebi, Türk milletinin diğer milletler ile birlikte yaşamasını sağlamaktır. Bundan dolayı bazı Osmanlı aydınları milliyetçilik fikrinin, daha doğru söylemek gerekirse Türkçülük fikrinin Osmanlı Devletini yıkacağı görüşündediler. Her ne kadar Türk kimliği Osmanlı kimliği içerisinde eritilmiş olsa da, yer yer "Türk askeri" ve "Türk ordusu" kavramlarıyla gün yüzüne çıkmıştır.[187] Ancak diğer devletler Osmanlı'yı yine "Türk" olarak görmekte, bundan dolayı da korkmaktadırlar.[188] Buradan hareketle Osmanlı Devleti'nin Türk kimliğini hiçbir zaman arka plana atamadığı, hatta kendisi atmaya çalışsa bile diğer devletlerin onu "Türk" olarak tanıdıklarını söyleyebiliriz.[189]

[187] Bunu, kökene bağlılık unsuru ile kendilerini belirli bir tarihsel süreç içinde kendini bir yere koyma veya Jung'un anne karnına dönüş fikri ile açıklamak mümkündür. Bu dönemde milliyetçilik duyguları artmış, hasta olacaksa bile, yanına Türk hizmetçi istemeye başlayan kişiler görülmeye başlanmıştır. Buysa insanda insan duygularından çok ulus duygularının oluştuğuna çok güzel örnektir (Adıvar: 65).

[188] Osmanlı döneminde Roma'da Türk korkusu çok fazladır. Onlara göre, Roma'ya Türkler ellerini kollarını sallayarak kulelere görünmeden girerler. Kayalıklardaki yarıklarda pençe izleri gibi izler vardır, bunlara "Mano del Turko" derler. Gaeta'da böyle bir yarık vardır, bu mağaraya "Garotta Turko" adını verirler (Yeşim, 2004: 194).

[189] Bkz. Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Özgür Yayınları, s. 60, 83; Ragıp Şevki Yeşim**, Kızıl Elma,** Ankara, Elips Yayınları, 2004 s. 194; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s. 55-56;

1.4.1.6. Macarlar ve Kırgızlar

İncelenen romanlarda Macarların Türk oldukları dil, soy ve savaşçılık yönleriyle kanıtlanmaya çalışılmıştır. Macarların lisanı Türkçedir (Tan, 2003: 299), ancak sonraları Latin, Cermen ve Slav dalgaları ile dillerini unutmuşlardır. Bugün dillerinin yalnızca % 15'i Altay dilleri ile benzerlik gösterir.[190] Cermen etkisi Macaristan'da kendisini çok güçlü hisettirir. Bundan dolayı bir dönemde kendi kimliklerine ait birçok unsuru unutma tehlikesi yaşarlar. İşte bu dönemlerde kendi kimliklerinin temelini oluşturan dil unsurunu unutmayışlarının tek sebebi, Osmanlı Devleti'nin himayesinde kalmış olmalarıdır (Müftüoğlu, 2007: 36, 27).[191]

Türklerle Macarların soy birliklerine, aynı kandan olduklarına dair birçok bilgi bulmak mümkündür. Türk milletinin büyüklüğünün insanların yüzlerine

[190] Macarlar Doğu'dan ayrılalı on asır olmuştur. Bu on asırlık dönemde Doğu kültür ve medeniyetinden iz kalmamış, Hıristiyanlıktan sonra, evvela Latin medeniyeti, sonra Alman kültürü arasında kalmışlardır. Latin, Cermen ve Slav dalgaları ortasında tarihlerini, geleneklerini, hatta dillerini unutmuşlardır. Bugün M.S. 14. yy.a ait bir mısraa ve bir masala sahip değillerdir. Dillerinin yüzde yetmişinden fazlası Latin, Cermen, Slav kelimelerinden oluşmaktadır. Ancak yüzde on beşi Altay dillerindendir, onlar da çok değişmiştir (Müftüoğlu, 2007: 36).

[191] Balkan savaşında Macarlar Türkler lehinde hiçbir gayret göstermediler, hatta Slav politikası güttüler. Onlar damarlarında Türk kanı olduğunu hesaba katmadan Osmanlı'ya hücum etmişlerdir. Hatta Türk askerlerinin kafataslarında şarap içmeyi bir zafer neşesi sayan Hunyadi Janos'u yenen Türk komutanları Macarlara milletlerini bildirdiler. Hatta Osmanlı oraya ilk vali olarak bir Macar dönmesini gönderir. O vali ilk defa Macar dilinde bir beyanname yayınlar. Hâlbuki Türkler Macaristan'a gelmeden önce papazlar Latince'yi, Avusturyalılar Almanca'yı zorlamaktadırlar (Müftüoğlu, 2007: 68).

yansıdığı fikrinden hareketle, Macarlarda da aynı özelliğin olduğu söylenebilir.[192] Fiziksel olarak da Macarlar Türk'e benzerler.[193] Fakat Macarların Türk oldukları unutturulduğu için Osmanlı ile yapılan Balkan Savaşı'nda Türkler lehine hiçbir şey yapmamışlardır. Bunu bilen Türkiye aydınları Macarlar ile Türkleri birbirine yaklaştırmak amacıyla Macar gençlerinin Türkiye'ye gelip Türkçe öğrenmelerinin sağlanmasına dair bir proje üretirler.[194] Bu projenin iki sonucu olacaktır:

1. Her iki milletin kutsal ateş sahipleri, el ele vererek Asya'yı aydınlatmaya gidebilirler.

2. Her iki millet arasında sınâi ve ticarî münasebetler artar (Müftüoğlu, 2007: 38).

Durum böyle olsa da Macarların arasında Türk olduklarına inanan yalnız bazı üniversite hocaları, öğrencileri ve bazı bilim adamlarıdır.[195] Onlara Türkiye

[192] Özellikle Kont Bela'da Turanî milletlerin büyüklüğüne has olan vakar ve yüce gönüllülük bu zatın her halinde açıkça görülür (Müftüoğlu, 2007: 22).

[193] Bunlarla ilk karşılaştıklarında Bulgar ve Sırp'a benzemedikleri açıkça belli oluyordu ve bunlar Türk'e benziyorlardı (Atsız, 2005: 199).

[194] Budapeşte konum olarak oldukça önemli bir yerde olduğundan İstanbul'da dilini, dinini ve tarihini öğrenen bir Türk, bir Tatar Macaristan'da öğrenimine devam edebilir (Müftüoğlu, 2007: 37). Aynı zamanda medeniyetin en ileri niteliklerine sahip bir İstanbul istendiği için, saf Macar gençlerinin Türkiye'ye gelip Türkçe öğrenmelerine bir engel yoktur (Müftüoğlu, 2007: 38).

[195] Macarların Türk olduklarına inanan yalnız bazı öğretmenler ve üniversite öğrencileridir. Bunun yanında asilzadeler, milletin büyükleri ve ileri gelenleri Türklerle amcazade olduklarına inanmamaktadırlar. 1877 Türk-Rus savaşında Abdülkerim Paşa'ya gönderilen hediyeler, milliyetçilikten çok Avusturya'ya olan düşmanlığı açıklamak içindir. Bunun yanı sıra Berlin Kongresinde Bosna-Hersek'i Türkiye'nin vücudundan koparan yine Macarlar'dan iki kişi, Kont Andraşı ve Kont Karayi'dir (Müftüoğlu, 2007: 67).

aydınları tarafından Türklüklerinin hatırlatılmak istenmesinin sebebi ise, Türkçülüğün farklı bir izdüşümü olan Turancılık fikrinin ve Turan cemiyetinin Türkiye'den önce Macaristan'da kurulmuş olmasıdır.[196]

Macarlar savaşçılıkları ile de Türk gibidirler. Osmanlı Devleti'nde akıncılar Macarlar ile savaştığı zaman savaşın savaşa benzediği kanaatidedirler. Bundan dolayı onlar, kale duvarlarında durmaktansa Macaristan'a gidip savaşmayı isterler (Atsız, 2005: 197).

Kısa ve küçük gözlü olan Kırgızlar Alman ırkından daha kuvvetli ve daha dayanıklılardır. Kırgızlar ve Kazaklar bütün köyü yakıp yıkacaklardır. Fakat onlar Müslüman ve Türk oldukları için bu yapacakları hareket onlara yakışmaz. Bunu yaparsa milletine, Türkistan'ına ve istiklâline tükürüyor demektir (Dağcı, 2008: 154, 207).

1.4.1.7. Türk'ün Misyonu ve Son Hâli

İncelenen romanlara göre, Türk'ün misyonu şunlardır:

1. Türk artık kılıcını kınına sokmalı, kalp yerine dimağı ile hareket etmeli, cömertlik yerine millî çıkarını dikkate almalıdır.

Macarların Türk olduğuna inanan bilim adamları vardır, fakat onlardan biri fazla Avrupalılaştım, artık Turanî olmam" diyerek tekrar Türklüğü kabul edemeyeceğini itiraf etmiştir (Müftüoğlu, 2007: 69).

[196] Bkz. M. Turhan Tan, **Cengiz Han,** İstanbul, Oğlak Yayınları, 2003, s. 299; Hüseyin Nihal Atsız, **Deli Kurt,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2005, s. 199; Ahmet Hikmet Müftüoğlu, **Gönül Hanım,** İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2007, s. 22, 37, 67, 68, 69,

2. Politika ve idare sahasında ilerlemek için yabancılara tanınmış ekonomik ve idarî imtiyazları kaldırmalıdır.

3. İslam'ı sonradan kendisine yamanan pürüzlerinden ve paslarından temizlemelidir.

4. Alfabe Latin harflerine dönmelidir. Ancak bunu bir anda kabul etmek fikir yolundaki ilerleyişimizin eserlerini bir anda yok etmek olduğundan elimizdeki Arapça harfleri dilimize göre ilmî bir tarzda düzeltmek ve imlâmızı ona göre düzenlemek şarttır.

5. O zamanın idarecilerinin perişan edilmesi ilerlemeye engeldir.

6. Türklerin kunduracılık, terzilik, marangozluk, demircilik, kuyumculuk, duvarcılık, dülgerlik gibi küçük sanatlara rağbet göstermelerini sağlamak gerekir. Bu sırada denizciliğin ilerlemesi için, Karadeniz kıyılarında Ticaret Kaptan Mektepleri açılmalıdır.[197]

Ancak son dönemlerde Türkler kendi özelliklerini yitirmişlerdir. Bundan dolayı şu ifadeler ilginçtir:

> "Atilla'ların, Batu Han'ların, Cengiz'lerin, Yavuz'ların ecdadı bu miskinler midir? Hindistan'ı, Çin'i alt üst edenler, Çin imparatorlarına 'Çin Seddi'ni yaptıran 'Hiungnu'lar bu mendeburlar mıdır? Altınordu kahramanlarından bu paslanmış teneke parçaları mı kalmış?" (Müftüoğlu, 2007: 47).

[197] Bkz. Ahmet Hikmet Müftüoğlu, **Gönül Hanım,** İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2007, s. 75, 76, 77, 79, 80, 81.

1.4.1.8. Türk'ün Özellikleri

Eski Çin ve İslam dünyasındaki yazarlar, Kırgızların kumral saçlı, mavi gözlü ve uzun boylu olduklarını ifade etmişlerdir. İslam dünyasındaki yazarlarca, Ermeni ve Avrupalı tarihçilerce; Kıpçak, Peçenek ve Bulgarlar sarışın, beyaz tenli ve uzun boylu olarak tasvir edilmişlerdir. İklim şartlarına göre, Türklerin özellikleri değişmiş ve tenleri sarışınken esmer olmuştur. Buna örnek olarak güney taraflara göç eden Kalaç veya Halaç boyunun ten renginin esmer olduğunu verebiliriz. Daha sonra Karahanlıların temelini teşkil eden Karluk, Yağma ve Çiğil boylarının da çok güzel olduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Selçukluların da çok güzel olduğu ve onlardan sonra gelen ve temelini Kayı boyunun teşkil ettiği Osmanlı hanedanının sultanlarının ince ve uzun boylu, burnu kavisli, mavi gözlü, kumral saçlı, yüksek alınlı, geniş göğüslü, beyaz tenli ve kollarının adaleli olduğu bilinmektedir (Turan, 2006: 45-52).

Tarih sahnesine çıkış bakımından dünyanın en eski milleti olan Türkleri bir arada tutan millî karakterin temelinde dil, din ve yılların getirdiği tecrübe vardır. Türkler yaptıkları işlerde ilk olarak Tanrı'yı düşünmüş ve dünyaya hâkim olma özelliğini Tanrı'dan aldıklarından dolayı hâkimiyet ve fetih fikrini de Tanrı'nın buyruğu olarak düşünmüşlerdir. İslam'dan önce de İslam'dan sonra da Türkler, hâkimiyet fikrinin temelini ilahî bir kaynaktan almışlardır. Bundan dolayı aldıkları ülkelerde hiçbir zaman sömürge politikası gütmemişlerdir. Türk halkının önemli vasıflarından biri de hoşgörülü olmaktır. Bundan dolayı Türk milletinin ele geçirdiği ülkelerde zorla din değiştirme yoluna gitmediği görülür. Türklerin diğer özelliği namuslu ve borcuna sadık olmaktır. Vekara önem veren ve eşitlik prensibine bağlı

olarak hareket eden Türkler, kadere rıza gösterir ve tevekkül ederler (Güngör, 2006: 122-161).

Türk milleti ile ilgili Aydın Taneri'nin *Türk Kavramının Gelişmesi* kitabına almış olduğu Atatürk'ün sözleri dikkat çekicidir:

> "Efendiler; ben de bazı arkadaşlarım gibi Garp milletlerini, bütün dünyanın milletlerini tanırım. Fransızları tanırım, Almanları, Rusları ve bütün dünyanın milletlerini şahsen tanırım. Ve bu muârefemde harp sahalarında olmuştur, ateş altında olmuştur, ölüm karşısında olmuştur. Yemin ederek size temin ederim ki, bizim milletimizin kuvve-i mâneviyesi bütün milletlerin kuvve-i mâneviyesinin fevkindedir." (Taneri, 1983: 27).

1.4.1.8.1. Fiziksel Özellikleri

Göktürkler döneminde Bozkurt ailesi yakışıklı ve güzel yüzlü adamlardır, aralarından biri çirkindir. Bozkurt soyu bu kişiyi kendi ailelerinden saymamakta, hatta annesinin ölü doğan çocuğu yerine ne olduğu belirsiz bir çocuk aldığını ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra Batı Türklerinden olduğu için soyu da tam incelenememektedir. Çinliler bunu Türklere kağan yaparak aralarını açmak için kullanmaktadırlar (Atsız, 1998: 8-9). Bu fikir bazen Tanrı oğlu (Kozanoğlu, 1966: 17) gibi görünerek de ortaya çıkar. Burada özellikle Tanrı'nın oğlu olarak düşünülen Gökçe'nin[198] daha sonra Türk olduğu ortaya çıkar ve bu yönüyle Türk ırkının güzelliği ifade ediir.

Aynı zamanda hem millet olarak hem de fiziksel yönden güçlülerdir. Millet olarak güçlü olması Cengiz Han zamanına rastlar. Cengiz Han gibi bir değil, birkaç

[198] Gök rengi, mavi; bu renkte olan; gökle ilgili, semavi; güzel, hoşa giden.

tane hükümdar olmuş olsaydı, Türk bir hayli yükseklik kazanmış olacaktı. Aynı zamanda o Türk gücüne ve Türk dehasına yaslanmış, Türk birliği yani Turan için uğraşmış, yeryüzünde en güçlü millet olma hakkını Türk'e vermiştir (Tan, 2003: 339). Millet olarak güçlü olmanın yanı sıra vücut olarak da güçlü olan Türklere, bu güç Tanrı tarafından verilmiştir. Ellerini de Tanrı yay çeksin diye yaratmıştır (Özdeş, 64: 111). İşte bu eller yalnızca yay çekmeye yaramaz. Yay çekmenin yanı sıra çok iyi tokat atar. Hatta bir tokatla bir Çinli'nin yüzünü şişirir. Eğer bunu yapamazsa Türk'üm diye ortada gezemez (Atsız, 2004b: 346).

1.4.1.8.2. Karakteristik Özellikleri

Ulu bir ruha sahip olan (Muhiddin, 1934:101) Türk milletinin ırkına ait özellikler şu cümlelerle açıklanmaya çalışılır:

> "Kardeşler!
>
> Ben hayatımda doğru ve hak bildiğim her şeyi bağıra bağıra söyliyen bir Türküm. Bu son millî felâket hakkında da, düşündüklerimi, duyduklarımı sizin huzurunuzda gine bağıra bağıra söyliyeceğim. Bilirsiniz ki histen harekete geçmek için arada ancak bir adım vardır. Biz, şu dakikada o kat'i ve zaruri adımı atmak mecburiyetindeyiz. Hepimizin taaaa… Yürekten duyduğumuz bu mecburiyeti alenen söylemekte hiçbir mahzur görmiyorum. Maksadımız ne kimseyi tehdit, ne adî bir nümayiştir (Muhiddin, 1934:101).
>
> Şimdiye kadar hiçbir milleti arkasından vurmayan Türk, yine saf ve yine âlicenap kalbile düşmana:
>
> -"Cepheden geliyorum!" Diye bağırıyor…
>
> Kardeşler!

"Boğazlanan her adamın hakkı, kendini müdafaa etmektir! Bütün İnsaniyet ve adâlet kanunları, bu mukaddes hakkı her yerde ve her zaman için pek tabiî ve meşru olarak tanımıştır. Halbuki, bugün ortada boğazlanmak istenen yalnız bir fert, yalnız bir cemiyet değil… Tarihile, an'anasile, âzametile, asâleti ile bütün bir millettir! Hem de öyle bir millet ki, daima hakka hörmet etmiş… Daimada haksızlık görmüştür!..." (Muhiddin, 1934:102)

Diğer Milletleri Küçük Görmeme, Hoşgörülü Olma:

Türkler diğer milletleri hiçbir zaman hakir görmemiş, fakat Türk ulusunun hor görülmesine de katlanamamışlardır (Adıvar: 90). Bazen Türk olduğunu unutanlar olsa da damarlarındaki ırk kanı buna başkaldırır (Adıvar: 90). Buna ek olarak birbirleriyle geçinemeyen Türkler, yabancıya karşı daima hoşgörülüdürler (Çokum, 2008a: 50).

Fırsatçı olmama ve İhanet Etmeme:

Kötü günde fırsatçılık Türklere yakışmaz. Çünkü onlar, Tuna nehrinden Çin sınırına kadar, büyük bir coğrafyaya hükmeden büyük bir millettir. Türklere yakışan onlara yardım etmektir (Kallimci, BA: 84). Aynı zamanda Türkler geçmişlerine bağlı oldukları gibi ekmek yedikleri yere ihanet etmeği de bilmezler. Hatta bu kişiler can düşmanları Çinliler bile olsa sonuç değişmez. Bunu gören Cengiz Han Çin sarayındaki Türk subayını yanına danışman olarak alır (Kozanoğlu, 1966: 89).

Sağlıklı Olma:

Türkler temizlik yönünden de dünyanın en temiz adamlarıdır. Bunu Batılı bilginler de itiraf etmektedirler.

> "Türkler sağlıklarına çok dikkat ederlerdi. Vücutları daima zinde ve çevikti. Romatizmadan, bel kemiği ve hatta mide hastalıklarından yoksundular. Alkollü şeyler içmedikleri ve o zamanlar kahveyle tütünü de bilmedikleri için bağırsak ve mide ağrısından bihaberlerdi. Dişleri inci gibiydi. Çünkü düzenli yıkarlardı ve temiz tutarlardı. Hele elbiselerinin temizliği konusunda bütün milletlere üstün gelmişlerdi. Bir fakir çiftçinin iç çamaşırı bile her tür pislikten arınmıştı. Evcil hayvanlardan hiçbirini odalarına sokmazlardı. Oysa komşulaştıkları milletler, bu hayvanlarla koyun koyuna yatarlardı" (Tan, 2003: 205).

Hatta Türklerin sabun bilmediklerini söyleyen gazetecilerden birini eleştiren anlatıcı, Türklerin sabun yerine kil, bitkisel bir maddenin kökü olan aşkar ve külü kullandığını ifade eder. Yalnızca sabun kokuludur ve temizlik yerine koku verir. Türkler bunu bilmedikleri için kokusuz yaşamaktadırlar (Tan, 2003: 206).

Mağrur ve Korkusuz:

Türklerin diğer özelliği, mağrur ve korkusuz olmasıdır (Dağcı, 2008: 82). Buna bağlı olarak da hiçbir zaman eğilmezler, Türk hakanı da eğilmemelidir. Onun

eğilmesi Türk ulusunun eğilmesi demektir, Türk ulusu ise değil bir Çin hakanına, sırasında cihana bile boyun eğmez (Kozanoğlu, 2003a: 158).[199]

Kendini Tanımama ve Türk Olduğu İçin Yardım Etme:

Türkler gâvurun ilmini öğrense değişerek ata ve dedelerine lanet okumaya başlarlar. Çünkü kendilerini tanımamaktadırlar. Biz böyle olmasak Frenklerin ilmini almakta bir problem yoktur (Çokum, 2008b: 47).

Türkler birbirlerinin kardeşleri olduğu için birbirlerine yardım ederler (Kallimci, AKD: 30). Aynı fikir Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kaan Altın Saçlı Kız* adlı romanında da devam eder. Buradaki roman figürü, yardım isteyen kişiye sadece Türk olduğu için yardım eder (Kozanoğlu, 1962b: 3-7).

Esaret Altında Yaşayamama:

Türkler esareti kabullenemediklerinden bu onlara çok ağır gelir. Onları esaret altına almak isteyenler ise Çinlilerdir (Kozanoğlu, 2003a: 52). Türkleri esaret altına almak için Çinlilerin izlediği siyaset, Türkleri ekinciliğe ve dokumacılığa alıştırmak ya da onları şehirlere, köylere yerleştirmektir. Böylece onlardan gelecek tehlikeyi önleyeceklerdir. Ancak bu "boynuna tasma geçirilen kurdu, köpek oldu sanmak" kadar yanlıştır (Atsız, 2004b: 372). Bundan dolayı esaret altında yaşayan Türkler

[199] Çinlilere ihtilal hazırlığı yapan Kür Şad, Çinlilere ders vermek istemektedir. Bundaki amaç ise, onların Türk kağanı baş eğdi diye övünmelerine engel olmaktır (Atsız, 2004b: 309). Kür Şad, bir Çinlinin düşünceleri ne olursa olsun benimsemeyeceğini ifade eder (Atsız, 2004b: 357).

kurda benzerler, çünkü bir kurdu yedirsen de, içirsen de, beslesen de o hep ormanı özler (Dağcı, 2007a: 413) Türklerin esaret altında yaşayamamaları kurda benzetilme metaforuyla belirtilir. Çünkü evcilleştirilemeyen tek hayvanın kurt olmasından mülhem, Türklerin de esaret altında yaşayamayacağı açıktır.[200]

Göktürkler döneminde tutsak olan Türkler, bunu kendilerine yediremezler, tek göz bile Çin'de tutsak olduklarını görmek için yeterlidir. Çin subayı gelip tarlaları Türklere biz verdik, onlar tutsaktır, istediğimizi yaptırabiliriz ifadesi de Türkleri sinirlendirmeye yeter (Atsız, 2004b: 343). Çünkü o tutsak olmaktansa ölmeyi tercih eder (Dağcı, 2005a: 192). Burada ifade edilmesi gereken nokta aslında ırkın özelliğidir. Türk ırkı hiçbir zaman esaret altında yaşayamamış, hep devlet sahibi olmuştur.

Ata İyi Binme:

Türklerin her biri bir at cambazı gibidir. Atları üzerinde ani dönüşler yaparak dört bir yana kılıç savurabilmektedirler. Sanki atları onlarla birlikte savaşmakta, önüne geleni dişlemekte, arkasına geleni tepmektedir (Kallimci, GBA: 102).

Gücünü Milletinden Alma:

Gücünü milletinden alan Türkler, yalnızca kendi milletleri için savaşırlar. Bir Türk boyu olan Tatarlar her işe Türk'üm diye başlamalı; bu millet için

[200] Bkz. Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Gültekin,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2003, s.52; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s., 372; Cengiz Dağcı, **O Topraklar Bizimdi,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, 413.

yaşamalıdırlar. Bunun için lüzumlu kuvveti, kabiliyeti, damarlarındaki kanda bulurlar. Bunu net olarak "bizim Türkler, Kırımlılar" ifadesinde buluruz. Onların kanı Türk kanıdır, dinden, haktan, namustan doğan Türk milletinin ruhunu hiç kimse kıramadığı gibi Rus komünizmi de kıramayacaktır.[201]

Diğer Özellikleri:

1. Türkler, yalan söylemezler (Kaleli Zade, 1932: 24).

2. Yaptıkları işte önceliği Tanrıya verirler (Kaleli Zade, 1932: 28).

3. Asya'nın en güvenilir milleti olan Türkler ile yola çıkılır, onlar verdikleri sözü tutarlar, dolayısıyla dürüsttürler (Alperen, 2007: 68, 95).

4. Türk milletinin diğer özelliği kervan ve ordu millet olmasıdır (Aydemir, 2008: 41, 81, 134).

[201] Bkz. Kemalettin Şükrü, **Bozkurt,** İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1932, s. 17; Oğuz Özdeş, **Oğuz Han Büyük Türk Romanı,** İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1934, s. 96; Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 165,188; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 194.

1.4.1.9. Türk Kızları

Türk kızları[202] da erkekleri kadar savaşçılardır. Savaşçı kimlikleriyle etrafa korku salarlar. Onların çelimsiz, nazik Çin kızlarından kuvvetli ve yılmaz yapılarıyla ayrılırlar.[203]

> "Fakat epiyce dikkat edince gördü ki bu harikalı güzel kızda, Hün ırkının vasıflarından hiçbiri yoktu. Büluğ çağını geçtikten sonra serpilip yükselen, kemikleri irileşen, elleri ve ayakları büyüyen, sert saçlı ve küçük gözlü, gururlarını erkekçe katılaşmış duygularından alan tok gözlü Hün kızlarına benzemiyordu." (Safa, 1931: 132).

Türk ülküsüne bağlı yeni kurumlar peşinde koşan Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanında, Yeni Turan'ın en çok göze çarpan şeyi ise, Türk kadını kurumlarıdır. O kadınları ile erkekleri birlikte çalıştırıyor. Giyimleri değişen, artık öğretmenlik yapan, hastabakıcı olarak savaşta askerlerin yarasını sarmaya giden, ordunun dikişini dikmek için kadın çalışma yurtlarında çalışan, Türk işleme sanatlarını uygulamak için ekonomik, insancıl, bilimsel bir sürü yönlerden uğraşa giren birçok kadın yetişmiştir (Adıvar: 17-18).

---

[202] Türk kadınları aynı erkekler gibi vatan müdafaası söz konusu olduğunda aynı erkek gibi cepheye gider ve savaşırlar (Muhiddin, 1934:104).

[203] Bkz. Hasan Kallimci, **Barışcı Alp,** İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları, s. 104; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 222.

1.4.1.10. Türklerin Gayrı Türklere Bakışı

Turancılık fikri, ırk olgusuna daha doğru olarak söylemek gerekirse Türk ırkının üstünlüğü üzerine kuruludur. Üstünlük kavramı iki olgu arasında düşük ve yüksek değer olarak düşünülen zıtlıklardan doğar. Bundan Türk ırkının üstünlüğü anlatılmak isteniyorsa, diğer ırklara Türklerin nasıl baktığı ve kendilerini bu ırklardan nasıl üstün buldukları açıklanmalıdır. Romanlarda adı geçen milletler, Çinliler, Ruslar, Ermeniler, Rumlar, Romalılar ve İranlılardır. Bu milletler ise Türklerin en fazla ilişki içinde olduğu milletlerdir.

1.4.1.10.1. Türklere Göre Çinliler

Türkler tarafından zalim denilen Çinlilere, başka bir yerde "köpek Çinliler" denilir. Bunda sebep tarihî ve coğrafîdir. Tarihî olarak Türkler Çinliler tarafından sürekli olarak kandırılmış veya bazı savaşlarda yenilen Türklere zulmedilmiştir. Coğrafî olarak eski Türk devletleri Çin sınırında kurulmuştur. Sınır komşuları arasında dostane ilişkiler olmadığında ve menfaat çatışması ortaya çıktığında birbirini sevmeme olgusu doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Burada da bu sebeplerden tarihî olgu olan dedelerimizin Çin'e vergi vermesinden dolayı Çinliler "köpek" sıfatıyla nitelenmiştir ve Bir insanın Çinli olması kötü olması için yeterli sebeptir.[204]

[204] Bkz. Oğuz Özdeş, **Oğuz Han Büyük Türk Romanı,** İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1964, s. 40; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kızıl Tuğ,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s. 18; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, s. 313.

Türklerin diğer milletlerden üstünlüğü hem dil hem de medeniyet yönündendir. Bundan dolayı Uygurlar medeni yönden üstünlük ifadesi ile romana girmiş, başka bir yerde ise, Çinliler Türklerden dil ve din olarak ayrıldıkları için "Tavgaç" adını almış, diğer milletler ise "tat" kavramı ile karşılanmıştır. Yazar dipnot olarak, Türk'ün hem ırk hem de ahlâk olarak üstünlüğünü ifade etmek için "Tavgaç" kavramının hilekâr ve yalancı anlamını vererek Çinliler'in bu özelliğini vurgulamıştır. Çinliler'in diğer özellikleri miskinlik ve şehirlerde pineklemektir. Zıtlıkları gösteren tasvir oldukça ilginçtir:

> Çin bizden kalabalıktır. Çinli'nin dinî cengi değil, miskinliği; yaylalarda avlanmayı değil, şehirlerde pineklemeyi sever. Çinli sizden her döl alışta yavruya kendi dilini, kendi dinini, kendi töresini aşılar. Bu yüzden süt bakracına düşen yağ damlası gibi gün geçtikçe yayılır, yel geçtikçe sararırlar… Bizim yolumuz gün batısıdır. Timuçin, Türkleri ardına al, gün batısına doğru git. Giderken de artık bir daha hiç ardına bakma! (Kozanoğlu, 2004: 18).

Ancak burada özellikle dikkat edilmelidir ki, her şey zıddıyla bilinir. Çinliler'de bu özelliğin olması Türk'ün ise mert olması, yalan nedir bilmemesi, cenk etmesi, yaylalarda avlanması, onun başka bir üstünlüğünü de ortaya koyar ki, zıtlıklardan üstünlük doğar. Zaten Türk'ü altından üstün gören ve kanı sağlam olduğu için Cengiz'i başbuğ seçen bir anlayış bunu gerektirir ve milletin üstünlüğünü bir şekilde ifade etme yoluna gider.Yalnızca Çinliler değil, Tibetli, Harezmli, Horasanlı, İranlı, Kıpçaklı, Rusyalı, Lehistanlı, Tunalı, Vistollu, Bohemyalı ve herkes onun nazarında tek bir görev için yaratılmışlardır: Türk'ü sevmek ve saymak!...[205]

[205] Bkz. Mümtaz Turhan Tan, **Cengiz Han**, İstanbul, Oğlak Yayınları, 2003, s. 42, 318; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kızıl Tuğ,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s. 18

Türkler Çinlilerden asker olmalarıyla ve kavrayışlarının daha iyi olmasıyla üstündürler. Çünkü onlar dokuma yapmak, yemiş yetiştirmek, filozof olmak için doğmuşlardır. Türklerin çocukları ile savaş sanatını onlardan daha iyi bilmektedirler. Bazen de Türkleri alçak gören Çinliler'e Türkler her bakımdan yüksek olduklarını bilek ve bıçak zoruyla öğretirler. Fakat ticarette Türklerden daha iyilerdir.[206]

Belirli bir dönemde Türk milleti, Çinlilerin himayeleri altına girmiş, ama onların dil, kültür, para, kuvvet gibi boyundurukları altında kalmamak ezilmemek için başkaldırmışlardır. Çünkü onlar Çinlilerden farklılardır. Bayrakları, yurtları ve milletleri her şeyin önünde gelir. Her şeyden önce Türkçe konuşurlar, bir Çinli gibi saçlarını uzatmazlar ve düşünmezler (Kozanoğlu, 2008: 91). Türklerin Çinlilerden farklılıkları şu cümlelerde açıkça belirtilmiştir:

> "Türkler çok akıllıdırlar, bilgiçtirler. Çinliler, daha çok gördükleri şeyleri, daha güzel benzetirler, daha güzel yalan söylerler, daha iyi adam kandırırlar, adam gönlü almak için daha çok alçalıp, katlanırlar; bir maymun gibi… Türkler ise akla gelmeyecek şeyleri birdenbire ortaya koyarlar. Türkler, başka uluslardan örnek almaktan hoşlanmazlar. Türkler, kendi büyüklerini içten sayarlar, yollarına can verecek kadar severler, fakat bu sevgilerini Çinliler gibi ortaya döküp bağıra, çağıra söylemezler. Dostlarına dostturlar. Bir kimseye düşman da oldu mu yüzüne söyleyiverirler. "Ben sana düşmanım, seni vuracağım kendini kolla!" derler." (Kozanoğlu, 2008: 78).

Çinliler güvenilmez insanlardır. Onlara arka dönmemek gerekir. Ne zaman Türk milleti onlara arkasını dönse hep haince vurulmuştur. Binlerce yıl hiçbir şey değiştirmemiştir. Hâlâ Çinli kızlar Türklerin sinsi düşmanıdır. Onların diğer güvenilmez yönleri insanları pusuya düşürmeleridir. Bir defasında Türkler pusuya

[206] Bkz. Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, s. 81, 382; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kolsuz Kahraman,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2008, s. 14.

düşürülmüş, binlerce Türk atlısı ölmüş, birçok Türk de esir alınıp Çin'e götürülmüştür.[207]

1.4.1.10.2. Türklere Göre Ruslar

Türkler tarafından sevilmeyen Ruslar, pis ve iğrenç insanlar olarak tanıtılır. Bu insanlar doğduklarında kalplerinde hıyanet ve zulüm vardır. Onların elleri ve ayakları pistir, bunun sebebi ise Rusya'nın kirini ayaklarında ve ellerinde getirmiş olmalarıdır. Cenabet olan ve domuzotuna benzetilen Ruslar'ın tükenmeyeceğine inanılır.[208]

Tatarlar eskiden olduğu gibi yine Ruslar'ı iğrenç görürler, ancak artık içlerinde korkuya benzer bir duygu da belirmeye başlamıştır. Özelde bir Rus olan İvan'ın ve genelde Rus ırkının acımasız olduğu asla değişmeyen bir gerçektir. Onları yıllar değiştiremediği gibi Tatarların içindeki merhamet duygusu da değiştiremez. Ruslar gâvur olarak adlandırılır, arabaları ise şeytana benzetilir. Türk her ne yaparsa yapsın, Rus'a benzeyemez, bunun olamayacağı ise, domuzdan kuzu doğması

[207] Bkz. Hasan Kallimci, **Gök Bayrak Aşkına,** Bilgeoğuz Çocuk Yayınları, s. 86; Oğuz Özdeş, **Oğuz Han Büyük Türk Romanı,** İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1934, s. 23; Orkun Uçar, **Metal Fırtına 4 Turan,** İstanbul, Altın kitaplar Yayınevi, 2008, s.217.

[208] Bkz. Cengiz Dağcı, **Korkuç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 37, 64; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 91, 137.

benzetmesiyle anlatılmaya çalışılır. Sonuçta Ruslar ve Türkler başka insanlardır, mayaları başka, kanları başkadır. Bundan dolayı birbirleri ile kaynaşamazlar.[209]

Rusların diğer özellikleri hain olmalarıdır. Kendi emelleri için insanları desiseler yaparak öldürmeyi çok iyi bilirler. Onların ikinci özelliği ise, yalancı olmalarıdır. Yaptıklarını karşı taraf yapmış gibi anlatır ve kendilerini kurtarırlar. Sömürmeyi çok iyi bilirler. Rus oldukları için para vermeyi sevmezler, her şeyi bedavaya getirme peşinde koşarlar. Sömürme işi, bazen yağmaya[210] dönüşür. Aynı zamanda onlar insan da değillerdir, onlar Ruslar'dır. Özellikle Bolşevikler için insaf ve merhamet uzak kavramlardır.[211]

Sürekli olarak Türkleri sömüren Rusya, "puşt ve pezevenk" olarak adlandırılır. Milletin kanını emen Rusya, yalnız kanını emmekle kalmamış, daha neler neler yapmıştır (Dağcı, 2007a: 492). Bundan dolayı "Türküm ve düşmanım sana kalsam da bir kişi" (Dağcı, 2007b: 8) mısraı çok değerlidir.

---

[209] Bkz. Cengiz Dağcı, **Korkuç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 71; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 207, 213, 230, 234.

[210] "- Yahudi! Rakı ver!

- Rakı ver! Avradını!..

- Sorma be! Al! Al! Al!

Levi dükkana doluşan, vahşileşmiş, saldıran haykıran adamların ayakları altında kalıyor, hay vayları artık işitilmez oluyordu." (Dağcı, 2007c: 289).

[211] Bkz. Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 270, 342, 343, 346, 380, 422.

1.4.1.10.3. Türklere Göre Diğer Milletler

Bu başlık altında Ermeniler, Rumlar, Romalılar, İranlılar incelenecektir.

Ermeniler de Türkler arasında pek sevilmezler. Hatta bir Ermeni'den alışveriş ettiği için arkadaşlığın son bulduğu bile olur (Dağcı, 2007c: 148). Her kuvvete boyun eğmeye meyilli ve kafası iyi çalışan (Işınsu, 2006b: 39) Rumlar gâvur, Romalılar ise köpek sıfatıyla adlandırılır. (Dağcı, 2007c: 316).[212]

İran da Türk düşmanıdır ve İran padişahlarından Minuçehir öldüğünde, "Bir Türk düşmanıydı, canı cehenneme!" diye söylenmektedir. Her Türk İranlıların Türklere yaptığı kötülükleri bilir, çünkü onlar barış içinde yaşamayı bilmezler. Yaptıkları ani baskınlarla oğulları öldürmüş, Türk yurtlarını talan etmişlerdir (Kallimci, BA: 12-13).

1.4.1.11. Gayrı Türklerin Türklere Bakışı

. Türkler, yabancılar, özellikle Ruslar tarafından Asyalı Barbar, hatta tek gözlüklü barbar olarak adlandırılır. Bu bakış Türkleri hiç sevmeyen Çinliler için de geçerlidir. Ancak Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları* romanındaki Rumlardan olan

[212] Bkz. Emine Işınsu, **Azap Toprakları,** Ankara, Elips Yayınları, 2006; 39; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 148, 316.

Hıristo örneğinde Türklere iyi bir bakış söz konusudur. Hıristo'nun Türklere millî ve dinî duyguların çok üstünde bir hasreti vardır.[213]

1.5. Turancılığın İdeolojik Bir Dayanak Olarak Algılanması ve Teşkilatlanma Şekli

Turancılık fikri hem ideolojik olarak bir temele dayanır hem de bu idelolojinin siyasi anlamda hayat bulması için belirli bir teşkilatlanmaya ihtiyaç duyar. Bundan dolayı tezimizde bu iki fenomenin romanlarda nasıl ele alındığı incelenecektir.

1.5.1. Turancılığın İdeolojik Bir Dayanak Olarak Algılanması

Eagleton'a göre, ideolojiyi tarafsız olarak altı şekilde tanımlayabiliriz:

1. "İdeoloji, toplumsal yaşamdaki fikir, inanç ve değerleri üreten genel maddi süreçtir. Bu anlamıyla ideoloji kültüre yaklaşır. Ancak daha dar bir kavram olur ve ona ışık tutar.
2. İdeoloji, toplumsal açıdan önemli, belirli bir grubun ya da sınıfın içinde bulunduğu durumu ve hayat deneyimlerini simgeleyen inanç ve fikirlere karşılık gelir. Burada toplumsal açıdan önemli ifadesine gerek vardır. Çünkü gereksiz bir toplanma grubunun yaptığı konuşma ideolojiyle uzak veya yakın bir ilişki içinde olmayacaktır. Burada ideoloji "dünya görüşü" kavramına yaklaşır.

[213] Bkz. Hasan Kallimci, **Gök Bayrak Aşkına,** İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları, s. 65; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 340; Emine Işınsu, **Azap Toprakları,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 39; Cengiz Dağcı, **O Topraklar Bizimdi,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007; 488.

3. İdeoloji çıkar çatışması durumunda, toplumsal grupların çıkarlarının meşrulaştırılması ve desteklenmesi anlamına gelir. Bu anlamda söz konusu grubun iktidarı değiştirmek için ideolojik çıkar peşinde koştuğu unutulmamalıdır.
4. Bu anlamda da grup çıkarlarının meşrulaştırılması ve desteklenmesi üzerindeki vurgu korunur, ancak egemen toplumsal gücün içine hapsedilerek.
5. İdeoloji, bir yönetici grup veya sınıfın çıkarlarını özellikle ikiyüzlülük ve çarpıtma yoluyla meşrulaştırmaya yardımcı olan fikir ve inançları simgelediği tanımıyla da sadeleştirilmiştir.
6. Bu tanımda ideoloji yanlış veya aldatıcı inançlar üzerindeki vurguyu korur, ama bu inançların egemen sınıfın çıkarlarından değil, bir bütün olarak toplumun maddi yapısından kaynaklandığına inanır." (Eagleton 2005: 17-59).

İdeoloji kavramının Marksizm'de rastlanan üç temel anlamı vardır:

1. Belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar dizgesi,
2. Gerçek ya da bilimsel bilginin karşıtı olan düşsel inanç, yanlış düşünceler ya da yanlış bilinç dizgeleri,
3. Anlam ve düşünce üretiminin genel süreci.

Buradaki ilk maddede sınıfa özgü inançlar ele alınmış; ikinci maddede yanlış düşünceler veya yanlış bilinç, bilimsel bilgi ile karşılaştırılmış; üçüncüde ise, bu ilk iki maddenin genel süreci anlatılmaya çalışılmıştır (Williams, 1990: 48).

Marksist ideoloji kuramının tanımını yapmak oldukça zordur. İdeoloji kavramının ilk olarak ortaya çıkışı, 18. yüzyılda, metafizik ve dinî ön yargılardan bilime ve fikirlerden bilgiye ulaşılsın diye fikirlerin kaynağının rasyonel araştırmasını içeren fikirlerin yeni bilimine karşılık olarak kullanan (Soleçki, 1993: 558) Fransız filozofu Destutt De Tracy tarafından olmuştur. Ona göre, ideoloji zoolojinin bir dalıdır. Daha sonraki dönemde de ideoloji metafizik olarak algılanır. Napolyon ise, metafiziği uygulanamaz kuram ya da soyut yanılsama olarak

algılamış, Marks da bu fikri kabul etmiştir. Yalnızca Napolyon'un ucu açık olan belirsiz ölçütünün yerine Marks, çeşitli kuramsal ürünlerin kökenleri ve gelişiminin işlenebileceği gerçek tarih zeminini koydu. Kişisel çıkar fikri, düşüncelerin gerçek temelinde bulunuyordu. Bir süre sonra Karl Marks, "maddi gerçeklik" ile ideoloji kavramını birleştirir. Maddi gerçeklik kavramıyla birlikte bilinç kavramı da önemli bir rol oynar Marks'ın düşüncesinde. Onun bilinç kavramı, toplumsal tarihsel anlayış içerisinde görülür ve somut tarih fikriyle iç içe geçerek diğer tarihçilere karşı kullanılır. Maddi gerçeklik ve bilinç kavramı ise, emek ile birleşir. Çünkü bir mimarın bina yapmasıyla, arının bal yapması farklıdır. İkisinde de emek vardır, ancak mimar ilk önce bilinci sayesinde tasarlar ve maddi gerçeklik ile onun yaptığını somutlaştırarak görmemize imkân sağlar. Onun, yaptığını vücuda getirmesi emeğin ürünüdür (Williams, 1990: 49-54). Marks'a göre, insanlığın gerçek sorunları toplumsal çelişkilerden doğar. Bu çelişkiler, gerçeği çarpıtarak yönetici sınıfa hizmet eder. İdeoloji ile ekonomik ilişkiler arasında belirli bir bağ kuran Marks'a göre, dolaşım alanının oluşturduğu görünüşler dünyası, yalnızca ekonomik ideoloji biçimlerini yaratmakla kalmaz, aynı zamanda insanın doğuştan getirdiği haklarının cennetidir (Bottomore 2005: 292-296).

Daha sonra ideoloji, Engels ile birlikte bilimsel sosyalizm adını alır ve bilim ile birlikte yürür. Bilimin kökeninde "yaşantı" ve "deney" denilen iki kavram vardır. Bu iki kavram sosyalizm fikrini ve dolayısıyla ideolojiyi kısırlaştırır. Çünkü bu fikir varsayımlarla ve savlarla ortaya çıkar ve sonra kurama dönüşür. Oysa bilim, savlara ve varsayımlara izin vermemektedir (Williams 1990: 54-55).

İdeolojiyi işbölümünün bir sonucu olarak gören fikre göre, ister proleter ister burjuva olsun tüm insanlar işbölümü ile bazı nesneleri vücuda getirirler. Devrimin

olabilmesi için de devrimci grubun arasındaki işbölümünün de önemini yadsımamak gerekir (Williams 1990: 56-57).

İdeoloji kavramı üzerinde düşünenler arasında Gramsci, Plehanov, Labrido gibi düşünürleri görmek mümkündür. Ancak bu fikirler genelde bilinç kavramı etrafında yoğunlaşırken, 19. yüzyılda Lenin'le birlikte ideoloji kavramı, sınıfsal ve politik bir anlam kazanır. Lenin'e göre, sınıfların karşı karşıya geldikleri bir durumda, ideoloji yönetici sınıfın çıkarlarıyla, ideolojinin eleştirisi ise, tahakküm altındaki sınıfın çıkarlarıyla bağlantılı olarak ortaya çıkar (Bottomore 2005: 292-296).

Lukacs, ideoloji kavramını hem burjuvada hem de proleter bilincine gönderme yapmada kullanır. Lukacs'a göre, Marksizm "proleteryanın ideolojik ifadesi" veya "savaş halindeki teslimiyetine" yol açacak proleteryanın "en güçlü silahı"dır. Proleteryanın ideolojik olarak tahakküm altında olması Lukacs'a göre, kapitalist ekonominin şeyleşmiş görünüşleri içinde yer alan proleteryanın durumu ve pratiğidir (Bottomore 2005: 292-296).

Lenin'in ideolojisiyle yaklaşımı Garmsci'yi de etkiler. Gramsci organik ideolojiler üzerinde yoğunlaşır. Bu anlamıyla ideoloji "sanat, hukuk, ekonomik etkinlik, bireysel ve kolektif hayatın bütün belirimlerinde üstü örtük olarak bulunan bir dünya görüşüdür." Gramsci'ye göre, ideolojiyi aydınlar yaratır, ancak aydınlar ve aydın olmayanlar arasında bir ayrım yapılamayacağı gibi, her sınıf kendi organik Marksist ideoloji anlamıyla, eksik bir bilincin yerini almayıp, kolektif bir iradeyi sınıfta mevcut tarihsel bir yönelimi ifade eder (Bottomore 2005: 292-296).

İdeolojiyi ekonomik ve politik olarak sosyal gerçekliğin doğru doğallığını gizlemeye yardım eden bir sosyal pratik olarak gören ve onu var olan gerçek hâllerin

hayal ilişkilerinde yaşayan insanların, hayal, fikir ve mitlerinden oluşan temsil sistemi olarak tanımlayan (Soleçki, 1993: 559) Althusser ise, genel ideoloji ile özel ideolojiyi birbirinden ayıran bir ideoloji tasnifi yapar. Genel ideoloji, toplumda uyum sağlama işlevini yüklenir ve bu ideoloji sınıf egemenliğini ön plana çıkaran özel ideolojiyi belirler. Bu yeni işlev, bireylerin toplumla arasındaki hayali ilişkiler ile bireyleri çağırarak onları üretim formeli içinde belirli bir noktaya koymak ve onlara kendilerine düşen görevleri yapma ideasını verme koşuluyla ideoloji görevini yerine getirir. İdeolojiye tek engel bilimdir. Üstyapının farklı bir şey söylemediğini ifade ederek, bilim ayrı bir noktaya konulunca ideoloji hayat üzerinde söz sahibi olur, ancak bu hile sonuç vermez (Bottomore, 2005: 292-296). Sanatın kökeninde de, Althusser'e göre, ideoloji vardır.

İdeoloji kısaca böyle tanımlandıktan sonra Turancılığın bir ideoloji olup olmadığını tartışmak yerinde olacaktır. Tarihte devletlerin sürekli bir hayata kavuşmaları için geçerli tek yol, birlik ve beraberlik içinde hareket etmeleridir. Ancak bu Türk milleti içinde her zaman mümkün olmamış, iktidar kavgaları, menfaat ilişkileri, bey-boy tartışmaları sürekli olarak Türkler içinde bir birlik olma ümidini ortadan kaldırmıştır. Ancak savunulan Türk birliği ilk defa vücuda gelebilecek bir birleşme olmayıp, Hunlar, Göktürkler, Avarlar, Cengiz ve en son Timur tarafından vücuda getirilmiştir (Yeniçeri, 2005: 295-362).

Mete döneminde Türkler bir araya getirildikten sonra, bizim meşhur yazıtlarımız olan Orhun yazıtlarında birliğin önemi vurgulanmış, birlik içinde hareket etmeyen toplulukların yok olup gideceklerinden bahsedilmiştir. Uygurlar döneminde vücuda gelmiş olan Göç Destan'ında bu defa birlik ve beraberlik için önemli etkenlerden biri olan iyi yönetici fenomeni dile getirilir. Burada bir kaya

unsurunun çeşitli hediyeler veya bazı önemli vaatler sonucunda Çinlilere verilmesi neticesinde devletin yıkıldığı anlatılır. Oysa kayanın özelliği aslında halkı bir arada tutması ve bundan dolayı kutsal sayılmasıdır. Bunun değerini bilmeyen yönetici kayayı materyalist bir bakış açısıyla ele almış, maneviyat yönünü hesaplamamış ve ülkesinin helakine sebep olmuştur. Moğol hanlarından Cengiz ve Timur zamanlarında da Türk Birliği gerçekleştirilmiş, ancak Moğolların devlet anlayışlarının sonucu olarak, kurulan birlik uzun süreli olmamıştır (Yeniçeri, 2005: 295-362).

Yukarıdan beri bahsettiğimiz birlik ve beraberliğin önemi dikkate alındığında bazı dönemlerde vücuda gelen birliğe Türklerin neden ihtiyacı vardı? sorusuna cevap aramak gerekecektir. Bu sorunun cevabının kökleri 16. asıra dayanır. 15. yüzyılda İstanbul fethedilmiş ve Bizans'ın yıllar süren varlığına son verilmiştir. 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman tüm Avrupa'yı kasıp kavururken 1552 yılında Kazan Tatarları Rusların komutanı Korkunç İvan tarafından katledilir. Bu ülkenin Rusya'ya karşı bir tampon bölge olduğunu Osmanlı sonra anlayacak, ancak iş işten geçmiş olacaktır. Bu ülkedeki erkeklerin tamamı ortadan kaldırılır, yalnız kadın ve çocuklar sağ bırakılır. Yani tabiri caizse kadınlar askerlerin önüne atılır. Osmanlı bu dönemde İspanya'daki Yahudilere yardım etmeye çalışırken, kendi soydaşlarını ihmal etmiş, bu küçük ihmal belki de yıkılmasına sebep olmuştur (Yeniçeri, 2005: 295-362).

Ruslar 1552 tarihinden 1917 yılına kadar Türk cumhuriyetleri üzerinde baskısını sürdürmüş, onları birbirinden ayırmak için çeşitli programlar vücuda getirmiştir. Kültürel ve fiziki birlik mefhumlarını yok emek isteyen Ruslar, Türklük, Türkçe ve Müslümanlık üzerinde politika geliştirirler. İlk önce Hıristiyanlık propagandası ile Müslümanları Hıristiyan yapmaya çalışmıştır. Bunun için de çeşitli

vaatlerde bulunmuştur. Hıristiyan olan kızlara yüksek mevkilerdeki Ruslarla evlenme hakkı vereceği gibi. Ancak buna rağmen yine de fazla kimse Hıristiyan olmamıştır. Bazı dönemlerde kilise yapımında Müslüman işçileri kullanmaktan da çekinmemiştir (Yeniçeri, 2005: 295-362).

Çabuk bir şekilde ilerleme kaydedemeyen politikasını bu defa İlminskiy adında bir bilim adamı düzenlemeye çalışır. Buna göre;

1. Hıristiyanlaşmış aydınların eğitilmesi,
2. Volga Tatarları için Kiril yazı dili geliştirmek,
3. Ortodoksluğun en tehlikeli rakibi olarak gördüğü aydın Müslüman zümresini teşkil eden Cedidizmin önünü almaktı (Yeniçeri, 2005: 295-362).

Daha önce Çinliler tarafından uygulanan politika, bu defa daha sistemli olarak Ruslar tarafından uygulanmaya başlanan Panislavist hareketlere karşı Türklerin tek çıkar yolu Pantürkist hareketler ile birliğini vücuda getirmekti (Yeniçeri, 2005: 295-362).

Orta Asya'daki halklar Rusya baskısından kurtulmak için çeşitli yollar aramışlardır. Bunlardan ilki Sultan Galiyev'e aittir. Ona göre Türkler ünitarist bir yapı ile birleşebilir ve kurtulabilirdi. Rusların komünist rejimi kabul ettikten sonra merkeziyetçi yapıdan ayrılmayacağını çok çabuk anladı ve şöyle bir fikir geliştirdi:

> "Katıksız ve kayıtsız bağımsızlık ilkesinden hareketle, bütün ezilmiş halkların merkezi bir devlet içinde, kültürel özerkliğe dayanan bütüncül bir yapı oluşturulması." (Yeniçeri, 2005: 295-362).

Bu fikrin ortaya atılma sebebi ise, ayrı ayrı kurulacak olan devletlerin kısa sürede yok olup gideceğiydi. Bu fikri kabul etmeyen diğer grup federatif yapıyı savunuyordu ve grubun başında Zeki Velidi Togan vardı. Ona göre, bütün Türk

grupların kendilerine ait kültürü, dili ve yapısı mevcut olduğundan devletlerin bir arada olması kendilerine ait kültürlerini yok edebilirdi. Bundan dolayı ayrı devletler kurulmasını istediler ve Sultan Galiyev'in gayet mantıklı olan fikrine, iyi niyetli bile olsalar, sekte vurdular. Sultan Galiyev'in fikrini mantıklı bulan Mustafa Kemal Paşa'nın direktifi ile Türkistan'a gönderilen İsmail Suphi Bey'n teşebbüsleri neticesinde "Türkistan Millî Birliği" teşkilatı kuruldu. Zeki Velidi Togan ve diğer federatif fikrin ileri gelenleri ülkeden ayrılmak zorunda kaldılar (Yeniçeri, 2005: 295-362). Bundan sonra sistemli bir şekilde ilerleyen Türkçülük, hatta Türkçülüğün farklı bir izdüşümü olan Turancılık hakkında bundan yetmiş yıl önce Gazi Mustafa Kemal Atatürk şu sözleri söyler:

> "Milliyet davası siyasi bir mücadele konusu olmadan önce şuurlu bir ülkü meselesidir. Şuurlu ülkü demek müspet ilme, ilmî usullere dayandırılmış bir hedef ve gaye demektir. Türkiye dışında kalmış olan Türkler ilkin kültür meseleleriyle ilgilenmelidirler. Nitekim biz Türklük davasını böyle bir müspet ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal ötesindeki Yakut Türklerinin dil ve kültürlerini bile ihmal etmiyoruz." (Yeniçeri, 2005: 334).

Günümüze bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti'ni 21. yüzyılın lideri olarak gören Clinton'un fikirlerine sahip kişi sayısı hiç de az değildir. Amerika ve Rusya Türkiye'nin güçlü bir devlet olmaması için çeşitli fikirler öne sürmekte ve bunları uygulamaktadırlar. Rusya'da Jirnovski'nin şu açıklamaları bunun en açık delilidir:

> "Bugün Türkiye, etki alanını Rusya'ya karşı yönlendirilmiş askeri-jeopolitik ve ekonomik bloka dönüştürmek için son hazırlıklarını bitirmektedir. Büyük Turan'ın temel hedefi Türkiye ve arkasındaki Nato ülkelerinin Rusya'nın etki alanını geçerek Orta Asya ve Hazar bölgesinin hammadde yataklarına direkt çıkışıdır. Projenin zayıf yanı, Türkiye ile Azerbaycan arasında direkt bir sınırın olmayışı, Ermenistan ve Gürcistan'ın kalıcı

egemenliklerini Rus askeri üslerinin koruması, fakat en önemlisi ise, Kürdistan sorunudur. Projenin gerçekleştirilmesi, Rusya'nın parçalanması ve tarih alanından silinmesi demektir. Büyük Turan Projesine karşı koymanın tek yolu Rusya, Ermenistan ve İran'ı içine alan düşey jeopolitik eksen oluşturmaktır. Bu birliğe, Gürcistan, Irak ve perspektif olarak uzun bir dönemde Kürdistan'ın katılımı Avrasya topraklarındaki istikrar sorununu uzun bir dönemde çözmeye izin verecektir. Rusya'nın askeri ve ekonomik potansiyelinin darbelendiği ve birkaç yıldan önce yeniden kurulamayacağı bu şartlarda, Türk yayılmacığına karşı koyacak en etkili yol, Türkiye'nin dış politik yayılımını kısıtlayacak yoldur, yani Türkiye'de istikrarsızlık yaratmaktır. Şu anda Kürtler, etkili bir bağımsızlık mücadelesi için gerekli olan örgütsel ve politik yapıları oluşturmuşlardır ve sadece askeri teknolojik kısmen askeri-politik yardımın olmaması, Ankara'ya Kürdistan'ı kontrol etme imkânı vermektedir. Bu yüzden Kürt özgürlük hareketine Rusya tarafından yapılacak nispeten sınırlı bir yardım bile, Türkiye'yi kendi iç sorunları içinde tutmaya imkân verecektir. Türkiye'yi bölme perspektifinde ise, arkasında Moskova-Tahran ekseni ülkelerinin duracağı Kürdistan, askeri politik bir hassas dengeyi Ankara'nın önüne koymalıdır… Türkiye'nin tarafsızlaştırılmasında en etkili yöntem Kürt özgürlük hareketine yardımdır."(Yeniçeri, 2005: 346).

Buna benzer ifadeler Amerika ve bazı devletlerin de stratejileri içinde yer almaktadır. Ancak Türkiye dışında bir Orta Asya ülkesi olan Kazakistan Türk Birliğini oluşturmak için çeşitli atılımlar yapmış, Özbekistan ve Kırgızistan ile birlikte ekonomik birlik oluşturma çabaları içine girmiştir. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev ülkenin on yılı üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Bu devlet tek başına ayakta kalamayacağının, yaşayabilmek için diğer Orta Asya'daki devletlere ihtiyacı olduğunun farkındadır. Hâl böyle olunca 21. yüzyılda Türk Birliği bir ideoloji değil, belki de bir zorunluluktur (Yeniçeri, 2005: 295-362).

İncelenen romanlara göre, Turancılık fikrinin ideolojik bir dayanak olarak algılanmasının arkasında yeten temel sebep, komünizm düşmanlığıdır.[214] Komünizm

[214] Komünizm düşmanlığının kökeninde, köylü insanın şehirleşememesi, sosyalist fikirlerin mazlum dünya devletleri teorisine Türk milletini dâhil etmek istememe, ahlak yönünden komünistleri düşük görme yer alır (Taşkın, 2008: 618-634). Yazara göre, reel sosyalizmin cinsiyet ilişkilerindeki koyu ahlakçılığı görülmek istenmemiştir (Taşkın, 2008: 631). Burada yazar haklı olabilir, ancak kendi doğrularını kanıtlamak peşinde koştuğuna dair de bir sav ileri sürülebilir. Yazar burada reel sosyalizm derken neyi kastettiğini açıkça belirtmemektedir. Bu da okuyucuyu cidden soru işaretlerine boğmakta, fakat bu soruların cevabını okuyucuya vermemektedir.

Buna karşılık, İlhan Darendelioğlu'na göre, Türkiye'de komünist propaganda yapmak veya Komünist Partisi kurmak T.C. Kanununun 141 ve 142. maddeleriyle yasak edilmiştir. Bundan dolayı hiçbir komünist "Ben komünistim" diyememektedir. Onlar yıkıcı, bölücü ve tahrik edici bir yapıya sahip olup, dine, Allah'a, ahlaka, tarihe ve geleneklerine karşı olmaktan öte düşmandırlar. Fakir insanların duygularıyla oynamaktadırlar (Darendelioğlu, 1976: 7-12). Prof. Dr. Ramazan Kaplan ise, Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* adlı romanından hareketle bu sistem hakkında şunları söyler:

> "Işınsu'nun eserinde, hangi kesimden olursa olsun, insanı insanlık dışı yollara sürükleyen temel faktör sistemin kendisidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, adeta insanların birbirlerine güvenmemeleri esasına göre kurulmuş, insanı insana düşman ve köle eden bu sistemde, gizlilik asıl prensiptir. Kendisi hakkında karar verme yetkisi olmayan insan, sistemin mekanik bir parçası gibidir. Önemli olan insan değil, partinin çıkarlarıdır." (Kaplan, 1990d): 60).

Nihal Atsız'a göre, tarih, coğrafî konum ve kader Türklük ile Moskofluğu ezelî düşman yapmıştır. İlk olarak ad yönünden Türkleri Ruslardan üstün gören Atsız, "Türk" kelimesinin "medenî" ve "kuvvetli" anlamlarına geldiğini belirtir. Ancak "Rus" kelimesi köle anlamına gelmektedir. Ruslar Korkunç İvan ve Deli Petro'yu yetiştirirken, Türk milleti ikinci öğretmen olarak kabul edilen Fârâbî'yi yetiştirmiştir. Tarihî olarak da Ruslarla yapılan birçok savaş sonunda Anadolu çok sayıda şehit vermiş, buysa Anadolu'nun taşını ve toprağını Rus düşmanlığı ile yoğurmuştur. Bundan dolayı Türkçe'de Moskof "hain, kötü" anlamlarına gelmektedir (Atsız, 1997: 301-307). Ruslara ve

düşmanlığının kökeni, Rusların Komünizmi yayma politikası sonucu, Orta Asya Türklüğüne yaptıkları zulüm ile millî duyguların rejim tarafından ortadan kaldırılmasına ve bu sistemin özel mülkiyet hakkına karşı olmasına dayanır.

Sovyet Rusya'nın 1917 yılında gerçekleştirilen devrim sonrasında Komünizm sistemine geçişi kolay olmamıştır. Ancak geçtikten sonra komünizmi yayma peşinde koşmaya başlarlar. Onların yayılmacı politikalarında Orta Asya'ya doğru bir eğilimin olduğu göze çarpar. Gittikleri yerlerde kolhoz denilen kolektif tarım çiftlikleri kurarlar. Buralarda Türkler oldukça eziyet çekerler ve her şeyin üstünde görülen kolhoza oldukça kızanlar onu hem "musibet" yani aniden gelen felaket olarak görür hem de "Tanrı mı" diye bir soru sorma ihtiyacı hissederler. Kolhozları kuran komünizm ideolojisi içindeki Rusya, yayılmacı politika neticesinde Tatar Türklerini demir çemberlerle çevirmiştir. Kolhoz, komünizm gibi Rusya'nın bütün isteklerini Tatar Türkleri kabul ederler. [215] Ancak Rusya'nın isteği Tatar Türklerini yok etmektir

---

dolayısıyla komünizme düşmanlığımızı özetleyen Nihal Atsız komünizm hakkında şu tespitlerde bulunur:

> "Komünizm ise, bugünkü tatbikatı ne olursa olsun milliyet, din, hürriyet ve mülkiyetin aleyhinde olduğu gibi iktidara geçmeyi de zorbalıkla başarmak isteyen düşünce tarzıdır. Gerçi bunu söktürememiş ve mülkiyeti de, dini de, hatta milliyeti de kabul etmiş ise de son gaye olarak, cihan hâkimiyetini sağladıktan sonra yine bunları kaldırmayı deneyecek, yani insanlığın kaç bin yılda vardığı olgunluğu kökünden yıkarak manevî sarsıntılara yol açacak, teknik seviye ne olursa olsun, insanları ruh yapısı bakımından hayvanlaştıracaktır." (Atsız, 1997: 315).

[215] Şunu da ifade etmek gerekir ki, Orta Asya Türklüğü Komünizm ve Sosyalizm fikirlerinin ne olduğunu bilmemekte hatta söyleyememektedir.

(Dağcı, 2007a: 65, 78, 79,80). Bunu Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* romanındaki şu bölümde açıklar niteliktedir:

> "Komünistlik, Rusya'nın diğer milletleri tutsak edip, kendisine hizmet koşturmak için icat ettiği bir vasıta." (Işınsu, 2007: 64).

Ruslar Komünizm fikrini yaymak istiyorlarsa da, sosyalizm Ruslar dışında bir milletin ağzında iyi durmamaktadır (Dağcı, 2007a: 128). Ancak burada bir çelişki mevcuttur, komünizm felsefesini yaymaya çalışan Ruslar, aynı zamanda kendileri dışında herhangi bir millette komünizmin iyi durmayacağını söylemektedirler. Burada Rusların kendi komünizm sistemleri içinde bile kapalı bir şekilde milliyetçilik duyguları beslediklerini gösterir. Ancak Tatarlar kendi millî benliklerini korumak sevdasına düştüklerinde milliyetçilik yapmak ve burjuvacı duygulara saplanmakla suçlanmıştır. Bu güçlü olma düşüncesinin haklılık konusundaki tek etken olduğu yapının dışavurumudur.

Komünist fikre göre, halkın içinde yer aldığı coğrafî durum, din, gelenekler komünizm kuruluşunda önemli rol oynamaz. Bunlar zararlı alışkanlıklar olup, burjuvanın ve milliyetçi duyguların sonucudur. Bunlar yıkılmalı komünizm her ne

---

Onlar yaşamak istemekte, ne kapitalizm, ne sosyalizm ne de burjuvanın anlamını bilmemektedirler (Dağcı, 2007a: 155-156), Bunun yanı sıra Sosyalizma ve proleterya kavramları da Tatar köylüsü için bir şey ifade etmez (Dağcı, 2007c: 389).

Aynı zamanda Tatar Türkleri komünizm adını bile söyleyemez ve buna "komolizma" der. Bunu da Ruslar uydurduğu için Tatar milletine uymadığı kesindir (Dağcı, 2007c: 28). Tatar köylüleri tarafından Kala Mala (Dağcı, 2007c: 29) olarak tanınan Karl Marks'ın Alman olmadığını düşünürler, çünkü Alman'dan böyle bir şey çıkmaz, ya Rus'tan çıkacaktır ya da Yahudi'den (Dağcı, 2007c: 29).

pahasına olursa olsun kurulmalıdır (Dağcı, 2007a: 110).[216] Fakat her türlü oyuna karşı Tatar Türkleri kendi millî ve dinî benliklerini korumayı başarmışlardır.[217]

Bunun yanı sıra Rusya'nın Türkler arasında uyguladığı siyaset olan her Türk topluluğuna farklı bir isim vererek onları birbirinden ayırma, Turancılık fikrinin Türkler tarafından kabul edilmesinde önemli rol oynar.[218] Bunun farklı bir şekilde

---

[216] Bu fikir minvalinde ifadeler, Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* romanında da devam eder.

> "Marks dine ve milliyete düşmandır. Marks, Bulgar ve Rus Türklerin düşmanlarıdır. Çünkü geçmişte kafaları taşla ezerken, bugün yalan yanlış bilgilerle doldurup yok ediyorlar. Çünkü onlara işçi ve köle lazım." (Işınsu, 2007: 65).

[217] Kendi millî ve dinî benliklerini korumalarına örnek olarak, Rusya'nın bütün sıkıştırmalarına karşı Tatar Türkleri oruç tutmaya devam ederler. Bundan dolayı anlatıcı "Tatar bunlar! Komünizm dediği şey öyle kolay kolay girmez bunların kafalarına!" (Dağcı, 2007a: 87) ifadeleri kullanır. Bu ifadelerde Tatarların komünizmi Rusların asimile çabalarına rağmen kabul etmedikleri gizlidir. Zaten bu millet düşmanlarına bir kuzu gibi teslim olmayacaktır, bundan farklı bir şeyler düşünenler, bunun böyle olmayacağını göreceklerdir (Dağcı, 2007a: 140).

Türk toplulukları kendi millî özelliklerini muhafaza ederler. Özellikle komünizm içindeki millî meseleleri iyi tetkik edenler vardır. Ancak komünizm dışına çıkmadıkları için dış dünyayı bilmemektedirler. Fakat millî ruhu okşayan en ufak bir türkü nakaratı dinlediklerinde gözleri dolan Türklere karşılık, Rusya'nın da durumu pek farklı değildir. Birçok Rus vatandaşı medeniyetten uzaktır, ancak bunların bir milyonu medenidir. Bu da tüm Rusları ve diğer halkları yöneten gruptur. İşte Türklerin de beş yüz bin medeni nüfusu olsa, bazı sorunlar çözülecek ve esaret son bulacaktır. Rusya'da yaşayan halkların hepsi farklı bir şekilde yaşayabilmeli kendi millî benliklerini koruyabilmelidirler. Uyanış Türk halkları içinde başlamalıdır, bunun başlatan kişi belki unutulur, ancak kendisinden sonra gelenler bunu daha ileriye götüreceklerdir (Dağcı, 2007a: 320-323).

[218] Ruslar Türk halklarına Tatar, Çerkez, Türkmen, Kazak, Özbek, Azer, Karakalpak, Çeçen, Uygur, Kabardı, Başkırt, Kırgız demektedirler. Bunların hepsi yalan olup, bu halkların hepsi Türk-Tatar'dır. Bunu Başkırt, Kazak, Kırgız ve Tatarların her biri bilir (Dağcı, 2007b: 22). Rusya'nın Türk halkları

ifadesi ise, Rusya'nın Orta Asya Türklüğü arasında milliyetçilik ve din unsurunun yok ederek Türk birliği düşüncesini ortadan kaldırıp, böl-yönet politikasını uygulamasıdır.[219] Bu poltikayı uygularken bazen zulüm derecesinde Orta Asya Türklüğüne zarar verir.[220] Bundan dolayı Türkler arasında Ruslar sevilmezler.[221]

---

birbirinden ayırmak için uyguladığı siyaset, Türk halklarının her birine farklı bir isim vererek onları birbirinden ayırmak olmuştur. Bunu fark eden çeşitli kişiler bunu dile getirmiş olsalar da, yıllar boyunca kafalarına nakşedilen bu farklılık ve ötekilik onları hegemonya altına almış, birbirleri ile birleşmelerini engellemiştir. Yukarıda bahsedilen doğrudan doğruya Turancı psikolojinin ve Türk üst kimliğinin sonucu olarak hafızalara nakşedilmek istenen asıl düşüncedir.

[219] Rusya Kafkas halkları arasında milliyetçilik ve din duygularını yok etmek için vahşi politikalar izlemiştir. Rusya böl-yönet politikasında kısmen başarılı olmuş, Kafkasya'da yaşanan anlaşmazlıkların kökeninde, tarihten günümüze gelen Rusya'nın çıkardığı anlaşmazlıklar vardır (Duru, 2007: 290-291).

[220] Kafkaslarda yaşayan halklar geçmişte olduğu gibi bugün de doğrudan veya dolaylı olarak baskıya ve şiddete maruz kalmaktadırlar (Duru, 2007: 286). Bundan dolayı Akmescit, Mekke ve Medine'ye benzetilir. Çünkü zulüm altında kalan bu şehirler ile Akmescit arasında bu yönde bir bağlantı vardır (Çokum, 2008b: 170).

Pek çoğu sıcak savaşın içinde bağımsızlıklarını, kendi örf ve âdetlerini koruyabilmek ve özgürce yaşayabilmek için canlarını vermektedirler. O gün olduğu gibi bugün de masum ve zavallı halk zulme maruz kalmakta, kendilerine uzanacak bir yardım eli beklemektedirler (Duru, 2007: 286).

[221]Yukarıdaki belirlenen sebeplerden dolayı Rusya'yı sevmeyen Turancıların bu fikirleri Rus düşmanlığı şeklinde gün yüzüne çıkar. Bu çıkış, yalnızca Türklere yapılmamış, Rusya gittiği her yere aynı derecede kötülük etmiş, yakmış, yıkmış ve halkı mahvetmiştir. Varşova'ya çıkan yalnızca Alman askerleri değil, Beyaz Rus, Moğol, Çerkez… Asya'nın yarısıdır. Polonya'da savaşın başlaması bir Rus Bolşevizmi ve Alman düşmanlığı başlatmıştır (Dağcı, 2005b: 66, 91).

Türklerin Rusya'ya olan düşmanlıkları tarihsel bir süreç zarfında vuku bulmuştur. Bunların tabii neticesi olarak Türklerin arasına giren Ruslar, onlardan çizme bile aldığında lokmaya zehir katılmamasına hayret ederler (Çokum, 2008b: 54).

Komünizm düşmanlığının arkasında yatan diğer problem ise, insanların özel mülkiyet haklarının ellerinden alınmasıdır. Toplumların dönüşümü öğretisine göre, feodal toplumdan kapitalist topluma, kapitalist toplumdan sosyalist topluma, sosyalist toplumdan ise Komünist topluma geçilecektir. Komünist toplum Marksist kurama göre toplumların evriminin kaçınılmaz sonucudur (Moran, 2004: 43). Marksist kuramın temelinde yer alan toplumcu gerçekçilik insanın diğer hayvanlardan ayıran yönlerini vermek isterken, toplumun özel mülkiyete dayalı olarak insana yüklediği alışkanlıklardan da insanın sıyrılmasını ister (Suçkov, 2002: 234). Buna bağlı olarak her şey devletin malı olduğu ve halkın devlet için çalıştığı ve özel mülkiyet hakkının olmadığı söylenebilir. Akmescit'in İlçesinin Çukurca köyünün Lenin Kolhozu Ruslar tarafından bilinmektedir. Burada beş yüz hektarlık alan ekilmemiştir. Çünkü bu bölge halk tarafından kullanılmaktadır. Yani Marksist öğreti veya Rus Bolşevizmi için özel mülkiyettir. Bunu duyan Rus yöneticileri, bu bölgeye gelmiş, soruşturma başlatmıştır (Dağcı, 2007a: 41).

Komünizm düşmanlığı Orta Asya halkları içinde varlığını devam ettirse de, Tatarların içinde komünizm ideolojisine dâhil olan kişiler de vardır. Komünizm ideolojisine dâhil olmalarının sebebinin kendi milletleri olduğunu söyleyen bu kişiler, öz halklarını düşmanlarıyla birlikte yok etmek için çalışmaktadırlar. Onlar bir ellerinde kırbaç, öbür ellerinde Rus bayrağı kendi halklarını sürmektedirler (Dağcı, 2007a: 137, 139).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı gibi Turancı düşüncede belirgin bir komünizm düşmanlığı göze çarpar. Orta Asya'da Komünizm düşmanlığı böyle gelişirken Türkiye'de derin bir sol düşmanlığını da farklı anlamda kullanırsak buna

eklemek gerekir. Bu düşmanlığın kökeninde ise Turancılara yapılan kötü muameleleler[222] ile komünistlerin devlet düzenini değiştirme istekleri[223] vardır.

Bulgaristan'da komünizm düşmanlığının sebebi, komünistlerin okullarda komünist propagandası yapmaları ile Türkçe üzerinde oynamalarıdır. Komünist okullarda eğitim alan Türk çocuklar insanların kafalarını karıştırmak için polise

[222] Özellikle II. Dünya Savaşı'nın gelişim seyri Almanya lehine geliştiği müddetçe tarih kitapları Kerkük'ten değil, Orta Asya'daki Türklerden bahsetmektedir. Ancak II. Dünya Savaşı Rusların lehine gelişince Hasan Âli Bey Maarif kadrosunu solcularla doldurur. Bu kendisine bir açık mektupla bildirilince kıyamet kopar. Bu yıllarda millî eğitim komünizmin açık yuvası haline gelmiş, yenik Almanya'ya karşı Rusya'ya şirin görünmek için Türkçülere yapılan hareket, Turancılık suçlaması ile hapse girenlerin, işkence görenlerin, sonradan Türk hâkimi önünde beraat ettikleri unutulmuştur. Hatırda kalan onları vatan haini ilan eden Milli Şef'in on dokuz mayıs nutkudur (Işınsu, 2006a: 65). Kendilerine yapılan bu hareketlere bağlı olarak Türkiye'de Türkçüler ve Türkçülüğün faklı bir izdüşümü olan Turancılar Komünizme düşman olmuşlardır.

[223] On altıncı asırda bir Türk Cumhuriyeti meydana getiren kızın adı İnci Devrim'dir. Selim Pusat onu soyadına göre davrandığı için kutlar (Atsız, 2004a: 97). Kutlamasının sebebi tarihsel sürece komünist bir bakışla bakan Türkiye'deki komünistler, kendi dünyalarında kendi istedikleri gibi bir devlet kurmak peşinde koşarlar. Bundan dolayı Kurtuluş Savaşı bazı yerlerde bir devrim savaşı olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Nâzım Hikmet'in "Kuvayi Milliye Destanı" adlı şiiri bu bakışın ürünüdür (Onaran, 2002: 157-186). Aynı fikir Reşat Enis Aygen'de görülmektedir. O, insanları yaşadıkları çilelerden kurtarmak, onları istedikleri hayata kavuşturmak ve haklarını almalarını sağlamak için devrimi desteklemektedir. Greve ve kurtuluş savaşına devrim özelliği kazandıran yazarın her iki fikirde de amacı insanlara insan gibi yaşayacakları ve sömürülmekten kurtulacakları bir ortam hazırlamaktır. Kurtuluş Savaşına devrim özelliği kazandırması onu, "Kuvayi Milliye Destanı" adlı şiirin şairi olan Nâzım Hikmet'e yaklaştırmaktadır (Soğukömeroğulları, 2006: 62). Burada da anlatıcı soyadı "Devrim" olan roman figürüne bir ülke kurma şansı vermiştir. Ancak bu ülke on altıncı yüzyılda bir Türk Cumhuriyetidir. Özellikle bu ülkenin yönetim şekli olarak "Cumhuriyet"i göstermesi yine hayali bir ülke ile karşı karşıya olduğumuzu gösterir.

nefret kusan yazılar kaleme alırlar. Dili bozma açısından da bulundukları faşist memleketin dilini bozmak amacıyla Türkiye'deki komünist grupla moda olan Türkçe ile konuşulur (Işınsu, 2007: 325).

Turancılık fikrinin ideolojik temelinde komünizm düşmanlığı vardır. Fakat bu fikrin ideolojik olarak kabul edilmesi de gerekir. Bunun için ilk önce halk arasında milliyetçilik, dolayısıyla Türkçülük duyguları güçlü bir şekilde hissedilmelidir (Dağcı, 2006: 31, 54, 87,88, 89-90, 93). Bunun ardından gelen teorisyenler, (teorisyenler romanlarda sosyal demokratlar olarak algılanır) yani sosyal demokratlar ile fikrin bir arka planı oluşmaya başlar. Ancak soayal demokratlar halk için gerekli olan şeyin para olduğunu söylemektedirler. Onlara göre, dili korumak ve kitap okumakla milliyetçilik olmaz (Dağcı, 2006: 20-21).

Turancılık birçok aydın ve sosyal demokratlar ile ideololojik bir fikir olarak kabul edildikten sonra, kendi ideolojisi için gideceği toplumsal tabaka köylülerdir. [229] Çünkü Türk kültürünü tam olarak yaşayan köylüler, özellikle Tatar köylüleri rahat yaşamış ve milli benliklerini koruyabilmişlerdir. Türkçe ve halk türkülerini çocuklarına öğreterek, onların Türk olmasını sağlarlar (Dağcı, 2007c: 340, 424).

Turancılık fikrinin ideolojik kökeninde komünizm düşmanlığı yatar. Fakat ideolojik olarak kabul görüp yayılması için ilk önce Türkçü duygulara, daha sonra da sosyal demokratlar ve köylüye ihtiyacı vardır. Sosyal demokratlar ve teorisyenler ile milliyetçilik duygusu halkta artar. Bu şekilde halkta bir uyanış gerçekleşir. Köylüler

[219] Türkiye'nin aydınlarında köye yönelme fikri Ziya Gökalp'ın "halka doğru" teziyle 1908 yılında başlar. Türk köylüsünün büyük yararlıklar gösterdiği İstiklâl Savaş'ında bütün dikkatler köylü üzerine çekilmiştir (Kaplan, 1997: 71-72). Ancak Türk aydını unuttukları Anadolu'ya ulaştıklarında çıplak bozkır, fakir ve zavallı Türk köylüsü ile karşılaşırlar (Kaplan, 1990: 10).

ile de diriliş vücuda gelir. Zaten Turancılık fikrinin yayılmak için gideceği yer, köylülerdir. Çünkü komünizm köylülerin arasına giremediği için Türklüklerini koruyabilmişlerdir.

Belirli bir idealist fikre ulaşmak için çeşitli yolların geçilmesi gerekir. Bu yolların birinci aşaması olan uyanış aşamasında, milletler kendilerinin millet olduklarının farkına varırlar. İkinci aşama olan diriliş aşamasında milletler güçlenir, kurtuluş aşamasında ise, eğer başka bir milletin işgali altında iseler bundan kurtuluş yolu ararlar ve kurtulurlar. Turancılık ideolojisi çerçevesinde incelenen romanlarda bu evreleri görmek mümkündür.

İncelenen romanlara göre esaret altında zulüm görerek yaşayan Türk milleti, bu esaretten kurtulmak için savaşmak zorundadır. Bu savaş ile Türklük bilinci, uyuyan milletin içinden tekrar doğacaktır.

Türk milletinin kendi kimliğini tekrar hatırlamasına uyanış devri diyebiliriz. Bu hâl çeşitli şekillerde vuku bulabilir. Bazen savaşla gerçekleşen uyanış fenomeni, bazen de esaret altında çekilen zulümle olur. Bazen de devletin güçlü dönemlerinin son bulmasından sonra tekrar devketi eski günlere döndürmekle ortaya çıkabilir.bu üç olgudan ilki Göktürk Devleti'nin Çin zulmü altında kalmasından sonra savaşmak hissiyle ortaya çıkmıştır. İkincisi yine Çin zulmü altında yaşayan Doğu Türkistan Uygurlarının uyanışlarıdır. Üçüncüsü ise, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Türklerin istikabal yolunu aramalarıdır.[231] İncelenen romanlarda uyanış aşamasından sonra gelen diriliş aşamasını sanatla olacağı ifade edilmektedir (Tek, 2002: 19).

[231] Bkz.Hasan Kallimci, **Gök Bayrak Aşkına,** İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları, s. 34; Cengiz Dağcı, **Genç Temuçin,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2005, s.251, 287; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s.237.

İncelenen romanlarda uyanış ve diriliş aşamasından sonra gelen kurtuluş aşamasının yine Doğu Türkistan halkında gerçekleştiğine rastlamaktayız. Buna göre, Doğu Türkistan Uygurları uyanış devrini yaşamış, kurtuluş ümidi ile yanıp tutuşmaktadır. Bu düşünceyle uykuya dalan kişi, onların hükûmet konağını bastıklarını görür. Elinde kılıç olan biri, uykudayken onu kaldırır ve yerine kendisi oturarak şöyle der:

> "Bu topraklar Uygur Türklerinindir. Buralarda Çin'in hükmü kalmadı artık. Artık bize emredemeyeceksiniz, zulmedemeyeceksiniz. Defolun gidin…" (Kallimci, GBA: 43).

Bağımsızlık isteyen İlçi halkı, aynı zamanda Çin'den korkmaktadır. Çünkü bugüne kadar yapılan bağımsızlık hareketleri hep kanlı bir şekilde bastırılmış ve binlerce kardeşleri şehit düşmüştür (Kallimci, GBA: 64).

Esaret altında yaşayan Türklerin bu üç aşama ile kurtulacağını söyleyebiliriz. Bugün de Doğu Türkistan'da yaşanan olaylara dikkat edildiğinde, Çin esaretindeki Doğu Türkistan halkının kurtuluşunun yakın olduğunu düşünmekte pek büyük bir beis olmadığı kanaatindeyiz.

1.5.2. Turancılığın İdeolojik Teşkilatlanma Şekli

Turancılar çeşitli şekillerde örgütlenme yoluna giderek güçlenmektedirler. İncelenen romanlara göre Türkiye'de teşkilatlanma şekli parti, dernek ve ocakla olmaktadır.

Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanında teşkilatlanma parti aracılığıyla olmuştur."Yeni Turan Partisi" adını alan bu partinin milletvekili adaylarını Türklerin çok olduğu yerlerden seçmesi partinin Türkçü yönünü de ortaya koyar. Bundan dolayı Turancılığın Türkiye'deki teşkilatlanma şekillerinden birinin parti olduğu söylenebilir. İkinci teşkilatlanma şekli derneklerdir. Adnan Menderes döneminde açılan "Milliyetçiler Derneği" Türkçülerin kurmuş olduğu bir dernek olup, amacı yüz milyon Türk nüfus hakkında korkmadan bahsedebilmektir. Ancak Menderes onların bir güç olarak karşısına dikileceğinden korkmuştur. Üçüncü teşkilatlanma şekli ocaklardır. Bu noktada önem arz eden ocak "Türk Ocağı" dır. Türk Ocağı'nın o dönemde Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ağaoğlu Ahmet, Yusuf Akçora gibi liderleri mevcuttur. "Türk Yurdu" dergisini çıkaran Türk Ocağı'nın temel fikri dünyanın neresinde Türk varsa ona karşı duyulan sevgi, şefkat ve saygıdır.[232] Ancak zamanla Türk Ocağı bu işlevini yitirmiş, yerine halk evleri kurulmuştur.[233]

Çocukken Turan Derneği kurmak isteyen Irak'taki Türkmenler, "Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği" adı altında bir dernek kurarak teşkilatlanırlar. Buna benzer bir derneği Türkiye'de de kurmak isterler.[234] Bulgaristan'daki Türkler ise

[232] Buna karşılık Halk Partisi taraftarları beyinleri yıkanmış zavallılardır. Ata'nın bir politik söz olarak sarf ettiği öne sürülen, fakat aksini uyguladığı "Yurtta sulh, cihanda sulh" sloganı ile uyuşmuş zavallılardır (Işınsu, 2006a: 68).

[233] Bkz. Halide Edip Adıvar, **Yeni Turan,** İstanbul, Özgür Yayınları, s. 64, 70; Emine Işınsu, **Tutsak,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s. 67, 120, 122; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s. 429, 431.

[234] Bu derneğin üyeleri siyah kravat takacaktı, bir müddet sonra bu siyah kravatla, Arap idaresini boğacaktı. Bundan sonra ak kravat takacaklardır, o zaman "Ak Ülke"ye, hür Türkiye'ye kavuşmuş olacaklardır (Işınsu, 2006a: 72).

Deliorman gazetesi etrafında birleşrek teşkilatlanırlar. Ayrıca Bulgar zulmüne karşı teşkilatlandıklarından bahsedilmiş olsa da, nasıl teşkilatlandıkları hakkında bir bilgi yoktur. Buna benzer bir durum Trakya'daki Türkler için de geçerlidir. Trakya'daki Türklerin birleşme ve birlik arzusunda oldukları belirtilmiş olsa da, bunu nasıl yapacakları belli değildir.[235]

1.6.Bir Devlet Tasarımı Olarak Turancılık

Devlet, bir milletin belirli bir toprak parçası üzerinde poltik bir örgütlenme sonucu ortaya çıkan kişiliğidir. Devlet; millet, ülke, egemenlik ve politik örgütlenme adlı dört öge ile vücut bulur. Millet ortak bir geçmişe sahip olan ve birlikte yaşayan insan topluluğudur. İçerisinde süreklilik unsurunu barındıran millet kavramı, politik örgütlenme sonucu devlet şekline girmektedir. İkinci öge olan ülke kavramında, bir devletin var olabilmesi için sınırları belli olan bir ülkede bulunması gerekir. Egemenlik kavramında ise, devlet en üstün kudrettir ve emretme niteliğine sahiptir.

Türkiye'ye gelen Tarık dernek kurmak için bir çaba içine girer, bu dernekte İstanbul ve Ankara'daki Irak Türkmenleri teşkilatlanacak, böylece Irak'la Türkiye arasında bağ kurulacak, Türkmenlerin dertleri kabineye ve TBMM'ye rahat ulaştırılabilecektir. Bu dernek iktidarı etkilediği gibi, muhalefeti de etkileyecekti. Basın buna ilgi gösterecek, eğer sanatçıların haberleri olursa, yalnız Irak'taki Türklerin değil, tüm dünyadaki tutsak Türklerin ıstıraplarına haykıracaklarına emindi. Şiirle, hikâyeyle, resimle hatta müzikle Türk'ün tarihî macerası içinde çözülüp dağılışı, parçalanışı ve her Türk halkının acıları dile gelecektir (Işınsu, 2006a: 73).

[235] Bkz. Emine Işınsu, **Tutsak,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s.71, 72, 73; Emine Işınsu, **Azap Toprakları,** Ankara, Elips Yayınları, 2006, s.120, 121, 150; Emine Işınsu, **Çiçekler Büyür,** Ankara, Elips Yayınları, 2007, s.16.

Politik örgütlenmede ise, yasama, yürütme ve yargı ögelerinin devlet elinde olması anlaşılır (Taneri, 1997: 81-83).

Türklerde devlet fikri, ilahî kaynaklı olduğu için kutsal bir özelliğe sahiptir. Aynı sebeple, din ve devlet anlam yönünden eş değer bir özellik gösterir. Türk milletinin elindeki kılıç din için çekilir, düşman ise din ve devlet düşmanıdır. Devlet de din gibi "ebed-müddet"tir. Devlet ne kadar önemliyse, başındaki kişi de o kadar önemlidir. Devlet fikrinin üstünlüğünün yanı başında itaat ve disiplin vardır. Devlet fertleri koruyan bir baba ocağı olup, o ve memurları halkın babalarıdır (Güngör, 2006: 137-139).

Turancılık fikri demokratik olmayan eski Türk devlet modelini benimser. Fikrilerinde son sözün öndere ait olması noktasında birleşirler. Bundan dolayı romanlar bu bakış açısıyla incelenecektir ve romanlara bu unsurların olup olmadığı tartışılacaktır.

1.6.1. Devleti Oluşturan Unsurlar

İncelenen romanlarda, devleti oluşturan unsurlardan vatan, yönetim şekli, ordu ve güvenlik unsurlarına yer verilmiştir.

1.6.1.1. Vatan

Buna göre, insanların üzerlerinde yaşadığı toprak parçası "vatan" adını alır. Tatar kadınlarının da ölmeye hazır olduğu vatan, uğruna kan dökülen ve eski veya ata diyarı olan yerdir. Başka bir tanımla vatan, devlet sınırlarının ulaşabildiği her

yerdir. İmparatorluğun orduları nerede iseler vatanın sınırları da oradadır. Bu vatanın temeli ise, ordudur. Ordu hareket halinde olduğu için vatanın sınırları da ordunun hareketine göre genişler ya da daralır.[236]

Vatan toprağı kutsal olduğu için anneye de benzetildiği olur. Bağımsızlığın sembolü olan vatana yabancı bir el değdidiği zaman vatanın bir önemi kalmaz. Bundan dolayı Tatarlar her şeylerini Ruslara vermeyi kabul etseler bile ulusun malı olduğu için topraklarını vermeyi kabul etmezler.[237]Fakat topraklarını vermek zorunda kalırlar. Bu meyanda şu dörtlük oldukça önemlidir:

---

[236] Bkz. Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 210- 211; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 418; Hilmi Duru, **Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu,** İstanbul, Karakutu Yayınları, 2007, s. 322-323; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam,** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s. 41.

[237] Buna benzeyen Oğuz Han Destanındaki parça şu şekildedir.

"Oğuz Han orta yere çıkarak:

- Ey beğler! diye konuşmaya başladı. Çin imparatorunun istediği üç şeyden ikisi bana aittir. Atım ve hatunum milletim için her zaman feda olsun… Fakat Çin imparatorunun istediği topraklar bana ait değildir. Bu topraklar, atalarımdan kalan kutsal bir vatan parçasıdır. Türkün kanı ile yoğrulmuş olan bu topraklar ulusumun malıdır. Milletin malını hiç kimse hiç kimse dilediği gibi kullanamaz. Yalnız bizler değil, gelecek nesiller de vatanın bir taşını düşmana teslim etmek hakkına sahip değillerdir. Vatan mukaddestir. Onu muhafaza etmek şerefi de bizlere aittir. Vatanımızın her karış toprağı kan dökülerek alınmıştır. Eğer Çinliler cesur iseler, gelip istedikleri toprakları elimizden alsınlar… Ben bu mektubu, yalnız bana değil, bütün Türk ulusuna bir hakaret telakki ediyor ve Çinlilere savaş açıyorum." (Özdeş, 1964: 121). Oğuz Han da burada toprağın ulusun olduğundan bahsetmekte ve Tatarlar nasıl Ruslara vermeyi istemezlerse Oğuz Han da toprağını Çinlilere vermemiştir. "Toprak bizim değil, milletindir. Toprağı vermeyiz!.. Canımızı al, toprağı bırak!.. Toprak bizim değil, milletindir!" (Dağcı, 2007a: 121) ifadeleri de yine aynı meyanda ifadelerdir.

Arkamızdan ağlaştılar

Ağaç dalları

Bize haram oldu ah aman aman

Kırım yolları (Dağcı, 2007c: 400).

Bu toprakların önemi, doğrudan doğruya, dış yapı ile insanın iç yapısına hükmetmesi, Türklüğe uzanmasıdır. Vatanlarına dönen Tatarlar, toprakları, köyleri, minareleri ve milleti için yaşamışlardır. Buraların yakınına gelindiğinde bunlar için yaşanıldığı, ağlanıldığı ve her türlü güçlüğe karşı göğüs gerildiği ortaya çıkar. Ancak yeni yetişen neslin nerede yaşadığı önemli değildir. Çünkü onlar toprağı değil insanı ön plana almaktadır.[238]

1.6.1.2. Yönetim

Emrine karşı çıkılmayan ve buyruğu yerine getirilen kağan eski Türklerde tahta geçince yeni bir ad alır. Kağan tahtın kutlu yön olan solunda otururken, sağında katun, tahtın biraz aşağısında solda, sağda şadlar, tiginler, buyruklar, tarkanlar oturur. Daha uzakta da alplar, binbaşılar, yüzbaşılar, onbaşılar sıralanır. Geleneklere göre devlet toprakları hanın ortak malıdır ve onu oğulları arasında paylaştırmalıdır. Hem devlet yönetimini rahatlatmak hem de oğullarının devlet idaresine alışmaları için

[238] Bkz. Bkz. Cengiz Dağcı, **Dönüş,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2006, s. 23; Cengiz Dağcı, **Korkunç Yıllar,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 210- 211; Cengiz Dağcı, **Onlar da İnsandı,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s. 289, 374, 391; Cengiz Dağcı, **Yurdunu Kaybeden Adam,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s. 81.

kağanın bunu yapması gerekir. Kağanın ölümünden sonra kağanlık Bozkurt soyunun en büyüğüne geçer.[239]

Türklerde han bütün bir milletin hanı ise değerlidir, [240] ancak sadece bir oymak içindeyse, mesela Merkitler, kendini han ilan etmişse o kadar değerli değildir. Bundan Tukta Beyci'nin hanlığı Yesügey Bahadır ve Toğrul Han için bir anlam ifade etmemektedir (Dağcı, 2005a: 53).

Hiyerarşik düzen Türk kültüründe esas olup, ast üstün emrinden çıkmaz ve üstü atlayıp diğer üste geçemez. Bundan dolayı kağana gidecek kişi ilk önce binbaşısından izin almalıdı.[241] Yürüme edasında da ast üst ilişkisini görmek mümkündür. Göktürk Kağan'ı yanında başkumandan Tonyukuk, yirmi bin atlının ortasında gider. Ardında iki kardeşi, Boyla Bağa Tarkan, birkaç bey, börüler[242] ve muhafızlar gelmektedir.[243]

---

[239] Bkz. Hasan Kallimci, **Gençlikte Verilen Söz,** İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları, s. 65; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtlar Diriliyor,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 1998, s. 172; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi,2004, s. 30; Mehmet Alperen, **Cengiz Han,** İstanbul, Karakutu Yayınları, 2007; s. 93.

[240] Cengiz Han'da milletin hanı olmak fikri, Dünya'da tek bir hakan olma fikrine dönüşür. Çünkü dünya iki kağana küçüktür (Alperen, 2007: 84).

[241] Gölün karşı yakasında o savaşçı bulunmaktadır ve Kasar ok dolu sadağına uzandığında Yesügey Bahadır, oğlunun eline bakar ve "Uslu dur!" Yanında âmirin var ve o sana gerekli olanı söyler (Dağcı, 2005a: 115-116) der. Burada Türk töresinin hakan veya üst ast ilişkisi gün yüzüne çıkar. Türk töresinde hakan Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi olup, onun sözü Tanrı sözüdür.

[242] Kurt anlamına gelen börü, kağan ailesinden ve kağanı sürekli yanında bulunan kişilere verilen unvandır (Atsız, 1998: 172).

[243] Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtlar Diriliyor,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 1998, s. 172; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtlar Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 182.

Türkler arasında bozkır yasası vardır. Bu yasaya göre iki er bir ülkü, bir düşünce, bir eğlence veya bir hiç uğruna vuruşacaklar, sonunda biri, belki her ikisi, bir daha kalkmamak üzere düşecek, doymaz bozkır düşenin gövdesini kendisine gıda edecektir (Atsız, 2004b: 234).

Devleti yönetme kuralları ise şöyledir:

> "Kaatile karşı af hakkı kullanılmaz Merkit ulusunda. Öldürmeyip de yol kesen suçlunun kolu kesilir, bacak kesen suçlunun bacağı kesilir; vücuda verilen her yara karşılığına suçluya aynı yara verilir. Hırsız ve dolandırıcılar da şunu bilmelidirler: Bir tek ok çalan hırsızın beline yedi kırbaç, yay çalan hırsızın beline onyedi kırbaç, kargı çalan hırsızın beline yirmiyedi kırbaç, kılıç çalan hırsızın beline otuzyedi kırbaç, keçi çalan hırsızız beline kırkyedi kırbaç, koyun çalan hırsızın beline elliyedi kırbaç, inek çalan hırsızın beline altmışyedi kırbaç, kadın çalan hırsızın beline yüzyedi kırbaç vurulur. At çalan hırsızsa ölümden kurtulamaz; çünkü vücudu tam orta yerinden ikiye bölünerek etleri Orda'nın itlerine atılır (Dağcı, 2005a: 23).

Yazılı bir kanun olmasını ön gören Cengiz Han, devlet olmanın gereği olarak, her verdiği emrin hem kanun olması hem de yazılmasını ister (Alperen, 2007: 57).

1.6.1.3. Ordu ve Güvenlik

Devlet olmanın şartlarından biri de iyi bir orduya sahip olmaktır. Bunun için Cengiz Han onluk sistemi kurmuştur. Bu sistem tümenlerden oluşur, tümenler ise yirmi bin kişiden oluşmaktadır. Burada on kişinin başında on başı, yüz kişinin ve on on başının başında yüz başı, bin kişinin başında ise bin başı bulunmaktadır. Her

tümende yirmi tane bin başı bulunmaktadır. Böylece ordu içinde disiplin sağlanacak, savaşlarda çapulculuğa, yağmacılığa ve ferdî hareketlere izin verilmeyecektir. Ordu ülkede güvenliği sağladığı için önemlidir. Buna bağlı olarak devlet olmanın şartlarından bir diğeri, ülkede güvenliği sağlamaktır. Bundan dolayı, Cengiz'in kurmak istediği devlette, bir kadın at üstüne binecek, yanında bir teneke altın olacak ve Moğol topraklarını bir ucundan diğerine zarara uğramadan geçebilecektir (Alperen, 2007: 58, 73).

1.6.2. Turan'ı Tarihte Gerçekleştiren Türk Devletleri

Tarihte Turan'ı kuran devletlerden biri, Göktürklerdir. Göktürk erleri arasında Tölis, Tarduş çerileri, Dokuz Oğuz yiğitleri, Karluk bahadırları, Kırgızlar, Bayırkular, Kurıkanlar, Basmıllar, Kıtaylar, Tabatılar, Otuz Tatarlar gibi Türk boylarının olması bunu kanıtlar. II. Göktürk Devleti'nin amacı da Kadırkan'dan Demirkapı'ya kadar bütün Türkleri bir araya getirmektir.[244]

Göktürkler'den sonra Turan'ı kuran diğer Türk hükümdarı Attila'dır. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Atlı Han* romanında Olcayto Salancı yazdığı mektubunda ona "Tanrı yardımıyla Türk koyunluların ve bütün acundaki avulların başbuğu, yoksulların kurtarıcısı Türk Tanjusu Atlı Han'a" (Kozanoğlu, 2003b: 32) diyerek onun bu ülküyü başardığını dile getirir.

[244] Bkz. Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtlar Diriliyor,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 1998, s. 45-46; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Gültekin,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2003, 11; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 46;

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Barışçı Alp* romanında Peçenek Kağan, bütün Hun, Karluk, Uygur ve Çiğil beylerine, ayrıca tarkanlara, inallar ve beylere ulaklar göndermiştir ve kurultayı toplayacaktır (Kallimci, BA: 13). Kurultayı toplayacak olması, onun da Turan'ı kurmak için büyük bir çaba sarf ettiğini bize gösterir. Ancak romanda kurup kuramadığı konusunda net bir şey söylenmemektedir.

Aynı fikir Cengiz Dağcı'nın *Genç Temuçin* adlı romanında Uygurlar üzerine konuşulurken dile gelir. Buna göre, Uygurlar güneşin battığı yerde yaşarlar ve kendileri "Türki"dir, ülkelerine ise "Büyük Türkia" derler. "Büyük Türkia" kelimesi, tarihte Turan'ı kuran devletler arasına Uygurlar'ı da almamız için büyük bir sebeptir. Ziya Gökalp aynı fikri "Türkiye büyüyüp Turan olacak" mısralarıyla dile getirmekte uzak ideali büyük sıfatıyla nitelendirmektedir (Dağcı, 2005a: 25).

Turancılık fikri her şeyden önce bütün Türkleri coğrafî anlamda bir araya getirmeyi amaçlar. Moğollar Türk birliği için büyük bir kavim değillerdir. Hatta Türk boyları[245] içinde büyük bir rol oynamamışlardır. Ancak Turhan Tan'ın *Cengiz Han* romanında Cengiz Han'ın ilk dileği Türkler'i birleşmiş görmek, diğer bir ifadeyle bütün avulları bir araya getirmektir. Moğol, Türk, Tatar, Özbek, Kırgızları bir araya getirmek isteğinde olup; Türk, Tatar, Moğol derdinde değildir, ulus hakanı olmak peşindedir. Bu şekilde bütün dünya ona baş eğecektir. O Bunun için savaşır ancak kafasında birçok soru işareti vardır. Bunlardan ilki Türkler'i kendilerine nasıl uyduracaklarıdır. Buna cevap romanın ilerleyen sayfalarında verilir. Buna göre, Türk'ü bir sancak altında toplamak için acımamak ve yumuşak gönüllü olmamak

[245] Türk milletini teşkil eden Türk boyları, Konklılar, Kalaclar, Kıpçaklar, Başkırlar, Macarlar, Bulgarlar, Hazarlar, Alanlar, İskitler, Tacikler, Toğmaklar, Hunlar, Tatarlar, Mançular, Taycutlar, Merkitler, Naymanlar, Arolatlar ve Kırgızlar'dır (Tan, 2003: 20).

gerekir, belki de çok kan dökülecektir. Ancak bu durum vuku bulduğunda on iki büyük han ve hakan ile yüz kırk dört bin millet Türk yasasını tanıyacaktır. Sonunda kurulacak Göktürk Hakanlığı kardeşlerin kardeşlerle, komşuların birbiriyle ikide bir cenk etmelerinin, kan dökmelerinin önüne geçecektir. O gün her ülke "Temuçin'in bayrağı" altında birleşecektir. Türk birliğini sağlamak konusunda Hint, Çin ve Bizans devletlerinden korkmamaları gerektiğini söylüyor. Demek ki Turhan Tan Moğollar'ı Türk olarak görüyor ve onların da ataları[246] gibi yiğit olmaları gerektiğini ve yeryüzünü kendilerine ülke yapmalarını istiyor. Bu aynı zamanda Tanrı isteğidir. Buradan hareketle demek ki Tanrı'nın tüm dünyaya adalet götürme ve insanları yönetme işini Türk milletine verdiğini söyleyebiliriz.[247]

Bu noktadan sonra yazarın veya romanın merkezî kişisinin kafasında Moğollar'ın büyük Türk milletini kucaklayabilecek gücü olup olmadığı sorusu vardır. Ancak daha sonra Türk birliği gerçekleşir. Fakat bu gerçekleşip içlerine Naymanlar'ı, Konkratlar'ı, Alageyikler'i, Tangutlar'ı ve bunlar gibi diğer boyları aldıktan sonra Türk olurlar. Bunları bir araya getiren ise sadece Cengiz'in yiğitliğidir (Tan, 2003: 45, 144). Yukarıdaki boylardan sonra Cengiz pek kısa süre içerisinde Tangutlar'ı, Civratlar'ı, Karayimler'i, Orugutlar'ı, Merkitler'i, Mangutlar'ı, Oyratlar'ı, Kalmuklar'ı, Kırgızlar'ı, Karahitaylar'ı, Uygurlar'ı da yener ve Türkeli'nin doğu kısmını eline alır. Şimdi Kuzey Çin'le ve Harzemler'in elinde

[246] Turhan Tan'ın *Cengiz Han* romanında Moğolların ataları tarihte Türk birliğini kuran diğer Türk devletleridir. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ* romanında da Moğolları Türk olarak görme devam eder ve burada anlatıcı roman kişisi olan Cengiz Han'ın ağzından Göktürk Hakanlığını yeniden dirilteceğini söyler (Kozanoğlu, 2004: 5).

[247] Bkz. M. Turhan Tan, **Cengiz Han,** İstanbul , Oğlak Yayınları, 2003, s. 20, 39, 43, 112-113; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kızıl Tuğ,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s. 5, 6, 104.

bulunan Batı Türkeli'yle komşu olmuştur. Teşkilatı tamamlamış, siyasî ve mali işlerini Uygurlar'a gördürmektedir (Tan, 2003: 227).

Yukarıdaki boylardan sonra Batı'ya yürüyen Cengiz'in adamları Cebe'yle Subetay Tebriz'e gittiler, orada Türklüğünden şüphe edilmeyecek bir bey olan Özbey ile karşı karşıya gelirler. Cebe'yle Subetay Nahcıvan'ı da alarak Turan'a biraz daha yaklaşırlar. Daha sonra Kıpçaklar üzerine yürünür ve Turan içerisine onlar da dâhil edilir (Tan, 2003: 287, 291). Teşkilatı tamamladıktan sonra Cengiz Han İmparatorluğunun sınırları içerisindeki gruplar şöyle dile getirilir:

> "Kuzey ve kuzey-doğuda yarım yabani, çıplak vücutlarına deri kürkler, kurt postları giyen Tunguslar, Mekri'ler; eski Çin ulusunun kuzeyinde sefalet içinde yaşamış, bu yüzden de Çinlilere düşman, hayvanlarıyla Burhuçın-tögüm topraklarına göç etmiş Curçen'ler; dokuzuncu yüzyılda Uygur, Nayman, Merkit çadırlarını ateş ve kılıçla düm-düz etmiş, sonraları da Hatang Hakanlarının üstünlüklerini vicdanlarına sığdıramayıp geri öz yurtları olan Altay dağlarına çekilmiş mağrur ve savaşçı Kırgızlar; Toğrul Han'dan başka kimseyi tanımayan, hiçbir ulusun yasalarına boyun eğmeyen, öteki uluslara kıyasla yüksek bir uygarlığa ulaşmış, on ikinci yüzyılın sonlarına değin Nestorian-Hıristiyan dinine inandıklarından ötürü Batı ve Yakın-Doğu ülkeleriyle hem uygarlık hem de iktisadî bağlarla bağlanmış Türk kabileleri yaşıyorlardı bu topraklarda." (Dağcı, 2005a: 48-49).

Sonuç olarak, incelenen romanlarda Türk devlet geleneğinin nasıl olduğuna dair bilgiler bulunabilir. Buna göre, vatan, yönetim, güvenlik ve ordu bir devletin temel taşlarıdır. Bunlara bağlı olarak devlet düzeni kurulmuştur. Romanlara göre Türkler tarihte 5 defa Turan'ı kurmuşlardır. Turan'ı kuran devletler, Göktürkler, Avrupa Hunları, Peçenekler, Uygurlar ve Moğollar'dır.

1.7. Turancılık Düşüncesinin Kültürel, Eğitimsel ve Dinî Dayanakları

1.7.1. Kültürel Kaynakları

İngilizce'deki ilk kullanımlarında kültür, hayvanların ve ekinlerin yetiştirilmesi ile dinsel uygulamalarla alakalı bir durumu ihtiva eder. Daha sonraları öğrenmeyle insanın kendini geliştirmesi için kullanılan bir kavram haline gelir. "Sanayi Devrimi'nden sonra romantizmin yükselişiyle ruhani değişimi adlandırmak; ve bunu maddi ve altyapısal değişimle karşılaştırmak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır." (Smith, 2001: 13-14).

Kültürle ilgili birçok tanımlamalar olsa da ana hatlarıyla dört tanımdan söz etmek mümkündür.

1. Kültür, insanın edindiği bilgi, inanç, sanat, yasalar, ahlak, gelenekler; ve diğer yetenekleri ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür.

2. Kültür, kuşaklar yoluyla zaman içinde aktarılan bir mirastır.

3. Somut davranış ve eylem yapılarını biçimlendiren bir kural ya da yaşam biçimidir. Buna değerlerin davranış sistemine olan etkisi de eklenebilir.

4. Kültür, insanların iletişim kurmasında sorun çözücü bir araçtır (Smith, 2001: 15-16).

Kültür, Ziya Gökalp'a göre, "bir milletin dinî, ahlakî, hukukî, muakalevî (entelektüel), bedii, lisanî, iktisadî, fennî hayatlarının âhenkli mecmuasıdır." Buradan

hareketle "belirli bir topluluğa ait sosyal davranış ve teknik kuruluşlar kültürü meydana getirir." (Kafesoğlu, 1994: 16).

Bir milletin millî kimliğinin devamını sağlayan unsurlardan en önemlisi kültürel birikimdir. Akşamları, "Kuzu Kurpeç" ve Çora Batır" destanlarını söylemekle (Dağcı, 2007b: 22) yalnız çocuklar eğlendirilmez, aynı zamanda kültürel birikim ve millî hafıza sonraki nesillere aktarılır. İnsanın hayatına yön veren tarih ve kültür bilinmediği takdirde, insanda temel olmadığı ve başka taraflara sürüklendiği ifade edilir (Işınsu, 2007: 25).

Bu bilgiler ışığında kültür, daha çok insanoğlunun yaşam felsefesi veya tarzı ile ilgili her şeyi kapsar. Buna dinleri ve dinî kurumları eklemek de mümkündür. Ancak biz sınıflandırmanın kolay olması açısından kültürel ve dinî kaynakları ayıran bir yöntem uygulayacağız.

1.7.1.1. Destanlar

Sanat ve edebiyatın temelinin dinî törenler ve olgular olduğu söylenebilir. Bunun yanında insanın ilk oluşturduğu türler, şiir ve destanlardır. Roman destan türünün gelişmiş bir şekli olarak görülebilirse de ondan yeni tekniklerin kullanımı yönüyle ayrılır. [248] Ancak roman içerisinde metinlerarası ilişkiler[249] yöntemiyle yer alabilir.

[248] İnsanın yoğrulmuş olduğu kültür Türk romanının doğum aşamasında oldukça önemli bir yer tutar. Bundan dolayı sözlü kültür anlatıları Türk romanını çeşitli şekillerde etkilemiştir. Bu konuda geniş

Bu meyanda destanlar, incelenen romanlar içerisine girmiştir. Ancak bir problem söz konusudur. Bu problem ise, destan ile efsane arasındaki ayrımın tam anlamıyla sağlanamamış olmasıdır. Destan ile efsane arasındaki bağ, anlatılanları gerçek olarak kabul etme noktasında ortaya çıkar. Her iki türde de anlatılanlar halk tarafından gerçek olarak kabul edilir. Ancak destan bir milletin temeli (Sepetçioğlu, 2000: I) olması hasebiyle millîdir. Bu yönüyle destanlar diğer milletlerde görülmezken, efsaneler görülebilir (Kaya, 2004: 18-29). Bundan dolayı, "Berlin'de, Viyana'da, Zürih'te, Hollanda'da 'Nibelungen' efsaneleri nasıl bir tesir bırakıyorsa, Ergenekon ve Alparslan efsaneleri de Tebriz'de, Bakü'de, Kazan'da, (Buda)Peşte'de, Türkistan'da, Sibirya'da o tesiri yapar (Müftüoğlu, 2007: 35). İncelenen metinlerin[250] bazılarında destan kavramı yerine efsane kavramının kullanıldığı görülür.

"Turan" ideolojisi, fikrinin kaynağını destanlarda arar. İlk destanlar dünyanın yaratılışı ile ilgili destanlardır. Bu destan kitapta şöyle geçer:

> "Bu efsaneye göre yer yokken gök yokken, insan ve hayvan yokken yanız iki şey vardı: Kara Han ve Su!... Kara Han'dan başka gören, sudan başka da görünen yoktu. Kara Han, yıllarca ve yıllarca bu yalnızlığa dayandı, sonra usandı. Kendisi gibi gören, bilen, yapabilen bir şey yaratmak istedi, bir "er kişi" yaptı. Şimdi ikisi, Kara Han'la bu yeni adam,

---

bilgi için bkz. Gonca Gökalp Alpaslan, **XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri,** Ankara, TJBY, 2002.

[249] Modern romanın kurgu tekniklerinden olan metinlararası ilişkiler, edebî metnin diğer metinler ile ilişkisi üzerine kurulmuş bir yapıdan ibarettir. Bu bağlamda bir metin diğer bir metne ekleme ya da dönüştürme yoluyla dâhil olabilir (Çetin, 2005: 210), (Yalçın Çelik, 2005: 47-50).

[250] Bu metinler Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Yaratılış ve Türeyiş Efsanesi* ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Aydemir* adlı eserleridir. Sepetçioğlu yazdığı esere destan yerine efsane adını vermiş, Müftüoğlu da eserinde "destan" yerine "efsane" terimini kullanmıştır.

iki kara kaz gibi suyun üzerinde uçuşuyorlardı, dolaşıyorlardı. Ama yeni adam, kanatsızdı. Kara Han'dan daha yüksek yerlere fırlamak, daha hızlı uçmak istiyordu. Kara Han, yarattığı adamın bu arsız dileğini anladı, yersiz bir gurura kapıldığını sezdi, onu cezalandırmaya karar verdi ve ona verdiği bilmek kudretini, uçmak kuvvetini geri aldı. Şimdi bir taş parçasına benzemişti. Ne gücü vardı, ne kuvveti. Baş döndürücü bir hızla suyun dibine doğru batıyordu.

Asi ve günahkâr adam, işin kötüleştiğini pek çabuk anladı, yanık yanık tövbe etmeye başladı, suçunun bağışlanması için yalvarmaya girişti. Kara Han ona acıdı. Kendisine bilmek ve toprak üzerinde yaşamak kudretini verdi. Ama uçmak iktidarını artık vermedi. Şimdi onun yaşayabilmesi için toprak lazımdı. Kara Han, suyun altından bir yıldız yükseltti, suçunu bağışladığı adama o yıldızdan bir avuç toprak alarak suyun yüzüne çıkmasını emretti. Adam, bu bir avuç toprağı alırken kendisi için gizli bir dünya yaratmayı düşünerek, ayrıca bir parça toprak daha aldı, ağzında gizledi!.. Yukarı gelince Kara Han, "Elindeki toprağı suyun yüzüne at!" dedi. adam bu emri yerine getirdi. Kara Han da toprağa "Büyü!" emrini verdi. Toprak büyüdü, büyüdü, büyük bir ada halini aldı. Aynı zamanda adamın ağzındaki toprak da büyüyordu.

Eğer Kara Han, bu yeni günahın da farkında olarak ve gene ona acıyarak "tükür!" demeseydi adamın ağzı parça parça olacaktı. Tamahkâr adam, bu emir üzerine tükürdü ve bu tükrükten dağlar, dereler oluştu.

Kara Han, yarattığı büyük adayı boş bırakmamak için adanın ortasında bir çam ağacı yükseltti. Bu ağacın dokuz dalı vardı. Kara Han, her dalın altında bir yeni adam yarattı. Bu dokuz adamdan insanların dokuz ırkı türedi. Kara Han, insanlara kılavuzluk etmek üzere Yayık adlı bir melek gönderdi. Yayık, insanları doğru yola götürmeye çalışırken, ilk yaratılan kişi, onları baştan çıkarmaya, türlü türlü eğlencelere alıştırmaya uğraşıyordu. Kara Han, bu ahmak insanlara kızdı. Yeryüzünü darmadağın etmesini Yayık'a emretti. Yayık, mızrağının ucuyla yeryüzünün altını üstüne getirdi. Yeryüzündeki delikler, deşikler böyle oluştu. Kara Han, asi kişiyi de yer altına yolladı adını Erlik Han koydu.

Kara Han, yeryüzünü kendi haline bıraktıktan sonra on yedi kat göğü yarattı, kendisi en sonuncu kata çekildi. Oğlu Bay Ülken'i on altıncı kat gökte bir altın tahta oturttu,

kendisini barışın ve adaletin Allah'ı yaptı. Öbür göklerin her birine bir Allah yarattı. Yedinci kata Gün Ana'yı, altıncı kata Ay Ata'yı yerleştirdi. Üçüncü katta Cennet, Sürve Dağı, Süt Gölü vardır. İyilik melekleri olan yayıcılar, onların başı Yayık, namus ve güzellik ilahesi Ayzıt hep buradadır.

Kara Han, yukarıda bu işleri yaparken Erlik Han da yerin altında kara bir güneş yarattı, orasını bu kara güneşin kara ışığıyla aydınlattı. Kendisi kara bir taht üzerine oturdu. Körmüz, Karauzut, Ötker denilen melekleri, cinleri, şeytanları meydana getirdi. Öylece, Bay Ülken mükâfat Tanrısı sıfatını olmasına karşı o, Cezalandırma Tanrısı sıfatını takındı. Dünyanın yaratılışında böyle çarpışmalar, kavgalar oldu. Sonunda da Erlik Han'la Yayık arasında mücadeleler, korkunç muharebeler olacak ve kıyamet kopacak!.. (Tan, 2003: 86).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, yedi Türk destanını birleştirerek bir Türk destanı haline getirmiştir. Bu destanlar, yaratılış efsanesi 1-55, Türeyiş efsanesi, (Kurttan ve kayın ağacından türeme, göç destanı 55-103, oğuz han destanı 103-131, şu destanı 131-150, Ergenekon 150-167.

1.7.1.1.1. Ergenekon Destanı

"Erken konak", 'ilk konak' anlamına gelen Ergenekon'un Altay civarında olduğunu rivayet edenler bulunduğu gibi, daha güneyde Çin'in Pelû vilayetinde bir vadinin adı olduğunu iddia edenler de vardır (Müftüoğlu, 2007: 72). Bir kurtuluş destanı olan Ergenekon'da[251] bozkurt kurtuluşun yolunu gösterirken demirci

[251] Balkan bozgunundan sonra bu efsane, bize de tam zamanında ulaştı. Ama ortada, ne bir bozkurt, ne de Börtecene vardı…" (Aydemir, 2008: 51). Yine metinlerarası ilişkiler bağlamında bir ekleme yapılmış ve benzetme ile Ergenekon destanı Balkan savaşlarını anlatmak veya açıklamak maksadıyla kullanılmıştır.

Börtecene kurtuluşun yolunu açar. Bundan sonra Türkler, Ergenekon denilen sarp dağlarla çevrili bölgeden çıkarlar (Aydemir, 2008: 51). Bu destan Göktürk dönemine ait olup, Türklerin bu sarp yerden çıktıktan sonra Orta Asya'ya hâkim olmalarını anlatır (Uçar, 2008: 105). Ergenekon'dan çıkışı Türkler kızıl demiri döverek kutlar, böylece Asena'yı anmış olurlar (Kozanoğlu, 2003a: 56). Ergenekon kelimesi bazen istihbarat örgütleri veya gizli teşkilatlarla da yan yana kullanılabilir (Uçar, 2008: 105).[252] Bu destan aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

> "Söylediğin gibi gün doğusunda oTuran Alınca Hanın oğullarından "İl Han", (Tatar Hanı) oğlu "Sevinç Han"a yenildi. Sevinç Han bütün Türkleri kılıçtan geçirdi. İl Han'ın küçük oğlu "Kayan" ve kardeşinin oğlu "Nüküz" hatunlarıyla birlikte yurtlarından davar, silah, yiyecek alarak kaçtılar. Adam yolu uğramaz izbe bir yere göçtüler. Geldikleri yoldan başka bir yolu olmayan bir dağa sindiler. Bu dağın ortası güzel bir yaylaydı. Hayvanların etini yiyerek, sütünü içerek, derilerinden çul yaparak yaşadılar. Oraya da, geldikleri geçidin adını takarak "Ergenekon" dediler. "Kayan" oğullarına (Kayat) denildi. Nüküz'ün oğulları (Dürülgen) adını aldılar. Dört yüz elli yıl orada kaldılar. Boylara, oymaklara ayrıldılar. Bir gün kocalmış erler: Ergenekon dışarısında geniş yerler, güzel obalar olduğunu atalarımızdan işitmişizdir. Önceleri bizim yurdumuz bu obalar imiş. Yağı soyumuzu kırıp, yurdumuzu almış. Tanrıya şükür, şimdi çoğaldık; yağılarımızdan kaçıp, dağlarda kapanıp kalamayız. Kim bize dost olursa hoşça geçinelim, düşman olanı tuğumuza tutsak alalım. Dört yüz yılda bir Türk ulusu düşer, ama yok olmaz, yeniden dirilir, dediler.

[252] Profesör alaycı bir ıslık çaldı. " Vay be!" Fakat bir yandan da parçaları birleştiriyordu zihninde. Konnegeer'in Orta Asya ve Çin'le olan bağlantısı gereğinden epey fazlaydı. Raporun Bates'e gitmesini bekleyemeden doğrudan telefonla bağlantı kurmaya karar verdi. (Uçar, 2008: 105). Daha sonra dünyanın yıkılacağını öğrenen Koray, büyük bir yer altı şehri inşa eder. Çin biyolojik silahı kullanmaya başladığı zaman yeni bir dünya savaşı başlayacak, bu savaşın kazananı olmayacak ve gerçek son gelecektir. Bundan kurtulmanın tek yolu ise "Ergenekon"dur. Yıllar sonra dünya kendini yeniden temizlemeyi başardığında o da atalarının yaptığı gibi buradan çıkacaktır (Uçar, 2008: 201).

"Bir türlü atalarının geldiği yolu bulup çıkaramıyorlardı. Kapalı kalmışlardı. Onları bu dar Ergenekon'dan kurtaracak kahramanı bekliyorlardı. Ergenekon'da Çine adlı bir demirci[253] vardı. Bir gün kovaladığı kurdun dar bir delikten dışarı kaçtığını gördü. Geçidin çevresi demir olduğundan bütün oymakları toplayıp çalı çırpı taşımaya saldı. Bir kat odun, bir kat kömür koydu. Yetmiş at derisinden körük yapıldı. Demir kayayı erittiler. Delik büyüdü. "Börte Çine" adını takınan demirci başlarına geçti. At kılından bir tuğ yaptı. Gününü, saatini belleyip oradan çıktılar, her sene o gün Türkler ateşte demir kızdırıp bayram yaparlar. Atalarının öcünü aldılar. Bütün çevrelerine eskisi gibi nam saldılar. Şimdi gene yıldızları parlıyor. Başlarına dikilen köpek Çinlileri, kendilerini saran yağıları, yurtlarını bırakıp başka uluslara uşaklık eden sütü bozukları yenecekler, yeniden büyük bir hanlık kurulacak: Gök Türk Hakanlığı" (Kozanoğlu, 2004: 58).

[253]Türklerde demircilik önemli bir sanat olup, demircinin sihirli güçleri olduğuna inanılır. İhtiyar adam belki yüz yaşında demircidir. Birçok savaşlara girmiş, çıkmış, Çin'e götürülmüş, Kür Şad ihtilâlinden sonra yıllarca Çin zindanlarında kalmış, saçları ağarmış, fakat beli bükülmemiştir. Usta demircinin yaptığı kılıçlar Göktürkler tarafından kapışılır, savaşa onlarla gitmekten hoşlanan Göktürkler, Çin hegemonyasına girdikten sonra bıçak yaparak hayatını sürdürmek isteyen demirci sefil şartlarda yaşamaktadır. Buluç ona kılıç yapması için bir yığın demir getirdi. Sonuç olarak kendisine güç vermesi Tanrıya yalvaran demirci, Göktürk Kağanlığını diriltmek isteyen Buluç'a, kılıç yaptı. Çekicin örse her vuruşu ülküye atılan bir adımdı. Çekiç, örse vura vura kılıç yapılacak, kendisi kılıcı takınca Kutluk Şad'a takılacak, sonra Ötüken'e varmak için kutlu savaş başlayacaktı. Demirci iki tane kılıç yapmıştır, yaptığı kılıcın birinin bir yüzüne "Kutluk Şad", diğer yüzüne "İlteriş Kağan" yazmıştır (Atsız, 1998: 58). Demirci Kutluk Şad'ın tuğ kaldırdığını duyunca canlanır, kılıcıyla yapamadığı yardımı çekiciyle yapmış, üç kılıçla bir bıçak yaptıktan sonra büyük bir mutluluk içinde bu dünyadan göçüp gitmiştir (Atsız, 1998: 59-60). Sonra yazıyı gören Tonyukuk, kılıçta İlteriş Kağan yazısını görünce Kutluk Şad'a demircinin gönlüne Tanrı'dan bir şey gelmeseydi bu yazıyı yazmazdı, Gök Türk devletini kurabilirsek sen İlteriş Kağan olacaksın der.

1.7.1.1.2. Kırım Tatarları'nın Kozı Körpeş Bayan Suluv Destanı, "Çorabatır" Destanı

Kozı Körpeş Bayan Suluv destanı, Kazak, Uygur, Altay, Başkurt Türkleri ile Kazan ve Sibirya'daki Türkler arasında söylenen bir millî eserimiz olup aynı zamanda Kırım Dobruca Tatarları arasında da yaşatılmaktadır (Kallimci, AKD: 7).

Çora Batır destanında[254] Çora bir gün bir rüya görür, Kazan'ı Rus almak üzere onu git kurtar derler rüyasında. Anası izin vermese de ondan ağlayarak izin alır, babası izin verir, kardeşi Bayansulu ile helalleşir ve Konçak Batır'ı alarak yola çıkar. Kazan yolunda gelenden geçenden Kazan'ı Rus aldı mı? diye sorar. Sonra da

"Men Kazanga barganče (Ben Kazan'a giderken)
Kar cavsın, kan cavmasın (Kar yağsın, kan yağmasın)
Men Kazanga bargan son (Ben Kazan'a vardıktan sonra)
Kan cavsın, kar cavmasın (Kan yağsın, kar yağmasın)

Kazan'ın yarı yoluna vardığında kuşların Kazan tarafından Kırım'a doğru uçtuğunu görür ve onlara "Öz yurdunuzu bırakıp da nere gidersiniz?" diye sorar. Kuşlar, Kazan çöllerinde sular kandan içilmiyor, insan leşinin kokusundan geçilmiyor diye cevap verirler (Çokum, 2008b: 85).

[254] Tarihî vesikalar ve Rus vekayinamelerine göre tam bir vatanperver olmasa da, Çora Batır, yalnız halk kitlesi içinde değil, münevverlerin içinde de vatanperverliğin bir tipi olarak görülmektedir. Milletin ideali, galip yabancılar ile mücadele ve onlardan korunmaktır. Bu ideal Çora Batır destanında kendini sembolleştirir. Çora Batır "Kırım mütegallibesi Ahtacı Ali Beyi ve "saklav"larını imha ederek Kazan'ı kurtarmaya giden, binlerce Rus askerini kovup Kazan'da beylik eden ve nihayet mahallî entrika ve çekememezliklerden dolayı Kazan'ın sukutunu müteakip Karasu çayına kendini atıp intihar eden Çora'yı millet yaratmıştır." (İnan, 1987: 76-85).

1.7.1.1.4. Dünyanın Sonu

Dünyanın sonu ile ilgili efsaneler eskatolojik mitler olarak adlandırılır ve kıyametten sonra oluşan yeni zamana atıfta bulunulan bir terimdir. Dünyanın sonu ile ilgili efsaneler Yeriding Pütkeni ve Kalgançı Çak adını taşır. Bunlardan Kalgançı Çak, kıyametten sonraki yeniden dirilişi anlatan sembolik bir efsanedir. Sembolik dille anlatılması semavi kitaplardaki gibidir. Zaten mitlerin dinî inanca en yakın olanı ve en fazla etkileşime gireni eskatolojik mitlerdir. Kalgançı Çak'ın gelmesini engelleyen ise, kutsal kurbanlardır (Bayat, 2007: 122-128). Orkun Uçar'ın *Metal Fırtına 4 Turan* adlı romanı doğrudan doğruya bu efsanenin yeni bir tarzda yeniden kullanılmasıyla oluşmuştur. Bu efsane romanda şöyle geçer:

> "Kalgançı Çak" anlatılıyor burada Gökhan! İnsanlığın sonu… En büyük felaket… ve en küçük bir matematik hesabı gösteriyor ki, bu felaketin tarihi 2013!" (Uçar, 2008: 184). Sonunda beklenen oldu, bir atom bombası atıldı ve Ergenekon'a giren kızıl kurtlar güvenli bir yere oturmuşlardı. Gelecek belirsizdir.
>
> "Kalgançı Çak geldiği zaman gök demir, yer sarı bakır olur. Hanlar hanlara saldırır, uluslar birbirine kötülük düşünür. Katı taşlar ufalanır, sert ağaçlar kırılır. Kişi bir dirsek kadar küçük olur. Başparmak kadar erkek olur. Kalgançı Çak geldiği, kara yer ateşle kaplandığı zaman büyük hakan Ata Tanrı kulaklarını tıkar. O çağda dünya bozulur; yer ve insan nesli mahvolur. Tepeler çalkalanır, demir üzenginin dibi delinir. Çuvaldızın deliği bozulur. İnsan kara böcek gibi kanatlanır, gözlerine kan dolar. Kara su kanla karışık akar, yer uğuldar, dağlar sallanır, dibi görünür, yerin altı üstüne gelir; yosunlar öğütülüp kül olur. Gök sallanıp deliği açılır, deniz dalgalanıp dibi görünür. Deniz dibinden dokuz parça kara taş çıkar, dokuz taş, dokuz yerinden yarılır; her taştan dokuz çemberli, dokuz sandık çıkar, her sandıktan dokuz atlı dokuz savaşçı çıkar. Bu kişilerden ikisi başkan olur. Bunların bindikleri atlar vuruşkan ulu sarı olur. Ön ayakları kılıçlı, kuyrukları kamalı olur, ağaca rastlarsa ağacı keser,

canlıya çarparsa canlıyı mahveder. İl güne rahat olmaz. Ay ve güneş aydınlık vermez, ışıksız olur. Ağaçlar kökünden kopar, baba çocuğundan ayrılır. Bitkiler mahvolur, nesli kurur, analar dul kalır. Yerde kongül denilen bir zehirli ot biter, kökünden sarı çekirge çıkar, hayvanlara çarpsa hayvanların, insanlara çarpsa insanların kanını sömürür.

…İşte o zaman Kalgançı Çak olur!" (Uçar, 2008: 366).

1.7.1.1.5.Aşk ve Savaş Destanları

Bu destanlarda yaşayan kişiler insanüstü kahramanlardır, bunların hepsinde ortak olan şey visale ulaşamayan aşktır. Mecnun Leyla'sını sürekli arar, Leyla'sına ulaştığı zaman onu tanımaz. Bunun yanı sıra Âşık Ömer, Âşık Garip Divanlarında baştan sona aşk üzerine bir yakarış söz konusu olur. Çoğu zaman âşık sevgilisinin kim olduğunu bile bilmez (Aydemir, 2008: 24-25).

1.7.1.2. Masallar ve Nasrettin Hoca

Kişileri ve olayları tabiatüstü olan masallar, insanı gerçek dünyadan alıp hayalî âleme dâhil etmek için tekerlemeli sözlerle başlar. Daha çok kadınlar tarafından çocuklara anlatılır (Timurtaş, 1999: 34). Tabiatüstü olan yerler Kafdağı,[255] Mâblîsâ, Yâblîsâ'dır. Bu şehirlerin saraylarının pencerelerinde sultanlar gülümser, hazineleri tılsımlarla açılır (Aydemir, 2008: 173).

[255] Bir rivayete göre Kaf Dağı Kafkas dağlarıdır ve eski Türk demir ve kutsal dağlarının bir nevi karşılığıdır (Ögel, 1998: 60).

Masallar içerisinde çeşitli halk kültürü ögelerini taşırlar. Özellikle Uygurlar dönemine ait bir masalda Şamanizm unsurları bulunmaktadır. Bu özelliğiyle onuncu yüzyıldan önceki döneme ait bir metin olduğu görülür. Çünkü onuncu yüzyılda Uygurlar arasında Şamanizm yaşamamaktadır. Masal kahramanının yüzbaşı olması masalda Hunlar döneminin izlerinin olduğunu gösterir (Atsız, 2004a: 14). Masalın içeriğinde bir subayın çok güzel bir kadına âşık olarak işlediği hata sonucu büyük bir cezaya çarptırılmasıdır. Ancak halka göre bu ceza onun için yeterli değildi, onun ruhunun da ıstırap içinde kıvranmasını ve dünyaya her gelişinde aynı cezanın tekerrürünü arzu etti. Ceza ağır olduğundan ve iki bin yıl öncesinden haber verdiğine göre, bu masal Mete dönemine aittir (Atsız, 2004a: 15).

Günlerden bir gün saraya yakın bir kahvede oturan Arslan adında bir yiğit vardı. Bu yiğit gözü pek bir pehlivandı. Bir gün bu kahveye bir elçi gelip onunla güreşmek istedi. Ancak onun elçi olduğunu bilmeyen Arslan Bey onunla cenge adım attı. Daha sonra gelen kişinin elçi olduğu anlaşıldı. Elçi hemen gözden kayboldu. *Arslan bey*, yıllarca namusum gitti diye bu olayı unutmadı. Han topraklarında elçiye el kaldırmanın cezası ölümdü. Bu olayı hana haber verdiler. Han Arslan Bey'in kafasının vurulmasını emretti. Ancak durumu ona anlattılar ve ülke dışında bir yerde bu elçiyle güreşmesi için izin verdi. Yıllarca Arslan Bey bu elçiyi aradı. Sonunda Dinyeper'de esir olduğunu öğrendi. Buraya vardı ve onun için ağırlığınca altın verdi. Elçiye ben seni azat ediyorum, bir yer seç seninle güreş tutalım dedi. Elçi seninle güreşmek değil, senin için güreşmek isterim dedi. Bunun üzerine ikisi dost oldular, ülkelerine döndüler. Arslan Bey bir süre sonra sevdiği kız ile evlendi. Elçi ise, bir müddet sonra Müslüman oldu (Dağcı, 2007b: 26-29).

Çok eskiden Kızıltaş'a yakın Dermenköy'de çok güzel bir kız varmış. Burada bir çoban bu kıza âşık olmuş, kız da çobanı seviyormuş. Çoban kızı istemiş, kızın babası çobana kızı vermemiş. Kızını namlı bir zengine vermiş. Gelin Dermenköy'den gelirken Kızıltaş'ın yiğitleri tepenin üzerinde kızdan mendil istemişler, o yiğitler arasında çoban da varmış. Kız çobanı görünce kendini uçurumdan aşağı atmış, ancak düşerken taşa dönüşmüş ve buranın adı bundan sonra "Gelinkaya" olmuştur (Dağcı, 2007c: 35-36).

Masalların dikkati çeken önemli özelliklerinden biri şekil değiştirme motifidir. Masal kahramanları çeşitli hayvanlara dönüşme özelliğine sahiptirler. Söz gelimi; kahramanlar suya girdiklerinde ördeğe, bir yere girmeleri gerektiğinde köpek eniğine dönüşürler (Kallimci, GVS: 34, 90). Masallardaki diğer önemli olay ise rüyadır.[256] Burada daha çok "kehanet bildiren veya bir teamül koyan" rüyalara rastlanır. Bu tür rüyalarda bir nasihat veya emir verilmektedir ve daha çok sözlü mesaj taşıyan rüyalardır (Günay, 1999: 89). Gelecekten haber veren rüyalara örnek

[256] Masallarda kullanılan rüya kavramı üzerinde de özellikle durulması gerekir. Rüya insanları ilk çağlardan beri düşündüren bir olgudur. Rüya görülebilmesi için ilk şart uyku hâlidir. Bundan dolayı rüyayı inceleyenler ilk önce uyku hâlini incelemişlerdir. Uykuya dalış ve uyanış arasında birbirinden faklı beş evre vardır ve bu beş evre belli süreler içinde ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmalar sonucunda iki tür rüya ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki tipik rüya hususiyeti olanlar, ikincisi ise, daha çok uyanık düşünceleri aksettirenlerdir. Dinler ve inanışlar içerisinde de rüyanın oldukça önemli bir yeri olduğu dikkati çeker. Genelde rüyalar bu noktada gelecekle ilgili bilgi verme yönüyle ön plana çıkmaktadır. Psikolojik çalışmalar, özellikle Freud ve Jung, rüya ile ilgilenmiş ve bu konuda çalışmalar yapmışlardır. Freud'a göre rüyalar insanın şuuraltı ile alakalı bir durumdur. Şuuraltı insanın yapmak isteyip de yapamadığı şeyleri ihtiva eder. Uyku hâlinde şuur ortadan kalktığı için şuuraltında yaşayan istek ve duygular gün yüzüne çıkmaktadır. Jung ise rüyaları kolektif şuuraltının bir ürünü olarak görür (Günay, 1999: 78-87).

olarak, Hasan Kallimci'nin *Avda Kazanılan Dost* adlı romanındaki Altışa'nın gördüğü düşü verebiliriz. Kocasının kötü bir durumla karşılaşacağını rüyasında gören Altışa'nın kocası kımız içmemiş, kurut yememiş ve çevresi de canavarlar tarafından kuşatılmıştır (Kallimci, AKD: 49). Masal özelliğini kaybeden âşık edebiyatının mahsulü olan halk hikâyelerinin bir özelliği, kahramana çok güzel bir kız tanıtıldıktan sonra ona kızın adının ve memleketinin söylenmesidir (Günay, 1999: 11). Masaldan dönüştürme yoluyla yazılan romanlarda da bu yola başvurulduğu olur. Mesela, kızla erkeğin karşılaştığı sahnede, oğlan çocukken kızın ona gönderdiği takkeleri göstererek, ben senin sözlünüm der (Kallimci, AKD: 108).

Sivrihisar'ın Horto köyünde doğan Nasreddin Hoca Seyyid Mahmud Hayrani'ye bağlanarak Akşehir'e yerleşir. Hayatı hakkında pek fazla malumat olmayan Nasreddin Hoca daha çok manevi şahsiyeti ve hazır cevap olması yönüyle tanınmaktadır (Güzel; Torun, 2003: 377-378). Nasreddin Hoca'nın iki fıkrasına gönderme yapılan romanlarda Nasreddin Hoca şu şekilde dile getirilir:

"Nasrettin Hoca gibi yaklaşayım kestirmeye. Belki biri çıkar beni davet eder (Dağcı, 2007c: 300).

"Nasrettin Hoca'nın fiyatı" (Dağcı, 2007c: 301).

1.7.1.4. Mitolojik Hayvanlar

"Efsane" genel olarak "mit" kavramıyla açıklanmaya çalışılır. Bu efsaneleri inceleyen bilim dalı ise "mitoloji" adını alır. Diğer tanımıyla mitoloji, tabiat varlıkları ile olaylarını kişilik verme suretiyle anlatma şeklidir (Ögel, 1998: V). Buradan hareketle bozkır toplumu olan Türklerde hayvanlar oldukça önemli bir yere

sahiptir. Bundan dolayı hayvanlara ait efsanelere Türk milleti arasında çokça rastlanır. Türklerde her boyun kendine ait bir hayvanı olduğu gibi, Türklerin türeyişleri de çeşitli hayvanlara bağlanmıştır.

1.7.1.4.1. Ongun

Her Türk topluluğunun kendine ait sembolüne ongun denir.[257] Tatarların ongunu "Bağırtak" adlı kuştur ve yalnız hanlara verilir. Özellikle ulus hanlarından Çılaydı Eke yani Temuçin'in çadırının önünde gençken böyle bir amblem yer almamıştır. Çünkü daha han olamamıştır (Dağcı, 2005a: 53).

Attila'nın ongunu ise "Sungur"[258] kuşudur. Bu kuş Attila'nın bayrağında ve tolgasında kendine yer bulur (Kozanoğlu, 2003b: 6).

[257] Ongun Moğolca bir söz olup, Türkçesi tözdür. Oğuz Destanlarına göre her boyun bir kuş sembolü vardır, bu kuşlar da genel olarak yırtıcı kuşlardan seçilmiştir. Ongun veya töz, hayvan veya insan şeklinde yapılmış tapınılan heykelciklerdir. Taştan, ağaçtan veya kemikten yapılan bu heykelcikler, o kabilenin, soyun veya herhangi bir aile ocağının koruyucusu olurlar. Belirli zamanlarda yapılan törenlerde ongunlara yemekler verilir veya saçılar saçılır (Ögel, 1998: 32). Ziya Gökalp ise, ongunu totem olarak tanımlar. Altı özün ongunları şunlardır: Gün Han özü, şahin; Ay Han özü, kartal; Yıldız Han özü, tavşancıl; Gök Han özü, sungur; Deniz Han özü, çakır; Dağ Han özü, uç kuş. Oğuzlarda her öz kendi ongununu kutsal olarak bilir, onu yiyemez ve ona ok atamaz (Gökalp, 2007: 53).

[258] Kayı boyunun kuşu olan sungur, doğan cinsinden olan av kuşlarına verilen isimdir. Bu tür kuşlar genel olarak doğan sözü ile birleştirilerek kullanılır (Ögel, 1998: 355-357).

1.7.1.4.2. Kurt

Kurt, Türk destanlarında merkezî bir rol oynamaktadır. Göktürklerin atası bir dişi kurt iken, 6.-7. yüzyıllarda kurt ata inanışı oldukça yaygınlaşmaya başlar. Hakanlar atalarının hatırasına kurt başlı tuğ dikmektedirler. Bunun sebebi ise Wu-sun dönemindeki kurttan türeme efsanesine dayanır.[259] Kurdun Türkçe adı böridir. Çincesi fu-li olup Göktürk devrindeki hassa ordusu askerlerine bu isim verilir. Türkler arasında kurda verilen önem 19. yüzyılın başına kadar sürmüştür. Kaynaklara göre kurt motifi Türklerde tipiktir ve başka milletlerde yoktur (Kafesoğlu, 1994: 316-317). Türklerin soyu bir kurttan, bozkurttan[260] gelir (Işınsu, 2006b: 76). Türk hakanlarının ailesi, bozkurt ailesi olduğundan dolayı aralarında ayrılık, aykırılık yoktur (Atsız, 2004b: 66).

"Çin bayını koruyacak elindeki palasından, bir kırgızın gırtlağına yapışmış, boğuşan bozkurdundan başka hiçbir şeyi kalmamıştı". Bu Çin bayının kurdunun adı Asena'dır. Fakat bu Çinli, Türkler'i özellikle kurt oğulları olan Asenaları çok sever. Asenalardan Kutlu Han'ın yürüdüğü yolda oğulları ve kardeşleri de yürüyecektir.

[259] Bu efsaneye göre Hun hükümdarı Wu-sun kralına savaş açarak herkesi öldürür. Bu devletten yalnız Kun-Mo adında bir erkek çocuk sağ kurtulur. Hun hükümdarı onun çöle atılmasını ölümü ve kalımının kendi kaderine bırakılmasını ister. Çölde bir dişi kurt ile bir karga ona yardımcı olurlar ve ölmesine izin vermezler. Bunu gören Hun hükümdarı, onu yetiştirir ve ülkesini tekrar ona verir (Ögel, 1998: 14).

[260] Moğollar kurda çine veya çinu derler. Börte ise Moğolcada bir renk adı olup, boz renkle bağlantısı vardır. Çin işaretleri ile Moğolca kavramların karşısına manaları verilmiştir. Buna göre börte "gök rengi" anlamına gelir (Ögel, 1998: 43). Buradan hareketle boz aslında gök rengi anlamında olup, kurdun kutsallığını ifade eder. Kurda gök yeleli (Kafesoğlu, 1994: 319) denmesinin sebebi de budur.

Ergenekon'dan Türkleri çıkaran demirci Asena'nın soyundan gelen Hanlara Asena oğulları denir, Çincesi ise "Cene"dir (Kozanoğlu, 2003a: 7-11).

Doğuş Mitleri:

Moğollar'da Cengiz Han'ın ilk ataları ile ilgili destanlarda Türklerin gök-kurdu ile beyaz geyikler yan yana gelmiştir (Ögel, 1998: 573-574). Bundan dolayı onun "Ecdadı Boz Kurtla Alageyiktir. Senin neslin tek gözlü Duva Sohor'un kardeşi Doben'den gelmiştir." (Dağcı, 2005a: 87). Bir hükümdar sürekli olarak kendini eski ve büyük devletin varisi olarak görür. Bu suretle de saltanatını halk gözünde meşru göstermiş olur. Cengiz Han da bir Orta Asya imparatorluğu kurmak istemiş, bundan dolayı eski Orta Asya imparatorluklarının bir varisi olarak hareket etmiştir. Bu sebeple Cengiz Han Devleti eski Orta Asya devletlerinin bir devamı olarak görülmüştür (Ögel, 1998: 573-574). Bundan dolayı romanda geçen aşağıdaki efsanede Cengiz Han'ın babası olan Yesügey Bahadır'ın nesli yukarıda anlatıldığı gibi, kurt ve alageyik olarak görülmüştür.

"-Yesügey Bahadır kurt neslindendir. Aslı kurt.

-Tibet dağından gelmişler…

- Asılları kurtmuş… Bozkurtla Alageyik.

- Irmakları, gölleri yüzerek Burhan dağının yamaçlarına gelmişler…[261]

- Öyle öyle…

[261] Irmakları ve gölleri geçme motifi de "denizi geçme" motifi olarak Türk mitolojisinde geçer. Bu inanışa göre dünyanın bir yanı ile diğer tarafını büyük bir deniz ayırır. Masallarda buna çok zaman "Ak veya Gök Deniz" adı verilir. Bu denizin yanında çoğu zaman bir de "Ak Dağ" veya "Demir Dağ" bulunur (Ögel, 1998: 577).

- Şamanların dediklerine göre, Duva Sohor'la Doben adlı oğlan Alageyik'le Bozkurt'un dokuzuncu nesli… Yesügey Bahadır'ın nesli de Dobenlerden başlarmış.

- Öyle Duva Sohor tek gözlüymüş. Tek gözü alnındaymış… Hayvanları, çadırları gözetleyebilirmiş. Kendisi hatun sevmezmiş; ihtiyaç da hissetmezmiş hatuna, ama kardeşi Doben için hatun bulmaya çrpınırmış…

Şimdi öteki konuklar ikisinin çevresinde birikmişlerdi. Hatay Darmala, konukların ilgilendiklerini anlamış olacaktı ki, Çin bardağından iki yudum kara-kımız içti, Çılaydı Eke'yi soğuk bakışlarıyla süzdü ve koltuklarını kabartarak sözüne devam etti:

- Günün birinde Duva Sohor, kardeşi Doben'le birlikte Burhan dağına tırmanmışlar. Dağdan aşağıdaki vadiye bakıyorlarmış. Tungeli vadisinde hayvanlarıyla hareket eden bir halk çalınmış Duva Sohor'un gözüne. Duva Sohor: "İşte! O insanların arasında benim kardeşim Doben için bir hatun bulunuyor" demiş. Sonra Doben'den yana dönerek: "Git, gör; şayet evli değilse, o hatunu kendine al" demiş. Doben gitmiş, hatunun adı Ala Goa'ymış, göç eden kabile de Holurartay kabilesiymiş…

Alan Goa, Doben'le evlenmiş ve iki oğlan doğurmuş. Bir gün Doben ava çıkmış, bir karaca vurmuş. Karacayı atının eğerine bağlayıp çadırına dönerken yolda Meliş Boyanday adlı ihtiyar bir adama rastlamış. Adam aç ve bitkinmiş. Meliş Boyanday adındaki adam Doben'in ayaklarına kapanarak bir parça et vermesi için yalvarmış ve vereceği etin karşılığına kendi oğlunu bağışlayacağını söylemiş. Doben eğere bağlı karacanın budunu kesip Meliş Boyanday'a vermiş ve karşılığında oğlunu alıp çadırına götürmüş. Az vakit sonra Doben ölmüş, ama Doben'in ölümünden sonra Alan Goa üç oğlan daha doğurmuş…

"- Söylemiştim demincek, Alan Goa'nın kocası Doben öldükten sonra Alan Hatun üç oğlan daha doğurmuş: Buga Hatagi, Tusalcı, Boduançar. Hatun Alan Goa, bu üç oğlanı doğurduktan sonra iki kardeş baş başa verip kocasız kalmış Alan Goa'nın nasıl üç oğlan daha doğurabildiğini birbirlerine sormuşlar. Doben öldükten sonra ikisi de Alan Goa'nın çadırına girmemiş, hatunun koynunda yatmamışlar. Öyle olduğu halde nasıl olmuş da hatun üç oğlan daha doğurmuş? Derken iki kardeş Meliş Boyanday'ın oğlunu hatırlamışlar. Meliş Boyanday'ın oğlu değil miydi Hatagi'nin, Tusalcı'nın, Boduançar'ın babası?

Ve o günden sonra Alan Goa'nın oğulları, bugüne değin yağı kesilmişler birbirlerine. Bu yüzden Yesügey Bahadır'ın oğulları da birlik olamazlar (Dağcı, 2005a: 64-67).

Kurt Ana:

"Beğimiz benden daha iyi bilir, güneşin doğduğu yerlerde eskiden beri "Türk denilen kahraman, bahadırlıkla ün salmış, arı, temiz yürekli bir ulus oturur. Bunlara daha eskiden Göktürk derlerdi. Türkler Altay'da, Tanrı dağlarında otururlardı. Bir gün yagılar bu ulusun tümünü birkaç baskınla kırıp bitirdi. Yalnız on üç yaşında bir Türk çocuğu elleri, ayakları kesildiğinden ölü sanılarak bir bataklığa atılmıştı. Ölmeyen bu çocuğu bir dişi kurt gelip oradan çıkardı, süt verip besledi. Düşmanların kağanı bunu duydu. Çocuğu öldürmek üzere bir adam gönderdi. Adam çocuğu dişi kurdun koruduğunu görünce şaşırdı. Sonra öldürmek istedi. Ulu Tanrı çocuğu korudu. Kurtla birlikte kaçtılar. Ulu bir denizin gün doğusuna geçtiler. Kurt onu orada bir mağaraya götürdü, bu mağaranın arkasında çok büyük, ekini verimli, bol, yeşil bir yayla vardı. Çevresini kayalıklar kaplamıştı. Kurt bu Türk çocuğundan gebe kaldı. On çocuk doğurdu. İçlerinden "Börte Çine" adlı birisi at kılından bir tuğ yaptı. Kurt başını (ongun) kıldı. Tuğun üstüne takarak başlarına geçti, onları oradan çıkararak Altındağ'a götürdü. Atalarının öcünü aldılar. Düşmanlarının kanlarıyla tuğlarını kızıla boyadılar. İşte bu gördüğün tuğ "Börte Çine"nin kızıl tuğudur." (Kozanoğlu, 2004: 54-55).

Yukarıda alıntılanan efsane "Göktürklerin ikinci menşe efsanesi" olarak kaynaklarda kendine yer bulur. Çin'de M.S. 570 yılında Sui sülalesi Kuzey Çin'i egemenliği altına almış ve onlarla başarılı savaşlar yapmış, onları içten yıkabilmek için başarılı bir siyaset izleyebilmiştir. İşte kurt anadan türeme efsanesi de bu sülalenin tarihinde bulunmaktadır. Ancak gerçek efsanede Türkler Batı Denizi olarak bilinen Kuku-Nor Gölü veya Aral Balkaş Gölü yanında otururlar. Yukarıdaki

efsanede ise bu Tanrı ve Altay Dağları olarak ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra gerçek efsanede Göktürk devletini kuran Aşina ailesinin bu çocuklardan birinin soyundan geldiği söylenmektedir (Ögel, 1998: 22-24). Oysa romanda bu çocuğun ismi Börte Çine olarak verilmiştir.

Ancak bu her zaman kabul gören bir efsane olmayıp, bazen bunun Çinliler tarafından uydurulduğu ve Türklerin yabanî bir kurdun dölünden geldiği söylenilerek küçük düşürülmek istendiği de getirilen yorumlar arasındadır (Kozanoğlu, 2004: 57).

Yol Göstericilik:

Türk destanlarında kurt yol göstericilik[262] ve sıkıntılı durumlarda imdada yetişen bir varlıktır (Kafesoğlu, 1994: 319). Bozkurtların Türklere yol gösterdiği duyulmuş, ancak düşmanı haber verdiğine ilk defa şahit olmaktadırlar (Özdeş, 1964: 77). Uygur ve Göktürk destanlarında yol göstericilik yönüyle kurt ön plana çıkmıştır. Oğuz Kağan gün ışığından gelen bir bozkurt öncülüğünde dünyayı fethetmiştir (Kafesoğlu, 1994: 319). Aşağıdaki efsane de Oğuz Kağan Destanının bir romanıdır. Romanla destan arasında gerçeklik yönünde bir bağ kurularak bu yön romana dâhil edilmiştir.

> "Madem ki öyle der, gidelim arkasından!... Bir Türk nasıl yalan söylemezse, bir erkek kurt da yalan söylemez!... Tez elden kırk yiğide haber salın! Mağaradan çıkıp, kurdun arkasından gideceğiz. Bizim öncümüz bozkurt olacak… O nereye giderse biz de peşinden gideceğiz." (Özdeş, 1934: 100).

[262]Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Gültekin* romanında Gültekin'in kurdunun adı olan Asena'nın önde gitmesi de, kurdun yol göstericilik özelliğinin başka bir örneğidir (Kozanoğlu, 2003a: 41).

Kök-Börü veya "Gök kurt" eski hükümdarların kuvvetini göstermek için kullanılan bir sıfattır (Ögel, 1998: 49). Burada bozkurdun bütün kurnazlığı, cesareti, atılganlığı, Alpago'ya toplanmıştır (Kozanoğlu, 2008: 36). Dikkatli bakıldığında adamların yüzünün kurt yüzü olmasının (Uçar, 2008: 193) sebebi yine aynıdır.

Bazen de yol göstericilik yönüyle benzetildiği olur. Bundan dolayı lider kişiler de bozkurda benzetilir, çünkü esirlikten kurtuluş yolunda millete yol göstermektedirler (Kallimci, GBA: 101).

İyilik Sunma:

Bozkurt, bütün Türklerce kutlu sayılmıştır (Kafesoğlu, 1994: 320). Görüldüğü takdirde insana hayır getireceğine inanılır. Onu görünce savaşın başı da sonu da iyi olur. Hatta kurdun görüldüğü gün yapılacak savaşta uğur vardır (Tan, 2003: 10).

1.7.1.4.3. Alageyik

Geyik, Türk mitolojisinde kutsal bir hayvandır. Ancak Türklere ait eski efsanelerin hiçbirinde Türklerin geyikten türediğine bir efsaneye rastlanmaz. Türk efsanelerinde yer tutan daha çok dişi geyiktir, bunlar da daha çok Tanrıyla ilişki içinde olan hayvanlar şeklinde karşımıza çıkar ve dişi ruh durumunda görülürler. Cengiz Hanla ilgili efsanelerde Türklerin gök kurdu ile ak geyik birleşir. Peliot'nun verdiği efsanede Cengiz Han'ın ataları şöyle ifade edilmektedir:

"Çinggis-Kahan'ın atası, yukarıdaki gökten, Tanrının buyruğuyla doğup gelmiş, göğümsü kurt idi. Karısı ise sarı-kızılımsı dişi geyik idi. Buraya denizi geçerek geldiler." (Ögel, 1998: 569-575). Romanda bu efsane şöyle dile getirilir:

> "Temuçin, ne şaşmanın ne de kızmanın yararı olmadığını anladı, çarçabuk kendine bir yol çizdi: Savaşa atılmak!.. Alageyiğin alageyik torunu, Yesügey'in oğlu için başka bir şey de olamazdı" (Tan, 2003: 14).
>
> "Sağa git sola git, yukarı çık aşağı in, Türkeli'ni her yandan dolaş, her obada bir masal dinleyeceksin. Bu masala göre, birkaç yüzyıl önce Alageyik adlı bir dul kadın vardı. Kocasının yasını tutup kara çadırında kara yaşını silip oturuyordu. Bir gece çırasız çadıra bir ışık oldu, bu ışık elle tutulmaz bir örtü gibi Alageyik'i sardı, sonra söndü. Dul kadın, ter içinde kalmış, korkudan tir tir titremişti. Ama uyanıkken gördüğü bu düşü kimseye söylememişti. Dokuz ay on gün geçti, gene bir gece o ışık dul çadırına doğdu, ter dökmeye başlayan kadıncağızı kucakladı. Bu sefer o, bayılmıştı, gözünü açınca dizlerinin arasında üç çocuk buldu." (Tan, 2003: 41).
>
> "Bu masalı bizim uydurduğumuzu, ağızdan ağıza bizim yaydığımızı anlamamışsınız. (Tan, 2003: 41).
>
> "Çünkü insanlar, yalanı doğrudan daha çok sever. Sonra kafası aydınlanmamış adamlar, birine yüksek saygı göstermek için onu insanlığın üstünde doğmuş görmek ister. Biz de seni, beylerin ve hanların üstüne çıkarmak için ışıktan türemiş gösterdik." (Tan, 2003: 41).

Alageyik gerçek efsanede bir geyik olarak geçmişken bu efsanede alageyik bir kadın şeklinde karşımıza çıkar. Ancak bunun bir yalan olduğu söylenmekte, onun hükümdar olması için diğer insanlardan farklı doğmuş olması sebebiyle böyle bir yola başvurulduğu sonucuna ulaşılır. Zaten bey ve hanların üstüne Cengiz'i çıkarma şeklinde tezahür eden son cümle de bu tezimizi kanıtlar.

1.7.1.4.4. Doğan

Ak kelimesi normalde temizlik anlamında kullanılmakta, ancak bir hayvanın adıyla yan yana kullanıldığında renk anlamını almaktadır. Ak sözü Altay Türkçesinde cennet anlamına gelir. Aklık kutsal bir metaforu karşımıza çıkarır. Doğan çoğu yerde Türk türeyiş destanlarının temelinde kendine yer bulur. Bunlardan ilkinde Şato Hükümdarı kartal yuvasında doğmuş, Macar kralı Almos'un annesi, bir doğandan hamile kalmış olması gibi. Oğuz kabilelerinin kutsal sembolleri yani armaları üzerinde doğan türlerinde kuşlara rastlanır. Attila'nın kalkanı üzerinde de yine aynı kuşları görmekteyiz. Hatta bu sembol daha sonra Macarlar arasında da devam etmiştir (Ögel, 1998: 571-592). Ak kartallı sancağın Yulun Eke'nin çadırının dibinde durması (Dağcı, 2005a: 143) buna örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra Cengiz Han'ın kendini Türk devletlerinin mirasçısı sayma isteğinden kaynaklandığı söylenebilir. Türklerde oldukça değerli olduğu görülen akdoğanın hediye olarak gönderildiği olur. Bu doğan kartallarla dövüşebilmektedir. Kara Kağan avlarını yakalaması dolayısıyla ve bir benzetme yoluyla doğana benzetilir (Atsız, 2004b: 65). Daha çok askerlerin kurtlara benzetilmesiyle karşı karşıya kalırız. Ancak av yakalama dolayısıyla bir kişinin doğana benzetilmesi yeni bir şey olabilir.

1.7.1.4.5. At

Erin değeri ile eşdeğer olan at, yalnız bu dünyada değil, öbür dünyada da kahramana en fazla yardımcı olacak varlık olarak görüldüğünden Türk kültüründe

oldukça önemlidir. Ere arkadaşlarından daha yakın olan at, ona itibar kazandırır. Sahibinin yasını da tutan atın sahibi öldükten sonra kuyruğu kesilir. Buysa "tullamak" adını alır. Şaman merasimlerindeki kurban kesme âdeti dikkate alındığında en makbul hayvanın at olduğu görülür. Önemli olduğunu gösteren diğer gösterge ise, Yakutlarda at kafası üzerine yemin edilmesidir. Ayrıca düşte at görmek hayra yorulur (Gökyay, 2000: CDXXVI-CDXLII).

Bozkır kültürü at üzerine kurulu olmakla beraber, atın yanında demiri de bu kültürün temel unsuru olarak görmek gerekir. At, göçebe kavimlerin içine giren manevi yardımcıdır. Bundan dolayı bir Türk'ün atına dokunmak, ona sövmekle birdir (Kozanoğlu, 2008: 90). Türkler, atı ilk ehlileştiren kavim olup, onların geçim kaynağı ve hayatlarını sürdürebilmeleri için önemli bir etkenin at olduğu söylenebilir. Bazen de ata konuşan, zekâ sahibi, gökten inmiş kutsal bir hayvan olarak bakıldığı da olur (Kafesoğlu, 1994: 202-209). İşte bu sebepten, bazen atların konuştuğu da olur, at sahibine bedenim ısınmadı. Sırtıma iki çuval kum yükle. Terleyeyim, ısınayım, başka türlü hızlanamayacağım demiştir. Yeri geldiğinde sahibine yardım da eden atlar, sahibinin üstüne hapşırarak onun adalelerinin gevşemesini sağlamıştır (Kallimci, GVS: 50, 56). Bozkır kültürünün sonucu olarak, Türk atsız olmaz (Çokum, 2008b: 25). Türkler at üzerinde doğup at üzerinde ölürler, bundan dolayı Türkler için ata binmek, yürümekten daha kolaydır (Atsız, 2004b: 62).

1.7.1.5. Sosyal Hayat, Âdet, Gelenek, Görenek ve Gündelik Hayat

Her kültürün coğrafî çevre, insan unsuru ve cemiyet olmak üzere üç temel unsuru vardır. Türk kültürü de hayatını bozkır çevresinde sürdürdüğü için "bozkır kültürü" üzerine kuruludur. Bozkır kültürü at üzerine kurulmuş olsa da, yalnız attan ibaret olmayıp, bunun yanına demiri de eklemek gerekir. Bu kültür doğrudan doğruya göçebelik üzerine kurulmuş olsa da, göçebelik kavramı tam anlamıyla açıklanamamıştır (Kafesoğlu, 1994: 201-203). Dede Korkut Hikâyelerinde ise, yarı göçebe bir yaşama geçildiği dikkati çeker (Gökyay, 2000: CCCXXXIII).

İncelenen romanlarda Türklerin sosyal hayatı ile ilgili olarak, töre, ad koyma, kan kardeşliği, kız alma, toy, ölüm, hıdrellez, kımız ve takvime yer verilmiştir. Bu unsurlar Türk sosyalhayatının büyük bir parçası olarak düşünülmelidir.

Eski Türkler töre sözünü "törü" şeklinde ifade ederler. İlk önceleri bu söz "devletin kuruluş düzeni ve işleyişi" anlamında kullanılmışken zamanla kanun anlamında kullanılmaya başlanır. Aile ve sosyal ilişkilerde töre, toplumsal hayatın devamı için kullanılan görenek anlamında olurken, Anadolu'nun bu sözü daha çok "yordam" şeklinde dile getirdiği söylenebilir. Devletten bile önce gelen törelerin verdiği cezalar çok serttir. Devletten bile önce geldiği için korunması kağana düşer ve bundan dolayı devlet ile töre her zaman birlikte kullanılan kavramlar olagelmiştir (Ögel, 2001: 469-472). Töre kurallarının savaşla ilgili olanları vardır. Bunlardan biri cengin teke tek olması ve kılıçsız kişiye kılıç çekilmemesidir (Atsız, 2004b: 40).

Eski Türkler, çocuğa isim verirken ruh ve cinlerin çocuğun sonraki yaşamına etkisine dikkat ederler (Anadol: 176-177). Adın bütün milletlerde önemli olması çok eski dönemlere ait şamanlık inanışıyla açıklanabilir. Kahramanlara ad verilmesi

oldukça önemli olup, ona ad verme "boy başkanına, saygı değer kazanmış bir konuğa veya boyun şamanına aittir." İslamiyet'in kabulünden sonra bu görev, dervişe verilmiştir. Birçok Türk boyunda han veya bey bir toy yaparak oğluna ad vermelerini iline buyurur. Dede Korkut Hikâyelerinde ise bu görev Korkut Ata'ya verilmiştir (Gökyay, 2000: CCCLXXXVI-CCCLXXXVII). Ad verme Cemal Anadol'a göre şöyle tasnif edilebilir:

> "**Amaçlara Göre Verilen Adlar:** Çocuğun uzun ömürlü olması için, Toktasın, Dursun gibi.
>
> **Mutluluğu, Başarıyı Dileyen Adlar:** Bekbol, Şahbul gibi.
>
> **İyi Karakter Özelliklerini Anlatan Adlar:** Tınıbek, Canıbek gibi.
>
> **Yeni Doğan Çocuğun Göze Çarpan Biz Özelliği İçin:** Mengli, Çutur gibi.
>
> **Ana ve Babanın Şefkatini Gösteren Adlar:** Çiçek, Kızkına gibi." (Anadol: 176:177).

Yukarıda anlatıldığı gibi Tuva Türklerinde de çocuğa ad verme şölenlerle olur ve bir kadını mutlu edecek hadiselerdendir (Kallimci, GVS: 15).

Dede Korkut hikâyelerinde çocuklara gösterdikleri yararlıktan sonra ad verilir (Gökyay, 2000: CCCLXXXVII). Eğer çocuk babasının intikamını alamamışsa, o çocuğa ad verilmez. Bunun yanı sıra babası sağ olsa bile, çocuk kan dökmezse, kafa kesmezse, büyük bir av yapmazsa ad alamazdı ve "Adsız" diye çağırırlardı. İşte bundan dolayı Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kolsuz Kahraman* romanının figürü Karaoğlan, Çin beyini öldürene kadar adsız yaşamış, ancak Çin beyini öldürdükten sonra ad kazanmıştır (Kozanoğlu, 2008: 6, 12).

Türklerin kendilerine özgü bir arkadaşlık anlayışları da vardır. Bu anlayışta kılıçları bir araya getirerek, oğullarına su döktüren eski Türkler, bu kılıçları aynı bilek taşında bilerler. Bundan sonra düşmanlarını beraberce kesmek için and içerler. Böylece gerçek "anda" yani kan kardeşi olurlar (Dağcı, 2005a: 37). Burada Türklerin savaşçı anlayışlarını görmek mümkündür.

Ad alma ve arkadaşlığın böyle geliştiği Türklerin kız almaları da yarışla olmaktadır. İlk önce ok atma yarışları olacak, bel üzerinden geçen ok, yakalanabilirse kız alınacaktır (Kallimci, GVS: 42). Diğer kız alma şekli üç gece üst üste kızın çadırına girilir ve o razı edilmeye çalışılır. Kız istemese bile sesini çıkarmaz. Ancak kişi ciddi olmalıdır, eğer ciddi olmayıp taşkınlık ederse öldürürler (Atsız, 2004b: 218).

Kız alındıktan sonra yapılan çok zengin ziyafetlere toy adı verilir.[263] Aynı zamanda her akından yenerek dönüşte, çocuğa ad konacağı zaman, oğlun ilk avından dönüşünde toylar verilir. Bunun yanı sıra "hacet toyları" denilen toylar da vardır. Burada aç doyurulur, borçlu borcundan kurtarılır ve "yalıncak" giydirilir. Büyük sevinçler için de toylar düzenlenebilir (Gökyay, 2000: CCCXCIII-CCCXCIV). Tıva Türklerinde doksan gün doksan gece süren toyda, halk et yer ve kımız içer. Ozanlar Tıva Türklerinin şarkılarını söylerler, oyunlar oynanır (Kallimci, GVS: 62). Karabay obaya döner dönmez bir toy düzenler, besili kısraklarından birini keserek halkına bir

[263] Toylarda yağma geleneğinin de olduğunu belirtmek gerekir. Tarihte han-ı yağma olarak görülen geleneğin köklerini Kuzey Amerika yerlilerinde aramak gerekir. Onların "potlaç" adını verdikleri bu geleneğin esası "israflı bir ziyafet vererek karşı tarafa meydan okumaktır." Potlaç ziyafetini yapan adam yemeği verdikten sonra, sofrada olan her şeyi gelen kişilerin götürmesini ister. Han-ı yağma denilen gelenekte de bunun gibi yemek yendikten sonra, sofradaki tabak gibi eşyalar yağma edilir. Bunun kökenini dinden alınan hukuk kurallarına bağlayan Ziya Gökalp'a göre, reisler belli dönemlerde ziyafet yapmaya ve ziyafetten sonra da sofradaki mallarını yağmalatmaya mecburdurlar. Han-ı yağma geleneği, Osmanlı Devleti'nde ve daha sonra Anadolu'da görülmeye devam eder. Bu geleneğin diğer adları, yeme-içme, şölen ve aştır (Gökyay, 2000: CCCXII-CCCXV). Gelenek[263] özelliği taşıdığından atalardan torunlarına geçen bir özellik taşırlar (Çokum, 2008b: 30). Süresi değişen şölen veya yağma geleneğinin kırk gün kırk gece sürdüğü de olur (Şükrü, 1932: 29).

ziyafet vermiştir. Bu toyda ozanlar çalıp söylemiş, gençler güreşmiş, ok atma yarışmaları yapılmış ve tartış[264] oynanmıştır. Bu toyda Karabay'ın korkusuzluğu, kahramanlığı, aslanı bir okla yere sermesi söylenmiş, bundan dolayı ona Karabay Batur adını vermişlerdir. Ünlü bir misafir geldiği zaman da toy verilir. Bu toy, üç gün sürmüş, herkes doyuncaya kadar et yemiş, kımız içmiş, gençler ok atma yarışları düzenlemiş, tartış oynamışlardır ve ozanlar kahramanlık türküleri söyleyip hikâyeler anlatmışlar, Sarıbay'ın oba halkı, aslan öldüren Karabay'ı yakından görüp tanımıştır (Kallimci, AKD: 10,17).

Türkler ölen kişiyi yuğ töreni ile son yolculuğa uğurlarlar. Bu törende ceset yakılarak külleri gömülür ve büyükler kılıçla öldürülmez, yay kirişi ile boğularak öldürülürler (Atsız, 2004b: 23, 380). Ayrıca sözleri kılıç üzerine olur ve "gök girsin, kızıl çıksın" (Kallimci, GVS: 84) bir yemin gibi kullanılır. Eğer söz tutulmazsa kılıç insanın cezasını verecektir. Ölüye aş verme ve yas tutma eski Türk âdetlerindendir. Yuğ veya yoğ kelimesi Kaşgarlı Mahmut'un *Divan-u Lûgati't-Türk* adlı eserinde, aş yerine yoğ kelimesi kullanılmış ve bu kelime ölü gömüldükten sonra üç yahut yedi güne kadar verilen yemek şeklinde tanımlanmıştır. Çok eskiden ölüler atlarıyla birlikte gömülür, bir başka atı ise, cenaze töreninde boğazlanıp yenirdi (Gökyay, 2000: CCCLXXXVIII-CCCXCIII). Aynı geleneklerin devam ettiği romanlarda ölüm töreni kendine şöyle yer bulur:

> "Karabay'ın ölümünün yedinci günü idi. Yemek işi ile ilgili görevliler, semiz atları kurban ettiler. Etlerini doğrayıp kazanlara koydular. Altlarına ateş yakıp haşlanmalarını beklemeye başladılar. Başkırt Türkleri ve çevre obalardan gelen konuklar, obada toplanmıştı. Birlikte, Karadağ'a, mezarın başına gitmek üzere yola çıktılar. Herkes, ölüye ve yakınlarına hürmeten en iyi atlarına binerek gelmişti. Binlerce kişi bir arada olmasına rağmen kimse

[264] At üstündeki kişiyi düşürme oyunu (Kallimci, AKD: 10).

konuşmuyor, nal seslerinden ve at kişnemelerinden başka ses duyulmuyordu. Karadağ'a varıp mezara bir ok atımı kaldığında durdular. Atlarını oraya bırakarak mezara kadar yaya yürüdüler. Böyle davranmaları da ölüye duydukları saygıdandı.

Mezarı hemen yanına, Karabay'ın avladığı aslanın postu serildi. Atışa, bir tarafına imamı, diğer yanına da oğlunu alarak oturdu. Konuklar da mezarın etrafındaki çayırlık alana oturdular. Kur'anı Kerim okundu, Karabay'ın ruhu için dualar edildi." (Kallimci, AKD: 65).

Ancak burada eski geleneklerin İslam kültürü ile birleştiği dikkati çeker. Özellikle mezarda Kur'an okunması bunun en açık göstergesidir. Yuğ törenlerine yoğ denildiği de olur ve yoğ aşı ölüyü doyurmak veya memnun etmek için yapılır (Gökyay, 2000: CCCLXXXVIII-CCCXCIII). Buna örnek olarak şu metin verilebilir:

"Ey ak sakallılar, Türk halkı! Buraya, yedinci gün törenine gelerek babamın ruhunu sevindirdiniz. Beni ve anamı da memnun ettiniz. Sağ olun… At yarışları ve güreşler böylece bitti. Şimdi obamıza dönelim ve sofralara oturalım, dedi. Etler pişmiş, kımız ve kurut hazırlanmıştır (Kallimci, AKD: 69).

Kırım Tatarlarında Hıdrellez "tepreş günü" adını alır. Sabah kurbanlar kesilip, çocuklar ilahi okur. Amaç birliktir, evlenecek gençler birbirlerine çın söylerler, maylı kalakay ve kuzu etleri yenir. Bugün dilek ve dua günüdür. Amaç birlik ve beraberlik olup, bundan dolayı "Birlik bolgan yerde, dirlik bolur." sözü dile getirilir (Çokum, 2008b: 77).

Kısrak sütünden yapılan asıl Türk içkisi kımızın kekremsi bir tadı vardır. Kımız Türkler ve Türklerin etkisinin olduğu milletler dışında hiçbir millette yoktur (Gökyay, 2000: CDXIII). II. Meşrutiyet ile birlikte başlayan Türklerin kendine dönüş fikrini dile getiren Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanında Mahmut Nedim Paşa'nın elinde kımızlarla evine gelmesi, gazetelerde şöyle kendine yer bulur:

"Yeni Osmanlı Partisi'nin başkanı Hamdi Paşa Hazretleri nihayet Türk olduğunu hatırlayarak ecdadının içkisini özelikle Turan lokantalarından eliyle almıştır." (Adıvar: 70).

Eski Türkler her yıla bir hayvanın adını verirler. Doğrudan doğruya bozkır kültürü ile ilgili olan bu durum, Çinlilerle müşterek olmasına rağmen Türklere özgü bir yapıdadır. Göktürklerde, Uygurlarda, Batı Türklerinde ve kesinlikle Hunlarda kullanılan bu takvim, hem zaman hem de coğrafî olarak çok yaygın bir sistem olarak görünmektedir (Kafesoğlu, 1994: 329). Bu hayvanlardan biri de domuzdur. Ancak domuz iğrenç görülmemekte ve millî takvimde yeri olmaktadır (Tan, 2003: 179). Her çağda on iki yıllık dönem bir hayvanın adıyla anılmaktadır. Bu hayvanlar:

Kitab-ı İlmü'n-Nafi	*Divanü Lûgat'it-Türk*
1. Keskü	1. Sictan
2. Öt	2. Öd
3. Pars	3. Bers
4. Tavuşkan	4.Töşgan
5. loy (Yılan)	5. Nak
6. Yunt	6. Yelan
7. Koy	7. Yend
8. Piçin	8. Koy
9. Dakuk	9. Biçin
10. İt	10. Tegako
11. Tonkuz	11. İt
	12. Tonguz

Bir adam hangi hayvanın yılında doğmuşsa, kendisine o yılın kutsallığı verilirdi. Bazı yerlerde aynı yıl doğan kadın ve erkek birbiriyle evlenemezdi. Cengiz Han bu yıllardan domuz yılında doğmuştu (Tan, 2003: 179). Ayrıca hangi yılda doğulmuşsa o yılda ölüneceğine inanılır. Mesela inek yılında doğan kişi, inek yılında

ölecektir. Cengiz Han da domuz yılında doğmuş, domuz yılında ölmüştür (Kozanoğlu, 1966: 11).

1.7.1.6. Türklerde Mimari ve Sanat

Türklerin beş bin yıllık bir medeniyeti vardır. Bu medeniyet Anadolu'da edebiyatı, mimarlığı ve kültürü ile Arap ve Acem'den ayrılır. Mimarlık sahasında Osmanlı ve Selçuklu sanatı birleşmiş Türk üslubunu mimari eserlerde görmek mümkündür. Bu üslûplarda, Klâsik, Rönesans ve zamanımızın bütün değişim çağları görülür. Mesela Çırağan Sarayı, Türk Rönesansı, yani uyanma çağına bir örnektir. Türk üslubunda devirler dikkate alınarak sedefli, yazılı, kakmalı, oymalı tarzlarda birçok eser görmek mümkündür. Eğer büyük bir hata yoksa Macaristan, Almanya ve İngiltere sanat tarihinde, Türklerinki kadar çeşitli ve belirli devreler ile farklara rastlanmaz. Batı'daki sanat eserleri bütün Avrupa'yı kaplar. Hâlbuki Doğu'da Türk üslûbu Arap, Acem ve Hint üslupları arasında hayli önemli farklar vardır. Bu üslûpta Bizans, İran ve Arap üsluplarından alınmış örnekler mevcuttur. Çünkü dünyada saf ırk olmadığı gibi sanatta da saf bir üslup oluşturulamamıştır. Bütün sanat eserleri birbirinin gelişmiş biçimidir. Türklerde hatta Doğu'da sanatın kaynağı din olduğu gibi, Batı'da da bu böyledir (Müftüoğlu, 2007: 73-75).

Yukarıdaki bilgiler ışığında, Türk'ün kendine göre, milletin karakteri ile asırlardan beri yoğrulmuş, incelmiş, kendine has bir hava kazanmış sanatı olduğunu söylenilebilir Bu sanatın temelinde kendi öz değerlerimiz vardır (Işınsu, 2006a: 104). Ayrıca, Göktürkler döneminde yazılan kitabelerle sanat alanında Türklerin

ileri bir seviyede olduğu belirtilir (Kozanoğlu, 1962d: 22-10). Bu kitabelerde de kendi öze değerlerimizi ve tarihimizi bulabiliriz.

Eski Türk topluluk hayatında müziğin önemli bir yeri vardı (Kafesoğlu, 1994: 328). Şamanizm'de davulun ritmi trans haline geçmek için en güçlü tekniktir (Bayat, 2006: 223). Müzik unsuru daha çok ozan baksı geleneği içinde kendine yer bulur, çalınan alet ise kopuzdur. Anadolu sahasında ozanlar âşık adıyla anılmaya başlanır ve çaldıkları âlet sazdır (Oğuz, vd., 2006: 193).

Kara Ozan'la Çuçu[265] karşılıklı kopuz çalıp deyiş[266] söyleyeceklerdir (Atsız, 2004b: 50). Savaşta da müziği kullanan Türklerde bir cilâsın cenk ederken yiğitler çevresinde kopuz[267] çalar, böy söyler, baylarını över, yüreğine kuvvet salarlar (Kozanoğlu, 2008: 20).

1.7.2. Eğitimsel Kaynakları

Turan yani Türk birliğinin kurulması için ilk önce yapılması gereken Orta Asya'da okullar açıp Türkçe'yi öğretmektir. Türk okulları ile Türkiye'ye olan sempati artacak, bu okulların Türkçeyi öğretmeleri ile de Türkiye Türkçesi ikinci dil

[265] Çuçu Ötüken'in ünlü ozanıdır, atının terkisinde kopuzu ile gezer (Atsız, 2004b: 196). Diğer ünlü kişi Kara Ozan'dır. Kara Ozan, Kür Şad ile ihtilale katılmış, burada onun ölümü şimdiye kadar söylediği deyişlerden daha güzeldir (Atsız, 2004b: 428).

[266] Saz eşliğinde söylenen şiirlere deyiş adı verilir (Artun, 2008: 74).

[267] Eski Türk halk şairlerinin düğünlerde, törenlerde veya herhangi bir vesile ile çaldıkları musiki aletidir. Üç telli olan kopuz, keman şeklinde olup, çalınması kemençeye benzer (Gökyay, 2000: CCXXXIII).

olarak konuşulmaya başlanarak Türk toplulukları arasında ortal dil oluşturma yolunda önemli adımlar atılacaktır (Duru, 2007: 284). Ancak bu adımların atılması oldukça zordur. Çünkü Türk milleti durgunluk, gerilik ve cehalet içindedir. Bundan dolayı Turan'ın kurulması için Türk gençleri için bir üniversite kurulmalıdır(Aydemir, 2008: 154-155)

1.7.3. Dinî Kaynakları

Din, "İnsanın düşünce ve inanca dayalı değerlendirmelerini içeren zihinsel fonksiyonlarını, her türlü tavır ve davranışlarını ve insanın diğer insanlarla ilişkilerini ve kurumsal yönünü ifade eden sosyal yapısını belirleyen ve disiplin altına alan bir sistemdir." şeklinde tanımlanabilir. İnsanlık ilk çağlarında doğayı kontrol altına alabileceğini düşündüğü bir zaman dilimi geçirmiştir. Bu dönemde ruhçuluk ve tabiata tapınma ile iç içe olan mitoloji dönemi, metafizik dönem ve daha sonra değerler dönemini geçirmiştir. Bu noktada insanın geçirdiği dinsizlik dönemi de olduğunu düşünen bazı kişilerin varlığından da söz etmek yerinde olur (Gündüz, vd, 2007: 17-24).

Dinler, ırk ve iklim şartlarına göre değişikliklere uğrayabilirler. Nitekim İslam'ın Yemen ve Asir taraflarındaki uygulanışı ile Kazan, İstanbul ve Cava'da uygulanışı arasında farklar mevcuttur (Müftüoğlu, 2007: 49).

Bozkır kültürü içinde yaşayan Türk halkı dinî bir cemiyet olmayıp, siyasî bir karakter arz eder. Bundan dolayı din adamları yerleşik kültürde yaşayan kişilere göre daha az önemlidir. Fakat bu Türk kültürü içinde dinî bir sistem yoktur şeklinde

anlaşılmamalıdır (Kafesoğlu, 1994: 284). Eski Türk dinini Harun Güngör şöyle tanımlar:

> "Eski Türk dini, Türklerin Gök Tanrı temelinde yazılı bir kaynağa dayanmaksızın kendi iç kültürel dinamiklerinden doğan ve kuşaklar boyu aktarılarak günümüze kadar ulaşan, gelenek ve göreneklerle şekillenmiş inanç ve pratikler bütünüdür." (Gündüz, vd., 2007: 529).

Eski Türkler dine "Nom" adını verdikleri gibi, kutsal kitaplarına da Nom adını verirler. Türk dininin kutsal kişileri ise, "toyon" adını alır. Kâhin veya sihirbaza ise "kam" adını verirler ve "şaman" kelimesi bu kelimeden doğmuştur. Din cemiyetsizlik olduğu için sosyal yapıyla büyük ilişkisi vardır. Nitekim sosyal yapı ve cemiyet değiştikçe Tanrılar da değişir. Din ise tabiatperestlik veya totemizmdir. Yani doğa olaylarına veya doğadaki varlıklara tapınmadır (Gökalp, 2007: 36-39).

Turancılık fikrinin temelinde din duygusu olmamış, millet duygusu dinden önce gelmiştir. İlk önce insanın bağlı olduğu bayrak, avul ve obası olur. Din gönülleri birleştiren ayrı bir bağdır. Bilgisiz insanları kullanmanın bir yolu dindeki mezheplerdir. Oysa kardeşlerin iyiliği için çalışan insanların imanı, doğruluk, çalışmak ve kardeşlere yardım; öleceği iman yurdu ve bayrağıdır (Kozanoğlu, 2004: 41-42). Ancak bazen inanışın yanında cinsiyet ve milliyetin ikinci derecede kaldığı söylenebilir. Dinin ve maneviyatın cahil insanlar üzerindeki etkisi bazen feyiz verici, bazen de kahredici olur. Herhangi bir dinin siyah ve kanlı perdesi ancak ilim ve irfanla açıldığı gibi, gerçek yönü de ancak bunlarla bilinir (Müftüoğlu, 2007: 45). Buna karşın din bir akıl işi değil, gönül işidir. Her kim ne anlatırsa anlatsın insanlar akıllarıyla değil, kalpleriyle inandıkları için din üzerine tartışmalar sonuç vermeyecektir (Kozanoğlu, 1966: 235).

Türkler millet olarak tarih sahnesine çıktıklarından beri birçok dine inanmışlardır. Buna göre, Türklerin değişen şartlara göre din değiştirdiklerini söyleyebiliriz. İncelenen romanlara göre Şamanizm, eski Türk inancı, Zerdüştlük, Budizm, Hristiyanlık, İslamiyet dinlerine inanmışlardır. Bunun yanında Türklerin Maniheizm gibi inandıkları başka dinler de olsa da romanlarda bunlara yer verilmemiştir.

1.7.3.1. Şamanizm

Çin Salnameleri Türkleri tanıtırken, "Onlar ruhlara tapar ve şamanlara inanırlar. Savaşta ölmeyi şeref, fakat hastalıktan ölmeyi bir zillet sayarlar." (Şener, 1997: 9) ifadelerini kullanır. Buna bağlı olarak, bozkır kültürüne bağlı olan eski Türklerin inanç sistemlerinde Şamanizm'i görmek mümkündür. Uzun zamandan beri bu inanca sahip Türk topluluklarında, şamanlık içerisine çeşitli dinlerden gelen ögelerin girdiği söylenebilir. Şamanlık, "yüksek haz hali ile insanın kendinden geçmesi şeklinde tarif olunabilir.[268] Şaman ruhunun bedeninden çıktıktan sonra somut olmayan dünyalara gitme ustasıdır (Kafesoğlu, 1994: 287).

Şaman zaman zarfında değişikliğe uğramış, yeni dönemde Kızıl Şamana dönüşmüştür. Halk onu çok sever ve gördüğü için mutlu olur.

[268] Şaman bazen Kam şeklinde de adlandırılabilir. Onun trans halinde ağzı köpürür, sert hareketler yapar. Elinde bulunan kürek kemiğini attıktan sonra yere düşer ve ellerini göğe kaldırarak Tanrı diye bağırmaya başlar. Onun bu hali yalnız olmayıp, kurtlar ve doğanlar da ona eşlik etmektedir. Ayrıca Tanrı ereni olduğuna inanılan kamın sözünden dışarı çıkılmaz (Atsız, 2004b: 178).

"Yarın gece kayıplarımızın ruhları bizimle olacak ve onları bu göğün, bu taze havanın altında bir kez daha aramızda ağırlayacağız. Onlardan af dileyecek şifa isteyeceğiz. Eğer içinizde hâlâ kötü bir şeyler kaldıysa bu gece onları atın. Kurtlar ve baykuşlar dışarıda. Onlarla konuşun!" (Uçar, 2008: 325).

Şamanların romanlarda geçen görevleri şöyle sıralanabilir:

1. İlk olarak Şamanlar Nayman ulusuna İlah Ötegey yırlarını söylemeye giderler (Dağcı, 2005a: 11).

2. Şamanların bir diğer görevi ölmüş çocukları evlendirmektir. Kız ya da erkek çocuğu küçük yaşta ölmüş olan bir baba aynı yaşlarda ölen erkek ya da kız çocuğunun babasını bulur. Daha sonra şamana giderler ve şaman iki çocuğun resmini çizer. Çizdiği resimleri çırada yakar, ateşin dumanı göğe yükselirse, çocukların öbür dünyada evlenmiş olduklarına delalet eder. İki ölü çocuğun resmi yanında at, öküz, çadır, kağnı, keçi, ot, kargı resimleri de yakılır. Bunlar da öbür dünyadaki evli çocuklar içindir. O günden sonra iki baba dünyanın en mutlu insanı sayılır ve anda olup, atlarını aynı otlaklarda otlatmaya başlarlar. (Dağcı, 2005a: 55-58).

3. Şamanların diğer özelliği kayıp kişileri bulmalarıdır. Bunu yaparken dostları olan iblislerden faydalanırlar (Dağcı, 2005a: 208).[269]

4. Bunun yanında Gök Tanrı şerefine kurban adamak da onların görevidir. Bu kurbanlar genellikle ak renkli hayvanlardır. Ayrıca yine Gök Tanrı şerefine ormanlardan mantar koparmaktadırlar (Dağcı, 2005a: 292).

5. Gök Tanrı ile temas halinde bulunan Şamanlar, bu yolla insanların ona karşı işlemiş oldukları suçu da öğrenebilirler (Dağcı, 2005a: 292).

[269] Bunu yapanlar yalnızca şamanlar değillerdir, aynı zamanda Altay sihirbazları ve Tao bilginleri de bu işi yapabilirler (Dağcı, 2005a: 208).

6. Gelecekten haber veren Kıraç Ata'nın yorumu:

> "Büyük günler geliyor… Kıtlık olunca ay paralanacak… Kara Kağan'ı öldürmeyeceksin… Onu tasa öldürecek… Bir ulu şehirde toplanmış kırk er görüyorum… Aralarında sen de varsın… Yağmur yağıyor… Irmağın kıyısında dövüşüyorsunuz… Budun kurtuluyor… Bin üç yüz yıllık ölümden sonra tekrar dirileceksiniz… Acunun batımına dek adınız gönüllerde kalacak." (Atsız, 2004b: 177).

7. Şamanın kendine özgü bir yapısı vardır. Mesela farklı giysileri ile çevrelerinde pek görülmedik tipler yer alır:

> "Aşağıdaki meydanda Naymanların çok ünlü Çağan-sara adıyla tanınan Ak Şabek'i peyda oldu. Ayaklarında uzun ayaklıkları, altı kişi Ak Şabek'i sırtlarında taşıyorlardı. Çağan-sara'nın henüz önünde, Çağan-sara'dan daha boylu, başında kocaman bir canavar kafatası, kafatasın üst kısmı ak, alt kısmı kızıl, çenelerini çarpa çarpa, arada müthiş bir uluma savurarak, biri ilerliyordu. Canavar kafalının sağında ve solunda küçük boylu, hırçın üç-beş Merkit hırıldıyor, onlardan geride ise saf halinde durmuş Merkitler şimdi bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla, savaş türküleri söyleye söyleye meydanı adımlıyorlardı" (Dağcı, 2005a: 59).

Ak saçlı, ak sakallı,[270] bir ihtiyar olan Kıraç Ata kamdır. Hayvanlarla konuşan kamın evinde büyük bir post ve bir yığın hayvan kemiği vardır. Bu kemikler kürek ve aşık kemikleridir. Pek az yemektedir (Atsız, 2004b: 171-176).

[270] Dede Korkut Tarkanlar arasında aksakalı ile dikkati çeker (Atsız, 2004b: 198).

1.7.3.2. Eski Türk İnancı

1.7.3.2.1. Tabiat Kuvvetlerine İnanma

Eski Türkler tabiatta birtakım kuvvetlerin olduğuna inanmakta ve bunların her birine bir tanrı tasavvur etmekteydiler. Bunlara kurban da adayan eski Türklerin inandıkları tabiat kuvvetleri: "dağ, tepe, kaya, vadi, ırmak, su kaynağı, mağara, ağaç, orman, volkanik göl, deniz, demir, kılıç, vb. Bunlar aynı zamanda birer ruhtur. Ayrıca, güneş, ay, yıldız, yıldırım, gök gürültüsü, şimşek gibi ruh-tanrılar da kurgulanmıştır." (Kafesoğlu, 1994: 289). Türklerin atalarının taptığı tabiatta yer alan dağlar, ırmak, orman ve ağaçlar tapılmaya değer varlıklardır (Özdeş, 1964: 18). Ayrıca romanlarda yukarıda ifade edilen tabiat kuvvetlerinden dört tanesinin geçtiğine şahit oluruz ve bunlar Tanrı adıyla kendilerine yer bulurlar. Bunlardan gök tanrısı mavi, deniz tanrısı yeşil, ateş tanrısı kırmızı, yer veya toprak tanrısı ise beyazdır (Kozanoğlu, 1964: 20).

Yer-Su:[271]

Eski Türkleri koruyan, her yıl kurban kesilen ve gökle yeri temsil eden (Özdeş, 1964: 18) Yer-Sular, toplumsal grupların Tanrılarıdır. Bir de bunun yanında her kabilenin kendine has tanrısı "Civi" adını alır ve inanışa göre savaşlardan önce Civiler birbirleri ile savaşırlar, hangi tarafın Civisi kazanırsa savaşta o taraf galip

[271] Tabiat ruhlarına genel manada verilen isimdir. Türk kültüründe yer sulara tapılmaz, yalnız manevi kuvvettirler (Kafesoğlu, 1994: 290-291).

gelirdi. Buna örnek olarak, savaşta yenilen Cengiz Han'ın Yer su ve Civisinin savaştığı kabile olan Nayman ve Merkitler'in Yer su ve Civilerine yenildiği verilebilir (Tan, 2003: 12, 36).

1.7.3.2.2. Atalar Kültü[272]

Uygurlar dönemindeki inanışlar arasında eski yaşamış savaşçılara inanmak da vardır (Dağcı, 2005a: 14). Bunlara eski dönemlerde yaşamış atalar da eklenebilir. Cedlerin Azizler Mezarlığından çıkıp ortalarda dolaşması felaket habercisi olarak görülür. Kırım'da azizler ile kırk kelimesi birleştirilerek kırk azizler kullanılmıştır. Burada İslamiyet ve Hıristiyanlığın birbirine karıştığını dikkati çeker. Aynı inanış Kırım Tatarlarında da devam eder. Bazen eski savaşçılar onlarla savaşırlar. Onların yerlerinden kalkıp cepheye gittikleri de olur (Çokum, 2008b: 36, 38, 259).

1.7.3.2.3. Gök Tanrı İnancı

Bozkır Türk topluluğunun esas dini olan Gök Tanrı dinine göre, tanrı en yüksek varlık olarak yerini alır. Türklerde tanrı düşüncesinde "maddî gökyüzünden mânâda ulu varlıka" doğru bir yol alış söz konusudur (Kafesoğlu, 1994: 295-296). Kudretli ve aşkın olarak görülen Gök Tanrı, insanbiçimci özellikler taşımadığı gibi,

[272] Ölmüş büyüklere ve atalara saygı olarak tanımlanabilen atalar kültünde, insanı tanrılaştırmak görülmez. Ancak bu insanlara kurban, daha çok erkek ve at, kesilebilir (Kafesoğlu, 1994: 291-294).

millî bir tanrı özelliği gösterir. Ayrıca gökten aşağı inerek kutsallığın yayılması yer yer Gök Tanrı'nın kişileştirilmesine de yol açar (Gündüz vd., 2007: 529-531).

İncelenen romanlara göre, Türklerin eski dinlerinin adı Gök Tanrı'dır. Moğol İmparatorluğu döneminde Uygurlar'ın bir kısmı Gök Tengri inanışına sahip olup Burhıçın toprakları üstünde yaşayan insanların tamamı da Gök-Tengri'ye inanmaktadır. Onlara göre Gök Tanrı, gökte çok uzak ve çok yüksek bir yerde oturmaktadır. Bunda dolayı tanrı ile konuşmak isterken gözlerini yukarıya kaldırırlar. İnsanların kalplerinde ne olduğunu bilen Gök Tanrı, bazı yerlerde "Büyük Işık" olarak da geçer. Kan dökülmesinden hoşlanmayan ve affedici olan tanrının bu özelliği, sonraki dönemlerde yalnız var ve yok etmek özelliğine bürünerek değişmiştir. Kağanların borçlarını ödediği ve askerlerinin güçlü olması için yalvardığı Tanrının millî olma özelliği de vardır. Bundan dolayı "Türk Tanrısı bizden yüz mü çevirdi?" ifadesi geçer. Türklerin millî bir tanrısı olduğu şu cümlelerde açıkça görülmektedir:

> "Türk Tanrısı! Türk Yersuları! Umay! Yarın için bana güç verin! Öcüm yağıda kalmasın! Budun tutsak olmasın. Türk Tanrısı! eşimi alıp on iki yıldır gönlümü kara kıldın. Gözlerimi alıp on yıldır dünyamı karanlığa saldın. Yüksünmedim. Yarın için bana ululuğunu saç. Savaş bitinceye kadar gözlerimi aç! Kana kana vuruşayım. Doya doya kırışayım. Can gövdeme yük oldu. Bir umudum sende kaldı. Sonsuz karanlığımı aydınlat! Sönmez ışığından bir damlasını yoluma fırlat! Ocağımı söndür de budunu yaşat!.. Türk Tanrısı! Can senin olsun, gözlerimi ver! Yıllarca neler çektim, kimse bilmedi. Gözlerim ışık aradı, ama bulmadı. Gözsüz at koşturdum, gönül tat almadı. Her şeyden vazgeçtim. Yalnız bir savaşlık ışık ver. Türk Tanrısı! Göğün rengini, güneşin parlaklığını, gecelerin süsü olan yıldızları, yeşil ağaçları, hatta arkadaşlarımı, yakınlarımı, oğlumu bile gösterme. Yalnız ben dövüşüp ölünceye kadar yağıyı göster. Sadağımdaki ok, kolumdaki güç, damarımdaki kan tükeninceye kadar yağıyı göster."

> Türk Tanrısı!... Kuruyan gözlerime yaş verdin. Yağıyı görüyorum. Yeryüzünde bir gececik daha senin konuğunum. Verdiğin ışığı alma! Gözlerimin yaşını silme! Beni kendimden utandırma! Budunu yerindirme! Yağıyı sevindirme!...” (Atsız, 2004b: 395-396).

Gök Tanrı inanışına benzer olarak eski Türkler, Gökçe adında bir ulunun kanatlı bir ata binerek gökte dolaştığına inanırlar. Moğollar döneminde *“Ulu Tanrım Gökçe! Ayı Döllüyü hoşgör.”*, denilen kızların gökten geliyor anlamında Gökçe Baba dedikleri kişiyi, Moğol halkı tanrı olarak görür. Ancak ordu tarafından çok sevilen Gökçe, Temuçin’i hafife aldığından hem tahta oturamamış hem de ölmüştür. [273]

Türklerin görünürde birçok ilahları var gibi görünse de “Ulu Tanrı”ları birdir. Suda, yeşeren otta, yağan karda ve her yerde o vardır. Yaratılmışların yaradanı o olduğu gibi, kemikleri üstünde et, başlarında saç, gözlerinde ışık, bileğine güç veren de odur (Tan, 2003: 18).

Gök Tanrı inanışı içerisinde İlah Ötegey, melekler ve dinin kendine has inanışları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan İlah Ötegey şerefine yemekte ayin yapılır. İçinde et kaynayan kazanın içine elini daldıran sofra sahibi oradan bir parça et çıkarır ve içinden dualar okur. Sonra dizleri üstünde sürüklenerek ağaç bir şahsiyetin yanına gider ve onun ağzına üç kere sokup çıkarır, sonra eti

[273] Bkz. Kaleli Zade, **Oğuz Han,** İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1932, s. 31; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kaan Tibet Canavarı,** İstanbul, Tan Gazetesi Matbaası, 1962, 32-60; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kubilay Hân’ın Gelini,** İstanbul, Atlas Kitabevi, 1966, s. 94, 212, 225; Hüseyin Nihal Atsız, **Ruh Adam,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s.14, 64, 101, 175; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s.14, 64, 101, 175; 317, 325; Cengiz Dağcı, **Genç Temuçin,** İstanbul, Ötüken Yayınları, 2005, s. 14, 189, 295; Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Kolsuz Kahraman,** İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2008, 87.

omuzunun üstünden dışarıya fırlatır. Böylece çadır sahibi sofraya oturmadan önce yeryüzünde olup bitenleri Gök Tanrı'ya bildiren İlah Ötegey'e ilk lokmayı yedirmiş olur. Aynı zamanda İlah Ötegey şerefine, yağmur yağması için adam kurban etme de Moğol inanışları arasında mevcuttur. Ayrıca İlah Ötegey tanrı ile kullar arasında aracılık görevi görmekte, onların durumunu tanrıya bildirmekte ve onları koruması için yardım istemektedir (Dağcı, 2005a: 35, 94, 193).

Gök Tanrı inanışının diğer önemli unsuru meleklerdir. Dişi veya erkek oldukları belli olmayan melekler için dişilik veya erkeklik konusunda "Melek dişi mi? erkek mi?" (Kozanoğlu, 1964: 42) şeklinde soru sorulduğu da olur. Kötü ve iyi ruhlara Türkler öz ve yavuz, yahşi ve yaman, uğurlu ve uğursuz, yer-su ve yazigir kavramlarını kullanırlar (Tan, 2003: 169).[274] İncelenen romanlarda Türklerin inandıkları meleklerden Umay, Ayzıt ve Albız kendine yer bulur.

Altaylarda Umay'ın yerini tutan Ayzıt, kut nesnesini ananın karnına üfler. Çok merhametli olan ayzıtlar, yere beyaz kısrak şeklinde inerler (Çeribaş, 2004: 59-60).

Türkler'in ödül tanrıçaları[275] Ayzıt adını alır. Ayzıt'ın özellikleri şunlardır:

1. Etek temizliğine dikkat eder, yani ahlâklıdır.
2. Kadın doğuracağı zaman yardımcı olur ve Türk cennetindeki süt gölünden getirdiği damlayı çocuğun ruhuna akıtır.

[274] Çinliler bu kavramlar yerine Yang ve Yen kavramlarını kullanmaktadırlar. İsimleri farklı olsa da, bunlar aynı işlevi gören güçlerdir (Tan, 2003: 169).

[275] Romanlarda Türk Tanrı ve Tanrıçalarının yanı sıra Yunan mitolojisinde yer alan sarhoşların Tanrısı Baküs, Aşk Tanrıçası Afrodit, aşk ve güzellik Tanrısı Apollon ve fahişelerin Tanrıçası NİMFE de yer alır (Kozanoğlu, 1964: 26).

3. Ayzıt yalnız iffetini korumuş kadınları ziyaret eder.
4. Giyimi ise, başına kürkten beyaz bir kalpak giyer, çıplak omuzlarına beyaz kürkten bir pösteki alırdı. Ayaklarında, baldırlarını örten uzun ve siyah bir çizme bulunurdu. Bu kıyafetle ormanlarda dolaşır ve bazen de kayalara yaslanarak uyurdu (Tan, 2003: 176).

Romanlarda Umay[276] yalnızca kızların güzelliğini ifade etmek için kullanılır. Ayzıt ise daha çok adına verilen ayinlerle ve bu ayinlerde yer alan insanların ruh hâlleri ile bağlantılı olarak roman dairesine girer. Buna göre, Türklerde dinî ayinler iki gruba ayrılır. Bunlardan ilki kış, ikincisi yaz ayinidir. İlkine kara, ikincisine ak ayin denir. Kış ayinleri sıkıntılı, yaz ayinleri ise, eğlencelidir. Ayzıt için yapılan ayin yaz ayinidir. O gün herkes mutlu olmak zorundadır. Ak Şaman ortaya gelerek iffetini koruyan dokuz kız ile dokuz erkeği yanına alarak Ayzıt'ın sarayına düşsel bir yolculuk yapar. Kapıda onun muhafızları vardır ve iffetini koruyamayan bir kişi varsa o geri çevrilir ve Ayzıt'ı göremez (Tan, 2003: 176-177).

Romanlarda geçen diğer melek ise Albızdır. Şaman ve İslam Türklerinin halk inanışlarında yer alan al ruhunun birçok adı vardır. Bunlardan biri de Uranha Tuba Türklerinde kullanılan "albıs"tır. Kırgız ve Kazak Türklerinde sarı ve kara albastı olmak üzere iki tana al ruhu vardır. Sarı Albastı şaman duasıyla giderken, Kara Albastı ocaklı birini görmeden gitmez. Albıs kelimesinin kullanıldığı Tuba Uranha Türklerinde, Albıs evlenmeyen bir kızdan türemiştir. Kayalarda veya kumsallarda bulunan Albıs, keçi gibi bağırır ve kızlara etki ederek, onları hasta yapar. Şaman dualarında Albıslar sarı kız olarak tasvir edilmişlerdir (İnan, 1987:259-267). Romanlarda erkek olarak tanıtılan Albız, albıs ve yılbız kelimeleri ile karşılanır.

[276] Umay, ilahe ve çocukları koruyan bir ruh olarak dikkati çeker (İnan, 1987: 397-399).

Şeytanın oğlu olarak görülür. Ayrıca isimlerin sembolik değeri göz önüne alındığında kötü kişiler Erlik Lovun Kağan ve Albıs Şulbus Kağan olarak romanlarda yer alırlar (Kozanoğlu, 1962c: 3-1), (Kallimci, GVS: 11).

Eski Türkler'de "başında tutamak yok" deyiminden anlaşılacağı üzere günahkâr olarak ölen adamlar kazırgan yani cehenneme giderler. Günahkâr adam yandıkça kazandan kurtulur ve başındaki melek de onun saçından tutup feraha erdirir. Bundan dolayı insanların başında bir tutam saç bulunur (Tan, 2003: 62). Başka bir inanışta ise, kuşlar, Gök Tengri'nin kuşları olarak görüldüğünden öldürülmezler (Dağcı, 2005a: 52). Bir başkasında, gökte üç ay gören Türk halkı ellerinde bulunan kılıç ve kalkanlarını birbirlerine vurmaktadırlar. Daha sonra göğe ok atmakta ve kadın, erkek, çoluk, çocuk binlerce kişinin bağrışması korkunç bir gürültü meydana çıkarmaktadır. Köpekler uluyarak, atlar kişneyerek, inekler böğürerek bu gürültüyü arttırırlar. Ayrıca bulutun hızlı dolaşmasını da uğursuzluk olarak yorarlar (Atsız, 2004b: 12, 295).

1.7.3.3. Hristiyanlık[277]

İncelenen romanlara göre, Hıristiyanlık dininde Tanrı birdir ve ayrısı gayrısı yoktur. Başka bir ifadeyle, Tanrı bütün yerlerin, göklerin, insanların, hayvanların kağanıdır. Tanrı, Hristos adını alır ve Hristos'a Yahudiler İsa, Romalılar Krist demektedirler. Hz. İsa Hıristiyanlık dininin peygamberi olduğu için etrafında birçok efsane oluşmuştur.[278] Hristiyanlık anlayışının en önemli dinî ritüellerinden biri vaftizdir. Bu olay Hıristiyanlığa giriş için çok önemlidir ve Hz. İsa bile vaftiz olmadan Hıristiyanlığa girememektedir.[279]

Moğol topraklarına Hristiyanlar gelmediği için Temuçin bu din hakkında bilgi sahibi değildir. Temuçin papazlarla karşılaştıktan sonra, Hıristiyanlık hakkında

[277] Hz. İsa'nın peygamberliği etrafında şekillenen Hristiyanlık, teslis inancı çerçevesinde şekillenir. Bu teslis inanışında Baba, Oğul, Kutsal Ruh adı altında "üç kişilikte tek bir Tanrı"nın varlığı söz konusudur. Tanrı, Hz. İsa'nın vücudunda bedenleşerek yeryüzünde beşer hayatı sürmüştür. İnsanlığın babası olan Âdem, tanrı ile ahdini bozmuştur. Hristiyanlık dininin içindeki dinsel ritüeller, suya dalma veya vücudun belirli kısımlarını yıkamak yoluyla yapılan vaftiz, vaftizle Hristiyan olan kişilere Kutsal Ruh'un inayetinin verilmesi, kişinin işlediği günahı rahibin Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına bağışlaması, ekmek ve şarap ayini, evlilik için bazı özel dualar okuma, din adamlarının rahip olarak atanma ayini, ölümü kesin olan hastalara, hastayı rahatlatmak veya iyileştirmek için yapılan ayindir (Gündüz, vd., 2007: 77-101).

[278] Bu efsanelerden birinde, Hıristiyanlar Roma'daki kulelerden korkarlar. Kulelerin bulunduğu kayalıklar arasındaki yarıkları Hz. İsa'ya ve İncil'e bağlarlar. Onlara göre, Hz. İsa ölürken bağırmış, bağırdığı anda da bu yarıklar hâsıl olmuştur (Yeşim, 2004: 160).

[279] Bkz. Abdullah Ziya Kozanoğlu, **Arena Kraliçesi,** İstanbul, Atlas Kitabevi, 1964, s. 20; Hüseyin Nihal Atsız, **Bozkurtların Ölümü,** İstanbul, İrfan Yayınevi, 2004, s. 210, 211; Ragıp Şevki Yeşim, **Kızıl Elma,** Ankara, Elips Yayınları, 2004, s. 160.

bilgi almak ister.[280] Çünkü Naymanlar ve Uygurlar'ın bir kısmı bu dine bel bağlamışlardır. Bilgi aldığında Bay Ülgen'le Erlik'in birleşip Hıristiyanlığın Tanrısını bir araya getirmesi, öldükten sonra dirilme, cennet ve cehennem anlayışı arasında benzerliğe bağlı olarak Türk dini ile Hıristiyanlık arasında büyük bir bağ kurar (Tan, 2003: 65, 67).[281] Ancak cennet ve cehenneme Türk dininde gitmek kolayken Hıristiyanlıkta gitmek zordur. Cengiz Han'dan sonra oğlu Kubilay Han da Hristiyanlığı öğrenmek ister (Kozanoğlu, 1966: 236).[282]

[280] Ancak daha sonra bu papazlar, millî dinin aleyhinde oldukları ileri sürülerek öldürülmüşlerdir (Tan, 2003: 227).

[281] Onların anlattıklarını dinledikten sonra, bu dinin bir fikir olduğunu, ulu kişilerinin babasız doğumu ile övündüklerini söyleyen bu kişilere karşılık kendisinin de yedi göbek atasının böyle doğduğunu anlatır. İnsanları iyi ve kötü diye ikiye ayırdıklarını ölümden sonra iyi olanların iyi gün göreceklerini, kötü olanların kötü gün görüp ateşe atılacaklarına karşılık kendi dinlerinde de ölümden sonra dirilme olduğunu söyler. Ayrıca çocuk doğumunda Türklerin dinî inanışına göre Yayık adlı melek süt gölünden bir damla getirip çocuğa can vermektedir. Daha sonra görünmez bir yayıcı çocuğun sağ tarafında, Erlik'in gönderdiği Körmüz de çocuğun sol tarafında durur. Sağ taraftaki onun yaptığı iyi işleri, sol taraftaki ise onun yaptığı kötü işleri yazar. Bu noktadan sonra Bay Ülgen'le Erlik'in Hıristiyanlık dininde birleşip Allah olduğunu söyler. Hıristiyanlık'ın cennet ve cehennem anlayışı üzerinde duran ve kendi dinleri ile bağlantı kurmak isteyen Cengiz Han, cenneti Türklerin uçmağına benzetir. Burada Türkler'in Akto'su vardır ve onları cennete götürür. Bu cennetin yanında Süt Göl vardır. Bunun yanında Sürve Dağı bulunur ve güzel kuşlar ve geyikler vardır burada. Hıristiyanlık'ın cennetinde ise, ırmaklar, köşkler, şaraplar, aşlar vardır. Bu da Türk dinine benzemektedir. Cehennem ise "kazırgan"a benzer (Tan, 2003: 67).

[282] Kubilay Hân vaftiz ne demek diye sorar. İnsanlar Hristiyanlık dinine Papa'nın vaftizi ile girerler. Papa onları dine aldığı gibi dinden de çıkarabilir (Kozanoğlu, 1966: 236).

Türkler Hristiyanlıkla ilgili bilgi almak isteseler de, bu dinden bir şey anlamazlar. Özellikle Hz. İsa'nın doğumu konusunda duydukları onları hayrette bırakır (Atsız, 2004b: 213).[283]

1.7.3.4. İslamiyet[284]

İncelenen romanlara göre İslamiyet'te bir Allah'ın mevcudiyeti esastır (Kaleli Zade, 1932: 20).[285] İslamiyet içinde her şeyin sahibi olan Allah'ın yap ya da yapma

[283] Tanrı hangi katunla evlendi de bu İsa Yalvaç doğdu? diye papaza sorduklarında, o "Tanrı hiçbir katunla evlenmez" der. Tanrı ile Meryem evlenmeden bu yalavaçın nasıl doğduğunu Türkler anlamazlar. Herhalde bu bunağın (papaz) karısı Meryem'in otağına gizlice girmiştir. Daha sonra Türk Tanrısı Türk yasasına aykırı iş yapmaz, sizin Tanrınız Ötüken'e gelirse işi yamandır diye karşılık vererek Tanrıyı küçümser (Atsız, 2004b: 213).

[284] Kutsal kitabı Kur'an olan İslamiyet'in yüce peygamberi Hz. Muhammed'dir. Dinamizmi ve eşsiz Allah inancıyla dikkati çeken İslam dinine inanan insan sayısı bir buçuk milyarı bulmakta, her geçen gün bu sayı artmaktadır. İslam'ın temel inançlarından ilki tevhid anlayışı olup, Allah'ın birliğine dayanır. Diğeri ahiret inancı olup, bir gün dünya son bulacak, yeniden dirilme vuku bulacaktır. Peygamberlere, kutsal kitaplara, meleklere, kadere iman İslam dininin şartları arasındadır (Gündüz, vd.; 2007: 35-64).

[285] İlk önce Oğuz Kağan bir Allah'ın mevcudiyetine inanır. Ona göre, kâinatı yaratan ve idare eden büyük bir kuvvet vardı, bu kuvvete karşı olan imanını saklayacak ve hakiki Tanrıyı buluncaya kadar onun namına kalbinde hürmetli bir yer verecektir. Bir olan Allah'ın varlığını, hakiki Tanrı'nın ancak insanların kalplerinde ve vicdanlarında yaşadığını Oğuz Kağan yalnız başına idrak etmiştir (Kaleli Zade, 1932: 20).

dediklerini insanlara haber getiren peygamberler, Kur'an,[286] namaz, oruç, Kâbe, ahret inancı[287] ve melekler[288] önemli unsurlardandır (Tan, 2003: 252).[289] Hiç kimsenin kimseyi dinden çıkaramadığı İslamiyet'e göre dine giriş için yalnız kelime-i şehadet getirmek yeterlidir ve bir kişinin imanının sağlam olup olmadığına da yalnız Allah karar verir (Kozanoğlu, 1966: 236).

Önemli unsur olarak ifade ettiğimiz kavramlar İmanın ve İslam'ın şartlarıdır. Ancak bunun arkasında unutulmuş olan İslam ahlâkı vardır. İslam ahlâkı iman ve

[286] Kur'an Türkler arasında birliği sağlayan bir unsurdur. Fakat, iimamlar da enteresan ruh hali içinde olup, Kur'an'ı kullanarak Türkleri ikiye üçe bölmek istemektedirler. Bunu ise, Türkiye'nin gâvur olduğunu söyleyerek yaparlar. Türkiye'yi gâvur olarak tanıtmalarının sebebi ise, kadınların başlarını açmaları, erkeklerin başlarına şapka takmalarıdır (Işınsu, 2006b: 62-63). 1980'e kadar Türk halkı ile Bulgar halkı bir arada rahat yaşamışlardır. Dil, âdet, töreler ve din! Özellikle İslamiyet iki halk arasında ayrılığa sebep olmuştur (Işınsu, 2007: 310).

[287] İslamiyet ölümü bile ahiret inancına bağlı olarak normal bir olay hadisesine dönüştürmüştür. Toplum yapısı düşünüldüğünde mezarlığın mahalleyi tamamlayan bir yapısı mevcut olup, her evin bir parçası mezarlıkta yaşıyor gibidir. Ölüm ve mezar mahalle halkı üzerinde olağanüstü bir korku yaratmamaktadır. Onlar için ölüm hayat kadar tabii bir hadisedir (Aydemir, 2008: 28).

[288] Hüseyin Nihal Atsın'ın *Ruh Adam* romanında Selim Pusat'ın karşısına ilk önce Mikail, Cebrail, İsrafil gelir, insan gibidirler, ancak daha büyüktürler (Atsız, 2004a: 299). Hz. Muhammed dünyaya ebedi şeriat getirmiş, buna göre de Selim Pusat suçludur. Çünkü küçük bir kızı sevmekle zevcesine ihanet etmiş, ayrıca bu kızın hayalinin peşinden gitmiş, geceleyin onun evine girmeye kalkmış, yasak edilen içkiye dadanmıştır. Bir kadının esiri olmak putperestliktir ve en büyük günahtır (Atsız, 2004a: 305-306).

[289] Bu olay Cengiz'in kafasına yatmaz ve anında bütün dünya Tanrı'nın yurdudur, bundan dolayı ona tek bir yerde ev göstermek yanlış (Tan, 2003: 252) der. İleriki sayfalarda İslamiyet'i anlatmaya çalışan bir hocayı dinî kullanarak eğlenen Cengiz için, dinin bir önemi olmayıp, önemli olan bayrağa saygı ve yurda sevgidir. Diğer inançlar kulla Tanrı arasındadır (Tan, 2003: 309).

inanç birliğine dayanır. İman Allah'a, inanç ise milletine inanmaktır. Bu ikisi insanda olmalıdır (Işınsu, 2006b: 64-65).

Belirli bir dönemde Türk adı ile İslamiyet eşdeğer görülmüş, bu iki olguya birbirinin ayrılmaz parçaları olarak bakılmıştır. Ayrıca Müslümanlık hakiki kıymetini Türklerle bulmuştur (Işınsu, 2006b: 64-65). Roma halkı her Hıristiyan olmayanı imansız, her imansızı Müslüman, her Müslüman'ı da Türk olarak görür. Türkler ise, yalnızca İslam için savaşırlar (Yeşim, 2004: 106,164).

- "Evet. Türki de derler onlara.
- Muhammed Han'ın adamlarından mı onlar yani?
- Sanmam. Onların tümü Muhammed Han'ın adamları sayılmaz. Yalnız birazı. Az bir kısmı da İsa Han'ın adamlarıdır. Çoğu Gök-Tengri'ye taparlar." (Dağcı, 2005a: 55).

Hz. Muhammed ve Hz. İsa burada han olarak gösterilmiştir. Çünkü onlar büyük bir insan topluluğuna önderlik etmektedirler. Türk adı ile İslamiyet'in özdeşleştirildiği bu metinde Türklerin İslamiyet'e girişleri söz konusu edilmiştir. O dönemde İslam dinine yeni girildiğinden bu dine inanan insan sayısı oldukça azdır ve genel olarak inanılan din Gök Tanrı dinidir. Ayrıca Türklerin İslam için savaşmalarını da dile getiren paragraf, bundan dolayı da Hz. Muhammed Han olarak göstermiştir.

İslamiyet Türkler arasında birleştirici bir unsur olarak görüldüğünden Rusya ve Yunanistan, bu unsuru ortadan kaldırmak isterler.[290] Bu amaçla İslamiyetle ilgili

[290] İslamiyet'e inanma Rusya Türklüğü arasında her ne kadar Ruslar tarafından bitirilmek istenmişse de bu başarılamamış ve savaş bile olsa Cuma günü fırsat bulur bulmaz, Cuma namazı kılmaya çalışan insan grupları görülmüştür (Dağcı, 2007b: 91). Oğul doğunca bir hoca çağrılır ve Kur'an okunarak, dualar edilir (Kallimci, AKD: 25). Allah'ın yanına "baba" kelimesinin getirilmesi yer yer görülebilir (Dağcı, 2007c: 284). Buysa Hristiyanlık dininin "Teslis" inancından geçmiş gibi görünüyor.

menfi bakış açılarını Orta Asya Türklüğüne kabul ettirmeye çalışırlar. Bu menfi bakışı aşağıdaki örnek açıkça gözler önüne sermektedir:

> "BAHİRÂ'nın aradığı toplumun kurtarıcısı ve semaların Allah'ının yeryüzündeki bir insanın ruhunda aranmıyacağını ilân edecek olan Hazreti Muhammed ortaya atılacak ve fakir insanlar gibi yaşıyacak, onlar gibi günde bir-iki hurma yiyecek, onlar gibi gece bir çadır içinde, hasır bir şilte üstünde ölecekti." (Kozanoğlu, 1964: 160).

Bu propagandalar Türkleri Müslümanlıktan uzaklaştırmayınca Türk ve Müslüman ayrılığı ortaya çıkarırlar.[291]

İslamiyet zamanla Allah'ın koyduğu kuralların dışına çıkarak dejenere olmuştur. Romanlara göre, İran'da ve Türkiye'de tam anlamıyla İslamiyet yaşanmamaktadır. İran putperest bir devlet olup Allah'ın yolundan uzaklaşmış, Ayetullahları ilah addetmiş, onlara tapmaktadır. Türkiye'de de Kur'an okunmadığından tam anlamıyla bir İslam yaşanmamaktadır (Duru, 2007: 217).

İslamiyet'in farklı bir yorum şekli ise, din felsefesi olarak da düşünülebilen tasavvuftur. [292] Bütün dinleri, bütün insanları kavrayan bir felsefe olan tasavvuf,

---

[291] Yunanlılar Türklerin elinde Müslümanlığı alamayınca ve bir şey yapamayacağını anlayınca Türk Müslüman ayrılığı çıkarır. Türk'e kızgın olanların taraflarını tutar, öbürlerine kan kusturur. Onlar Türk değillerdir, Müslüman oldukları için kendini Türk sanan öküzlerdir (Işınsu, 2006b: 66-67).

[292] "İnsandaki ruh, kalp, gönül veya kısaca mânâ dediğimiz cevherin diri tutulması için izlenen yola tasavvuf" denir (Artun, 2006: 39-40). İslamiyet'in ilk dönemlerinde Basra'da Hasan el-Basrî'nin çevresinde bir züht hareketi başlamıştır. Bu hareket, nefsî arınmaya, tevazuya ve bireysel dindarlığı ön plana almasıyla dikkati çeker. Fakat zamanla dış kültürlerden etkilenen tasavvuf İslam'ın tevhid akidesine zıt özellikler göstermeye başlamıştır (Gündüz, vd., 2007: 54). Bir gönül terbiyesi olan tasavvuf, Allah'a ulaşan yollar bağlamında tarikat yoluna gidilerek yayılır. Türkler arasına tasavvufun girmesi İslamiyet'e giriş ile aynı tarihlere rastlar (Artun, 2006: 39-40, 53).

ayrıntıya önem vermeden geniş bir müsamaha içinde ve yalnız sevgiye, iyiliğe dayanarak insanı, dünyayı ve kâinatı, Tanrı'yı anlamak sistemidir.

Tasavvuf birçok kollara (tarikatlara) ayrılmış ve bunlar da kendi aralarında mücadele etmiştir. Ancak bu mücadele fikir alanında kalmış, büyük mutasavvıflar ayrı sistemlerine rağmen birbirlerine saygı göstermişlerdir (Atsız, 2004a: 180).

İslamiyet'in farklı bir yorumu olan ve tarikatlarla bölümlere ayrılan tasavvuf İslamiyet diye biliniyor olsa da, aslında yoğun olarak Budizm ve Maniheizmin, küçük kırpıntılar şeklinde de Hıristiyanlık ve Museviliğin birleşmesinden oluşmuştur. Bunları İslamiyet'in içine dâhil eden, imam kılığındaki Yahudilerdir. Çünkü "İyi bir imam olmak için önce iyi bir haham olmak şarttır." (Atsız, 2004a: 149).

1.7.3.5. Diğer Dinler

Tarihte çeşitli Türk kütleleri bulundukları bölgeye göre çeşitli dinlere girmişlerdir (Kafesoğlu, 1994: 301-304). Bu dinlerden İslamiyet dışındaki bütün dinler Türklerde olumsuz etkiler bırakmıştır (Kafesoğlu, 1994: 301-304). Romanlarda bu dinlerden Zerdüştlük, Budizm ve ateizm yer alır.

Zerdüştlük[293] romanlarda sadece kadınların hizmet ettiği Ehrimen bahsiyle bir yerde geçer (Atsız, 2004a: 304). Diğer din ise Budizm'dir.[294] Anası Maya'nın

[293] Zerdüşt tarafından eski İran dininin yeniden düzenlenmesi ile kurulmuştur. Millî bir din olması yönünden Türkler arasında yayılmış olması muhtemeldir. Zerdüştlük içerisinde ateş ve cennet kuşu oldukça önemli tapınma objeleri olarak karşımıza çıkar. Oysa ateş Türklerde tapınma aracı değil, temizlenme aracıdır (Günay, vd., 2007: 181-184). Zerdüştlüğün kutsal kitabı *Avesta*'dır. Zerdüştlüğün

karnına bir nur olarak inen Buda, büyüyünce bir ağacın altında aç ve çıplak günlerce dalgın düşünür ve Nirvana'ya erer. Kadınlardan, zenginliklerden ve dünya zevklerinden el çeken Buda, öldüğü vakit yeniden Tanrı olur (Kozanoğlu, 1966: 238). Hıristiyanlığın İsa'sı ve şefkati Buda akidesinin değişen bir formudur. Bazı yerlerde Türk olarak da geçen Buda'nın şefkat ve medeniyeti insanların yanı sıra hayvanları da etkilemiştir (Tek, 2002: 18).

Budizm her şeyden önce toplum içindeki sınıfları kırar, Türklerin çok kanlı geçen tarihlerine zıt olan bir yaşam şeklini sunan Budizm, Moğol ve Tatarları miskin bir topluluk haline getirmiştir. Moğolların biraderleri olan Türkler göç ederek ve din değiştirerek miskinlik tehlikesinden kurtulmuşlardır. Fakat Asya'nın ıssız yerlerinde

---

tanrısı ise, "Ahura Mazda"dır. Ahura Mazda her şeyi bilen bir tanrı olup, bütün varlıklar ondan türemiştir. Yaratmayı ise, ruhsal ve maddî olmak üzere iki aşamada gerçekleştirmiştir. Zerdüşt'e göre iyilik ve kötülük ahlaki boyuttadır (Gündüz, vd., 2007: 507-527).

[294] Gautama Sakyamuni tarafından kurulan Budizm'in yaratıcı tanrısı yoktur. Ona göre her şey görecelidir ve her yeni varoluş kendisinden önceki durumun sonucu, sonraki durumun ise nedenidir. Buddha'ya göre dört temel hakikat şunlardır:

1. Hayat acı ve ıstırap doludur. Acı ve ıstırap dünyevi var oluşun temel özelliğidir.
2. Acı ve sıkıntıların temel nedeni arzulardır.
3. Acı ve sıkıntıları sona erdirmek, arzu ve isteklerden vazgeçmeye bağlıdır.
4. Arzu ve isteklerin üstesinden gelmek Sekiz Dilimli Yolu izlemekle mümkündür. Sekiz Dilimli Yol, doğru bilgi, amaç, konuşma, davranış, çaba, gözetim, tam konsantrasyonu kapsar.

Budizm, reenkarnasyon öğretisini de benimser. Budizm'de son ise, Nirvana olarak adlandırılır ve mutlak huzuru ifade eder (Gündüz, vd., 2007: 307-328).

kalan Moğol ve Tatarların bir kısmı yakalarını bu pek yavan ve felsefi bir din olan Budistliğe kaptırmışlar ve mahvolmuşlardır (Müftüoğlu, 2007: 50). [295]

Diğer inanç sistemi ateizmdir. Marksist öğreti ateist bir öğretidir. Bu fikrin dine bakışındaki en önemli kişi Hegel'dir. Hegel'in ölümünden sonra onun öğrencileri sağcı ve solcu olarak ikiye ayrılırlar. Sağcı öğrenciler İsa'yı ölümsüz olarak kabul ederler ve bu noktadan hareketle yaşamlarını sürdürürler. Oysa solcu Hegelciler, Tanrı'nın olmadığı noktasından yola çıkarlar. Burada karşımıza Feuerbach isminde bir düşünür çıkar. Ona göre insan olmadığı şeylerin peşinde koştuğu için Tanrı'yı kafasında tasarlamıştır. Mesela insan ölümlüdür ve ölümsüzlüğü arzulamıştır, güçsüzdür ve daha güçlü olmayı tasarlamış ve bu sebeplerden Tanrıyı yaratmıştır. Ancak Feuerbach'ın hayal ettiği dünya insana özgü bir dünya olacağı için Tanrı'ya insanın ihtiyacı kalmayacaktır.

Marks daha farklı bir noktadan yola çıkar. O olaya toplumsal bir fenomen olarak bakar. Din insana sürekli olarak gelecekte güzel günler vaat eder. Bu sebeple, insanın dünyevi mutluluğa ulaşması için, dinden sıyrılması gerekir. Bundan dolayı o, dini bir afyon olarak görür. Dinin eleştirisi sosyoekonomik düzenin eleştirisidir. Tersliğini yitirmiş bir dünya da, yani sosyalist düzende, artık dinin yeri olmayacaktır (Tunalı 2003: 21-22).

Yukarıda görüldüğü gibi daha çok Marksist öğretinin temelinde yer alan ateist öğreti sosyal şartlar ve savaş psikozu neticesinde bazı Turancı yazarların roman figürlerine konu olmuştur. Özellikle savaşın verdiği çöküntü neticesinde öbür

[295] Buda, *Ruh Adam* romanının merkezi kişisi Selim Pusat'a göre de tarih boyunca bir tek kumandan yetiştirmemiş, savaşı öğrenmemiş, yabancı tutsaklığını şiar edinmemiş bir miskinler ülkesinin peygamberidir (Atsız, 2004a: 304-305).

dünyaya inancı azalan roman figürü, bu dünyadan başka dünyaya inanmamakta, sonucun mezar olduğunu düşünmektedir (Dağcı, 2005b: 90).

Ateizm kavramı komünist rejimi benimseyen Rusya ve Bulgaristan için önemli bir konudur. Bütün dinlere karşı olan komünizm, okullarda bu konu üzerinde durmakta (Dağcı, 2007b: 19) [296] ve Orta Asya Türklüğünü dizsiz yapmaya çalışmaktadır (Dağcı, 2007c: 259). Buna örnek olarak,

> "Daha önce Stefan bilhassa İslamiyet üzerinde durmamızı tembihlemişti. "İşittim ki gizli gizli sünnet yaptırıyorlarmış. Önüne geçmek lazım, orucu, zekâtı unutmayın. İslamiyet'in halkın sömürüsü üzerinde durun." Ben de zekât verdiği için aç kalan bir aile düşünmüştüm. Oğlunu sünnet ettiriyor, yara iltihap kapıyor, çocuk ölüyor. Derken baba namaz kılmaya camiye gidiyor, cami çöküp başına yıkılıyor, o da ölüyor. Anne, dua etmesi için bir imam buluyor. İmam kadına tecavüz ediyor, kadın da bu namus yarasına dayanamadığı için imamı bıçaklıyor. Din üzerine acıklı ve uzun bir nutuk attıktan sonra, imamı öldürdüğü ekmek bıçağını kendi karnına saplıyordu! Üç kişilik bir ailenin yürekler acısı dramı! Başlarına ne gelmişse İslamiyet yüzünden! Konunun ne kadar saçma olduğunun farkındaydım, çocuklar bile ciddiye almaz gülerlerdi. Eh bunu başarabilmekti mesele! Şimdiye kadar seyrettiğimiz ve Marksistlerin, Bulgarların kaleminden çıkan oyunlar bile çok saçma değil miydi? Propaganda konusu az çok inandırıcı olmazsa, onu işlerken ister istemez saçmalıklara düşüyorsunuz." (Işınsu, 2007: 114).

Sonuç olarak Turancılık fikri için kültürel fenomenlerin ve dinin önemli olduğunu söyleyebiliriz. Fakat kültürel hayat olarak eski Türk yaşam tarzını benimsediklerini ve romanlarda da bunu dile getirdiklerini belirtmek gerekir. Dinî

[296] Tatar öğrenci, minareye bakınca her damdan, her evden, her eşikten, her kalpten gözle görünmez bir bağla oraya bağlanmaktadır (Dağcı, 2007b: 19). Bir süre sonra bütün dinlere karşı olan komünist rejim, bu camiyi yıkar (Dağcı, 2007b: 20).

yönden Türk milleti birçok dini kabul etmiş olsa da, Gök Tanrı inancı ve Gök Tanrı inancına benzeyen İslamiyet dışındaki dnlerde Türklüğünü muhafaza edememiştir.

1. 8. Turancılık Düşüncesinin Gelecek Tasarımı

Turan ülküsünün gelecek tasarımı Kızılelma fenomenidir. Turan fikri bir lider bulamadığı için en kapsayıcı ifadesini kızılelma sembolünde yani belirsizlikte bulmuştur (Aydemir, 2008: 139). Yine belirsiz olarak Sultan Murat Döneminde Balkanlarda savaşılırken "Kızılelma'ya dek" (Yeşim, 2004: 148) şeklinde bir ifade de kullanılmıştır. Kızılelma kavramını ilk kullananlardan biri olan Ziya Gökalp'ı yorumlayan Orhan Şaik Gökyay, Şevket Süreyya Aydemir'le aynı doğrultuda bir kızılelma çerçevesi çizer:

> "Zemini mefkûre, semâsı hayal
> Bir gün gerçek, fakat şimdiki masal
> Türk medeniyyeti taklitsiz, sâfi
> Doğmadıkça bu yurt kalacak hâfi
>
> Deyerek *Kızıl Elma*'yı, bir ülkü, Türk milletinin gelecekte erişip gerçekleştireceği bir ideal ülkesi olarak açıklamıştır. Böylece, bu vatansever şair Ziya Gökalp, I. Dünya Savaşı'nın arefesinde, hemen hemen unutulmuş olan bu sembole temsil ettiği Turan ideolojisinin bir tefsiri olarak baktı; onda Türklerin yüzyıllarca kendilerinin en sarsılmaz güç olarak kullandıkları bir mevcut ülke değeri kazandırdı. Hem de gerçek Türklüğün varlığından doğan kültürün bir manası oldu. Bu ad üzerine, bütün Türklerin bir zamanlarki gerçek ülküsü yükseldi." (Gökyay, 1997: 71-72).

Metin dikkatli bir şekilde incelendiği zaman, Türk milletinin gerçek ülküsünün Orhan Şaik Gökyay tarafından "Turancılık" olarak algılandığı ortaya

çıkar. Turancılık geçmişten beri Türk milletinin ülküsü olagelmiştir. Bundan dolayı Göktükler döneminde de aynı ülkünün olduğu söylenebilir. Onlar çok zor durumlara düştükleri anda bile bir gün bütün Türk boylarının "kurt başlı sancağın" altında birleşeceğini hayal ederler (Atsız, 2004b: 335, 404). Moğollar'ın da hayalinde yine Kızılelma yani Turan vardır. Buna göre, Temuçin bir gün yalnız Gök Moğol değil, Merkitlerin de, Oyratların da, Kara ve Ak Tatarların da hanı olacak. Tüm Burhuçın-tögüm'ün hanı olunca da Çin'e girecektir (Dağcı, 2005a: 95). Burada Burhucın-tögüm toprakları Turan'ın sınırı olarak algılanmıştır. Böylece belirsiz olan Kızılelma kavramı, belirli bir sınıra kavuşmuş olmaktadır.

Geçmişte kurulmuş olan Turan, Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu* adlı eserinde 2023 yılında da kurulacaktır. Bütün Türk devletlerini belirli bir süreç zarfında bir araya getirmesi ve Türk'ün yüreğindeki coğrafyaya ulaşması bağlamında düşünülebilecek bu roman, Kızılelma'nın somut olarak dışavurumudur denilebilir. Bu romanda Turan'ın kuruluş süreci ve Kızılelma'ya ulaşma fenomeni şöyle özetlenebilir:

Amerika Türkiye'nin stratejik ortağı, birçok alanda işbirliği yaptığı bir devlettir. Türkiye'nin çıkarları bu ülke ile çakışmamaktadır. Buna karşılık, Rusya, Çin ve İran bizim tarihî düşmanlarımızdır. Bu ülkeler hâlâ milyonlarca kilometrekare Türk toprağını işgal etmektedirler, ancak ABD ile tarihî bir düşmanlık yoktur ve bugüne kadar hiçbir Türk toprağını işgal etmemiştir (Duru, 2007: 49-50).

Turan imparatorluğu için ilk olarak Türkiye, Amerika ile doğru ilişkiler kurmuş, sonuç olarak Ermenistan bıçağı adını alan yer Azerbaycan'a verilmiştir. Türkiye bu planı desteklemiş, bunun gerçekleşmesi sonucu Azerbaycan ile kara bağlantısı sağlanmış ve Hazar Denizi'nin karşı kıyısındaki Türk Dünyası ile köprüler

kurulmuştur. Amerikan ve İngiliz petrol şirketleri, Kazak petrolü ve Türkmen doğalgazını Hazar Denizi'nin altından geçen boru hatlarıyla Türkiye'ye bağlayacak bir proje yapmışlardır. Hazar Denizi'nin altından geçen boru hatları Azerbaycan ve Nahcıvan'ı geçerek Türkiye'ye ulaşmakta, Türkiye bu sayede Avrupa'nın enerji musluğunu eline almış bulunmaktadır (Duru, 2007: 90).

Turan ilk zamanlarda ütopyadır, ancak şimdi gerçek olma ihtimali çok yüksektir, beklemeli ve görmelidir (Duru, 2007: 134). İlk etapta Azerbaycan'la kara bağlantısı sağlanmış, Ermenistan devreden çıkarılmış ve Kafkasya'da siyasi olarak söz sahibi olunmuştur, Türkiye artık Kafkasya'da Rusya'dan daha etkilidir (Duru, 2007: 178).

İlk olarak Azerbaycan Rus sınırına buradan gelecek tehditleri önleyebilmek amacıyla asker yığacak, Türkiye de bu bölgede üs kuracaktır. Ayrıca yıllardır yürütülen Kuzey İran'ın Azerbaycan'a katılması yönündeki çalışmalar arttırılacak, bölgedeki Azeri halk desteklenecek ve rejime karşı isyan kampanyası yürütülecektir. Bu kampanya sonucunda devrim gerçekleştirmeyi hedeflemişlerdir (Duru, 2007: 183).

Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu* romanında 2028 yılında Mehmet Yavuztürk başkan seçilir, kardeşi Kubilay Yavuztürk ona:

> "Ben Orta Asya'ya gideceğim. Sen de Orta Asya gezilerine çıkmalısın. Orta Asya'daki Türk devletleri bizim için çok önemli. Üs anlaşmalarında son noktaya geldik. Amerika bölgeden çekildi. Bölgeyi biz devralacağız. Ben yıllarca gereken zemini hazırlamaya çalıştım. Artık Türk Birliğine giden yolda tek bir engel kaldı; o da Rusya. Rusya'yı Orta Asya'da ve Kafkasya'da dört bir koldan kuşatacağız." (Duru, 2007: 277).

Başkan yaptığı gezi sırasında uğrayacağı ülkeleri belirlemiştir. Bunlar arasında Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakistan ziyaret edilecektir (Duru, 2007: 278).

Başkan ilk olarak Azerbaycan'a gider, burada samimi bir şekilde karşılanan başkan ilk olarak Rusya tehdidine karşı Azerbaycan'ın kuzeyinde iki askerî üs kurulması konusunda görüşmüştür. Ayrıca bu üste birçok asker bulunacak, bu da ileride oluşabilecek Türk Birliği'nin temellerini oluşturacaktır. Bu konuda anlaşma imzalayan başkan bundan sonra Türkmenistan'a geçer. Burada da Türkmenbaşı tarafından samimi bir şekilde karşılanan başkan, İran'ı baskı altında tutmak ve Orta Asya'daki kontrolü sağlamak amacıyla Aşkabat'ta bir üs kurulmasını teklif eder ve anlaşma imzalanır. Sonraki durağı Özbekistan'dır. Burada ülkenin kuzeydoğusu olan başkent Taşkent'te ve ülkenin kuzeybatısında iki üs kurulacaktır. Sonraki durak Kazakistan'dır. Kazakistan'da başkent Astana'da ve ülkenin kuzeybatısındaki Batı Kazakistan bölgesinde iki üs kurulacaktır. Ayrıca Türkiye istediği zaman, istediği miktarda askeri bu üslerde konuşlandırabilecektir. Ayrıca ekonomik olarak da ilişkileri ileri götürmenin önemine değinmişlerdir. Diğer durak Kırgızistan'dır. Yapılan anlaşmaya göre Bişkek'te ve Çin sınırı olan Osh bölgesinde iki üs kurulacaktır. Bu üslerin kurulma amacı Çin'i kontrol altında tutmak ve Orta Asya'da Çin'e karşı bir tehdit unsuru oluşturmaktır. Diğer ülke Tacikistan olup, Duşanbe'de imzalanan anlaşmaya göre ülke güneybatısında Çin sınırına yakın bir üs kurulacaktır. Bu üsle, Çin'e karşı bir tehdit daha oluşturulacak ve Çin'in batısı çevrelenmiş olacaktır (Duru, 2007: 279-281).

Orta Asya'da ABD gücünü kaybedince burayı Rusya'ya bırakmaktansa Türkiye'ye bırakmayı tercih etmiştir. Orta Asya'da gücünü kaybeden Rusya

Türkiye'nin bu hamleleriyle büyük bir yara almıştır. Onun Türkiye'nin bu hamlesine nasıl bir karşılık vereceği ise, merak konusudur (Duru, 2007: 281).

Çin Türkiye'nin bu hamlelerine karşılık Doğu Türkistan'da iki üs yapma ve bölgedeki askerî varlığını arttırma kararı almıştır. Rusya ve Çin bölgeden Amerika'yı kovaladıklarını düşünürken Türkiye'yi karşılarında bulunca zaferleri kursaklarında kalmıştır. Yeni üslerle Türkiye Çin'in batı sınırına ve Rusya'nın güney sınırına yerleşmiş olacak, böylece bu iki nükleer gücü kıskaca almış olacaktır. Üslerde nükleer füzeler ve biyolojik kimyasal silahlar konuşlandırılacak, bunları yönü ise Rusya ve Çin'deki önemli noktalara çevrilecektir. Bu üsler ile Türkiye ile Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkiler ilerlemiş ve Türk Birliği için büyük bir adım atılmıştır. Üslerin diğer görevi ise, ileride olabilecek Rusya Türkiye ve Çin Türkiye savaşları için etkili olmaktır. Bu üsler yerin üstünde olduğu gibi yer altında da olacaktır (Duru, 2007: 281-282).

Çeçenistan'ın Rusya'ya karşı yapmış olduğu mücadele Kafkas halkları için büyük bir örnek teşkil etmektedir. Bölgede Rusya'ya bağlı diğer ülke Dağıstan'dır. Dağıstan Kafkasya'nın kuzeydoğusunda, Hazar Denizi'nin kuzeybatı sahilinde yer alan bir bölgedir. Bu bölge de Çeçenistan gibi özgürlük mücadelesi vermektedir (Duru, 2007: 289-290).

Kazakistan'la yapılan anlaşma sonucu Türkiye kendi üsleri dışında Kazakistan'ın üslerini de kullanabilecektir. Bunun sonucu olarak Orta Asya'daki diğer ülkelerdeki Türk üslerinden kalkan savaş uçaklarının büyük bir bölümü Kazakistan'daki üslere aktarılmıştır. Bölgedeki Tacikistan ve Kırgızistan'da Çin tehdidine karşı bir miktar uçak ve personel bırakılmıştır. Rusya Kazakistan topraklarına girince Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan Türk ittifakını oluşturarak

savaşa girerler. Kafkasya'daki Azeri ve Türk ordusu, savaşın başlamasının altı ay ardından Çeçenistan, Dağıstan, İngusya, Kuzey ve Güney Osetya, Kabardin Balkar, Karaçay Çerkez, Abhazya Cumhuriyetleri ile Krasnodar ve Stavropol yöresini ele geçirmiştir. Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan savaş uçaklarını Türk ordusuna vermiş, dolaylı olarak savaşa dâhil olmuştur (Duru, 2007: 331-336). Bu savaşın nedeni net ve kesin şekilde belirtilmiştir:

> "Peki, ne için savaşıyorlardı? Yüzyıllardır geniş bir coğrafyayı adaletli bir şekilde yöneten koskoca bir imparatorluğun mirasçısı olarak, ezilen Müslüman Türk halkını bir araya getirmek ve ezilmelerini önlemek için."
>
> "Bir hiç için savaşmıyorlardı. Amaçları vardı. Bu amaçlar doğrultusunda emin adımlarla ilerliyorlardı. Yüce Türk milletinin adil yönetimini geniş bir coğrafyaya yaymak için savaşıyorlardı." (Duru, 2007: 347).

Savaş devam ederken Rusya kaybettiği toprakları geri almak, Türkiye ise Rusya'yı kesin olarak yenilgiye uğratmak ister. Dünyanın korkusu ise, Türk tarafının savaşı kazanması halinde yeni bir süper güç olarak ortaya çıkacak olmasıdır. Rusya savaşta mağlup olmuş, bunun sonucu olarak da Türk Birliği'nin önü açılmakta ve birliğin önündeki en büyük engel kalkmaktadır (Duru, 2007: 348, 364).

Orta Asya Osmanlı toprağı olmasa da Türklük bağıyla Türkiye'ye bağlıdır. Bu nedenle Türkiye'nin önderliğinde bir Türk Birliği'nin oluşturulması gereklidir. Türkiye Osmanlı'nın mirasçısı ve potansiyel bir nüfuz alanı olduğundan bu bölgede güçlüdür. Kafkaslar Rus zulmünden Osmanlı'ya sığınmış, Orta Asya ise Türklük bağıyla Türkiye'ye bağlanmıştır. Dil, din, kültür ve tarihi açıdan bu bölgeyle olan bağlar çok güçlüdür ve Türk Birliği için çok önemli adımlar atılmıştır. Bu bölge ile yapılan çalışmalardan ilki dil birliğidir, ayrıca Türkiye politik ve ekonomik gücü,

demokratik, çağdaş ve modern kimliği ile Orta Asya devletlerine örnek teşkil etmekte ve "ağabey" olarak görülmektedir (Duru, 2007: 365-366).

Rusya ile yapılan savaştan sonra tüm Türk cumhuriyetleri birbirleriyle görüşüyorlar, yeni siyasî yapının şeklini tartışmaktadırlar. Diplomatik son şekli vermek üzere 2034 yılında İstanbul'da bir araya geleceklerdir. Ekim 2034'te İstanbul, çok önemli bir toplantıya ev sahipliği yapar. Türk Birliği'nin kurulması amacıyla liderler Dolmabahçe Saray'ında bir araya gelirler. Toplantıya, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kafkasya ve Sibirya ülkelerinin liderleri katılmıştır. Bu tarihte hazırlanan taslak liderler tarafından imzalandı ve resmî olarak Türk Cumhuriyetler Birliği hayata geçer (Duru, 2007: 367). Bu anlaşmanın maddeleri şunlardır:

1. Türk Cumhuriyetler Birliği, resmî dili Türkçe olan, Türk uluslarının oluşturduğu bir topluluktur.

2. Yeni oluşturulan devletin adı; Türk Cumhuriyetler Birliği'dir. Bu birliği oluşturan devletler; Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Birleşik Kafkasya Cumhuriyetleri ve Sibirya'dır.

3. Cumhuriyetler iç işlerinde serbest, dış işlerinde merkezi Ankara olan TCB Meclisi ve hükûmetine bağlıdır.

4. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkanı aynı zamanda Türk Cumhuriyetler Birliği'nin de başkanıdır.

5. Cumhuriyetler çok partili sistemde, seçimler sonucu hükûmetlerini kuracaklardır.

6. Türk Cumhuriyetler Birliği'ne üye ülkeler uluslar arası alanda TCB hükûmeti tarafından temsil edilecektir.

7. Uluslar arası ilişkiler TCB hükûmeti tarafından yürütülecek uluslar arası anlaşmalar TCB hükûmeti tarafından imzalanacaktır.

8. Türk Cumhuriyetler Birliği'ne üye ülkeler, yabancı ülkelerdeki elçiliklerini kapatacaklardır. Her ülkede, Türk Cumhuriyetler Birliği adına tek bir elçilik kurulacaktır.

9. Ortak bir askerî yapı oluşturulacak ve orduya, her ülke nüfusu oranında asker verecektir.

10. Oluşturulan yeni askerî yapıda 1 milyon asker bulundurulacaktır. Askerlerin tamamı profesyonel asker olacaktır.

11. Birliğe üye ülkelerdeki 20 yaşına varan her genç erkek, bir aylık askeri eğitime tâbi tutulacaktır. Gerektiğinde Türk askerleri silahaltına alınabilecektir.

12. Birliği oluşturan Cumhuriyetler daha önceki ordularını muhafaza edebilecekleri gibi, isteyen ülke ordusunu lağvedebilecektir. Cumhuriyetler, ordularında yapacakları değişikliklerde TCB hükûmetinin onayını almak zorundadırlar.

13. Birliği oluşturan ülkelerden herhangi birinin, Birliği oluşturan diğer ülkelerin izni olmaksızın Birlik'ten ayrılması söz konusu olamaz.

14. Türk Cumhuriyetler Birliği'ne üye yeni bir devlet daha alınmayacaktır." (Duru, 2007: 368-369).

Bu anlaşmanın üç önemli sonucu olmuştur:

1. Yeni kurulan devlet dünyanın en geniş sınırlarına sahip devletidir.

2. ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomisidir.

3. Askeri olarak dünyanın en güçlü ülkesi olarak kabul edilmektedir. (Duru, 2007: 369).

Bu noktada Türk Birliği gerçekleşmiş, ancak Doğu Türkistan hâlâ özgür olamamıştır. Bölgedeki Çin zulmüne karşılık Birlik gereğini yapacağına dair Çin'e ültimatom verir (Duru, 2007: 369, 380). Sonra Çin'le savaş başlar ve savaşı kazanan Birlik, savaştan sonra anlaşma imzalanır. Bu anlaşmanın ilgili kısımları şöyledir:

1. Uygur Cumhuriyeti, TCB'nin parçası olarak Birliğe üye olacak.
2. Çin, Doğu Türkistan'da uluslar arası hukuk çerçevesinde hak aramayacak (Duru, 2007: 464).

> Bu anlaşma ile Doğu Türkistan, yüzyıllar boyu süren Çin zulmünden kurtuluyor, Doğu Türkistan'da Uygur Cumhuriyeti adında yeni bir cumhuriyet kuruluyor ve bu cumhuriyet TCB'ye katılıyordu (Duru, 2007: 464-466).

Doğu Türkistan'ın Birliğe katılmasıyla zincirin son halkası tamamlanmıştır. Buysa romanda şöyle dile getirilir:

> "Amacımız Türk halklarının haklarının korunması ve güçlü bir toplum olabilmek, Türk halklarının bütünleşmesini sağlayabilmekti. Bu amacımıza ulaşmış olmaktan dolayı büyük bir kıvanç duyuyorum." (Duru, 2007: 469).

TCB emperyalist devlet olmayıp, adil yönetim konusunda dünya devletlerine örnek teşkil etmekteydi. TCB'nin hedefi dünyadaki adaleti sağlamaktır, bu nedenle İsrail durdurulmalı, hatta onun işbirlikçisi olan Amerika'nın da kulağı çekilmelidir (Duru, 2007: 467,477).

Kızılelma'ya hayali veya roman kurgusu içerisinde böyle ulaşılmıştır. Fakat gerçekte problemi olan Türk toplulukları mevcuttur. Bu topluluklardan biri olan Doğu Türkistan Uygurlarının Çin esaretinden kurtulmaları da Kızılelma olarak düşünülebilir. Esaretten kurtulmanın Kızılelma olduğu hiçbir kaynakta geçmemektedir. Ancak, Panturancılık veya genel ifadeyle Turancılık bütün Türkleri

siyasi anlamda bir araya getirmeye denir. Anthony Smith ise, etnik milliyetçiliğin iki aşamasından söz etmektedir. Bunlar,

1. Daha büyük siyasi birimden ayrılıp, yerine yeni bir etnik devlet kurma,
2. Kurduğu devletin içerisine kendi kardeşlerini dâhil etmeye çalışma.

Kızılelma ise bir anlamında, Türk'ün yüreğindeki coğrafyanın merkez yerleşim bölgeleri olarak tanımlanır. Anthony Smith'in teorisinin 2. Maddesinde Turancılık ülküsünü anlattığını söylemek yerinde olacaktır. Oysa Kızılelma bir ülkünün başından sonuna kadar oluşumunu anlatan bir kavram olarak düşünülmelidir. Bu noktada etnik unsurun esaretten kurtulması için çalışması da Turan için bir adım olarak görülüyorsa, Kızılelma fikrinin içerisine de dâhil edilmelidir. Buradan hareketle Doğu Türkistan Uygurlarının esaretten kurtulma ve çoğalma düşüncelerini de "Kızılelma" kavramı içerisinde düşünmek gerekmektedir (Kallimci, AKD: 85).

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, ölümlerin Kızılelma'ya varmak için olduğunu *Malazgirt Marşı* adlı şiirde dile getirir (Gökyay, 1997: 75). Ölüm, Kızılelma için olduğundan kutsal bir amaca hizmet maksadıyla kabul edilmektedir. Burada kutsal bir amaç için ölüme razı olan insanlar, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* romanında da biçare ırkdaşlarına yardımcı olmak için yola çıkarlar. Moğollar ve Tatarlara nasıl yardım edeceklerini düşünür ve yüce ülküye hizmet peşinde koşmaya başlarlar (Müftüoğlu, 2007: 61). Bu da kutsal amaç peşinde çalışmanın farklı bir tezahürü olarak Kızılelma içerisinde düşünülebilir. Kızılelma'ya

giden yolda çekilen çile ile bunu açıklamak daha doğrudur. Burada bahsedilen yüce ülkünün ise, Kızılelma olduğu gayet açıktır.

Osmanlı Devleti'nde İstanbul, Roma, Viyana, Budin, Köln, Belgrad ve Estergon Kalesi Kızılelma olarak algılanmıştır. Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl Elma* romanında Kızılelma olarak Roma kastedilmiştir. Roma'da bulunan Sen Piyer Kilisesinin kubbesinin sabah ve akşam vakitlerinde kızarmasından dolayı Roma'ya Kızılelma adı verilmiştir (Yeşim, 2004: 24-25).

Sonuç olarak, Turancılık düşüncesinin gelecek tasarımı Kızılelma fenomeninden hareketle romanlarda kullanılmıştır. Bazen bu durum esaretten kurtulma şeklinde de romanlara dâhil olabiir. Bazen de Roma şehri Kızılelma anlamına gelecek şekilde ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK ROMANINDA TURANCILIK DÜŞÜNCESİNİN TİPOLOJİK TASNİFİ

Tip, cins, tür, numune örnek anlamlarına gelir (Tekin, 2002: 98). Bunun yanı sıra psikologların kullandıkları manada, belirli insanların hayat karşısında almış oldukları tavırlara ve hâkim temayüllerine göre sokulabilecekleri gruptur (Kaplan, 2002: 462). Tikel birtakım şeyleri yahut kişileri ortak yönleriyle alıp, bir çeşit soyutlamaya gitmek suretiyle oluşturulan tip, kendi dışında bir şeyi temsil eden roman kişisidir. Lukacs'ın ona verdiği anlam ise, sosyal ve tarihsel koşulların belirlediği kişiliktir (Moran, 2004: 149-150). İsmail Çetişli'nin tanımı ise *"Tip, kendine has bireysel nitelikleri ile değil, herhangi bir sınıfın, grubun veya meslek mensuplarının ortak değer ve niteliklerini şahsında taşıyıp yaşayan kahramandır."* (Çetişli, 2004: 68). Temsilcisi olduğu sosyal grubun medeniyet, kültür ve dünya görüşünün adeta bir sisteme kavuştuğu kişi olan tip, başka bir deyişle birbirine benzer insanların temel özelliklerini, ana niteliklerini toplayan, temsil eden kişidir. Sabit bir hal görünen tipik kişilerde, hâkimlik, ihtiraslılık ve ortak bir kişilik söz konusudur. Tipteki iki temel unsurdan ilki, gerçek hayatta görülen bir grubun insanlarının nesnel bir şekilde sunumudur. İkincisi ise, yazarın fikrine göre oluşan

öznel tiptir. Tipte aranan özellik ise, özgünlüktür. Bir fikrin önderliğini yapan ve kendine has özellikleri olan bir tip oluşturan yazar başarılıdır (Çetin, 2005: 147-149).

Farklı bir tasnif denemesinde roman kişileri kahraman olarak adlandırılır ve "düz/yalınkat kahramanlar" ve "yuvarlak kahramanlar" olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bunlardan düz/yalınkat kahramanlar tipi hatırlatır. Buna göre, yalınkat kahraman, belirgin özelliklerle karşımıza çıkar ve roman boyunca değişime uğramaz. İnsan yapısının belirli yönünü temsil eden yalınkat kahraman, her zaman ve her yerde bir fikrin ve özelliğin sembolüdür (Çetişli, 2004: 68). Roman boyunca aynı kalan düz kahramanları, romancı yeniden ele alırken isimleriyle beraber beden yapılarını, sosyal durumlarını ve kültürlerini değiştirir; ancak bu değişiklik onların davranışlarında bir değişime neden olmaz (Kaplan, 2002: 460).

Bir romancının ağzından tip kavramı şu şekilde açıklanmaktadır:

> "Avukat, sadece kendi zamanında değil, binlerce yıldır yaşayan bir karakterdir. Ümit ederim ki, G… Daha pek çok yıl hayatın zevkine varacaktır. O, sadece bir meslekte, bir dinde veya bir ülkede yaşamamıştır, her ne zaman dünyada basit, bencil, kendisini bütün dünyanın merkezi sanan, kendisine hiç acı çektirmeyen, kendisini hiçbir tehlikeye atmayan, parasına hiç kıymayan, başkalarını korumak ve onlara yardım etmek için hiçbir şey yapmayan bir kişi görsek, bizim avukatımız, o anda doğar ve yaşamaya başlar. Eğer böyle bir kişi dünyada yaşamışsa, daha uzun bir süre yaşamaya devam edecektir." (Stevick, 2004: 325).

Tiple ilgili söylenen temsil ve birbirine benzerlik özellikleri avukat örneğinde romancının ağzıyla sunulmuştur. Avukat, bencil, kimse için bir şey yapmayan, para harcayamayan, kendisini dünyanın merkezi sanan bir kişidir. Bu kişiler yaşadığı müddetçe, avukat da yaşayacaktır.

2.1. Yapılarına Göre Tipler

2.1.1. Yüceltilmiş Tipler

İdealize tip de denilen bu tip, yazarın oluşturduğu mükemmel tiptir. Çeşitli değerleri olan ve bu değerler uğruna fedakârlıklarda bulunabilen bir kişilik özelliği gösterir. Kendi beninden önce toplumsal fenomenleri, fikrini veya yönettiği kişileri düşünen yüceltilmiş tip, özellikle tarihî romanlarda destanî kahraman kişiliğiyle sunulur. Abartılı bir şekilde tanrılaştırılan, insanüstü güçler atfedilen ve sonraki şartlar ile ortaya çıkan bu tipin diğer bir özelliği ise, konularına göre tiplerdeki sosyal tipin özelliğini taşımasıdır (Çetin, 2008:151-153). Turancılık üzerine yazılmış romanlarda genellikle yüceltilmiş tip kullanılmakta, tarihî roman olma statüsüyle de idealize edilmektedir.

2.1.1.1.Tarihten Alınan Erkek Tipler

Bu tip genel olarak karşımıza alp tipi şeklinde çıkar. Bunun yanı sıra diğer tiplerin de kullanıldığı görülür.

2.1.1.1.1. Alp Tipi

Kuvvet ve hareket fikirlerinin oluşturduğu yiğitlik, kahramanlık ve cihangirlik alp tipinin temel özelliğidir. Dışa dönük, akıncı tip olan alp tipi, tabiatın ortasında hayvan sürüleriyle birlikte yaşar ve hayvanlarına en müsait yeri kendilerine

mekân olarak seçer. *"Karakterlerini, hayat görüşlerini, bu yaşayış tarzı, yani büyük tabiat, hayvancılık ve akıncılık tayin eder."* Geniş mekân, dışa dönük tiplerin gerçek özelliğidir ve tabiat mefhumunu bu mecrada değerlendirmek gerekir. Göçebe toplumun ürünü olan alp tipinde anneler ve babalar, hayalini kurdukları evlatları yetiştirmek isterler (Kaplan, 1985: 14-68).

Alp tipi yüceltilmiş tipin temsilcilerinden biridir. Özellikle, Oğuz Han, Cengiz Han, Attila, Gültekin, Alp Er Tonga ve Kür Şad örneklerinde alp tipinin ana hatlarıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak çalışmamızda bu tipler daha çok Türk birliği kurma yönleriyle incelenecektir.

Oğuz Han:

Oğuz Özdeş'in *Oğuz Han Büyük Türk Romanı* romanında kullanılan tiptir. Bu tipin amacı milletinin yükselmesi olduğundan biri dışında hiçbir kıza alıcı gözle bakmamıştır. Milletini yükseltmek için kılıç ve bayrak adına and içen Oğuz Han, savaştan asla kaçmadığı gibi canını da ortaya koyar. Türk ulusuna emir verirken bile herkesin canının Türk ulusuna feda olmasını ister. Çünkü Çin ülkesine hükmeden Vang sülalesi ortadan kalkmadıkça Türk ulusu rahat etmeyecektir. Sonunda Çin'i yenen Oğuz Han'ın sınırlarını nasıl genişlettiği romanda şu ifadelerle kendine yer bulur:

> "Çinlileri dize getiren Oğuz Han, o günden sonra hüküm sürdüğü 30 yıl içinde, çok savaşlar yaptı ve Türk illerini genişletmek, Türk boylarını bir bayrak altında toplamak için gece demedi, gündüz demedi, imparatorluğun hudutlarını doğuda Tanrı Dağlarından Hazar Denizine, kuzeyde Asya'nın buzlu çöllerinden, Pamir yaylasına kadar genişletti. Hind'de, Çin'de, Avrupa kapılarında at koşturdu." (Özdeş, 1964: 131).

Ölümünden önce Türk milletine okuduğu tebliğde Gök Tanrı'ya borcunu ödediğini ifade ettikten sonra ülkesini Türk milletine, ülkesinin yönetimini de oğullarına bırakmıştır. "*Oğullarımdan Gün, Ay ve Yıldız, ülkemin güneşin doğduğu tarafına, Gök, Dağ ve Deniz de gece tarafına gidecekler ve ulusumu bundan sonra onlar idare edeceklerdir… Tanrı Türkü korusun."* (Özdeş, 1964: 134). Onun ölümüne oğulları, beyleri ve milleti inanamadığı için Oğuz Kağan Destanı ile onu gönüllerinde yaşatmışlardır. Şunu da açıkça ifade etmek gerekir ki, dünya döndükçe ve Türkler yaşadıkça onun ismi de yaşayacaktır (Özdeş, 1964: 54,58, 84, 88, 134).

Alp er Tonga:

Hasan Kallimci'nin *Barışçı Alp* romanının merkezî kişisi Alp Er Tonga'dır. Bögü Ozan'ın aşağıdaki deyişi Alp Er Tonga'yı anlatmak için yazılmıştır.

Bögü Ozan vur tellere

Yiğidi anlat ellere

Girdi nice gönüllere

Alp Er Tonga, Alp Er Tonga (Kallimci, BA: 10).

Alp Er Tonga Firdevsi'nin *Şehname*'sindeki Efrasiyap olduğundan dolayı Turan'ın kahraman lideri olarak tanınır. Babasının yerine tahta geçen Alp Er Tonga'nın özelliklerini sıralarsak; o, bulut gibi cömert, bir timsah gibi güçlü, avlanmaya çıktığında bir erkek aslan, savaş zamanı bir fil kadar kuvvetlidir. Gönlü sevgi doludur, sever ve sevilir. Sözü de kılıç gibi keskin olup, devletin ve milletin güvencidir. Tahta oturacak ve milleti zaferden zafere koşturacaktır (Kallimci, BA: 19). Tahta oturduktan sonra millete hata yapan kişiyi affetmeyerek, ona ölüm cezası

ölüm vermiştir. Devleti ise barış içinde yönetmeye dikkat etmiş ve barışı kalıcı hâle getirmeye uğraşmıştır. Geleceği de gören Alp Er Tonga'nın ünü İran'da çok kötü bilinse de, gerçek öyle değildir. Barışçıdır, merhametlidir, akıllıdır, ince düşünür, haksızlık yapmaz, düşünmeden hareket etmez. *"Sen, gönlüne Alp Er Tonga sevgisini yerleştirmeye bak. Biz seni Tanrı misafiri olarak kabul ediyoruz. Senin gibi bir yiğidi misafir etmekten dolayı şeref duyuyoruz."* (Kallimci, BA: 62), ifadeleri de halkın Alp Er Tonga'yı sevdiğini ve kabul ettiğini gösterir.

Atila:

Peyami Safa'nın *Atilâ* romanında geçer. Fiziksel olarak atının üstünde dimdik duran, yorgunluk nedir bilmeyen Atilâ'nın, geniş göğsü, kocaman bir kafası, batık ve ufak gözleri, yayvan burnu, adeta siyah bir teni ve Hunlar arasında müstesna olarak seyrek bir sakalı, arkaya çekik boynu ile nereye baktığı anlaşılmayan bakışları vardır. Kadınlara güveni olmayan, şarkı ve garbı tanıyan Atilâ, dost ve düşmanını da iyi bilmektedir. Çünkü bunlara karşı kalbi ve kılıcı iki siperidir. Politik yönden dikkat çekici bir özelliğe sahip olan Atilâ, savaş açacağı devletin imparatoruna dostluk nişanı göndermektedir. Adaletle hareket etmesine rağmen, bütün Gol ve Belçika eyaletleri ondan korkmaktadır. Görenlerin ilk tesirine mağlup oldukları Atilâ, yağma ve katliamı reddetmiş, bundan dolayı İtalya'yı fethettikten sonra affetme büyüklüğünde bulunmuştur. Roma'yı fethe giden Atilâ, savaşta galip gelirse "dünya fatihi" unvanını kazanacaktır. Buradaki dünya fatihi unvanı onun Turanı kurduğunu anlatmak için kullanılmıştır. Ancak anlatıcı, bu kadar müspet özelliğe haiz olan Atilâ'nın sonraki Batı tarihçileri tarafından nasıl tanıtılacağını şöyle ifade etmektedir:

"-İhtiyar!... Sen bütün Romasın. Kavmini senin kadar hiç kimse güzel temsil edemez. Etleri çürümüş ve kemikleri kakırdamış bir kavmi temsil ederken, sen onlardan fazla bir şeyi haizsin: Maneviyet. Fakat Roma'da bu da kalmamıştır. Beni daima bir vahşi olarak âleme tanıtmak isteyen senin yalancı mütefekkirlerin, ihtimalki yarın birer yalancı müverrih kesilerek, düzenbaz kalemlerile benden intikam almak istiyeceklerdir. İhtimalki Roma'ya karşı göstereceğim müsamahayı bile tamamile itiraf edemiyeceklerdir. Olsun. Zulümde de merhamette de ilahlara mahsus bir ölçü takip eden Atilâ, Roma'nın kendi kendine can çekişmesine ve mev'ut ecelile ölmesine müsaade edecektir. İtalya'yı affediyorum." (Safa, 1931: 208).

Atilâ'nın ölümü ise şu şekilde anlatılır:

"Atilâ çukuruna zahmetle yerleştirilmişti. Ölüsü bile mukavemetliydi. Mezarının etrafına muhtelif düşmanlardan müsadere edilen silahlar, okdanlar ve cihangire layık eşya diziliydi." (Safa, 1931: 242).

Kür Şad:

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* romanının kişilerinden biri olan Kür Şad, Bozkurt soyundan bir şaddır (Atsız, 2004b: 337). "Bozkurt soyunun o od parçası oğlu" (Atsız, 2004b: 404) şeklinde tasvir edilen Kür Şad, hiçbir güçlük karşısında eğilmediği gibi, karşılık beklemeden Türk milletine hizmet etmek için çalışır. Bundan dolayı kağanlık da istemeyen Kür Şad'ın niyeti, milletini kurtarmak için ölümü göze alarak savaşmaktır. Bu savaşta *"yaşarlarsa budun kurtulacak, ölürlerse kendisinden sonra gelecekler için bu ödev olacaktır."* (Atsız, 2004b: 389). İhtilalin önünde olan Kür Şad, hem Türk milletini kurtarmayı ideal edinmiş hem de büyük bir feraset örneği göstererek kendi hakkı olan kağanlığı başkasına vermek istemiştir. Kür Şad'ın ihtilâlde ölmesinin ardından kafası kesilip, Çin sarayına

götürüldüğünde herkes korkudan titrer. Onu görenlerin korkudan titreyişinin sebebi, yalnız Kür Şad'dan değil, onu yetiştiren ırktan gelmektedir. Bu savaşta Kür Şad ölmüş olsa da, Türk milleti kurtulmuş, Kür Şad'ın amacı gerçekleşmiştir. Öldükten sonra hayalet olarak yaşayan Kür Şad, diğer kırk yiğidi ayağa kaldırarak Tanrı Dağı'nı gösterir. Tanrı'nın huzuruna doğru başlayan resmigeçitte, bir türkü yeri göğü inletir:

> Delinse yer; çökse gök; yansa, kül olsa dört yan
> Yüce dileğe doğru yine yürürüz yaya.
> Yıldırımdan, tipiden, kasırgadan yılmayan;
> Ölümlerle eğlenen tunç yürekli Türkleriz.
>
> "Bu türkü hâlâ göklerde çınlıyor.
>
> Kür Şad ve kırk arkadaşı, ay kızıl bayrağı bekliyerek, hâlâ ufukları gözlüyor…" (Atsız, 2004b: 435).

Gültekin:

Kurt başlı sancağı bütün dünyada dalgalandırarak Türkleri Çinlilere başbuğ yapmaya ant içen Gültekin'in fikri bütün Türkleri birleştirmektir. Yedi kişilik bir kümeden bir ulus doğuran Gültekin, kurt başlı "kızıl tuğ"dan yeni bir bayrak açmış, Türklere babalarının dilini, töresini, şanla dolu geçmişlerini öğreterek, onların kimliklerini kaybetmelerine engel olmuştur. Buna örnek olarak, Gültekin'den önce, Çinliler'in geleneklerini, dilini, dinini alan Türkler, şimdi Çinlilere kendi görenek, savaş bilgisi ve dillerini öğretmektedir (Kozanoğlu, 2008: 16-17, 52).

Gültekin'in fiziksel özelliği güçlü olması, karakteristik özelliği mert olmasıdır. Aynı zamanda, halk arasında çok itibarlıdır. Bundan dolayı, Gültekin

toplantıya geldiğinde herkesin yüzü gülmekte ve sözü hakandan daha çok geçmektedir (Kozanoğlu, 2003a: 21, 52, 55).

Cengiz Han:

Cengiz Han, M. Turhan Tan'ın *Cengiz Han*, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ,* Cengiz Dağcı'nın *Genç Temuçin,* Mehmet Alperen'in *Cengiz Han* romanlarında tip olarak kullanılmıştır. Biz bu romanlardan hareketle Cengiz Han'ın tipolojik özelliklerini vermeye çalışacağız.

Kıyat Börçigin ailesinden olan Cengiz Han, Deligün Buldak Tepe'li olmasından dolayı, takma adı, Deligün Buldak Tepe'li Temuçin'dir (Kozanoğlu, 2004: 8, 11).

Elinde bir kan pıhtısıyla doğduğu için Oğuz Kağan'a benzeyen Cengiz Han'ın ileride büyük bir hakan olacaktır (Tan, 2003: 42) ve tüm şamanlar onun "Soto Bogdo" olduğuna yani Tanrı tarafından gönderildiğine inanır (Dağcı, 2005a: 44). Bunu yalan çıkarmayacağına inanan Cengiz Han, büyük hakan olunca atalarının öcünü köpek şehirlilerden ve dinsiz Çinliler'den alacağına and içmiştir (Kozanoğlu, 2004: 5). Ancak, kendisine Türk Birliği için yardım eden Ulu Gökçe'ye göre, yeni doğan çocukların hakanlığa yükseleceğini kimse bilemez (Tan, 2003: 42).

Cengiz Han'ın ad alması da efsanevi bir şekilde cereyan eder. Buna göre, Temuçin'in halka konuşma yaptığı sırada gelen kuşun gagasını havaya doğru kaldırarak herkesin işiteceği bir sesle "Çing giz, Çing giz!" diye iki defa bağırmasının ardından adı Cengiz olmuştur. Halkın yere çömelmesinden sonra bir taş

ikiye ayrılarak, içinden bir kaplumbağa ile kaplumbağanın yanında iki ejderha resmi çıkar. Bu da artık Cengiz Han'ın mührüdür. (Tan, 2003: 110).

Cengiz Han'ın fiziksel yapısına göre, teni beyaz,[297] burnu uzun, alnı açık, gözleri ise çakır renktedir. Bakışları insanın içini okuyan bir nitelik taşır (Tan, 2003: 22).

> "Adının Temuçin olduğu anlaşılan çocuk, yaşına göre iri yapılı ve sert duruşluydu. Bakışları durgun, dudakları gergindi. Çekik gözlerinde derin bir pırıltı vardı. Uzun saçları omuzlarından aşağı iniyordu. Tepesinde atkuyruğu yaptığı bir tutam saç, yüz hattına daha sert bir görüntü veriyordu." (Alperen, 2007: 10).

Karakteristik yapısının temelinde yer alan başkalıkla, karşılaştığı her insana korku ve saygı aşılar. Bunun yanı sıra mertlik,[298] soğukkanlılık,[299] çabukça kavrama ve akıllı olma[300] da bu tipin özellikleri arasındadır.

---

[297] Cengiz Han'ın teninin beyaz olması, onu bütün Türkeli'nden farklı kılar.

[298] Savaşta yenilen askerlerinin yanına mertçe bir atılış yapar, ancak bu boşa giden bir atılıştır. Ancak askerlerini yalnız bırakmamak için yapılan bu atılış boş bir atılış olup, yarayı kapamaya yetmez (Tan, 2003: 14). Ancak Ulu Gökçe bunu ölüme atılmak olarak değerlendirir. Çünkü ordu yıkıldığı anda iyi bir başbuğun kendisini kurtarmaya çalışacağını söyler (Tan, 2003: 43).

[299] Kardeşi Belgütey'i öldürdüğünde anası gelip ona birçok beddua etmiş olmasına rağmen sabırla onu dinlemiş, durumu anlatmış, annesini sakinleştirmiştir (Tan, 2003: 136). O yasasını yapmak için de acele etmemiş, her kavmin mizacını, törelerini incelemiştir. Bu incelemeden sonra yasasını düzenlemiş ve bunda başarılı olmuştur (Tan, 2003: 318).

Harzem topraklarına savaş açmak istemektedir, ancak bunun için acele etmez. Çünkü o düşmana hücum için bir gerekçe arardı ve durup dururken savaş açmayı mertliğe yakıştırmaz, dost geçindiği yerlere nedensiz savaş açmayı kesinlikle kabul etmezdi (Tan, 2003: 268).

[300] Savaşta Moğol oruğunun bir kısmı gök gürleyince hemen suya girmiştir. Bundan dolayı savaşı kaybeden o zamanki adıyla Temuçin, bunu daha sonra yasaklamıştır (Tan, 2003: 13). Hanımı Merkitler'den hamile olarak geldiğinde hiçbir şey dememiş, onun kendisine bir hediye ile geldiğini

Onu komşularının dinlemesindeki büyük etken ise, tanrı isteği olarak gördüğü "Türk Birliği" için uğraşması ve bunun için propaganda yapmasıdır (Tan, 2003: 22, 110). Türk ulusunu birleştireceğine ant içen (Kozanoğlu, 2004: 42) Temuçin, Koyonlular'ın, Göktürkler'in, Orhunlular'ın, Uluhanlar'ın yaptığını bir efsane şeklinde dile getirmekte ve bunun için uğraşılmasını tavsiye etmektedir (Tan, 2003: 22). Her hikâyeyi ise mutlaka şu sözlerle bitirir:

> "Eski Türkler, atalarımızın yaşadığı uluslar "HiyongNu" diye adlandıkları ya da Hunlar bizim adını bile bilmediğimiz engin sular kıyısında avlandıkları günlerde bütün dünya silahlarımıza karşı tirtir titrerdi, seksen bir bin millet kara sancağımızın karşısında diz çökerdi. Şimdi ünsüz ve yarı çıplak göçebeden başka bir şey değiliz (Tan, 2003: 22).

1206 yılında hakan-ilhan ilan edildikten sonra da amacı Türkleri bir araya getirmek olan Cengiz Han, arkasına Türk milletinin gücünü alarak (Tan, 2003: 283), dünya kurulduğundan beri hiçbir kralın ulaşamayacağı genişlikte bir imparatorluk sınırına ulaşmaktır (Alperen, 2007: 31).[301] Alacağı hanım da Cengiz gibi Türk Birliğini düşünür. Eski kocasının Mete olamayacağını düşünen Cengiz'in ikinci hanımının da tek isteği Çin'e sefer düzenlemektir (Tan, 2003: 50).

---

söylemiştir. Ancak çocuğun geleceğini düşünmüş ve ona Cuci adını vererek, çocuğun kimliğini hayatına bağlamıştır (Tan, 2003: 139).

Yolda Kiyo Tuan denilen bir hayvanla karşılaşan Cengiz Han, bu hayvanın bütün kötülüklere düşman olduğunu bildiğinden onu öldürmekten vazgeçer (Kozanoğlu, 1966: 92). Bu da olayları çabuk kavradığının ve akıllı olduğunun büyük bir göstergesidir.

[301] Bu idealler peşinde koştuğu için anasının birinin dizinde yattığını görmüş, karısının bir çocukla geldiğinde ve bir çalgıcıyı koynuna aldığında ses çıkarmamıştır (Tan, 2003: 284).

Çok güzel jestler yapan ve heyecanlı sözler söyleyen (Tan, 2003: 285)[302] Cengiz Han din konusunda tarafsız davranarak, bütün dinlere aynı derecede yakınlık göstermiş ve dinler arasında kavga çıkmasına izin vermemiştir (Tan, 2003: 284).

Diğer Tipler:

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Atlı Han* isimli romanının merkezî kişisi olan Olcayto Salancı, kıvırcık saçlı, bıyık ve saçları yoluk, gözleri çekik, geniş omuzlu, alay eder gibi güleç bakışlı bir bahadırdır (Kozanoğlu, 2003b: 6). Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kubilay Hanın Gelini* adlı romanının merkezî kişisi, Timur Barakhan, Zodiyak takvimine göre inek yılında doğmuştur. Karşısını denemeden vuruşmaya başlayan Timur'un daha çok şey görmesi ve öğrenmesi gerekir (Kozanoğlu, 1966: 9, 91). Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun diğer romanı olan *Kızıl Tuğ*'un merkezî kişisi Otsukarcı, olaylara derinden bakan ve temiz yürek taşıyan bir özelliğe sahiptir (Kozanoğlu, 2004: 21). Yine Kozanoğlu'nun, *Kolsuz Kahraman* adlı romanının merkezî kişisi olan Alpago, çok yakışıklı, aslan kadar güçlü, kolsuz adam

[302] Cengiz yerinde çok güzel jestler yapar ve çok heyecanlı sözler söyler. Çin'e savaş açacağı vakit millî çıkarlar için böyle bir dostluğu ayaklar altına almak istemiştir. Ancak Çin imparatoru öldüğünde eline bir fırsat geçer, hatiplik yönünü kullanarak yere tükürür ve yeni İmparatora öyle biri Çin tahtına nasıl geçer der. Böylece halk arasında yeni Çin imparatoruna karşı bir küçümseme başlar. O anda bir meclis toplar ve Çinliler benim akrabalarıma vaktiyle çok fenalık ettiler. Şimdi elime fırsat geçmişken onlardan öcümü alayım der. Burada hatiplik yönü ortaya çıkar ve insanları etkileme başlar.

Cengiz'i kurtaran Kaydo kabilesi, kızlarını gelen misafire hediye olarak vermektedir. Cengiz Han, hazırladığı yasada zinayı yasaklamış, ancak Kaydo kabilesini bunun dışında tutmuştur. Bu onun kendisine gösterilen iyiliği unutmadığını göstermektedir (Tan, 2003: 326).

kadar kurnaz, bilgiç, han kadar ünlü ve ağır başlı, bozkurt kadar korkunç ve yırtıcıdır. Hakana değil de, bayrağına ve milletine inanan Alpago, Çinliler için bir pars kadar yırtıcı, korkunç; Türkler için de bir aslan kadar yüksek, kutsal bir kahramandır (Kozanoğlu, 2008: 90, 91).

Hasan Kallimci'nin *Avda Kazanılan Dost*, adlı romanın merkezî kişisi dürüst, cömert, iyi bir insan olan Karabay Batur'dur. Aslan avladığı için Karabay Batur adını alan Karabay, bir erkek evladı olacağı için mutludur. Aslanı nasıl öldürdüğünü soranlara alçak gönüllükle bir geyik öldürmüş gibi anlatan Karabay'ın sonraki kahramanlığı bir devi öldürmektir. Burada Karabay'ın yanında devin nasıl öldürüleceğini söyleyen beyaz sarıklı, aksakallı, kambur belli, yeşil kaftanlı bir ihtiyar vardır (Kallimci, AKD: 13, 37, 48).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* adlı romanında birden çok kişiyi ön plana çıkmıştır. Bu kişilerden ilki olan Yüzbaşı İşbara Alp bahadırlıkta Tunga Tigin'e denk sayılır. İşbara Alp'ın buyruğunda Yamtar, Sülemiş, Sançar, Pars, Gök Börü, Arık Buka, Buğra (ölmüştür), Kara Budak, Üç Oğul adlı onbaşılar vardır. Buyruğunda olan Yamtar, açlığa dayanamayan bir kişidir. Savaşçı olan Bögü Alp ise, ölümü göze alır ve iyi ata biner. Romanda geçen iyi bahadır Çuluk Kağan, Çinli bir kadın olan İ-çig Katun'la evlenmiştir. Ancak Çinlilerin devlet işlerine karışmasının sebebi olan bu kadın, Göktürk erleri tarafından sevilmez. (Atsız, 2004b: 10, 11, 18, 179, 209, 375).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtlar Diriliyor* adlı romanının merkezî kişisi, Urungu'dur. Kür Şad'ın oğlu olan Urungu, Türk milletine karşılıksız hizmet ettiği için, babası gibi hakkından vazgeçer. İyi bir atıcı ve dövüşçü olan Urungu'nun bu

yönüyle bile Göktürklerin yüce beylerinden olması gerekir. Urungu'nun üç acısı vardır:

1. Ötüken'de Türk kağanını, kurt başlı sancağı görememek.
2. Kür Şad'ın oğlu olduğunu söyleyememek.
3. Sevgili karısını özlemektedir.

Onun amacı Ötüken'de Göktürk Kağanlığı'nı tekrar kurmak veya kuran kişinin sancağı altında durmaktır. Sonunda devlet kurulmuş ve "Bozkurtlar dirilmiş, kurt başlı sancak şerefle dalgalanmaya başlamıştır.". Dolayısıyla, Kür Şad'ın öcü ve bütün Türklerin intikamı alınmıştır. Kür Şad'ın hatunu da kendisi gibi Göktürk Kağanlığının dirilişini beklemiş, ancak Ötüken'i göremeden ölmüştür (Atsız, 1998: 15, 29, 32-33, 78, 80).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Deli Kurt* adlı romanının en önemli kişileri İsa Bey, Çakır, Murat, Esen Börü ve Gökçen'dir. Çakır tam bir Türk'tür ve silme tokat atmasını bilir. İsa Bey'i çok seven Çakır, onun buyruğunu en büyük yasa olarak kabul eder. İsa Bey'in sonraları Deli Kurt diye çağrılan oğlu Murat, çok kopuz ve kaval dinlemesinin yanı sıra, ata da iyi biner. Türkmen olan delişmen bir konuşması bulunan Murat, daha sonra Tımarlı sipahi olur. Ancak ne kendisi ne de Osmanlı hanedanı onun bir şehzade olduğunu bilmemektedir (Atsız, 2005: 30, 39, 40, 68, 116). Murat Gökçen diye Karaman'ın Varsak obasından bir kıza tutulur. Bu kız romanda şöyle tanıtılır:

> "Yalnız bir gün kızı peçesiz uyurken görmüş de o zaman peri kızı olduğuna inanmış. O kadar güzelmiş. İlle o gözleri yok mu? İşte onlar belâ… Kime bakarsa öldürüyor." (Atsız, 2005: 112).

Uygur yazısını bilen ve doğaüstü güçleri olan Gökçen'in anası Esen Börü, Varsaklı değil, Çağataylıdır. Çağatay'ın içinde bulunan Uygur boyu, Müslüman

olmasa da, çok bilgili kişileri bulunur. Kendi padişahından kaçarak Karaman'a gelen Uygurlardan birinin oğlu Uçkara Bahşı gelecekten haber vermediği gibi, taşla yağmur da yağdırabilmektedir. Uçkara Bahşı'nın kızı ve Gökçen'in anası Esen Börü, dağlardaki sarıçiçeği kısrak sütüyle karıştırarak yaptığı ilaçla birçok kişinin hayatını kurtarmasının yanı sıra, Uygurların bilgisi olan yağmur yağdırmayı da bilir (Atsız, 2005: 158, 164, 165, 218).

Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl Elma* adlı romanının en önemli kişileri Fatih Sultan Mehmet ve Levent Ömer'dir. Avrupa tarafından Magnefile yani muhteşem sıfatıyla adlandırılan Fatih Sultan Mehmet'in, Kızılelma olan Roma'yı fethetmeden gözlerine uyku girmemektedir. Atası Osman Gazi'den kendisine devrolunan Osmanlı ülkesini Avrupa topraklarının derinliklerine genişletmeyi amaçlayan Fatih, Kayı aşiretinden büyük bir cihangirane devlet doğduğunu bütün dünyaya duyuracaktır. Karadeniz'i gölü, bütün adalar denizini kendi denizi yapacak, Adriyatik, Tirenyen, Akdeniz kendi denizi olacaktır. Bunu yapmak için de suyun başındaki Papa'nın yanında olması gerekir (Yeşim, 2004: 26, 27, 90).

Levent Ömer Fatih Sultan Mehmet'in Roma'yı fethetmek için gönderdiği casuslardan biridir. Birçok zorluğa göğüs geren Levent Ömer, padişah öldükten sonra ona verdiği sözü tutmuş ve görevi olan şehrin bütün krokisini çizerek Gedik Ahmet Paşa'ya vermiştir. Ancak Fatih Sultan Mehmet Han'dan sonra Kızılelma rüyası sona erdiğinden Levent Ömer üzgün bir şekilde ülkesine dönmüştür (Yeşim, 2004: 215, 253).

2.1.1.2. Milliyetçi Aydın Tipler

Türkiye Türklerinin Milliyetçi Aydın Tipleri:

Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanının merkezî kişisi Oğuz, Türkiye Türklerinin milliyetçi aydın tiplerindendir. Fransızca konuşan ve Beyoğlu sosyal hayatından kaçan Oğuz, Yeni Turan kabinesine girdikten sonra padişaha "hakanım" diyerek, Türkçülüğü benimsediğini bu yolla ifade etmiştir. Kadınlardan çekinmesine rağmen Yeni Turan politikaları içinde kadının sosyal hayatını yükseltmeye çalışması çelişkili bir durum olarak nitelenmiştir. Bazen onun bu ve buna benzer davranışları alaya alınsa da, durum onun lehine gelişmiş ve ileri milliyetçilerin hepsi onu taklide başlamıştır. Her işinde dürüstlüğü ön plana alan Oğuz'un politikası Türk milletinin iç hayatı ve ahlakı bakımından oldukça faydalıdır.

> "Oğuz, amcamın bütün amaç ve isteğinin kalbinin ateşi görünen heyecanına karşı, her şeyi kavrayan bir ağırbaşlılık ve sessizlik altında duyulan kesin ve yeni bir gençlik canlılığı ile kürsüye gitti. Kabine üyelerinin düzgün siyah redingotlarına karşılık o bol, kurşunî kostümüyle ve kurşunî ipek gömleğinin güçlü ve adaleli boynunu açan yakasında kırmızı büyük bir boyunbağı görülüyordu. Kır ve uzunca saçları arasında hep çizgili ve güçlü yüzü son günlerde son yetenek derecesi ile, hayat taşan başıyla, halka biraz baktı." (Adıvar: 83).

Birçok güçlüğe tek başına karşı koymaya çalışan Oğuz, bir müddet sonra yumuşak kimlikten sert bir kimliğe dönüşmüş ve sevilen adamdan çekinilen adam hâline gelmiştir. Bu hedefler doğrultusunda ölen Oğuz, halkın gönlüne nüfuz ederek Türk'ün gerçek kurtarıcısı sayılmıştır (Adıvar: 88, 104).

Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* romanının merkezî kişisi ve Hazin Hanıma göe mükemmel birisi olan Aydemir'e göre, sadece Türklüğe sevgi beslenmeli, insan bütün ömründe onun istikbali ve saadetini düşünmeli, insanın bunun dışında aşkı, sevgilisi ve ihtiyacı olmamalı, onun her zaafı sevilip, büyüklüğü karşısında secde edilmelidir. İşte o zaman Türklüğün muazzam ve soğuk hayatını insan kendi göğsünde ısıtmaya başlar (Tek, 2002: 41).

Türklük muhabbetini ilk olarak kaleye benzettiği annesinde hisseden Aydemir, Hive, Buhara, Kaşgar'ı dolaşarak Türkleri uyandırmak ve her geçtiği yerde veya şehirde bir ocak kurmak ister (Tek, 2002: 40). Daha sonra yine aynı ülküyle Türkistan'a gitmek niyetindedir. Onun Türkistan'a geliş amacı, *"Fukaraya beşaret, üseraya serbesti, kalbi kırık olanlara teselli, zulüm altında ezilenlere hürriyet vermek için geldim."* (Tek, 2002: 64).

Aydemir içinde sadece Türklük aşkına yer verdiğinden beşeri aşk önünde eğilmez. Ona göre, Türk milleti sefalet içerisinde yüzerken beşeri aşkı düşünmek, çirkin ve acıdır (Tek, 2002: 76). Bundan dolayı, Türkistan emeli uğruna birçok çile çeken ve Türkleri esaretten kurtarmayı kendine şiar edinen Aydemir, bu amaçla emel yıldızı olan Turan'ı takip ederek Türklere ırk vahdetini anlatacak ve kendilerini kurtarmayı öğretecektir. Bu emeller uğruna yaşamı kısa bile olsa, amaçlar büyük olduğu için ebedî bir hayat yaşamış gibi olacaktır. Çünkü o, asırların gelmiş ve gelecek bütün insanların acziyle inlemiş, bütün insaniyetlerin kemale olan yükselme arzusunu duymuş, yarım kalmış hakikatlerin işkencelerini kendinde toplamış, kâinatın ebediyetini, sınırsızlığını küçük vücudunda hissetmiştir (Tek, 2002: 81-82, 90).

> "Ruhun bu yükselişiyle vücudun bu kudretsizliği arasındaki mücadelenin neticesinden bir şimşek, bir ziya, yeni bir hakikat çıkarsa o sanatkâra bir kahraman, bir

fevkalbeşer, bir resul diyoruz ve onun verdiği iz asırların, milyonlarca insanların takip edeceği yol oluyor.

Demir de onlardan biri idi!" (Tek, 2002: 82-83).

Turan ülküsünün kuruluşu için öğrencilere önem veren[303] Aydemir'in çeşitli düşmanları vardır. Bunlardan ilki Türk birliğinde İslam birliğini gören hocalar, ikincisi ise renksiz, kendilerine ne söylenirse kabul edenlerdir. Bundan dolayı Aydemir ölümünden sonra ülküsünü Hazin Hanım'a emanet eder (Tek, 2002: 57, 85, 104).

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* romanının kişilerinden Mehmet Tolun diğer Türkiye Türklerinin milliyetçi aydın tipidir. Turan ülküsüne binaen Mehmet Tolun'un amacı Orhun vadisine gitmektir. Burada,

"Karakurum, Karabalgasun, Koşuçaydam harabelerini… O Moğolların, Uygurların ve Türklerin üç eski başkentini –Kâbe'yi tavaf eder gibi- ziyaret ederdim. Dönüş için Allah büyüktür ve yardımcıdır. Elbette o zamana kadar harp biter." (Müftüoğlu, 2007: 21).

Mehmet Tolun, Budist tapınağına gider ve onlarla birlikte ibadet eder. Onlara Türkiye'den geldiğini, atalarının buradan göç ettiklerini yolda öğrendiği birkaç Moğolca kelime ile söyler. Bunun yanı sıra atalarının Budist veya Şamanist olabileceklerini sözlerine ekleyerek yanında bulunan Türk bayrağını onlara gösterir (Müftüoğlu, 2007: 85).

[303] Amaçları arasında Turan'da mektepler ve cemiyetler kurmak vardır. Bunun yanı sıra Ziraat Bankasının bir şubesini bulunduğu köye açacak olan Demir Bey, burada köylülere tohum dağıtacaktır. Mekteplerde milliyet ruhuyla öğrenciler yetişecek, kardeşlik başlayacak ve hocalarının Aydemir'in kutsal çalışmalarını sonsuza kadar yaşatsın, zannedersem aradığımız canlı rabıta budur (Tek, 2002: 106). O okullardan mezun olan çocuklar adlarının sonuna Aydemir Han'ın adını ekleyeceklerdir. Bu şekilde o ismi taşıdıklarından bu isme layık olmaya çalışacaklardır (Tek, 2002: 107).

Bir şiire yorum yapan Mehmet Tolun, bu şiiri bir kahramanın nefsine ait hazlarını, vatanı ve dini uğruna feda ettiğini söylemek olarak yorumlar (Müftüoğlu, 2007: 132). Mehmet Tolun Kül Tigin Abidesi'nin yanına gittiğinde onu oradan söküp İstanbul'a taşımak ister.

> "İsterim ki Kül Tigin Âbidesi'ni yerinden sökeyim. İstanbul'a, Arkeoloji Müzesine nakledeyim. Oradaki eski Yunan'ın beni kıskandıran tanrıçaları ve mitolojik tasvirleri ortasına dikeyim de, Büyük İskender'in lâhdine, kitâbenin ululuklar dolu hitâbesi, bir kahramanlık şiiri telkin etsin." (Müftüoğlu, 2007: 139).

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı otobiyografik romanının merkezî kişisi olan Aydemir, Turancı olup, kafasında bir cihan hâkimiyeti kurar. Bu dava romanın kişisi için, yeni bir ülkü, bir kurtuluş kapısı, gerçekten yeni bir Ergenekon'dur. Turancılık fikrinin peşinden küçük yaşta askere giden Aydemir, ülküsü uğruna ölümü göze almasıyla dikkati çekmektedir (Aydemir, 2008: 54, 58, 66,72).

Anlatıcı Aydemir soyadı alışını şu cümlelerle anlatır:

> "Aydemir, bir ülkü ve gönül adamıydı. Gönlü, ülküsü kadar engindi. Kılıcın değil, imanın ve kendini inandığına verişin, kurtarmak istediği halkın, potasında eriyişin adamıydı.
>
> "Bir mücadelenin fırtınaları içinde savrulur, silahı da en kutsal emanet sayar, şan ve zaferi bu yollarda ararken; Müfide Ferit'in yarattığı bu hayal kahramanının adını Turan'da, kendime soyadı olarak seçtiğim günün heyecanını, hâlâ hatırlarım." (Aydemir, 2008: 115).

Aydemir olmak isteyen yazar, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Aydemir* adlı kitabını okurken gözlerini kapar ve kendini Turan'ın çeşitli yerlerinde ümit ve teselli dağıtırken görür. Tek başına bir şey yapamayacağını düşünse de, o daha çok ruh kuvvetine inanır. Turan'a ulaşan yazar hayalinde yaşattığı Turan'dan farklı bir Turan'la karşılaşır, ancak Kafkas toprağına ilk ayak bastığı zaman yıllarca süslediği

ve beklediği heyecanı yine bulur. Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra Aydemir tekrar Kafkasya'ya dönmek kararı verir. Burada artık, "kimsenin değil, ruhumun, heyecanlarımın ve ülküsünün emrinde olacaktır." (Aydemir, 2008: 127-137).

Turana ilk geldiği zamanlardaki giyimini ise şu cümlelerle anlatır:

> "Beyaz bir atım vardı. Buna "Meriç" adını vermiştim. Meriç, benim doğduğum Edirne'den geçen nehirlerden birinin adıydı. Aras vadisine yerleşince, kendime birtakım Kafkas elbisesi edinmiştim. Önce, alacalı koyu gümüş renkli kıvırcıkları dalga dalga bir kazak kalpağı aldım. Sonra dizlerden aşağıya çizmelerin üstüne dökülen, açık gümüş renginde bir Çerkes mantosu yaptırdım. Bunun göğsünün iki tarafındaki büzmeli yuvalarına, başları gümüş kakmalı süsten fişekler yerleştirilmişti. Uçları gümüşlü kayış parçalarıyla bezenmiş ince bir kemere uzun ve gümüş bir hançer takıyordum. Mantomun açık göğsünden dik yakalı siyah bir Lezgi gömleği görünüyordu. Bunlara bütün kazancımı ve bütün ganimetlerimi yatırmıştım." (Aydemir, 2008: 131).

Turan'ı kurmak hevesiyle yola çıkan Aydemir'in yaşadığı hayal kırıklığı şu cümlelerle ifade edilir:

> "Halbuki sonra ne oldu? Ergenekon'u, Kızılelma'yı arayış, mektepte, medresede, şehirde, köyde bir havari çalışması… Sonra şüpheler, hayal kırıklıkları, harp daha sonra Kafdağı ötesinden bütün bozkırların harekete gelişi, Derbent kapılarını çalan Yecüc-Mecüc" (Aydemir, 2008: 358).

İlk önceleri hedefi köy öğretmenliği olan Aydemir, bu emeline ulaşamadan I. Dünya Savaşı çıkmış, daha sonra cepheye koşan Aydemir, I. Dünya Savaşı'ndan sonra, idealini büyütmüş artık Turan için çarpışmaya başlamıştır. Fakat daha sonraları Turan'ın çekiciliği ortadan kalkmış, Türk Ocağının ortaya koyduğu Turancılık'ın bir fantezi veya bir ütopya olduğunun farkına varmıştır. Bu farkına varışın ardından "Komünist Parti" ideolojisine kayan Aydemir'in yetiştiği ortam ile kafasında her şey şekillenmiş, bütün kavramlar klişeleşmiştir. Aydemir bütün

dünyaya bu kavram kargaşasıyla bakmaktadır. II. Dünya Savaşı'nı da gören Aydemir'e göre, Türkiye bu savaşta ilk savaştan daha güçlü bir konumdadır (Aydemir, 2008: 360, 415, 432, 458-459). Hayat hikâyesinin son sayfalarını yazarken şu ifadelere yer verir:

> "Hayat hikâyemin son sayfalarını yazarken onun dalgalı akışını safha safha bir daha düşündüm: İnişleri, yokuşları, geçitleri ve dönemeçleriyle garip bir yaşantı… Bazen sükûn, bazen tehlike anları içinde uzanıp giden garip bir yol. Ümitleri, aşkları veya yenilgileriyle bazen renkli, bazen hiçlikten ibaret bir hikâye. Bu hikâyede, bilinmeyen bir el yolumuzu çizmiştir. Ümit oyalamıştır. Fikir sürüklemiş, tehlike yolumuzu süslemiştir. Aşklarımız ise, bütün bunların üstünde bütün varlığımıza kanat gererek ve hepsinden daha derin, bütün hayatımız boyunca yaşantımıza değer ve mana vermiştir. Öyle ki, ben şimdi başımı çevirip arkama baktığım zaman, bütün bunlar bir arada ve hepsi birden, bana her halkası ayrı ayrı yaşanmaya değer bir ömrün derin hazzını veriyor. Son hükmüm şudur; eğer yeniden dünyaya gelseydim, gene kendi hayatımı yaşardım."
>
> "Bu su, bazen masum bir hayal, bazen bir gençlik rüyası, bazen ideal, bazen aşk şeklinde beni arkasından koşturdu. Bazen onu kaybettim. Bazen buldum sandım. Ama onu her zaman aradım. Bu arayışta aldanışlarım da, inanışlarım kadar güzeldi." (Aydemir, 2008: 487).

Muallim Fuat'ın *Boz Kurt* adlı romanının merkezî kişisi, Küçük Mehmet Boz Kurt olarak adlandırılır, çünkü çelikten bir iradesi vardır. Hayatına mefkûreyle yön veren Küçük Mehmet, toprak ve su ile uğraşır (Muhiddin, 1934:1-17).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanının merkezî kişisi Selim Pusat, iyi bir yüzbaşı olup, harp akademisinin son sınıfında okumaktadır. Babasından ve dedesinden kendisine kalan askerlik mesleğini, bir inanç olarak kabul etmiştir. Ona göre insanlar, kumanda edenler ve kumanda edilenler olarak ikiye ayrılır. Bu düşüncesi ile krallık taraftarı olan Selim Pusat, Cumhuriyeti reddetmiştir.

Cumhuriyetçi olan bir memlekette krallığı savunmanın doğuracağı tehlikeleri umursamamasından dolayı karar ve irade adamı olan Selim Pusat, vatan haini ilan edilmiş ve hapishaneye düşmüştür. Hücre denilen küçük odalara atılan Selim Pusat'ın insanların kahpeleşmesinden sonra ruhu öldüğü gibi, gördüğü tek hakikat de ölüm olmuştur (Atsız, 2004a: 22-52).

İnsanların tarihin yaprakları arasında kaldığını, bugünkülerin ise bir karikatürden ibaret olduğunu düşünen Selim Pusat, bu iğrenç asırda yaşamaktansa Mete döneminde yaşamayı tercih eder. Çünkü o, Tanrıkut Mete'nin ordusunda yüzbaşıdır ve çok sevdiği karısına kıyamadığı için idam olunmuştur. İki bin yıl sonra yine aynı hareketi yapmaktadır. Bu meyanda hanımı dışında bir kıza âşık olan Selim Pusat, şiir bile yazmaya başlamıştır. Bu duyguyu her ne kadar şuuraltına atmış olsa da, sevdiği kız olan Güntülü kendini ona zorla sevdirmiştir. Ancak hanımına kötü bir hareket yapmaktan da çekinir. O aşk duygusunu şuuraltına atmıştır, ancak Güntülü kendini ona zorla sevdirmiştir Atsız, 2004a: 15, 30, 241, 242, 244).

Hiçbir şeye inanmamakta olan Selim Pusat, ancak mezara bir canlıyı ziyarete gidiyormuş gibi gitmektedir (Atsız, 2004a: 249). Ancak 2000 yıl önce verdiği ani kararla sevdiği kızı öldürmemiş, bugün ise düşünerek, bilerek ve isteyerek yapmaktadır. İki bin yılda büyük bir değişikliğe uğramıştır. Arkadaşı olan Şeref'e o gün kısa süreli bir acı çektirmiştir, çünkü durmadan yapılan yürüyüşler ona acısını unutturmuştur. Bugünse, onun acısı sürekli devam etmektedir (Atsız, 2004a: 277).

Selim Pusat kimseye kötülük etmemiş ve kimse hakkında kötü düşünce beslememiştir. Ümitleri kırılmış bir insan olarak avunmayı içkide ve bir güzeli düşünmede bulmuştur. Hiçbir dine inanmayan Selim Pusat, İslam'ı sorgulamaya başlar. Bu sorgulamanın kısa özeti şöyledir: İçki haramsa üzüm neden yaratıldı,

üzümden içki yapılacağını Levh-i Mahfuz'a yazdın, son peygamberin arkadaşları namaz kılarken ayetleri yanlış okumasaydı, içki yasaklanacak mıydı, çöldeki bedevi ile bir kurmay subayın iki içmesi aynı mıdır, küçük bir kızı sevmek günahsa, son peygamber neden Ayşe'yi sevdi de aldı gibi sorular sorar. Tanrının mahkemesinde böyle adaletsizlikler yapılacaksa cehennemin en kötü yerine gitmek istemektedir. Çünkü içindeki insanlığın erdemine ait son kırıntılar kalsın demektedir (Atsız, 2004a: 306).

Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu* romanının merkezî kişisi JİTEM üyesi olan Kubilay Yavuztürk; kumral dalgalı saçlı, orta boylu atletik vücutlu, yakışıklı bir subaydır. 32 yaşında ve kadınların gözdesi olan bu genç subay, görevi gereği kadınlardan uzak durmaktadır. Kara Harp Okulu'nu bitirmiş, ardından subay olarak göreve başlamıştır. Teğmenken JİTEM'e katılmış, terör örgütüne yönelik başarılı eylemlerde bulunmuştur. Ayrıca bazı suikast olaylarında da adı geçmektedir (Duru, 2007: 16). Daha sonra MİT müsteşarı olan Kubilay, geleceği gören, idealist bir kişiliktir.

Kubilay'ın gençlik yıllarında gençliğinde gerçekleşmesi imkânsız gibi görünen hayalleri vardır. Bu hayaller güçlü Türkiye'nin Orta Asya devletleriyle birleşmesi ve süper güç adayı bir Türk birliği hayal etmiştir. Yıllar ilerlediğinde ise, bu hayalleri bir ütopya olmaktan çıkmış, emin adımlarla gidilen bir hedef olmuştur. Kubilay sonunda Türk Birliğini gerçekleştirmiş, sınırlar yeniden çizilmiştir. Bu amaca ulaşan Kubilay Yavuztürk, suikast sonucu hayata gözlerini kapatsa da, görevini tam olarak yapmıştır (Duru, 2007: 178, 476, 481).

Diğer tipimiz Orkun Uçar'ın *Metal Fırtına 4 Turan* romanının merkezî kişisi Koray, Türk istihbaratı tarafından Kırgızistan'da görevlendirilmek için, farklı bir

şekilde eğitilmiş, insanüstü bir kişidir. Kırgızistan Tanrı Dağlarında Kızıl Kurtlar adlı bir örgüt kuran Koray, burada Kızıl Şaman olarak tanınır. Koray, Türkler tarafından M.Ö. 4200 yılında yapılan Beyaz Piramit'i Çinlilerden almak için Alman kılığında Çin'e gider. Bir müddet sonra Beyaz Piramit'teki levhalara sahip (Kızıl Şaman) olan Koray, Angelina Drumeyer adlı bir bayanla tanışır. Ancak Koray'ın bu bayanla ilişki kurması mümkün değildir. O bu tip istekleri Orta Asya dolunayının altında, bozkır tepelerinde üzerinden çıkarmış, kirli çamaşırmışçasına üzerinden atmıştır. O bambaşka bir gücün temsilcisi olduğundan misyonunun başarıyla tamamlanması için hiçbir fedakârlık ve mücadeleden çekinmemiştir (Uçar, 2008: 13, 52, 75, 83).

Orta Asya'yı fethetmeye başlayan Koray'ın saldığı bu korku, ancak Cengiz Han'la kıyaslanabilir. Konnegeer adlı bir şirket kurmuş olan Koray'ın şimdi üzerinde çalıştığı konu, Sincan Uygur Özerk bölgesinin başkenti Urumçi'de yapılmakta olan bir alışveriş merkezidir (Uçar, 2008: 93, 101). Konnegeer kelimesi ise, bir nevi şifredir:

> "Aradığınız kelime hece şifresinde anlamlı bir kelime oluşturmaktadır. Animasyonu görmek için tıklayınız, yazısındaki animasyon kelimesi ilgisini çekti ve tıkladı. Küçük bir pencere içinde "konnegeer" kelimesi belirdi. Önce "kon"un rengi değişti, sonra "ne" başka bir renk aldı ve sırayla "ge" ve "er"de öyle. Bölünen heceler döndüler, oynadılar ve sonunda tersten sıralanmayı başardılar. Hecelerin renkleri eski hallerine döndü ve harfler yeniden tek bir kelime oluşturdu: "Ergenekon." (Uçar, 2008: 104).

Orta Asya'da Turan'ı kurduğunu söyleyen Koray, bütün Türk cumhuriyetlerinde yer alan yönetimdeki kişileri kendine bağlamıştır. Teşkilatı Afganistan, Pakistan, Hindistan ve İran'ı da etkiler. Kızıl Kurtlar adlı bir örgüt kuran Koray'a Kızıl Şaman da denilmektedir. Çin'e girmek isteyen kişilerin yardım almaya mecbur olduğu Kızıl Şaman, sadece bir mafya lideri olmayıp, aynı zamanda Orta

Asya'daki en büyük gücün de lideridir. Hükûmetleri belirleyen bu güç, şimdi sessizleşmiştir (Uçar, 2008: 34, 132, 327).

Türkiye Türklerinde erkek milliyetçi aydın tiplerin yanı sıra kadın milliyetçi aydın tipler de mevcuttur. Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanının merkezî kişilerinden olan Kaya buna örnek olarak verilebilir. Kaya'nın hayatı boyunca tek aşkı Turan'dır. Oğuz'la olan bütün aşklarının temelinde Turan'a (Yeni Turan) hizmet ve Turan (Yeni Turan) için yaşamak vardır. Oldukça cesur olan Kaya'nın içmek için kımız istemesi ise, Türk milliyetçiliğinin bir yansımasıdır (Adıvar: 50, 64, 69).

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* romanının merkezî kişilerinden olan Gönül Hanım, Türk coğrafyasını dolaşmayı mukaddes bir görev olarak görür. Onların yolculuğa çıkış amaçları ise, biçare ırkdaşları için çalışmaktır (Müftüoğlu, 2007: 31, 60).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanının merkezî kişi olan Selim Pusat'ın hanımı Ayşe Pusat ise, lisede öğretmen olup, millî ve vatani duyguları güçlü bir bayandır. Okul müdürü ile bundan dolayı anlaşamayan ve işten atılan Ayşe Pusat, her güçlüğe karşı büyük bir metanetle göğüs germiştir (Atsız, 2004a: 18).

Tatar Türklerinin Milliyetçi Aydın Tipleri:

Cengiz Dağcı'nın *Onlar da İnsandı* adlı romanının merkezî kişisi olan Enver, kendi vatanını her şeye rağmen bırakmamış, bu uğurda ölümü bile göze almıştır. Bu amaç uğruna ölmüş olsa da, arkasında büyük bir güç bırakır. Kadınlar, onun gibi evlatlar doğurmak için ona benzeyen kocalar isterler. Cengiz Dağcı'nın *Yurdunu Kaybeden Adam* romanının merkezî kişisi Sadık Turan'ı bu tipe örnek olarak

verebiliriz. Sadık Turan, başka insanların hayatlarını kendi hayatından üstün tutar. Diğer insanlar yaşadığı müddetçe Sadık Turan ölse bile ruhu huzur bulmuş olacaktır. Her işinde diğer insanları önemseyen Sadık Turan, Rusların kendisini Sibirya'ya sürmesinden korkmaktadır, ancak bu korku sebebi kendisi değil, yanında kaldığı insanlar olan Muhtar, karısı, Marya ve Bartoş'tur. Çünkü onlar, Sibirya'yı ve Ruslar'ı bilmemektedir. Yalnız Türkistan için öleceğine inanan Sadık Turan, bir müddet sonra seçtikleri yolun doğru olup olmadığı konusunda şüpheye düşer. Onun ölümü Kırım, İdil-Ural, Kafkas ve Türkistan gençlerine ibret dersi olabilecek mi?" sorusunun cevabını ise, onlardan sonra gelecek olan daha sağlam Türkistan gençleri vereceklerdir. Ayrıca Sadık Turan yurtsuzdur ve kimliğinde "No Nacionalita" yazmaktadır (Dağcı, 2008: 42, 210, 215, 177, 449).

Sevinç Çokum'un *Hilal Görününce* adlı romanının merkezî kişisi olan ve herkes tarafından tanınan Nizam Dede, pehlivan, at oyuncusu, usta bir bıçakçı, namlı Keday Kutlu Bey'in oğludur. Ölmeden önce Kırım'ın Moskof elinden kurtulduğunu görmek isteyen, cömert olan ve destan söyleyip tarihi yarım yamalak anlatan Nizam Dede'nin diğer özelliği, demirci olmasıdır. Ateş, su ve demirin mukaddes olduğuna inanan Nizam Dede, bunları bir araya getirmeyi ibadete benzetir. Fakat bunu yapmak için önce o imanın gönülde kıpırdanması gerekir. Nizam Dede'nin yanında ve onun sözünü dinleyen Arslan Bey, Osmanlı'ya yardıma gider. Orada "Özüm Türktür, diye bağırdı. Adım Arslan'dır. Burası da benim öz toprağımdır." der. Kırım için kendini feda eden Arslan Bey, hem övünç kaynağı hem de akıldan çıkartılmayan bir kişidir (Çokum, 2008b: 63, 82, 176, 202, 232, 244, 407).

Bu tiplerin genel özelikleri, kendi hayatlarından çok diğer insanların hayatlarına önem vermeleridir. Kendi idealleri uğruna ölümü göze alabilen Tatar

Türklerinin ülkücü tipleri, öldükten sonra değer kazanırlar. Turancı veya Türkistan ülküleri de yaşamaktadır.

Doğu Türkistan'daki Uygur Türklerinin Milliyetçi Aydın Tipleri:

Hasan Kallimci'nin *Gök Bayrak Aşkına* adlı romanının merkezî kişisi Abdurrahman Han Doğu Türkistan Uygur Türklerindendir. Söz dinleyen ve sırrı berk olan Abdurrahman Han, kalpleri Allah ve millet sevgisi ile dolu, sorumluluk duygusuna sahip insanlar yetiştirmeye çalışır. Doğu Türkistan'daki Uygur Türklerini esaretten kurtarmak için çalışan Abdurrahman Han, okulundan kırk bir öğrenci seçer ve bunları beş yüz kişilik ordusunun onbaşıları yapar. Bunlar aynı zamanda onun yardımcıları olduklarından askerî eğitim vereceklerdir. Abdurrahman Han, İlçi'yi Çin esaretinden kurtarmak için bütün hazırlığını yapmıştır. Ancak babasının izni olmadan bu harekete başlamamalıdır. Çünkü aldığı terbiye bunu gerektirmektedir. Sonunda babası vatanı için canını vermeye hazır bir evlat yetiştirdiğinden gurur duyarak ona izin verir. İlk önce İlçi'de bağımsızlığı sağlayacaktır. Bunun için özel eşyaları arasındaki kurt başlı kolyesini boynuna takar. Çünkü yüzyıllar boyunca milletine yol gösteren bozkurt, bugün de ona yol gösterecektir. Abdurrahman Han artık bir ordu kumandanı olmuş, gök bayrak açılmış, tuğlar yükselmiştir. Orada askerlerine yol gösterir. Yanındaki kişilerin sayısının 41 kişi olması ile Kür Şad'a benzeyen Abdurrahman Han, bu ihtilâlde ölür (Kallimci, GBA: 17-84).

Bu tipin de özelliği kendi amacı olan istiklâl uğruna çalışması ve istiklâl uğruna ölümü göze alabilmesidir.

Irak Türklerinin Milliyetçi Aydın Tipleri:

Emine Işınsu'nun *Tutsak* romanındaki Tarık tipinde bu tipi görmek mümkündür. Büyük Türkiye ülküsüne iman etmiş olan Tarık'ın Turan ülküsü, sadece Irak'taki Türkmenleri kapsamaz. Hiç âşık olmayan Tarık, büyük bir dava peşinde koştuğu için böyle şeylere vakit bulamamıştır (Işınsu, 2006a: 44, 81, 94).

Trakya Türklerinin Milliyetçi Aydın Tipleri:

Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları* romanının merkezî kişisi Bekir, bir zaman Yunanistan'da yer almış ve gözcülük yapmıştır. Tek isteği Hz. Muhammed'e yaklaşmak olan Bekir kaybettikçe Batı Trakya kazanacaktır (Işınsu, 2006b: 218). Yardımsever olan Bekir, hiç kimsesi kalmayan bir kadını kendi evine alarak, "Benim anam ol gayrı" der (Işınsu, 2006b: 75). Yazarın burada vermek istediği mesaj, vatan ve milletine sahip çıkana Allah'ın yardım edeceği fikrini aşılamaktır.

İkinci roman ise, Sevinç Çokum'un *Bizim Diyar* adlı romanının merkezî kişisi Rıfat'tır. Rıfat büyüdükten sonra asker olmuş, dağlara çıkarak hürriyet diye bağırmış ve başkaldırana baş eğdirecek bir duruma gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin dağıldığı dönemde dünyaya gelip, bu dönemde asker olduğundan dolayı, dağılmış olan devleti toplamaya gönüllüdür. Balkan Savaşları'na katılan Rıfat, bu savaşlarda oldukça zorluk çeker. Bu zorluklar, tipiye yakalandığı için yüzü yaşlanmış, bir de iki defa yaralanmış, bazen bir ahırda, bazen samanlıkta, bazen bir kaya kovuğunda yatmak zorunda kalmıştır. Daha sonra İttihat ve Terakki'ye katılan Rıfat, Türkçü

yapısıyla ailesi ve milleti için canını ortaya koymaya çalışan bir yapı içinde romanda yer alır (Çokum, 2008a: 15, 100, 119, 126, 131, 157).

Trakya Türklerinin kadın milliyetçi aydın tipleri romanlarda kendine yer bulur. Sevinç Çokum'un *Çiçekler Büyür* adlı romanının merkezî kişilerinden olan İlay, buna örnek olarak verilebilir. İlay daha çocukken diğer çocukları edepsizce hareket etmeden susturmayı başararak büyük adam gibi davranmıştır. Akıllı ve ne dediğini bilen bir tip olarak karşımıza çıkan İlay'ın Bulgarca'sı iyi olmasa da Marksizm propagandasını çok iyi yaptığından öğretmeninin en sevdiği öğrencisidir. Çocukken bile milliyetçi bir yapıya sahip olduğunu gördüğümüz İlay'ın Osmanlı atının altında ezilen Bulgar kadınlarını çok iyi anlatmasının sebebi, Osmanlı yerine Bulgarları, Bulgarlar yerine de kendilerini koymasındandır. Yeri geldiğinde cesaret oyunlarına da kalkışan İlay, Bulgar olmak yerine Türk olmayı tercih etmiştir. Bundan dolayı, derste Stalin'e "pis domuz" diyerek zor duruma düşmüştür. (Işınsu, 2007: 18, 36-37, 64). İnanmasa bile, ona göre Marksizm tarihinde Stalin'e yer yoktur, asıl önder Lenin, Hrutçof ve Jivkof'tur (Işınsu, 2007: 38).

> "Müsaade ederseniz öz eleştiri yapmak istiyorum. Yoldaş öğretmen suçumu kabul ediyor ve her türlü cezayı çekmeye hazırlanıyorum. Marş söylerken aklım başımdan uçmuştu ve çocukluk, akılsızlık ve şuursuzluk günlerime dönmüştüm, farkında olmadan o güzel marşın arasında, o nefret edilecek kelimeyi kullanmışım. Affedilmez bir suç işlediğimi geç de olsa anlamış bulunuyor, ceza mı bekliyor fakat yine de sizin, konsomolun ve partinin yüksek affını diliyorum.
>
> Keşke ağlayabilseydim, perde gözyaşları ile kapanabilirdi, daha tesirli olurdu. Yalancıktan ağlamayı beceremiyorum." (Işınsu, 2007: 38).

Bulgarlara sosyalist olduklarından dolayı gurur duyuran İlay, kolektifte konuşurken Marksizm ve Rusya'nın Bulgarları kurtardığından bahseder. Burada İlay'ın asıl niyeti ise, Türk halkını ve Türk-İslam şuurunu ifade etmektir. Okuldan

atıldıktan sonra hayatın içine giren İlay, artık okudukları ile hayat şartlarının birbirine uymadığını anlayınca, net olarak Marksist teorinin insan yapısı için ters bir olgu olduğunun farkına varır. Bu minvalde İlay, Marksizm'i Rus imparatorluğunun kurulması için bir vasıta olarak gördüğünden hiçbir zaman ona inanmamış, Rusya'yı da basbayağı emperyalizmle suçlamıştır (Işınsu, 2007: 85, 98, 206, 365).

Hayatına yön veren kitaplardan biri Osman Turan'ın *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi* adlı kitabıdır. Bu kitapta ezelden ebede giden bütünü görmüş, varlığından ve millet mensubiyetinden dolayı duyduğu kaba ve saldırgan gurur, bütün sivriliklerinden arınmış ve yumuşayıp derinlikler kazanmıştır. Daha sonra Atsız'ın *Bozkurtlar* kitabını okuyarak Atsız'ın önemini anlar (Işınsu, 2007: 207-208).

Babası Turancı olduğu için okuldan atılarak işkencelere maruz kalan ve hayatının Allah'tan sonra sahibi olmak isteyen İlay'ın Türkiye ile birleşme isteği yoktur (Işınsu, 2007: 165, 196, 200). Türkiye'yi düşünen İlay, kendilerinin bir gayesi mevcut olduğu halde, Türkiye'deki insanların nereye doğru gittiklerini bilmemelerinden dolayı, onlara acır (Işınsu, 2007: 239).

İlk önce kendini değil, ülküsünü düşünen İlay'a göre millet bütündür ve insan ömrü ezelden ebede giden milletin ömrü içinde zavallı ve küçüktür (Işınsu, 2007: 295). Bundan dolayı dava için ölünebileceğini düşünen İlay'a göre, bir insan davaya ölmesi ve öldürmesi ile hizmet edebilir (Işınsu, 2007: 265, 295, 315). Buna bağlı olarak İlay davası uğruna sevdiği adam olan Mehmet Ali'yi öldürmüştür:

> "Neden? Diye sormadın.
>
> Hâlâ elimde tuttuğum tabancada bir mermi kalmasına dikkat etmişim. "Niçin" diye sormuyorum.
>
> Sorularım tükendi Arif.
>
> Bildiğim ise, tek şey: Bedenler, beyinler ve sevdalar, bu toprağa gübre olabilir…

Ve her yıl çiçekler yeniden büyür!" (Işınsu, 2007: 462).

2.1.2. Diğer Tipler

2.1.2.1. Çift Kişilikli Tipler

Çift kişilikli olma hâli adlı psikolojik bozukluklarda bireyin bir kısmı, diğer kısmından ayrılır. Üç temel çift kişiliklilik bozukluğu mevcuttur. Bunlardan ilkinde, birey organik hiçbir hastalığı olmamasına rağmen bellek kaybı yaşar; ikincisinde ise, birey bir anda belleğini kaybeder. Belleğini kaybetmesi birkaç saat veya bir iki gün sürebilir. Yani kısa sürelidir; birden fazla kişilik durumu ise, kadınlarda, ender olarak da erkeklerde rastlanan bir kişilik bozukluğudur. Bu durumdaki insanlar birden fazla kişilik gösterirler. Kişilikler birbirinin farkında olmayıp, genellikle zıt bir özellik gösterirler. Mesela temel kişilik kibar ise, ikinci kişilik kaba bir yapıya sahiptir (Cüceloğlu, 2004: 446-447).

Cengiz Dağcı'nın *O Topraklar Bizimdi* adlı romanının merkezî kişisi Selim, çeşitli özellikleriyle çift kişiliklik özelliği göstermektedir. İlk önce kişide iki ruh hâli bulunur. Bu iki ruh hâli Selim Çilingirov'da bir tarafta kendi halkının diğer tarafta inandığı değerlerin hüküm sürmesiyle ortaya çıkar (Dağcı, 2007a: 382). Buna bağlı olarak bir tarafta Selim yaşarken, diğer tarafta Çilingirov ömür sürmektedir. Bunlardan hangisinin iyi hangisinin kötü olduğunu kendisi bile bilmemektedir. Bazen Selim bazen Çilingirov birbirini öldürmek ister (Dağcı, 2005: 126). Çift kişilikli yapının yukarıda ifade edildiği gibi diğer bir özelliği unutkan olmasıdır.

Bazen Selim, Çilingirov'la yaşadığını unutarak tatlı hülyalara dalarken, bazen de Çilingirov'u öldürüp bencil bir hayat sürmek ister:

> "Şimdi Sovyet binasına yaklaşırken Selim bir despot olmak istedi. Çilingirov'u yere yıkıp çizmesinin ökçesiyle kafasını ezmek, Çilingirov'u kanlar içinde bırakıp gitmek, sırtını bütün insanlara ve dünyaya çevirip yalnız kendini düşünen bir hodbin olmak istedi. Fakat yapamadı. Ayrılamıyordu Çilingirov'dan. Çilingirov onun yanıbaşındaydı. Kimbilir içinden Çilingirov Selim'e:
>
> "- Selim Selim… İş bencilliğe kalırsa ben senden çok daha güçlüyüm" diye gülüyordu belki." (Dağcı, 2005: 126).

Hayatının ilerleyen safhalarında Selim, Çilingirov'u öldürmeyi başararak kendine dönüş gerçekleştirmiş ve halkına hizmet etmek istemiştir. Komünistlerden emperyalist ve kolonyalistlere katılmak mı istiyorsun cevabını alınca, kendisinin verdiği cevap, *"Ben kendi halkım arasında yaşamak, çalışmak, kendi dilimde konuşmak, düşünmek ve ruhuma kimsenin sokulmamasını istiyorum."* (Dağcı, 2007a: 416) olmuştur.

İnsan kişiliğinin iç ve dış dünyası birbirinden farklı olabilir. Selim Çilingirov da dış dünyasında komünistliği, iç dünyasında dinî olguları yaşatmaya devam eder (Dağcı, 2007a: 185, 385).

2.1.2.2. Komünist Tipler

Sevinç Çokum'un *Çiçekler Büyür* romanının kişilerinden Mehmet Ali Prof. Dr. Ramazan Kaplan'a göre oportünist bir tip olarak görülse de (Kaplan, 1990d: 61)

komünist sistemi benimseme yolunda komünist tip olarak da düşünülebilir. Kafasını, ruhunu, soyunu sopunu satan Mehmet Ali'ye göre İlay, onun Türk kimliği ile dolaşmasını, buna bağlı olarak zulme uğramasını ve ikinci sınıf vatandaş olmasını istemektedir. Bunun yanı sıra Mehmet Ali konsomol kampında gün geçirdiğinden, Türklerin çektiği hiçbir acıdan haberi olmamıştır. Bir süre sonra din yönü de kalmayan ve sadece İlay'ın etine değer veren Mehmet Ali, komünistlerin dinler üzerinde söylediklerini tekrar ederek sosyalist bir makine hâline gelir (Işınsu, 2007: 286, 319, 321, 424).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURANCILIK KONULU ROMANLARIN ŞEKİL, KURGU, TEKNİK, DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Kurmaca, gerçeklikten alınmış bir ögenin yazarın hayal gücünde sanal, itibarî, saymaca bir âleme dönüşmesidir. Teknik, yazış tarzı, anlatım yöntemi, sunuş biçimi; olayları, unsurları, motifleri, kişileri, durumları düzenleme, tertip etme sistemidir (Çetin, 2008: 187).

Çalışmamızda incelenen romanların roman türünün hangi evrelerine ait olduğu ve neden bu roman evresi içinde ele alındığı işlenecektir. Aynı zamanda romanların hangi dönemleri anlattığına, dolayısıyla romanlardaki zaman unsuruna ve romanlarda geçen açık ve kapalı mekânlara da değinilecektir.

3.1. Turancılık Fikrinin Şekil, Kurgu ve Teknik Açıdan Türk Romanına Yansıması

3.1.1. Klasik Romanlar

1914 yılına kadar yazılan romanlar genel olarak klasik roman tarzında yazılmıştır. Nurullah Çetin romantik, realist ve naturalist akıma bağlı romanları "klasik roman" başlığı altında değerlendirir. Yansıtmacı roman da denilen klasik

romanda romancı, gördüklerini somut gerçekliğe bağlı olarak anlatmaya çalışır. Romandaki bütün unsurlar belirli bir düzen çerçevesinde sıralanmıştır. Klasik romanın özellikleri şunlardır:

1. Konu, izlek, olay ve tip unsuru üzerine bina edilmiştir.
2. Olaylar gerçeğe uygun bir tarzda bina edilme yoluna gidilir.
3. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleriyle olaylar arasındaki bağlantı iyi kurulmuştur.
4. Bu tür romanda daha çok belirleyici unsur sosyolojidir.
5. Roman figürleri daha çok gerçek hayattan alınmıştır.
6. Herkesin kabul ettiği gerçeklik ön plandadır.
7. Olaylar yazarın kendi ülkesi veya gördüğü yerlerde geçer.
8. Klasik roman anlayışına bağlı olarak romantizm, realizm ve naturalizm akımlarından söz edilebilir. Romantizm akımı daha çok duyguları ön plana alan bir yapıya sahiptir. Karakterlerin ön planda yer aldığı roman türünde uzak iklimlere ya da tarihî dönemlere kaçış söz konusudur. Milliyetçi bir yapıya sahip olan romantik yazarlar, kırsal hayata önem verirler. Eserlerinde mükemmel olanın yanı sıra mükemmel olmayana da yer verirler. Ürettikleri roman kişileri gerçek halleriyle değil, romancının zihinsel kurgusundaki haliyle okura sunulur. Seçkin bir üslubun kullanıldığı dikkati çeker. Romantizme tepki olarak doğan realizmde, akılcılık ön planda olup, dış dünya gerçekliği önem kazanır. Kültürel ögeleri tasvir yoluyla anlatmaya giden realist yazar, yazdığı romanda hayatın gerçekliğini vermeye çalışır. Sebep-sonuç ilişkilerine bağlı determinist felsefenin kullanıldığı bu edebî akım, tasviri insanların ruh

> hallerini anlatmak için kullanır. Bu akımda olayların inandırıcı olmasına dikkat edildiğinden belgeler ve bulgular kullanılır. Naturalist roman, hayatı bizzat yaşayarak, yani deney yoluyla, anlattığından, deneysel roman adını da alır. Bir bilim adamı olaylara nasıl yaklaşıyorsa, romancı da öyle yaklaşmalıdır. İnsana ait özelliklerin temelini kalıtımsal yapısında arayan naturalistlere göre, tanrı yoktur. Karakter yerine huyu koyan naturalistler, insanı fizyolojik bir canlı olarak görürler. Çevre tasvirlerine ayrıntılı bir şekilde yer verirler ve şimdiki zamanı kullanmaya çalışırlar. Gerçekliği tam olarak yansıtmak için kişileri bulundukları sosyal tabakaya göre, konuşturma yoluna giderler (Çetin, 2008: 70-85).

Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* adlı romanına da klasik roman diyebiliriz. Bu roman İttihat ve Terakki yıllarında geçen, bu döneme ışık tutan Osmanlıcılık zihniyetine karşı Türkçülüğü savunan bir roman olarak karşımıza çıkar. Roman hem Kaya ile Oğuz arasındaki aşkı hem de Türkçülük düşüncesini anlattığı için iç içe geçmiş iki konu üzerine kuruludur. Olaylar ve kişiler yönünden klasik roman özelliği gösterir.

Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* adlı romanı iç içe geçmiş iki hikâye üzerine kuruludur. İlk bölüm Demir Bey ile Hazin Hanım arasındaki aşkı konu alırken ikinci bölüm Demir Bey'in Orta Asya'ya giderek Aydemir olmasını anlatır. Bu romanda gerçekçi kişiler ön planda olup, mekân kişi ile ilişkili biçimde ele alınmıştır. Belirli bir tarihsel sürece dayanması romanı klasik roman kategorisine koymamızı sağlar.

Cengiz Dağcı'nın romanları birbirini tamamlar niteliktedir. Romanlarda Kırım Tatarlarının başına gelen durumlar tarihsel zaman süreci zarfında dile getirilir. Serinin ilk romanı olan *Onlar da İnsandı* romanında Kırım'ın Ruslar tarafından işgali

anlatılır. Rusların Kırım Tatarlarını zor duruma koydukları Macik adlı inek sembolünde dile getirilmeye çalışılır. Romanda "komolizma" kavramıyla ifade edilen komünizmi, hâlâ Kırım Tatarları bilmemektedir. Serinin ikinci romanı olan *O Topraklar Bizimdi* romanında artık komünizm Kırım Tatarları tarafından öğrenilmiş, hatta köye Sovyet binası kurulmuştur. Bu yıllarda II. Dünya Savaşı başlar ve Kırım'dan çeşitli kişiler savaşa giderler. Yine Ruslar kötü insanlardır. Bu roman hakkında Prof. Dr. Ramazan Kaplan şunları söyler:

> "O Topraklar Bizimdi romanının düşünce dokusunu, Türklerin uğradıkları haksızlıklar, onlara yapılan baskı ve zulümler oluşturur. Bunlar arasında; insanların inançları yüzünden öldürülmeleri, dinî inançlarının gereklerine uygun davranamamaları, kolhoz malı çaldıranın sürgünle cezalandırılması, köylülerin kitleler halinde Sibirya'ya sürgüne gönderilmeleri, sürgüne gönderilmek üzere trenlere bindirilen halkın, vagonları ateşe verilerek topluca öldürülmeleri, camilerin yakılması, kolhoz reisinin iznini almadan şehre gitmenin, kendi tarlasındaki ekini biçmenin yasak ve suç sayılması, en çok karşılaşılan durumlardır. Fakat köylüyü bu durumlarla karşı karşıya temel düşünce ise, hâlâ onlarda bütün canlılığıyla yaşamaya devam eden "toprak ve yurt sevgisi"dir. Yazar bu düşünceye bağlı olarak, romanında; halkla onun değerleriyle, inançlarıyla, yaşayışıyla uyuşmayan, halkı baskı altında tutan sistemlerin uzun süre devam edemeyeceğine olan inancını belirtmeye çalışır. Selim'in kişiliğinde, ferdî planda yaşayan değişim, sosyal yapıda da gerçekleşmesi kaçınılmaz bir yapı değişikliğinin ilk adımıdır." (Kaplan, 1990b: 66).

Serinin diğer romanı olan *Korkunç Yıllar* II. Dünya Savaşı yıllarında geçer. Dehşet içeren yılları konu edindiği için romanın ismi *Korkunç Yıllar*'dır. Almanlara esir düşen Sadık Turan, bu tarihten sonra Türkistan lejyonu için çalışacaktır. *Dönüş* romanı ise, tekrar Kırım'a dönüşü simgeler. II. Dünya Savaşı yalnız Kırım Tatarlarını değil, aynı zamanda Polonya'daki kişileri de rahatsız etmiştir. Bu konu da yazarın *Ölüm ve Korku Günleri* romanında dile gelir. Burada roman figürü olan

kadının ağzından romanı anlatan Cengiz Dağcı, savaş yıllarını bu defa Polonya'yla özdeşleştirerek dile getirir. Romanlarda olay unsuru ön planda olup, gerçek dünya olduğu gibi anlatılmış, olağanüstü olaylara yer verilmemiştir. Mekân oldukça gerçekçidir. Çünkü yazar *Onlar da İnsandı* romanının son bölümünde şu ifadeleri kullanır:

> "Kızıltaş'ın resmini ben de tanımazsam kim tanıyacak? Ben orda doğdum, orda büyüdüm. Her taşı, her ağacı, her evi, her çeşmesi, her çukuru, her tepesi… kalbimde, gözlerimin önünde!" (Dağcı, 2007c: 453).

Bu bölümden anlaşılacağı gibi, yazar, yaşadıklarını veya duyduklarını romanlarında dile getirmiştir. Romanların bir bütünlük içinde olması, yazarın romanı yazarken romanın bütünlüğüne dikkat ettiğini de gösterir. Zaman nesnel gerçeklik üzerine kurulu olup, mekân da yazarın gördüğü mekânlardır. Roman figürleri bu dünya insanlarıdır. Bunun kanıtı ilk olarak yukarıdaki ifade, ikinci olarak da *Ölüm ve Korku Günleri* romanının girişindeki "Bu kitabın gerçek sahibi" tümcesidir.

Sevinç Çokum'un *Bizim Diyar* romanı, Balkan Savaşlarından[304] sonra İstanbul'a göçe zorlanan Rumeli'deki Türkleri konu edinir. Toplumsal bir fenomeni konu alan *Bizim Diyar* romanında olaylar sıralanırken zamansal ve romansal düzene dikkat edilmiştir. Kişiler bizzat yaşayan kişiler olup, Rumeli'deki durumları ile İstanbul'daki durumları zıtlıklar içinde okuyucuya sunulmuştur. Yukarıdaki sebeplerden dolayı klasik roman özelliği gösterir. Aynı yazarın *Hilal Görününce* adlı romanı 1853 yılındaki Kırım'daki Osmanlı Rus harbini Felekzâde Arif Çelebi'nin

[304] Aka Gündüz'ün şiir kitaplarının ilhamı da Balkan ve Trablus Savaşlarına aittir. Bozgundan bozguna giden milletin uğradığı felaketleri anlattığı şiir kitabına *Bozgun* adını vermiştir. Ayrıca *Türkün Kitabı* adlı hikâye ve hitabelerinden oluşan kitabında da Balkan Harbi'ne yer vermiştir (Doğan, 1989: 10).

ağzından anlatır. Tam anlamıyla Kırım kültürünün de romanda verilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz. Kırım Türklerinin hayatı gibi sosyolojik bir konuyu ele alması hasebiyle klasik romana dâhil olur. Bunun yanı sıra romanda tarihsel süreç belirli bir düzen içinde okura verilmeye çalışılır. 1853 yılından Osmanlı-Rus harbinin sonuna kadar devam eder. Nizam Dede düşünür ve lider tip olarak ön plana çıkmıştır.

Emine Işınsu,[305] *Azap Toprakları* romanında Batı Trakya Türklerini, *Tutsak* romanında gittikçe yozlaşmaya başlayan bir toplum ve aile yapısı içindeki çarpıklıklarla, 1960 darbesi ile Kerkük'teki Türkmenler konusuna eğilmiş, *Çiçekler Büyür* romanında ise, yeniden dış Türkler konusunu ele almıştır (Kaplan, 1990d: 60). Bu romanla ilgili Prof. Dr. Ramazan Kaplan şu değerlendirmeleri yapar:

> "Çiçekler Büyür, belli bir tezi esas alan ve bol olaya dayanan romanların birçoğunda görülebilecek bu kusurlarına rağmen, özellikle İlay ve Mehmet Ali'yi psikolojik yönleriyle anlattığı bölümlerde başarılı bir eserdir. İlay'ın yol yapımında çalıştığı yerden, Mehmet Ali'nin isteğiyle ayrılmasından sonraki yaşayışlarının anlatıldığı kısımlar, bu yüzden oldukça ilginçtir. Artık bundan sonra, roman Mehmet Ali ve İlay'ın karşılıklı tereddütleri, şüpheleri, güvensizlikleri ve kendi dünyalarına kapanışlarıyla psikolojik bir mahiyet kazanır. Yine bu bölümde yazar, okuyucunun ilgisini en üst noktada biliyor ve roman adeta, bir gerilim romanına dönüşüyor. Romanı bütünüyle düşündüğümüzde, İlay; beklentileri, umutları, aldanışları, korkuları, aşkı ve daha önemlisi mücadele içindeki fedakâr ve idealist tutumuyla herhalde Türk romanının her zaman hatırlanacak tipleri arasına girmiştir." (Kaplan, 1990d: 61).

[305] Emine Işınsu, ilk romanını 1966 yılında yayınlamış olmasına rağmen ideolojik sebeplerden dolayı henüz hak ettiği yere gelememiştir. Işınsu'nun diğer edebi türlerden romana geçmesi, romancılığını olumlu yönde etkilemiştir. Işınsu'nun romanlarındaki kahramanların çoğu kadındır. Zaman oldukça kısıtlı olup, coğrafya, Orta Asya'dan Balkanlara kadar uzanmaktadır (Duman, 2000: 290-292).

Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür* adlı romanı Bulgaristan'daki Türklerin, Bulgar zulmü altındaki yaşamlarını anlatır. Roman İlay ve Mehmet Ali arasındaki aşk üzerine kurulu olsa da sosyolojik bir problemi dile getirir. Romanla ilgili Prof. Dr. Ramazan Kaplan şu tespitlerde bulunur:

> "Romanda, Bulgaristan'daki Türklerin insanca yaşama mücadeleleri, roman kahramanı İlay'ın kişiliğinde sergilenir. Romana, onun bakış açısı hakimdir. Bu yolla romanın gerçekliği güçlendirilirken, aynı zamanda yazar, Türklere yapılan zulümleri de bütün boyutlarıyla anlatma imkânı elde eder." (Kaplan, 1990d: 60).

Tarihsel süreç zemini üzerine kurulu olan roman, genellikle 1960'lı yıllarda geçer. Romanda belirli bir düzen içinde giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Âşık olan iki gencin anlatıldığı giriş bölümünden sonra Mehmet Ali'nin kendi kültürüne yabancılaşması ile gelişme bölümüne girilir, sonuç bölümnde ise, İlay, Mehmet Ali'yi öldürür. Kişiler gerçekçi bir şekilde oluşturulduğu gibi, Bulgaristan Türklerinin yaşantıları da gerçekçi bir şekilde anlatılır. Bunlardan dolayı klasik romandır. Yazarın *Tutsak* adlı romanı Irak Türkmenlerinin yaşadıkları sıkıntıları dile getirir. Zaman ve mekân unsuru kullanılır. Roman İstanbul'da geçmiş olsa da, eve gelen bir misafir dolayısıyla Irak Türkmenlerinin sıkıntıları anlatılır. Bunun yanı sıra yer yer psikolojik tahlillere yer verilir. Sonuç olarak, kişileri, mekân unsuru, romanın düzeni klasik roman özelliği gösterdiğini bize kanıtlar. *Azap Toprakları* romanı Batı Trakya'da yaşayan insanların hikâyesini anlatır. Tiplerin zıtlığı esasına göre düzenlenmiş olan roman, Yunanlı yöneticilerin Türklere karşı acımasız ve insanlık dışı tutumları üzerine kuruludur. Yunanlıları acımasız ve insanlık onuru ile bağdaşmayan bir tutuma sürükleyen sebep ise, "Türk düşmanlığıdır." (Kaplan, 1990c: 58). Prof. Dr. Ramazan Kaplan bu roman hakkında şu tespitlerde bulunur:

"Azap Toprakları, bizim gibi düşünen, inanan, kendini köklü bir milletin mensubu sayan insanların dertlerine, çaresizliklerine samimiyetle eğilen bir roman. Yazarın, olayların içinde yaşamış birisinin anlattıklarından yola çıkması, eserin gerçekliğini artırıyor. Ancak, yine bu tutumun beraberinde getirdiği bir tuzaktan da kurtulamıyor. Probleme ağırlık verip, asıl objeyi, yani insanı, yeterince yansıtamamak veya problemin insanla bağını iyi kuramamak. Bu yüzden Azap Toprakları'nın tahlil ve tasvirci anlayıştan uzak kişileri, birtakım görüşleri aktaran figürler olmaktan ileri gidemiyorlar. Bunun için romanı bitirdiğimizde bizde kalan, yalnızca, insandan soyutlanmış bir problem yumağı oluyor.

Azap Toprakları, dramlarını gözönüne serdiği insanların dramları ölçüsünde önemli bir roman mı? Elbette hayır. Ancak neyi konu edinmiş olursa olsun, asıl amacı güzeli ortaya koymak olan edebiyatın bir görevi de, insanın daha iyi yaşama isteğine yardımcı olmaktır. Azap Toprakları da, esaret hayatının şartları içinde çırpınan insanların dramına dikkat çekmekle, daha çok bu amaca hizmet eden bir romandır." (Kaplan, 1990c: 59).

Yunanlıların Türklerden nefreti üzerine kurulu olan roman, sondan başa doğru giden bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı romanın ilk kısmı sonun başlangıcı adını taşır. Sonuçta roman, gelişim aşaması ve romanda kullanılan kişilerin özellikleri açısından klasik roman özelliği gösterir.

3.1.1. Tarihî Romanlar

Tarihteki olayların, yaşantıların, belirgin dönemlerin romancı muhayyilesinde yeniden kurgulandığı romanlara tarihî roman denir.[306] Tarihî romanda olaylar ve

[306] Hülya Argunşah'a göre tarihî roman şöyle tanımlanabilir. *"Tarihî roman, temelleri maziye dayanan, yani başlangıcı ve sonucu geçmiş zaman içinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve*

kişiler tarihten alınır, ancak amaca uygun olarak yeniden düzenlenir. Kişiler tarihte önemli işler başarmışlar, dönemler ise, toplumların hayatında önemli izler bırakmışlardır. Olayların okuyucunun merakını uyandıracak bir biçimde kurgulandığı ve uslup olarak epik ya da dramtik üslubun kullanıldığı tarihî romanın amacı, okuyuculara vatan ve millet sevgisi aşılamaktır. Tarihî romanda, romancı, tarihten aldığı bilgileri seçerek yeniden düzenler (Çetin, 2008: 223-225).

Yukarıda ifade edilen sebeplerden dolayı Kaleli Zade'nin *Oğuz Han* adlı romanı tarihî roman özelliği göstermektedir. Oğuz Han'ın olağanüstü hayatını anlatan romanda Oğuz'un doğumu, evlenmesi, çocukları ve hakanlığa yükselmesi anlatılır. Kemalettin Şükrü'nün *Bozkurt* adlı eserinde yine Oğuz Han'ın doğumu, evlenmesi, çocukları ve ülkesinin genişlemesi anlatılır. Oğuz Özdeş'in *Oğuz Han* adlı romanında Oğuz Han ile Türk Hun imparatoru Mete Han aynı kişi olarak düşünülmüştür. Mete veya Oğuz Kağan'ın doğumu, evlenmesi, han oluşu ve ölümü romanın ana konusunu oluşturur. Tarihî olması ve belirli bir düzen içinde romanın devam etmesi bu romanı da klasik roman kategorisine dâhil etmemizin sebeplerindendir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ* romanı Cengiz Kağan zamanında geçer. Başına buyruk olan Otsukarcı'nın hayatını konu alan romanda bir aşk hikâyesi de anlatılmaktadır. İşlediği konu açısından tarihî olan *Kızıl Tuğ* romanı, yapısı bakmından klasik romandır. *Atlı Han* romanı Olcayto Salancı'yı konu edinir. Bu roman Avrupa Hun hakanı Attila döneminde geçer. Ancak Attila'nın bir fon olarak kullanıldığı roman, Olcayto Salancı etrafında şekillenmiştir. Roman, olayların

---

bu devirde yaşamış kahramanların hayat hikâyelerinin edebî ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesidir, denilebilir." (Argunşah, 1990: 7).

sıralanması ve kişiler yönüyle klasik, konusu itibariyle de tarihîdir. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Gültekin* romanı da roman figürleri, konunun işleniş düzenina bağlı olarak klasik, konusuna göre tarihî romandır. I. Göktürk devletinin teginlerinden Kültigin'in hayatını konu edinir. Aynı yazarın *Kolsuz Kahraman* romanı Gültekin'in buyruğunda olan Alpago'nun Çin'e gizlice girip kolsuz rolü oynaması ve Çin'i karıştırmasını konu alır. Olaylar giriş, gelişme ve sonuç zinciri içinde gelişmiştir. Kişiler ise, gerçeğe uygun ve tarihidirler. Bundan dolayı roman türü bakımından klasik, konusu bakımından da tarihîdir. Ayrıca güldürme unsuru olarak periler ve cinler kullanılsa da, anlatıcı böyle şeylere inanacak kadar budala olmadığını ifade etmiştir (Kozanoğlu, 2008: 68).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kubilay Hân'ın Gelini* adlı eseri ilk önce roman figürlerinin birbirleri ile tanışması ile başlar. Daha sonra tanışan kişiler Kubilay Hân'ın kızı Altın Çiçek'i kurtarmaya Gökçe Baba'nın yanına giderler. Oradan kızı kurtardıktan sonra Argon Hanı'na gelin olarak götürmek için yola çıkarlar. Uzun süren deniz yolculuğundan sonra Argon Han öldüğü için kızı Gazan Han'a verirler. Romanın sonunda, Altın Çiçek bundan memnun olmuş, bu sırada Kubilay Hân da ölmüştür. Kısa özetten anlaşılacağı üzere giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin belirli bir düzen dâhilinde olduğu roman, klasik roman özelliği göstermektedir. Tarihî roman olması sebebiyle romantik roman özelliği göstermektedir. Bunun yanı sıra, cadılar hanı gibi olağanüstü özeliklere sahip yerler, daha çok eleştiri mahiyetiyle romana girmiştir. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Arena Kraliçesi* adlı romanı romanın geçirdiği evrelere göre klasik, konusuna göre tarihî roman özelliği gösterir. Bizans'a gelen Caberhan ve Bitik Uygur adlı iki Türk'ün Bizans kralına getirdikleri atları teslim ederken başlarından geçen olayları konu alır.

Bu romanda Bizans Maviler ve Yeşiller diye birbirinin düşmanı iki gruba ayrılmıştır. Hipodromda bu iki grubun yarışı düzenlenir, Teodora ise arena diye adlandırılan hipodromun kraliçesidir. Bir yarış günü halk isyan ederek, Bizans kralını tahttan indirmek istese de, bunu başaramaz. Fakat Teodora Nika İhtilali adıyla bilinen bu ihtilalde ölür. Caberhan bu konuda kendini affetmez ve topladığı ordusuyla buraları yok eder.

Peyami Safa'nın *Atilâ* romanı, Avrupa Hun devletinin hakanı Atilâ'nın Gol seferi, Bizans'ı fethetmesi, Onorya'ya olan aşkı ve ölümünü konu alır. Bu roman tarihî bir vak'ayı konu almasıyla tarihî roman özelliği gösterir. Ayrıca olayların belirli bir düzen halinde sıralanmasından dolayı klasik romandır. Ayrıca, klasik romanın evrelerinden romantik döneme daha yakın olduğunu söyleyebiliriz.

Nezihe Muhiddin'in *Boz Kurt* adlı romanı da tarihî roman özelliği göstermektedir. Küçük Mehmet'in doğumundan sonra anne ve babası ayrılırlar. O, köyde yetişmiş, ancak küçükken annesini kaybetmiştir. Babasını aramaya İstanbul'a giden Küçük Mehmet, İstanbul'da babasının başka bir kadınla evlendiğini öğrenir. Babası onu yanına alarak bir kahveye çalışmak için bırakır. Usulsüz işler yapılan bu kahveyi Küçük Mehmet polise şikâyet ettikten sonra, babasının yanından ayrılarak bir kadının yanında kalmaya başlar. Bu sırada I. Dünya Savaşı başlamış ve İstanbul işgal edilmiştir. Bu kadının oğlu, bu dönemde başlayan I. Dünya Savaşı'na katılmış, ancak geri dönmemiştir. Bir süre sonra kısa bir süreliğine annesinin yanına dönen bu oğulla birlikte Küçük Mehmet de Anadolu'ya savaşmaya gider. Romanda belirli bir düzen olduğundan klasik roman özeliği göstermekte, millî duygulara yer verdiği için de romantik ögeler içermektedir. Ayrıca otomofil (Muhiddin, 1934: 36) gibi kelimelerle de yöresel üslubun kullanılmaya çalışıldığını söyleyebiliriz.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* ve *Bozkurtlar Diriliyor* romanları birbirinin devamı niteliğindedir. Olaylar belirli bir sıra dâhilinde vücuda gelmiş, I. Göktürk döneminin sonuyla, II. Göktürk Devletinin kurulması romanların temel konularını oluşturmuştur. Romanlar, klasik roman tarzında yazılmış olsalar da, Tonyukuk adında bir tarihçinin ağzından dile getirilmişlerdir. Bundan dolayı romanın başında "Romanın Hikâyesi" başlıklı bir bölüm yer alır. Daha sonra Nihal Atsız *Deli Kurt* romanıyla, Türk tarihinden Osmanlı'nın en karışık dönemi olan Fetret dönemine geçer. Deli Kurt, İsa Bey'in oğlu olup, Osmanlı hanedanının varisidir. Roman her ne kadar Osmanlı tarihini konu alsa da, Türk coğrafyası ihmal edilmeyerek, bu coğrafyaya Çağatay olan Gökçen Kız ve annesiyle geçilmiştir. Bu kız'dır. Diğer roman olan *Ruh Adam*, "Geriye Dönen Mektup" isimli Nihal Atsız'ın bir şiiri üzerine bina edilmiştir. Burada da Leyla Mutlak ile Osmanlı tarihine geçiş yapar. Romanlar tarihten alınmaları veya belirli bir düzen içinde sunulmaları dolayısıyla klasik roman özelliği gösterirler. Gerçek dünya anlatılmaya çalışılmış, kişiler ise bu dünyadan alınmıştır. Romancı dış dünya ile ilgili toplumsal olayları konu edinmiştir. Ancak Selim Pusat çevresinde şekillenen *Ruh Adam* romanı bunun dışında kalarak, modern romana yaklaşmıştır.

Tarihî olması ve millî yönlere yer vermesi dolayısıyla Mümtaz Turhan Tan'ın *Cengiz Han* adlı romanı klasik roman özelliği gösterir. Ayrıca tarihî roman özelliğini de içinde barındırır. Bu romanın konusu Cengiz Han'ın hayatından hareketle Türk Birliği'nin kurulma sürecidir. Cengiz Han'ı anlatan roman, onun ilk savaşı kaybetmesi ile başlar. Romanın başlangıcı düz bir başlangıç olup, zaman gelişimi süreci ile devam etmektedir. Hal değişimi kalıbı ile kurulmuş olan *Cengiz Han* romanında ilk hâlde Cengiz Han sadece bir ulusun beyidir. Daha sonra sınav süreci

geçirir ve Turan yolunda ilerler. Sınav sonucunda Turan yani Türk Birliği kurulduğu için sonuç olumludur. Yazarın bakış açısıyla Cengiz Han'ın hayatının değerlendirildiği *Cengiz Han* romanında, dipnotlar da kullanılmıştır.

Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl Elma* romanı Fatih Sultan Mehmet'in Otranto seferini konu alır. Buraya bilgi toplamak için gönderilen Levent Ömer'in başından geçenler romanın konusunu teşkil eder. Dil yönünden "beli" gibi o dönemin dili kullanılmaya çalışılmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in ölümü üzerine Otranto'nun fethedilememesi, sebep sonuç ilişkisinin en güzel örneğidir. Mekân olarak İtalya kullanılmış, ideolojik olarak Türk hayranlığı ve o dönemdeki Batı'nın Türk korkusu ön plana çıkarılmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in tarihten alınması romanın gerçekçi yönünü göstermektedir. Dili, sebep-sonuç ilişkisi, tarihî olması; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin net olarak biribirinden ayrılmasından dolayı, roman klasik romandır.

Cengiz Dağcı'nın *Genç Temuçin* romanı da klasik ve tarihî roman özelliği gösterir. Moğol hanı Cengiz Han'ın han olmadan önce bir oba beyi iken yaşadığı hayatı konu alır. Roman gerçekçi bir üslupla dile getirilir. Bundan dolayı klasik roman özelliği içerisine dâhil olur. Belirli bir tarihsel düzlem içinde sunulan Moğolların hayatı oldukça ilgi çekici bir üslupla hayat bulur.

Hasan Kallimci'nin *Barışçı Alp* romanı Alp Er Tonga'nın hayatını konu alır. Bu romanda, Firdevsi'nin *Şehname*'si roman haline getirilmiştir. İki oba reisinin gençken çocuklarını evlendirmek üzere birbirlerine verdikleri sözü konu alan Hasan Kallimci'nin *Gençlikte Verilen Söz* adlı romanı, destanî ve masalımsı ögelerle süslenmiştir. *Gök Bayrak Aşkına* adlı romanı Doğu Türkistan Uygurlarının kurtuluş mücadelesi için attığı adımı konu alır. Bir okulda öğretmen olan Abdurrahman Han,

aslında Doğu Türkistan'ın kurtuluşu için bir ordu hazırlamaktadır. İsyan başladığı sırada bir Çinli'nin onları satması üzerine kurtuluşa erememişlerdir. *Avda Kazanılan Dost* romanı, Kozı Körpeş Bayan Suluv Destanının roman haline dönüşmüş şeklidir. Avda Karabay ve Sarıbay adlı roman figürleri birbirleriyle karşılaşır ve dost olurlar. Sonra Karabay Sarıbay'a tekrar yardım eder, bu yardımdan sonra ikisi oğul ve kızını birbirlerine sözlerler. Çocuklar büyüyüp de Karabay ölünce, Sarıbay kızını vermek istemez. Kozı Körpeş'in Bayan Suluv'u alma hikâyesi romanın ana konusunu oluşturur.

Mehmet Alperen'in *Cengiz Han* romanı Cengiz Han'ın hayatını anlatır. Zaman olarak belirli bir sıra takip edildiğinden klasik roman özelliği gösterir. Ayrıca kullanılan kelimeler eski Türkçe olup, kişiler tarihten alınmışlardır. Bundan doları konu itibariyle tarihî, yapısına göre, klasik romandır.

3.1.2. Çizgi Romanlar

17. yüzyılda ticaretin gelişmesi, birçok ülkede panayırların kurulmasını sağlamıştır. Panayırlarda dikkat çeken mesleklerden biri olan "resim anlatıcı"lığı, kilisede kullanılan ve okuma yazma bilmeyen insanlara din eğitimini tamamlamak için uygulanan yönteme benzer. Bu yöntem resim ile kurgu tekniğini birleştirerek çizgi romanın temelini oluşturur (Ölçer, 2006: 32). İlk çizgi romanlar metinle ilişkili resimler üzerine kuruludur. Bu dönemde eğlence olarak kullanılan çizgi roman, Goethe ile iletişim aracına dönüşür (Ölçer, 2006: 33). Kitap içinde kullanılan resimler metinle birlikte hareket etmeye başlar. 1920-1925 yılları arasında çizgi

roman gelişmiş, yeni bir sanat biçimine dönüşmüştür. Bu dönemde önem arz eden konuysa "sevimli küçük şeylerle mutlu olan aile"dir (Ölçer, 2006: 34). 1920'lerin sonunda "serüven" konulu çizgi romanlar yaygınlaşmış ve ilk çizgi roman dergisi Japonya'da çıkmıştır. Amerika'nın liderliğini sürdürdüğü 1940'lı yıllarda, çizgi roman sosyal ve kültürel yönden ele alınır. 1950'li yıllarda Amerika'daki yetenekli çizerlerin ölmesi ya da çizmeyi bırakmasından dolayı, Amerika çizgi roman sahasında liderliğini kaybeder (Ölçer, 2006: 35). 1960-1980 yılların arasında çizgi roman dergileri Avrupa'da büyük bir gelişme gösterir (Ölçer, 2006: 36).

Türkiye'de Abdullah Ziya Kozanoğlu, öykü ve senaryolarıyla Türk çizgi romanının kurucusu sayılabilir. Genelde 1920'li yılların resmî ideolojisine bağlı olarak din işlerinin devlet işlerinden ayrılması, bu dönem çizgi romanının ana sorunsalını oluşturur. İlk zamanlarda eğlenceyi ön plana alan Türk çizgi romanı, 1950'li yılarda kurgusunu "tarihe, geçmişe ve geleneğe" yönlendirir. Bu dönemde günceli yakalama peşinde koşan çizgi roman, iktidarı eleştirmeyi kendine amaç edinir. Ancak DP'nin vaat ettiği reformları gerçekleştirmesi karikatürü sınırlayan bir obje olmuştur. 1960'lı yılarda DP iktidardan düşünce karikatüre konu kalmamış, bundan dolayı karikatürcüler başka konulara yönelmeye başlamışlardır. Bu dönemde daha çok tarihî çizgi romanlar ön plana çıkmıştır. 1970'li yıllarda serüven ve mizahî tarzda olmak üzere çizgi roman iki koldan ilerler. Serüven bantları daha çok gerçekçi düzlemde meydana getirilirken, mizahî olanlar güldürü unsuru öncülünde hayat bulmuştur (Ölçer, 2006: 37-44).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Ağahan'ın Yüzüğü* adlı çizgi romanı Kaan'ın Musul'a gidişini anlatır. Bu romanın devamı çizgi roman ve tarihî roman kategorisine ve klasik romana dâhil olan Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun

Alangoya'nın Ölümü adlı romanıdır. Bu romanlar, Kaan'ın yurdundan ayrılması, Musul beyi'nin güzel kızını almak için yarışan birçok kişinin meydana çıkmasıyla başlar. Alangoya'nın nişanlısı Ayhan Bey'e, Mes'ut Bermeki bir oyun hazırlar. Fakat Kaan'ın Ayhan Bey'e yardımından dolayı bu oyun tutmaz. Alangoya'yı Mes'ut Bermeki'nin elinden kurtarıp, Musul'a döndükten sonra, Şeyh Aclan'ı şeyh yapmasıyla roman son bulur. Kişiler olağanüstü olmayıp, tarihten alınmıştır. Gerçekçi yönü vardır. Belirli bir düzen içinde hareket etmiştir. Bundan dolayı klasik roman, konu yönüyle tarihî roman, tekniğiyle çizgi romandır. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Altın Saçlı Kız* adlı çizgi romanı, 1260 yılında Cengiz Han'ın elçisi olarak Bizans'a giden Kaan Otsukarcı'nın buradaki macerasını anlatır. İlk olarak Bizans tahtını almak isteyen Altın Saçlı Kız ile karşılaşan Kaan Otsukarcı, onu birçok beladan kurtarır. Sonunda kızı ölümden kurtaran Kaan'ın Kız Kulesi'ne kraliçenin davetlisi olarak gitmesiyle roman son bulur. Romanda tarihî kişilerin kullanılması, konu olarak romanı tarihî roman statüsüne koymamızı sağlar. Ayrıca belirli bir düzen, gerçekçilik gibi özellikler yönüyle de klasiktir. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Cengiz Han'ın Hazineleri* ve *Kaan Tibet Canavarı* adlı romanları birbirini tamamlar niteliktedir. Roman, Cengiz Han'ın hazinelerini aramak isteyen Kaan'ın ilk önce meydanda vuruşması ile başlar. Birçok olaydan sonra hem babasını hem de Cengiz Han'ın hazinelerini bulmasıyla son bulur. Konu itibariyle tarihî roman olan *Tibet Canavarı*, yapı itibariyle klasik, teknik yönden de çizgi romandır.

3.1.3. Belgesel Romanlar

Gazete haberi, röpotaj, anket, mektup, hatıra, özgeçmiş, tutanak gibi belgelerden yararlanılarak yazılan roman türüdür. Burada romancının hayalinden çok belgeler önemlidir. Ancak romancı bu belgeleri düzenli bir bütün halinde okuyucuya vermeye çalışır (Çetin, 2005: 236-237).

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* romanı, tarih bilinci, millet sevgisi, ilimde ilerleme ve bir kültür ögesi olarak din unsuru üzerinde durmuştur. Bu romana çökmüş bir medeniyetin geride bıraktığı unsurları gören kişilerde oluşan ruh hâli oldukça önemlidir. Bir milletin yaşamasıyla medeniyetin yaşamasını eş değer gören Müftüoğlu'nun romanında, "Türklerin ilk yurtlarında Türk medeniyetinin yeniden ve yeni görüntülerle dirileceği inancı kuvvetle kendini duyurur (Kaplan, 1990a: 50-51). Prof. Dr. Ramazan Kaplan bu romanla ilgili şu tespitlerde bulunur:

> "Müftüoğlu'nun eserinin, roman tekniği bakımından yeterli şartlara sahip olduğu söylenemez. Her ne kadar yazar, görüşlerini ifade edecek biçim olarak romanı görmüşse de, Gönül Hanım bu türün gerektirdiği yapıdan çok uzaktır. Ahmet Hikmet, Gönül Hanım romanında, Türkologları hatırlatan bir tutum içindedir. Hatta onun eseriyle, bazı Türkologların çabaları arasında büyük bir yakınlık olduğu bile görülebilir. Sözgelişi İsveçli Türkolog Tabbert Philipp Johan von Strahlenberg (1676-1744) bunlardan biridir. İsveç ordusunda iken Poltava Savaşı'nda (1709) Ruslara esir düşen Strahlenberg, Sibirya'ya sürgüne gönderilmiş, 1722'ye kadar onüç yıl süren sürgn hayatı boyunca, daha sonra Almanya'dan gelen Daniel Messerschmidt'le birlikte kitabeler üzerinde araştırmalar yapmıştır. Gönül Hanım'daki üsteğmen Mehmet Tolun da, sanki bu İsveçli subay Türkoloğun, isim ve milliyet değiştirmiş bir benzeridir. Bu benzerlik dışında Gönül Hanım, hem konusu, hem de bu konu içinde yer alan kişileriyle, bir Türkoloji araştırmasının sınırlarını aşabilmiş değildir. Roman hemen hemen hiçbir entrik özellik taşımayan vakası, iç

> derinlikten mahrum roman kişileriyle sanat gücü zayıf eserdir. Gönül Hanım, Tolun ve Macar subayı arasında üçlü bir gönül yakınlığına yer verilmesi, bunlardaki mizaç ayrılıklarına işaret edilmesi de, romanı ve roman kişilerini zenginleştirmeye yetmez. Daha çok bir "seyahat" yazısı özelliği gösteren Gönül Hanım, sanat yönüyle değil, taşıdığı düşünceler dolayısıyla dikkate alınması gereken bir eserdir." (Kaplan, 1990b: 51).

Gönül Hanım romanı, Mehmet Tolun, Gönül Hanım, Kont Bela, Ali Bahadır isimli dört kişinin Orta Asya'ya yaptıkları yolculuğu konu edinir. Kişilerin gerçekçi olması, gidilen mekânlar, belirli bir düzen içinde vuku olması, sosyolojik olması hasebiyle klasik roman özelliği gösterir. Mehmet Tolun'un hatıra defterinden hareketle vücuda geldiği için, konu olarak da belgesel romandır.

Cengiz Dağcı'nın *Yurdunu Kaybeden Adam* adlı romanında Sadık Turan, II. Dünya Savaşı'nda Ruslardan ayrılarak, Almanların yanında savaşmıştır. Almanlar ise, savaşta yenilince hayatını Roma'da sürdürmek zorunda kalır. Onun hatıraları ve geriye dönüşlerle anlattığı II. Dünya Savaşı yılları romanın ana konusunu teşkil eder.

3.1.4. Ütopya Romanları

Yunanca'dan alınan "topia" kavramı yer anlamına gelirken, "utopia" kavramı "iyi yer", "iyi ülke", "olmayan yer", "yok ülke" anlamlarına gelir. Masallara özgü hayalî bir cennet tasarımı olan ütopyada, yaşanılan dönemden ve yönetim şeklinden hoşnut olmama durumu sonucu hayâli, düşsel bir mekân üretilir. Bu mekân gerçek hayatta olmayan ideal bir toplumsal düzenin tasviridir. Ütopya romanlarında, mekânlar hayali, zaman gelecek, olay gelecekte olması planlanandır (Çetin, 2008: 245-246).

Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu* romanı 2020 yılından başlayarak belirli bir zaman dilimi içinde Turan imparatorluğunun kuruluşunu Kubilay ve Mehmet Yavuztürk kardeşlerin kişiliğinde anlatmaya çalışır. Kişiler olağanüstü kişiler olmayıp, giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirli bir düzen içinde hayat bulur. Yalnız roman figürlerinin yaş olarak büyümelerinden hareketle, roman geniş bir zaman dilimine yayılmış, günümüzden daha çok gelecekte kurulacak Turan İmparatorluğu anlatılmaya çalışılmıştır. Belirli sebepler, belirli sonuçları doğurur ilkesinden hareketle Türkiye'nin içinde bulunduğu durum, Türk Cumhuriyetler Birliği sonucunu doğurmuş, roman da bu süreç doğrultusunda şekillenmiştir. Bu sebeplerden dolayı roman yapı itibariyle klasik roman, konusuna göre de ütopya romanıdır.

Bu romanlara Orkun Uçar'ın *Metal Fırtına 4 Turan* adlı eseri örnek olarak verilebilir. Roman, 2013 yılında başladığından gelecek döneme ait tarihsel bir dönemi kapsar. Ayrıca roman yeni dönemde yazılmış olsa da, sosyolojik bir konuyu işlediği için klasik roman özelliği gösterir. Bu roman bir yok oluş efsanesi olan Kalgançı çak üzerine kuruludur. Kızıl Şaman'ın Kırgızistan'da Tanrı Dağlarındaki yerinde geçer. Romanın sonunda Kızıl Şaman ölmüş olsa da, davası devam eder.

3.1.5. Özyaşamöyküsel Roman

Diğer adı otobiyografik roman olan özyaşamöyküsel roman, bir romancının kendi yaşadığı olayları, hayat hikâyesini anlattığı romandır. Bu romanda, yazar çocukluğundan başlayarak hayat hikâyesinin önemli yönlerini yazar. Ancak her

hayat otobiyografik roman olmaya uygun olmayıp, ancak sıradan olmayan yaşantılar otobiyografik romana konu olabilir. Hayalî kurguyu büyük ölçüde arka plana alan ve yazarın manevra alanını daraltan özyaşamöyküsel roman, yazarın üretme hürriyetine engel olur (Çetin, 2008: 236).

Roman türünün evrelerine bakıldığında klasik roman özelliği gösteren Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* romanı, konusuna göre özyaşamöyküsel roman özelliği gösterir. Roman Aydemir'in çocukluğundan başlayarak, emekli oluşuna kadar sürer. Bu süreçte ilk önce hayatına Turancı olarak başlayan Aydemir, sonra komünist olmuştur. Turan coğrafyasına Turan'ı kurmak için giden Şevket Süreyya Aydemir, buradan Rusya'ya gider ve komünist olur. Sonra Türkiye'ye dönen Aydemir, Rusya'da öğrendiklerini buraya uygulamak isteyince, Anadolu gerçeğiyle karşılaşmıştır. Bir süre cezaevinde de kalan Aydemir, çeşitli devlet görevlerinde bulunup, Kadro dergisini çıkardıktan sonra emekli olur. Kişi kendisidir ve gerçeğe uygun bir hikâye anlatılmıştır. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri romanda sırayla verildiği için klasik roman kategorisine dâhil edilebilir. Konu olarak da yazarın kendi hayatını anlattığından özyaşamöyküsel romandır. "Hayat hikâyemin son sayfalarını yazarken" (Aydemir, 2008: 487) ifadesi bunun açık kanıtıdır.

3.1.2. Romanlarda Zaman

Zamanla ilgili bir tür olan roman, geniş zaman zarfında gerçekleşen olay, durum ya da olguların okuyucuya sergilenmesi şeklinde düşünülebilir. Geleneksel anlatı türlerinde zaman unsuruna çok fazla dikkat edilmemesine rağmen, modern

romanda zaman tarihe ayna tutması hasebiyle dış zaman kurallarına uygun olarak gelişir. Zaman romanda çeşitli şekillerde kullanılır. Nesnel zaman, takvime bağlı olarak gelişen zamandır. Vak'a zamanı, olayların geçtiği zamandır. Vak'a zamanı kullanılırken çeşitli yöntemlere başvurulabilir. Bunlardan aynen aktarmada olaylar hiç değiştirilmeden okuyucuya sunulur. Özetlemede nesnel zamanda geçen olaylar daraltılırken, genişletmede olaylar nesnel zamana bağlı olarak hareket ederken, hatırlamalarla geriye dönüşler yapılır (Çetin, 2008: 128-132).

3.1.2.1. Türklerin İslam Dinini Kabulünden Önceki Dönemlerini Anlatan Romanlar

Kaleli Zade'nin *Oğuz Han* romanında günümüzden 2200 sene evvel ifadesi kullanılarak bir tarih verilmektedir. Aradan bir sene geçti, aradan haftalar geçti (Kaleli Zade, 1932: 3-13) gibi hızlı akışları ifade eden zaman kalıpları ile de karşılaşılır. Kemalettin Şükrü'nün *Bozkurt* adlı romanı da iki bin iki yüz sene evvel ifadeleri ile belirli bir tarih vermektedir (Şükrü, 1932: 3). Oğuz Özdeş'in *Oğuz Han* adlı romanı Türk Hun İmparatorluğunun Teoman'dan sonraki hakanı olan Mete Kağan zamanında geçmiştir (Özdeş, 1964: 10).

> "Fırtınalı bir sonbahar ikindisi, Aladağ'ın eteklerindeki Türk boylarının beyi Oğuz'un kaldığı otağa doğru bir Çinli ile bir genç kız, yüklü atlarıyla, kuzeyden esen soğuk rüzgara karşı ilerliyorlardı." (Özdeş, 1964: 25).

Romanda gün, ay ve mevsim zaman unsuru olarak geçmiş olsa da, belirgin bir tarihin alt bölümleri olarak sunulmamıştır. Ancak, Çinlileri dize getiren Oğuz

Han'ın 83 yaşında öldüğü ifadesinden mülhem, romanın bu 83 yıllık dönemi kapsadığını söyleyebiliriz (Özdeş, 1964: 131).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Atlı Han* romanı 441 yıllarında geçerken (Kozanoğlu, 2003b: 5), Peyami Safa'nın *Atilâ* romanı Avrupa Hun imparatorluğunun Attila döneminde geçer. Bu romanda 446 ve 450 seneleri önemlidir. Çünkü 446'da Atilâ Roma topraklarını istila etmekte, 450 senesi ise büyük bir vak'a ile başlamaktadır. Atilâ'nın Roma'ya sefere çıktığı zamanlarda hızlı geçişler anlatılırken gün ve ayların zaman olarak kullanıldığı görülür.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Arena Kraliçesi* romanı, Bizans İstanbul'unda 510 yıllarında Bizans dönemi olarak adlandırılan dönemde geçer.

> "İstanbul'un bu (512) senesinin 12 Kasım gününün gecesi de her sonbahar gecesi gibi ılık, renkli, fakat hüzünlü değil, kanlı bir günü doğurmak üzere bulunuyordu." (Kozanoğlu, 1964: 114).

Başka bir yerde ise, romanın yazıldığı tarihten 2400 yıl öncesine ait olduğu belirtilir. Ortaçağ insanları (Kozanoğlu, 1964: 105) ifadesiyle de romanın hangi çağda yazıldığı hakkında bilgi verilir. Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Gültekin* ve *Kolsuz Kahraman* romanları I. Göktürk Devleti döneminde yaşanan olayları anlatır.

Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* romanı Göktürklerin yıkılış dönemini anlatır. Ayrıca romanda geçen, "621 yılında bir yaz gecesi" ifadesiyle de nesnel bir zaman dilimi belirtilir. *Bozkurtların Ölümü* romanı *Bozkurtlar Diriliyor* romanının bir devamı niteliğindedir. Bu roman da ihtilalden 40 yıl sonra, 679 yılında geçer (Özdemir, 2007: 370-372).

3.1.2.2. Türklerin İslam Dinini Kabulünden Sonraki Dönemlerini Anlatan Romanlar

3.1.2.2.1.Moğol İmparatorluğu Zamanını Anlatan Romanlar

Cengiz Dağcı'nın *Genç Temuçin* romanı, 1155 yılında başlar ve 1221 yılında da devam ettiği romanda geçen ifadelerle kesin olarak belirtilir. Mehmet Alperen'in *Cengiz Han* romanında da Cengiz Han'ın Moğol Devleti'ni kurmak için yaptığı seferler kesin tarihlerle ifade edilir. Buna göre, 1160'larda doğan Timuçin, 1200'de kendi yönetimini sağlamlaştırmış, 1209'da Tangut Krallığını hâkimiyeti altına almış, 1211'de Kuzey Çin'in hükümdarlığını yok etmek için bir sefer başlatmış, 1215'te başkent Zhongdu'yu almış, 1218'de Kara Kıtay imparatorluğunu Moğol yönetimine dâhil etmiştir. Semerkant, Herat ve Merv şehirlerini yok etmek isteyen Moğol İmparatorluğu, bu girişime 1219'da Urlar ve Buhara'da başlamıştır. 1227'nin 18 Ağustosunda Cengiz Han ölmüştür (Alperen, 2007: 7-8).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ* romanı 1199 yılının baharında başlar ve 1216 yılında devam eder. Turhan Tan'ın *Cengiz Han* romanında da belirtilen kesin tarihlerle karşılaşırız. Buna göre, Cengiz, 1189 yılında adı sanı bilinmeyen bir köyde Türk birliği kurmayı düşünürken elinde sade bir Moğol ulusu vardır, Cengiz 1189'dan 1199 yılına kadar çok cesur davranır. 1194'te Cengiz hem tanınmış hem güçlenir. 1203'te Doğu Türkeli'nin en güçlü zümresi olan Karayimleri yener ve 1206'da "Hakan-İlhan" ilan edilir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kaan Ağahan'ın Yüzüğü* adlı romanı, Cengizhan'ın oğullarından Hülagü zamanında, *Kaan Tibet Canavarı* adlı romanı Cengiz Han'ın ölümünden sonraki Moğol İmparatorluğu döneminde geçer.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kubilay Hânın Gelini* romanı adından anlaşılacağı üzere Cengiz Han'ın oğullarından Kubilay döneminde geçer.[307] Romanda Zodiyak Takvimi zaman belirtme aracı olarak kullanılır. Bu takvime göre inek yılının güz ayında roman başlar (Kozanoğlu, 1966: 9). "Mayıs ayı" (Kozanoğlu, 1966: 219), günleri aylar, ayları yıllar kovaladı. Bitmedi bu deniz yolculuğu[308] gibi zamansal ifadelerin de romanda kullanıldığı görülür. (Kozanoğlu, 1966: 244).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kaan Altın Saçlı Kız*, romanı 1260 yılında İznik yolunda geçer (Kozanoğlu, 1962b: 16-4). Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kaan Alangoya'nın Ölümü* adlı romanı Germiyanoğlu dönemine rastlar (Kozanoğlu, 1962a: 9-5).

3.1.2.2.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Geçen Romanlar

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Deli Kurt* romanı Osmanlı İmparatorluğunun Fetret dönemi, Çelebi Mehmet ve II. Murat döneminde geçer. Roman başında ise, 1403 yılının sonları diye tarih belirtilir (Özdemir, 2007: 373). Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl*

[307] Bazı romanlarda zaman unsuru işlevsel bağlamda simgesel bir özelik taşırlar. Bu romanlara örnek olarak Mehmet Rauf'un *Eylül* romanı verilebilir (Çetin, 2008: 134). Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kubilay Han'ın Gelini* adlı romanını da bu meyanda değerlendirmek gerekir.

[308] Kubilay Han'ın kızı Altın Çiçek'i Gazan Han'a götürürken geçen zaman böyle anlatılmıştır.

Elma romanı Fatih Sultan Mehmet'in Otranto seferi, ölümü ve II. Beyazıt Han'ın tahta geçmesini içine alan bir dönemi kapsar. 1480 (Yeşim, 2004: 100).

Sevinç Çokum'un *Bizim Diyar* romanı Sultan Abdülhamit döneminde geçer (Çokum, 2008: 41, 147). Balkan Harbinden önce mektuplaşıyorduk ifadesi romanın zamanını anlamamıza yardımcı olur (Çokum, 2008: 266). Bunun yanı sıra İzmir'in işgal edildiği zamanlara kadar roman süreci devam eder.

Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanı h. 1347[309] yılında geçer (Adıvar: 13). Meşrutiyet'in hemen sonrasında devam eder. (Adıvar: 13). *"Nihayet 1350 yılı gelmiştir"* (Adıvar: 88) ve Meşrutiyet'ten beş yıl sonra (Adıvar: 112) ifadesi romanın geçtiği son tarihler hakkında bize bilgi verir. Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* romanı Trablusgarp Muharebesinden sonraki dönemde geçer (Tek, 2002: 58).

Nezihe Muhiddin'in *Boz Kurt* adlı romanı I. Dünya Savaşını takip eden Sakarya Meydan Savaşı yıllarında geçer. Bu savaşın 26 gün sürdüğü de romanda belirtilir (Muhiddin, 1934: 124).

Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları* romanı, 1912-1913 yıllarında geçer (Işınsu, 2006b:34). II. Dünya savaşı yıllarının hatırlanmasıyla da romanın süreç olarak bu devrelere kadar ulaştığı anlaşılır (Işınsu, 2006b:45).

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* romanı 1917 yılı ve sonrasında geçer. Romanda gün ve ayların zaman unsurunun bir parçası olarak kullanıldığı söylenebilir. Buna göre, eylül ayı içinde Mehmet Tolun, esir kampına düşer (Müftüoğlu, 2007: 15). Her çarşamba Bahadır'da, pazar günleri Kont Zichy'de toplanırlar (Müftüoğlu, 2007: 24). Şubatın yirminci gecesi yola çıkarlar (Müftüoğlu,

[309] Bu tarihi miladi takvime çevirdiğimiz takdirde doğru olmadığı ortaya çıkar. Ancak romanın bizim incelediğimiz basımında tarih bu şekilde geçtiği için bunu aldık.

2007: 29). Martın birinci günü Udinsk'e varırlar (Müftüoğlu, 2007: 34). Daha sonra roman günlük halinde devam eder ve günlükteki tarihler ise şunlardır: 12, 14, 16, 31 mayıs, 2, 10, 11, 13, 20, 21, 23, 25, 29 haziran, 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 temmuz (Müftüoğlu, 2007: 41-164).

3.1.2.2.3. Türkiye Cumhuriyeti Dönemini Anlatan Romanlar

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* romanı 1897 Türk-Yunan harbi sıralarında başlar. 23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet ilan edilir. Diğer geçen tarihî olay 1912 yılındaki Balkan harbidir. 21 Temmuz 1914'te I. Dünya Savaşı için seferberlik emri verilir. 15-22 Aralık 1914 Sarıkamış harekâtının başladığı yıldır. 1917 yılının Şubat ayında Rusya'da ihtilal çıktığı haberi cepheye ulaşır (Aydemir, 2008: 9-111).

I. Dünya Savaşındaki ileri hareket 1917 yılının Şubat ayı içinde başlar ve 1950 yılına kadar devam eder. Bu tarihler arasında Aydemir'in yaptıkları romanda ayrıntılı bir şekilde belirtilir.

Emine Işınsu'nun *Tutsak* adlı romanı 1961 İhtilali yıllarında, *Çiçekler Büyür* romanı ise, 1960'larda geçer.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanında açık bir tarih verilmemiştir. Ancak iktidarda CHP hükûmetinin olmasından dolayı, romanın 1940'lı yıllarda geçtiğini söyleyebiliriz (Özdemir, 2007: 375).

3.1.2.2.4. Kırım Tarihini, Doğu Türkistan ve Gelecek Dönemleri Anlatan Romanlar

Sevinç Çokum'un *Hilal Görününce* adlı romanı, 1853 yılından 1856 yılına kadar geçen olayları anlatır (Çokum, 2008: 17, 117, 264, 357). Cengiz Dağcı, *Yurdunu Kaybeden Adam* romanı günlük halinde yazılmış olup, yazılma tarihi 1946'dır. Ancak geriye dönüşlerle önceki zamanlara gidilir. İlk gidilen tarih 1942 yılının baharıdır (Dağcı, 2008: 5-9). Cengiz Dağcı'nın *Korkunç Yıllar* romanında Sadık Turan yurdundan 1942 yılının sonbaharında ayrılır. Geriye dönüşlerle geçen romanda okulun taşınması tarihi 1937 yılı olarak geçer. Romanın yazılma tarihi 1946'dır. Roman belgesel olarak yazıldığı için, günlük tutulmuş ve her günün tarihi not düşülmüştür (Dağcı, 2007b: 10-35). Cengiz Dağcı'nın *O Topraklar Bizimdi* romanında, zaman II. Dünya savaşı yıllarıdır. Eylülün sonu, haziran ayı, ağustos ayının on birinci günü, ağustos ayının son haftası, şubatın üçüncü günü, şubatın 22, bahar, mayıs ayı (Dağcı, 2007a: 224-367) gibi tarihler II. Dünya Savaşının anlatıldığı tarihler olarak romanda kullanılır.

Doğu Türkistan'daki olayları anlatan Hasan Kallimci'nin *Gök Bayrak Aşkına* romanında 1862 yılında kazanılan bir zaferden söz edildiğine göre, roman bu tarihten sonraki bir zamanda geçer (Kallimci, GBA: 31).

Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu*, romanı 2020 yılı Türkiye'sinde (Duru, 2007: 85) başlayıp, 2040 yılında roman yazarının bir suikast ile öldürülmesiyle son bulur. Orkun Uçar'ın *Metal Fırtına 4 Turan* adlı eseri 11. Ocak 2013'ten 14 Mart 2013'e kadar geçen süre zarfında vuku bulur.

3.1.3. Romanlarda Mekân

Romana özgü olayların ve roman kişilerinin hayatlarını geçirdikleri sahneye mekân denir. 18. yüzyıla kadar, romanda bir işlevselliği olmayan mekân unsurunun sonraki dönemlerde kişilik gelişimine etkisi söz konusu olmuştur. Romanda mekân, somut ve soyut olmak üzere ikiye ayrılır. Somut mekân da, kapalı ve açık mekân şeklinde tasnif edilebilir. Açık mekânlar, dağ, deniz, ova, köy, şehir gibi mekânları içine alırken, kapalı mekânlar ev, oda, daire gibi kapalı yerleri içine alır (Çetin, 2008: 135-137). Bizim incelememize kaynaklık teşkil eden romanlarda soyut mekânlar olmadığından, biz mekânları kapalı ve açık olarak ki bölümde inceleyeceğiz

3.1.3.1. Kapalı Mekânlar

Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* adlı romanında Yeni Turan Partisinin binası ve bahçesi mekân özelliği gösterir. Yurt olarak adlandırılan bina, ortada ve dikdörtgen olup, üslûbu oldukça sadedir. İki üç basamak merdivenden sonra kapı bulunur. Kapının önünde binanın derinliğine doğru uzanan bir kara taş dehliz, ortalarından iki tarafa iki büyük kapı, biri iç içe olan okuma salonu ve kitaplığa ve öteki konferans salonuna açılır. Sonunda yarı açık bir kitaplık bulunan ve dikdörtgen şeklinde büyücek bir oda olan okuma salonu, tuhaf olduğu kadar güzeldir. İki tarafı aynı sade tahtalar üzerine oyulmuş, Türk halıları ile örtülmüş, alçak ve uzun yaylı kerevetlerle döşenmiştir. Bu kerevetlerin üzerine eski Türk işlemeleri ile yapılmış yastıklar atılmıştır. Ortada bir rahlenin bulunduğu okuma salonundaki uzun bir

masanın üzerine birçok kâğıt ve kitap bırakılmıştır. Masanın çevresinde hiç sandalye yoktur. Ortada, güzel, koyu bir halı üzerine biraz dolgun ve yüksekçe bir minder, yeni oyulmuş sade rahleler vardır. Okuma salonunun vardır. Binanın konferans salonu çıplak ve büyük tahta sıralar dizilmiş bir yerdir. Bu tahtaların üzerine Türk sanatçılar çizgiler işlemişlerdir. Salonun sonunda kırmızı sancaktan perdelerle açılan küçük bir sahne vardır. Dipte piyano ve yüksek bir rahle bulunur (Adıvar, 2005: 23-25).

Harbiye nezareti, Oğuz Bey'in konferans verdiği Fatih Yurdu, Şehzadebaşı'ndaki Hamdi Paşa'nın Konağı, Erenköy yurdu ve meclis romanda isim olarak geçen mekânlardandır.

Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* romanında ilk mekân Demir Bey'in İstanbul'daki evidir. Bu evin balkonundan boğaza bakılınca Marmara Denizi görülür. Evin aşağısında bahçe, solda, Fener'e doğru uzanan boş kırlar vardır (Tek, 2002: 13). Bu evin salonu şöyle anlatılır:

> "Nevin bunları söylerken, mütebessim salonda dolaşıyor veya bir yastığın yerini, ufak bir masanın, bir demetin vaziyetini değiştiriyordu. Çay takımının arasına gümüşün kurşunî ziyasını şenlendirecek kırmızı çiçekler, piyanonun üstüne de bir büyük beyaz gül demeti koyduktan sonra, salonun her tarafına son bir nazar gezdirdi ve memnun güldü. Her şey yerli yerindeydi. İçindeki kıymettar eşyaya rağmen gayet basit döşemeli olan bu beyaz salon, köşedeki uzun piyano ile üstünde duran keman müstesna, tamamıyla bir şark odasıydı. Yüksek arkalı abanoz sedirler beyaz ipek seccadelerle örtülmüştü. Bütün oda balkona açılan billur bir camekândan ziya alıyordu. Önüne uzun yapraklı Çin hurmaları yerleştirilmiş ve ince ipliklerle perdelenmiş bu camekândan ziya geçerken pembe perdelerden eleniyor, yere serili beyaz zemindeki Acem halılarının üstüne bir nur rikkati ile akıyordu. Sedefler ve oymalarla gayet ince işlenmiş bir paravan kapıyı saklıyordu." (Tek, 2002: 21).

Demir'in evinin iki odası vardır. Biri aşağıda misafir kabul ettiği oda, diğeri yukarda yazıhanesi ve aynı zamanda yatak odası olan odadır.

> "Odaların ikisinde de en mübrem eşyadan başka bir şey yoktu. Bir de halı, pencerelerde perde; mangalda ateş olmadığı için soğuk, her günkü bir âşina gibi teklifsizce odaya giriyordu." (Tek, 2002: 34).

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* romanında ilk mekân vagondur. Daha sonraki mekân roman kişilerinin bir gece geçirdikleri Kırgızların "yurd", Moğolların "kir" dedikleri etrafı çam bölmelerinden tahta bölmeler ile ayrılan çadırlardır. Ayrıca "Maydari" mabedi de romanda geçen mekânlardandır (Müftüoğlu, 2007: 30-53). Bu mabet ise şöyle tanıtılır:

> "Bu koca ve ağır Buda heykelini hayretle seyrettikten sonra etrafa baktım, alaca bir karanlıkta bir ordu küçük ve acayip heykelcikler, küçük Budalar, bayraklar raflara karmakarışık serpilmişti. Mâbedin içinde ödağacı, aselbent ve buhur kokularına karışan loş, rutubetli bir hava insanın sinirlerini gevşetiyordu. Bu ıssız karanlık içinde küçük küçük ifritçikler, şeytancıklar gibi duran kargacık bırgacık buda heykelleri canlanıp havada takla atacak, başımızda tepinecek sanıyordum. Sıkıldık, bunaldık, tapınaktan fırladık." (Müftüoğlu, 2007: 55).

Tula'nın sağ tarafında bulunan Navan Ceren Manastırı ve Perapalas Oteli de yalnızca isim olarak geçen mekânlardır (Müftüoğlu, 2007: 155).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ* romanında geçen ilk mekân, Cayan ırmağının kenarındaki Kadri'nin hanı olarak adlandırılan handır. Hancının konağı ve Utacının konağı mekân olarak kullanılır. Utacının konağının zamanla değişerek çardağının genişlediği ve büyüdüğü de romanda belirtilir (Kozanoğlu, 2004: 5, 148). Diğer kullanılan mekân ise, Alamut Kalesidir.

Kutbüttin Muhammed Töküş'ün sarayı romanda şöyle tanıtılır:

"Geniş, süslü sofalardan geçtiler. Sonunda büyük, tavanı yaldızlı, ipek kumaşlarla kaplı bir odaya girdiler. Yerdeki minderlere başta Kasım olmak üzere sıralandılar. Oda sarı yaldızlı şık bir kafesle ikiye ayrılmıştı. Zencir bir köle şerbet dağıttı. Ellerine gül suyu serpti. Âşıklar sazlarını tıkırdattılar. Az sonra kafesin arkasında gölgeler kımıldandı. Hanım Sultan, Sultan Mehmet Töküş'ün karısı Türkân Hatun ile bilinmez, görünmez daha başka saraylılar gelmişlerdi. ÂŞIK Kasım başladı." (Kozanoğlu, 2004: 116).

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Atlı Han* romanında İlk mekân Roma'da bir meyhanedir. Sezar'ın meyhanesi adını alan meyhane bodrum hariç iki kattır. Birinci kat masa ve sandalyeler ile konuklara ayrılmıştır. İkinci kat kapalı odalar ile kiler olarak kullanılmaktadır. Diğer mekân büyük generaller, komutanlar ve halk önünde araba yarışları, koşular, cenk, dövüş ve güreş yapılan hipodromdur (Kozanoğlu, 2003b: 19, 123). Han, kale, Alangoya'nın babasının evi, lokanta, Bizans'ın gizli yer altı sarayları, Yeşil Şato, içinde üçayaklı bir masa bulunan küçük oda, Attila'nın çadırı ve Alangoya'nın çadırı romanda isim olarak geçen mekânlardandır.

Gültekin romanında ilk mekân Beyaz Ayı Hanıdır. İkinci mekân, Çin'in bütün bahadırlarının sokaklarından bile geçemediği ve zindanları olan Siganfo Sarayının en korkunç köşesi Yü-Hen-Gü'nün kara taşlı odalarıdır. Sarayda bir koridordan geçilerek Buda'nın evine ulaşılır. Siganfo Sarayının iki yüz adım ötesinde Siganfo Hanı bulunur (Kozanoğlu, 2003a: 14-92). Bu han şöyle tanıtılır:

"Yere büyük, kalın taşlar döşemişlerdi. Sol yanında arabalık ve atların ahırı gözüküyordu. Duvarların dibinde kırk-elli yolcu deve kılından çadır kurmuş oturuyor, kendi yiyeceklerini hazırlıyor, çamaşırlarını yıkıyorlardı. Bu kalabalık arasında, Yahudi bezirgânlar, ta Hint'ten, Yemen'den, Bizans'tan, Roma'dan gelen cins cins sertler vardı." (Kozanoğlu, 2003a: 37).

Fu-Sun-Se Tanrıevi, Hakan ile Gültekin'in konuştukları çadır, Si-Ye-U'yu kapattıkları mağara romanda isim olarak geçen mekânlardır.

Kolsuz Kahraman romanında ilk mekân Siganfo Sarayıdır. Üzerinde öküz arabaları yürüyen geniş duvarları, insan beli kalınlığında tunç kapıları, demirden elbise giyen bekçileri bulunan ve içine düşmanın giremeyeceği bir kale olan Siganfo Sarayının etrafına büyük Çin beylerinin sarayları yerleştirilmiştir. Her tarafında ışıklar olan sarayın Siganfo Meydanı denilen bir meydanı vardır (Kozanoğlu, 2008: 8-9). Diğer mekân olan Hu-Bing'in Sarayı romanda isim olarak geçmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kaan Alangoya'nın Ölümü* adlı romanında Alangoya'nın odası (Kozanoğlu, 1962a: 17-5), Kumandan Bermeki'nin odası (Kozanoğlu, 1962a: 22-5), Şeyh Aclan'a inanmış fakir bir ailenin evi, Kaan'ın sığındığı ev (Kozanoğlu, 1962a: 28-6) mekân olarak kullanılmıştır. *Kaan Altın Saçlı Kız* romanında han, Bodos Hanı, Bizans Sarayı, Taşkale ve aşçı dükkânı isim olarak geçen mekânlardır. *Kaan Tibet Canavarı* adlı romanında ise, Büyük Otağ, Alamut Kalesi, Satan Mağarası geçen kapalı mekânlar arasındadır.

Arena Kraliçesi romanında ilk geçen kapalı mekân Çirküs Hanıdır. Bu han şöyle tanıtılır:

> "Çirküs hanı, Bizans İstanbul'unun 510 yılındaki Arena denilen tiyatro, yarış, spor ve güreş alanına, palyaçosundan ayı güreşçisine, cam havuzlarda çırçıplak bacak, kalça gösterileri yapan sanatçı (?) kızlarından; dört kudurmuş atın uçurduğu arabaların altın bilekli sürücülerine kadar her dinden, her milletten, her türlü ahlâk bağlarından yoksun ünlü halk sanatçılarının (?) alınıp satıldığı bir seks pazarıdır." (Kozanoğlu, 1964: 5).

Diğer kapalı mekân, sahnedir, ancak sahne hakkında bilgi verilmez (Kozanoğlu, 1964: 35). Zindan ve Saray geçen mekânlar arasındadır.

Hipodromda imparatorun oturduğu yer Ayasofya Kilisesinden geçerek girilen Katizma adlı kapalı locadır. Bu yerde imparator kırmızı kadife kaplı sedirlere uzanmıştır (Kozanoğlu, 1964: 97).

Kubilay Hânın Gelini adlı eserinde Cadı Hanı adlı bir mekândan bahsedilir. Karaçay'dan geçerek gidilen bu mekân, Karayar içindedir. Cadı Hanı'nın içinde bir ocak vardır (Kozanoğlu, 1966: 9).. Kubilay Hân'ın nikâhsız eşleriyle kaldıkları saray da kapalı mekânlar arasındadır. Bu saray şöyle anlatılır:

> "Kubilay Han'ın karı ve koma dedikleri nikâhsız eşleriyle kaldıkları saray içine gelmiştik. Bizim diyarlardaki arslanın yerini Çin'de saray kapılarını, ejderhalar tutuyor. Her yerde, duvarlarda çizik, merdiven ve havuz başlarına mermer kurçak ejderhalar var. Çiziklerin ağzından serin sular akıyor. Kıvrak ejderhaların ağızlarından köpüklü sular fışkırıyor. Burada merdivenin sağında ve solunda kırmızı lekeli bir çeşit cilalı taştan iki ejderha vardı ki yeryüzünde bir eşleri dahi bulunacağını sanmam. Som kayaları oymuş, işlemiş, sonra da cilalamışlar. Ağızlarından kol kalınlığındaki sular önlerindeki havuza çıkıyor. Havuzdan da gene şırıl şırıl sarayı çevreleyen yüce göle gidiyor." (Kozanoğlu, 1966: 115).

> "Daha önce kendisinden aldığım buyruğa uyarak Han'ın tepedeki otağına doğru yürüdüm. Bu otağ dedesi Timuçin Cengiz Han'ın içinde doğduğu içinde öldüğü, deve gebesinden yapılmış içi tezek kokan yurt adı verilmiş küçücük çadırına hiç benzemiyordu. İçi dışı ipek ve altın sırmalı kumaşlarla kaplanmıştı. İçine binlerce er girip çıkıyordu. Otağın önüne varınca Başinalcın Ye-Li-Yu'nun kapı yerine geçen perde önünde kollarını kavuşturmuş beklediğini gördüm. Beni görünce gözlerinde beliren sevinç ışıklarından Kubilây Han'dan bir kötülük gelmeyeceğini sezdim." (Kozanoğlu, 1966: 172).

Peyami Safa'nın *Atilâ* romanında ilk kapalı mekân Atilâ'nın çadırıdır. İkinci mekân Atilâ'nın sarayıdır. Gökyüzüne doğru sivrilen kaleleri ile tepenin en yüksek noktasına yapılan saray, Atilâ'nın ve zevcesi Kerka ile oğullarının ayrı ayrı ahşap ikâmetgâhlarından, her tarafı çitlerle dairevî olarak çevrilmiş birkaç evden ibarettir. Bu evler birer tahta perde ile birbirinden ayrılmışlardır. Sarayın iç methali mevcuttur. Bu sarayda "en asri müştemilat banyolardır." Sarayın sofası her biri dört beş kişinin oturmasına müsait alçak sıralarla çevrilmiştir. Sıraların üst tarafında, üzeri kıymetli

dokumalarla örtülü ve önünde gümüş, altın içki kadehleri, çanakları pırıldayan küçük masalar vardır (Safa, 1931: 20-42).

Hunların evleri, Atilâ'yı ziyarete gelen elçilerce şöyle tanıtılır. Buna göre, bunla tek katlı, ahşap, ortaları çatısız ve tavansız, pencereleri küçük birer murabba halinde süssüz, boyasız binalardır ve hepsinin önünde atlar vardır (Safa, 1931: 13).

Romalıların Türk mekânına bakışı oldukça farklıdır.

> "Evvelâ, senin bulduğun gibi, bir saray mutfağındaki âletlerin hepsi fazladır; saray odalarındaki eşya da fazladır; saray binasındaki odalar bir sürü kapılar da fazladır. Haydi biraz da saraydan dışarı çıkalım, şehre bakalım, bir medeninin kıyafetinde pek çok şeyler fazladır, evinde, hayatında, merasiminde, muaşeretinde de pek çok şeyler fazladır." (Safa, 1931: 29).

Diğer mekânlar isim olarak kullanılan kulübe ve Lutes adasının doğusundaki kilisedir.

Nezihe Muhiddin'in *Bozkurt* romanında ev (Muhiddin, 1934: 5), dükkân, kahve ocağı, sinema salonu, Cerrahpaşa Hastanesi ilk olarak geçen mekânlardır. Küçük Mehmet bir kadının yanına verilince yeni bir evde kalmaya başlar. Burada kendisine bir oda verilir. Bu oda, romanda şöyle tanıtılır:

> "Mehmedin süslü, ferahlı bir odası vardı. Temiz, parlak masasının üstünde yaldızlı kırmızı ciltli kitapları vardı. Ceviz dolabında yeni güzel elbiseleri vardı… Altı aydan beri ona her gün o kadar özendiği dersleri veren çok okumuş iyi kalbli bir hocası vardı…" (Muhiddin, 1934: 91).

Cengiz Dağcı'nın *Korkunç Yıllar* romanında mekân olarak Kayabaşı Mektebi dikkati çeker. *Yurdunu Kaybeden Adam* romanında kapalı mekân, istasyonun karşısındaki lokantadır. *Onlar da İnsandı* romanında Bekir'in evi mekân olarak kullnılır. *Ölüm ve Korku Günleri* romanında kapalı mekânlar daha çok isim olarak

geçmiştir. Karbaonski'nin evi (Dağcı, 2005b: 12), St. Yan Kilisesi (Dağcı, 2005b: 13) isim olarak geçen mekânlardandır. *O Topraklar Bizimdi* romanında ilk olarak bir evin mekân olarak geçtiği görülür. Romanda geçen Parti İcra Komitesi binasının önü şöyle tarif edilir:

> "Duvarlarda Stalin'in ve başka parti liderlerinin resimleri asılıydı. Binanın önünden geçip gitmeden önce başını kaldırıp resimlere baktı. Resimler de Selim'e bakıyorlardı sanki. Onlar, Selim'e; Selim'i görüyorlar gibi geldi." (Dağcı, 2007a: 36).

Parti İcra Komitesi binasında geniş bir odanın orta yerinde kızıl bir örtüyle örtülü bir masa vardır. Masa üzerinde Stalin'in büstünün olduğu masanın gerisinde kahverengi bir ceviz koltuk vardır. Koltuğun gerisinde ise, yüksek bir pencere bulunur. Diğer mekân Novorossiysk'teki hastanenin geniş odasıdır. Yüksek ve çifte kanatlı pencereleri olan bu odada samanlardan yapılmış bir yatak vardır. Odanın vardır (Dağcı, 2007a: 308). Selim'in evi de mekân olarak kullanılır. *Dönüş* romanında mekân olarak kullanılan yer, Niyazi'nin evidir. Sağlam olan bu evin sofa tahtaları renksiz, sofaya çıkan merdivenleri ise aşınmıştır. *Genç Temuçin* romanında Çılaydı Eke'nin çadırı, Yesügey Bahadır'ın çadırı, Munlık'ın çadırı (Dağcı, 2005a: 102) romanda isim olarak geçer.

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı romanında Aydemir'in birliğine katılacağı yer bir handır. İki katlı olan hanın üst kat pencerelerinden ışık taşmaktadır. Moskova'daki Udelnaya Kampı, ağaç barakalar, Strastnoy Manastırı ve Moskova Sirk Tiyatrosuna romanda isim olarak değinilmiştir (Aydemir, 2008: 119, 335).

Turhan Tan'ın *Cengiz Han* adlı romanında Temuçin'in ve Güncü'nün çadırı (Tan, 2003: 127) isim olarak geçer.

Ulu Gökçe'nin yaşadığı mağara da kullanılan mekânlar arasındadır. Bu mağara, yüksekliği az olan girintili çıkıntılı uzun bir deliktir. Yer, tavan ve duvarları taş olan Ulu Gökçe'nin bu mağaradaki odası taştan bir kutuya benzetilir. Mağaranın içerisinde yarım kalmış taştan bir boynuz, belirsiz bir hayvan resmi, zarif bir avize bulunmaktadır (Tan, 2003: 35).

Oğuz Özdeş'in *Oğuz Han* romanında ilk kapalı mekân, Kara Han'ın otağının yüz metre kadar ötesindeki keçi kılından yapılmış siyah çadırdır (Özdeş, 1964: 7). Mağara, Oğuz Han'ın otağı, Oğuz Han'la kırk yiğidin gizlendiği mağara romanda mekân olarak göze çarpar (Özdeş, 1964: 95).

Sevinç Çokum'un *Bizim Diyar* romanı genellikle Rumeli'deki Ali Bey Konağı'nda geçer. Bahçesi olan konağın kapalı kilitli odaları ve loş sofaları mevcuttur (Çokum, 2008: 14). Konağın çıkmasının üç penceresi ve dantel perdeleri bulunur. Fazla eşya bulunmayan bu çıkmanın üç tarafı sedirle çevrilidir. Seçilmiş, özenilmiş örtüler, şilteler, kilimler, Bursa çatmalar, büyük pirinç mangal, duvar cicimleri, birkaç billur eşya, şamdanın bulunduğu nişler ve duvar saati bu çıkmanın içinde yer alır (Çokum, 2008: 20). Evdeki koridor ve taş avluya dikkat çekilir. Konağın en alt katında kiler, mutfak ve konağa hizmet edenlerin bulunduğu zemin yer alır. Kapıları sofada bulunan odalar arasındaki boşluklara hasırlar serilidir. Konağın bir de bahçesi mevcuttur (Çokum, 2008: 25). Kapalı mekân olarak, cami ve tek katlı bir evden de bahsedilebilir. *Hilal Görününce* romanında kullanılan kapalı mekân Hacı İsa Bey'idir (Çokum, 2008: 320).

Emine Işınsu'nun *Tutsak* adlı romanında ilk mekân Ceren'in İstanbul'daki evidir. Dar olan bu evin odasından boğazın suları görülebilir. *Çiçekler Büyür* romanında ilk kapalı mekân, İlay ve Mehmet Ali'nin kaçıp sığındıkları ev, kurumuş

dallardan yapılmıştır ve ana yolun biraz ilerisindeki ormanın kıyısındadır. Diğer mekân Mehmet Ali'nin mektubunda yazdığı okuludur. Şehrin dışında yer alan ve dört katlı ve kocaman olan bu okul, muazzam bir binadır. Yüzlerce dönüm arazi içine yapılmış binada laboratuarlar, zooloji ve botanik sahaları ve spor tesisleri mevcuttur (Işınsu, 2007: 307).

Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl Elma* romanında ilk mekân İstanbul'da bir meyhanedir (Yeşim, 2004: 14). İkin mekân Fatih Sultan Mehmet'in bulunduğu odadır. Boğaz'ı ve Haliç'i olduğu gibi ayaklar altına seren bu odadan Galata Kulesi, Galata Surları, Haliç'te yanık Vlakerna Sarayının duvarları, Haliç kıyılarındaki surları görülür.

Hasan Kallimci *Barışçı Alp* romanında Saka Türklerinin yurdunun bir obasında bulunan çadır ilk kapalı mekândır. Otağ, Nevzer'in Sarayı isim olarak romanda geçen mekânlardır. *Avda Kazanılan Dost* romanında Kazkul Gölü kenarındaki çadır mekân olarak kullanılmıştır (Kallimci, AKD: 21). *Gençlikte Verilen Söz* romanında Alday Buvçu'nun çadırı (Kallimci, GVS: 12), silahlarını sakladıkları mağara (Kallimci, GVS: 22), oba (Kallimci, GVS: 24), Albıs Şulbus Kağan'ın yurdundaki çadır (Kallimci, GVS: 31), Erlik Lovun Kağan'ın otağı (Kallimci, GVS: 34), düğün için kurulan ak otağ (Kallimci, GVS: 62) mekân olarak seçilmiştir.

Mehmet Alperen'in *Cengiz Han* romanında Cengiz Han'ın görkemli çadırı mekân olarak kulanılırken, Orkun Uçar'ın *Metal Fırtına 4 Turan* adlı romanında 112 ve 114 numaralı oda (Uçar, 2008: 58-59) kapalı mekân olarak kullanılmıştır.

3.1.3.2. Açık Mekânlar

Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* romanında Oğuz seçim için Anadolu'nun çeşitli yerleşim yerlerini dolaşır. Romanda adı geçen yerler Adana ve Bursa'dır. Bursa, romanda şöyle tanıtılır:

> "Geçen bayramda Bursa'ya gittiğim vakit kenti tanıyamayacaktım. Kente girmeden, sıra ile bayındır fabrika bacaları… Kent, bir sıra otel ve her türlü uygarlık araçlarıyla dolu… Hatta Keşiş'in dişli tren ve Keşiş üzerindeki yeni otel bile onun başarılarından. Bursa kendi memleketi diye de belki elektrikleri, yolları, trenleri zıraati ve zengin banyoları ile zengin bir halkı var. Fakat orada bile onun sertliğinden ve biraz fazlaya kaçan sosyal yenilik tasarılarından ürken, onlara karşıt, pek karşıt bir çoğunluk hissediliyor." (Adıvar, 2005: 94).

Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* romanında Demir Bey'in gezdiği mekânların Azerbaycan ve Mazenderan olduğu belirtilir (Tek, 2002: 29). Demir Bey'in yol seyahati

> "Dolaşacağım, Hazin Hanım. Hive'den başlamak niyetindeyim. Hive, Buhara, Kaşgar ve ilâh… Semerkant'ı birinci merkez yapmak istiyorum. Yetişemeyeceğim yerlere de bulacağım muavinlerimi yollayacağım." (Tek, 2002: 40).

Sibirya'nın mekân olarak kullanılmasından sonra (Tek, 2002: 44), Türkistan genel bir mekân özelliği gösterir. Türkistan'da, Ürgenç, Akkale, Hive, Buhara, Semerkant mekân olarak kullanılır.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* romanında, Kafkasya, Ural'ın doğusundaki İrbit şehri, Sibirya'da Krasnoyarsk'ın altı kilometre kuzeyinde "Grodok" denilen savaş karargâhı mekân olarak kullanılmıştır. Bu karargâh şöyle tasvir edilir.

"Etrafı beş altı metre yüksekliğinde tahta perde şeklinde, kalın çam bölmeleriyle ayrılmış geniş bir saha idi. Bu tahtadan yapılmış duvarın dört köşesine, balıkçı kulübeleri gibi, yüksek nöbetçi kulübeleri kurulmuştu." (Müftüoğlu, 2007: 15-16).

Romanda iki kısımdan oluşan Urga şehrinin Tula Irmağının sağ tarafında olduğu belirtilmiştir (Müftüoğlu, 2007: 43). Urga romanda öznel olarak şöyle tasvir edilir:

"Yemekten önce hepimiz kasabanın etrafını gezmeye çıktık. Aman Yârabbi!.. Ne bir ağaç, ne bir yeşil ot!.. Hiç, hiçbir şey yok. Ufuklara doğru uzanan kumlu, çorak bir çöl… Geçmiş günlerin matemini inler gibi, devamlı esen bir kuzey rüzgârı her dakika kirli sarı tozları savuruyor. Kasabanın içi de ne kadar acıklı ve iğrendirici! Burada kalbi onuru olan bir fert yok mu? Sokakların ortalarına çöpler ve hayvan leşleri yayılmış, etrafında sürü, sürü köpekler dolaşıyor." (Müftüoğlu, 2007: 44).

Urga dışında Tahran, Sene, Nahçıvan, Türkiye, Erbil, Musul, Urfa, İstanbul, Trabzon. Çarcuy, Merv, Karabalgasun, Kaşağaç Kasabası, Kobdo Kasabası ve Taşkent romanda geçen şehir ya da ülkelerdir. Bunlardan Taşkent romanda şöyle tanıtılır:

"Taşkent'in evleri, birer, nihayet ikişer kat ve hepsi de iri ağaçlarla çevrili bahçeler içinde olduğundan, uzaktan yalnız camilerin minareleri ve kubbeleri gözüküyormuş. Burada üç yüz kadar cami varmış." (Müftüoğlu, 2007: 148).

Şehirler veya ülkeler dışında Bitik Ula Dağı, Ken Dağları, Kentei Sıradağları Batu Han Tepeleri romanda açık mekân olarak kullanılan dağlardır. Bunun yanı sıra romanda, deniz, çöl, vadi ve nehirler de açık mekân olarak kullanılır. Bunlar, Karan Koui Boğazı, Nor Gölü Hazar Denizi, Karakum Çölü, Mergab Nehri ve Orhun Nehri Vadisidir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Kızıl Tuğ* romanında Deligün Buldak, mekân olarak seçilmiştir (Kozanoğlu, 2004: 16). Horasan'ın başkenti, Çutkan Yaylası

geçerken uğranan ve isim olarak geçen mekânlar olarak roman içerisine dâhil edilmiştir. Semerkant romana açık mekân olarak girerken, roman kişisi Hazar kıyılarına ulaşmak için birçok kasabalardan, kurumuş derelerden, yeşil ovalardan, karlı dağlardan, bozkırlardan geçer (Kozanoğlu, 2004: 153). Bu vesileyle romana giren ve belirsiz olan bu yerler açık mekân konusu içierisinde düşünülebilirler. Roman figürünün Hazar'ın kıyılarına ulaşmak için geçtiği belirsiz yerler, romanda şöyle geçer:

> "Yirmi gün gece gündüz at koşturdular. Artık hiçbir kimseye bir şey sormuyorlardı. Derin boğazlardan, kurak çöllerden, yeşil ovalardan, kızıl dağlardan geçtiler. Sonunda bir gün akşama doğru Hazar Denizi'nin kıyıları gözüktü. Büyük yeşil gölün suları güneşin ışıklarıyla süslenmiş pırıl pırıl yanıyordu. Hava kararırken öncülerden biri kargısını sallayarak atını sürüp Otsukarcı'nın yanına geldi." (Kozanoğlu, 2004: 154).

Han Balık Pekin Buhara Semerkant romanda isim olarak geçen şehirlerdir. *Atlı Han* romanında Doğu ve Batı Roma, Roma'daki Milano, Padova şehirleri, Mısır'daki Tapise şehri ve İstanbul açık mekân olarak kullanılır. İstanbul'da yer alan Sultan Ahmet Meydanı parantez içerisinde romana ilave edilirken, bugün Çemberlitaş denilen Konstantin Meydanı ve Beyazıt Meydanı İstanbul'u tanırken romancının açık mekân olarak kullandığı yerlerdir. *Kolsuz Kahraman* romanında ilk mekân Han Balığ şehridir. Şehrin yakınındaki Karadere ve Karatepe de isim olarak romanda belirtilmiştir. *Kaan Tibet Canavarı* romanında, Cengiz Han'ın hazinelerini aramak için *Kaan*'ın savaştığı er meydanı, çayırın kıyısı, vadi, Şam, Gobi Çölü mekân olarak kullanılan yerlerdir. *Kaan Altın Saçlı Kız* romanında İznik, İznik Gölü Hrisopolis ve İstanbul; *Kaan Alangoya'nın Ölümü* romanında Alangoya'yı almak için yarışanların yarıştıkları meydan, Musul, Kazvin isim olarak kullanılan açık mekânlardır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Arena Kraliçesi* romanında mekân İstanbul'dur (Kozanoğlu, 1964: 7). Diğer mekân İstanbul'da yarışların yapıldığı Hipodrom olarak da adlandırılan arenadır (Kozanoğlu, 1964: 85). Hipodrom, romanda şöyle tanıtılmıştır:

> "Ortasından kendisini ikiye ayıran Spina duvarı üstünde bugün biz iki taş sütun görüyoruz. Fakat o gün için yalnız biri, Mısır'ın Helyopolis şehrinden getirilip dikilen üstü antik Mısırın hiyeroglif yazıları ile süslü dikili tek taşı vardı. Bu taşı, olaylarımızın geçtiği tarihten iki yüz yıl önce (390) yılında İmparator Birinci Teodosüs diktirdiği için altına mermer bir oturak koymuş, bu mermer oturağın üstüne Hipodromda kendisini, çocuklarını, arabaları, seyircileri gösterir kabartma heykelcikler yaptırmıştı." (Kozanoğlu, 1964: 89).
>
> "Fakat ikisinin ortasındaki yılanlı burma tunç direk o gün dahi ayni yerde idi. Bugün direklerin boylarından 3 metresi eksilmiş, üç yılan başından kurulu başlığı da kırılmış, kaldırılmıştır (Kozanoğlu, 1964: 90).

Kubilay Hân'ın Gelini romanında Semerkant şehri yalnız isim olarak geçer (Kozanoğlu, 1966: 10). Karayar ise, öznel tasvir yoluyla şöyle tanıtılır:

> "Gözlerimin önünde göklere doğru yücelen dağların yeşil karası renkleri morarmış, yumrusunu yalayan sisler ateş içinden geçen dumanların kan rengine bürümüştü. Dağların doruğundaki kayaları örten az önceki ak renkli kar yığınları kor olmuş ateşler gibi yanıyordu." (Kozanoğlu, 1966: 14).

Diğer açık mekân olan Anadolu'nun güneybatısında ve Toros Dağlarının eteğinde olan Kilikya, Hıtay olarak adlandırılır ve Türklerin Hatay adını verdiği Kilikya, Çin'in kuzey bölgesiyle karıştırılmamalıdır (Kozanoğlu, 1966: 27).

Buhara şehri romanda şöyle tanıtılır:

> "İçinde doğup yemiş bahçelerinde büyüdüğüm yeşil Buhara… Buhara kavunlar ve bin bir çeşit yemişler diyarı, soğuk suların kenarında sıralanan söğüt ve kavak ağaçlarının üstünde beyaz minareler yükselen yurdum. Bu minarelerin arkasında bir dantela gibi çizilmiş yeşil dağlar… Dağların yamaçlarında otlayan kuzgunî kara kuzular. Bu dağların gerisinde

daha da yüksek dağlar; yumruları yaz kış ak dağlar… Ak boyunlarını göklere kaldırmış Allaha "Öcümüzü koman!" diye haykıran dağlar…" (Kozanoğlu, 1966: 27).

"Buhara'dan, nehirler ötesinden… Neydi adları. Kutsal nehirlermiş.

- Amu derya, Sirü derya.
- Yahut Seyhun ve Ceyhun, diye düzeltti Hayık.

Polo:

- Ne güzel yerlerdi. Ama biz yalnız bahçeleri ile bağları ve göllerini görebildik. Evler, anıtlar, camiler yanıp yakılmıştı. Çok yazık olmuştu bu yerlere." (Kozanoğlu, 1966: 40).

Peyami Safa'nın *Atilâ* romanı Tuna Nehri kenarında geçer (Safa, 1931: 7). Bunun yanı sıra Ren Nehri, Po Nehri, Sonliyüs, Mozel Nehri, Vezel Nehri, Voj Dağları, Jülyen Alpları romanda kendine yer bulan nehir ve dağlardır. Ayrıca, neresi olduğu anlatılmayan bir orman ve meşe ağacının altının da açık mekân olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Şehir ismi olarak Venedik, Avgusta Milan, Mantu, Orleon ve Akile'den bahsedilebilir. Akile, hem tabiat hem de sanat yönünden dünyanın en "müstahkem" şehridir.

Kaleli Zade'nin *Oğuz Han* romanında *"Altın Dağın zümrüt eteği"* (Kaleli Zade, 1932: 4), *"ucu bucağı görünmeyen ova"* (Kaleli Zade, 1932: 10), *"Altın Dağın güzel ormanlarında"* (Kaleli Zade, 1932: 14) ifadelerinden anlaşılacağı üzere Altın Dağ açık mekân olarak kullanılır.

Kemalettin Şükrü'nün *Bozkurt* adlı eserinde, konusunun *Oğuz Han* romanıyla aynı olmasından dolayı açık mekânların daha çok kullanıldığı görülür. Bunlardan ilki Altın Ova'dır, İdil Nehri ve Altın Yurt'tur. Baçak adlı şehir, romanda şöyle tanıtılır:

"Geniş Asya yaylasının çok uzak ve çok sıcak bir yerinde çok zengin bir memleket daha vardı. Bu memleketin adına (Baçak) derlerdi. Burada pek çok vahşi hayvanlar, hiçbir yerde görülmemiş av kuşları vardı. Ahalisinin yüzleri, derileri siyahtı. Ormanlarında gök

yüzüne sivrilen kalın gövdeli ağaçları, nehirlerinde kayalardan kayalara çarparak çağlayanlar yapan suları vardı." (Şükrü, 1932: 22).

Nezihe Muhiddin'in *Bozkurt* romanında mekân olarak Çarmıçak Dağı, İnderesi, Apanos köyü kullanılır. Romanda isim olarak geçen Eğrek Köyü'nün yanı sıra Çarmıçak köyü Küçük Mehmet köyden ayrılana kadar mekân olarak kullanılır. Romanın diğer mekânı İstanbul, birçok semtiyle romanda yer alır. Kurtuluş Savaşı ve işgal yıllarını anlatan romanın İstanbul'u kötü, "hali malum" kavramlarıyla anlattığı görülür. Bu tasvirin yanı sıra İstanbul'da umduğunu bulamayan adamlar onu "kahpe" olarak nitelendirirler (Muhiddin, 1934: 56). İstanbul'un romanda geçen semtleri, Mevlane Kapısı (Muhiddin, 1934: 24) ve Karaköy Rıhtımıdır (Muhiddin, 1934: 42).

Ayrıca Kızıltaş Camii de romanda yer alır ve şöyle tasvir edilir:

"Kızıltaş camiinin havlısına girdikleri zaman şadırvanın etrafı abdest alanlarla çevrilmişti. Kubbesinden allı yeşilli loş bir ziya sürülen küçük mabedin içi hıncahınç dolu idi." (Muhiddin, 1934: 80).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü*'nde mekân bozkırdır. Bunun yanı sıra ormanlarla kaplı dağların eteğinde bulunan Göktürklerin merkezi Ötüken'in yakınlarından Orhun nehri geçer. Birkaç günlük mesafede ise Selenge Irmağı ve Baykal Gölü vardır (Özdemir, 2007: 356). Ötüken'de insanlar çadırlarda yaşarlar ve en büyük çadır kağanın çadırıdır. Bir pazar yerinin olduğu Ötüken şehrinin yakınlarında ise içinde geyik, tavşan ve çeşitli kuş türleri bulunan bir orman vardır (Özdemir, 2007: 357). Romanda diğer mekân Çin'dir. Çin'de hayatları daha çok Çin'in başkenti Siganfu'da geçer. Siganfu'da Çin kağanının sarayı, eğlence bahçesi ve şehrin genel yapısı ile ilgili bilgi sahibi oluruz (Özdemir, 2007: 357). *Bozkurtların Ölümü* romanının devamı olan *Bozkurtlar Diriliyor* romanında mekân olarak yine Çin Sarayı ve başkumandan Hoay'in Konağı ön plana çıksa da, genelde mekânın

sonsuz bozkır olduğu görülür. Çin Seddi roman için bazı yerlerde oldukça önemli bir mekân özelliği göstermiştir. Buradan mekân olgusunun Ötüken'e kaydığı dikkati çeker. Ötüken'in kuzeyinde, içinden Tuğla Irmağının geçtiği Dokuz Oğuz toprakları vardır. Göktürklere yenilen Dokuz Oğuzlar küçük bir gölün civarına yerleşirler. Ötüken ile Dokuz Oğuzların yurdu arasında "Ölüm Uçurumu" denilen korkunç bir uçurum yer alır (Özdemir, 2007: 357). *Deli Kurt* romanında mekân Anadolu ve Balkanlar coğrafyasıdır. Burada geçen yerler, Çakır'ın tımarının bulunduğu Karası Eli, Çakır'ın sütanasının bulunduğu Türkmen obası, Çakır'ın tımarına yakın Deli Kurt'un tımarı, Satı Kadın'ın oğlu Evren'in tımarı, Türkmen obası yakınındaki Gökçen Pınarı, Gökçen kızın yaşadığı Yassı Tepe ve oradaki şifalı su kaynağı, Çakır ve Deli Kurt'un İstanbul'a yaptıkları yolculuktaki Marmara, Edincik, Adalar ve İstanbul gibi yerleşim birimleri, Karamanlı toprağındaki Kara Salur köyü, Deli Kurt'un Osmanlı Karaman savaşında kurtarmış olduğu Balaban'la yaptığı yolculukta geçen, Sultan Dağları, Beyşehir gölü, Haydar dağı, Çiçek dağları, Şeytan dağı, Varsak obası, Manisa civarı, Karaman eli, Semendire, Erdil, Eflak, Tuna nehri civarı ve Niğbolu, Hermanstad, Vasag ve Niş, Sofya, Filibe ve Varna'dır (Özdemir, 2007: 358-359). *Ruh Adam* romanında en sık kullanılan mekân, Ayşe ve Selim Pusat'ın Çamlı Koru'dur (Özdemir, 2007: 360).

Cengiz Dağcı'nın *Korkunç Yıllar* romanında mekân, Bahçesaray'dır. Bahçesaray'ın en dikkate değer yerleri, Han Sarayı ve Kemer Kapı'dır. Han Sarayının içerisinde avlu, renkli camlı pencereler, kurumuş şadırvanlar, çeşmeler, kemerler ve karşısında han mezarlığı bulunan harem kulelerine dikkat çekilir. Sarayın arka tarafında ise, geniş bir bahçe bulunur (Dağcı, 2007b: 24). II. Dünya Savaşı yıllarını günlük olarak anlatan roman Roma'da yazılır. Ancak geriye

dönüşlerle savaşın nerelerde geçtiği anlatılır. Odesa, Akkerman, Batı Ukrayna'nın bir köyü (Dağcı, 2007b: 56), Krasnoye (Dağcı, 2007b: 67), Bug, Nikolayev, Varşova, Kivograt kampı, Tirol, İnn (Dağcı, 2007b: 128), Ştalag ve Ostrova savaş vesilesiyle romana dâhil olan açık mekânlardır. *Yurdunu Kaybeden Adam* romanı Roma'da yazılmıştır. Romanda Lejyonova (Dağcı, 2008: 29), Tirol (Dağcı, 2008: 42), Varşova şosesi (Dağcı, 2008: 46), Hauptnahnof (Dağcı, 2008: 72), Ukrayna (Dağcı, 2008: 77), Dnyepropetrovsk, Melitopol (Dağcı, 2008: 78), Kırım (Karasubazar, Subhi, Kantar sokakları, Çadırdağ (Dağcı, 2008: 114)) (Dağcı, 2008: 88), Ayvasıl (Dağcı, 2008: 118), Gömel (Dağcı, 2008: 151), Makeyevka (Dağcı, 2008: 179), Lublin (Dağcı, 2008: 192), Şıdloviç, Ostrowiec, Sandomierz, Opatow (Dağcı, 2008: 218) isim olarak geçen mekânlardır. Bunun yanı sıra II. Dünya Savaşı'nda yapılan yolculuk dolayısıyla da çeşitli mekânlar kullanılır. Bu yolculuk romanda şöyle anlatılır:

> "23 Nisan 1945 sabahı Viyana'dan ayrıldık. Bir hafta süren yolculuğumuz sırasında birkaç kere Amerikan uçaklarının hücumuna uğradıktan, türlü meşakkat çektikten sonra, Martın üçüncü günü, sağ salim, İnnsbruck'a vardık. Buradan İtalya'ya geçip alman kumandanlığı emrinde vazife gören Rus kıtalarına katılmaya hiç de niyetim yoktu. Zaten Almanya'nın çöktüğü ve harbin birkaç haftadan ziyade sürmeyeceği aşikârdır." (Dağcı, 2008: 231).

Cengiz Dağcı'nın *Onlar da İnsandı* romanında ilk mekân Gurzuf'tur. Gurzuf, Rum Köyü evlerinin kırmızı teneke damları dağlara doğru yükselen yeşil bağların gerisinde kalmıştır. Kimsesiz evler, çıplak tepeler, derin dereler, uçurumlar, yeşil bağlar, tütün tarlaları, bahçeler, çayırlar, kuru dereler ile tasvir edilen Gurzuf'ta birbirlerinden taş duvarlarla ayrılmış Karadeniz'e kadar uzanan bağlar vardır. (Dağcı, 2007c: 8). Romanın diğer açık mekânı olan ve Kırım'ın en güzel yeri olan Kızıltaş'ın

çevresinde, dağlar, yaylalar, Ayı Dağ ve Karadeniz'in sessiz yalıları, solda dağların üzerinde bir yayla, tütün aranlarına kadar inen yeşil çamlıklar, Gelinkaya, Kuşkaya, Topkaya ve Roman Koş Dağı bulunur (Dağcı, 2007c: 8-9). Gece sessiz olan Kızıltaş'ta, gündüz olunca sessizlik son bulur. Köyü çeşitli yerlere bağlayan birçok yolu bulunan Kızıltaş'ın yakınlarında Memiş'in Deresini de görmek mümkündür (Dağcı, 2007c: 266). Dermenköy ve Yalta'nın isim olarak geçtiği romanda Yalta'dan Kızıltaş'a giden anlatıcı, yolu şöyle tasvir eder:

> "Yalta'dan çıkmış, yolu üstündeki tepeleri, kırları, uzun nazlı servileri, çamları deviren, çalıları yakan, kırları oyan, bağlara bahçelere, tütün tarlalarına taş, toprak deviren ejderha, her gün yeni bir yer tutarak günden güne Kızıltaş'a yaklaşıyordu." (Dağcı, 2007c: 178).

Cengiz Dağcı'nın *Ölüm ve Korku Günleri* romanında ilk mekân Varşova'dır (Dağcı, 2005b: 9). Varşova'da geçen mekânlar, Ghetto, Marşalkowski caddesi (Dağcı, 2005b: 11), Sienna (Dağcı, 2005b: 89), Tvarda (Dağcı, 2005b: 129), Haberbuş, Grzybowski'dir (Dağcı, 2005b: 139). Diğer mekânlar, Gestapo (Dağcı, 2005b: 72), Mokotov (Dağcı, 2005b: 84), Anin (Dağcı, 2005b: 85) ve Volomin'dir (Dağcı, 2005b: 36). *O Topraklar Bizimdi* romanı genel olarak Kırım'da geçer. Kırım'da bulunan Çukurca Köyü, Akmescit, Tavşanpazarı, Militopol, Yalta ve Sivastopol şehirleri romanın mekân olarak çerçevesini çizer. Bu şehirlerden Tavşanpazarı, Kerç, Kazantep, Yalta, Sivastopol isim olarak geçtiği romanda, Akmescit ve Çukurca Köyü hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. İlk olarak geçen mekân Simferepol adını alan Akmescit'in bir ilçesinin Çukurca köyü, diğer adıyla Lenin kolhozudur (Dağcı, 2007a: 39). Yolda elma ağaçları bulunan Çukurca'da Köy Sovyeti Binasının önünde küçük bir meydanın bulunduğundan bahsedilir (Dağcı, 2007a: 85). Çukurca'da bulunan avlusunda kayısı ağaçları bulunur (Dağcı, 2007a:

127). Eski camiin bulunduğu, Çukurca'nın, Beşdirek'in Çadırdağı taraflarında Büyük ve Küçük Yanköy bulunur (Dağcı, 2007a: 202). Özelliklerinden bahsedilen Çukurca romanda şöyle anlatılır:

> "Bir yanda, Karadeniz'in derin ve ışıltılı sularını andıran, yeşil bahçeler; öte yanda güneş ışınlarında yıkanan ekin tarlaları; orta yerde ise, kocaman bir çanak içindeymiş gibi, Çukurca. Solda, taa Çadır Dağı'nın dibinden çıkıp kara ormanlar içinde, derelerde gizlene gizlene akıp giden Salgır, Çukurca'nın az ötesindeki ormanlardan başlayarak kendini insanlara gösterip tanıtmak istiyormuş gibi, kalınlaşıyor, büyüyor, güçleniyor ve bütün Çukurca'yı kucaklamak özlemiyle buruluyor, güneşin altın ışınları altında gümüşten bir kuşak gibi parlıyordu." (Dağcı, 2007a: 23).

Çukurca'nın şu tasviri ise, realist ve romantik ögeleri içerisinde barındırır:

> "Kara Mustafa'nın eviyle aşağıda meşeliğin arasındaki bayırın üstü sahne gibi düzdür. Buradan Çukurca'nın bütün bahçeleri görünür. Yazın bahçeler yeşile büründükleri zamanda, ağaçların arasından çıkan evlerin kızıl kiremitli damları garip bir sessizlik içinde bu bayıra bakarlar. Evlerin ötesinde ekin tarlaları Tavşanpazarı tepelerine kadar uzanır. Yaz günleri Selim sık sık bu bayıra gelir, bayırda durup Çukurca'yı, tarlaları, bahçeleri seyreder. Tarlada çalışırken de arada bir başını kaldırıp bu bayıra bakar. Hele akşamleyin, güneş dağların gerisinde batarken, bayırın güzelliğine doyum olmaz. Kara Mustafa'nın verandalı evinin pencerelerinde titreşen sarı, kızıl, mavi renkler yavaş yavaş bayıra inerler ve bayırda güneşin son zayıf ışıklarıyla birleşip bayırı kucaklarlar." (Dağcı, 2007a: 162).

Daha sonra mekân olarak kullanılan (Dağcı, 2007a: 17), Kantar ve Çardakkahve'nin önemli yerler olduğu Akmescit'in Akyar Caddesinin kalabalık olduğundan bahsedilir. Akmescit'te, Çingene Mahallesi, Karasupazarı Sokağı, Tatarlık, Karayım ve Kırımçak mahalleleri ve sokağı bulunmaktadır. Rusların oturdukları mahallenin ismi, "Krasnaya Slabotka"dır (Dağcı, 2007a: 188).

"Selim, Panteley Petroviç'in odasından geç saatlerde çıktı. Krasnaya Slobotka yokuşunu çıktığında hayli geride kalan Akmescit'in eteklerindeki, birbirinden uzak evler, yolun kenarında kestane ve akasya ağaçları, bütün gölgeler karanlığa gömülmüşlerdi. Kül rengi gökyüzünde yıldızlar ışıldıyorlardı. Ötede, Çukurca yolunda, Çukurca'nın ebedî bekçileri gibi duran selvilerin koyu karaltıları görünüyordu. Ağaçlardaki kuşlar susmuşlardı, fakat bahçelerin eteklerindeki sazlıklarda, üstleri yeşilliklerle örtülü sularda kurbağalar yeknesak konserlerine başlamışlardı. Hava sakindi. Uzakta, karanlıklara gömülmüş Çukurca, hayata dargın ve kırgın gibiydi." (Dağcı, 2007a: 419-420).

II. Dünya Savaşı'nın geçtiği mekânlar da romanda kullanılır. İlk olarak savaş Dinyeper'in batı kıyısını tutmak amacıyla Znamenko'nun güney batısında geçer Dağcı, 2007a: 233). Orta ve Kuzey Ukrayna, Krivoy Rog, Nikopol şehirleri, Kiyev dolayları (Dağcı, 2007a: 260), Zaporojye dolayları, Dense Nehrinin diğer tarafında Nejin, Kremençuk, Neyin, Priluki, Piryatin civarları ve Sula Nehrinin kıyıları (Dağcı, 2007a: 261), Kursk, Harkof ve Azak Denizi (Dağcı, 2007a: 297), Novo Aydar, Lugansk, Ligansk Svatova (Dağcı, 2007a: 299), Novorossiyk (Dağcı, 2007a: 308), Güney Ukrayna, Donets, Kuzey Kafkasya, Kuban (Dağcı, 2007a: 437) savaşın geçtiği mekânlardır.

Cengiz Dağcı'nın *Dönüş* romanında mekân olarak Kırım kullanılır. Kırım'da Yalta, Kızıltaş ve Gurzuf ilk göze çarpan mekânlardır (Dağcı, 2008: 5). Eski bir kasaba olan (Dağcı, 2008: 26) Gurzuf ve Ayıdağı kullanılan mekânlar arasındadır (Dağcı, 2008: 11). Salkın Dere geçen mekânlar arasında olup, Gurzuf'ta Tübya kırlarına kadar uzanan üzüm bağları görünür (Dağcı, 2008: 22). Deniz kenarında olan Gurzuf'un bir mezarlığı vardır, ancak duvarı çökük ve kapısı da tamir istemektedir (Dağcı, 2008: 33). Gurzuf bu romanda da şöyle tanıtılır:

"Bende o geceden kalmış hâtıra şimdi bir rüya gibi geliyor bana. Sofada duruyordum. Çok yorgundum. Gurzuf'ta mı bulunuyordum, başka bir yerde mi, pek farkında

değildim. Durup karanlığa bakarken hâfızamı yokladım. Memiş'in bayırı… Kasabaya inen yol… Yolun kenarındaki ceviz ağacı… Sessizlik… Aşağıda demir parmaklıklı kapı ve bu evin üst katında yanan ışık… Burası Gurzuf'tu. Benim hayatım bu evde başlamıştı. Ama adam, ama Gurzuf'un o adamı?" (Dağcı, 2008: 100).

Genç Temuçin romanında ilk mekân bozkırdır, onu niteleyen sıfat ise sessizdir. İnsanlar anlatılırken onların şehirleri de romanda geçmiş ve isim olarak kullnılmıştır. Bu şehirler, Yarkent, Semerkant, Kaşgar, Kokand, Harzem, Kıtay ve Altay'dır (Dağcı, 2005a: 33). Çadırları ortadan bölen yol da mekân olarak kullanılır (Dağcı, 2005a: 41). Burhuçın-tögüm diyarında yüce dağlar, engin bozkırlar, suları berrak nehirlerin ucu bucağı görünmemektedir (Dağcı, 2005a: 47). Bu topraklar batıda Baykal Gölünün kıyılarından başlayıp, doğuda Çulun-nor ve Buyur-nor kıyılarına ve Hingana Dağına kadar uzanmaktadır. Buur Irmağı, Kerulen Nehri, Onon Nehri, romanda kullanılan nehirlerdir. Baldak ve Burhan Dağları, Daylun Baldak, Burhan-Kaldun, Darhan Dağı romanda açık mekân olarak kullanılan dağlardır. Romanda orman olarak, Kerulen Bargut Ormanları kullanılır.

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* romanında ilk mekân Aydemir'in çocukluğunun geçtiği bir ordu şehri (Aydemir, 2008: 39) olan Selimiye ve Muradiye Camiin bulunduğu Edirne'nin bir kenar mahallesidir. Bu kenar mahalle basık bir mahalle olup, çamurla örtülü daracık sokaklara sahiptir. İstanbul, İbriktepe Köyü, Çerkesköy, İç Erenköy romana çeşitli vesilelerle giren ve yalnızca isim olarak geçen meskenlerdir (Aydemir, 2008: 66). Şevket Süreyya Aydemir'in I. Dünya Savaşı dolayısıyla İstanbul'dan ayrılmasının ardından romana mekân olarak Anadolu da dâhil edilir. Anadolu'daki ilk mekân Kayseri'dir. Ulukışla ve Kayseri arasında çıplak bozkırların bulunması ve Erciyes Dağı'nın görünmesiyle bataklıkların başlaması, Kayseri'ye ulaşılmadan yapılan mekâna ait tespitlerdir. Kayseri hakkında,

Kayseri Kalesinin burçları anlatılarak bilgi verilmeye çalışılır. Kayseri'den Sivas'a gidilirken Kızılırmak vesilesiyle yine yol üzerindeki tespitlere devam edilir. Sivas, Kuruçay, Erzincan, Erzurum, Trabzon, İçmiyazin (Erivan), Ermenistan, Gürcistan, Yenice ve Noraşin I. Dünya Savaşıyla romana giren açık mekânlardır. Romanda çeşitli vesilelerle geçen nehir, dağ, deniz ve vadiler şunlardır: Fırat, Aras, Arpaçayı, Tunca Nehri Meriç; Erciyes Dağı, Dumanlı Dağ, Munzur Dağları, Alagöz Dağları; Aras Çayı Vadisi, Kür, Alazan Vadileri; Hazar Denizi.

Aydemir'in I. Dünya Savaşı'ndan sonra İstanbul'a dönüşünün ardından Turan'a tekrar gitmesiyle genel olarak Turan coğrafyası da romana dâhil olmuş olur. Turan'da Nuha veya Şeki şehrinin Aydemir'in kaldığı yerler olması dolayısıyla bahsedilmesi gerekir. Yalnız Seki şehri isim olarak kullanılmış hakkında bilgi verilmemiştir. Azerbaycan'ın kuzeybatı bölgesinde, Büyük Kafkas Dağlarının eteğinde olan, civarında Göynük isimli küçük bir köy bulunan Nuha, uzaktan küçük Bursa'yı andırır (Aydemir, 2008: 145,155). Diğer mekân olan Derbent'in Hazar Deniziyle Kafkas Dağları arasında, kilit bir noktada olduğu ifade edilir (Aydemir, 2008: 165). Moskova, Ermenistan, Erjderhan, Batum bahsedilen mekânlar arasındadır. Batum'dan Moskova'ya Gürcistan, Azerbaycan, Dağıstan, Terek, Çerkezistan ve Kuban ülkeleri, sonra Ukrayna ve büyük Rus Ovası aşılarak ulaşılır. Bu defa Moskova ve Petrograd tasvir edilerek tanıtılmaya çalışılır.

Turhan Tan'ın *Cengiz Han* romanında geçen ilk mekân bir tepeye kurulan Yilon Buldok'tur. Yilon Buldok'u içinde saklayan bu tepe, yüksek kayalarla ve karaçamlarla örtülüdür. Sessiz de olmayan bu tepenin, avazı ovaya, oradan da uçsuz köşelere gider. Romandaki mekânlardan, bir yandan Başbalık'a diğer yandan Maveraünnehir'e komşu olan Naymanların yaşadıkları bölge, Başbalık'ın üst yanları,

Altay'ın kutsal dağları ve şimdi Confuçak denilen İmil ve İli'dir. Cengiz Fan'ın fethettiği ülkelere göre romandaki mekân da genişler. Buna göre, Türkeli'nin doğu kısmı, Piyang King şehri (Tan, 2003: 242), Çin'den sonra Fergana, Kaşgar, Yarkent, Kaş, Semerkant, Buhara, Horasan, Merv, Nişabur, Herst, Belh, Kabil, Gazne, Kirman, Ural eteklerinden Dinyeper'e ve Dinyester'e kadar bütün kıta, Macaristan, Pekin, Karakurum, Serez ve Maros, Karpat Dağları, Morava Vadisi, Rupel Geçidi, Sarı Deniz, Adriyatik Denizi ve Harzem ülkesi romana mekân olarak dâhil olur. Bu mekânlardan Harzem romanda şöyle tanıtılır:

> "Cengiz Amur nehrinden Çin seddi aşağılarındaki Şenşi kıyılarına, Kelebez-Kore Denizi sahillerinden Aksu'ya, Balkaş ve Işık gölleri kenarına kadar uzayan topraklar üzerindeki Türklerin de Moğollar gibi ayrı ve pek dar bir ömür geçirdiklerini biliyordu." (Tan, 2003: 281).

Romanda geçen diğer mekânlar, Altaysu Çayı (Tan, 2003: 9), Balcona Bulak (Tan, 2003: 20) ve bir dağın eteğindeki pınardır.

Oğuz Özdeş'in *Oğuz Han* romanında açık mekânların daha çok yer tuttuğunu ifade etmek gerekir. İlk olarak Türklerin ana yurdu şöyle tarif edilir:

> "Asya'nın ortasında, batıdan doğuya uzanan geniş yaylalar ve dağlar, bu kıt'anın belkemiğini gibidir. Göklere doğru yükselen ve Tanrı, Altay, Karanlık dağlar adını taşıyan bu silsile, Baykal gölü ile Hazar denizi arasında uzanır. Bu dağların eteklerinde, korkunç ve uçsuz bucaksız kum çölleriyle, güzel, ala geyiklerin otladığı yemyeşil su boyları yan yana görülür." (Özdeş, 1964: 5).

Ayrıca Türk Hun imparatorluğunun sınırları da bu coğrafyaya yağan yağmur sebebiyle ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu sınırlar,

> "Nice yıllardır, Türk Hun İmparatorluğu böyle bereketli yağmur yüzü görmemişti. Kırk günde, Hazar denizinden Kingan dağlarına, Sibirya ovalarından Pamir yaylasına kadar

bütün Orta Asya yeşerdi, uçsuz bucaksız bozkırlar canlandı, çöller de şenlendi." (Özdeş, 1964: 9).

İkinci mekân Karaorman adlı ormandır. Bu orman Altay Dağlarının eteklerinde uzanır ve arasından, Çinliler için tek geçit olan Yeşil Irmak akar. Bu ormanın güney tarafındaki yaylada Kara Han'ın yazlık otağı bulunur (Özdeş, 1964: 14). Yeşil Irmak, Aladağ ve Tanrı dağları coğrafi mekân olarak romana girer. Bu mekânlardan Tanrı Dağları romanda şöyle tanıtılımıştır:

> "Tanrı Dağında kar, yaz ve kış hiç eksik olmazdı. Daima bembeyaz olan dik başına, bulutlar âdeta selam verip geçerlerdi. Bu dağın eteklerinin etrafını yemyeşil ormanlar kaplamıştı. Göklere doğru uzanan bu ormanlarda, geyikler, karacalar ve ceylanlar dolaşırdı." (Özdeş, 1964: 55). "Tanrı dağlarının eteğinde güneye doğru uzanan orman, bahar aylarında etrafa mis gibi bir koku saçardı. Mayıs güneşi, kayın ve gürgen ağaçlarının yapraklarına vurdu mu, yeşille altın sarısı karışımı bir renk cümbüşü meydana gelirdi. Renkli yapraklar, hışırtı çıkararak çırpınıp durur; gün batısından esen rüzgâr, bu hışırtıyı büsbütün çoğaltırdı." (Özdeş, 1964: 56). "Tan yeri henüz ağarıyor, gecenin siyah tülü, ağır ağır bozkırlardan kayboluyordu. Türk illeri, bütün güzelliği ile görünmeğe başlamıştı. Başları göğe yükselen Tanrı dağları zümrüt yüzlü çayırlar, köpüre köpüre akan Yeşil ırmak, mavi gökteki yumak yumak bulutlar, hep belirmişti. Esen serin sabah yeli, gönüllere bir ferahlık veriyordu." (Özdeş, 1964: 83).

Diğer mekân akşamları güzel olan bozkırdır (Özdeş, 1964: 73). Bunun yanı sıra Noin-ula denilen bir şehrin de mekân olarak girdiği görülür. Kuzeyinde Yenisey Vadisini uzandığı bu şehir, Baykal Gölünün beş yüz kilometre güney batısında Tanrı Dağlarına sırtını veren bir kasabadır (Özdeş, 1964: 107).

Sevinç Çokum'un *Bizim Diyar* romanında Vardar'ın deli suyu şeklinde geçen mekâna rastlanır. Roman genellikle Selanik'te geçer. Geceleri havagazı lambaları yanan ve güneşsiz olan Selanik'te, cadde ve sahildeki meyhaneler dolduğu belirtilir.

Selanik'in önemli mekânları ise, İttihat Caddesi, rıhtım, Beyaz Kule'dir (Çokum, 2008a: 28, 41, 230). Selanik romanda öznel bir şekilde tasvir edilir:

> "Bir körüklü fotoğraf makinası, laterna çalan adam, sonra fesler, kürk manşonlu uzun etekleri yerde sürünen alımlı kadınlar… Hariciyeciler, gözünde monokl, elinde baston, zarifçe yürüyen adamlar, kupalara binen adamlar. Sonra geniş parklar. Yüksek ağaçların hışırtısı, kıyıdaki ızgara balık kokuları, ince saz takımının o bıkılmaz şarkıları, türküleri; kirli yüzlü yapıların toplandığı, karanlık sokaklar, birbirine yapışık oteller, limanda gemiler, geceleri bir uykudaymış gibi görünen demirli gemiler… Bekçinin düdüğü ve yalpalayarak geçen diyelim ki bir İngiliz genci… Sonra o kurşunî renkli göğe uzanmış minareler… Balıkçılar, midyeciler, helvacılar, simitçiler, çeşmelerden gür akan sular…" (Çokum, 2008a: 63).

Ohri Gölü, Trablusgarp'ın bir sürgün dolayısıyla isim olarak geçtiği romanda diğer mekânlar İstanbul ve Girit'tir (Çokum, 2008a: 79, 165).

Sevinç Çokum'un *Hilal Görününce* romanı Kırım ahvaline ve Kırımlı Nizam Dede ile yakınlarına aittir (Çokum, 2008b: 13). Kırım romanda şöyle tanıtılır:

> "Sonra Solhat şehri, Eski Kırım… Eski başşehir. Yeniden altın rengine bürünüp, diriliyordu. Onüçüncü asırdaki kadar saf ve muhteşemdi. Ağarmış Dağının eteğinde o derin uykudan uyanmış geriniyordu. Birazdan kervan gelecekti. Eskisi gibi… Özbek Han Camiinin, Anadolu eliyle örülmüş çatısındaki kumrular da bir bir uyanıyorlardı. Ve Gözleve Camii… Kapısını yeniden Sinan'a açıyor, üzerine vurulmuş haç, Mimar Sinan'ın ince beyaz elleriyle kazınıyordu."
>
> "Yukarıda bozkır, baştan başa güz yeşilini kuşanmıştı. Salgır, Alma, Çorgona, Belbek, Kaçı, Bulganak suları köpüre köpüre akıyorlardı." (Çokum, 2008b: 152).

İlk mekân yalnız isim olarak geçen Eski Yurd'dur (Çokum, 2008b: 17) ve romanda şöyle tanıtılır:

> "Nizam Dede gözlerini Eski Yurd'un yıkıntıları ve iri beyaz taşları üzerinde gezdirdi. Sonra aşağılara vadinin yeşilden sarıya dönen karışık renklerine, bunların

arasından sıyrılıp yükselen Han Camiinin minarelerine baktı." (Çokum, 2008b: 184).

Romana göre, Kırım'daki yerleşim birimleri şunlardır: Bahçesaray, Akmescit, Alma Eski Kırım, Kefe, Yalta, Balaklava, Akyar ve Gözleve, Sudak, Sivastopol, Ulaklı köyü, Duvanköy, Canköy, Çufutkale, Orkapı, Hacı İbrahim Köyü, Yukarı Germencik, Traktir, Yeşiltepe, Çürüksu Vadisi. Bahçesaray'daki Gözyaşı Çeşmesi, Tepegerman etekleri, Salgır Nehri, Han Sarayı şehir olmayan Kırım'daki mekânlardır. Bazen roman figürleri mekânları hayal ederek oralara ulaşırlar. Bunlardan biri çocuklarını okutmak istedikleri yer olan Zincirli Medrese'dir. Kırkazizler Mezarlığı ve Eski Türbe önemli görülerek romana dâhil olur.

Hilâl Görününce romanında olay, iki mekânda ve iki kişi üzerinde cereyan eder. İlk kişi Nizam Dede iken ikinci kişi yani anlatıcı Felakzâde Arif Çelebi'dir. Buna bağlı olarak Felekzâde Arif Çelebi'nin bulunduğu yerler de romanda mekân unsuru içerisinde incelenmelidir. Felekzâde Arif Çelebiyle ilgili olarak kullanılan mekânlar Sinop limanı, Kafkas Dağları, Kuban Nehri, Kerç Boğazı ve Kırım'dır (Kırım'da ise, Bahçesaray, Mimar Sinan Camii ile tanınan Gözleve (Çokum, 2008: 212-213) ve Sivastopol).

Türkiye, İzmir ve Meriç Nehri'nin mekân olarak kullanıldığı Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları* romanı Batı Trakya'da geçer. Romanda Batı Trakya'daki şehirler şöyle tanıtılır:

"Çıksa bile yetmez bizim köy, Susurköy… Gümülcine, İskeçe, Dedeağaç, anlıyor musun? Bütün batı Trakya hepsinin arka çıkması gerek." (Işınsu, 2006b: 116)

Emine Işınsu'nun *Tutsak* romanında Irak'taki mekânlar, Erbil (Işınsu, 2006a: 10), Anadolu'dan daha eski bir mekân olan Kerkük (Işınsu, 2006a: 44), çok sevilen

Dicle Nehri (Işınsu, 2006a: 128). İstanbul'da geçen mekân ise Gençlik Parkı'dır (Işınsu, 2006a: 10).

Sevinç Çokum'un *Çiçekler Büyür* romanında Razgrat'ın köyü romanın merkez mekânıdır (Işınsu, 2007: 252). Romanda mekân olarak kullanılan Bulgaristan şehirleri şunlardır: Deliorman ve Dobruca, Rodop (Işınsu, 2007: 196), Şumnu, Sofya (Işınsu, 2007: 196), Yenipazar, Pazarcık (Işınsu, 2007: 202).

Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl Elma* romanında ilk mekân İstanbul'dur. İstanbul'daki Galata sokakları romanda şöyle tanıtılır:

> "Kapı aralanıp da elindeki meşale ışığında padişahı seçen nöbetçi, büyük bir telaşla koca kadı ardına kadar dayadı. Fatih Sultan Mehmed, ardında musahibi ve Ömer olduğu halde yürüdü; güllükler içinde, büyük ağaçlarla kaplı bahçeden ta Çinili Köşk'e kadar duraklamadan yol aldı. Çinili Köşk'ün merdivenlerini çıktıktan sonra ardından koşuşan bostancılara dik dik baktı" (Yeşim, 2004: 19).

Romanın genel olarak İtalya'da geçtiğini söyleyebiliriz. Buradan hareketle İtalya'nın birçok mekânının tanıtıldığını söyleyebiliriz. Buna bağlı olarak romanda geçen mekânlar şunlardır: Mostar Kıyıları, Apulya Açıkları, Roma (Yeşim, 2004: 34), San Salvo'daki köy (Yeşim, 2004: 38), Rokkaraso (Yeşim, 2004: 44), Balsorano (Yeşim, 2004: 84), Maraykaro Dağı (Yeşim, 2004: 60), Opi (Yeşim, 2004: 83), Adrenepol, Birindisi, Lecce, Taranto (Yeşim, 2004: 91), Napoli (Yeşim, 2004: 93), Sicilya (Yeşim, 2004: 97), Pigliyo, Roma (Yeşim, 2004: 117), Pisonano, Sen Vilo, Palestrino, Zagaroto, Villa Adriyano, Tivoli (Yeşim, 2004: 128), Roma'da Bolseno Gölü civarındaki bir köy (Yeşim, 2004: 155), Frosinone (Yeşim, 2004: 190), Gaeta, Formiya, Venossa (Yeşim, 2004: 200), Altemura, Noci (Yeşim, 2004: 202), Otranto kalesi (Yeşim, 2004: 240) ve İtalya'da bir köy (Yeşim, 2004: 29).

Hasan Kallimci'nin *Barışçı Alp* romanı genel olarak İran ve Turan coğrafyasında geçmektedir. Bu coğarafyadaki mekânlar şunlardır: Seksan, Rey Hoten şehri; Ural Dağları, Zav Dağı (Kallimci, BA: 30), Kaçkar Dağı, Hemaden Dağı; Şehd Irmağı, Ceyhun (Kallimci, BA: 22, 30, 46, 66, 80, 113-114.). *Gençlikte Verilen Söz* romanında mekân olarak bir nehrin kenarından (Kallimci, GVS: 18) bahsedilmiş, ancak hangi nehrin kenarı olduğu belirtilmemiştir. Ülkenin kuzeyi (Kallimci, GVS: 20), Ulu Şil Ormanı'nın kuzeyi (Kallimci, GVS: 80) isim olarak geçen açık mekânlardandır. *Gök Bayrak Aşkına* romanı ise, genel olarak Doğu Türkistan'da geçer. Doğu Türkistan'daki şehirler şunlardır: İli, Üçturpan, Aksu, Karaşehir, Kuça, Kaşgar, Urumçi, Piyalma, Yarkend ve İlçi. Bu ülkedeki şehirlerden İlçi romanın geçtiği mekândır. İlçi'nin kasabaları Çarbalık, Atçı, Guma, Çire, Yassıyolga'dır. Tabii bunun yanı sıra çevresinde diğer köy ve kasabalar da mevcuttur (Kallimci, GBA: 84). Gülbağ Caddesi'nin çok güzel olduğu söylenen İlçi'de Abdurrahman Han'ın okulunun bahçesi de açık mekân olarak kullanılmıştır (Kallimci, GBA: 17). *Avda Kazanılan Dost* romanında kullanılan açık mekânlar şunlardır: Kazkul Gölü (Kallimci, AKD: 9); İrtiş Irmağı, (Kallimci, AKD: 9), Karahıv Irmağı (Kallimci, AKD: 57); Orman (Kallimci, AKD: 88); Sarıbay'ın obası (Kallimci, AKD: 25).

Mehmet Alperen'in *Cengiz Han* romanında ilk mekân Moğolistan toprakları üzerinde Hentiy Aymag eyaletinde, geniş bir ovadır (Alperen, 2007: 9). İkinci mekân bozkırdır. Uçsuz bucaksız bozkır derin bir sessizlik içindedir (Alperen, 2007: 9).

> "Timuçin'in harekete geçtiği 1175 yıllarının başında, Asya'nın doğusunda Çin ve Tibet vardı. Güneyde ise Harzemşahlar, İslam âleminin en güçlü devletini oluşturuyordu. Ön Asya'da, yani bugünkü Anadolu'da ise Büyük Selçuklu'dan sonra kurulan, Selçuklu beyleri

bulunuyordu. Bunlardan başka, daha batıda irili ufaklı şahlıklar, prenslikler, krallıklar ve hanlıklar vardı." (Alperen, 2007: 22).

Bunun dışında romanda kullanılan mekânlar şunlardır: Tibet (Alperen, 2007: 22), İran, Çin (Alperen, 2007: 34), Liaotung, Kore, Doğu Türkistan, Anadolu; Otrar (Alperen, 2007: 89), Tebriz, Tiflis, Kiev, Maveraünehir, Kaşgar, Dinyeper, Hotan, Uş, Kokand, Semerkant, Herat ve Merv, Ulrar ve Buhara (Alperen, 2007: 86); İrtiş Nehri; Balkaş Gölü; Cungarya, Pamir;

Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu* romanında kullanılan mekânlar şunlardır: Kuşadası (Duru, 2007: 60-62), Erivan (Duru, 2007: 113); Kıbrıs (Duru, 2007: 135), Yunanistan (Yunanistan'da Ege adaları, Rodos Adası; Dedeağaç, Kavala, İskeçe Selanik) (Duru, 2007: 140), Kuzey Irak (Duru, 2007: 191). Fars topraklarında (Duru, 2007: 215) Tahran (Tahran'da Azad Meydanı) (Duru, 2007: 227, 247).

Mehmet Yavuztürk'ün gezileri dolayısıyla romana şu mekânlar dâhil olur: Azerbaycan (Duru, 2007: 279), Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Pakistan (Duru, 2007: 280-281). Romandaki savaşta geçen mekânlar şunlardır: Rus liman kentleri olan Novrossisk ve Soçi, Tomsk (Duru, 2007: 297, 338), Doğu Türkistan (Doğu Türkistan'da Urumçi). Savaştaki diğer mekânlar romanda şöyle anlatılır:

> "Kafkasya'daki Azeri ve Türk ordusu, savaşın başlamasının altı ay ardından Çeçenistan, Dağıstan, İnguşya, Kuzey ve Güney Osetya, Kabardin Balkar, Karaçay Çerkez, Abhazya Cumhuriyetleri ile Krasnodar ve Stavropol yöresini ele geçirmişti." (Duru, 2007: 335).

Orkun Uçar'ın *Metal Fırtına 4 Turan* adlı romanındaki mekânlar şunlardır: Sivas, Melbourne, New York, Şangay, Kızıl Kurtlar Köyü, Yer altı kentleri; Conney Clarke görkemli belediye binasının önü, Federasyon meydanı (Uçar, 2008: 7),

Nathan Philips Meydanı; Kırgızistan Tanrı Dağları, Eğriçimen Yaylası, İran'da Afsariyeh yakınlarındaki kırsal alan, Jwonching Adası (Uçar, 2008: 276).

3.2. Turancılık Fikrinin Dil ve Üslûp Açısından Türk Romanına Yansıması

3.2.1.Turancılık Fikrinin Dil Açısından Türk Romanına Yansıması

Bir milletin varlığını ifade eden dil ile milletin uyanışı arasında doğru orantı olduğu gibi, bir milleti birbirine bağlayan kuvvetler arasında vatan sevgisinin yanısıra lisanı da görmek mümkündür. Bundan dolayı Ruslar Tatarların dillerini değiştirmek yolunda bir politika gütmüşlerdir (Dağcı, 2007b: 24, 46, 48). Bu politikanın uygulama şekillerinden biri, bir cümlede Türkçe, Bulgarca ve Rusça kelimelerin bir arada kullanılmasıdır (Işınsu, 2007: 116). Buna benzer bir durum Çin'de de olmuş, Çin hâkimiyeti altında kalan Türkler bir müddet sonra yazılarını zorla okumaya başlamıştır (Atsız, 1998: 14). Bundan dolayı milliyetçiler için Kavaid-i Arap ve Lehçe-i Türki ile Türk milletini uyandırma işi önemlidir (Dağcı, 2006: 24). Çünkü Türk coğrafyasında yalnız Türkçe konuşulmasına rağmen zaman ve çeşitli sebepler her bir Türk topluluğundaki dilin farklı olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır

Yazı dillerinin parçalanmasında siyasi hadiseler ve yabancı işgaller önemli rol oynamıştır. İlk önce Türk topluluklarının Türkçeleri üzerinde durulmuş, onlara

Kiril alfabesine bağlı farklı alfabeler verilmiş, konuştukları dil de, her ne kadar Türkçe olsa da, Kazakça vs. diye bölünmüştür. Ancak Türk lehçeleri birbirine çok yakın olmasa bile, onları öğrenmek için herhangi bir yabancı dil öğrenmeye harcadığımız zamanı harcamamız gerekmez. Mesela, Kazak Türkçesi'nde "taş" kelimesi "tas" şekline dönüşmüştür. Bunun gibi kelimelerin sayısı artırılabilir (Ercilasun, 1997:158-178). "Ölüm" kelimesi de bütün Türk lehçelerinde aynıdır (Dağcı, 2008: 206).

> "Bu "kuru dal" kökünden Rus dili "çift sürmek" kelimesini kazandı. Henüz ev kelimesi yoktu. Dam yahut dom=ev, izbe= köy evi, saray= samanlık ve benzeri kelimeler, Şarktaki Türk kavimlerinden yavaş yavaş alındı." (Aydemir, 2008: 320).

M.S. 6-10. yüzyılları kapsayan Eski Türkçe devri Göktürk ve Uygur dönemi olmak üzere iki döneme ayrılır (Bayat, 2003: 73). Bu dönemde Türkler iki alfabe kullanmışlardır. Bu alfabelerden ilki eski İskandinav, Germen yazısına nispet edilerek Türk runik yazısı da denilen Göktürk veya Orhun yazısıdır. Yazının millî olduğunu ortaya koyan kuvvetli görüşler mevcuttur. Bu fikre göre Türk icadı olan bu yazı damgalardan, şekillerden doğmuştur (Ergin, 1988:145-149). Bu damgaları veya şekilleri dönem olarak da ifade eden Kozanoğlu şöyle anlatır:

> "-Bu yazı Türkçe mi?
>
> - Evet, eski Türkçe ok işareti (k), ay (y), dağ işareti (d) okunur." (Kozanoğlu, 1962d: 28-20).

Eski Türkçe devrinin ikinci dönemi Uygur dönemi olup, Uygur alfabesi kullanılmıştır. İlk önce 18 harf olan Uygur yazısı daha sonraları 22 harfe çıkmıştır. Uygur halk edebiyatı örnekleri bu dönemde az olsa da, dil açısından oldukça büyük önem arzeder (Bayat, 2003: 139). Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanına göre, bu dil Türkçe olmasına rağmen konuştuğumuz Türkçeye benzetilmez, ancak çeviriler

vasıtasıyla anlaşılabilir. Bu dönemin halk edebiyatı ürünlerinden olan bir masalın tam olarak ele geçirildiğini ifade eden Hüseyin Nihal Atsız'a göre, masal halk edebiyatı ürünü olduğundan yabancı tesirlere maruz kalmamıştır. Eserde hem Maniheizmin hem de şamanizmin izlerini görebiliriz (Atsız, 2004a: 10-12). Türkçenin dil özellikleri de romanda dikkat çekilen önemli unsurlardandır. Roman figürü Yamtar, ilk önce ben demek olan "vu o" kelimesini, daha sonra sen kelimesinin Çincesi olan "nî" kelimesini, o anlamına gelen "ta" kelimesini öğrenir. Ancak, "Vu o" kelimesini Türkçede "v" harfi olmadığı için, nî kelimesini ise, Türkçede "n" harfinin kelime başında kullanılmadığı için söyleyemediği ifade edilir (Atsız, 2004b: 362-363).

Türkler İslam dinini kabul ettikten sonra Türk dili içerisine Arapça ve Farsça kelimeler girmiştir. Romanlarda Cengiz Han dönemindeki bu durum eleştirilmiş, Türk diyarında Farsça gazel okuma, Arapça dua etme yadırganmıştır; Çünkü Türklerin övüneceği kişi yurduna, kendi diline, bayrağına ve doğduğu yere faydalı işler yapandır (Kozanoğlu, 2004: 56).

Batı dillerinden gelen ve halk tarafından kabul edilmeyen kelimeleri kullanmayı ahmaklık ve barbarlık olarak gören Hacıeminoğlu'nun (Hacıeminoğlu, 1972: 38) bu fikrini destekleyen ifadelere romanlarda rastlamak mümkündür. Özellikle Tanzimat döneminde başlayan daha sonra da devam eden Fransızca hayranlığı Millî Edebiyat dönemine gelindiğinde "Yeni Lisan" hareketi ile birlikte kendi dilimize dönüş olarak yön değiştirmiştir.[310] Bu noktada "monşer" kelimesini

[310] Tanzimat'la birlikte Osmanlı toplumu aydınları her alanda kedi medeniyetlerini Batı ile karşılaştırmaya başladılar. Yapılan karşılaştırmalar daha çok Öteki ile aramızdaki mesafelerin aşılamayacağını gösterince taklit devreye girer. Bu dönemde yapılan edebiyat da taklit üzerine kuruludur (Arslan, 2002: 561).

kullanmak hoş karşılanmadığı gibi yabancı kelimeler kullanmak da sinir bozucu bir hal almaya (Adıvar: 20) başlamıştır.

Dili sadeleştirme bahanesiyle birçok yeni kelime üretilmekte, bu üretilen kelimeler dilin gücünü ortadan kaldırmakta ve zenginliğini azaltmaktadır. Uydurma kelimelerin özellikle basın ve yayın organlarında kullanılması dilimize girmesine neden olmaktadır. Kelimelerin bazıları o kadar çok kullanıldığından galat-ı meşhur bile olmuştur. Ancak hal böyle olsa da bu kelimeler Türkçenin tam olarak malı olmuş sayılmazlar (Timurtaş, 1980: 285-286). İşte bundan dolayı Türkiye'de birçok kişi devinim, bilimsel, imge gibi kavramları anlamaz (Işınsu, 2007: 438).

Mehmet Âkif ilmi çabucak öğrenmemiz gerektiği fikrinde olup, bunu oğlu Asım yoluyla diğer gençlere aktarmak ister:

"Sade Garbın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.
O çocuklarla beraber, gece gündüz, didinin;
Giden üç yüz senelik ilmi tez elden edinin;

Fen diyarında sızan nâ-mütenâhi pınarı,
Hem için, hem getirin yurda o nâfi suları (Ersoy, 2006: 424).

...

Yarının ilmi nedir, halbuki? Gâyet müthiş:
"Maddenin kudre-i zerriyyesi" uğraştığı iş.

O yaman kudrete hâkim olabilsem diyerek,
Sarf edip durmada birçok kafa binlerce emek.

Onu bir buldu mu, artık bu zemin; Başka zemin.
Çünkü bir damla kömürden edecekler te' min;

Öyle milyonla değil, nâ-mütenâhi kudret!...” (Ersoy, 2006: 425).

Sevinç Çokum Batı’nın yerine düşmanın kelimesini kullanır. İlim ve fenni öğrenmenin gerektiği konusunda Mehmet Âkif’le aynı fikirde olan Sevinç Çokum, ancak bunu yapabilmek için ilk önce “düşmanın” dilini öğrenmenin gerektiği fikrindedir. Sonuç olarak büyümek için Frenklerin dilini ve ilmini öğrenmek gerekir (Çokum, 2008b: 47).

Sonuçta tarihî çeşitli evreler geçiren Türkçe’ye son dönemlerde çeşitli yabancı kelimeler girmiş ve bütün Türk topluluklarının farklı bir dil kullandığı fikri Türk topluluklarına aşılanmaya çalışılmıştır. Çünkü, dil bir milleti bir arada tutan önemli unsurlardan biridir.

3.2.1.1.Romanlarda Turancılıkla İlgili Dil Kullanımları

Türkçenin Kıpçak kolu içerisinde gösterilen Tatar Türkçesi, yönlere göre yapılan lehçe tasniflerinde Kuzey grubuna dâhil olmaktadır. Bugünkü Tatar Türkçesinin, Orta, Batı ve Doğu olmak üzere üç ayrı ağzı mevcuttur. Tatarca şu an Tataristan’da resmî dil konumundadır. Bin yıl Arap alfabesini kullanan Tatarlar 1927 yılında Latin alfabesini kabul etmiş olsalar da, 1939 yılından beri Kiril alfabesini kullanmaktadırlar (Buran, 2007:237-239).

İncelediğimiz romancılardan özellikle *Cengiz Dağcı* ve *Sevinç Çokum*, roman figürlerini Tatar Türkçesi ile konuşturarak yöresel sözlerden faydalanmışlardır. Amaçları romanı daha gerçekçi kılmak veya sözün gücünden faydalanmaktır (Çetin, 2008: 262). Bunun örnekleri aşağıda verilmiştir:

“ Capalak capalak kar cavar.”[311](Çokum, 2008b: 262).

“Arsız bike kız tabar.”[312](Çokum, 2008b: 263).

“Ayrılgannı ayu cer, bölüngenni börü kabar.”[313] (Çokum, 2008b: 34).

“Yürürken Kuzey Tatarcasıyle konuşan Seyfettin:

-Heç! Neminski uçkaçlar temir yulnu harap itkenler! Şol subaylar birsin – börü söyüp tura. Mahorkan bar mı?

- Bar!

- Ber minge. Senin bilen biznikilerden bar mı kimse?

- Yuk, heç kim yuk!

Sıhhiyeci Seyfettin sigarasını sararken basamakta duran arkadaşına kaşları altından baktı:

-Bizning vagunda iki Orenburglu bar. Sin de bizge kil!

- Yuk! Minim vagunda yaman bir hasta bar. Tilingi kulay anlamıyman… Özbek mi, Türkmen mi, çort bilmiy. Tünden irkenge savaş-soguşnu, kumandirlerni

[311] Lapa lapa kar yağar.

[312] Arsız kadın kız doğurur.

[313] Ayrılanı ayı yer, bölüneni kurt kapar.

ölkelep söylü. Yaman hasta. Azgına aş birdim, açından barınga kustı. Hazirda yuklap kalgan Matur bir parin. Ama öpkeli. It kbik zloy!"[314] (Dağcı, 2007a: 303).

"Sıhhiye eri ayağa kalkıyor, yerde horul horul uyuyan ayaksızlara bakıyor, sonra yaralının üzerine eğiliyordu.

- Konuş, diyor yaralı, konuş… Söyle… Kimsin sen?
- Abiy, söylegemen ya… Su ister misin?[315]
- Yok, istemem. Konuş… Kimsin sen?..
- Min mi? Min ha? Başkırt uglı![316]
- Başkır mı? Başkır ne?[317]
- İiiii, Tatar da bolıri Tatar dirsen. Farık yuk! Başkırt, Tatar aynı halık.[318]

---

[314] Hiç! Alman uçaklar demir yolunu harap ediyorlar. Şu subaylar versin-tomurcuk söyleyip duruyolar. Tütünün var mı?

- Var.
- Bana ver. Seninle bizimkilerden kimse var mı?
- Yok, hiç kimse yok.

……..

- Bizim vagonda iki Orenburglu var. Sende bize gel.

- Yok! Benim vagonda kötü bir hasta var. Dilini kolay anlamıyorum. Özbek mi, Türkmen mi bilmiyorum…. sabahleyin savaşta yaralanmış, kumandanları ölecek diye söylüyor. Kötü hasta. Ağzına aş verdim. Açlığından (midesine) vardığında kustu. Şimdi onun yanında kalan Matur isminde bir delikanlı. Ama öfkeli. Köpek gibi kötülük (kusuyor).

[315] Abi söyleyemem…. Su ister misin?

[316] Ben mi? Ben ha? Başkurt oğlu.

[317] Başkurt mu? Başkurt ne?

[318] İiii, Tatar da olur, Tatar dersen. Fark yok. Başkurt Tatar aynı halk.

Sessizlik. Sonra:

- Ya onlar?
- Kimler? Şul bacaksızlar mı?
- Evet, onlar?
- Onlar, abiy, Tatar tigi! Onlar sukin-sinler!"[319] (Dağcı, 2007a: 305).

"-Ben de Kırımlıyım. Sol elimi uzatıyorum, sağ kolumu nerde kaybettiğimi hatırlamıyorum, kardaş. Kusura bakma. Adım Selim. Selim Çilingirof.

- Niçevooo! Sol kul kapke tahı yakın, abiy! Öpkeledin şol Orislarını, hay öpkeledin sukin-silerni! Sizni Lugansk'ta bul…[320]

Selim Başkırdın lâfını kesti:

- Niçin sukin-sin? Başkırdıstanda it mi yok?
- Başkırdıstanda iti bar, abiy. Lakin it başka, sukin-sin başka!.. İt, tört ayakta yörür. İnsangı sever. Isırgangı da bolır, ama köp tigil. Şol sukin-sin başka! İki ayakta yörür, ısırmadan ültürür. Vot kak!. Tümü merzavets![321]

Selim, Kırım'dan, Başkırdistanlı da Başkırdıstan'dan bahsetti.

[319] Onlar abi, Tatar diyorlar! Onlar sukin-sinler.

[320] Hiçbir şey! Sol kol kapıya daha yakın, abi! Öfkelendim şu Ruslara, hay öfkelendim köpeklere! Sizi Lugansk'ta bul…

[321] - Niçin sukin-sin! Başkırdistan'da köpek mi yok?

- Başkırdistan'da köpek var, abi. Lakin köpen başka, sukin-sin başka!... Köpek dört ayaklıdır. İnsanı sever. Isırdığı da olur, ama çok değil. Şu sukin-sin başka! İki ayak üzerinde yürür. Isırmadan öldürür. İşte nasıl!... Tümü alçak!

Bekle azgına, vakit keçsing! Özün de üyrenirsing!.. Yalnızgına sigara sarmasıngı tigil matmazellerni sarmasıngı da üyrenirsing!”[322] (Dağcı, 2007a: 304-307).

“Men de, ekmek yerine, akıl torbasına bir sopa çektim kâfirin, ta hıyamete kadar ekmek aklına gelmez artıh. Sığıt kobresi gibik ayaklarımın öğüne tüştü.”[323] (Dağcı, 2007b: 198).

“İndemez sersem harı!... Bu kadar suyu napacan! Bah yarın kolhozun kapularını da hapatacam! Bu küçelekleri susen beslecen!.. O boyuk oğlanı da türmeye götürecem!”[324] (Dağcı, 2008: 53).

“Esiriniz bolayık… Kulunuz bolayık… Poyuzunuza cakın barmıcakmız. Tek o gâvur Uruslar kelmesinler. Uruslar kelmesinler”[325] (Dağcı, 2008: 86).

“Yolun bizim köyge tüşgende oğra bir oğlum. Arkadaşların da… Baş üstünde cerimiz bar… Kurmanlı Appaz’ın konağını sor.”[326] (Dağcı, 2008: 86).

---

[322] Bekle az, vakit geçsin! Kendin de öğrenirsin!... Yalnız sigara sarmasını değil, kadınları sarmasını da öğrenirsin.

[323] Ben de, ekmek yerine, akıl torbasına bir sopa çektim kâfirin, kıyamete kadar ekmek aklına gelmez artık. Sığır gübresi gibi ayaklarımın önüne düştü.

[324] Anlamaz sersem karı!... Bu kadar suyu ne yapacaksın! Bak yarın kolhozun kapılarını da kapatacağım! Bu küçükleri susenle besleyeceksin. O büyük oğlanı da hapse götüreceğim.

[325] Esiriniz olalım… Kulunuz olalım… Boyunuza yakın varmayacağız. Tek o gâvur Ruslar gelmesinler. Ruslar gelmesinler.

Açılıp turgan bir gülsün, tek solmasan

Men dünyanı katliyim, sen bolmasan (Çokum, 2008b: 78)

İkimizge bir ölüm, bir teneşir

İki kalp bir bolsa kim karılır (Çokum, 2008b: 79).

Hüseyin Nihal Atsız ve Abdullah Ziya Kozanoğlu, tarihi romanın gerçekliğini sağlamak hususunda dilin inceliklerinden faydalanarak, eski Türkçe kelimeleri romanda kullanmışlardır.

Çuluk Kağan, ağulanıp uçmağa varmıştır (Atsız, 2004b: 19).

"İyi düşünürsün soluk aldırmaya gelmez bu donguza." (Kozanoğlu, 1962c: 16-12).

3.2.1.2.Romanların Turancılıkla İlgili Söz Varlığı

abokat: avukat (Dağcı, 2007c: 143).

acun: dünya (Kozanoğlu, 2004: 18).

Adrenepol: Edirne (Yeşim, 2004: 91).

aftanabil: otomobil (Dağcı, 2007c: 233).

ağı: zehir (Kozanoğlu, 2004: 100).

[326] Oğlum yolun bizim köye düştüğünde uğra. Arkadaşların da… Baş üstünde yerimiz var… Kurmanlı Appaz'ın konağını sor.

ağıl: şeref kalesi (Kozanoğlu, 2008: 91).

alaçık: küçük ve bir tarafı açık çadır (Tan, 2003: 117).

alaman: nefer (Tan, 2003: 117).

albız: şeytan (Atsız, 2004b: 54).

ald: cephe (Tan, 2003: 117).

aldamak: iğfal etmek (Atsız, 2004b: 55).

alkışlamak: saygı göstermek demektir. Yalnız elle olmaz, gözle bakışla da olabilir (Kozanoğlu, 2003b: 44).

anda: kan kardeşi (Dağcı, 2005a: 37).

apakay: hanım, eş (Çokum, 2008b: 102).

arık: zayıf (Atsız, 2004b: 31).

arışke: tavuk çorbası (Çokum, 2008b: 24).

arkan: kement (Dağcı, 2005a: 238).

arkış: kervan (Kozanoğlu, 2004: 105).

arpağcı: Arpağcı efsuncu, büyücü ve sihirbaz demektir. Kaman, eski Tür dininde ruhani reis demektir. Şaman kelimesi gibi Oğuzlar'daki Ozan da Kaman'dan gelme ya da bozmadır (Tan, 2003: 20).

aruv: iyi, güzel (Çokum, 2008b: 18).

asığsız: faydasız, menfaatsiz (Atsız, 2004b: 68).

Asitane: İstanbul'un Osmanlılarca kullanılan bir başka ismi (Yeşim, 2004: 71).

aşağsarmak: aşağılamak (Işınsu, 2007: 330).

aşlık: buğday (Çokum, 2008b: 30).

at yaldamak: suyu atla yüzerek geçmek (Tan, 2003: 117).

atkulamak: yaylım (Tan, 2003: 117).

azbar: avlu (Çokum, 2008b: 104).

azık: erzak (Atsız, 2004b: 45).

babay: baba (Çokum, 2008b: 17).

bac: vergi, borç (Kozanoğlu, 2008: 85).

bağaltak: hırka (Kozanoğlu, 2004: 7).

bala çaga: çoluk çocuk (Çokum, 2008b: 32).

balacık: çocuk (Çokum, 2008b: 19).

baranger: sağ kol, sağ cenah (Tan, 2003: 116).

bastırık: zindan (Çokum, 2008b: 157).

bay: zengin (Atsız, 2004b: 67).

baymak: zengin olmak (Atsız, 2004b: 67).

bel bağlaşmak: birbirlerinin beline kuşak bağlamak (Çokum, 2008b: 82).

beli: evet (Yeşim, 2004: 5).

bezek: süs (Atsız, 2004b: 25).

bidevi at: bir nevi hızlı, soy at (Atsız, 2004b: 65).

bitik: yazı, mektup (Atsız, 2004b: 64).

boyanday: sağlıcakla kal (Dağcı, 2005a: 175).

böke: kasket (Tan, 2003: 75).

börk: Genellikle hayvan postundan yapılan başlık (Atsız, 2004b: 12).

böy: eski Türk şairlerinin söyledikleri ölçülü sözler (Kozanoğlu, 2008: 20).

bunlu: kederli (Atsız, 2004b: 10).

buşkulanmak: heyecanlanmak (Atsız, 2004b: 34).

buğra: erkek deve (Atsız, 2004b: 45).

büle: böyle (Dağcı, 2008: 122).

cabalaklamak: rakibi birden kaldırıp döndürmek (Çokum, 2008b: 83).

cavangar: Sol kol, sol cenah (Tan, 2003: 116).

cigit: yiğit (Dağcı, 2008: 86).

cok: yok (Dağcı, 2007b: 80).

cüyrük: (Dağcı, 2008: 90).

çakan: gürz (Tan, 2003: 299).

çakın: şimşek (Atsız, 2004b: 15).

çamçak: tahtadan yapılmış bardak (Atsız, 2004b: 9).

çapıp: koşup (Çokum, 2008b: 225).

çapmak: hücum etmek (Tan, 2003: 117).

çaşıt: ajan (Kozanoğlu, 2004: 195).

çatrap: bir çeşit armut (Dağcı, 2007c: 27).

çeçen: Çenesi düşük (Kozanoğlu, 1966: 34).

çeri: asker (Atsız, 2004b: 9).

çey: asker (Tan, 2003: 117).

çıdamak: dayanmak (Tan, 2003: 117).

Çın: iki mısralık ölçülü ve kafiyeli maniye benzer şiirler (Çokum, 2008b: 27).

çırtlak: Karga (Tan, 2003: 69).

çigay: Serseri, Çingene (Özdeş, 1964: 116).

çip: metris (Tan, 2003: 117).

çokrak: kaynak (Çokum, 2008b: 73).

çorabatır: Kırım'da bir destan kahramanı (Çokum, 2008b: 31).

dızman: dev, cin, manevi varlıklar (Kozanoğlu, 2004: 16).

dilmaç: tercüman (Atsız, 2004b: 43).

diz yere vurmak: Eski Türkler büyüklerini diz yere selamlarlardı (Atsız, 2004b: 9).

don: giysi (Kozanoğlu, 2004: 105).

Eçi, eçe: ağabey, amca (Atsız, 2004b: 30).

em: ilaç (Atsız, 2004b: 26).

emci: Hekim, bakıcı (Tan, 2003: 70). Bizim lehçedeki "umacı" kelimesi de emciden bozmadır. Eski devirlerin hekimleri uzun saçlı, uzun sakallı, tuhaf kılıklı olurdu, başkalarına benzemeyen ürkünç bir edayla konuşurlardı (Tan, 2003: 181).

esrimek: sarhoş olmak (Atsız, 2004b: 32).

eye: sahip (Atsız, 2004b: 42).

gezgin: konak, misafir (Kozanoğlu, 2008: 18).

gezlemek: nişan almak (Atsız, 2004b: 13).

govori: konuş (Dağcı, 2007b: 69).

göğercin: güvercin (Dağcı, 2008: 122).

gön: cariye, esir kadın (Kozanoğlu, 2003a: 15).

gözgü: Ayna (Tan, 2003: 77).

gümenlenmek: gebe kalmak (Tan, 2003: 137).

Han Balık: Pekin şehrinin Türkçe adı (Kozanoğlu, 2004: 195).

hayfa: yazık (Yeşim, 2004: 211).

hezar aferin: bravo sana (Yeşim, 2004: 14).

hohol: Ukraynalı (Dağcı, 2007a: 227).

ıssı: efendi (Kozanoğlu, 2004: 58).

ilbay: vali (Kozanoğlu, 2003b: 181).

ini: küçük erkek kardeş (Atsız, 2004b: 20).

inlanc: vezir (Kozanoğlu, 1966: 43).

iravul: Ordu öncüsü (Tan, 2003: 116).

ivme: acele etme (Tan, 2003: 178).

kabalamak: muhasara olunmak (Tan, 2003: 117).

kaban: muhasara (Tan, 2003: 117).

kabamak: muhasara etmek (Tan, 2003: 117).

kalın: çeyiz (Atsız, 2004b: 97).

kamu: bütün (Kozanoğlu, 2004: 104).

kannış: cilve (Atsız, 2004b: 73).

kapik: kuruş (Dağcı, 2007a: 201).

karangu: çok karanlık (Atsız, 2004b: 23).

kaşkalak: Ördeğin boduru, cücesi (Kozanoğlu, 1966: 164).

kavşıt: kavuşulacak yer, randevu (Atsız, 2004b: 397).

kayda: nerede (Çokum, 2008b: 148).

kayıtmak: dönmek (Çokum, 2008b: 24).

kaytartmak: ricat ettirmek (Tan, 2003: 117).

kaz kanadı: yelpaze şeklindeki savaş taktiği (Tan, 2003: 117).

Keday: (Çokum, 2008b: 27).

kımız: kısrak sütünden yapılmış Türk içkisi (Atsız, 2004b: 9).

Kırımçak: Kırım yahudisi (Dağcı, 2007a: 404).

kırgıy: atmaca (Dağcı, 2005a: 202).

kırgız: başıboş gezen, serbest (Kozanoğlu, 2003a: 7).

kırnak: cariye (Atsız, 2004b: 264).

kineş: meşveret (Atsız, 2004b: 67).

kineşmek: meşveret etmek, müzakere etmek (Atsız, 2004b: 67).

koğuş: Macarca gürz (Tan, 2003: 299).

kop: çok (Çokum, 2008b: 356).

kopuz: eski şairlerin çaldıkları saz (Kozanoğlu, 2008: 19).

konçuy: zevce (Atsız, 2004b: 238).

koral: silah (Tan, 2003: 117).

koşbel olmak: iki eli kavuşturarak rakibi sarmak (Çokum, 2008b: 82).

kovguncu: takip müfrezesi (Tan, 2003: 117).

kovuculuk: iftira (Atsız, 2004b: 245).

koyak: zırh (Tan, 2003: 117).

köp: çok (Dağcı, 2005a: 125).

kurut: bir nevi Türk beyi (Atsız, 2004b: 23).

kuşbeyi: karargâh kumandanı (Tan, 2003: 117).

kuştak: karargâh (Tan, 2003: 117).

kümek: imdad (Tan, 2003: 117).

kütavul: kale muhafızı (Tan, 2003: 117).

lapatka: kürek (Dağcı, 2007c: 406).

leşker: asker (Yeşim, 2004: 214).

li: fersah (Kozanoğlu, 2003a: 53).

maktamak: övmek (Çokum, 2008b: 356).

maylı kalakay: yağlı çörek (Çokum, 2008b: 77).

mendu: selâm (Dağcı, 2005a: 65).

Menge Gök Tengri: ünlü şamanlara verilen bir çeşit unvan (Dağcı, 2005a: 246).

merket: atıcı, vurucu (Kozanoğlu, 2004: 150).

neday: ne yapıyor? (Çokum, 2008b: 46).

noyan: bey, prens (Kozanoğlu, 2004: 6).

oban: başçoban (Dağcı, 2007c: 21).

od: ateş (Kozanoğlu, 2004: 100).

odaman: çoban başı (Çokum, 2008b: 19).

ogan: Allah (Tan, 2003: 70).

ok: kabile (Atsız, 2004b: 64).

ongun: işaret (Tan, 2003: 90).

Or: Perekop Boğazı (Dağcı, 2007a: 201).

otak: çadır (Kozanoğlu, 2004: 100).

öksüp öksüp: hıçkıra hıçkıra (Çokum, 2008b: 336).

özen: dere (Çokum, 2008b: 226).

payza: nişan, rütbe (Kozanoğlu, 2003a: 9).

payaza: Moğol nişanı (Kozanoğlu, 2004: 20).

pioner: çocuk yaşlarında komünistler (Dağcı, 2007a: 44).

politruk: ordu siyasi komiseri (Dağcı, 2007b: 38).

pomeşçik: çiftçi (Çokum, 2008b: 50).

poyuz: tren (Dağcı, 2008: 86).

pusat: her türlü demir silah ve zırh (Kozanoğlu, 2004: 6).

Reyon: ilçe (Dağcı, 2007a: 39).

sadak: ok torbası (Tan, 2003: 117).

sağrak: kadeh (Kozanoğlu, 2004: 100).

sakınca: muhafız (Kozanoğlu, 2003b: 72).

sancar: kale (Tan, 2003: 117).

sart: tüccar (Kozanoğlu, 2004: 108).

sav: haber (Kozanoğlu, 2004: 106).

savbol: sağol (Dağcı, 2005a: 125).

savün: beyanname (Tan, 2003: 117).

sayrı: hasta (Atsız, 2004b: 26).

sert: tüccar (Kozanoğlu, 2003a: 27).

Simferepol: Akmescit (Dağcı, 2007a: 39).

sin: mezar (Tan, 2003: 182).

singil: küçük kız kardeş (Atsız, 2004b: 97).

siyaset görmek: idam edilmek (Yeşim, 2004: 234).

skorey: çabuk (Dağcı, 2007c: 135).

sö: sefer (Tan, 2003: 117).

sömek: sefer etmek (Tan, 2003: 117).

stuka: Alman avcı uçağı (Dağcı, 2007a: 460).

subaşı: kassa askeri (Tan, 2003: 117).

suhlan: dinlen (Dağcı, 2008: 122).

suravul: asker toplayan memur (Tan, 2003: 117).

sücü: (Atsız, 2004b: 58).

süsmek: boynuz vurmak (Atsız, 2004b: 290).

şalga getirmek: sırtını yere getirmek (Çokum, 2008b: 34).

şöyün: yarım kazan (Çokum, 2008b: 77).

şuşilka: tuğla, kerpiç kurutulan meydanlar (Dağcı, 2007b: 168).

talu: omuzların arası (Kozanoğlu, 2008: 21).

Tanrı İşleri Başbuğu: diyanet işleri başkanı (Kozanoğlu, 2003a: 64).

tamu: cehennem (Kozanoğlu, 2004: 6).

tapmaca: bulmaca (Çokum, 2008b: 79).

tapuksama: (Kozanoğlu, 2004: 104).

tat: Yabancı (Tan, 2003: 70).

tatar: kurye (Yeşim, 2004: 220).

tatay: abla (Çokum, 2008b: 121).

tek: hazır ol (Tan, 2003: 117).

tekin: köle, bende (Kozanoğlu, 2008: 83).

teknikum: teknik okul (Dağcı, 2007a: 33).

temren: Okun ya da mızrağın ucundaki sivri demir (Tan, 2003: 96).

Tengri: Tanrı (Kozanoğlu, 2008: 6).

tepreş: Hıdrellez'de kırlara çıkmak (Çokum, 2008b: 77).

timuçin: Paslanmaz çelik (Kozanoğlu, 1966: 63).

toban: saman (Dağcı, 2007c: 21).

top yasav: merkez (Tan, 2003: 117).

tozgun: hediye (Kozanoğlu, 2003a: 64).

tümen: on bin (Atsız, 2004b: 69).

türme: mahpushane (Dağcı, 2007a: 201)

ulça: ganimet malı (Tan, 2003: 117).

uluğ: ulu (Kozanoğlu, 2004: 6).

ur: hendek (Tan, 2003: 117).

uragş: ileri (Dağcı, 2005a: 149).

uran: parola (Atsız, 2004b: 234).

us: akıl (Işınsu, 2007: 330).

uşaam: çocuğum (Işınsu, 2007: 24).

utacı: doktor (Kozanoğlu, 2004: 117).

uzah: uzak (Dağcı, 2008: 122).

ügge: yok (Dağcı, 2005a: 150).

yagun: asker birliği (Dağcı, 2005a: 36).

yahşi: güzel (Yeşim, 2004: 226).

yakak: ucu ateşli ok (Tan, 2003: 117).

yalabuk: Çok güzelsin (Kozanoğlu, 1966: 61).

yalavaç: peygamber (Atsız, 2004b: 210)

yaman: kötü (Atsız, 2005: 138).

yargu: mahkeme (Atsız, 2004b: 84).

yarlıg: ferman (Çokum, 2008b: 62).

yasacı: muhafız askerler (Tan, 2003: 117).

yasalar başbuğu: adalet bakanı (Kozanoğlu, 2003a: 9).

yasal: sıra (Tan, 2003: 117).

yasavul: hassa askeri (Tan, 2003: 117). Polis, inzibat (Atsız, 2004b: 84).

yalvı: (Tan, 2003: 75).

yasav: bütün kuvvet (Tan, 2003: 117) .

yatçı: (Tan, 2003: 91).

yay: ilkbahar (Atsız, 2004b: 82).

yerinmek: müteessir olmak (Atsız, 2004b: 72).

yezge: keşif kolu (Tan, 2003: 117).

yumuş: vazife, iş, hâcet (Atsız, 2004b: 182).

yüksünmek: bir şeyi, bir işi zahmet saymak (Atsız, 2004b: 72).

3.2.2. Turancılıkla İlgili Romanlarda Üslup

Ahmet Çoban *Edebiyatta Üslûp Üzerine* adlı kitabında üslubu şöyle tanımlar:

> "Üslup; belli bir görüş, duyuş ve birikime sahip olan sanatçının hayatı boyunca edindiği tecrübe ve tavırlarla seçtiği konuyu, biçim ve içeriğin belirlediği vasıta ve yöntemler kullanarak kendine has bir biçimde ördüğü kelimelerle anlatmasından doğan bir edebî değer unsuru ve ölçüsüdür." (Çoban, 2004: 16).

Stilistik bilimi tarafından incelenen üslup, "biçem, şive, tavr-ı ifade, mişvâr-ı mahsûs-ı beyân, anlatımbilim, anlatım özgeliği, özanlatı, eda, tarz-ı mahsus, tarz, deyiş, anlatım tutumu, öz anlatı, stil, söylem" gibi terimlerle de karşılanmaktadır. Bir yazarın kendine özgü tutumu, deyiş ve söyleyiş biçimi onun üslubunu verir. Yazarın hayata bakışına göre, üslubunun değiştiği dikkati çeker. Her insan doğal olarak yaşadığı dünyanın içerisinde, ama o dünyadan bazen farklı olan öznel bir dünyaya sahiptir. Buradan hareketle, insan sayısınca dünya vardır denilebilir. Toplumun bir sözcüsü olarak da düşünülebilecek yazarlar, dış dünyada gördüklerini kendilerine has bir anlatım yoluyla ifadeye çalışır. İşte bu noktada üslubun doğduğu şeklinde bir fikir ileri sürülebilir (Çetin, 2008: 273-275).

Hayat, olaylar ve varlık karşısında alınan tavır, üslubu oluşturan etkenlerden birisidir. Bunun yanı sıra kişi, içinde bulunduğu dönemin ve başka sanatçıların etkisinde kaldığı için tamamen kendine has bir üslup sahibi de değildir. Aynı zamanda bir yazarın farklı dönemlerinde farklı üslup türleri denediği de olur. Sanatçıların ferdî üsluplarının yanında aynı dönemde yaşamış sanatçılar grubunun dönem, kuşak, topluluk üslubu denilen ortak, genel bir üslubu da vardır (Çetin, 2008: 273-275).

İncelenen metinlerde, çeşitli üslup türlerinin kullanıldığı görülür. Bunlardan Turancılık üzerine yaptığımız çalışmadaki incelenen romanlarda genel olarak şu üslup türlerinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

3.2.2.1. Epik Üslup

Bu üslubun diğer adı destancı üslubudur. Olaylar, ayrıntıları ile tasvir edilmedikleri gibi, kişilikler de gerçekçi bir biçimde anlatılmazlar. Bunun yerine bütün başarıların insanüstü niteliklere sahip bir kişiye atfedildiği görülür. Sanki diğer kişilerin bu başarılarda önemi yokmuş gibi bir hava verilmeye çalışılır. İnsanüstü kişinin eksik tarafı yokmuş gibi okuyucuya sunulur. Kişilik ve olaylar tek bir kalıba sokulur (Çetin, 2008: 281).

Kemalettin Şükrü'nün *Bozkurt*, Kaleli Zade'nin *Oğuz Han* ve Oğuz Özdeş'in *Oğuz Han* adlı, Oğuz Han'ın hayatını anlatan romanlarda genellikle bu üslup tazı kullanılmıştır. Bunların yanı sıra Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Yaratılış ve Türeyiş Efsanesi* adlı romanında da aynı üslup tarzının varlığından bahsedilebilir.

"Oğuz, hazırlanmış olan ordusunun başına geçti.

Zafere götüreceği sancağını kahraman eline aldı." (Şükrü, 1932: 8).

Metinde kahraman olarak adlandırılan Oğuz Han'ın dışında kalan kişiler, daha az önemli veya önemsiz gibi sunulmuştur. Yalnızca oğulları, romanda az da olsa önem kazanır. Bu üslup tarzı epik üsluptur ve adı geçen romanlarda genellikle bu üslubun kullanıldığı dikkati çeker.

M. Turhan Tan'ın *Cengiz Han* ve Mehmet Alperen'in *Cengiz Han* adlı romanları da epik üslupla yazılmıştır. Bu romanlarda Cengiz Han her şeye muktedir bir kişi olarak tanıtılmıştır. Cengiz Han'ın hayatını konu edinen eserde diğer insanlar yokmuş gibi davranılır. Ancak olağanüstü özellikleri olmayan Cengiz Han'ın, elinde kanla doğduğu söylenir. M. Turhan Tan'ın *Cengiz Han* romanından alınan şu metinde bu üslubu görmek mümkündür:

> "Cengiz'in Tangutlar üzerine açtığı seferin sonu parlak bir zafer oldu. Bu zafer, onun ordu başına getirdiği genç kumandanların yüksek gayretinden, eşsiz maharetinden doğmuş olmakla birlikte, bir taraftan da kendi eseriydi. Çünkü o zamana kadar uyulan savaş usulünü bu muharebede değiştirmiş, yepyeni bir teşkilatla düşmanlarına saldırmıştı. Tangutlar'la müttefiklerinin otuz bin kişilik ordularını on üç bin kişilik bir kuvvetle darmadağın edebilmesi, bu teşkikat sayesindeydi." (Tan, 2003:115).

İlk önce anlatıcı, Cengiz Han'ın yanında genç kumandanların olduğundan bahsetmişse de, daha sonra bu savaşı kazananın Cengiz Han olduğunda karar kılar. Bu da diğer roman figürlerinin Cengiz Han gibi olmadığını gösterir ki, bu da epik üslubun yansımasıdır.

Hasan Kallimci'nin *Avda Kazanılan Dost, Barışçı Alp, Gençlikte Verilen Söz* ve *Gök Bayrak Aşkına* adlı romanlarında epik üslubun kullanıldığı görülür. Destan roman olarak adlandırılan bu tür romanlarda epik üslubun kullanıldığı, yer yer doğaüstü olayların görüldüğünü söyleyebiliriz.

3.2.2.2. Nesnel Tasvir Üslubu

Tasvir, varlıkların, insanların ve diğer canlıların özelliklerinin en ince ayrıntıları ile belirtilmesidir. Görülen şeylerin hiçbir değişikliğe uğramadan anlatıldığı üslup olan nesnel tasvir üslubunda verilmek istenenler oldukları gibi sunulmaya çalışılır. Gerçekliğe bağlılığın esas olduğu bu üslup tarzında genellikle araya yorum katmadan olaylar sunulmaya çalışılır (Çetin, 2008: 295).

Bu üslup tarzına, Cengiz Dağcı'nın *Korkunç Yıllar, Yurdunu Kaybeden Adam, Onlar da İnsandı, Ölüm ve Korku Günleri, O Topraklar Bizimdi, Dönüş* ve *Genç Temuçin* adlı romanları örnek verilebilir.

> "Men de, ekmek yerine, akıl torbasına bir sopa çektim kâfirin, ta hıyamete kadar ekmek aklına gelmez artıh. Sığıt kobresi gibik ayaklarımın öğüne tüştü." (Dağcı, 2007b: 198).

Kişileri kendi hâllerine bırakarak, onları karşılıklı konuşturmanın (Çetin, 2008: 295) esas olduğu nesnel tasvir üslubunun örneğine bu metinde rastlmak mümkündür. Roman figürünün Tatar Türkü olmasından dolayı, onu Tatar Türkçesi ile konuşturan yazar, gerçekçi bir şekilde davranmıştır. Zaten nesnel tasvir üslubu genellikle gerçekçi yazarlarda (Çetin, 2008: 295) görüldüğünden Cengiz Dağcı romanlarında kullanılan üslubun nesnel tasvir üslubu olduğunu söylemek daha doğru olabilir. Tabii ki bunun yanı sıra yalın üslubun da kullanldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı romanı da nesnel tasvir üslubunun kullanıldığı romanlardan biridir. Zaten otobiyografik olan romanda bu üslubun kullanılması gayet doğaldır.

> "Nuha'da günlerim dolgun geçiyordu. Kurslar, toplantılar beni sarıyordu. Rejim değişikliğinin şöyle bir neticesi de olmuştu ki, kadınlar, köylüler gibi o zamana kadar sahneye çıkmamış olan sosyal tabakalardan birtakım insanlar, artık kurslara geliyorlardı. Bu kurslardan bir tanesine hevesle bağlıydım. Bu kursun öğrencileri, Kafkas dağları içlerinden ve dağ köylerinden gelmiş köy imamları, köy hocaları, yahut da köyde az buçuk yazıyı sökebilen insanlardı. Hemen hepsi sakallıydılar. Hepsinin de kılıçları, hançerleri, tabancaları vardı. Bir eski medreseye yerleştirilmişlerdi. Kurs saatları dışında orası bir han avlusunu andırırdı. Yemekler hazırlanırdı. Ortada tencereler fokur fokur kaynardı. Herkes kendi yiyeceğini kendi köyünden getirmek zorundaydı." (Aydemir, 2008: 200).

Metinde de görüldüğü gibi yazar, romanında kendi hayatını yazmıştır. Buradaki ifadelere bakıldığında, yazarın Nuha'da günleri en ince ayrıntılarına kadar anlatılmış, köy imamlarının fiziksel yapılarına kadar her şey dile getirilmiştir. Bu nesnel tasvir üslubunun kullanıldığının açık göstergesidir. Ayrıca üslup, açık ve anlaşılır olduğu için yalın üslubun da aynı anda kullanıldığı söylenebilir.

3.2.2.3. Yalın Üslup

Sade, temiz, yalın, açık, duru, berrak ve süslerden arınmış üsluptur. Bu üslupta okuyucu romanı güçlük çekmeden anlar. Akla ve mantığa sığmayan ifadelere yer verilmeyen yalın üslupta, sadelik doğal halinde kalabilmelidir. Buradan hareketle sadeliği, şekilden çok anlamla ilgili bir durum olduğu söylenebilir (Çetin, 2008: 300).

Bu üslup türüne incelenen romanlarda Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan* adlı romanında rastalanılır. Roman sade, açık ve anlaşılır bir üslupla yazılmıştır.

> "Ben cevap vermeye vakit kalmadan kapı açıldı. Hademenin arkasından gerçekten Kaya girdi. Elektrik ışığından mı, yoksa odanın Yeni Turan yurduna göre küçük olmasından mı bilmem neden, Kaya bu akşam daha yüksek, solgun yüzü ciddiliğinin ve yüceliğinin nuru ile daha başka yanıyordu. İnce ve yumuşak bir kumaştan, bol cübbesi, ışığın kırılması ile uzun boylu ve güçlü vücudu üstünde eriyor, dağılıyordu." (Adıvar: 45).

Metinden anlaşılacağı üzere gayet sade, açık ve anlaşılır bir üslup kullanıldığı dikkati çeker. Mecazlara ve söz sanatlarına yer verilmemiş, olay olgusu belirli bir dil uyumu içerisinde okuyucuya sunulmuştur.

Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* romanı da yalın üslubun hâkim olduğu bir romandır. Bu romandaki şu ifadeler bunun göstergesidir.

> "Hakkınız var Nevin Hanım, dedi. Bir millet yerine bütün insaniyeti düşünmek daha büyük bir hakikattir. Buda da bunu emrediyor; fakat asrımızın medeniyet derecesi insaniyetin umumunu aynı şefkat, aynı muhabbet, aynı düşünce altına almaya müsait değildir. Biz bu zamanda yaşayanların seviyesine göre, saadet arıyoruz ve bunu zamanımızın bir hakikati diye kabul edeceğiz. Birkaç asır, belki on asır sonra bu hakikat değişecek ve o zaman saadet bütün beşeriyeti ihtiva edecek. Kardeş olmak için insan olmak kâfi gelecek. Hattâ mahluk olmak. Fakat o hakikati bulmak için cemiyetimizin, medeniyetimizin yoluyla yürümek lâzım. Zamansız hiçbir hakikat yaşayamaz! Onun için şimdilik Türk saadetini düşünmekle iktifa edeceğiz. Türkistan'da, Anadolu'da, İstanbul'da hep buna çalışmamız icap ediyor." (Tek, 2002: 19).

Sade bir dil ve yalın üslubun kullanıldığı metinde, bazen düşünce üslubunun[327] da kullanıldığı görülür. Yukarıdaki metinde Türkistan'la ilgili fikirler

[327] Düşünce üslubu, bazı fikirlerin, bilgilerin deneme, inceleme araştırma havası içinde anlatılmasıdır (Çetin, 2008: 279).

roman figürü Aydemir'in ağzından anlatılmaya çalışılmış, böylece düşünce üslubuna da bu metinde yer verilmiştir.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* adlı romanında da yalın üslup kullanılmıştır. Buna bağlı olarak, sade, açık anlaşılır bir dilin kullanıldığı söylenilebilir. Bu romandaki şu metinde bu üslup tarzı kullanılmıştır denilebilir:

> "Evet, dedim. En medenî insanlardan, en vahşi beşeriyete kadar her milletin, düşüncesine, yaşayışına, bağlı olduğu dinin tesiri inkâr edilemez. İnanışın yanında, cinsiyet ve milliyetin yeri ikinci derecede kalıyor." (Müftüoğlu, 2007: 45).

Metinden anlaşılacağı gibi, bu romanda da yalın üslup yanında düşünce üslubuna da yer verilmiştir. Yukarıdaki metinde her milletin yaşantısına dinin etkisi konusundaki anlatıcının fikirleri de yalın bir üslupla dile getirilmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun incelenen romanlarında genellikle yalın üslup kullanılmıştır. *Kızıl Tuğ* romanından alınan şu bölümde bu üsluba rastlamak mümkündür:

> "Canını itler alsın pis köpek!. Yoldaşım Timuçin'den ayrılabileceğimi sana kim söyledi? Sen toplan ki canını tamuya göndermeye geliyorum. Fakat sende biraz olsun yiğitlik kalmışsa, eğer sen "Kıyat Börçigin" avulunda yetişmiş bir er isen, bırak da şu köpekle işimi bitireyim. Size de gücüm yeter." (Kozanoğlu, 2004: 11).

Burada Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun "tamu" (cehennem) kavramına yer verildiği görülür. Bu kelime ile yazar, o dönemin dilini de eserinde kullanarak gerçekçi bir roman vücuda getirmek istemiştir. Fakat bunun dışında üslup, yalın, sade açık ve anlaşılır bir üsluptur. Aynı üslup tarzı *Atlı Han* romanında da devam eder. Burada kullanılan "arpakçı" kelimesinin anlamı romanda dipnot şeklinde verilmiştir. *Gültekin, Kolsuz Kahraman, Kubilây Han'ın Gelini, Arena Kraliçesi*

romanlarında da aynı üslup tarzı kullanılmıştır. *Atlı Han* romanından alınan şu bölüm bunu net bir şekilde gösterir:

> "Hindistan'da biber, kokulu ot, kilim, ipekli kumaş getiren Hintli bezirgânlar, Afrika'dan köle getiren Mısırlı çingeneler, Tanrı'nın yardımıyla gelmiş, geçmiş, olmuş, olacağı bildiklerini söyleyen arpakçılar birbirlerine girmişler, alıcıların gözlerini, arkasından da keselerindeki paracıkları kendilerine çekmek için çığlıklar atıyorlardı." (Kozanoğlu, 2003b: 9).

Bunlardan *Kaan Ağahan'ın Yüzüğü, Kaan Alangoya'nın Ölümü, Kaan Altın Saçlı Kız, Kaan Tibet Canavarı, Kaan Cengiz Han'ın Hazineleri* çizgi roman şeklinde yazılmıştır. Bu romanlarda belirgin bir şekilde yalın üslubun kullanıldığı dikkati çeker. Ancak romanlar çizgi roman karakteri taşıdığından yer yer yansımalara yer verildiği de olur. Mesela, *Kaan Tibet Canavarı* adlı romanında geçen "RRR! HRRR!" (Kozanoğlu, 1962c: 7-12) bir parsın güçlü bir insanın karşısındaki çırpınışlarını göstermek için kullanılan ifadedir. Bunun yanı sıra *Kaan Cengiz Han'ın Hazineleri* adlı romandaki şu ifadeler de, yazarın bu romanlarda yalın bir üslup kullandığını gösterir.

> "Ak atı payaza ve daha kırk aygırı hanın silahlarını, sağlığında kullandığı eşyaları taşıyarak cenazenin ardından gittiler."(Kozanoğlu, 1962d: 1).

Peyami Safa'nın *Atilâ* adlı romanı da yalın üslupla kaleme alınmıştır. Romanda yer yer tasvirlere yer verilmiş olduğu söylenebilir. Hatta düşünce üslubunun önem kazandığı bazı bölümler de vardır. Ancak, genel itibariyle yalın üslup kullanılmıştır.

> "Gündüzlerine sularına meşe ve Gürgen ağaçlarının gölgeleri düşen ve ince hareleriyle güneşin renklerini emen 'Tuna' nehri bazı geceler korkunçtur. Yıldırımlarla parlar, kendisine bakan insan gözlerini delerek nüfuz ettiği dimağlara kalın bir fosfordan çzgi çeker, sonra ovaların karanlık boşluklarına sarılarak gözden kaybolur." (Safa, 1931: 7).

Metinden de anlaşılacağı gibi, yukarıda sözü edilen tasvir unsurunun önem arz ettiği görülür. Buna "sanatkârane üslup" da diyebiliriz. Fakat romanda genellikle yalın üslubun kullanıldığı söylenebilir.

Nezihe Muhiddin'in *Bozkurt* adlı romanında da yalın üslup kullanılmıştır, düşünceler açık bir şekilde dile getirilmiştir.

> "Anam hasta sözünü duyunca.. Mehmedin yüzü evvea sap sarı kesildi, sonra kıp kırmızı oldu. Demek Torpilin de bir anası vardı. Hem de hasta bir anası!.. Mehmet, şimdi Torpile bütün yüreğile açıldı." (Muhiddin, 1934: 93).

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Dirliyor, Deli Kurt* ve *Ruh Adam* romanlarında yalın üslup kullanılmıştır. Metinler anlaşılır bir üsluba sahiptir. *Bozkurtların Ölümü* adlı romanından alınan şu parçada bunu açıkça görmek mümkündür.

> "Gece yarısına doğru Ötüken'de yaman bir fırtına çıktı. Rüzgâr korkunç çığlıklarla uğulduyordu, kar deli gibi yağıyordu. Ormandaki kurtların hep birden uluması işin korkunçluğunu arttırıyordu. Soğuk da artmıştı. Bora, tipi, fırtına, kar, soğuk, Ötüken'i yıllardır görülmemiş bir biçimde kasıp kavuruyordu." (Atsız, 2004b: 141).

Sevinç Çokum'un *Bizim Diyar* ve *Hilâl Görününce* adlı eserleri de "yakın üslupla" yazılmıştır.

> "Sözün gerisini getiremedi. Dönüp, odadan çıktı. Atla yola çıktığını pencereden gördü. Kalkıp sofaya fırladığında halasıyla karşılaştı. Sordu. Kadının rengi uçuktu." (Çokum, 2008a: 157).

Metinde, olaylar olduğu gibi anlatılmaya çalışılmış, seyahat etme sürecinin at üzerinde olduğu da belirtilmiştir. Bu durum, "nesnel tasvir üslubunun" kullanıldığının da açık göstergesidir.

Emine Işınsu'nun *Azap Toprakları, Tutsak* ve *Çiçekler Büyür* adlı romanlarında da bu üslup tarzının kullanıldığı görülür.

"Köyün yangınından bir yirmi gün sonra Binbaşı Sofidis tekrar geldi. Gezip, yanmış, yıkılmış evleri tek tek gördü. O dolaşırken çocuklar kaçışıyor, köşelere sinip gözlüyorlardı. Sofidis, Haritatos'un işinden memnun kalmamıştı, öfkesinden yanağı seğirmeye başladı, bir can kaybı bile yok! Mala gelen zarar ziyan, bir gün onarılır. Ama ne zaman tükenecek bu soy, ne zaman? Dişlerinin arasından konuştu:" (Işınsu, 2006b: 95).

Azap Toprakları romanından alınan bu parçada durum "Tanrısal anlatıcı" tarafından görülüp, yorum yapılmadan dile getirilmiştir. O kadar iyi gözlemlenen durumda roman figürünün dişlerinin arasından konuşması bile okuyucuya sunulmuştur. Bu da nesnel tasvir üslubunun en büyük yansımasıdır. Ancak bu üslup, yalın üslupla birlikte romanlarda kullanılmış, açık ve anlaşılır bir dille yazılmaya dikkat edilmiştir.

Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl Elma* adlı romanında "nesnel tasvir üslubunu" görmek mümkündür.

"Adam her saniye açılan havada keskin gözlerle gelen iki atlıyı süzüyordu. Marisa, hemen atından atladı:

- Salü! Diye bağırdı. Gaeta'daki Gretta'dan geliyoruz. Bize bir sıcak çorbanızla bir yumuşak yatağınız varsa…" (Yeşim, 2004: 102).

Açık ve anlaşılır bir üslubu kullanan Yeşim'in bu üslubu verilen metinde açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bunun yanında "nesnel tasvir üslubu"nu da kullandığı görülür.

Hilmi Duru'nun *Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu* adlı romanında hem tahlilci hem yalın hem de nesnel tasvir üslubunun birlikte kullanıldığını söyleyebiliriz. Özellikle romanın savaşları anlattığı bölümünde oldukça tahlilci olan yazar, olayları gerçekçi bir tarzda anlatmasıyla nesnel tasvir üslubunu kullanmıştır. Ancak romanın geneline hâkim olan üslup, yalın üsluptur.

Orkun Uçar'ın *Metal Fırtına 4 Turan* adlı romanında da yalın üslubun kullanıldığı dikkati çeker. Herkesin anlayabileceği bir lisan kullanan Orkun Uçar'ın kitabından alınan şu metin bunu açıkça gösterir:

> "Beşinci araba da planlanan noktaya ulaştığında saat yediye gelmek üzereydi. Sekiz kişi iki arabayla birlikte destek ve gözetleme ekibi olarak bekleyecek, geri kalansa doğrudan otele saldıracaktı." (Uçar, 2008: 110).

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan üslup türleri, romanlarda baskın olarak kullanılan üslup türleridir. Ancak bir metnin tamamen aynı üslupla yazılmış olmayacağı su götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı, romanlarda üslup türü olarak gösterdiklerimiz, incelenen romanların geneline nüfuz etmiş olan üslup türleridir.

SONUÇ

Her şeyden önce söylenmesi gereken ilk söz, Turancılık fikrinin yurt dışından gelen Türkler vasıtasıyla ülkemize girmiş olduğudur. Her ne kadar Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde milliyetçilik akımı kendini hissettirerek çeşitli eserler vücuda getirmiş olsa da, tam anlamıyla "Türk" kavramından bahsetmek güçtür. Ancak yurt dışından gelen Türklerin etkileri doğrultusunda Turancılık, yani Türkleri bir çatı altında birleştirme fikri vücut bulmuş, bu meyanda dergiler yayınlanmış, kitaplar basılmıştır. Bu dönem 1911'li yıllara tekabül eder. Ziya Gökalp'ın da "Turan" manzumesi bu yıllarda yayınlanmıştır.

Roman bilindiği gibi ilk önce çeviri vasıtasıyla Türk edebiyatına girmiş, daha sonra özgün eserler verilmeye başlanmıştır. 1908 tarihinde ilan edilen II. Meşrutiyet, Türk edebiyatı açısından büyük önem arz eder. Bu dönemde Türk kavramı, yani Türk milletinin kendine dönüşü başlamış, Türkçülük fikri de Turancılık lafzıyla ön plana çıkmıştır.

Batı'da birçok milliyetçilik kuramı vücut bulmuş olsa da, o kuramların vücut bulduğu devlet veya millet yapısı içinde doğru olabileceği düşünülürken, Türk milleti için bu kuramların doğru olmayabileceği söylenebilir. Çünkü Türk milleti Göktürk döneminde yazılan Orhun kitabelerinde yer alan "Türk milleti, titre ve kendine dön!" lafzından hareketle millî kimliğinin o tarihten beri farkındadır. Yani, insanlar milleti yarattı, ifadesi, buradan anlaşılacağı üzere Türk milleti için doğru değildir.

İncelenen romanlarda "Turan" kavramının hem coğrafi hem siyasi olmak üzere iki anlamı vardır. Coğrafi anlamında Tuna'dan Sarı Deniz'e kadar olan coğrafyayı içine alır. "Turan" kavramının bazen "Türkistan" kavramıyla eş anlamlı kullanılmış olmasına rağmen, gerçekte Türk ordusunun ulaştığı her nokta Turan'dır. Buradan hareketle Türk ordusunun hareket noktasına göre Turan coğrafyası genişler ya da daralır. Turan coğrafyasının başlangıç noktası ise Anadolu'dur. Çünkü Anadolu coğrafi konum itibariyle Orta Asya'ya açılan tek kapıdır denilebilir. Bunun yanı sıra, zamanla Azerbaycan da gelişip Turan coğrafyasının bir kalesi olacaktır.

Turancılık fikri düşünüldüğünde coğrafya bakımından aşağı yukarı bütün Türk coğrafyasının romanlarda kullanıldığı dikkati çeker. Hatta tarihsel anlamda, Türk coğrafyasının sınırları bile Türk romanı dâhilinde çizilmiştir. Romanlarda en fazla bahsedilen bölge, Kırım ve civarıdır.

Türkler, tarihin ilk dönemlerinde Orta Asya'da hayatını devam ettirirken, daha sonraki devirlerde Orta Asya'dan ayrılıp, Anadolu'ya gelmiş, Anadolu'da bir imparatorluk vücuda getirmiştir. Bundan dolayı Türkler, Osmanlı coğrafyasının birçok yerine dağılmış, Osmanlı devleti çökene kadar, bu coğrafyada hayatlarını devam ettirmişlerdir. Ancak Osmanlı çökünce, oldukça sıkıntı yaşayan bu coğrafyalardaki Türklerin bir kısmı, Anadolu'ya gelmiş, ancak burada da ciddi sıkıntılar çekmişlerdir.

Siyasi anlamda bütün Türkleri bir araya getirmek isteyen Turancılık fikrinin bunu yapabilmesi için esaret altındaki Türk halklarına lider olabilecek bir ülkeye ihtiyacı vardır. Buna bağlı olarak, Osmanlı Devleti Kafkas halkları ile bağını hiçbir zaman koparmamış, onlar sıkıntıya düştüklerinde hep yanlarında olmuştur. Özellikle Kırım Tatarları Osmanlı Devletinin yardımıyla kurtulmuş, sonra da kendi istekleriyle

Osmanlı Devleti'ne ilhak olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nden sonra liderlik görevini o dönemlerde tek bağımsız Türk devleti olan Türkiye devralmıştır. Türkiye dışındaki Türk dünyası her sıkıntısında Türkiye'den yardım istemiş olsa da, Türkiye o dönemlerde kendi sıkıntılarıyla uğraşmaktadır. Bunun için de Türkiye'nin ilk önce kendi sorunlarını çözmesi gerekir. Bu sorunlar için Türkiye dışındaki Türk dünyasının çözüm üretmesinin sebebi ise, Turan'ın kurulması için güçlü bir Türkiye'ye ihtiyaç olmasıdır.

Türkiye dışındaki Türk dünyası esareti altında bulundukları devletlerden çeşitli zulümler görmektedir. İlk olarak yaşadıkları devletin istediği gibi davranmayanların öldürüldüğü dikkati çeker. Bu, bazen soykırıma bile dönüşebilir. Ayrıca sürgün de zulüm yöntemleri arasındadır. Fakat sürgün insanî bir şekilde değil, ölüme zemin hazırlayacak bir şekilde gerçekleşmektedir. Rusya'nın politikası ile komünist düzen bahane edilerek toprakları ellerinden alınan Türk topluluklarına, toprak istemeleri durumunda Sibirya gösterilir.

Rusya'nın bu bölgede yaşayan Türklere verdiği sıkıntı iki nokta üzerinde toplanır. Bunlardan ilki dil, ikincisi dindir. Dil konusuna eğitimi de dâhil etmek gerekir. Türkler asimile edilmek istenmiş, bundan dolayı kimlikleri üzerinde oynanarak, ellerindeki kültürel birikime ve inandıkları dine hücum edilmiştir. Romanlarda dikkat çekilen husus bu iki unsurdur. Özellikle Kırım havalisinin yaşadıklarını anlatan Cengiz Dağcı, bütün romanlarında bunu dile getirmiştir. Romanlarda değinilen kimlik ve her Türk halkının kendini ayrı bir millet olarak görmesi de, ilginç bir konudur. Çünkü II. Dünya Savaşı yıllarında bu insanları bu defa Almanlar kullanmaya başlayarak onlardan Türkistan lejyonu kurmuşlar ve Rusya'ya karşı onları savaştırmışlardır. Günümüzde ciddi sıkıntılar yaşayan Doğu

Türkistan da romanların içinde kendine yer bulmuş, kurtarılması gereken Türk bölgesi adıyla ele alınmıştır.

Turancılık mevzuu Osmanlı Devletinin son dönemlerindeki, devleti bir arada tutma veya gayr-ı Türk unsurlara karşı Türk milletini koruma ihtiyacından doğmuştur. Romancılardan bazıları bugün de böyle bir ihtiyacın varlığına inandıkları için gelecekte vücut bulacak Turan imparatorluğunun romanlarını yazmışlardır. Hatta bunun için Kırgızistan'da yer alan bir oluşumdan da bahsedilmiştir

Türk tarihine gidilmeden önce romanlarda tarih üzerine çeşitli görüşlerin bulunduğunu da ifade etmek gerekir. Romanlarda Tarihin öznel bir ilim olduğuna dikkat çekilir. Çünkü tarihçi bir olayın bütün yönlerine nüfuz edemediği için yazdıkları uydurmadan ibaret kalacaktır. Diğer taraftan menfaat duygusuna bağlı olarak da gerçekler saklanabilir. Bunlara bağlı olarak, II. Abdülhamit konusunda hâlâ net bir karar verilebilmiş değildir. İnsan için sadece can ve mal önemli olduğundan, Türk milletinin tarihiyle övünmesi ona bir şey kazandırmayacaktır.

Turancılık fikri, Türk tarih tezi üzerine kuruludur. Buna göre İslamiyet'ten önceki Türk tarihine gidilmelidir. Romanlarda aşağı yukarı İslamiyet'ten önceki bütün Türk tarihi söz konusu edilmiş ve zaman olarak kullanılmıştır. Türk tarihini ilk olarak Amerika'ya giden Türklerle başlatan romancılar daha sonra İskitlerin tarih sahnesine çıkışlarını romanlarına dâhil etmişlerdir. İskitlerden sonra tarih sahnesine M.Ö. 1763 yılında çıkan Hunlar'ın ünlü hakanı Mete, bazen Oğuz Kağan olarak incelenen romanlara girer. Hunlar'dan sonra hükümetsiz kalan Türklerin bir bölümü "Ak Hunlar Devleti"ni, diğer kısım ise, Macaristan'a kadar uzanarak "Avrupa Hun Devleti"ni kurar. Avrupa Hun Devleti'nin ünlü hakanı Attila da Türk romanına çeşitli vesilelerle girer. I. ve II. Göktürk Devletini de anlatan romancılar, Göktürk

Kitabelerinden çeşitli alıntılar yaparak romanlarının kurgusunu geliştirirler. Bazen bu kitabelerden alınan bölümlerin başka durumları anlatmak için de kullanıldığı olur. Büyük Selçuklu Devleti'nin ünlü hakanı Alparslan ise, romanlarda sadece isim olarak geçer.

İslamiyet'ten sonraki Türk tarihinde Türk olarak kabul edilmeyen Moğolların, Türk romanında tam bir Türk olarak algılandığı görülür. Özellikle Cengiz Han'ın Turan imparatorluğu kurmak için planlar yapması ve savaşması oldukça ilginçtir. Burada Cengiz Han'ın Orta Asya'da güçlü bir devlet kurmak için, kendini kurulan Türk imparatorluklarının varisi saydığı bir gerçektir. Cengiz Han'dan sonra Moğollardan Hülagû da Türk romanına girer

Turancılık düşüncesinin ön plana çıktığı tarihler olan II. Meşrutiyet ve I. Dünya Savaşı yıllarının da romanlarda kullanıldığı dikkati çeker. Romanlara göre, Osmanlı yerine ya yeni bir devlet kurulmalı ya da Osmanlı Devleti'nin rejimi değişmelidir. Bu noktada romancılar "Yeni Turan"ın peşindedirler. Hatta Orta Asya coğrafyasına çeşitli idealist kişiler de gönderirler. Belki gittikleri, belki gitmedikleri bu coğrafyayı romanlarında okuyuculara tanıtarak bir sempati duyulmasını istedikleri büyük bir gerçektir. Aynı zamanda roman figürlerinin bu uğurda her şeyden vazgeçmeleri de, Makyavel'in ilk önce devleti görmesi gibi, okuyucuları idealizme götürmüş, hatta başka bir yazar, *Aydemir* romanının merkezî kişisi olan "Aydemir"i soyadı olarak almıştır.

Diğer önemli tarih, 1944 yılıdır. Bu tarihte Turancılık davası görülmüş, Turancılar çeşitli işkencelere maruz bırakılmışlardır. Bu düşünüldüğünde Demokrat Parti iktidarının ve İsmet İnönü döneminin neden romanlara konu olduğu anlaşılır. Hatta bu tarihlerde, Türk Ocağı'na giden roman figürünün istediklerinin ancak bir

albay (Alparslan Türkeş) tarafından gerçekleştirileceğini öğrenmesi de şaşılmayacak bir durumdur.

Türkiye tarihinin yanı sıra Kırım tarihi de romanlara konu olur. Bu romanlarda Osmanlı'dan ayrılmanın acısını çekip, tekrar eski günlere dönme arzusu içinde Osmanlı'nın yardımına koşan Tatarlar anlatılır. Kırım tarihi de Tatarların Türk olmasından dolayı Türk tarihi içerisinde yer almaktadır. Ayrıca, Türklerle çok fazla ilişki kuran ve Türkiye dışındaki Türk dünyasının kâbusu olan Rusya'nın yayılmacı tarihi de romanlarda kendine yer bulur.

Irk üzerinde yapılan ilmî çalışmalar Türk ırkının varlığını kanıtlar. Turancılık fikri de Türk ırkının üstünlüğü üzerine kurulu olduğundan doğal olarak ırk konusu incelenen romanlara girmiştir. Her şeyden önce Nuh'un soyundan gelen Türkler ülküleri uğruna bütün dünyayı fethetmişlerdir. Hunlar döneminde sakalsız olan Türklere, Uygurlar döneminde güvenilmemiştir. Her ne kadar Türk olmadıkları söylense de Moğolların Türk olduğu ve savaşçı yapıları da Türk romanına girmiştir. Hatta bu romanlara göre, Cengiz Han, büyük bir Turancıdır. Osmanlı döneminde Türk kimliği ortadan kaldırılıp yerine Osmanlı kimliğini getirilmek istense de bu başarılamamış ve her fırsatta insanlar Türk olduklarını dile getirmişlerdir. Osmanlı Devleti, kendi içerisinde Türk kimliğini ortadan kaldırmak istese de, Batı yine onu Türk olarak tanımıştır. Macarlar da Türk olarak gösterilmiş, hatta ilk Turan Cemiyetinin Macaristan'da kurulduğu ifade edilmiştir.

Tarihsel düzlemde Türkler bu minvalde Türk romanına girerken, Türk milletinin fiziksel ve karakteristik özellikleri de incelenen romanlarda dile getirilmiştir. Fiziksel olarak çok güzel, karakteristik olarak da kötü yönü olmayan Türk milletinin karşısına çeşitli milletler konularak onun farklı olduğu anlatılmaya

çalışılır. Tarihsel düzlem ve boyunduruk kavramı birlikte düşünüldüğünde karşımıza Çinliler ve Ruslar çıkarlar. Çinlilerin ve Rusların güvenilmez oldukları açık açık ifade edilir, Almanların da II. Dünya Savaşında Rusların yerine geçerek Türkleri kullanmaya çalışması, onların da "pezevenk" ifadesiyle anılmasına yol açar.

Türk milletinin doğuş zemininin kültür ve din olduğu düşünüldüğünde bilinen zamanlardan beri bu milletin sosyal hayatı romanlara girmiş ve üzerinde durulan noktalardan olmuştur. Anonim ürünlerimiz olan destan gibi türlere millî bilinç yönünden dikkat edildikten sonra, bozkır kültüründe yer alan hayvanlar üzerinde durulur. Bu anlamda yine bir kendine dönüş söz konusudur. Din bakımından eski Türklerin dinleri ve inanışlarına dikkat edildikten sonra diğer dinlerin Türkler arasına girişi ve bu dinlerin uygulamaları da romanlarda geçer. Ancak romanlarda, Türklerin din unsurunu çok fazla önemsemedikleri gibi bir sonuç da çıkarılabilir. Çünkü Cengiz Han'ın, dinler hakkında bilgi sahibi olup, Müslüman olduktan sonra, dinin gereklerini öğrenmeye vakti olmadığını söylemesi, bizi bu noktaya götürür. Tabii ki bütün romanlarda bu konunun böyle olmadığı da yadsınamaz bir gerçektir.

Turancılık ideolojik anlamda komünizm karşıtlığı olarak Türk romanında kullanılır. Bu noktada komünizmin Türk milleti içine zorla sokulduğunu ifade etmek gerekir. Tatar Türklerinin adını bile söyleyemediği komünizm, onların topraklarını ellerinden almak isteyen bir sistem olarak karşımıza çıkar. Türkiye'de ise, II. Dünya Savaşı yıllarında hükümetin Rusya'ya yaranmak istemesinden dolayı, Türkçülere yaptığı hareketin sonucu olarak komünizm düşmanlığı başlar. Bu dönemde Türkçüler, Turancılık suçlamasıyla hapse girmiş ve işkence görmüştür.

Bir fikrin uygulanabilir olması veya halka açılabilmesi için teşkilatlanması gerekir. Turancılık fikri de bu anlamda bir teşkilatlanma içerisine girer. Türkiye'deki Turancıların teşkilatlanma şekli ilk olarak partilerdir. Daha sonra ocaklar, dernekler yoluyla teşkilatlanmaya giderler. Irak Türkmenlerinde de teşkilatlanma dernek yoluyla gerçekleşirken, Bulgaristan'da yaşayan Türkler gazete vasıtasıyla teşkilatlanıp birlik olabilmişlerdir.

Turancılık fikrinin gelecek düşüncesinin temelinde Kızılelma fenomeni vardır. Kızılelma'yı bugüne kadar birçok kişi kullanmış olsa da, belirsiz bir kavram olduğunu açıkça ifade etmek gerekir. Turancılık fikri de bu noktada belirsizliğe bağlı olarak "Kızılelma" sembolünü kendine şiar edinir. Turancılık bir süreç zarfında oluştuğundan bir bütün olarak algılandığı takdirde esaretten kurtulmak isteyen Türklerin bu istekleri "Kızılelma" olarak algılanabilir. Aynı zamanda Turancılık uğruna çekilen sıkıntıları da "Kızılelma" sembolünün bir bölümü olarak görebiliriz.

Şekil yönünden klasik romanlar kullanıldığı bu romanlarda, romantizme kayılır. Romanlarda bolca kullanılan Eski Türkçe söz varlığının yanı sıra Türk lehçelerinden ve Rusça'dan da kelimelerin geçtiği olur.

İdealist insan tipi doğrultusunda romanlarda kişi oluşturma yoluna gidilmiştir, nasıl ki komünist ideolojinin olumlu kahramanı, komünizmi kurmak ve yaymak için çalışıyorsa, Turancı fikrin idealist kişisi de Turan uğrunda çalışır ve her şeyden vazgeçip, bu yola baş koyar. Bazen tarihten alınan kişilerin de, Turancı ideoloji doğrultusunda kullanıldığı olur. Turan için çalışan roman figürleri, bazen de ülkelerini boyunduruktan kurtarmak için çalışırlar.

KAYNAKÇA

Adabağ, N., (2003), "Ziya Gökalp'in Türk Diline ilişkin Görüşleri", **İsmail Bey Gaspıralı ve Ziya Gökalp Sempozyumları",** H. Dündar Karaca (Yayına Hazırlayan), Ankara, Türksoy Yayınları, s.231-241.

Adıvar, H. E., **Yeni Turan**, (Beşinci Baskı) İstanbul, Özgür Yayınları.[328]

Ahmad, A., (1995), **Teoride Sınıf, Ulus, Edebiyat,** (Çev. Ahmet Fethi), İstanbul, Alan Yayıncılık.

Akçura, Y., (2008), **Türkçülüğün Tarihi,** İstanbul, Kaynak Yayınları.

Akçura, Y., (2008), **Üç Tarz-ı Siyaset,** Ankara, Lotus Yayınları.

Alperen, M., (2007), **Cengiz Han**, İstanbul, Karakutu Yayınları.[329]

Anadol, C., **Tarihe Hükmeden Millet Türkler**, İstanbul, Kamer Yayınları.

Anderson, B., (2007), **Hayali Cemaatler**, İskender Savaşır (çev.), İstanbul, Metis Yayınları.

Eraydın Argunşah, H. (1990), **Türk Edebiyatında Tarihi Roman,** Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Arsal, S. M., (1972), **Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları,** İstanbul, Ötüken Yayınları.

Arslan, N. (2002), "Eylül ya da Bir Aşkın Analizi", **Hece,** S.65-66-67, s. 560-571.

[328] Bu kitabın 1. basımı 1912 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Atlas Kitabevinde yayınlanan ve 5. basım olan nüshasında basım tarihi verilmemiştir.

[329] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır..

Artun, E., (2006), **Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı**, İstanbul, Kitabevi Yayınları.

Aslan, E., (2003), "Ziya Gökalp'in Türk Halk Bilimi Konusunda Görüş ve Düşünceleri", **İsmail Bey Gaspıralı ve Ziya Gökalp Sempozyumları",** H. Dündar Karaca (Yayına Hazırlayan), Ankara, Türksoy Yayınları, s. 218-230.

Atabay, M., (2005), **II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Milliyetçilik Akımları**, İstanbul, Kaynak Yayınları.

Atsız, H. N., (1997), **Makaleler III**, İstanbul, İrfan Yayıncılık.

Atsız, H. N., (1998), **Bozkurtlar Diriliyor**, İstanbul, İrfan Yayınevi.[330]

Atsız, H. N., (2004), **Bozkurtların Ölümü**, İstanbul, İrfan Yayınevi.[331]

Atsız, H. N., (2004a), **Ruh Adam**, İstanbul, İrfan Yayınevi.[332]

Atsız, H. N., (2005), **Deli Kurt**, İstanbul, İrfan Yayınevi.[333]

Aydemir, Ş. S., (2008), **Suyu Arayan Adam**, İstanbul, Remzi Kitabevi.[334]

Barthold, W., (1997), "Türkistan", **İslâm Ansiklopedisi,** C.12/2, s.140-142, Eskişehir, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Bayat, F., (2003), **Türk Dili Tarihi**,Çorum, KaraM Yayınları.

Bayat, F., (2007), **Türk Mitolojik Sistemi**, İstanbul, Ötüken Yayınları.

[330] Bu kitabın 1.basımı 1949 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız basımı, İrfan Yayınlarında 1998 yılında yayınlanan 2. basımıdır.

[331] Bu kitabın 1. basımı 1946 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız basımı, İrfan Yayınlarında 2004 yılında yayınlanan yayınevinin 4. basımıdır.

[332] Bu kitabın ilk basımı 1973 yılında yapılmıştır. Ancak bizim kullandığımız İrfan Yayınlarında 2004 yılında yapılan 3. basımıdır.

[333] Bu kitabın ilk basımı 1958 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız İrfan Yayınlarında 2005 yılında yayınlanan 5. basımıdır.

[334] Bu kitabın 1. basımı 1961 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Remzi Kitabevi'nde yayınlanan yayınevinin yazmış olduğu 20. basımıdır.

Bayat, F., (2009), **Türk Şamanlığı**, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Beydilli, K., (2007), "Osmanlılar", **Türk Diyanet Vakfı İslâm Aniklopedisi,** C.33, s.487-502. İstanbul, Türk Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

Bottomore, T., (2005), **Marksist Düşünce Sözlüğü**, Mete Tunçay (çev.), İstanbul, İletişim Yayınları.

Bozdoğan, A., (2008), **Romanda Türkiye Dışındaki Türk Dünyası**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Bulaç, A., (1998), **Modern Ulus Devlet**, İstanbul, İZ Yayınları.

Buran, A., Aklaya, E., (2001,2007), **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Calhaoun, C., (2007), **Milliyetçilik**, Bilgen Sütçüoğlu (çev.), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Celkan, H., Y., (2003), "Sosyolog Ziya Gökalp", **İsmail Bey Gaspıralı ve Ziya Gökalp Sempozyumları",** H. Dündar Karaca (Yayına Hazırlayan), Ankara, Türksoy Yayınları, s. 256-263.

Cüceloğlu, D., (2004), **İnsan ve Davranışı**, 13. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Çapa, M., (1993), "Yusuf Akçura'nın Rusya Seyahati ve Türk Esirleri", **Türk Kültürü,** S. 366, s. 608-622.

Çeribaş, M., (2004), **Kadirli ve Çevre Folklorunda Eski Türk İnançlarının İzleri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Çetin, N., (2002), "Tanzimat Döneminde Türk Romanı"**, Hece,** S. 65-66-67, s. 21-33.

Çetin, N., (2005, 2008), **Roman Çözümleme Yöntemi**, Ankara, Öncü Kitap Yayınları.

Çetişli, İ., (2004), **Metin Tahlillerine Giriş II**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Çetişli, İ., Çetin, N., Doğan, A., Gür, A., Demir, Ş., Karataş, C., (2007), **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Çılgın, A. S., (2003), **Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı,** İstanbul, Dergâh Yayınları.

Çoban, A., (2004), **Edebiyatta Üslûp Üzerine,** Ankara, Akçağ Yayınları.

Çokum, S., (2008a), **Bizim Diyar**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[335]

Çokum, S., (2008b), **Hilal Görününce**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[336]

Dağcı, C., (2005a), **Genç Temuçin**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[337]

Dağcı, C., (2005b), **Ölüm ve Korku Günleri**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[338]

Dağcı, C., (2006), **Dönüş**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[339]

Dağcı, C., (2007a), **O Topraklar Bizimdi**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[340]

[335] Bu kitabın 1. basımı 1969 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Ötüken Yayınlarında 2005 yılında yayınlanan yayınevinin 2. basımıdır.

[336] Bu kitabın 1. basımı 1984 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Ötüken Yayınlarında 2008 yılında yayınlanan yayınevinin 9. basımıdır.

[337] Bu kitabın 1. basımı 1978 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Ötüken Yayınlarında 2006 yılında yayınlanan yayınevinin 7. basımıdır.

[338] Bu eserin 1. basımı 1962 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız 2005 yılında Ötüken Yayınlarının yayınladığı 4. basımıdır.

[339] Bu eserin 1. basımı 1968 yılında Valık Yayınlarında yayınlanmıştır. Ancak bizim kullandığımız 4. basım olarak 2006 yılında Ötüken Yayınlarında yayınlanan basımıdır.

[340] Bu eserin 1. basımı 1966 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Ötüken Yayınlarında yayınlanan 7. basımıdır.

Dağcı, C., (2007b), **Korkunç Yıllar**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[341]

Dağcı, C., (2007c), **Onlar da İnsandı**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[342]

Dağcı, C., (2008), **Yurdunu Kaybeden Adam**, İstanbul, Ötüken Yayınları.[343]

Darendelioğlu, İ., (1976), **Türkiye'de Komünist Hareketleri,** İstanbul, Toker Yayınları.

Dayı, H., (2008), **Türkler ve "Öteki"leştirdiklerimiz,** İstanbul, Timaş Yayınları.

Devlet, N., (1991), "Dünde ve Bugünde İsmail Bey Gaspıralı", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 285-289.

Dikici, M., (2005), **İdeal-İdeoloji ve Milli Ülkü,** Ankara, Akçağ Yayınları.

Doğan, A., (1989), **Aka Gündüz,** Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Duman, E., (2000), "Emine Işınsu'nun Romanları", **Türk Yurdu,** S. 153-154, s. 290-292.

Duru, H., (2007), **Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu**, İstanbul, Karakutu Yayınları.[344]

Eagleton, T., (2005), **İdeoloji**, Muttalip Özcan (çev.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Elçin, Ş., (1991), "İsmail Gaspıralı, Eğitim ve Öğretim Problemleri", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 275-279.

Ercilasun, A. B., (1997), **Türk Dünyası İncelemeleri**, Ankara, Akçağ Yayınları.

[341] Bu eserin ilk basımı 1956 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız 2007 yılında Ötüken Yayınlarının yayınladığı 12. basımıdır.

[342] Bu eserin ilk basımı 1958 yılında yapılmıştır. Ancak bizim kullandığımız Ötüken Yayınlarının 2007 yılında yayınladığı 9. basımıdır.

[343] Bu eserin 1. basımı 1957 yılında yayınlanmıştır. Ancak bizim kullandığımız 2008 yılında Ötüken Yayınlarının yayınladığı 11. basımıdır.

[344] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

Ercilasun, A.B., (1991), "İsmail Gaspıralı'nın Fikirleri", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 329-336.

Ergin, M., (1988), **Orhun Abideleri**, 12. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Erişirgil, M., E., (1984), **Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp,** İstanbul, Remzi Kitabevi.

Erkan, R., (2003), "Türkiye'de Sosyolojinin Kurucusu Olarak Ziya Gökalp", **İsmail Bey Gaspıralı ve Ziya Gökalp Sempozyumları",** H. Dündar Karaca (Yayına Hazırlayan), Ankara, Türksoy Yayınları, s. 251-255.

Ersoy, M. A., (2006), **Safahat**, İstanbul, Akvaryum Yayınevi.

Georgeon, F., (2005), **Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura 1876-1935,** İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Göçgün, Ö., (1992), **Hususi Mektuplarına Göre: Ziya Gökalp'ın Hayat Görüşü,** Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Gökalp, Z., (2004), **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, MEB Yayınları

Gökalp, Z., (2007), **Türk Medeniyet Tarihi,** Ankara, Elips Yayınları.

Gökalp Alpaslan, G.,(2002), **XIX. Yüzyıl Yazılı Kültür Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri,** Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gökyay, O. Ş., (1997), **Kim Etti Sana Bu Kârı Teklif**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Gökyay, O. Ş., (2000), **Dedem Korkudun Kitabı**, İstanbul, MEB Yayınları.

Gülensoy, T., (1991), "İsmail Gaspıralı ve Anadolu Türklüğü", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 321-324.

Gültepe, N., (2005), "Turancılığın Tarihi ve Sosoyolojik Gerçeği", **Turan Fikir Düşünce ve Siyaset Dergisi,** S.1., s.10-41.

Gültepe, N., (2007), **Kızıl Elmanın İzinde**, İstanbul, Milenyum Yayınları.

Günay, U., (1999), **Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Günay, Ü., Güngör, H., (2007), **Türklerin Dinî Tarihi**, İstanbul, Rağbet Yayınları.

Gündüz, Ş.,(Editör), (2007), **Yaşayan Dünya Dinleri**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Güngör, E., (2006), **Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik,** İstanbul, Ötüken Yayınları.

Güzel, A., (1991), "Kırım Türklerinin Esâret Türküleri", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 360-377.

Güzel, A., Torun, A., (2003), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Hacıeminoğlu, N., (1972), **Türkçenin Karanlık Günleri**, İstanbul, Polat Ofset.

Hacıeminoğlu, N., (2004), **Edebiyat Tahlilleri** , İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Hazbiyeviç, S., (1991), "İsmail (Bey) Gaspıralı, Pantürkizm ve Polonya İle Münasebeti", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 316-318.

Hobsbawn, E. J., (2006), **Milletler ve Milliyetçilik**, Osman Akınbay (çev.), 3. Basım, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Hotinli, R., A., ., (1997), "Bulgarlar", **İslam Ansiklopedisi,** C. 2, s. 801-803, Eskişehir, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Işınsu, E., (2006a), **Tutsak**, Ankara, Elips Yayınları.[345]

Işınsu, E., (2006b), **Azap Toprakları**, Ankara, Elips Yayınları.[346]

[345] Bu kitabın 1. basımı 1973 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Elips Yayınlarının 2006 yılında yayınladığı ve yayınevinin 2. basımıdır.

[346] Bu kitabın 1. basımı 1970 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Elips Yayınlarının 2006 yılında yayınladığı ve yayınevinin 4. basımıdır.

Işınsu, E., (2007), **Çiçekler Büyür** , Ankara, Elips Yayınları.[347]

İlhan, M., M., (2003), "Ziya Gökalp'in Tarih Metoduna Yaklaşımı", **İsmail Bey Gaspıralı ve Ziya Gökalp Sempozyumları",** H. Dündar Karaca (Yayına Hazırlayan), Ankara, Türksoy Yayınları, s. 242-250.

İnalcık, H., (1997), "Rumeli", **İslam Ansiklopedisi,** C. 9, s. 766-773, Eskişehir, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

İnan, A., (1987), **Makaleler ve İncelemeler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi

İngiliz Gizli Servisi M15, (2005), **Turanlılar ve Pan-Turanizm**, Gonca Bayraktar Durgun, Şenol Durgun (çev.), 3. Baskı, Ankara, Alter Yayınları.

Kaçmazoğlu, H. B., (1988), **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları,** İstanbul, Birey Yayıncılık.

Kafalı, M., (1991), "İsmail Gaspıralı'nın Yayımcılığı ve Gazeteciliği", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 302-307.

Kafalı, S., (1991), "İsmail Beğ Gaspıralı'nın Fikir Dünyası ve Batı Türklüğü", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 290-301.

Kafesoğlu, İ., (1994), **Türk Millî Kültürü**, 11. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Kaleli Zade, (1932), **Oğuz Han**, İstanbul, Kanaat Kütüphanesi.[348]

Kallimci, H., (AKD), **Avda Kazanılan Dost**, İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları.[349]

Kallimci, H., (BA), **Barışçı Alp**, İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları.[350]

Kallimci, H., (GBA), **Gök Bayrak Aşkına**, İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları.[351]

[347] Bu kitabın 1. basımı 1978 yılındadır. Ancak çalışmamızda Elips Yayınlarının 2007 yılında yayınladığı ve yayınevinin 3. baskısı kullanılmıştır.

[348] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[349] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır. Ancak eserde basım tarihi verilmemiştir.

[350] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır. Ancak eserde basım tarihi verilmemiştir.

Kallimci, H., (GVS), **Gençlikte Verilen Söz**, İstanbul, Bilgeoğuz Çocuk Yayınları.[352]

Kaplan, M., (1985), **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Kaplan, M., (1990), **Cumhuriyet Devri Türk Şiiri,** Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaplan, M., (2002), **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1**, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Kaplan, R., (1990a), "Türk Romanı ve Dış Türkler: Gönül Hanım", **Milli Kültür**, S.71, s. 50-51.

Kaplan, R., (1990b), "Türk Romanı ve Dış Türkler: O Topraklar Bizimdi", **Milli Kültür**, S.73, s. 64-66.

Kaplan, R., (1990c), "Türk Romanı ve Dış Türkler: Azap Toprakları", **Milli Kültür**, S.74, s. 58-59.

Kaplan, R., (1990d), "Türk Romanı ve Dış Türkler: Çiçekler Büyür", **Milli Kültür**, S.75, s. 60-61.

Kaplan, R., (1997), **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Karasar, H. A.; Kuşkumbayev, S.K. (2009), **Türkistan Bütünleşmesi**, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Karatay, O., (2003), **İran ile Turan**, Ankara, KaraM Yayınları.

Kaya, M., (2004), **Türk Romanında Destan Etkisi**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

[351] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır. Ancak eserde basım tarihi verilmemiştir.

[352] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır. Ancak eserde basım tarihi verilmemiştir.

Kocakaplan, İ., (2001), **Ziya Gökalp,** İstanbul, Timaş Yayınları.

Kozanoğlu, A. Z., (1962a), **Kaan Alangoya'nın Ölümü**, İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası.[353]

Kozanoğlu, A. Z., (1962b), **Kaan Altın Saçlı Kız**, İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası.[354]

Kozanoğlu, A. Z., (1962c), **Kaan Tibet Canavarı**, İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası.[355]

Kozanoğlu, A. Z., (1962d), **Kaan Cengiz Han'ın Hazineleri**, İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası.[356]

Kozanoğlu, A. Z., (1963), **Kaan Ağahan'ın Yüzüğü**, İstanbul, Tan Gazetesi ve Matbaası.[357]

Kozanoğlu, A. Z., (1964), **Arena Kraliçesi** , İstanbul, Atlas Kitabevi.[358]

Kozanoğlu, A. Z., (1966), **Kubilay Hân'ın Gelini**, İstanbul, Atlas Kitabevi.[359]

Kozanoğlu, A. Z., (2003a), **Gültekin**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.[360]

Kozanoğlu, A. Z., (2003b), **Atlı Han**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.[361]

[353] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[354] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[355] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[356] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[357] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[358] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[359] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[360] Bu kitabın 1. basımı 1928 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız, Bilge Kültür Sanat Yayınlarında 2003 yılında yayınlanan basımıdır.

[361] Bu kitabın 1. basımı 1924 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Bilge Kültür Sanat Yayınlarında 2003 yayınlanan basımıdır.

Kozanoğlu, A. Z., (2004), **Kızıl Tuğ**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.[362]

Kozanoğlu, A. Z., (2008), **Kolsuz Kahraman**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.[363]

Kurat, A., H., (1997a), "Bulgar", **İslam Ansiklopedisi,** C. 2, s. 781-796, Eskişehir, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kurat, A., H., (1997b), "Bulgaristan", **İslam Ansiklopedisi,** C. 2, s. 796-801, Eskişehir, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Kurnaz, C., Çeltik, H., (2000), **Osmanlı Dönemi Kırım Edebiyatı,** Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Landau, J. M., (1999), **Pantürkizm**, Mesut Akın (çev.), İstanbul, Sarmal Yayınları.

Lukacs, G. (1979), **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**, Cevat Çapan (çev.), İstanbul, Payel Yayınları.

Mete, Ö. L., (2007), **Milliyetçilik Milliyetsizlik,** İstanbul, Timaş Yayınları.

Mınorsky, V., (1997), "Tûrân", **İslâm Ansiklopedisi,** C.12/2, s.107-113, Eskişehir, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Moran, B., (2004), **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Moran, B., (2004), **Edebiyat Üzerine**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Muhiddin, N., (1934), **Bozkurt,** Muallim Fuat (Neşreden), İstanbul, Anadolu Türk Kitaphanesi.[364]

[362] Bu kitabın 1. basımı 1923 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Bilge Kültür Sanat Yayınlarında 2004 yılında yayınlanan basımıdır.

[363] Bu kitabın 1. basımı 1930 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Bilge Kültür Sanat Yayınlarında 2008 yayınlanan basımıdır.

[364] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

Müftüoğlu, A. H., (2007), **Gönül Hanım**, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.[365]

Nur, R., (1972), **Türk Tarihi**, İstanbul, Kutluğ Yayınları.

Oğuz, Ö., Ekici, M., Açа, M., Arslan, M., Düzgün, M., Akpınar, R. B., Eker, G. Ö., Ercan, A.M., Özkan, T. S., (2006), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara, Grafiker Yayınları.

Onaran, M. Ş., (2002), "Kuvayi Milliye Destanı", **100. doğum yıldönümünde Nâzım Hikmet,** (Ed.) Alpay Kabacalı, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Osmanağaoğlu, C., (2008), **Ziya Gökalp'te Türkçülük Akımı,** İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Ögel, B., (1998), **Türk Mitolojisi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ögel, B., (2001), **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, İstanbul, T.D.A.V. Yayınları.

Ölçer, D., (2006), **Popüler Kültürel İmgeler Açısından, "Tarkan" Çizgi Romanı Üzerinde Bir İnceleme**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Önal, M. (1999), **En Uzun Asrın Hikâyesi,** Ankara, Akçağ Yayınları.

Önen, N., (2005), **İki Turan,** İstanbul, İletişim Yayınları.

Özdemir, C., (2007), **Atsız Bey**, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Özdeş, O., (1964), **Oğuz Han Büyük Türk Romanı**, İstanbul, Türkiye Yayınevi.[366]

Özdoğan, G. G., (2006), **Turandan Bozkurta**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Özkırımlı, U., (2008), **Milliyetçilik Kuramları**, Ankara, Doğu Batı Yayınları.

[365] Bu kitabın 1. basımı tefrika olarak 1920 yılında olmuş, kitap olarak ise, 1971 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız 2007 yılında Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları tarafından 2007 yılında yayınevinin 1. basım olarak yayınladığı basımıdır.

[366] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

Parlatır, İ, Gözaydın, N, Zülfikar, H., Aksu, T., Türkmen, S., Yılmaz, Y. (1998), **Türkçe Sözlük,** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Safa, P., (1931), **Atilâ**, İstanbul, Resimli Ay Matbaası.[367]

Saray, M., (1991), "Gaspıralı'nın Türk Dünyasında Verdiği Dil ve Kültür Birliği Mücadelesi", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 308-315.

Sepetçioğlu, M. N., (2000), **Yaratılış ve Türeyiş**, 7. Baskı, İstanbul, İrfan Yayınları.[368]

Smith, P., (2001), **Kültürel Kuram**, Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu (çev.), İstanbul, Babil Yayınları.

Soğukömeroğulları, M., (2006), **Reşat Enis Aygen'in Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik**, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Soleçki, S. R., (1993), "İdeology", **Encyclopedia of Comtemporary Literary Theory**, (Ed.) İrena Makaryk, Canada.

Stevick, P., (2004), **Roman Teorisi**, Sevim Kantarcıoğlu (çev.), Ankara, Akçağ Yayınları.

Suçkov, B., (1982), **Gerçekçiliğin Tarihi**, Aziz Çalışlar (çev.), İstanbul, Adam Yayınları.

Şener, C., (1997), **Türklerin İslamlıktan Önceki Dini Şamanizm,** İstanbul, Ad Yayıncılık.

Şükrü, K., (1932), **Bozkurt**, İstanbul, Kanaat Kütüphanesi.[369]

[367] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

[368] Bu kitabın 1. basımı 1965 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız İrfan Yayınlarında 2000 yılında yayınlanan yayınevinin 7. basımıdır.

[369] Bu eserin çalışmamızda 1. basımı kullanılmıştır.

Tan, M. T., (2003), **Cengiz Han**, İstanbul, Oğlak Yayınları.[370]

Taneri, A., (1983), **Türk Kavramının Gelişmesi,** Ankara, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Taneri, A., (1997), **Türk Devlet Geleneği,** İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Taşkın, Y., (2008), "Anti-Komünizm ve Türk Milliyetçiliği: Endişe ve Pragmatizm", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce 4 Milliyetçilik,** C.4., s.618-634, İstanbul, İletişim Yayınları.

Tek, M. F., (2002), **Aydemir**, İstanbul, Kaknüs Yayınları.[371]

Tekin, M., (2002), **Roman Sanatı**, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Timurtaş, F. K., (1980), **Türkçemiz ve Uydurmacılık**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Timurtaş, F.K., (1999), **Tarih İçinde Türk Edebiyatı**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Tunalı, İ., (2003), **Marksist Estetik**, İstanbul, Kaynak Yayınları.

Tural, S. K., (1991), "Gaspıralı İsmail Bey'in Osmanlı Türkiyesine Tesirleri", **Türk Kültürü,** S. 337-338, s. 339-346.

Turan, O., (2006), **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Uçar, F., (2008), **Üç Tarz-ı Siyaset Türkçülüğün Manifestosu,** Ankara, Fark Yayınları.

Uçar, O., (2008), **Metal Fırtına 4 Turan**, 3. Baskı, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.[372]

[370] Bu kitabın 1. basımı 1962 yılında yapılmıştır. Ancak bizim kullandığımız basımı Oğlak Yayınlarının 2003 yılında yayınevinin yayınladığı 1. basımıdır.

[371] Bu kitabın 1. basımı 1918 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Kaknüs Yayınlarında 2002 yılında yayınlanan yayınevinin 1. basımıdır.

Ülken, H., Z., (2006), **Ziya Gökalp,** İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ülken, H., Z., (2008), **Millet ve Tarih Şuuru,** İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Vakkasoğlu, A., V., (1980), **Tarih Aynasında Ziya Gökalp,** İstanbul, Yeni Asya Yayınevi.

Williams, R., (1990), **Marksizm ve Edebiyat**, Esen Tarım (çev.), İstanbul, Adam Yayınları.

Yalçın-Çelik, S. D., (2005), **Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları**, Ankara, Akçağ Yayınları.

Yeniçeri, Ö., (2005), **Küreselleşme Karşısında Milliyetçilik ve Kimlik**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Yeşim, R. Ş., (2004), **Kızıl Elma**, Ankara, Elips Yayınları.[373]

Yıldırım, D., (1998), **Türk Bitiği**, Ankara, Akçağ Yayınları.

[372] Bu kitabın 1. basımı 2008 Şubat ayında yapılmıştır. Ancak bizim kullandığımız 2008 yılının Mart ayında yapılan 3. basımıdır.

[373] Bu kitabın 1. basımı 1971 yılındadır. Ancak bizim kullandığımız Elips Yayınlarında 2004 yılında yayınlanan Elips Yayınlarının 1. basımıdır.

DİZİN

Abdülkadir İnan, 65, 69
Abdülkerim Paşa, 165
Abdürraşit İbrahim, 53
Abhazya, 271, 366
Acemler, 13
Adalar Denizi, 13
Adımlar, 67
Adıvar, 140, 145, 163, 171, 176, 202, 240, 259, 292, 301, 312, 334, 337, 338, 347, 370, 406
Adnan Menderes, 148
Adriyatik Denizi, 9
Adsız, 71, 237
Afganistan, 8, 11, 300
Afrika, 133
Ağahan'ın Yüzüğü, 324, 333, 415
Ağrı Dağı, 13
Ahmed Cevdet Paşa, 55
Ahmet Ağaoğlu, 53
Ahmet Vefik Paşa, 55
Ak Hunlar, 135
Ak Kum, 13
Akat, 134
Akdeniz, 11, 13, 134, 291
Akkale, 347
Akmescit, 196, 197, 355, 356, 357, 363, 384
Aksu, 13, 360, 365
Ala Göl, 13
Aladağ, 13, 330, 361
Alangoya'nın Ölümü, 139, 325, 333, 341, 349, 415
Albıs, 254, 346
Ali Hüseyinzade, 53
Ali Suavi, 56
Almanya, 37, 38, 55, 66, 135, 146, 147, 198, 242, 354
Alp Er Tonga, 138, 156, 280, 281, 322, 365
Alparslan Türkeş, 74, 75, 403
Altan Deliorman, 71, 73
Altay, 6, 13, 34, 76, 164, 212, 217, 220, 230, 234, 247, 358, 360, 361
Altın Saçlı Kız, 173, 325, 333, 341, 349, 415
Altınışık, 70
Amerika, 27, 89, 133, 134, 190, 191, 238, 267, 268, 270, 274, 324
Amu Suyu, 13
Amu-derya, 7
Anadolu, 8, 10, 12, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 60, 62, 63, 86, 87, 88, 98, 109, 110, 134, 236, 238, 242, 243, 320, 329, 347, 350, 353, 362, 363, 365, 399, 416
Anadolu Türkmenistan, 12
Anadoluculuk, 41, 42, 43, 45
Anderson, 27, 28, 29, 406
Aral Gölü, 13
Aras Irmağı, 13
Arena Kraliçesi, 319, 331, 341, 350, 415
Arthur Lumley Davids, 55
Asi, 11, 216
Aşkabat, 269
at, 40, 158, 174, 209, 216, 219, 230, 234, 235, 236, 240, 247, 250, 251, 280, 302, 312, 349, 377, 378
Atatürk, 38, 39, 40, 41, 47, 49, 64
Atila, 134, 135, 136, 138, 280, 282, 283, 318, 331, 342
Atilâ, 320, 331, 342, 343, 351, 418
Atilla, 135, 167
Atlı Han, 209, 288, 318, 331, 340, 349, 415
Atsız, 63, 65, 66, 67, 68, 71, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 131, 132, 134, 138, 139, 140, 145, 150, 154, 155, 166, 169, 170, 173, 174, 176, 179, 182, 198, 207, 208, 219, 223, 227, 234, 235, 236, 238, 243, 246, 248, 252, 255, 258, 259, 262, 264, 267, 283, 284, 289, 290, 297, 298, 299, 301, 306, 321, 331, 333, 335, 367, 369, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 407, 417
Atsız Mecmua, 63
Attila, 155, 209, 226, 282
Attilâ, 140, 340
Avda Kazanılan Dost, 289, 323, 346, 365, 413
Avrupa, 33, 34, 37, 60, 118, 124, 133, 134, 135, 155, 188, 242, 268, 280, 291, 318, 320, 324, 331, 351
Avusturya, 165
Aydemir, 84, 85, 87, 88, 133, 134, 137, 141, 142, 144, 153, 154, 159, 160, 163, 175, 205, 215, 217, 218, 222, 259, 293, 294, 295, 296, 297, 312, 329, 334, 335, 338, 344, 347, 358, 359, 368, 402, 407, 419
Aydınlanma Çağı, 27
Aydınlar Ocağı, 70, 74
Ayzıt, 217, 253, 254
Azak Denizi, 13, 357
Azap Toprakları, 304, 316, 334, 363, 412
Azer, 195
Azerbaycan, 11, 12, 53, 54, 63, 69, 144, 190, 267, 268, 269, 270, 272, 347, 359, 366
Azerbaycan Yurt Bilgisi, 63
Azra Erhat, 43
Aztek, 134
Bahçesaray, 50, 150, 353, 363
Balkan Savaşları, 304
Balkanlar, 13, 135, 151, 353
Balkar, 271, 366

Balkaş Gölü, 13
Baltık, 12, 151
Barbaros, 139
Basklar, 134
Başkırdistan, 8, 12, 88, 374
Başkırt, 195, 239, 373
Batak Kum, 13
Batı, 11, 29, 31, 33, 44, 55, 58, 63, 69, 110, 138, 169, 212, 230, 241, 242, 269, 282, 304, 316, 322, 354, 363, 369, 371, 398, 417
Baykal Gölü, 13
Bedîî Ziya Egemen, 47
Belücistan, 4
Benedict Anderson, 27
Besim Atalay, 65
Bin Dağ, 13
Birlik, 64, 72, 240, 273, 274
Bişkek, 269
Bizim Diyar, 304, 314, 334, 345, 361, 409
Bolşevik, 39, 54, 59
Bosna-Hersek, 141, 165
Boyla Baga Tarkan, 136
Bozkurt, 65, 66, 71, 72, 169, 229, 232, 283, 318, 330, 343, 351, 352, 416, 418
Bozkurtlar Diriliyor, 289, 321, 331, 352, 407
Bozkurtların Ölümü, 283, 289, 321, 331, 352, 407
Budapeşte, 165
Budizm, 262, 263
Buhara, 12
Bulgaristan, 115, 117, 123, 198, 203, 316
Bulgarlar, 12, 118, 123, 210
Bulgarya, 12
Bulgarya'daki 1.300.000 Türk, 67
Bunsen, 8
Bursalı Tahir Bey, 56
Büyük Tehlike, 67
Büyük Türkia, 210
Büyük Türkistan, 5
Büyük Ülkü Gazetesi Doğu, 66
Cafer Seydahmet Kırımer, 65, 69
Castren, 8
Cengiz, 5, 89, 92, 139, 156, 160, 162, 167, 169, 171, 178, 187, 188, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 228, 232, 233, 234, 241, 250, 257, 280, 285, 286, 287, 288, 300, 301, 307, 312, 318, 321, 322, 323, 325, 327, 332, 333, 336, 342, 344, 346, 349, 359, 360, 365, 369, 372, 400, 402, 404, 406, 415, 419
Cengiz Han, 89, 139, 162, 210, 212, 228, 232, 242, 250, 257, 287, 288, 321, 322, 323, 325, 332, 346, 402
Cengiz Kağan, 138
Cermen, 164
Cevat Şakir, 43
Ceyhan, 13
Ceyhun, 4, 11, 351
CHP, 69, 335
Civi, 249
Craig Calhoun, 21
Cumhuriyet Halk Fırkası, 61, 62, 63
Çağlayan, 66
Çağrı Bey, 139
Çatkal Su, 13
Çeçen, 195
Çeçenistan, 270, 271, 366
Çeçenler, 12, 96
Çerkez, 97, 195, 196, 271, 366
Çerkezler, 12
Çığır, 46, 49, 65
Çığır Dergisi, 46
Çınaraltı, 70
Çiçekler Büyür, 305, 308, 316, 335, 345, 364, 413
Çiçi Yabgu, 134, 136
Çin, 7, 9, 85, 88, 106, 107, 108, 133, 134, 136, 139, 156, 160, 167, 171, 173, 174, 176, 177, 178, 180, 201, 205, 211, 212, 217, 218, 219, 227, 229, 230, 237, 246, 267, 269, 270, 274, 280, 287, 288, 300, 303, 319, 332, 338, 340, 341, 342, 350, 352, 360, 365, 366, 367
Çinliler, 13, 107, 134, 169, 171, 177, 178, 179, 182, 189, 205, 231, 253, 284, 285, 288, 289, 404
Çokum, 91, 126, 127, 128, 141, 142, 143, 149, 150, 151, 171, 173, 196, 220, 235, 238, 240, 302, 304, 305, 308, 314, 334, 336, 345, 361, 362, 363, 371, 372, 376, 377, 378, 379, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 409
Çora Batır, 214, 220
Çu-Çu, 13
Dağcı, 89, 91, 92, 96, 127, 128, 129, 145, 146, 147, 148, 150, 160, 161, 172, 174, 175, 180, 181, 182, 194, 195, 197, 199, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 212, 223, 224, 225, 226, 228, 230, 234, 237, 247, 248, 250, 253, 255, 260, 265, 285, 301, 302, 307, 308, 312, 314, 322, 327, 332, 336, 344, 354, 355, 356, 357, 358, 367, 368, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 400, 409, 410
Dağıstan, 97, 270, 271, 359, 366
Dağıstanlılar, 12, 97
Dandanakan, 139
Danimarka, 29
Darwinizm, 25
De Guignes, 55
Demirkapı, 91, 209
Demokrat Parti, 71, 402
Dengiz, 135
Dermenköy, 224, 355
Descartes, 14
Deutcsh, 18
Devlet, 22, 48, 72, 78, 191, 203, 208
Dicle,, 13
Dikmen Dergisi, 46

Dil, 14, 25, 34, 36, 37, 41, 84, 259, 271, 322, 367, 371, 400
Dilde, Fikirde, İşte Birlik, 72
din, 8, 15, 16, 24, 27, 30, 36, 40, 46, 47, 48, 75, 77, 94, 96, 146, 178, 194, 196, 242, 244, 245, 256, 259, 260, 262, 263, 271, 288, 292, 309, 323, 324, 404
Dinyeper, 223, 360
Divan-u Lûgati't-Türk, 239
Doğan, 234, 237, 409
Doğu, 11, 13, 33, 34, 64, 66, 68, 69, 104, 106, 107, 108, 115, 121, 164, 201, 212, 242, 270, 274, 303, 322, 332, 366, 371, 400, 417
Dokuz Işık, 75
Dokuz Oğuzlar, 136, 353
Don, 13
Dönüm Dergisi, 46
Dönüş, 294, 313, 344, 357, 409
DP, 69, 73, 324
Durkheim, 14, 16
Duru, 107, 108, 152, 196, 244, 257, 261, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 299, 328, 336, 366, 410
Duşanbe, 269
Edirne, 142, 296, 358, 376
Eftalit, 135
Eftalitler, 6
Elam, 134
Elburz, 11
Emel, 63, 92
Emerson, 36
Enba Suyu, 13
Engels, 16
Enver Paşa, 59, 86, 142
Ergenekon, 65, 66, 215, 217, 218, 219, 221, 228, 295, 296, 300
Ermeniler, 13, 182
Eskimoluk, 12
Etrâk Irmağı, 13
Etrüskler, 134
Feridun, 7
Fethi Okyar, 61
Fethi Tevetoğlu, 65, 67, 68, 77
Feyzioğlu, 110
Fırat, 11, 13
Fichte, 14
Filiz, 64
Finistan, 12
Finlandiya, 12
Finler, 133
Firdevsî, 7
Floya Anthias, 32
Fransa, 14, 29, 135
Fransız, 20, 24, 25, 46, 94
Fünuvalıları, 5
Füyuzat, 52
Gaspıralı, 50, 51, 52, 56
Gazi Osman Paşa, 140
Gazneviler, 92
Gellner, 18, 27
Genç Arkadaş, 72
Genç Kalemler, 83
Gençlikte Verilen Söz, 322, 346, 365, 414
geyik, 232, 233, 289, 351, 352
Geyik, 232
Girit, 141
Gobi Çölü, 13
Gök Bayrak Aşkına, 303, 322, 336, 365, 413
Gök Tanrı, 77, 245, 247, 250, 251, 281
Gök-Börü, 66, 67
Gökçe, 160, 169, 252, 285, 286, 319, 345
Göktürk, 136, 137, 139, 162, 207, 211, 218, 219, 227, 230, 231, 290, 319, 321, 331, 368, 398
Göktürkler, 5, 133, 136, 169, 187, 209, 219, 242, 287
Gönül Hanım, 294, 301, 326, 334, 339, 347, 417
Gültekin, 137, 280, 284, 319, 331, 340, 415
Güney Rusya, 7
Gür Irmağı, 13
Gürcüler, 12
H. Hüsnü Erkilet, 65
Halep, 11
Halkevleri, 40
Hamdullah Suphi, 57, 62, 65, 70, 202
Han-nâme, 7
Hans Kohn, 17, 33
Hareket Dergisi, 46
Harzemîler, 92
Hasan Ali Yücel, 68
Hayber, 134
Hayes, 17
Hayrettin Karan, 65
Hazar Denizi, 13, 135, 267, 270, 349
Herder, 14, 33, 34
Hıdrellez, 240, 385
Hıtay, 12, 350
Hilal Görününce, 302, 314, 336, 345, 362, 409
Hilmi Ziya Ülken, 42
Himalaya, 11, 134
Hint, 134, 211, 242, 340
Hioniler, 6
Hobsbawn, 23, 24, 25, 26, 412
Hokand, 54
Hollanda, 29, 215
Horasan, 8, 11, 12, 13, 348, 360
Hristiyanlık, 256, 257, 260, 262
Hun, 11, 210, 227, 318, 320, 330, 331, 360
Hunlar, 5, 133, 134, 135, 149, 155, 158, 187, 210, 223, 287
Hülagü, 139, 333
Hünler, 134, 158, 282
Hüseyin Avni Göktürk, 47, 69
Hüseyin Namık Orkun, 65, 68, 76

I. Dünya Savaşı, 38, 39, 46, 59, 60, 119, 125, 142, 145, 296, 320, 335, 402
II. Abdülhamit, 132
II. Abdülhamit'e, 132
II. Dünya Savaşı, 28, 43, 55, 66, 68, 69, 71, 145, 198, 297, 313, 327, 353, 357, 400, 407
Irak, 95, 97, 98, 108, 109, 145, 191, 202, 203, 304, 316, 363, 366
ırk, 16, 25, 34, 36, 37, 38, 57, 58, 62, 76, 77, 154, 157, 171, 172, 178, 242, 244
Irkçılık, 25, 49, 69, 79
Isık Göl, 154
Issık Göl, 13
Işınsu, 72, 84, 87, 88, 92, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 109, 110, 111, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 137, 145, 148, 182, 183, 194, 195, 199, 202, 203, 214, 227, 242, 259, 260, 265, 304, 305, 306, 307, 316, 334, 335, 345, 363, 367, 370, 377, 386, 412, 413
İberya, 134
İdil Irmağı, 13
İkinci Dünya Savaşı, 17, 48, 69
İlah Ötegey, 247, 253
İlhan Darendelioğlu, 70, 73
İli Çayı, 13
İmâmî, 7
İngiltere, 29, 57, 145, 242
İngusya, 271
İnka, 134
İnönü, 69, 110
İran, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 92, 138, 150, 156, 182, 191, 242, 261, 262, 267, 268, 269, 282, 300, 365, 414
İrec, 7
İrlanda, 134
irredentizm, 9
İrtiş Irmağı, 13, 365
İskitler, 155, 210
İslamcılık, 38, 52
İslamiyet, 59, 77, 237, 250, 258, 259, 260, 261, 262, 265, 332, 401
İsmail Gaspıralı, 50
İsmail Hami Danişmend, 65
İsmet İnönü, 99, 402
İspanya, 29, 188
İsrail, 274
İstanbul, 38, 57, 59, 67, 71, 72, 74, 80, 86, 88, 110, 119, 125, 165, 188, 203, 244, 272, 295, 314, 316, 320, 331, 338, 339, 341, 345, 346, 348, 349, 350, 352, 353, 362, 364, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420
İstemi Kağan, 138
İstiklâl, 63
İsveç, 12, 29, 150
İtalya, 37, 283, 322, 354, 364
İttihat ve Terakki, 57, 141, 143, 312
İzmir, 334
Japon Denizi, 11, 13
John Armstrong, 30
John Breuilly, 21
John Stuart Mill, 15
Jöntürkler, 18
Jules Michelet, 15
Kabardı, 195
Kabardin, 271, 366
Kaçaristan, 12
Kadırkan, 209
Kafkas Dağları, 13
Kafkasya, 8, 10, 12, 59, 64, 88, 144, 196, 268, 270, 271, 272, 296, 347, 357, 366
Kafkasya Dağlıları, 64
Kaleli Zade, 154, 175, 258, 318, 330, 351, 413
Kalgançı Çak, 221, 222
Kallimci, 106, 137, 157, 171, 173, 174, 176, 179, 182, 201, 206, 210, 220, 224, 232, 235, 237, 238, 239, 240, 255, 260, 275, 281, 282, 289, 303, 322, 336, 346, 365, 413, 414
Kalmukistan, 12
Kant, 14, 154
Kanun-u Esasî, 143
Kara Deniz, 13
Kara Göl, 13
Kara Hıtay, 12
Kara Hitaylar, 133
Kara İnci, 66
Kara Kum, 13
Karaçay, 271, 342, 366
Karadağ, 135, 239
Karahanlılar, 133
Karakalpak, 195
Karakurum, 11, 294
Karasu, 13, 150, 220
Karpat Dağları, 13
Kazak, 54, 144, 195, 220, 254, 268, 368
Kazakistan, 8, 12, 191, 269, 270, 272, 366
Kazaklar, 12, 50, 159, 166
Kazan, 12, 51, 53, 151, 188, 215, 220, 244
Kedorie, 18
Keltler, 134
Kepet Dağı, 13
Kerkük, 97, 98, 109, 110, 198, 363
Kıbrıs, 73, 75, 366
kımız, 225, 229, 238, 239, 240, 381
Kıpçak, 5, 12, 13, 371
Kıpçaklar, 210, 212
Kırgız, 5, 92, 138, 144, 195, 254
Kırgızistan, 12, 191, 269, 270, 272, 299, 328, 366, 367, 401
Kırgızlar, 50, 133, 166, 209, 210, 211, 212
Kırım, 8, 12, 50, 51, 53, 88, 126, 128, 146, 147, 149, 150, 206, 220, 240, 250, 302, 312, 313, 314, 336, 354, 357, 362, 363, 374, 379, 381, 399, 400
Kırımlılar, 146, 175

Kızıl Elma, 80, 81, 291, 322, 334, 346, 364, 420
Kızıl Faaliyet ve Solcular ve Kızıllar, 67
Kızıl Tuğ, 162, 211, 288, 318, 332, 339, 348, 416
Kızılelma, 70, 296
Kızılırmak, 13
Kızıltaş, 224, 314, 352, 355, 357
Kiev, 12, 366
Kil-Han, 7
Kil-Şah, 7
Kolsuz Kahraman, 237, 288, 319, 331, 341, 349, 416
Komünist, 54, 99, 120, 125, 147, 197, 296, 308
Komünizm, 79, 193, 195, 313
Komünizmle Mücadele Derneği, 73
Kopuz, 65, 67, 68
Kore, 11, 12, 360
Korkunç Yıllar, 313, 336, 343, 353, 410
Kozanoğlu, 91, 135, 136, 137, 139, 156, 159, 161, 162, 169, 171, 173, 177, 178, 179, 209, 210, 211, 218, 219, 226, 227, 230, 231, 232, 235, 242, 243, 245, 249, 252, 253, 255, 257, 259, 261, 263, 285, 287, 288, 289, 318, 319, 324, 331, 332, 333, 339, 340, 341, 342, 348, 349, 350, 351, 368, 369, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 415, 416
Kozı Körpeş, 220, 323
Kökü Nor, 13
Köy, 44, 47, 146
Krasnodar, 271, 366
Kuban Suyu, 13
Kubilay Han, 161, 257, 280, 319, 333, 342, 350
Kurt, 159, 161, 207, 227, 230, 284, 290, 297, 320, 321, 333, 334, 353, 407
Kurtuluş Savaşı, 39, 43, 60, 76, 198, 352
Kuşanlar, 6
Kutadgu Bilig, 7
Kutluk Şad, 136, 219
Kuzu Kurpeç, 214
Küçük Kaynarca Antlaşması, 150
Kül Tegin, 136
Kültigin, 136, 137, 319
kültürel, 8, 10, 14, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 30, 31, 33, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 75, 79, 94, 137, 159, 189, 214, 245, 324, 400
Kür Şad, 79, 136, 139, 219, 243, 280, 283, 284, 290
Kür-Şad, 70
Kürtler, 12, 191
Latin, 108, 164, 167, 371
Lenin, 54, 107, 197, 305, 355
Leon Cahun, 55
Lerner, 18
Lezgiler, 12, 159
Lord Acton, 15
Louis Snyder, 17
Macar, 10, 164, 165, 234
Macaristan, 11, 12, 135, 164, 165, 242
Macarlar, 5, 34, 133, 164, 165, 210, 234
Mahmut Esat Bozkurt, 65
Mahmut Nedim Paşa, 140, 240
Mançuristan, 12
Marks, 14, 16, 194, 195, 264
Marksizm, 15, 305, 306
Marmara, 13, 85, 338, 353
Maveraünnehir, 4, 5, 12, 359
Max Weber, 16
Mehmet Emin Bey, 56
Mehmet Sadık Aran, 65, 69
Menderes, 110, 202
Meriç, 13, 88, 296, 363
Meşrutiyet, 56, 132, 240, 334, 335, 402, 409
Metal Fırtına 4 Turan, 336
Mete, 79, 136, 138, 187, 223, 287, 298, 318, 330
Mezopotamya, 12, 134
MHP, 69, 75
Mıroslav Hroch, 29
Mısır, 141, 350
Michael Hechter, 20, 21
Millet, 30, 46, 49, 66, 69, 162, 169, 406
Millet Dergisi, 46
Milli Hareket, 72
Millî İnkılap, 64
Millî Yol, 64
Milliyetçiler Derneği, 74, 202
milliyetçilik, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 61, 64, 194, 196, 398
Mişer, 8
Moğolistan, 12, 139, 160, 365
Moğollar, 5, 89, 133, 155, 160, 161, 162, 210, 211, 227, 228, 275, 360
Morava, 11, 13, 360
Moskof, 98, 302
Moskova, 12, 53, 150, 191, 344, 359
Mustafa Celaleddin Paşa, 55, 62
Mustafa Çokayev, 54
Mustafa Kemal, 37, 39, 60, 62, 190
Mustafa Kemal Atatürk, 37, 39, 62, 190
Musul, 109, 139, 324, 348, 349
Müftüoğlu, 87, 92, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 155, 164, 165, 166, 167, 215, 217, 244, 245, 264, 275, 294, 295, 301, 326, 334, 339, 347, 348, 417
Mükrimin Halil Yinanç, 41, 42
Müller, 8
Müslüman Birliği, 52
Napolyon, 37, 155
Nasrettin Hoca, 225
Nazım Hikmet, 198

Necdet Sançar, 68, 73, 74
Necip Asım,, 38
Nibelungen, 215
Nira Yuval-Davis, 32
Nom, 245
Norman, 134
Norveç, 12
Nuh, 7, 154
Nurettin Ardıçoğlu, 47
O Topraklar Bizimdi, 307, 313, 336, 344, 355, 409
Oğuz, 5, 47, 64, 67, 68, 73, 76, 134, 136, 205, 209, 226, 231, 234, 243, 258, 280, 281, 285, 292, 301, 312, 318, 330, 338, 345, 347, 353, 360, 413, 417
Oğuz Özdeş'in, 318, 330
Onlar da İnsandı, 301, 312, 343, 354, 410
Ordu, 12, 205, 208, 252, 381
Orhon, 67, 136
Orhun, 64, 68, 137, 138, 139, 187, 294, 348, 352, 368, 398, 411
Orkun, 69, 71, 299, 328, 336, 346, 366
Orta Asya, 4, 7, 40, 55, 92, 96, 109, 133, 139, 151, 157, 189, 190, 191, 193, 198, 218, 228, 268, 269, 270, 271, 299, 300, 301, 312, 327, 361, 399, 402
Oruç Reis, 139
Osetya, 271, 366
Osh, 269
Osmanlı, 8, 18, 34, 37, 38, 41, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 77, 79, 80, 94, 95, 118, 119, 123, 124, 139, 140, 145, 150, 151, 152, 162, 163, 164, 188, 238, 240, 242, 271, 290, 291, 314, 321, 333, 353, 398, 399, 401, 402
Osmanlı Devleti, 37, 38, 55, 57, 59, 402
Osmanlıcılık, 38, 53, 55, 312
Otto Bauer, 16
Ölüm ve Korku Günleri, 313, 314, 343, 355, 409
Ötüken, 71, 219, 243, 258, 290, 352, 353, 407, 408, 409, 410, 417, 419
Özbek, 4, 5, 68, 195, 210, 362, 372, 373
Özbekistan, 191, 269, 271, 272, 366
Özleyiş, 71
Özü,, 13
Pamir, 11, 12, 13, 154, 280, 360, 366
Pancermenizm, 38
Panislavizm, 38
PanTurancılık, 9, 10
PanTuranizm, 9, 33
Pantürkçülük, 10, 38, 42, 54
Pantürkizm, 9, 10, 41, 54, 416
Pantürkmencilik, 10
Peçenek Kağan, 210
Pekin, 11, 349, 380
Peyami Safa, 65, 320, 331, 342, 351
Polonya, 196, 313
Pont Dağları, 13
Portekiz, 29
Prof. Dr. Ramazan Kaplan, 192, 308, 313, 315, 316, 326
Promethe, 64
Reha oğuz Türkkan, 65, 66, 67
Reha Oğuz Türkkan, 64
Renan, 16
Reşit Galip, 63
Roma, 135, 138, 140, 163, 256, 260, 282, 283, 291, 327, 331, 340, 353, 354, 364
Roma'ya, 163, 283, 364
Rousseau, 14
Ruh Adam, 297, 301, 321, 335, 353, 407
Rum, 354
Rumeli, 12, 113, 115, 121, 142, 314
Rumlar, 13, 182
Rus, 9, 57, 59, 86, 94, 97, 127, 137, 146, 155, 165, 175, 180, 181, 191, 194, 195, 196, 197, 220, 268, 271, 306, 314, 354, 359, 366, 368
Ruslar, 13, 91, 98, 118, 124, 147, 150, 180, 181, 182, 188, 189, 194, 195, 196, 197, 260, 302, 312, 359, 367, 375, 404
Rusya, 26, 29, 34, 38, 39, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 66, 67, 68, 96, 97, 129, 135, 144, 146, 147, 150, 151, 180, 181, 188, 189, 190, 193, 194, 195, 196, 198, 260, 265, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 305, 306, 329, 335, 400
Sabahattin Eyüboğlu, 43
Sacaraucae, 6
Sadri Maksudi Arsal, 36
Saka, 11, 346
Sakarya, 13, 145, 334
Samet Ağaoğlu, 47
Samuedistan, 12
Sanayi İnkılabı, 46
Sarı Irmak, 13
Scott Levi, 5
Selanik, 11, 143, 361, 366
Selçuklu, 70, 140, 242, 365
Selçuklular, 149
Selem, 7
Selm, 7
Serbest Cumhuriyet Fırkası, 61
Serdengeçti, 70
Seyhan, 13
Sırp, 94, 155, 165
Sibir, 8, 12
Sibirya, 12, 13, 215, 220, 272, 302, 347, 348, 360
Sir Suyu, 13
Slav, 16, 38, 164
Smith, 18, 30, 33, 35, 213, 418
Sosyalizm, 194
Sovyetler, 26, 39, 54, 67, 72
Sovyetler Birliği, 26, 39, 54, 67, 72
Stalin, 107, 344
Stavropol, 271, 366

Sultan Galiyev, 189, 190
Suriye, 134
Suyu Arayan Adam, 295, 329, 335, 344, 358, 407
Sümer, 134
Süreyya Anamur, 47
Şamanizm, 77, 223, 243, 246
Şehname, 7, 322
Şeyh Süleyman Efendi, 55
Tacikistan, 269, 270, 272
Tahran, 11, 191, 348, 366
Tan, 67, 156, 160, 161, 170, 172, 178, 210, 211, 212, 217, 232, 233, 241, 250, 252, 253, 254, 255, 257, 259, 285, 286, 287, 288, 321, 332, 344, 359, 360, 361, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 415, 419
Tanrı Dağı, 13, 284
Tanrıdağ, 66, 68, 71
Tarhan Dağı, 13
Tarım Irmağı, 13
Taşkent, 269, 348
Tatar, 5, 8, 51, 72, 92, 98, 127, 129, 137, 147, 161, 165, 193, 194, 195, 204, 210, 218, 265, 301, 302, 371, 372, 373, 374
Tataristan, 12
Tatarlar, 5, 54, 56, 60, 133, 150, 155, 174, 180, 194, 205, 206, 210, 255, 371
Tatarları, 5, 50, 51, 146, 147, 188, 189, 220, 263, 313
Tavgaç, 178
Tek, 88, 94, 96, 137, 140, 142, 147, 154, 159, 229, 263, 293, 294, 295, 312, 334, 338, 339, 347, 375, 419
TeKeZeSe, 116, 122
Temuçin, 139, 160, 161, 210, 211, 226, 233, 252, 256, 267, 285, 286, 287, 322, 332, 344, 358, 409
Tercüman, 50, 56
Tibet, 11, 107, 228, 325, 333, 341, 349, 365, 366, 415
Tibet Canavarı, 325
Timur, 4, 149, 187, 188, 288
Toharlar, 6
Tom Nairn, 20
Tonyukuk, 136, 207, 219, 321
Toprak, 71, 205, 216
Toros Dağları, 13
Töre, 72, 236
Trablusgarp, 334, 362
Trakya, 8, 12, 110, 304, 316, 363
Treitschke, 15
Tuna, 11, 13, 85, 88, 149, 171, 351, 353
Tunus, 141
Tur, 7
Tûr, 7
Tûrâ, 7
Turan, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 34, 38, 52, 54, 56, 59, 60, 64, 65, 72, 76, 85, 86, 87, 88, 89, 92, 96, 137, 139, 144, 145, 170, 176, 190, 202, 209, 210, 212, 215, 221, 240, 266, 267, 268, 292, 294, 295, 296, 299, 300, 301, 304, 306, 312, 313, 322, 327, 328, 329, 334, 336, 337, 346, 347, 366, 398, 401, 402, 405, 406, 410, 414, 419
Turancı, 63, 64, 67, 68, 69, 75, 76, 77, 78, 79, 86, 110, 133, 145, 196, 264, 303, 306, 329, 405
Turancılar, 66, 69, 77, 201, 402
Turancılık, 4, 8, 10, 38, 58, 60, 61, 69, 76, 83, 87, 119, 125, 130, 161, 198, 203, 210, 213, 245, 266, 279, 295, 296, 367, 398, 399, 401, 402
Turgay Suyu, 13
Tutsak, 304, 316, 335, 345, 363, 412
Türk, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 26, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 85, 86, 89, 91, 92, 94, 95, 96, 98, 109, 110, 112, 116,117, 119, 122, 123, 125, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 145, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 187, 188, 189, 190, 191, 195, 198, 202, 203, 205, 207, 209, 210, 211, 212, 217, 218, 219, 222, 226, 227, 228, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 280, 281, 285, 287, 290, 292, 294, 296, 299, 300, 301, 304, 305, 306, 318, 319, 321, 322, 324, 328, 330, 332, 335, 336, 337, 343, 360, 361, 365, 366, 367, 368, 369, 378, 381, 382, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 416, 417, 419, 420
Türk Amacı, 66
Türk Birliği, 96, 191, 271, 272, 322
Türk Cumhuriyetler Birliği Turan İmparatorluğu, 328
Türk Dünyası Bölünmez Bir Bütündür, 71
Türk Gençlik Teşkilatı, 70
Türk Kültür Çalışmaları Derneği, 70
Türk Kültür Ocağı, 70
Türk Kültürü, 71
Türk Milliyetçileri Derneği, 73, 74
Türk Ocağı, 57, 59
Türk Ocakları, 61, 62, 70
Türk Sazı, 68
Türk Yurdu, 66
Türk Yurdu Cemiyeti, 57
Türk'e Çağrı, 72
Türkçe, 8, 50, 53, 63, 92, 115, 120, 121, 125, 133, 165, 179, 188, 199, 227, 272, 323, 367, 368, 376, 380, 405

Türkçüler Yardımlaşma Derneği, 73
Türkçülük, 9, 10, 38, 52, 55, 56, 60, 61, 62, 63, 65, 74, 75, 312, 398
Türkeli, 71, 78, 211, 233, 286, 332, 360
Türkeş, 75, 110
Türkistan, 4, 8, 10, 12, 13, 54, 63, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 104, 106, 107, 108, 144, 147, 166, 190, 201, 215, 270, 274, 293, 302, 303, 313, 322, 347, 366, 400
Türkiye, 5, 10, 12, 26, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 49, 50, 52, 53, 60, 61, 63, 66, 69, 72, 74, 75, 76, 79, 87, 95, 96, 97, 98, 110, 119, 120, 125, 132, 145, 165, 190, 191, 198, 199, 202, 203, 210, 259, 261, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 292, 294, 297, 299, 304, 306, 324, 328, 329, 335, 336, 348, 368, 370, 407
Türkkan, 65, 66, 67, 68, 76
Türkmen, 195, 268, 290, 353, 372, 373
Türkmenbaşı, 269
Türkmencilik, 10
Türkmenistan, 12, 269, 271, 272
Ulaklar, 12
ulus, 14, 20, 21, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 39, 44, 46, 48, 61, 62, 156, 161, 162, 163, 210, 226, 230, 284
Umay, 251, 253, 254
Umut Özkırımlı, 16, 22
Ural Dağları, 13, 135
Urmiye Gölü, 13
Uruhtun Çayı, 13
Usulü Cedid, 50
Uygur, 106, 107, 159, 195, 201, 210, 212, 220, 231, 274, 290, 300, 303, 319, 368
Uyguristan, 12
Uygurlar, 5, 133, 159, 178, 187, 210, 211, 223, 250, 251, 257
Ülkü Ocakları Derneği Genel Merkez Bülteni, 72
Ülkü ve Hayat, 65
Ülkücü, 70, 72, 75
Vambery, 8
Van Gölü, 13
Vardar, 11, 13, 361
vatan, 37, 42, 44, 60, 65, 74, 110, 142, 154, 176, 198, 204, 205, 298, 304, 318, 367
Wilson prensipleri, 26
Yafes, 154
Yakut, 5
Yaş Türkistan, 63
Yayık Irmağı, 13
Yecüc Mecüc, 7, 159
Yedi Irmak, 13
Yeni Bozkurt, 70, 71
Yeni Çay, 13
Yeni Tataristan, 12
Yeni Turan, 292, 337
Yer-Su, 249
Yesügey Bahadır, 161, 207, 228, 229, 230, 344
Yeşil Irmak, 13
Yeşilırmak, 13
Yunan, 26, 94, 137, 253, 295, 304, 335, 366
Yunanistan, 26, 366
Yurdunu Kaybeden Adam, 301, 327, 336, 343, 354, 410
Yurt ve Dünya, 67
Yusuf Akçura, 36, 52, 56, 57, 58
Yüeçi, 160
Yüe-çiler, 6
Zafer-name, 7
Zeki Velidi, 63, 64, 65, 69, 189
Zeki Velidi Togan, 63, 64, 65, 69, 189
Zerdüştlük, 262
Ziya Gökalp, 5, 7, 36, 38, 58, 60, 61, 70, 80, 86, 210, 213, 226, 238, 398
Ziya Özkaynak, 73

ÖZET

Soğukömeroğulları, Mehmet, Turancılık Fikrinin Türk Romanına Yansıması (1908-2008), Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Nurullah Çetin, 436 s.

Turancılık bütün Türkleri bir araya getirmeyi amaçlayan fikre verilen isimdir. Bu fikir, tarihsel, ırksal, coğrafî, ideolojik teşkilatlanma, kültürel ve dinî fikirlerde ortaya çıkar. Bu tezde incelenen romanlardaki olaylar, Türklerin İslam dinini kabulünün öncesindeki ve sonrasındaki zamanları kapsar ve kapalı ve açık mekânlarda geçer. Romanlarda, aydın, dissosiyatif ve komünist tipler yer alır.

Anahtar Kelimeler: Turancılık, kültür, tarih, ırk, tipoloji.

ABSTRACT

Soğukömeroğulları, Mehmet, Reflection of Turanism in the Turkish Novel (1908-2008), Philosophy Thesis, Advisor: Prof. Dr. Nurullah Çetin, 436 p.

Turanism is an idea that aims at making all Turks come together. This idea emerges from historical racial, geographical, ideological organization, cultural, and religious aspects. İn the novels studied in this dissertation, settings include the times. Both before and after the conversion of Turks to İslam and the locations are set both indoors and outdoors. Typologically intellectual characters and dissociative and communist types are employed.

Key Words: Turanism, culture, history, race, typology.